

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FAKİR AHMED ŞEYHZÂDE'NİN TABİBNÂMESİ
(DİL İNCELEMESİ- METİN- DİLBİLGİSEL DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHSEN KARAKAŞ

1410061011

Anabilim Dalı: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Programı: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Tez Danışmanı: PROF. DR. HACI ÖMER KARPUZ

ARALIK 2016

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FAKİR AHMED ŞEYHZÂDE'NİN TABİBNÂMESİ
(DİL İNCELEMESİ- METİN- DİLBİLGİSEL DİZİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AHSEN KARAKAŞ

1410061011

Anabilim Dalı: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Programı: TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

Tez Danışmanı: PROF. DR. HACI ÖMER KARPUZ

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:

Tezin Savunulduğu Tarih:

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hacı Ömer KARPUZ

Diğer Jüri Üyeleri: Prof. Dr. Vahit TÜRK

Doç. Dr. Uğur GÜRSU

ARALIK 2016

ÖNSÖZ

Bu çalışma, en gelişmiş beşeri sistemlerden biri olan dili ve buna bağlı olarak insanımızın asırlardır, her türlü faaliyetinde kullandığı Türkçemizi biraz daha yakından tanımak için yapılan bilimsel araştırmaların küçük bir örneğidir.

Araştırmacılar, yıllardan beri süregelen Türkçenin tarihi devirlerine ait eserler üzerinde yaptıkları çalışmaları ile kültür ve bilim tarihimize ışık tutmuşlar ve tutmaya devam etmektedirler. Biz de bu düşünceden hareketle raflarda aydınlığa kavuşmayı bekleyen eserlerimizden birini çalışmayı tercih ettik. Çalışmaya karar verdiğimizde eserimizin adı dışında herhangi bir bilgiye sahip değildik. Elimizden geldiği kadarıyla gün yüzüne çıkarmaya çalıştığımız bilgiler ışığında bu eserin 18. yüzyılda Fakîr Ahmed Şeyhzâde tarafından Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın isteği üzerine yazılmış olduğunu söyleyebiliyoruz. Tabîbnâme adlı bu eseri, dil incelemesi, çeviri yazı, dilbilgisel dizin olmak üzere üç ana başlıkta incelemiş bulunuyoruz.

Bu tez çalışması ile ortaya çıkarılan birtakım bitki adları, hayvan adları ve hastalık adları gibi nesne ve kavram adlarının, dönemin söz varlığı üzerine yapılacak çalışmalara; metinde geçen, şive ve ağızlarda günümüzde hala kullanılmakta olan bazı sözcükler ile ağız çalışmalarına ve tıp tarihi ile ilgili yapılacak çalışmalara katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Bir tıp kitabını tercih etme sebebimiz sağlık bilimlerinin geçmişte olduğu gibi popüler kültürde de oldukça önemli bir yeri olmasıydı. Eserimiz özellikle son dönemlerde çok sık zikr edilen alternatif tıp üzerine yazılmış bir kitaptır. Kitabımız, hangi bitkinin hangi hastalığa iyi geleceği, ne tür balığın ne vakit tüketilmesi gerektiği, bitkisel karışımların nasıl hazırlanması ve nasıl uygulanması gerektiği gibi soruların cevaplarını içinde barındırmaktadır. Bu çalışmayı hazırlarken hem öğrendik hem eğlendik. Dileğimiz, çalışmamız ile ilgilenenlerin de hem yararlanması hem de bu hazzı alabilmesidir.

Tez çalışma konumun belirlenmesi, kaynak öneri ve teminindeki yardımlarının yanı sıra bana dilbilim çalışıyor olma zevkini yaşatan, bu çalışmanın bana katacağı değeri gören ve başarabileceğime inanan, çalışmamızın tüm evrelerinde hiçbir desteğini esirgemeyen tez danışmanım değerli hocam Sayın Prof. Dr. Hacı Ömer

KARPUZ' a, Türk Dili ve Edebiyatı alanında çalışma yapma istek ve azmini bana lisans yıllarımda aşıl原因an değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul AYDIN' a, yüksek lisans eğitimim süresince tecrübe ve bilgilerinden faydalandığım İstanbul Kültür Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünün çok değerli hocalarına, değerli arkadaşım ve yol göstericim Sayın Araş. Gör. Emre Berkan YENİ başta olmak üzere tüm araştırma görevlilerine, Arapça tercüme konusunda desteğini aldığım Sayın Veysel TEMEL'e, hayatımın her döneminde yanımda ve arkamda olup hiçbir desteğini benden esirgemeyen, varlıklarından güç aldığım, sevgili babam Ahmet'e, annem Süeda'ya, kardeşlerim Nihat ve Berathan'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmada görülecek eksikliklerin hoşgörüle karşılanması ve eserin ilgili olanlara yardımcı olması ümidiyle...

İSTANBUL, Aralık 2016

Ahsen KARAKAŞ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER	iii
ÖZET.....	v
KISALTMALAR	vii
ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ (OSMANLI TÜRKÇESİ - ARAP - ÇEVİRİ YAZI LATİN).....	viii
GİRİŞ	1
Tabîbnâme'nin Yazılma Tarihi ve Yazarı Hakkında.....	1
1. DİL İNCELEMESİ.....	8
1.1. Sözcük Türetme (Yapım Ekleri).....	8
1.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler	8
1.1.2. Fiilden İsim Yapan Ekler	9
1.1.3. İsimden Fiil Yapan Ekler	10
1.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler	10
1.2. Sözcük Çekim ve Çeşitleri.....	11
1.2.1. İsimler ve İsim Çekimleri.....	11
1.2.1.1. Çokluk Eki	11
1.2.1.2. Hal Ekleri	11
1.2.1.2.1. Yalın Hali (Nominative).....	11
1.2.1.2.2. İlgi Hali (Genitive).....	12
1.2.1.2.3. Yönelme Hali (Dative)	12
1.2.1.2.4. Yükleme Hali (Accuzative).....	12
1.2.1.2.5. Bulunma Hali (Locative)	13
1.2.1.2.6. Ayrılma Hali (Ablative)	13
1.2.1.2.7. Vasıta Hali (Instrumental)	13
1.2.1.2.8. Eşitlik Hali (Equative)	14
1.2.1.2.9. Yön Gösterme Hali (Directive).....	14
1.2.1.3. İyelik Ekleri	14
1.2.1.4. Aitlik Eki	15
1.2.1.5. İsimlerde Soru.....	15
1.2.1.6. İsimlerde Bildirme	15
1.2.1.7. Zamir	16
1.2.1.8. Sıfat.....	18
1.2.1.9. Zarf.....	20

1.2.1.10. Edat.....	21
1.2.1.11. Ünlem.....	22
1.2.2. Fiil ve Fiil Çekimi	22
1.2.2.1. Emir Kipi.....	22
1.2.2.2. Görülen Geçmiş Zaman	23
1.2.2.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman.....	23
1.2.2.4. Geniş Zaman	23
1.2.2.5. Gelecek Zaman	24
1.2.2.6. Dilek- Şart Kipi	24
1.2.2.7. İstek Kipi	24
1.2.2.8. Gereklilik Kipi	25
1.2.2.9. Hikaye Çekimi.....	25
1.2.2.10. Rivayet Çekimi	26
1.2.2.11. Şart Çekimi	26
1.2.2.12. İken Zarf Fiili	26
1.2.2.13. Fiillerde Olumsuzluk.....	26
1.2.2.14. Fiillerde Çatı.....	27
1.2.2.15. Fiilimsiler	27
1.2.2.16. Birleşik Fiiller.....	30
1.2.3. Sözcük Grupları.....	31
1.2.3.1. Tekrarlar	31
1.2.3.2. Pekiştirmeler.....	31
1.2.3.3. Tamlamalar	31
1.2.3.4. Bağlamalı Sözcük Grupları	32
1.3. Söz Varlığı	33
2. ÇEVİRİ YAZILI METİN	37
3. DİLBİLGİSEL DİZİN	88
SONUÇ.....	349
KAYNAKÇA	351

Üniversitesi : İstanbul Kültür Üniversitesi
Enstitüsü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Programı : Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Hacı Ömer KARPUZ
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Aralık 2016

ÖZET

Tabîbnâme, 18. yüzyılda Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın isteği üzerine Fakîr Ahmed Şeyhzâde tarafından yazılmıştır. Metin; alternatif tıp, eczacılık ve bitki bilim konularını içermektedir. Bu eser, birçok kaynağın günümüze ulaşmasını sağlayan Sultan I. Mahmud Han tarafından vakfedilmiştir.

Eski tıp bilimindeki yaygın görüşte olduğu gibi bu eserde de birçok hastalığın sebebi olarak vücutta bulunan birtakım maddeler arasındaki dengenin bozulması gösterilmiştir. Bozulan dengeyi yerine getirebilmek için hekimler öncelikle dengesizliği oluşturması muhtemel maddenin eksikliğinin ya da fazlalığının teşhisini koyarlar. Sonrasında hangi maddenin hastaya şifa vereceğinin tahlilini yapar ve bu muayenenin ardından hastaya gerekli tedaviyi uygularlar. Bu içerikte yazılmış tıp kitapları bir dönem sonraki hekimlere kaynak niteliği taşımış ve günümüzdeki tıp biliminin temellerinin oluşmasında rol oynamışlardır.

Çalışmamız dört kısımdan oluşmaktadır: Giriş, Dil İncelemesi, Çeviri Yazı Metin ve Dilbilgisel Dizin. Giriş Bölümünde Tabîbnâme adlı eserin yazarı, konusu ve yazıldığı dönem hakkında bilgi verilmiştir. Metnin ilk dört varağında yer alan giriş mahiyetindeki Arapça kısmın görselleri ve Türkçeye çevirileri bu bölümde yer almaktadır. İnceleme kısmında Tabîbnâme metninin biçim bilgisi, özellikleri ve söz varlığı ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Çeviri Yazılı Metin kısmında 70 varak 1456 satırdan oluşan metnin çeviri yazısı verilmiştir. Dizin kısmında Tabîbnâme metninde yer alan bütün biçim birimler dilbilgisi özelliklerine göre sıralanmıştır ve geçtikleri cümle ve satır numaralarıyla birlikte verilmiştir. Dizinde sözlük başı olarak kaydedilen tüm sözcüklerin hangi dile ait oldukları, Türkiye Türkçesindeki anlamları ve metinde geçen cümledeki anlamları verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Tabîbnâme, Fakîr Ahmed Şeyhzâde, Alternatif Tıp, Botanik, Eczacılık.

University : Istanbul Kültür University
Institute : Institute of Social Sciences
Department : Turkish Language and Literature
Programme : Turkish Language and Literature
Supervisor : Prof. Dr. Hacı Ömer KARPUZ
Degree Awarded and Date : MA – Aralık 2016

ABSTRACT

Tabîbnâme was written by Fakîr Ahmed Şeyhzâde on the request of Nevşehirli Damat İbrahim Paşa in 18th century. This manuscript contains related topics as alternative medicine, pharmaceuticals and botanics. Manuscript has endowed by Sultan Mahmud Han the First, who is provided access many important knowledge sources as this one to last till today.

As the common opinion in old medicinal science, the main reason of many diseases is imbalance among some matters in human body. This opinion stays same in this manuscript. To balance this imbalance, physicians firstly diagnose the deficiency or excess of probable matter then they analyse the which matter can cure the patient and after this medical examination process, they apply the treatment to the patient. The books have written about similar contents as this one have played a great role of founding today's medicinal sciences and being sources of knowledge for physicians.

Our dissertation consists of four main sections: Introduction, Grammar Analysis, Transcribed Text and Grammatical Index. In Introduction section, information has given about Tabîbnâme's author, main subject and era that it was written in. First eight pages of this manuscript are written in Arabic language and their translations to Turkish are placed in the Introduction section. In Grammar Analysis section, there are information about morphological contents and vocabulary of Tabîbnâme. Transcribed Text section consists 140 pages (1456 lines) of transcribed text of manuscript. Index section contains all of the morphemes in Tabîbnâme and they are put in order according to their grammatical features with their line numbers. All index entries have been given with their lingual origins, meanings in Turkish and where they were mentioned in manuscript with their contextual meanings.

Keywords: Tabîbnâme, Fakîr Ahmed Şeyhzâde, Alternative Medicine, Botanics, Pharmaceuticals.

KISALTMALAR

Ar. : Arapça

bağ. : Bağlaç

ed. : Edat

f. : Fiil

Far. : Farsça

Fr. : Fransızca

sf. : Sıfat

Tr. : Türkçe

ünl. : Ünlem

Yun. : Yunanca

zf. : Zarf

zm. : Zamir

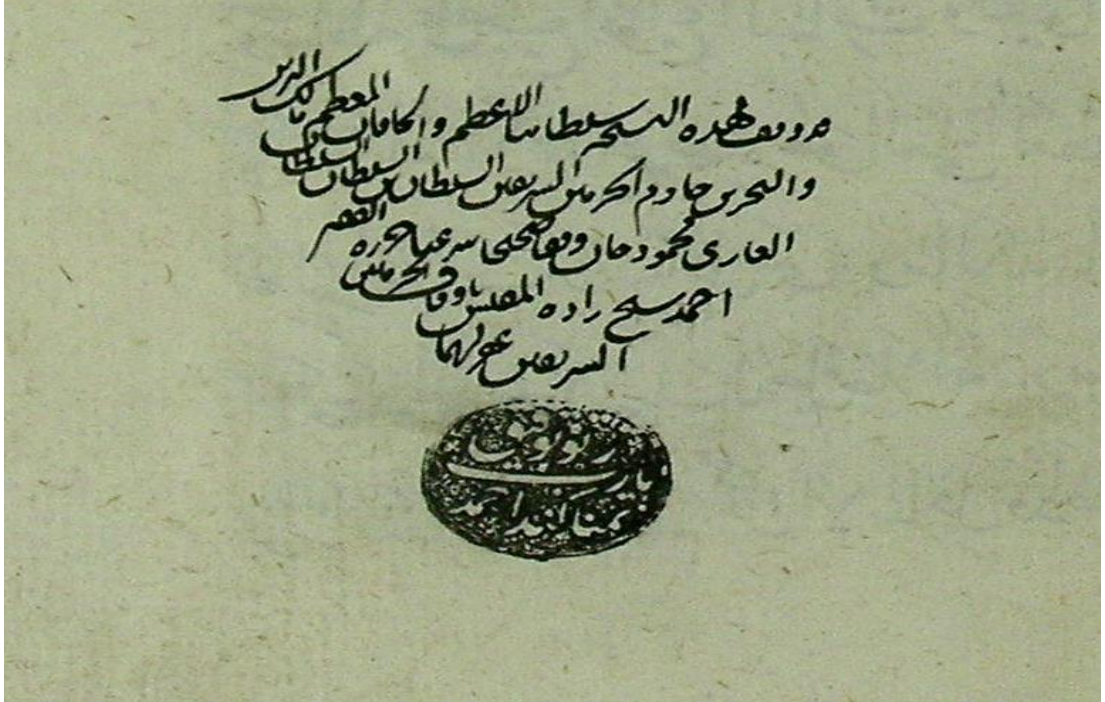
Çeviri Yazı Alfabeti (Osmanlı Türkçesi - Arap - Çeviri Yazı Latin)

Arap	Latin	Arap	Latin	Arap	Latin
ا	a, ā	س	s	ن	n
ب	b, p	ش	ş	و	v, u, ū, ü, o, ö
پ	p	ص	ş	ه	h, a, e
ت	t	ض	z, d	لا	la, lā
ث	ṯ	ط	ṭ	ی	y, ı, i, ī
ج	c, ç	ظ	z	ء	°
چ	ç	ع	°		
ح	h	غ	g		
خ	ḫ	ف	f		
د	d	ق	q		
ذ	z, d	ك	k, g, ñ		
ر	r	ل	l		
ز	z	م	m		

GİRİŞ

Tabîbnâme'nin Yazılma Tarihi ve Yazarı Hakkında

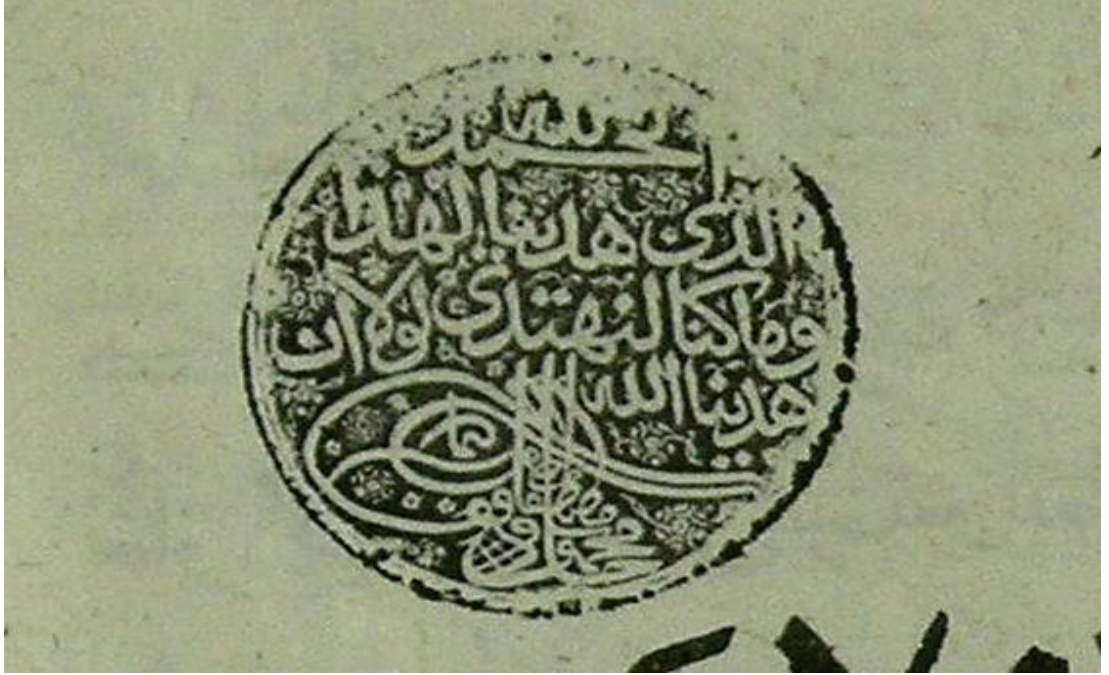
Tabîbnâme adlı bu eser vezir-i a'zam İbrahim Paşa'nın *tabâbet vasfıyla vasıflandırdığı* Fakîr Ahmed Şeyhzâde tarafından, paşanın Ahmed'e *sıhhatin muhafazası için layık olan şeyi ve bazı yasakları tenbih hususunda yazmasını* işaret buyurması üzerine yazılmıştır. Eserimizin giriş kısmında müellif mührü bulunmaktadır. Bu mührün bulunması da müellif hattı olduğuna işarettir. Aşağıdaki görselde müellifin mührü yer almaktadır.

Tabîbnâme'nin kaleme alınış tarihi net biçimde metnimizde bulunmamaktadır. Eserimizin yazıldığı dönem hakkındaki bilgileri metnin içerisinde geçen kişi adlarından yola çıkarak belirlemeye çalıştık. Eserin giriş kısmında yer alan: *Bu nüshayı, Büyük Sultan, Yüce Hakan iki karanın ve iki denizin sahibi Hameyn-i*

Şerifeyn'in (Mekke ve Medine'nin) hizmetkârı Sultan oğlu Sultan, Sultan Gazi Mahmud Han , vakf-ı sahih-i şer'î olarak vakfetti satırlarından yola çıkarak öncelikle Osmanlı Tarihi'nde yer alan Mahmud Hanları araştırdık. I. Mahmud Han (1696-1754) hakkında yazılan, “İstanbul Ayasofya Camii içine; Fatih Camii yakınında ve Galatasaray'da olmak üzere üç, Belgrad'da bir kütüphane yaptırdı. Ayasofya Camii Kütüphanesine; sarayın hazine odasından pek nefis, kıymetli, nadide kitaplar gönderdi...”¹ ve Ayasofya Camii avlusundaki kütüphaneye “dört bin cilt değerli eser vakfetti.”² bilgilerine ulaştık.

Tabîbnâme'nin ilk sayfasında bulunan tuğra ile Sultan I. Mahmud'un tuğrasını karşılaştırdık. Sonuç olarak eserimizde bulunan tuğranın I. Mahmud Gazi Han'a ait olduğunu belirledik. Aşağıdaki görselde I. Mahmud Han'ın tuğrası yer almaktadır:

Bu bilgiler ışığında eserin yazılış tarihinin 1740'dan önce (XVIII. yüzyılın başlarında) olduğunu düşünüyoruz. Metnimizin bulunduğu yere vakfedilme işlemini gerçekleştirmiş olan I. Mahmud Han ve bir önceki padişah III. Ahmed Han (1673-1738)'in saltanat dönemlerinde yaşamış olan İbrahim adlı sadrazamları taradık. Araştırmamıza ışık tutan ipucunu ise metnimizin Arapça olan ilk dört varlığında bahsi geçen vezire sıralanan övgülerden temin ettik.

¹ Cüneyd Harputlu, *Osmanlı Sultanları*, İstanbul, Babıali Kültür Yayıncılığı, 2011, s. 198.

² Necdet Sakaoğlu, *Bu Mülkün Sultanları 36 Osmanlı Padişahı*, İstanbul, Oğlak Yayıncılık ve Reklamcılık Ltd. Şti., 2011, s. 336.

Bir kısım övgüler şöyledir: *Ta ki büyüklerin nazargâhının nurlarının doğuş yerleri ve devlet sahiplerinin en şereflişinden güneşlerin ışıkları parıldayana kadar ve benim için şafak (o vakit) söktü. O zât, asılların esası, hakkı açığa çıkaran, halkı ıslah eden, hüküm ve nüfuz sahibi büyük vezir, yüce vezir, Allah tarafından yardım olunmuş, Rabbi katından muhâfaza edilen İbrahim Paşa'dır.* Bu övgülere mazhar olabilecek İbrahim Paşa'yı bulabilmek için tarih kitaplarına başvurduk.

Tarih kitaplarında karşımıza çıkan “devlet işlerinde vukufu, düşünceli, kiyaset sahibi, mutedil, kadirşinas, kabiliyetli insanları ileri çeken bir hükümet reisi...”³ vasıflarına sahip ve “Osmanlı tarihinin en büyük vezirlerinden...”⁴ diye bahsedilen Muşkaralı Nevşehirli İbrahim Paşa'nın yani III. Ahmed Han'ın vezirinin, tıp ilmiyle meşgul olan kabiliyetli bir insanı teşvik etmiş Paşa'ya uygun özellikler taşıdığı kanısına vardık. Üzerinde çalıştığımız bu eserin yazılmasında büyük rolü olan İbrahim Paşa'nın, Nevşehirli Damat İbrahim Paşa olduğundan emin olmak için biraz daha araştırma yapıp kendisi hakkında daha geniş çapta bilgi topladık.

III. Ahmed henüz şehzade iken İbrahim Paşa ile Edirne'de tanışmış ve yakın arkadaş olmuşlardır. Ardından III. Ahmed'in padişah olmasıyla birlikte Nevşehirli İbrahim, padişahın hem sırdaşı olmuş hem de devlet işlerinde fikirlerine danışılan bir zat haline gelmiştir. Yerinde ve uygun görüşleri sebebiyle de saygınlığı giderek artmıştır. Hal böyle olunca padişah, İbrahim Paşa'yı yanından ayırmamış hatta kızı Fatma Sultan ile evlendirmiştir. İbrahim Paşa'yı damadı yapmakla yetinmemiş kendisini vezir-i a'zam da yapmıştır. Padişahın bu denli sevdiği ve saydığı kişiye sunduğu *Bu mühür her zaman kullanılan, bütün sadrazamların kullandığı altın mühür değildi. III. Ahmed normal yerine, 'hükümran gücün işareti olan ve genellikle parmağında taşıdığı, zümrüt üzerine tuğrası kazılmış yüzüğü gönderdi.*⁵ ifadeleriyle anlatılan sadâret mührü de öyle sıradan değildir.

Bu sıkı dostluk Osmanlı'da Lale Devri'nin de tohumlarını atmıştır. Kültürlü, açık fikirli, ilmi seven damadı ile hassas, zarif, ilme ve Nevşehirli'ye değer veren bu padişah yeni bir dönem başlatmıştır. Çırağan safâları, zevk ve eğlence eğilimleriyle Lale Devri'nin temsilcisi haline gelen zeki, aydın ve ince fikili sadrazam, yenilikçiliği ilk defa bir hükümet programı biçimine getirmiş, Osmanlı'nın yüzünü bir nebze de

³ Ayhan Buz, *Sokullu'dan Damat Ferid'e Osmanlı Sadrazamları*, İstanbul, Neden Kitap Yayınları, 2009, s. 189-190.

⁴ İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi 4.Cilt*, İstanbul, Doğu Yayınevi, 2011, s. 15.

⁵ Nazım Tektaş, *Osmanlı'da İkinci Adam Saltanâtı; Sadrazamlar*, İstanbul, Çatı Kitapları, 2009, s. 367.

olsa Batı'ya çevirmeyi başarmıştır. Paşanın “on üç sene sürmüş olan sadareti zamanındaki İran Muharebeleri, Lale ve Çırağan, Sadabad ve diğer mesirelerdeki eğlenceleri, helva sohbetleri, ilk matbaanın tesisi ve sanayi müesseseleri kurması gibi sair icraatı vardır.”⁶

İbrahim Paşa'nın ilme, sanata, edebiyata, şiire, eğlenceye olan ilgisi Osmanlı'yı kültürel yönden geliştirse de III. Ahmed'in ve vezirinin askeri ve idari yönden çok naif ve barışçıl tavırlar sergilemesi Osmanlı'nın gerileme sürecini hızlandırmış ve sonrasındaki yıkılış devrinin de temelini oluşturmuştur.

Bazı kaynaklar İbrahim Paşa'yı daha çok yaptığı hatalar, askeri ve idari yöndeki eksikliklerinden ötürü yanlışlıklar içinde gösterse de birçok hayır eseri bıraktığı gerçeğini ve Osmanlı'ya birçok yenilik getirdiğini kabul etmiştir.

Bu bilgiler dahilinde Tabîbnâme'nin yazılmasını isteyen İbrahim Paşa'nın, “Nevşehirli Damat İbrahim Paşa” olduğuna kanaat getirdik. Net bir yazılış tarihine ulaşamasak da Nevşehirli'nin sadrazam olduğu 1718-1730 yılları arasında eserimizin kaleme alındığını söylemek mümkündür.

Tarih ve Tıp kitaplarında araştırdığımız bir diğer konu ise hekim olarak adlandırılan müellifimiz Ahmed Şeyhzâde'dir. III. Ahmed ve I. Mahmud dönemlerinde tabib ya da hekimbaşı listelerini taradık. I. Mahmud döneminde Müneccimbaşı Ahmed'in hekimbaşılık görevini icra ettiğini gösteren bir tablodan⁷ yola çıkarak eserimizin yazarı olan Ahmed'in kendisi olup olmadığını araştırdık. Elde edilen sonuç aslında Müneccimbaşı Ahmed'in IV. Mehmed zamanında yaşadığı⁸ ve I. Mahmud ya da III. Ahmed ile yollarının kesişmediğidir. Bu sebeple kendisi bizim hekimimiz değildir. Yazarımız Hekim Ahmed'e sadrazam tarafından hekimlik vasfının verilmiş olması, Osmanlı arşivine intikal eden belge ve defterlerde müellifimizin adının neden geçmemiş olduğunu izah edebilir.

Yazarımız Ahmed Şeyhzâde hakkında *Evkaf-ı Haremeyn-i Şerifeyn müfettişi* olduğuna dair bir bilginin de elimizde olmasına rağmen yaptığımız araştırmada⁹

⁶ Buz s. 188-189.

⁷ Ali Haydar Bayat, *Kaynakların Işığında Hekimbaşı Listeleri Hakkında Yeni Bir Değerlendirme* (III. Türk Tıp Tarihi Kongresi: Kongreye sunulan bildiriler, İstanbul, 20-23 Eylül 1993), Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1999, s. 55-60.

⁸ Musa Yıldız, *Müneccimbaşı Ahmed Dede'nin Risale fi'l-Kinaye ve't-Ta'riz'i*, İsam Araştırmaları Dergisi, Sayı:4, 2000, s. 43-68.

⁹ Nilüfer Alkan Günay, *Osmanlı Taşrasında Bir Yetki Alanı: Haremeyn-i Şerifeyn Teftiş Vekâleti Görevi ve Kapsamı*, Ankara, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTOM, Sayı 26/ Güz, 2009, s. 29-30.

İbrahim Paşa ile aynı tarihlerde yaşamış olması gerektiğini düşündüğümüz herhangi bir Ahmed'e rastlamadık.

Üzerinde çalışma yaptığımız Tabîbnâme metni Süleymaniye Yazma Eserler Kütüphanesi'nde Ayasofya Koleksiyonu'na kayıtlı 3707 numaralı yazma nüshadır. Kitap metni 70 varaktan oluşmaktadır. İlk 4 varak giriş mahiyetinde olup Arapçadır. Biz şimdi burada bu Arapça kısımların fotoğraflarını ve Türkçeye çevirisini vereceğiz:

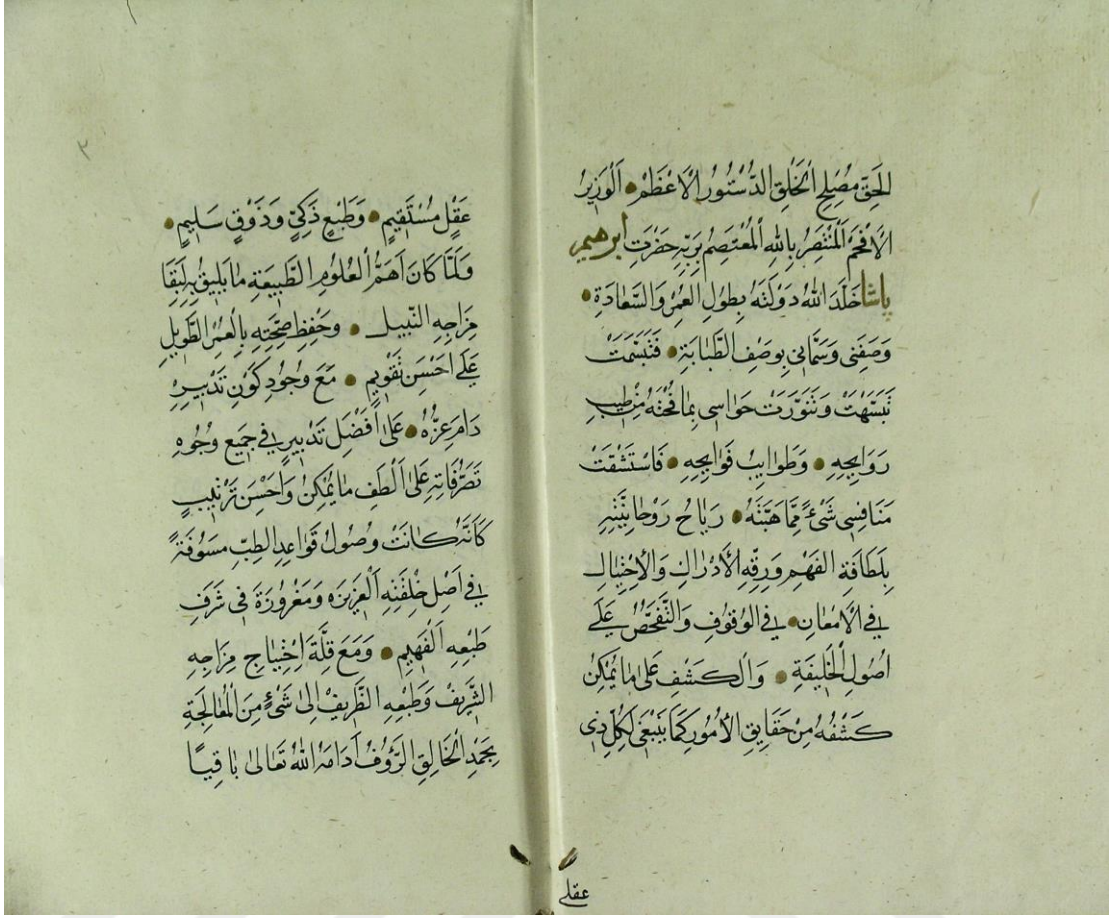

10

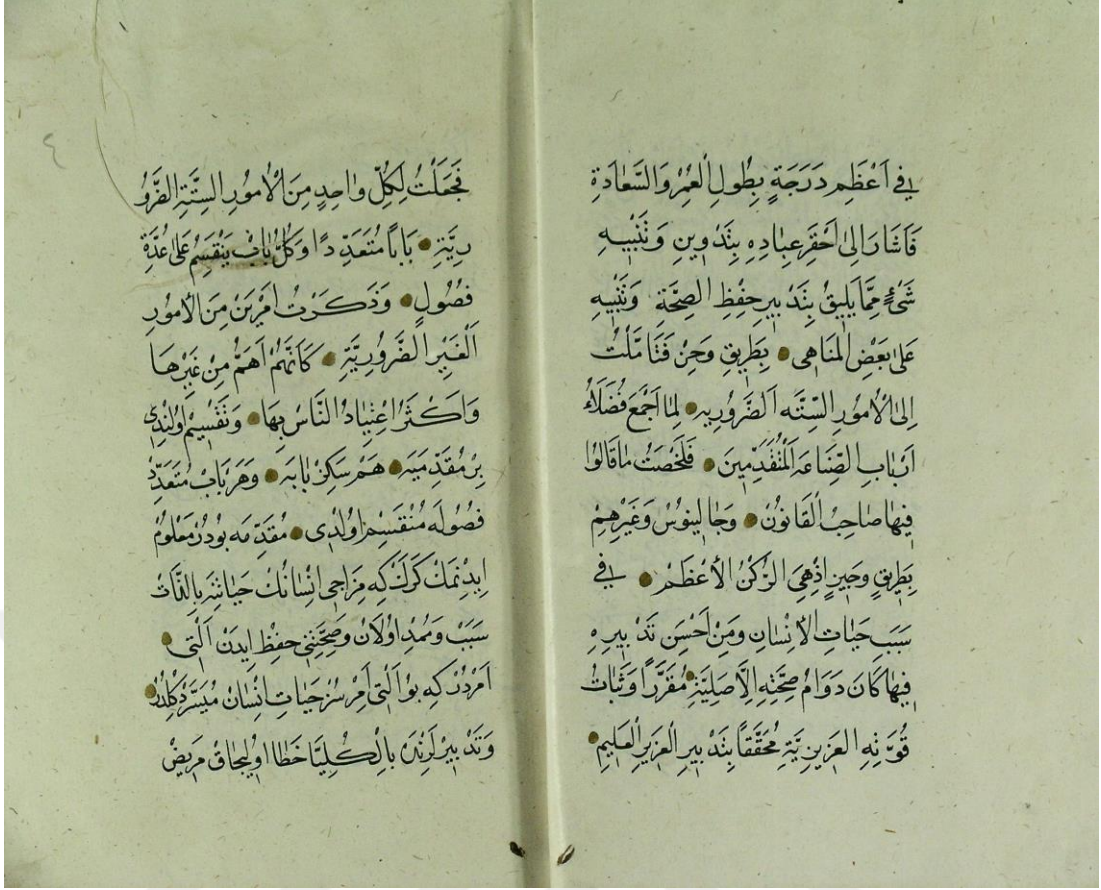
¹⁰ [01^b]

Rahmân ve Rahîm olan Allâh'ın adıyla

Hamd her şey kudretine teslim olan, her iş izzeti ve karşısında hor ve hakir olan, bütün mahlûkâtında hikmetini gösteren, insanı en güzel sıfatta yaratan, insanın şerefının sınırlarını akıl ve konuşma yetisi ile bütün mahlukatın üstünde çizip tanzim eden, onu bütün nebatât ve hayvanât üzerine faziletli, hâkim ve tasarruf sahibi (dilediği gibi idare eden, yöneten) kılan, insana o nebatât ve hayvanât ile menfaatlenmesi için izin veren Allahü Teâlâ'ya mahsûstur. O yüce ve büyüktür. (Görünen her şeyi bildiği gibi) görünmeyenleri de bilendir. Her şeyin rabbi (terbiye edicisi) ve sahibidir. Zâtında bir olup, sıfatında tektir ki onun -celle celaluhu (onun şanı ne yücedir)- bir ortağı yoktur. Bundan sonra (Besmele, hamdele ve salveleyi zikredip zikrinden ayrıldıktan sonra) bir gün düşündüm ki [02^a] Tıp bilimiyle meşgul olan veya tabîblik ünvanı taşıyan her anlayış ve idrak sahibinin bilmesi gerekli olan hususların azını elde ettiğimi kendim zâtımda tesbit ettiğimden derthli bir şekilde tasa ve keder denizinin derinlerine batmış olduğum halde, aşağı kimselerin en hakirinin tevehhüm ettiği gibi hayatın hırslarının gafleti beni kuşatmıştı. (Bu halimi) iyice düşünüp taşındım; çünkü ben (tıp ilmine ait) marifet giysilerinin kıymetlilerinden soyulmuş, fazilet güzelliklerinin inceliklerinden yoksun idim. Aklımın nuru puslandı ve karardı öyle ki sanki marifet kandilleri yüzümü daha önce hiç aydınlatmamıştı. Duyu ve anlayışımın nurları karardı. A'mâ gibi oldum. Ta ki büyüklerin nazargâhının doğuş yerleri ve devlet sahiplerinin en şereflişinden güneşlerin ışıkları parıldayana kadar ve benim için şafak (o vakit) söktü. O zât, asılların esası, hakkı açığa çıkaran,

¹¹ [02^b] halkı ıslah eden, hüküm ve nüfuz sahibi büyük vezir, yüce vezir, Allah tarafından yardım olunmuş, Rabbi katından muhâfaza edilen İbrahim Paşa'dır -Allah onun devletini uzun ömür ve saâdetle ebedî kılsın-. O, beni tabâbet vasfıyla vasıfladı ve isimlendirdi. (Onun tarafından) esen rüzgarların getirdiği kokularının güzelliğinden duyularım tebessüm etti, aydınlandı. Onun ruhaniyetinin rüzgarlarının esmesiyle menâfisim (nefes alıp verdiğim uzuvlarım), -her düzgün akıl, zeki mizaç ve tam bir beğeni yetisine sahip olan kimseye gerektiği gibi- anlayışın letafeti, idrakın inceliği, (işlerin hakikatlerine) vakıf olmada bütün gücünü sarf ederek dikkatle bakma, geçmiş bilginlerin usullerini araştırma, meselelerin hakikatlerinden keşfi mümkün olanı açığa çıkarma ile şifa buldu. [03^a] Onun asil mizacının bekası, en güzel ölçü üzere uzun ömürle sıhhatinin muhafazası için uygun olan tabî ilimlerin en mühimi olduğundan, [Raûf olan yaradana hamdolsun ki onun şerefli mizacının ve zarif tabiatının tedaviye dair herhangi bir şeye ihtiyacının az olup, o (yüce vezirin) -izzeti daim olsun- tedbirlerinin, bütün tasarruf şekillerinde mümkün olanın en münasibi ve tertib bakımından en güzeli olmasıyla beraber ki sanki tıp kaidelerine ulaşmak onun kıymetli yaratılışının aslına (Allah tarafından) verilmiş bir sevk-i tabîî, şerefli ve anlayışlı tabiatında var olan bir içgüdü idi- Allah onu

¹² [03^b] en büyük derecelerde uzun ömür ve saadetle baki kılınsın], kullarının en hakirine, veciz bir üslupla sıhhatin muhafazası için layık olan şeyi ve bazı yasakları tenbih hususunu yazmamı işaret buyurdu. Hal böyle olunca ben, mütekaddimin (evvelki) bilginlerinden bilgi ve hünere sahibi faziletli kimseleri (yani bunların birikimlerini) bir araya toplamak için altı zarûrî iş hakkında iyice düşünüp taşındım. Bu altı maddede Kanun Sahibi (İbni Sina), Calinus ve bunların dışındaki bilim adamlarının dediklerini veciz bir üslupla özetledim. Çünkü bu altı iş insan hayatının devamına sebep olan en büyük esastır. (Yine bu altı iş onun (İbrahim Paşa hazretlerinin), -Azîz ve Alîm olan Allah'ın tebdiriyle- asli sıhhatinin devamının istikrarlı ve kıymetli kuvvetinin sabit olmasında tedbir olarak güzelce alması gereken hususlardandır. [04^a] Bu altı zaruri olan işten her biri için birer bâb yaptım. Her bâb da birkaç fasla ayrılmaktadır. Zarûrî olmayan işlerden de iki tanesini zikrettim. Sanki bu zarûrî olmayan işler, zârûri olanlarından daha önemli de insanlar onları yapmayı daha çok alışkanlık hâline getirmişler. Ve taksim olundu.

1. DİL İNCELEMESİ

Bu bölümde sözcük türetme, sözcük çekim, çeşit ve gruplarını sırasıyla inceleyeceğiz. ‘Dilbilgisel Dizin’ bölümünde sözcükler, gramatik ayrıntılarıyla verileceğinden burada birkaç örnek verilmekle yetinilecektir.

1.1. Sözcük Türetme (Yapım Ekleri)

1.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler:

+an	oğl+an	613
+cı	külhan+cı+sı	1293
	yardım+cı+sı	1099
+cuğ	miğdâr+cuğ	1306
	ufa(k)+cuğ	753
	az+(a)cuğ	1012
+ç	av-ma+ç	439
	tut-ma+ç	439
+düz	gün+düz	1238
+ıl	kız+ıl	708
+irek¹³	gec+irek	435
+lı/ +lu	ad+lu	726
	ağ+lı	413
	balgam+lı	448
	kar+lu	158
	koğu+lu	898
	tat+lu	658
	yağ+lu	458

¹³ Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan dereceleme eki –rak/ -rek eki olduğunu düşünüyoruz.

	zarar+lu	334
+lık	aç+lık	1141
	ağır+lık	1111
	alçak+lığ-ı-na	116
	eski+lig+i	863
	gebe+lig+i	554
	hasta+lık+lar+a	1026
	kalb+lık+dan	1111
	şovuk+lık	89
	uyan-uk+lık	1198
+nci/ +ncı/ +inci/ +uncı/ +ünci		
	iki+nci	23
	üç+ünci	644
	dörd+ünci	30
	altı+ncı	33
	yidi+nci	35
	sekiz+inci	57
	tokuz+ıncı	38
	on+uncı	39
	onüç+ünci	43
+sız/ +suz/ +süz		
	bu+n+lar+suz	1275
	bu+suz	544
	emir+süz	06
	ihtiyâr+suz	1333
	nihâyet+süz	1257
	şu+sız+lık	436
	yağ+suz	2337

1.1.2. Fiilden İsim Yapan Ekler

-ıcı/ -ici		
	eri-d-ici+dür	448
	kurı-d-ıcı+dur	494
	yırt-ıcı	601
-im/ -üm		
	dil-im	951
	öl-üm	1376
-k/ -k/ -ık/ -uk		
	aç-ık	132
	art-uk	290
	bula-n-uk	178
	uyan-uk	1126
	yumuşa-k	706
-ku (-hu)		
	uy(u)-ku	1226
-u/ -ü		
	koğ-u+sı	833

ķork-u	1158
öl-ü+ler	183
ört-ü+li	412

1.1.3. İsimden Fiil Yapan Ekler

+a-/ +e-	
beñ(i)z+e-y+en	554
oy(u)n+a-y+an	1449
+ik-	
göz+ik-ür	715
+l/- +al-	
çoğ+al-dur	597
eksi+l-ür	173
+la-/ +le-	
baş+la-maķ	47
beliñ+le-mek	1158
göz+le-mek	1393
ħarc+la-n-ur	1368
ħuz+la-n-miş	793
yumurd(a)+la-maz	614
+la-n-/ +le-n-	
boğaz+lan-up	529
ħasta+lan-ur	668
ķuvvet+len-ür	1211
+te-	
is+te-r	1203

1.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler

-ar-	
ķık-ar-ur	436
-dur-/ -dür-	
bula-n-dur-ur	517
dön-dür-e	253
es-dür-mez	180
in-dür-e	1014
ħol-dur-ma-y-inca	869
utan-dur-maķ	1158
uyan-dur-ur	857
-ıl/- -il/- -ul/- -ül-	
at-ıl-ur	101
ay(1)r-ıl-dı	315
boğ-ıl-a	265
dön-ül-ür	302
dut-ul-an	683
iç-il-ecek	40
ķon-ul-an	1338

şık-ıl-an	1425
süz-il-e	1419
toy-ıl-maz	217
um-ıl-ur	1120
-n-/ -in-/ -ün-	
bil-in-mek	698
del-in-mek	236
di-n-il-ür	200
dök-ün-mek	1313
ğidā-la-n-ur	643
gör-ün-ür	1128
yi-n-mek	1057
-r-/ -ur-/ -ür-	
art-ur-ur	520
düş-ür-ür	468
şıva-r-mağ	659
-ış-/ -iş-/ -uş-	
kar-ış-ma-ya	805
tut-uş-ur	71
yet-iş-mez	1106
-t-/ -d-	
çık-ar-d-mağ	73
eri-d-üp	293
segir-t-mek	1123
semir-d-ür	486
-y-	
ko-y-a+lar	1410
to-y-ıl-maz	317

1.2. Sözcük Çekim ve Çeşitleri

1.2.1. İsimler ve İsim Çekimleri

1.2.1.1. Çokluk Eki: +lar/ +ler

ağac+lar	164
bağarsık+lar	1260
ğidā+lar	260
kağeğ+ler	881
kaıye+ler	357
yara+lar	118

1.2.1.2. Hal Ekleri

1.2.1.2.1. Yalın Hali (Nominative)

ay	616
bāb	13
bal	659

ğam	1158
havā	110
haz	191
kalb	1363
kan	253
od	204

1.2.1.2.2. İlgi Hali (Genetive)

-Belirtisiz İlgi Hali:

+ø

ħammām+ø[uñ] (ħarāreti)	83
ħammām+ø[uñ] (issisi)	1313
ħayvān+ø[laruñ] (içinde)	488
ħoroslar+ø[uñ] (ğidāsı)	604
istifrāğ+ø[uñ] (zararı)	53
sükūn+ø[uñ] (fāyidesi)	45

-Belirtili İlgi Hali:

+uñ/ +üñ/ +nuñ

adam+uñ (incindügi)	83
ağac+ı+nuñ (köki)	1416
aḥlāt+uñ (def'i)	1101
dünyā+nuñ (emrāzı)	1255
emr+üñ (beyānı)	12
ğidā+lar+uñ (münāsibeti)	24
havā+lar+uñ (eyüsi)	146
katılar+uñ (ğidāsı)	547
kuşlar+uñ (ṭabī'atları)	38
nabz+uñ (hareketleri)	103
noḥūd+uñ (ṭabī'atı)	465
şığır+uñ (südi)	556

1.2.1.2.3. Yönelme Hali (Dative):

+a/ +e

adam+a	854
aḥşām+a	415
beden+e	53
hālin+e	641
içerü+y+e	1169
yimeg+e	419
şehirler+e	695

1.2.1.2.4. Yükleme Hali (Accusative):

-Belirtisiz Yükleme Hali:

+ø

fā'idesin+ø (ve) zararın+ø (beyāñ ider)	1326
ğidāsın+ø[ı] (virmez)	398
ħarāretin+ø[i] (sākin ider)	470
tīz olan+ø[ı] (yimek gerek)	359

-Belirtili Yükleme Hali:	+ı/ +i/ +n
adam+ı (kızdurur)	515
ağrı+sı+n (ihdās eyler)	1083
balğam+ı (def' ider)	448
ğıdā+sı+n (virmez)	398
havā+y+ı (beyān eder)	17
kendü+y+i (boza)	1250
taş+ı (tağıdan)	1407
tedbīr+i (gözetmek gerek)	1293

1.2.1.2.5. Bulunma Hali (Locative): +da/ +de

ağ+da	712
alçak+da	118
hāric+de	78
hīn+de	878
taşra+da	81
tava+da	430
tertīb+de	27
uyku+da	1224
yüksek+de	119

1.2.1.2.6. Ayrılma Hali (Ablative): +dan/ +den/ +tan

-Ayrılma Fonksiyonuyla Ayrılma Hali

ağız+dan	892
a'zā+dan	329
evsāh+tan	1321
kan+dan	544
kendü+den	298
şevdā+dan	1354
tavuk+dan	600
yoğurt+dan	1456
yüñ+den	836

-Zarf Olarak Ayrılma Hali

al-ın-duğ+ın+ <u>dan</u> (soñra)	1398
an+ <u>dan</u> (ötürü)	72
biraz+ <u>dan</u> (soñra)	366
gez- <u>mek</u> +den (haz ider)	190
ol-duk+ <u>dan</u> (soñra)	107

1.2.1.2.7. Vasıta Hali (Instrumental): +le/ +ıla/ +ile

al-ma+sı+y+la	300
āsān+ıla	1244
bal+ıla	778
esāmī+si+le	33
harāret+ile	1300

havāsı+y+la	177
mīrāş+ile	269
ruṭūbeti+y+le	781
sebeb+i+y+le	308
şu+y+la	1080

1.2.1.2.8. Eşitlik Hali (Equative): +ca/ +ce

bek+çe	707
cüzvī+ce	369
ḥaylī+ce	616
ḳalıñ+ca	836
ḳavī+ce+dür	466
ḳuvvetlü+ce	398
lezīz+ce	399
metīn+ce	398

1.2.1.2.9. Yön Gösterme Hali (Directive): +eri/ +erü/ +ra/ +re/ +rū

gi*+rū	736
iç(e)+erü	89
il+eri	345
şoñ+ra	366
taş+ra	359
üz(e)*+re	1279

1.2.1.3. İyelik Ekleri

Metnimizde II. teklik ve II. çokluk şahıs iyelik örneklerine rastlanmamıştır.

I.Teklik Şahıs:	+um	
sultān+um		401
III.Teklik Şahıs:	+ı/ +i/ +sı/ +si/	
(adamuñ) beden+i+ni		344
(altınuñ) biri+si		09
(anuñ) ḥikmet+i		528
(deñiz) balıg+ı		691
(havānuñ) mu‘tedil+i+ni		108
(ḥummeyātuñ) ata+sı		1051

Metnimizde iyelik III. teklik şahıs eklerinin üstüste geldiği örneğe de rastlanmıştır.

(altınuñ) bir+i+si		9
I.Çokluk Şahıs:	+umuz/ +ümüz	
baş+umuz+a		171
beden+ümüz+üñ		62
di-düg+ümüz		1261
itdüg+ümüz		1195
rūḥ+umuz		63
III.Çokluk Şahıs:	+si/ +lar+ı/ +ler+i	
(balıklarūñ) iri+ler+i+n+den		769

(balıklarun) kal-an+lar+ı	770
(bunların) cümle+si+n+den	150
(anlar) ağız+lar+ı	672
(anlar) cemī'+si+n+den	552

1.2.1.4. Aitlik Eki: +ki

(dört) faşl+i+n+da+ki	21
evvel+ki (bāb)	16
iç+erü+de+ki	100
iç+i+n+de+ki	101
ķabz+dan+ki	1257

1.2.1.5. İsimlerde Soru mı, mi

var mı	752
yoķ mı	752

1.2.1.6 İsimlerde Bildirme

Metnimizde isimlerde bildirme örneklerine yalnızca III.teklik şahıslarda rastlanmıştır. Diğer şahısların örneklerine rastlanmamıştır.

a. Geniş Zaman

III.Teklik Şahıs:	+ [ø] (dur/ +dür/ degildür)
ağ+[ø]+dur	1020
aķciger+[ø]+dür	72
bāķī+[ø]+dür	719
buķār+[ø]+dur	66
ıraķ+[ø]+dur	761
ķalb+[ø]+dür	66
müyesser+[ø] degildür	196
rūķ+[ø]+dur	65
şerāb+[ø]+dur	794

b. Hikaye

III.Teklik Şahıs:	+ıdı/ +idi
yoķ idi	318
fāsid idi	273
var+ıdı	1192

c. Rivayet

III.Teklik Şahıs:	+ımış/ +imiş
(ķuş) var+ımış	601
(şudan) degül+imiş	717

ç. Şart

III.Teklik Şahıs:	+ısa/ ise
ģalīz ise	386

ğidā ise	404
leṭāyif ise	288
rūḥāniyyet ise	529
var+ısa	754

d. ‘(İ)ken’ Zarf-Fiili	+ [ø]-ken/ iken
aç+[ø]-ken	878
firāk iken	316
issi+[ø]-ken	123
toḳ+[ø]-ken	1392

1.2.1.7. Zamir

a. Şahıs Zamirleri

Metnimizde yalnızca III.teklik ve III.çokluk şahıs zamirlerine rastlanmıştır. Diğer şahısların örnekleri kullanılmamıştır.

III.Teklik Şahıs:	ol, an
ol	1186
anuñ	1296
aña	1186

III.Çokluk Şahıs:	anlar
anlaruñ	1133

b. İşaret Zamirleri

1. an	
anda	68
andan	748
anı	230

2. anlar	
anlar	505
anlara	284
anlarda	22
anlardan	288
anları	499

3. bu	
bu	105
bunda	65
bundan	479
bunu	686
bunuñ	104

4. bunlar	
bunlar	343
bunlara	11
bunlardan	340
bunları	893

bunlarsuz	1275
bunlaruñ	439

5. o	
oña	218
onda	67
ondan	438

6. onlar	
onlaruñ	1289

c. Soru Zamirleri

1. kaçı	
kaçısı	27
kaçısı	29

2. kim	
kim	569
kime	1180
kimi	649

3. ne	
ne	26
ne	47

“kimi” ve “kaçı” soru zamirleri, belirsizlik fonksiyonu da gösterirler.

d. Dönüşlülük Zamirleri

1. kendi/ kendü	
kendi	675
kendü	188
kendüde	719
kendüden	1097
kendüne	644
kendünüñ	701
kendüye	1084
kendüyi	1250

2. bi'zzāt	
bi'zzāt	1118

3. hōd	
hōd	90

e. Belirsizlik Zamirleri

1. biri/ birisi	
biri	1146
birisi	09

2. herbiri	
her biri	33
her birinden	1364
her birine	13
her birinün	15
3. kıanķı	
kıanķı	28
kıanķısı	29
4. kimi/ kimse/ kimesne	
kimi	649
kimse	631
kimesne	1331
5. cümle/ cümlesi	
cümle	1025
cümleden	254
cümlesi	439
cümlesinden	548
6. ğayı	
ğayı	515
f. İlgi Zamirleri	
evvelki	281
evvelkiden	226
şulardakine	762

1.2.1.8. Sıfat

a. Niteleme Sıfatları	
boş (bardak)	838
eyü (ğıdā)	732
ğamgīn (haber)	1165
kıurı (üzüm)	901
münāsib (ğıdā)	484
nāzük (ğıdā)	560
nemnāk (kıan)	534
nihāyet (derece)	460
pāk (kıan)	546
şāfi (şu)	716
şahīh (terkīb)	267
tāze (havā)	69
yılmeşik (kıan)	538
yoğın (siñürler)	531
b. Belirtme Sıfatları	
1. İşaret Sıfatları	

1. bu	
bu (cins)	768
bu (emir)	06
2. o, ol	
o (hın)	1389
ol (eyyām)	724
ol (havā)	71
3. şol	
şol (balık)	722
şol (rūḥ)	65
2. Soru Sıfatları	
ne (sebebdendür)	195
3. Belirsizlik Sıfatları	
az (miḳdār)	384
ba'zı (ağaclar)	163
bir (kişi)	611
cemī' (teneffüsün)	94
çok (miḳdār)	288
4. Sayı Sıfatları	
i. Asıl Sayı Sıfatları	
bir (faşıl)	49
iki (tağ)	127
üç (nesne)	649
dört (dürlü)	661
biş (gün)	324
altı (emr)	12
yedi (dāne)	1441
sekiz (dirhem)	1440
on (dirhem)	1440
yigirmi biş (yıl)	613
yüz (dirhem)	1418
ii. Sıra Sayı Sıfatları	
ikinci (bāb)	23
üçüncü (hāl)	644
dördüncü (faşıl)	30
altıncı (bāb)	1241
onuncu (faşıl)	39
yidinci (faşıl)	35
sekizinci (bāb)	57
toğuzuncu (faşıl)	38
onüçüncü (faşıl)	43
iii. Kesir Sayı Sıfatları	
(örnek yok)	
iv. Üleştirme Sayı Sıfatları	
ikişer (dirhem)	1425
onar (dirhem)	1418

1.2.1.9. Zarf

a. Zaman Zarfları	
ahyānā	442 (ara sıra)
ba‘dehu	554 (ondan sonra)
ba‘zı	646
birazdan	365
dāyimā	67
er	632
evvel	277
evvelā	243
gāh	158
giç	445
imdi	12
ķışın	355
mukaddemā	336 (eskiden, evvelce)
muttaşıl	218 (sürekli)
öñürdi	325
şoñra	107
şimdi	282
b. Yer Zarfları	
aşağa	376
içerü	1233
ileri	345
c. Hal Zarfları	
-Niteleme Zarfları	
‘akabince (olınmaya)	1395
‘ale’t-tafşıl (eyüsini ve yaramazınıñ)	422
añıl añıl (hareket ola)	1122
beraber (ola)	822
bi’l-‘aks (idüp)	377
bi’l-külliyā (dükenicek)	330
bi-ħasebi’t-ħabī’e (zıkr olan)	240
fi’l-ħāl (ölür)	601
tīz (alup virmege)	99
-Gösterme Zarfları	
böyle (vāķi‘ olur)	239
öyle (ider)	1183
meşelā	162
-Kesinlik Zarfları	
elbetde	202
ķať‘ā	598
şırf	900
zāhirā	1127
-Yineleme Zarfları	
bile	278
girü	736
yine	1071
-Olasılık Zarfları	
beher-ħāl	1400

mümkün	1044
ola ki	197
d. Miktar Zarfları	
aşırı (ol-)	1357
az (ol-)	728
begāyet	579
cüzvīce	369
çok	135
ġāyet	65
ḥadden	1214
ḥaylice	616
günde bir kerre	415
e. Soru Zarfları	
kaç def'a	30
nice	241
f. Derecelendirme Zarfi	
eñ	692
çok	388

1.2.1.10. Edat

a. Çekim Edatları	
başka	1131
böyle	802
degin	363
-den ötürü	113
deñlü	1343
evvel	517
ġayrı	515
gibi	164
göre	1294
içün	1336
ile	808
kadar	703
şoñra	352
b. Bağlama Edatları	
ammā	104
belki	562
bolay ki	1348
çünki	1080
eger	629
ḥattā	560
ile	638
mādām ki	1230
meger	216
ve	668
veyā	962
veyāḥūd	397
yāḥūd	125
ya'nī	1190

zīrā	62
c. Karşılaştırma- Denkleştirme Edatları	
bile	658
gāh ... gāh ...	115-121
gerek...gerek...	702
hem...hem...	805
ne...ne...	1220
yā...yā...	678
d. Gösterme Edatı	
tā	1144
e. Kuvvetlendirme Edatları	
da	674
dağı	372
degül	1235
elbetde	202
ise	129
f. Tekerrür Edatları	
def'a	30
kerre	415
g. Soru Edatı	
mı	752

1.2.1.11. Ünlem

'aleyhime's-selām	191
hāşā	182
te'ālā	72

1.2.2. Fiil ve Fiil Çekimi

A) Basit Kipler

1.2.2.1. Emir Kipi

Metnimizde yalnızca III.teklik ve I.çokluk şahısların emir kipindeki kullanılan örneklerine rastlanmıştır.

III.Teklik Şahıs:	+sun/ +sün/ (-masun/ -mesün)
eyle-sün	367
doğın-sun	1117
it-mesün	350
ol-masun	339
olun-sun	1100
toğın-masun	1101
yi-mesin	463
I. Çokluk Şahıs:	+elüm
id-elüm	13

1.2.2.2. Görülen Geçmiş Zaman

Metnimizde III.teklik, I.çokluk ve III.çokluk şahısların görülen geçmiş zaman kullanım örneklerine rastlanmıştır.

III.Teklik Şahıs:		-dı/ -di/ (-madı/ -medi)/ -du
ay(1)r-ıl-dı	315	
bölün-di	766	
düken-di	1377	
kal-madı	316	
ol-du	107	
olun-madı	775	
I.Çokluk Şahıs:		-duğ/ -dük
eyle-dük	13	
III.Çokluk Şahıs:		-dılar/ -diler/ (-madılar)
di-diler	615	
gör-diler	1106	

1.2.2.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Metnimizde yalnızca III.teklik ve III.çokluk şahısların öğrenilen geçmiş zaman kullanım örneklerine rastlanmıştır.

III.Teklik Şahıs:		-mış/ -miş/ (-mamış/ -memiş/-mışdur/ -mişdür/ -memişdür
aş-ıl-mış	1001	
enen-miş	570	
gel-miş	1143	
gör-miş	1178	
kız-mışdur	85	
kon-mışdur	1253	
olma-mışdur	173	
vir-mişdür	1329	
yapış-mışdur	1084	
yarat-mışdur	72	
III.Çokluk Şahıs:		-mişler
di-mişler	10	
eyit-mişler	456	
ol-mişler+dur	417	

1.2.2.4. Geniş Zaman

Metnimizde yalnızca III.teklik ve III.çokluk şahısların geniş zaman kullanım örneklerine rastlanmıştır.

III.Teklik Şahıs:		-r/ -ar/ -er/ -ur/ -ür/ (-maz/ -mez)
aç-ar	446	
ağar-ur	1172	
dut-ar	344	

es-er	143
gel-ür	271
id-e-mez	231
indir-ür	1017
iste-r	1203
kalğı-r	1450
kal-maz	701
ko-maz	1109
şovut-maz	83
tağıd-ur	1109
III.Çokluk Şahıs:	-rlar/ -erler/ -urlar/ -ürler/ (-mezler)
çalış-urlar	103
di-rler	959
iç-mezler	870
id-e-mezler	868
id-e-rler	191
itdir-mez	856
yürü-rler	672

1.2.2.5. Gelecek Zaman

Metnimizde yalnızca III.teklik şahsın gelecek zaman kullanım örneklerine rastlanmıştır.

III.Teklik Şahıs:	-acağ/ - ecek
bul-un-acağ	872
gel-ecek	87
sür-ecek	630

1.2.2.6. Dilek- Şart Kipi

Metnimizde III.teklik ve III.çokluk şahısların dilek-şart kipindeki kullanımına rastlanmıştır.

III.Teklik Şahıs:	-sa/ -se/ (-masa/ -mese)
(görmüş) i-se	1178
bulur-sa	567
çatla-sa	1261
it-se	1375
ol-masa	204
ol-sa	114
tut-sa	1185
yi-se	1184
III.Çokluk Şahıs:	-seler
yi-dür-seler	464

1.2.2.7. İstek Kipi

Metnimizde III.teklik, I.çokluk ve III.çokluk şahısların istek kipindeki kullanımına rastlanmıştır.

III.Teklik Şahıs:	-a/ -e/ -ya/ -ye/ (-maya/ -meye)
eyle-ye	77
İN-dir-e	1014
kal-maya	313
ol-a	110
şakla-ya	79
söyün-dür-e	222
I.Çokluk Şahıs:	-avuz/ -evüz/ -yevüz
id-evüz	108
III.Çokluk Şahıs:	-alar/ -eler/ -yeler
al-alar	1410
bekit-eler	1410
dön-eler	1068
ıslad-alar	823
id-erler	191
kaynad-alar	564
koy-alar	1421
öl-dür-eler	266
tart-alar	824
ufad-alar	235

1.2.2.8. Gereklilik Kipi

Standart Türkiye Türkçesinde kullanılan gereklilik kipi eki, metnimizde üç yerde kullanılmıştır. Bunun yanı sıra metnin genelinde fiilden isim yapan “-mağ/ -mek” ekiyle “gerek” edatının birlikte kullanılmasıyla gereklilik fonksiyonu gerçekleştirilmiştir.

Metnimizde yalnızca III.teklik şahsın gereklilik kipindeki kullanılan örneklerine rastlanmıştır.

III.Teklik Şahıs:	-mağ gerek/ -mek gerek/ -mek gerekdür/ -meli/ -melü
başla-mağ gerek	47
biş-meli	786
el çek-mek gerek	365
em-mek gerek	562
gör-mek gerek	562
gözle-mek gerek	1393
şakın-mağ gerek	600
yin-mek gerek+dür	1057
yin-melü	1058
yinme-mek gerek	363

B) Birleşik Kipler

1.2.2.9. Hikaye Çekimi

Fiillerin hikayeli birleşik çekiminde yalnızca geniş zamanın hikayesinin III.teklik kişide kullanılan örneklerine rastlanmıştır.

Geniş Zamanın Hikayesi:

III. Teklik Şahıs:	-urdu (-mazdı/ -mezdi)
bul-un-mazdı	674
it-mezdi	1331
ol-urdu	802
tutuş-urdu	106

1.2.2.10. Rivayet Çekimi

Fiillerin rivayetli birleşik çekiminde yalnızca geniş zamanın rivayetinin III.teklik kişide kullanılan tek bir örneğine rastlanmıştır.

Geniş Zamanın Rivayeti

III. Teklik Şahıs:	-urmuş
ğıdā-la-n-urmuş	718

1.2.2.11. Şart Çekimi

Fiillerin şartlı birleşik çekiminde yalnızca geniş zamanın şartının III.teklik kişide kullanılan örneklerine rastlanmıştır.

Geniş Zamanın Şartı

III.Teklik Şahıs:	-ursa/ -ürse/ (-mazsa/ -mezse)
bul-un-ursa	1232
bul-ursa	567
ğıdā-la-n-ursa	657
ol-mazsa	1281
ol-ursa	418
yin-ürse	436

1.2.2.12. İken Zarf Fiili

Geniş Zamanın İken Zarf Fiili:	-rken/ -erken/ -eriken/ -urken
uyu-rken	1232

1.2.2.13. Fiillerde Olumsuzluk

Fiillerde olumsuzluk, fiil kök ve gövdelerine getirilen “-ma-/ -me-” ekiyle yapılır. Bu ek aslında bir fiilden fiil yapan ektir.

-ma-/ -me-

geçe-me-yüp	381
gel-me-düg+i	1368
it-me-yicek	1382
ol-ma-mağ+dur	1199
tokın-ma-sun	1101
uyu-ma-mağ+dur	1218
uyu-ma-mağ+dur	1218
yi-me-yen	499
yin-me-mek	363

-maz/ -mez

Geniş zaman olumsuz fiil çekimlerinde olumsuzluk eki değişmemekle birlikte zaman eki değişir.

bul-maz	380
es-dür-mez	180
gel-mez	230
iç-mez+ler	870
ide-mez	231
ide-mez	418
itdir-mez	859
olın-maz	1117
sön-mez	220
viril-mez	88
vir-mez	398
yitiş-mez	1106

1.2.2.14. Fiillerde Çatı

Fiil çatılarını oluştururken kullanılan ekler “-l-/ -n-/ -ş-/ -dUr-/ -t/- -r-” aynı zamanda fiilden fiil yapan eklerdir. Yukarıda “fiilden fiil yapan ekler” bölümünde çatı eklerine de örnekler verilmiştir.

1.2.2.15. Fiilimsiler

İsim-Fiiller

-ış/ -iş	
yarad-ıl-ış+ı	1333
-ma/ -me	
biş-me+si	28
dard-ma+sı+nuñ	821
dokı-n-ma+sı+na	126
iç-me+si+nüñ	877
kar-ış-ma+ya	805
öl-me+si+ne	240
toğ-ma+sın+da	267
tüken-me+si	319
yan-ma+sı+nuñ	1409

yi-me+si 587

-mak/ -mek

at-mak 608
bak-mak 1189
eglen-mek 1314
güleş-mek 1126
kalkı-mak 1126
şakın-mak 600
şal-in-mak 1129
tur-mak 827
tut-mak 1185
ufan-mak 235
utan-mak 1170
yak-mak 214
yu-mak 886

Sıfat-Fiiller

a. Geçmiş Zaman Sıfat-Fiilleri -dik (-dig+)/-duğ (-duğ+)

bin-dig+i (gemi) 265
boğazlan-duğ+ları (vağt) 607
çık-duğ+1 (vağt) 698
çoğal-duğ+1 (vağt) 296
it-dig+i (buğār) 154
ol-duğ+1 (ğidā) 282
ol-in-duğ+1 (nesne) 1284
tutuş-duğ+1 (mādde) 213
yak-duğ+1 (yağ) 215

-mış/ -miş/ -muş/ (-mamış)

ayırılan-mış (ağ buğday) 424
enen-miş (buzağı) 581
kariş-mış (şu) 852
ol-mamış (ğidā) 875
ol-muş (fā'idesi) 1326
şavul-mış (furun) 1411
yan-mış (beriyye) 159

b. Geniş Zaman Sıfat-Fiilleri

-an/ -en

ağ-an (şular) 812
dutul-an (balık) 683
eri-y+en (şular) 849
konul-an (hālet-i fi'l) 1338
ol-an (huşūşlar) 1213
oyna-y+an (diş) 1449
şıkıl-an (şu) 1425
yoğ(1)r-il-an (etmek) 434

-r/ -ar/ -ur/ -maz

ağ-ar (çeşme)	803
karış-ur (nesne)	717
uğra-r (güneş)	153
yara-maz (ot)	664

c. Gelecek Zaman Sıfat-Fiilleri

-acağ/ -ecek	
gel-ecek (havā)	87
iç-il-ecek (şular)	40
ol-acağ (fāsīd)	277
yan-acağ (mādde)	315
yin-ecek (ta‘ām)	1048
-ası	
ol-ası	884

Zarf-Fiiller

-duğça	
ol-duğça	249
-ıcağ/ -icek/ -ıncağ/ -incek	
biş-incek	408
ışlanma-y-ıcağ	796
it-me-y-icek	1382
kal-ıncağ	233
ol-ma-y-ıncağ	285
uğra-y-ıcağ	130
ver-il-me-y-icek	89
-ınca/ -ince	
alış-ma-y-ınca	1313
devşür-ince	1173
dur-ınca	564
gel-ince	1144
ol-ınca	293
ol-ma-y-ınca	347
toğ-ınca	123
tol-dur-ma-y-ınca	869
var-ınca	570
yin-ince	384
-ken/ iken	
kınar iken	787
uyur-ken	1232
-up/ -üp	
al-up	73
bat-ır-up	784
bük-üp	836
düş-üp	223
eri-y-üp	408
geçeme-y-üp	381
geçir-üp	874
göndir-üp	102

id-üp	83
ķaynad-up	898
ur-up	1174
-madın	
ol-madın	1013

1.2.2.16. Birleşik Fiiller

İsim veya İsim Grubu + Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller

aç ol-	751
ağrı tut-	1185
aşāğa kal-	673
bedel ol-	257
beyān it-	17
def' it-	304
ferah vir-	922
fuşūl eyle-	14
ğālib ol-	387
ğidā ol-	551
ğılzet vir-	141
hareket eyle-	367
hāşıl eyle-	998
hażm olun-	445
ihyā it-	1111
imtilā olın-	109
isti'māl eyle-	846
kebāb ol-	578
kendü hāline kal-	219
ķoca ol-	488
ķuvvet vir-	1077
līnet vir-	437
meyl olın-	1334
mūbtelā ol-	1256
mūdāfi'a it-	348
ri'āyet it-	772
sākin it-	470
şekl ol-	1347
ta'accübe kal-	1180
ta'dīl eyle-	77
tahlīl ol-	249
taķsīm olın-	01
teveccüh eyle-	232
za'f vir-	471
zıkr ol-	240
ziyāde it-	1090

Sıfat-fiil + Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller

bişmiş ol-	457
bulunacak ol-	873
enenmiş ol-	570

gelmiş ol-	1143
konmuş ol-	223
olmamış ol-	270
sürecek ol-	631
tuzlanmış ol-	793
yaramaz ol-	647
yumurdamaz ol-	465

Zarf-fiil + Yardımcı Fiilden Oluşan Birleşik Fiiller

Tasviri fiil de denilen bu tür birleşik fiiller “-a/ -e/ -ı/ -i/ -yü gibi zarf-fiil eklerinin eklendiği bir fiille bir yardımcı fiilden meydana gelirler. Metnimizde ise yeterlilik örneğine rastlanmıştır.

doğınsun diyü olın-	1117
toğ iken ol-	1392

-Yeterlilik Fiili

id-e-bilür	1221
------------	------

1.2.3. Sözcük Grupları

1.2.3.1. Tekrarlar

añıl añıl	1122
birer birer	241
dilim dilim	951
hāl(i) hāl(ince)	197
katı katı	1134
kızıl kızıl	758

1.2.3.2. Pekiştirmeler

toptolı	837
---------	-----

1.2.3.3. Tamlamalar

aħlāt-ı fāsıde	351
a‘zā-yı re‘ise	1366
bedel-i mā-yeteħallel	248
beden-i insān	262
beķā-yı nev‘	1346
derece-yi evlā	447
ehemm-i mühimmāt	1274
faşl-ı evvel	1228
fisduķ-ı ‘arabī	1430
hāl-i hareket	1137
hāl-i ‘ışk	1337
ħarāret-i aşliyye	200

ḥarāret-i ġārīziye	1236
havā-yı cenūb	158
havā-yı ūīmāl	154
ḥayāt-ı insān	196
ḥırŝ-ı kavī	1329
ḥiss-i laṭīf	866
ḥuzūr-ı ūerīf	474
ḥüsn-i ūekl-i cemīl	1350
ibtidā'-ı rūḥ-u ḥayvānī	1171
ibtidā'-ı tedrīc	1305
'irāz-ı nefŝāniyye	1157
iŝtiḥā-yı ūādıķı	350
iŝtiḥā-yı ta'ām	1216
ķā'ide-yi külliye	392
ķıllet-i idrāki	1248
ķuvvet-i ḥāfizā	627
ķuvvet-i ḥāzime	619
mizāc-ı insān	241
nebāt-ı ḥubūbāt	421
rūḥ-u ḥayvān	1290
sarāy-ı 'āmire	134
ūıḥḥat-i beden-i insān	262
sükün-ı nefŝāniyye	1156
ūekl-i ḥasen	1344
ūekl-i ḥasene	1347
tedbīr-i ḥikmet	1279
terķīb-i mizāc-ı insān	308

1.2.3.4. Bağlamalı Sözcük Grupları

a. ve bağlama edatı ile

'avāriż ve esbābı taṭbīķ	242
ḥabīŝ ve ġalīz	476
ūāfi ve pāk	756
ūāliḥ ve laṭīf	297
ūoęan ile ve zencebīl ile	638
yaķmaķ ile ve ķurutmaķ ile	214

b. u/ ü/ vu / vü bağlama edatları ile

bārid i yābis	1047
bārid ü raṭb	788
berūiyā vü ūāñ	1424
bevūā vü ūān	1439
ḥārr u raṭb	1074
ḥārr u yābis	1081

c. veya/ veyahud/ ya.. ya.. bağlama edatı ile

yā ḥāūā iŝḥāl ṫarīķi ile yā vāfire yā vāfire derlemek ile	
ba'zı evķāt olur ki	305-306
boūanmaķ ile yā ziyāde iŝtifrāę ile veyā ifrātıla derlemek	312
ūeker ile yine veyāḥūd bādem ile ḥarīresi sūd ile biūmiū	454
ķalınca ve bir miķdār balıla yā ūeker ile isti'māl	1443

d. ile/ +ıla bağlama edatı ve eki ile

yağmak ile ve kurutmak ile	214
boşanmak ile yā ziyāde istifrāğ ile veyā ifrātıla	312

1.3. Söz Varlığı

Tabîbnâme'nin söz varlığı 1492 sözcükten oluşmaktadır. Toplamda ise 10737 sözcük sayılmıştır. Sözcüklerin dillere göre dağılımı şöyledir:

<u>Köken</u>	<u>Sözcük Sayısı</u>	<u>Yüzdesi</u>
Ar.	661	%44,541
Far.	101	%6,805
Tr.	660	%44,474
Yun	23	%1,549
Fr.	3	%0,202
Ar.+Far.	7	%0,471
Ar.+Tr.	17	%1,145
Far.+Ar.	3	%0,202
Far.+Tr.	8	%0,539
Tr.+Ar.	1	%0,067
TOPLAM	1484	%99,322¹⁴

¹⁴ Metinde geçen 8 sözcüğün hangi dile ait olduğu kesinleştirilemedi. Söz konusu sözcüklerin köken bilgileri '[?]' biçiminde ifade edildi.

Tabîbnâme’de Kullanılan Sözcükler ve Kullanım Sıklıkları

Tabîbnâme’de kullanılan sözcüklerden kullanım sıklıkları en az 15 olanlar aşağıdaki tabloda sıralanmıştır. Bu tabloda eserimizin dağarcığını oluşturan sözcüklerin yüzdelik dilimde kapladıkları oranlar da yer almaktadır.

TABLO-1 Tabîbnâme’de Kullanılan Sözcükler ve Kullanım Sıklıkları

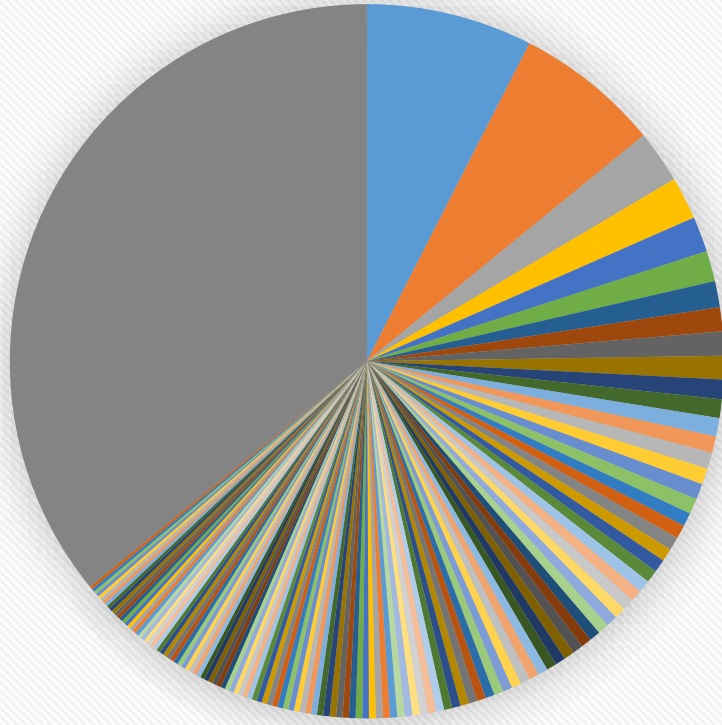
Sözcük	Geçiş Sayısı	Geçiş Oranı
ve	808	7,525
ol-	706	6,575
ol/o/an/añ	256	2,387
ki	207	1,927
it-	172	1,601
ğāyet	148	1,378
bu	127	1,182
ğīdā	117	1,089
zīrā	117	1,089
ammā	114	1,061
ile	95	0,884
gerek	91	0,847
mizāc	89	0,828
ṭabī‘at	81	0,754
hāşıl	79	0,735
şu	78	0,726
bir	77	0,717
gibi	75	0,698
dağı	66	0,614
ziyāde	66	0,614
hazm	64	0,596
havā	63	0,586
laṭīf	63	0,586
olın-	61	0,568
sebeb	60	0,558
faşıl	58	0,54
vir-	57	0,53
çok	55	0,512
eyü	55	0,512
balık	54	0,502
yi-	53	0,493
beyān	51	0,474
insān	51	0,474
zarar	51	0,474
şoñra	50	0,465

kendü	49	0,456
beden	48	0,447
yir	48	0,447
hareket	47	0,437
i-	47	0,437
ne	46	0,428
қан	45	0,419
yābis	44	0,409
ğālīz	43	0,4
issi	42	0,391
cemī‘	41	0,381
ḥarāret	41	0,381
vaqt	40	0,372
ḥuşūşā	39	0,363
ma‘de	39	0,363
yin-	39	0,363
ḥārr	37	0,344
u	37	0,344
kuvvat	36	0,335
et	35	0,325
degil	34	0,316
raṭb	34	0,316
ba‘zı	33	0,307
bārid	32	0,298
biş-	32	0,298
hem	32	0,298
az	31	0,288
ḥabīs	31	0,288
ṭa‘ām	31	0,288
var	31	0,288
cihetden	30	0,279
şovuk	29	0,27
i	28	0,26
ruṭūbet	28	0,26
aşliyye	27	0,251
fāyide	27	0,251
isti‘māl	27	0,251

yağ	27	0,251
câyiz	26	0,242
iç	26	0,242
tîz	26	0,242
yā	25	0,232
yok	25	0,232
şerîf	24	0,223
bulun-	23	0,214
cimā´	23	0,214
lāzım	23	0,214
yaramaz	23	0,214
def´	22	0,204
eyyām	22	0,204
hammām	22	0,204
şarāb	22	0,204
vāki´	22	0,204
adam	21	0,195
bāb	21	0,195
ğayrı	21	0,195
gel-	21	0,195
hāl	21	0,195
iki	21	0,195
ma´ide	21	0,195
miqdār	21	0,195
tatlu	21	0,195
yimek	21	0,195
içerü	20	0,186
nesne	20	0,186
uyku	20	0,186
evvel	19	0,176
mādde	19	0,176

meger	19	0,176
yan-	19	0,176
aḥlāt	18	0,167
güç	18	0,167
ķadar	18	0,167
rūḥ	18	0,167
veyāḥūd	18	0,167
çık-	17	0,158
ḥayvān	17	0,158
ikinci	17	0,158
iştihā	17	0,158
ķal-	17	0,158
şehir	17	0,158
taşra	17	0,158
üzeri	17	0,158
vech	17	0,158
bi´l-ḥāşşā	16	0,149
eger	16	0,149
külliyā	16	0,149
pāk	16	0,149
şāfrāvī	16	0,149
deñiz	15	0,139
eyle-	15	0,139
ḥāşā	15	0,139
nihāyetde	15	0,139
(ara toplam)	6885	64,125
(diğerleri)	3852	35,875
TOPLAM	10737	100 (%)

Şema 1: Kullanım Sıklığı

ve	ol-	ol/o/an/añ	ki	it-	gäyet	bu
ğıdā	zırā	ammā	ile	gerek	mizāc	ṭabī'at
hāşıl	şu	bir	gibi	dağı	ziyāde	hāzm
havā	laṭīf	olın-	sebeb	faşıl	vir-	çok
eyü	balık	yi-	beyān	insān	zarar	şoñra
kendü	beden	yir	hareket	i-	ne	kan
yābis	ğalız	issi	cemī	harāret	vakt	huşūşā
ma'de	yin-	hārr	u	kuvvat	et	degil
raṭb	ba'zı	bārid	biş-	hem	az	ḥabış
ṭa'am	var	cihetden	şovuk	i	ruṭūbet	aşliyye
fāyide	isti'māl	yağ	cāyiz	iç	tiz	yā
yoğ	şerif	bulun-	cimā'	lāzım	yaramaz	def'
eyyām	ḥammām	şarāb	vāki'	adam	bāb	ğayrı
gel-	hāl	iki	ma'ide	mikdār	ṭatlu	yimek
içerü	nesne	uyku	evvel	mādde	meger	yan-
aḥlāṭ	güç	kadar	rüh	veyāḥūd	çık-	ḥayvān
ikinci	iştihā	çal-	şehir	taşra	üzeri	vech
bi'l-ḥāşşa	eger	külliyā	pāk	şufrāvi	deñiz	eyle-
hāşā	nihāyetde	diğer				

NOT: Kullanım sıklığı en az 15 olan sözcükler bu grafikte yer almıştır.

2. ÇEVİRİ YAZILI METİN

Metinle ilgili açıklamalar

1. Metin, bugün Türkiye’ de kullanılan çeviri yazı alfabesiyle yazılmıştır.
2. Metnin ilk 3 varığı Arapçadır. Türkçe yazıların başladığı 4. varığın ilk 5 satırı da Arapça olduğu için orijinal haliyle aktarılmıştır.
3. Metinde geçen Arapça ve Farsça ibareler, Arap alfabesiyle (orijinal biçimiyle) gösterilmiştir.
4. Metine varak numaralarının yanı sıra dilbilgisel dizinde ve dil incelemesinde, ilgili sözcük veya cümleye kolay ulaşılabilmesi için sıra numaraları da eklenmiştir.

Tabîbnâme

(1b-1. Satır)- (4a-4. Satır) Arapça Giriş Metni bk. s. 6-8

1. (5) (واكثر اعتياد الناس بها) ve taḳsîm olındı
2. (6) bir muḳaddimeye. hem sekiz bâba. ve her bâb müte‘addid
3. (7) fuşûla münḳasim oldı. muḳaddime budur ma‘lûm
4. (8) idinmek gerek ki mizâc-ı insânüñ hayâtına bi’zzât
5. (9) sebep ve mümid olan ve şıḥhatini hıfz iden altı.
6. (10) emrdür ki bu altı emirsüz hayât-ı insân müyesser degildir.
7. (11) ve tedbirlerinde bi’l-külliyâ ḥaṭâ olıcaḳ marîz

[4-b]

8. (1) olmasına sebep olur. ve ammâ bu altınuñ
9. (2) birisi ma‘dûm olursa mevtine sebep olur.
10. (3) bu cihetden etıbbâ bu emre esbâb-ı zarûriyye dimişler
11. (4) zîrâ bunlara ihtiyâc-ı insân ihtiyârî degildir
12. (5) ḡâyet zarûrîdür. imdi bu altı emrûñ beyânına
13. (6) şürû‘ idelüm her birine birer müte‘addid bâb eyledük.
14. (7) ve her bâba müte‘addid fuşûl eyledük ki vâḳıf olmaḡa
15. (8) ḳolay ola. her birinüñ tafşîli ile aḥvâline
16. (9) vâḳıf olına. bir muḳaddime ve sekiz bâbdur. evvelki
17. (10) bâb havâyı beyân ider. üç faşıldur evvelki **faşıl**
18. (11) havânuñ beden-i insâna fâyidesi ve münâsibeti beyânındadır.

[5-a]

19. (1) ikinci **faşıl** dört yıl ki şarḳ ve şimâl ve ġarb
20. (2) ve cenûbdur ṭabî‘atlarınuñ beyânındadır üçünçi
21. (3) **faşıl** yılıñ dört faşıldaki bahâr yaz u
22. (4) ġüz ve ḳış havâlarında anlarda ne taġyîr bulur
23. (5) beyânındadır ikinci **bâb** on dört faşıldur
24. (6) evvelki faşıl ġıdâlarınuñ beden-i insâna münâsibeti
25. (7) ve ne cihetden lâzım ve zarûrîdür ikinci **faşıl** ġıdânuñ
26. (8) zamânı vaḳti ve ne maḳûle ġıdâ olmaḳ gerek. üçünçi
27. (9) **faşıl** ġıdâlarınuñ tertîbinde ḳanḳısı öñürdi ḳanḳısı soñra

28. (10) yinecekdür. ve ankı gıdadan az yimek gerek ve bimesi
29. (11) cihetinden ankısı laıf ve ankısı galizdür anlaruñ

[5-b]

30. (1) beyanındadır dördüncü faıl yimegi kaç def a yimek
31. (2) gerek anuñ beyanındadır beinci faıl yirden
32. (3) haıl olan hububâtdan haıl olan gıdalaruñ
33. (4) beyanındadır. ve her biri esâmisile añılır. altıncı
34. (5) faıl yinilen hayvânât etlerinüñ tabi'atları
35. (6) tafilindedür yidinci faıl hayvânuñ gevdесinden
36. (7) ayrı cemî'i a'zâsinuñ tafilinüñ beyanındadır
37. (8) sekizinci faıl hayvânâtuñ eyüsinüñ beyanındadır
38. (9) touzuncü faıl cemî'i yinen ularuñ tabi'atları
39. (10) ve eyüsi yaramazı beyanındadır onuncü faıl balıqlaruñ
40. (11) tafili beyanındadır. on birinci faıl içilecek ularuñ

[6-a]

41. (1) eyüsi ve yaramazı beyanındadır on ikinci faıl arâbuñ
42. (2) eyüsi ve yaramazı beyanındadır onüçüncü faıl
43. (3) sebze ve etüñ tafili beyanındadır onüçüncü faıl
44. (4) hareket ve sükün[-1] bedeniyye beyanındadır. üç faıldur
45. (5) evvelki faıl hareket ve sükün fâyidesi ve ararı beyanındadır
46. (6) ikinci faıl hareketüñ envâ'ı ve vat beyanındadır
47. (7) üçüncü faıl harekete ne vat başlamak gerek ve ne vat
48. (8) vâz geçmek gerek. dördüncü bâb hareket ve sükün[-1]
49. (9) nefsâniyyi beyanındadır bir faıldur beinci bâb
50. (10) uyu uyanulıın beyanındadır iki faıldur evvelki
51. (11) faıl beden-i insâna fâyidesi ve ararı beyanındadır

[6-b]

52. (1) ikinci faıl münâsib olan vati beyân ider ikinci
53. (2) bâb istifrag ve abz bedene ararı ve fâyidesi
54. (3) beyanındadır. iki faıldur evvelki faıl nefis hammâmuñ
55. (4) eyüsi ve yaramazı beyanındadır ikinci faıl hammâma
56. (5) ne vat girmek câyizdür fâyidesi ve ararı beyanındadır

57. (6) sekizinci **bāb** ḥammāmuñ tafşilindedür iki faşıldur
58. (7) evvelki **faşıl** ḥammāmuñ fāyidesin ve zararı
59. (8) beyānındadır ikinci faşıl münāsib olan vaḳti beyān ider
60. (9) **faşıl-ı** evvel havānuñ beden-i insāna münāsibeti ve
61. (10) fāyidesi beyānındadır. insān ḥayātına gereklü ve
62. (11) mühimm budur zīrā ki bedenümüzüñ terkībine lāzım olduğı

[7-a]

63. (1) sebep olan ‘anāşır-ı erba‘anuñ biridür. ve rūḥumuz
64. (2) anuñla perverde olur. rūḥdan ğaraż olunan
65. (3) bunda şol rūḥdur ki ahlātuñ ğāyet laṭifinden
66. (4) mütevellid olan buḥārdur. bu rūḥuñ ma‘deni ḳalbdür
67. (5) onda mütevellid olur. ve dāyimā meskenidür içinde
68. (6) bulunur ve hem rūḥuñ mizācı anda ıslāḥ olup
69. (7) i‘tidāl bulur. nef[e]s ile alınan tāze havā
70. (8) vāsıtasıla zīrā ḳaçan ki havā ḳalbde ziyāde muḥtebis olsa
71. (9) ol havā ziyāde muḥtebis olmasıyla yanar ṭutuşur. ve andan
72. (10) ötürü bārī te‘ālā ri‘ye ki aḳciğerdür yaratmışdur ki
73. (11) nefes alup virmek için. ve ol muḥtebis nefesi ḳıḳardmak

[7-b]

74. (1) için ve yirine tāze şovuk ve laṭif havā getürmek
75. (2) için ḥattā issi havālarda issiden adam incindüğine
76. (3) sebep oldur ki ḳıḳan issi nefes yirine tāze şovuk
77. (4) havā yokdur ki anuñ issiligin ta‘dıl eyleye. zīrā ki
78. (5) cemī‘ havāda issilik vardur ḥāricde veyāḥūd
79. (6) allāḥ şaḳlaya. insāna ḥummā ṭārī olunca buñaldüğine
80. (7) sebep oldur ki içerüdeki ḥarāret ğāyet ḳavīdür ve
81. (8) taşrada olan havānuñ şovukluğı za‘īfdür. anuñ
82. (9) şovukluğı ḥammāmdan ḥāşıl olan ḥarārete muḳāvemet
83. (10) idüp şovutmaz. ve ḥammām ḥarāretinden daḥı adamuñ
84. (11) incindüğine sebep budur ki ḥammām kendü nefesi havāsı ile

[8-a]

85. (1) bi‘l-fi‘l issidür. zīrā ki ḳızmışdur ve muḥtebisdür.

86. (2) zīrā çıkacak menfezi yokdur. öyleye virilen nefesüñ
 87. (3) yirine gelecek havā issidür. kendü havāsından
 88. (4) ve adamuñ içerüsine tazelik ve şovuklık virilmez.
 89. (5) ve tazelik ve şovuklık içerü kalbe virilmeyicek rûh
 90. (6) kendü harāreti hūd ziyāde kavīdür. tutuşup
 91. (7) yanar. ve bunuñ gibi maḥallerde havāyı tabī‘ī issiliginde
 92. (8) yāḥūd ḥammāmda veyāḥūd ḥummā ‘arız olduḡda her
 93. (9) birinde miḡdārınca nabza ve yürek tīz atıldıḡına
 94. (10) sebep budur ki nabz ve cemī‘ teneffüsüñ aletleri yirine
 95. (11) gibi ki aḡcigerdür ve ḥicāb ve ince tamarlar ki

[8-b]

96. (1) şerāyindür. ve nabz ki ol tamarlaruñ birisidür.
 97. (2) bunlaruñ cemī‘ si nefes alup virmek için yaradılmışdur
 98. (3) (بتقدير العزيز الحكيم). bu zīkr olan maḥallerde
 99. (4) şovuk nefesi tīz alup virmege ihtiyāc kavīdür
 100. (5) zīrā içerüdeki harāret yavuzdur. ol cihetden
 101. (6) tīz atılır. içindeki olan issi nefes tīzligile
 102. (7) taşraya gönderüp yirine şovuk havā getürmege
 103. (8) çalışurlar ve nabzuñ hareketlerinüñ ihtilāfına sebep budur
 104. (9) ammā tafşīl çokdur dāyimā ḥālī bunuñ üzerinedür.
 105. (10) ve eger kalbde bu olmasa olan rûh yanup
 106. (11) tutuşurdu zīrā ḡāyet issidür. ammā bu vechile i‘tidāl

[9-a]

107. (1) bulur. eyle olduḡdan soñra lāzım oldu ki
 108. (2) havānuñ ḡāyet laṡifini ve mu‘tedilini ihtiyār idevüz
 109. (3) ve yaramazından ictināb olına. zīrā mādāmki
 110. (4) havā şāfi ve laṡif ola ḥāricden mizāc rûḥa
 111. (5) zıd olan nesne qarışmaya şihḥate sebep olur
 112. (6) ammā kendü cevherī müteḡayyir ola yaramazlıḡa
 113. (7) esbāb-ı semāviyyeden ötürü kevākib-i seyyāre bir
 114. (8) yire cem‘ olsa yā güneş ile zīrā ol vaḡt havānuñ
 115. (9) ziyāde issi olmasına sebep olur. ve ḡāḥ havā müteḡayyir

116. (10) olur. yirlerũn yüksekligine ve alçaqlığına göre
117. (11) olur. yanında vāķi‘ olan tağlar sebebinden

[9-b]

118. (1) zīrā alçaqda olan yirũn havāsı dāyimā issi olur.
119. (2) ve yüksekde olan şovuk olur tağlar gibi.
120. (3) ve tağlarũn dağı çok te‘şiri vardur ol şehirlerũn
121. (4) ki yanında vāķi‘ olur. zīrā gāh olur ki bir şehir-i
122. (5) şimālī olur ki poyraza karşı. ammā karşıusunda
123. (6) tağ var ki güneş anũn üzerinde toğınca issi iken
124. (7) karşıusunda olan şehre mün‘akis olup kızdurur
125. (8) dağı ol şehir issi olur. yāhũd şehrũn şimālīne
126. (9) vāķi‘ olmuş ola. şehir-i şimāl havā doğınmasına
127. (10) māni‘dür yāhũd şehir iki tağ arasında vāķi‘ olsa
128. (11) göynük şehri gibi ol vaqt havā ol aşıl şehre

[10-a]

129. (1) yavuz doğınur düz yirde olmağdan ise zīrā havānuñ
130. (2) şānidur ki tar yire uğrayıcağ dāyim esüp
131. (3) munkaťı‘ olmaz. ammā şehirlerũn havāsınuñ gāyet
132. (4) laťfi budur ki ađık ola şarka ve şimāle ve ğarb
133. (5) cānibi mestür ola. ve hem cenũb tarafı dağı
134. (6) örtülü ola. sarāy-ı ‘āmire gibi ve şular dağı
135. (7) çok tağyır virür. zīrā şuya yakın olan şehirler
136. (8) ziyāde mertũb olur. huşuśā deryāya yakın
137. (9) olanlar ve eger şular şimālī cānibinde vāķi‘ olur
138. (10) ise ol şehir şovuk ve hem raťb olur. zīrā poyraz
139. (11) havāsı şuya doğınup gelür ki taťb‘atı şovukdur.

[10-b]

140. (1) ve eger şular cenũb cānibinde ise havāya ziyāde
141. (2) ğilzet virür. ve eger şular şark cānibinde vāķi‘
142. (3) olur ise ziyāde ruťubet virür ve ol yirlerdeki
143. (4) ziyāde yiller eser alçağ yirler ola tağlar hāil olmaya
144. (5) bunuñ gibi ‘ufünetden gāyet emīn olur

145. (6) **faşlu's- s̄ānī** yıllerüñ eyüsini ve yaramazını beyān ider
 146. (7) havālaruñ eyüsi rūḥ mizācı ta' dīl itmesine
 147. (8) ve hem 'ufūnete zıdd olan havā-yı şimālīdür ki poyrazdur
 148. (9) havālaruñ eşşahıdur. andan soñra şıḥhatde şark
 149. (10) gün doğusu havāsıdur. andan soñra ğarb
 150. (11) gün batusıdur havāsıdur ve cümlesinden zararlı

[11-a]

151. (1) ğāyetde ḥabīs havā cenūb havāsıdur zīrā ekşer
 152. (2) eşdügi yirlerde issidür zīrā güneş ısındığı
 153. (3) cānibinden gelür ve hem şulara uğrar güneş şulardan
 154. (4) taş'ıd itdigi buḥārlar aña qarışur. ammā havā-yı
 155. (5) şimālī yüksek tağlara uğrar qarı çok memleketlere
 156. (6) ve hem yābis yirlere uğrar. ammā şark havāsı
 157. (7) mu'tedildür ammā yübüseti ğarb havāsından artucağdur
 158. (8) ve gāh olur ki havā-yı cenūb şovuk yirlere ve qarlı tağlara
 159. (9) uğrar daḥı şovuk olur. ve şimālī havālar yanmış
 160. (10) berriyelere uğrar issi olur. ammā bu tağyır az vāķi' olur
 161. (11) ve yirlerüñ havāsına daḥı gāh içinde mütevellid olan

[11-b]

162. (1) ma'ādin tağyır virür. meşelā şāb ve kükürd olduğu
 163. (2) yirlerüñ havāsı issi ve yābis olur. ve ba'zı
 164. (3) ağaclar bitdügi yirde koż ağacı ve tut ve encır
 165. (4) ağacı gibi havāsı ğāyet ḥabīs olur. ve
 166. (5) sebze ve etden laḥāna gibi ve circir gibi havāsı ḥabīs
 167. (6) olur **faşıl** ve yılıñ dört faşlı vardur ki
 168. (7) havā her birinden tağyır olunur. bahār eyyāmında
 169. (8) havā mizācı mu'tedil olur ne issi ve ne şovukdur.
 170. (9) şayf ki yazdur ol zamāndur ki havā issiligi ziyāde
 171. (10) olmuş ola zīrā güneş başumuza yaqındur. bu eyyāmda
 172. (11) havānuñ mizācı ḥārr u yābisdür. ḥarīf ki güzdür ol zamāndur ki

[12-a]

173. (1) issi eksilür şovuk muḥkem olmamışdur bu havānuñ

174. (2) mizācı bārid i yābisdür. kış şitā faşlı ol
 175. (3) zamāndur ki tamām şovuk müstahkem olmışdur havā bu
 176. (4) zamānda bārid hem raṭbdur **faşl-ı rābi** ‘ şahrālaruñ havāsınuñ
 177. (5) nisbeti ulu şehirleruñ havāsıyla şāfi pāk
 178. (6) laṭif şunuñ gāyet gāliz ve bulanuk şunuñ
 179. (7) nisbeti gibidür. zīrā ulu şehirleruñ yüksek
 180. (8) bināları ve tar yolları havāyı murād üzerine esdürmez
 181. (9) ekşer evkātta havā içlerinde muḥtebis gider.
 182. (10) ve içinde sākın olanlardan müteḥallil olan ḥaşā
 183. (11) ḥuzūr-ı şerīfden fażalāt ve mühmelāt [ve] ölüler

[12-b]

184. (1) ve cīfeler ve yimeklerden artan müte‘affin olan nesnelere
 185. (2) havāya gāyet küdüret ve gılzet ve fesād ve ‘ufünet
 186. (3) ḫarişur. bi-ḥasebi’ṭ-ṭabī‘e ekşer ṭā‘ūna sebep olan
 187. (4) budur. ammā şahrālar havāsına o maḫūle habāşet
 188. (5) ḫarişmaz. nefis-i havā kendü ḫāli ṭabī‘atı üzerinde pāk
 189. (6) ve şāfidür. ve leṭāfeti cihetinden ekşer pādişāhlar
 190. (7) ve ulu zekiyyü’l-ḥissen begler dāyım şahrālarda gezmekten
 191. (8) ḫaz iderler. ve ekşer ba‘zı enbiyā (عليهم السلام)
 192. (9) şahrālarda ḫoyun gütmege iḫtiyār itdüklerine sebep
 193. (10) budur. ikinci **bāb** on dört faşıldur
 194. (11) **faşıl** evvel gıdānuñ beden-i insāna münāsibeti

[13-a]

195. (1) ne sebebdendür ve ne cihetden zarūrī ve lāzımdur
 196. (2) ki ḫayāt-ı insān ansuz müyesser degıldür. ma‘lūm
 197. (3) ola ki (بارى سبحانه وتعالى) her insāna ḫālī ḫālince
 198. (4) yaradılışında bir müte‘ayyin ve mütenāhi miḫdār ḫarāret
 199. (5) ḫonmuşdur ki ḫayātına sebebdür. ve ol ḫarārete
 200. (6) ḫarāret-i aşliyye ve gārīziyye dinilür. zīrā aşıl
 201. (7) gārīzetde yaradılışı dimekdür ḫonmuşdur ve ol
 202. (8) ḫarāret ṭutuşup yanmasına elbetde bir mādde gerek ki
 203. (9) ol mādde ṭutuşup yana meşelā ḫandil yanmasına

204. (10) yağ lâzım olduğu gibi zîrâ yağ olmasa ot
205. (11) yanmak ihtimâli yokdur. insânuñ harâretine dahı

[13-b]

206. (1) lâzım oldur ki tutuşup yanmasına bir mādde ola
207. (2) ol māddeye ruṭûbet-i aşliyye dinilür ki aşıl
208. (3) insânuñ yaradılmışda ḳonmuşdur. ansuz diri olmak
209. (4) ihtimâli yokdur. miḳdârında müte‘ayyin muḳarrer
210. (5) miḳdârdur bu ruṭûbet-i aşliyye harâret-i aşliyyenüñ māddesi
211. (6) olmuşdur ki harâret-i ruṭûbetüñ māddesinde
212. (7) tutuşup yanar. harâretüñ hōd
213. (8) şānıdır ki tutuşduğu mādde ol māddeye dükede
214. (9) yakmak ile ve ḳurutmak ile ḳandildeki ot
215. (10) yakduğu yağı düketdügi gibi yağı dükenicek
216. (11) oduñ sönmesi muḳarrerdür. meger ol yağ dükenicek

[14-a]

217. (1) bir yağ dahı ilhāk oluna. müteḫallil yanan yağ bedelinde
218. (2) oña bedel mâ-[ye]teḫallel dirler. ve muttasıl mādāmki
219. (3) yanan yağıñ yirine yağ ḳona kendü ḫāline ḳalıncaḳ
220. (4) ḳandil yanup sönmez megerki fitil ki beden-i insān
221. (5) anuñ yirindedür dükene. veyā sönmesine bir bā‘ış
222. (6) ola yil gibi yā ḳaşd ile bir ḳişi söyündüre yakunduğı
223. (7) vaḳtin ‘abeş vechile ḳonmuş ola düşüp söyneye
224. (8) veyāḫūd aşı evvelki yağı ḫabīs yaramaz yağ ola
225. (9) veyāḫūd soñradan ilhāk olınan yağ evvelki yağı
226. (10) nisbeti olmaya ḡayrı dürlü yağ ola. yā evvelkiden
227. (11) yaramaz ola. veyā ḡāyet evvelkiden yig ola.

[14-b]

228. (1) ve ḡāh olur ki ḳandilde yanan oduñ üzerine bir
229. (2) oğurdan vāfir yağ ḳona. ol ol ḳadar yağıñ
230. (3) ḫaḳḳından gelmez zîrâ yağ çokdur. anı yakup taḫlil
231. (4) idemez. söyünmesi muḳarrer olur boḡulmak ṫarīḳ ile
232. (5) veyāḫūd olanca yağı bir ḡayrı cānibe teveccüh eyleye

233. (6) otdan ayrıla. ot yağsuz qalıncaq söyünmek
 234. (7) muqarrerdür. yāhūd yağ qandilden dökile zarfi
 235. (8) iñlemekile yā ufanmaq ile yā qaşd ile ufadalar yāhūd
 236. (9) zarf eskiyüp delinmek ile oduñ yağıla ictimā'ına
 237. (10) ve irtibātına birbirile māni' olur ve cemī' bu tev
 238. (11) cihāt mizāc-ı insānuñ aḥvāline ve 'avārızına

[15-a]

239. (1) ve teşbīhdür insāna daḥı böyle vāqi' olur ḥasta
 240. (2) olmasına ve ölmesine bi-ḥasebi't-ṭabī'e zıkr olan
 241. (3) esbābdur. ve birer birer mizāc-ı insānda nice vāqi' olur
 242. (4) qandilde zıkr olan 'avārız ve esbābı taṭbīk
 243. (5) idelüm. evvelā ḥarāret-i ğarīziyye ki qandil dağı
 244. (6) oda meşeldür yanacağı mādde ruṭūbet-i aşliyyedür.
 245. (7) ruṭūbet-i aşliyyenüñ ḥōd miqdārı müte'ayyin ve mütenāhi
 246. (8) miqdārdur ḥarāret-i aşliyye ḥōd şānidur. ruṭūbet-i
 247. (9) aşliyyeyi yakup düketmek meger taşradan meded ilḥāk
 248. (10) idüp bedel-i mā-yeteḥallel yirine ğayrı mādde gele her taḥlīl
 249. (11) olduqca. ve bu mādde yirine gelicek mādde insānda

[15-b]

250. (1) yidügi ğıdālardan ve icdügi eşribeden ḥāşıl olur
 251. (2) ṭabī'atı yidügi ğıdāları ḥazm idüp aḥlāt-ı
 252. (3) laṭıfeye kendü mizācına muvāfıq ola. mevād-ı şāliḥaya
 253. (4) döndüre ki aḥlāt-ı erba'adur. qan balğam ve sevdā
 254. (5) ve şafrādur bu cümleden ruṭūbet-i aşliye ki ḥilqatda
 255. (6) qonmuşdur andan ḥāşıl olur ve andan müteḥallil olan
 256. (7) yirine tekrār bu aḥlātından ḥāşıl olur ruṭūbet-i ṭabī'iyeye
 257. (8) bedel ola. ve muttaşıl mādāmki taḥlīl olan ruṭūbet-i
 258. (9) aşliyyeye daḥı gele ilḥāk oluna. şıḥhat müyesserdür
 259. (10) bu maqşūd ol vaqt ḥāşıl olur. qaçan ki isti'māl
 260. (11) olunan ğıdālar ve içilen şerbetler ğāyet laṭif ola

[16-a]

261. (1) her insānuñ kendü aşıl mizācına muvāfıq ve münāsib

262. (2) ola. bu vechile şıhhat-i beden-i insān ahsen
 263. (3) vechile mümted olur kendü hāline qalıncaq
 264. (4) meger ‘avārızı dünyevīnūñ birisine rāst gele.
 265. (5) meşelā yavuz rūzigārile bindigi gemi bata boğıla veyāhūd
 266. (6) (العياذبالله) müfsidi haramiler öldürel ve bu şartıla ki
 267. (7) aşıł yaradılışı toğmasında şahīh terkīb ola za‘īf
 268. (8) ve naḥīf olmaya yāhūd anasından ve babasından
 269. (9) mīrāşile intikāl iden ba‘zı emrāzuñ birisi vāқи‘
 270. (10) olmamış ola veyāhūd anasınūñ ve babasınūñ
 271. (11) bi’l-külliyā mizācı fāsīd ola. öyleye lāzım gelür ki ḥāşıl

[16-b]

272. (1) olan oğlanūñ mizācı külliyā fāsīd ola. zīrā
 273. (2) terkīb olınuđı mādleden fāsīd idi. anūñ gibi
 274. (3) sebebden müteḥarrif olan mīzāc ıslāḥa kābil
 275. (4) olmaz. veyāhūd soñradan ilḥāk olunan mevād ki
 276. (5) ruṭubet-i aşıyyeden müteḥallil olan yirine bedel
 277. (6) olacaq fāsīd olur. evvelden olan mādeleri
 278. (7) bile ifsād ider. ḥastalıđına ve helāk oluğına
 279. (8) bi-ḥasebi’t-ṭabī‘e sebep olacağı muḥarrerdür. ve ekşer
 280. (9) bunūñ gibi fesād isti‘māl olunan ḥabīs ve fāsīd
 281. (10) ğıdālardan nāşī olur. veyāhūd evvelki kendü
 282. (11) mizācına mu‘tād oluğı ğıdālar ile şimdi isti‘māl

[17-a]

283. (1) itdüği ğıdālara nisbeti olmaya. ve ne kadar şālih ğıdālar
 284. (2) ise elbetde anlara mu‘tād olmağ ile elbet mizācı
 285. (3) isti‘mālinden müteḥarrif ve müteşarrır olmayıncaq olmaz
 286. (4) ve gāh olur ki isti‘māl olunan ğıdālar ve eşrebe
 287. (5) ne kadar ḥaddizātında mizāc-ı insāna muvāfiq nefāyis
 288. (6) ve leṭāyif ise anlardan çok miqdār isti‘māl
 289. (7) olunucaq mizāc müteḥammil oluğından bedel mā-yeteḥallel
 290. (8) olıcaq müteḥallil olandan ziyāde artuq ola. ve bir
 291. (9) oğurdan boğulmağ muḥarrer ola. zīrā ki ḥarāret-i

292. (10) aşliyye ol miqdār ruṭūbetūñ ḥaqqından gelmeyüp
293. (11) eridüp taḥlil idemez daḥı boğulmaq ṭarīki ile olınca

[17-b]

294. (1) ḥarāret-i aşliyye söyünmesi muḳarrerdür. ziyāde imtilādan
295. (2) ḥāşıl olan fesād budur. ve sünūḥos ismi
296. (3) ile ma' ruf olan maraž ki kan bedende çoğalduğı
297. (4) vaḳtde vāki' olur. ber-taḳdīr ki şāliḥ ve laṭif
298. (5) kan ola yanar ve tutuşur kendü kendüden
299. (6) ve ekşer aḥvālde bu maraž mühlikdür. meger vaḳtinde
300. (7) vāfir kan almasıyla def' ola (بغض الله جل وعز).
301. (8) veyāḥūd ol artuḳ olan mevād muḥtebis
302. (9) olmaq ile fesāda ve keyfiyyeti reddiyyeye dönülür ve ṭabī'at
303. (10) envā'ı maraž 'ufūnet ḥāşıl olur. ve ṭabī'at ḳavī
304. (11) olduğından kendüden def' ider. ru'āf ile ki

[18-a]

305. (1) burından kan aḳmaḳdur. yā ḥāşā ishāl ṭarīki ile
306. (2) yā vāfire derlemek ile. ba'zı evḳāt olur ki
307. (3) bedende olan aḥlāt ve mevād-i şāliḥa bir 'arıza
308. (4) sebebiyle terkīb- i mizāc-ı insānuñ tefrīḳine sebep
309. (5) olur ḥarāret-i aşliyyeden ruṭūbet-i aşliyye
310. (6) ayrıla. ve bedende ruṭūbet-i aşliyye olan dökile
311. (7) yā ziyāde ishāl olmaq sebebiyle. veyā kan boşanmaq
312. (8) ile. yā ziyāde istifrāğ ile veyā ifrātıla derlemek
313. (9) ile ruṭūbet-i aşliyye bedende ḳalmaya lāzım
314. (10) olur ḥarāret-i aşliyyenüñ söyünmesine zīrā
315. (11) ruṭūbet-i aşliyye andan ayrıldı yanacaq mādresi

[18-b]

316. (1) ḳalmadı. ve bu vechile vāki' olan firāḳ iken
317. (2) ṭoyılmaz. zīrā ruṭūbet-i aşliyyenüñ ḥarāret-i aşliyye
318. (3) mā-beyninde keyfiyyetlerinde muḥalefet yoḳ idi maḥzā
319. (4) yaḡuñ tükenmesi söyünmesine sebep oldu ve
320. (5) yaḡuñ dükenmesi daḥı tadrīcile olmuşdur. tadrīcile

321. (6) olan hāl iken toylmaz ve ba'zı hastalar öldiği
 322. (7) hinde ziyāde müte'essir olmadıkları ve doymadıkları
 323. (8) sebep budur. hattā gāh olur ki etraftan
 324. (9) nabızları külliyyā dört biş gün ölmekten
 325. (10) öñürdi sākıt olur. zīrā harāret-i ğarīziyye
 326. (11) söyünmeddür. etrafta olana mededi yetişmez

[19-a]

327. (1) ammā ƙalbe yakın olan a'zā ki ol harāret-i
 328. (2) aşılyyenüñ ma'denidür fi'l-cümle idrāki ve hissi
 329. (3) sāyir a'zādan ƙavīdür söyledükleri ne hīn mevtdē
 330. (4) dağı oldur ruṭūbet-i aşılyye bi'l-külliyyā dükenicek
 331. (5) fi'l-hāl añsuzdan söyünür.
 332. (6) (بتقدير الله الميت والمحى الحى الاذلى). ve bundan soñra ğidālaruñ
 333. (7) hayāt-ı insāna bu ƙadar medħali olduğından soñra
 334. (8) eyüsinüñ ve zararlı olanuñ tafđiline şürü'
 335. (9) idelüm **faşıl** yinilen ve içilen nesnelereñ
 336. (10) beyānındadır ki zıkr olunur. muƙaddemā ma'lūm idinmek
 337. (11) gerek ki adamuñ şıhhatine lāzım olan ğidāsı

[19-b]

338. (1) budur ki dāyimā ihtiyāṭ eyleye ki ğidāsı bir ğidā
 339. (2) olmasun ki devāya ƙarīb ola ve ne beñzer ola.
 340. (3) sebze ve et gibi ve mīveler gibi zīrā bunlardan issi
 341. (4) olan tere ve terħūn ve şarımşak gibi bunlar
 342. (5) adamuñ ƙanın yaƙar ihrāƙ ider ve ğalīz olanlar
 343. (6) asbanāƙ gibi ve pazı gibi ve lāħana gibi bunlar balğam
 344. (7) tevliğ ider adamuñ bedenini ağır dutar. ammā vācib
 345. (8) budur ki ğidāsı ğāyet laṭīf ola ki ileride tafşīl
 346. (9) ile beyān olunur. andan soñra yimegi tamām iştiḫā
 347. (10) şādıƙ olmayınca yinmeye. andan soñra iştiḫā belürdüğü
 348. (11) gibi müdāfi'a itmek olmaz meger kāzib-i iştiḫā ola

[20-a]

349. (1) sarħōşlaruñ iştiḫāsı gibi zīrā ol iştiḫā degildür. ammā

350. (2) iştihad-yı řadıķı def' itmesün ma'deyi ĥarāb
 351. (3) ider çok aĥlāt-ı fāsıde ma'idede cem' ider
 352. (4) ol cihetden def' itmek olmaz. andan řoñra
 353. (5) yazın yinen yimek şovuk gerek issi olmaya ve kış
 354. (6) yinen yimek issi gerek ammā ziyāde issi olmaya andan
 355. (7) řoñra kışın yinen ġıdālar şovuk ġıdāsı çokdur.
 356. (8) ve kuvvetlü ġıdā gerek sebze ve ot ve mīveler gibi olmaya
 357. (9) ve laťif etler ve kebāblar ve kalyeler gibi ola. ve
 358. (10) yazın 'aksi gerek laťif olup ve haźmı tiz olan
 359. (11) yimek gerek zira insānuñ ĥarāret-i ġariziyyesi taşra

[20-b]

360. (1) teveccüh itmişdür ma'ide ĥālī ve za'ifdür
 361. (2) ammā kıř eyyāmında kaźiyye bi'l-'akşdür ĥarāret-i
 362. (3) ġariziyye iĥerüde cem' olmuşdur. andan řoñra
 363. (4) yinilen yimek imtilā olıncaya deġin yinmemek gerek
 364. (5) mādāmkı fi'l-cümle nefşüñ iştihadı variken
 365. (6) el çekmek gerek. zira ol bākīye iştihad birazdan
 366. (7) řoñra mündefi' olur. ve eger uyķuya kudreti olmaz
 367. (8) ise vāfir ĥareket eylesün zira ĥareket ile haźm
 368. (9) ve taĥlil bulur. ve dāyimā lāzımdur ĥuřuřā řabāĥ
 369. (10) yimeġinden řoñra bir cüzvice ĥareket aĥřām yimeġinüñ haźmına
 370. (11) mu'in olur **faşlu's- řāliř** andan řoñra

[21-a]

371. (1) her ġıdānuñ isti'mālinüñ zamān-ı tertibinde tedbir
 372. (2) gerek zira ve miķdārında daĥı tedbir gerek laťif
 373. (3) ġıdā olan haźmı kolay olur. anı taķdīm idüp
 374. (4) öñürdi yimek gerek ġaliz olan yimeġüñ haźmı
 375. (5) ġüç olur řoñra yimek gerek zira ol laťif ġıdā
 376. (6) olan tiz haźm olur ařaġa iner. ve ġaliz olan haźm
 377. (7) olmaķdan kalur. ve eger bi'l-'aks idüp ġaliz
 378. (8) öñürdi yiyüp řoñradan laťifini yiyüp ol laťif olan
 379. (9) tiz haźm olmaķ řānidur. zira laťifdür haźım

380. (10) olduğdan sonra aşağılara geçmege yol bulmaz. zīrā

381. (11) ğalīz ğidā altındadır varur laṭīf olanı geçemeyüp

[21-b]

382. (1) eglenüp fāsīd olur bu cihetden dāyimā laṭīfi

383. (2) taḳdīm itmek gerek ve miḳdārınıñ daḫı tedbiri gerek

384. (3) yaramaz ğalīz ta‘āmlardan az miḳdār yinince zararlı

385. (4) daḫı azdur ki ğāyet laṭīf ta‘āmlardan çok

386. (5) yimekten ise zīrā ta‘ām ne kadar ğalīz ise az olmağın

387. (6) ma‘īde anuñ üzerine ḥāl ve ğalīb olur ḥaḳḳından

388. (7) gelür hażm ider ve çok dürlü ta‘ām yimekten ise

389. (8) bir dürlü ta‘ām yimek evlādur. zīrā her dürlü ta‘āmuñ

390. (9) bir dürlü hażmı vardır. müte‘addid ta‘āmlar ma‘dede vārid

391. (10) olıcaḳ hażmında ma‘deye ḥayret gelür. ve andan sonra

392. (11) dāyim kā‘ide-yi külliyyeyi gözetmek gerek ma‘de mizācınıñ ḥālinde

[22-a]

393. (1) ba‘zı ma‘īde olur ki ğāyet ḥār ve nāzūkdür

394. (2) içinde hażmı tīz ve ter yimek süd gibi şorvālar gibi

395. (3) ve tere yağı gibi ve bu maḳūle laṭīf vārid olıcaḳ

396. (4) fāsīd olur. zīrā ma‘denüñ mizācı ḥārdur. bunuñ

397. (5) gibi ğidālar yā şafrāya döner. veyāḥūd tīz yanar göynür

398. (6) ğidāsın virmez ammā kuvvetlüce ve mefince yimekler kebāblar

399. (7) ve ḳalyeler ve bu maḳūle lezīzce yimekler ne kadar hażmı

400. (8) gücerek ise ma‘īde daḫı yig ḳabul idüp ḥaḳḳından

401. (9) gelür hażm ider. sultānum ḥazretlerinüñ

402. (10) mizāc-ı şerīfleri gibi faşl-ı rābi‘. ve ğidālaruñ

403. (11) vechi bişmesinde çok ḥālet tağyir virür. zīrā ne kadar

[22-b]

404. (1) nefis ve laṭīf ğidā ise ğalīz vechile bişicek

405. (2) meşelā yumurda gibi ki andan laṭīf ğidā ve hażmı ḳolay

406. (3) yoḳdur ziyāde ḳatı berk bişicek şıgır eti mertebesinde

407. (4) olur hażmı güc olmasında ve ğalīz hażmı güc ğidā

408. (5) şorbā tarīḳ ile eriyüp bişincek laṭīf olur hażmı

409. (6) kolay olur. bu k̄ā'ideyi gözetmek gerek ve külliyyā
410. (7) şorbālaruñ hażmı asandur. ma'ideye kebāblardan ve kalyelerden
411. (8) ve böreklerden ve tennürda bişenlerden ve ol kebāb ki
412. (9) örtülü bişe. yā bişdüginden şoñra ihtiyāt idüp
413. (10) örtülmesine muqayyed olmak gerek zīrā ağılı olur
414. (11) mühlikdür. yimegüñ evkātınuñ beyānındadır vācib olan

[23-a]

415. (1) budur ki günde iki kerre ola bir şabāh ve bir aḥşāma
416. (2) karşı ve bu k̄aziyye 'ādete göredür zīrā ba'zı kişiler
417. (3) günde bir kerre yimege mu'tād olmuşlardır. iki kerre
418. (4) yiyecek olursa hażm idemez çok zararı doқınur
419. (5) ve günde iki kerre yimege mu'tād olan bir kerre yiyecek
420. (6) olursa za'if olur ve mizācına hālel gelür.
421. (7) **faşlu'l-hāmīs** yirde biten nebāt-ı ḥubūbātdan
422. (8) ḥāşıl olan ğıdālaruñ 'ale't-tafşıl eyüsini ve
423. (9) yaramazınuñ beyānındadır. evveli buğdāydur etmek andan ḥāşıl
424. (10) olur. ve etmegüñ eyüsi oldur ki ayırtlanmış aқ
425. (11) buğdāydan ola ve tuzlu ola. ammā ğāyet tuzlu

[23-b]

426. (1) olmaya ve ḥamīr ile yoğrılmış ola ve ğāyet güzel bişmiş
427. (2) ola furunda. ve issi iken yinmiye şovuk yine
428. (3) ve aқ etmek ki kepekden ne kadar pāk ve aru ise
429. (4) yigdür. ve boğaca gibi bişen ekmek furun etmeginden
430. (5) alçaқdır. ve tavada bişen ekmek ğalīzdür ve ol
431. (6) etmek ki қurudur ki adı қuşgardur kepegi çokdur
432. (7) orta ḥaş fodula gibi hażmı kolaydur. ammā insāna
433. (8) az kuvvet virür. ve ol etmekler ki yağ içinde bişer
434. (9) ğāyet ğalīzdür. ve süd ile yoğrılan etmegüñ
435. (10) ğıdāsı çokdur ve hażmı gecirekdür. ve etmek issi iken
436. (11) yinürse ziyāde şusızlık virür dimāğa buḥarı çok çıkarur

[24-a]

437. (1) ve kepeklü olan etmek ṭabī'ata līnet virür. ve aқ

438. (2) etmek kabz ider. ve ondan olan aşlar erişte gibi
 439. (3) ve tutmaç ve avmaç gibi bunların cümlesi gālīzdür
 440. (4) megerki hamīr ile ola. ve buğdāy halimesi gāyet
 441. (5) güzel muharrā bişmiş ola gīdāsı kuvvetlücedür sultānumuñ
 442. (6) mizāc-ı şerīflerine göre ahyānā yaramaz degil huşūşā
 443. (7) kış eyyāmında ve hem kuvvetlüce muhkem kan ider hazm
 444. (8) olıcağ. nişastanuñ tabī‘atı hārr u yābisdür ammā
 445. (9) gālīzdür giç hazm olunur ammā hazm olıcağ eyü kan
 446. (10) hāşıl olur. ve arpanuñ tabī‘atı bārid i yābisdür
 447. (11) derece-yi evlāda andan hāşıl olan gīdā laṭīfdür

[24-b]

448. (1) eridicidür öñinde bulunan balgamı ve yili def‘ ider
 449. (2) andan hāşıl olan gīdā gāyet eyü gīdādur mizācı
 450. (3) hār olanlara gāyet eyüdür. eger etmegidür ve eger
 451. (4) andan hāşıl olan aşdur ve pirincüñ mizācı mu‘tedildür
 452. (5) ammā kâbīzdur gīdāsı gāyet eyüdür. hem ziyāde
 453. (6) kuvvetlü gīdā olur huşūşā sūd ile bişen şeker
 454. (7) ile yine veyāhūd bādem ile hārīresi sūd ile bişmiş
 455. (8) ola gāyet gīdā olur. ve bu vechile bişen
 456. (9) menīyi ziyāde arturur. ve hind mücerrepleri eyitmişler
 457. (10) ki yimesin itmān idenüñ ‘ömri uzun olur. huşūşā
 458. (11) cerblü ve yağlu nesnelere bişmiş ola. ve baqlanuñ

[25-a]

459. (1) mizācı mu‘tedildür şovuklığı māyildür gīdāsı
 460. (2) eyü gīdādur. ammā nihāyet derecede yiller hāşıl olur
 461. (3) huşūşā ki tāze ola meger büber ve zencebille ve
 462. (4) kīmnōn ile yine. ve yiyene gāyet çirkin düşler
 463. (5) gösterür. ve hāşşa yimesin itmān iden ‘aqlını
 464. (6) fesāda virür. eger tavuğa yidürseler yumurdlamaz
 465. (7) olur. nohūduñ tabī‘atı hārr u yābisdür sūddeyi
 466. (8) açar ve līnet virür ammā gīdāsı kavīcedür ve cimā‘a
 467. (9) kuvvet virür. ve qarında hāşıl olan

468. (10) soğulcanları düşürür. ve kavukda hâşıl olan
469. (11) taşı tağıdur. mercimegün tabī' atı bārid i yābisdür.

[25-b]

470. (1) kanı eksük idüp harāretin sākin ider ve cimā' a
471. (2) za'f virür. andan soñra tatlular ile qarışdırup
472. (3) yimek olmaz megerki sirke ile ola. mısır baklasınuñ
473. (4) tabī' atı hārr u yābisdür. anuñ yimeginden yaramaz ğalīz
474. (5) kan olur. ammā bi'l-hāşşa hāşā huzūr-ı
475. (6) şerīfden soğulcanı düşürür. burçaquñ tabī' atı
476. (7) habīs ve ğalīzdür. ammā buzağuları yavuz semiz ider
477. (8) 'alefüñ tabī' atı bārid i yābisdür. bedene ğıdāsı azdur
478. (9) bögirilcenüñ tabī' atı bārid i yābisdür. ve ğıdāsı ğalīzdür
479. (10) bi'l-hāşşa baş ağırdur. tarı hārr u yābisdür bundan
480. (11) hāşıl olan ğıdā ğāyet azdur. megerki

[26-a]

481. (1) süd ile bişe ve ğāyet kabz ider. māş 'acem
482. (2) diyārında hāşıl olur pirinc yirine isti' māl iderler
483. (3) andan hāşıl olan kan mu' tedildür yazda ve
484. (4) issilerde münāsib ğıdādur faşlu's-sādis yinilen hayvānlaruñ
485. (5) etlerinüñ tafşili beyānındadır külliya et cemī' i
486. (6) ğıdālaruñ kuvvetlüsidür. bedeni semirdür vehm virür
487. (7) kanı çok ider. genc ve tāze olıcağ ammā kıoca
488. (8) olanuñ ğıdāsı za'ıfdür. ve hayvān içinde bulunan
489. (9) buzağularuñ cemī' isi yaramazdur. ve yābānlarda hāşıl
490. (10) olan hayvānlaruñ mizācları yābisdür. ellerde
491. (11) büyünenen ve ellerde büyünenüñ ruṭübeti artuğdur

[26-b]

492. (1) andan hāşıl olan ğıdā çokdur. ammā hāşā
493. (2) huzūr-ı şerīfden fużalāti çokdur. kuşlaruñ etinden
494. (3) hāşıl olan ğıdā dağı kurıdııcıdur. ve kanı laṭıfdür
495. (4) icmālen yābānī olan hayvān ve kuş elde büyüyenden
496. (5) kurıdur. ve az yiyen hayvān çok yiyenden mizācı

497. (6) kırıdır. ve yaş ot otlayan hayvāndan kırı
 498. (7) ot yiyenün mizācı kırıdır. mīve ve sebze ve ot
 499. (8) yiyen hayvānuñ mizācı raḥbdur. anları yimeyenden
 500. (9) ve az şu içen hayvān çok içenden ṭabī‘atı kırıdır
 501. (10) tüyi ve saçı çok olan hayvānuñ ṭabī‘atı kırıdır
 502. (11) saçı tüyi az olandan ve kara olan hayvān külliya

[27-a]

503. (1) ṭabī‘atı kırıdır. ṭonı ak olandan ve külliya berrī
 504. (2) ve yābānī olan hayvānuñ yübüsetine sebep olan budur ki
 505. (3) anlar beriyyelerden perverde olmuştur beriyye ḥōd il
 506. (4) içinde yābisdür. ve andan ğayrı yābānī olanlar muttaşıl
 507. (5) hareket üzerindedür. andan soñra ziyāde semiz ve yağlu
 508. (6) olmaz il içinde olanlar gibi ve il içinde büyüyen hayvān
 509. (7) etinden ḥāşā ‘izzī ḥuzūrdan ğılzeti ve fuḫalātı
 510. (8) çokdur. ol cihetden mizāc-ı şerīf ma‘idesi
 511. (9) yābānī olan hayvāndan artuḫ ḥaḫ ve intifā‘ bulur
 512. (10) elde büyüyen etlerden faşlı’s-sābi‘
 513. (11) ve hayvānuñ gevdesinden ğayrī cemī‘ eczāsınuñ

[27-b]

514. (1) tafşīli beyānındadır ki zıkr olunur. başuñ ğıdāsı
 515. (2) ğalīzdür adamı kızdurur şovuk havālardan ğayrı
 516. (3) vaḫtde yimek yaramaz cāyiz degıldür. nefs-i beyni şovukdur
 517. (4) adamuñ ma‘desini bulandırur yimekten evvel yimek gerek
 518. (5) mizācı ḥār olana cāyızdır. ammā şovuk olana cāyiz
 519. (6) degıldür. kemükler içinde bulunan ilik ğıdāsı
 520. (7) i‘tidāle karībdür ḥarārete māyıldür menīyi ziyāde arturur
 521. (8) ma‘deyi bozar. memeler şovuk ve ğalīzdür ğıdāsı çok
 522. (9) ve ḥazmı ğüç mizācı ḥār olana isti‘māli cāyızdır
 523. (10) kızıl ciğer kuvvetlüdür ḥazmı ğüç ve ğalīzdür. bögregüñ
 524. (11) ḥazmı ğüç ğıdāsı eyü degıldür. ṭalaḫuñ ḥazmı ğücdür.

[28-a]

525. (1) sevdāvī ḫan ider zīrā nefs-i sevdānuñ ma‘denidür

526. (2) bağırsıkların mizacı şovukdur hazmı güç balgamlı kan
 527. (3) hāşıl ider. yürek mizacı hārdur ve hazmı güç
 528. (4) bedene gıdāsı azdur. zīrā anın hikmeti etinde degil
 529. (5) rūhāniyyetindedür o rūhāniyyet ise boğazlanup
 530. (6) öldükden sonra firāk bulup et kalur. akciğer
 531. (7) mizacı bārid i raḥbdur hazmı güç. kalın ve yoğun
 532. (8) sinürler ki bāzular etinün uçındadır andan hāşıl
 533. (9) olan kan yābisdür çok gıdāsı var. semiz et
 534. (10) gāyet ruḥbetlü ve nemnāk kan ider. ve gıdāsı orta
 535. (11) etün gıdāsından azdur. ve arık et ve orta etden

[28-b]

536. (1) mu'tedil kan olur. kıyruğ mizacı issidür ma'deye
 537. (2) zararı var şafrāya münkalib olur. deriden hāşıl
 538. (3) olan gıdā şovuk ve yilmeşik kan olur. ve iç
 539. (4) yağınun ḥabī'atı şovuk ve ma'deyi ḥarāb idüp
 540. (5) bağırsıkları kekşek ider. ayaklar ki pāçalardur gıdāsı
 541. (6) şovuk ve yilmeşikdür. ve andan hāşıl olan kan
 542. (7) etden hāşıl olandan za'īfdür. sultānumun mizāc-ı
 543. (8) şerīfine münāsibdür. ḥayālardan hāşıl olan memeden
 544. (9) hāşıl olan kandan daḥı yaramazdur. busuz otlayan
 545. (10) ḥayvānların ḥayālarındadır ḥorosların ḥayāsı gāyet
 546. (11) laṭif bī-bedel gıdādur maḥzā şāfī pāk kan hāşıl

[29-a]

547. (1) olur kuşların içinde olan katıların gıdāsı
 548. (2) ziyāde kuvvetlüdür ve cümlesinden lezīd ördek ve semiz
 549. (3) tavuğ katılarıdır. ördek ve tavuğ cigeri cemī' kuşların
 550. (4) cigerlerinden yigdür. kanlardan hāşıl olan gıdā
 551. (5) hazmı ziyāde gücdür. andan ḥabīs gıdā olmaz
 552. (6) ve davşan kanı cemī'sinden yaramazdur **faşlu's- şāmin**
 553. (7) südüñ eyüsi ve laṭifi mizāc-ı insāna muvāfık ve münāsib
 554. (8) ḥatun südüdür. ba'dehu insāna beñzeyen gebeligi
 555. (9) eyyāmındaki eyüleri aña beñzer ola ol cihetden

556. (10) şığıruñ südi eyü oldı zīrā haml olduğu eyyām
557. (11) ‘avrat hāmile olduğu eyyām gibidür. ve andan soñra

[29-b]

558. (1) ılııda koyun ve keçi südidür keçi südinde
559. (2) māiyyet artuğdur. ve koyun südinde peynirlik artuğdur
560. (3) ve südden laṭif ve nāzūk ğıdā yoğdur hattā ğāyet
561. (4) laṭif olduğu cihetden ğāyet tāzesini görmek
562. (5) gerek belki mümkün olsa memeden emmek gerek
563. (6) zīrā nāzūklügi cihetden sağıldıduğundan soñra
564. (7) meger қaynadalar durınca tīz fāsıd olur. ve
565. (8) andan ğayrī ma‘īdede ğayrı ğıdā ile anı қarışdurmaq
566. (9) olmaz zīrā leṭāfeti sebebinden ma‘dede ne ki
567. (10) hılı bulursa añña döner ma‘dede fāsıd olduğdan
568. (11) soñra zararı çoğ olur. қoyın eti cemī‘ etlerüñ

[30-a]

569. (1) eyüsidür bu şartıla kim genc ola bir yaşından
570. (2) ikisine varınca ve enenmiş ola andan hāşıl olan
571. (3) қan hārr u raṭbdur. ve andan laṭif қan olmaz ki
572. (4) insānuñ mizācına қarıb ola. ve oğlāğ etinüñ
573. (5) ṭabī‘atı mu‘tedildür ğāyet laṭıfdür tīz hażm olur
574. (6) zīrā ki keçinüñ ṭabī‘atı ğāyet bārid ve yābısdür.
575. (7) ve güccük olmağıla ruṭūbeti çoğdur. ve ammā қuzı
576. (8) қoyımnuñ kendü mizācı raṭbdur huşūşā güccügi
577. (9) ğāyet mertūb olur ol cihetden yimesinüñ zararı
578. (10) nihāyetdedür. meger kebāb ola vāfir büber ve қaranfil
579. (11) ve dārçını ve zencebīl ile ola. ammā yāhnisi beğāyet

[30-b]

580. (1) zararlıdır. ve şığır etinden hāşıl olan ğıdā
581. (2) ğalızdür ve hażmı gücdür ve genc ve enenmiş olan buzağı
582. (3) derecesinde ğıdāsı laṭıfdür huşūşā sirkeyile
583. (4) ıslāh oluna. sultānumuñ mizāc-ı şerīfine
584. (5) münāsıbdür ve қanın hıddetini giderür. tavşan etinüñ

585. (6) tabī'atı hārr ı raṭbdur huşūşā genc ola. ve tavşanuñ
 586. (7) güccükleri gıdāsı laṭıfdür tız hażm olur cimā'a
 587. (8) kuvvet virür ammā yimesi kabz ider. ve kış eyyāmında
 588. (9) yimek gerek ammā bi'l-hāşşa ma'deyi mağbūn idüp
 589. (10) harāb ider. ve yābān keçisi ev keçisinden dahı
 590. (11) habısdür zīrā yübüseti ziyādedür. ve geyik ve yağmurca

[31-a]

591. (1) bedeni bir miqdār kızdurur gıdāsı yaramaz degil huşūşā
 592. (2) genc ve semüz ola. ve ayu eti tabī'atı hārr u raṭbdur ve ammā
 593. (3) galızdür. huşūşā güz eyyāmında gāyet semizdür
 594. (4) ve at ve eşek ve deve etleri nihāyet derecede galız
 595. (5) ve habısdür faşlı's-tāsi' kuşlaruñ eti beyānındadır
 596. (6) bilicler ve tavuklar cemī' etleruñ eyüsidür gıdāsı gāyet
 597. (7) laṭıfdür kamı çoğaldur iştihāya kuvvet virür ve bi'l-cümle
 598. (8) cemī' mizāc-ı insāna yarar ve pāk kan taḥsıl ider kaṭ'a
 599. (9) bir huşūşā zararı yoğdur. ammā aq
 600. (10) tavuğdan şakınmak gerek fi'l-cümle zīrā tecrube ile
 601. (11) bulındığı bir yırtıcı kuş varımış anı yiyicek fi'l-hāl

[31-b]

602. (1) ölür. andan soñra tavuğuñ beynisini yiyen bi'l-hāşşa
 603. (2) göze aq düşer. ve ziyāde kart tavuğuñ yimesine
 604. (3) itmān bevāsır ider. ammā yaşlu ḥoroslar gıdāsı gāyet
 605. (4) habısdür. ve gögercin eti hārdur ziyāde gıdāsı
 606. (5) kuvvetlidür. ve andan hāşıl olan kan galızdür
 607. (6) ve başlarını ve boyunlarını boğazlandukları vaqt
 608. (7) koparup yābāna atmak gerek zīrā oralaruñ zararı
 609. (8) nihāyetdedür. ördek gıdāsı azdur zīrā hażmı
 610. (9) gücdür eti ammā ziyāde issidür kazdan hāşıl olan
 611. (10) gıdā galızdür hażmı gücdür. ve eger bir kişi
 612. (11) irkek kazuñ bir hayāsın yiyicek olursa andan hāşıl

[32-a]

613. (1) olan oğlan bir hayāl olur tāvus yigirmi

614. (2) biş yıl yaşar ve ol yıl olmayınca yumurdlamaz eti gāyet
615. (3) berkdür hazmı gücdür. ve didiler ki eti çok zamān
616. (4) durur fāsīd olmaz. belki bir iki ay ammā haylice
617. (5) bedene kuvvet virür hazm olınca. turāc gīdāsı
618. (6) gāyet laṭīfdür. andan hāşıl olan kan bī-bedeldür
619. (7) ve bi'l-hāşşa kuvvet-i hāzimeye ziyāde kuvvet virür.
620. (8) ve süglin ve keklik cemī' kuşlardan laṭīfdür ve
621. (9) anlardan hāşıl olan kan gāyet laṭīfdür. ammā
622. (10) gücükleri adamı daḥı artuḳ semiz ider. ve arıḳ olanları
623. (11) semirdür ve menīyi arturur muḥaşşal'ul-kelām cevherinüñ

[32-b]

624. (1) leṭāfeti sebebinden cemī' mizāclara devādur. sultānumuñ
625. (2) mizāc-ı şerīfine efḍal ve enseb gīdā budur ve keklik
626. (3) daḥı böyledür. ve kumrı etinüñ ṭabī'atı gāyet
627. (4) laṭīfdür ve yābisdür. ve bi'l-hāşşa kuvvet-i hāfızayı
628. (5) ziyāde şaḳlar hem 'aḳlı zekī eyler havāsları kuvvet
629. (6) virür ve kendünüñ hayāları menīyi arturur. eger
630. (7) adam kendünüñ zekerini bunuñ kanı ile süreceḳ
631. (8) olur ise andan ḥatunı ile cimā'ide ḡayrı kimse
632. (9) varmaḳ muḥāl olur. ve eger er olursa
633. (10) minba'd 'avrat artuḳ ere varmaḳ iḥtimāli yoḳdur
634. (11) bıldırcın etinden hāşıl olan gīdā ḥārdur. ammā

[33-a]

635. (1) ziyāde aña meyl itmek olmaz zīrā otladıḡı ot
636. (2) ḥarbaḳdur. ol otı itmān ideni teşennüc ider
637. (3) serçenüñ mizācı ḥārdur beynisi ve hayāları şoḡan
638. (4) ile ve zencebīl ile ziyāde muḳavvī olur. ve ṭurna
639. (5) gāyetde ḡalīzdür. ve-sāyir yırtıcı kuşları 'ad itmek
640. (6) olmaz faşlu' 'āşir balıḳlar beyānındadır ki
641. (7) zıkr olunur balıḡuñ dört ḥāline vāḳıf olmaḳ
642. (8) gerek ki kendünden hāşıl olmuşdur ikinci
643. (9) ḥāli bilmek gerek ki kendünden gīdālanur.

644. (10) üçüncü hâli bilmek gerek ki kendüne yirden hâşıl olur
645. (11) bilmek gerek. dördüncü hâli çıktığı mevsümü bilmek

[33-b]

646. (1) gerek zîrâ ba'zî bahâr eyyâmında eyü olur ve yazda
647. (2) yaramaz olur ve ba'zî bi'l-'aks olur ve ba'zî kıışda
648. (3) eyü olur yazın yaramaz olur evvelki hâli budur ki
649. (4) balık üç nesneden hâşıl olur kimi yumurdadan
650. (5) ki kendü yumurdlar ve kimi balçıkdan ve müte'affin
651. (6) yirlerden ve kimi kumdan eñ eyüsi oldur ki kendü
652. (7) yumurdasından hâşıl ola ammâ balçıkdan ve müte'affin
653. (8) yirlerde hâşıl olan balık gâyet habîşdür
654. (9) ammâ kumdan hâşıl olan fi'l-cümle bundan
655. (10) yigdür ve yimesi câyizdür ikinci hâli
656. (11) budur ki kendünden gıdâlanur anı ma'lûm idinmek

[34-a]

657. (1) gerek zîrâ her nesne ne gıdâdan gıdâlanursa
658. (2) mizâcı o gıdâ mizâcına döner hattâ ağaclar bile tatlu
659. (3) turunç gibi ibtidâ emrinde tohumını bal şerbeti ile şıvarmak
660. (4) ile andan biten ağaç virdügi turunç tatlu oldı ve
661. (5) balık dahı dört dürlü nesneden gıdâlanur biri
662. (6) deñiz içinde biten otlardan zîrâ ba'zî otlar
663. (7) vardur ki eyüdür anı yiyen balık eyü olur andan
664. (8) eyü balık olmaz ve kimi yaramaz ot otlar anuñ gibi
665. (9) balıklar gâyet habîşdür ve bîmeze olur
666. (10) iskenderiyede çıkan balıklar gibi zîrâ anda taħleb etlü
667. (11) bir ot biter deñizler kenârında balık eti otlar

[34-b]

668. (1) ol cihetden ol cins balığı yiyen ekşer hastalanur
669. (2) ve ba'zî balık yine balıkdan gıdâlanur huşuşâ
670. (3) orta balık ve güccük balık ba'zî cins ammâ gâyet
671. (4) büyükleri az vâkı' olur ki balık yiyeler zîrâ
672. (5) anlar ekşer deñizde arkası üzerine yürürler ağızları

673. (6) aṣāğa alır balı yutmaġa udreti olmaz. (تقدير الله)
674. (7) da böyle olmasa güccük balı at'ā bulunmazdı yā
675. (8) gāyet az olurdu. ve ba'zınuñ ġıdāsı kendi
676. (9) yumurdasındandır bu cins balı gāyet bī-bedel olur cemī'
677. (10) balılarıñ a'lāsıdır ammā az bulunur. ve ba'zınuñ ġıdāsı
678. (11) tatlu Şudandır yā yaġmur Şuyındandır. yā tatlu

[35-a]

679. (1) Şu bulunduġı yirden. ve Şehirlere yaın olan
680. (2) Şularda bulunan balı tatlu olsun ve deñiz Şuyı
681. (3) olsun hāŐā huźr-ı Őerīfdan cemī' o balıuñ
682. (4) ġıdāsı Őehrñ mezbelelerinden olur ol
683. (5) cihetden oralarda dutulan balılar gāyet
684. (6) hābīs olur ne adar ne adar cins-i laıf
685. (7) ise zīrā ġıdāları nihāyet hābāŐetdedr.
686. (8) bunu dāyimā ri'āyet itmek gerek. çnci hāli
687. (9) bulunduġı yir eyüsi beyānındadır. ol Şular ki
688. (10) taşlar ve ayalar üzerindedür gāyet eyüdür. ba' dehu
689. (11) umlu yirlerde biten ba' dehu Őāfī pāk topraklarda biten

[35-b]

690. (1) ve tatlu aar Şularda bulunan. ammā müteħabbis Şularda
691. (2) olan gāyet hābīsdir. deñiz balıı gāyetde memdħdur
692. (3) eñ eyüsi oldur ki gāyet deriñ yirlerde ola ve ol
693. (4) Şular ki gāyet talazı yavuz ola ve hem o
694. (5) ola ve deñiz ıyılardaki pāk ıyılar ola
695. (6) ammā Şehirlere arīb olmaya. orada bulunan balılar
696. (7) gāyet memdħdur. ve gāyet ulu deriñ tatlu Őularuñ
697. (8) ba'zı balıları gāyet laıf olur. dördünci hāli
698. (9) budur ki ıduġı vatı bilinmek gerek zīrā
699. (10) ba'zı eyyām-ı bahārda ıar. ol mevsümde yumurdlar
700. (11) bu eyyām ktlġi eyyāmıdır zīrā yumurdladġı vat

[36-a]

701. (1) kendünüñ uvveti almaz. ammā irkegi ol eyyāmda yıġdr

702. (2) ve balıġuñ rengi ne kadar aġa meyil ise gerek çiġ
703. (3) gerek bişmiş ikenden şoñra ola ol kadar
704. (4) yigdür. ammā karası ve yeşili ġāyet ġabīşdür
705. (5) ve fī'l-cümle kendünüñ dutıldığı hinde bir ġabīş
706. (6) rāyihası ola ġāyet mühmeldür. ve eti yumşak olan
707. (7) ‘abeşdür. ammā eti gevrek ve bekçe olan eyüdür ve
708. (8) kanı çok olan ki kızıl kan ola balıġuñ ġāyet
709. (9) eyüsidür. ve ne kadar kanı az ise eylüġi dahı
710. (10) azdur. pūlı ve kanadı çok olan balıġ ġāyet
711. (11) eyüdür. ve yumurdası çift olan balıġ ġāyet eyüdür.

[36-b]

712. (1) ve aġda tutulduġdan şoñra tīz ölen balıġ ġiç
713. (2) ölerden yigdür. zīrā balıġuñ ġayātı pāk şāfī
714. (3) şuyıladur. pāk şāfī şudan çıkan balıġuñ
715. (4) ġayātı tīz munġatı ‘ olmaġ gözikür ammā ġiç ölen
716. (5) gösterür ki yalıñuz pāk şāfī şudan
717. (6) degül imiş ġayrı ġalīz şuya ġarışur nesnelerden
718. (7) ġıdālanurmış. ber-taġdīr ki şudan çıkmış ol
719. (8) ġalīz nesnelerden ġıdā yiyeni kendüde dahı bākīdür
720. (9) deñiz kumınd[a]n ve taşından ġāşıl olan ayaklu
721. (10) olan ve berk koġulu olan ve berkdür ol cihetden
722. (11) tīz ölmez. ve şol balıġ ki ayakları çokdur kışın

[37-a]

723. (1) lezīd olur. zīrā bahār eyyāmından şoñra yumurdlar
724. (2) irkegi ol eyyāmda eyüdür. ve irkegi dişisinden
725. (3) başından ma‘lūm olur. zīrā irkeġüñ başı
726. (4) uzundur. ve holzūn adlu bahārda ġāşıl
727. (5) olur. ol vaġt ġāyet lezīz olur ve zararı
728. (6) az olur bu maġūle olan cimā‘a ġaylī kuvvet
729. (7) virür. ve ġabı berk olan istiridye gibi kumdan
730. (8) ġāşıl olur. deñiz zararı iken yoġdur
731. (9) ve cimā‘a kuvvet virür. ve ıstakoz maġūlesi

732. (10) ve yingec bunların etinün zararı yokdur eyü gıdādur ve
733. (11) cemī‘si cimā‘a kuvvet virür. cemī‘ balıkların

[37-b]

734. (1) bilinen esamileri ile tafşıl beyânındadır. levrek ki
735. (2) yunân dilinde adı azharnosdur balıkların
736. (3) laţifidür. zîrâ kendinün gıdâsı girü kendü
737. (4) yumurdasındandır ol cihetden az bulunur zîrâ ki kendü
738. (5) yumurdasın yir ve ğayrı balığı yutmağ az vâkı‘ olur
739. (6) ve deñizün ğâyet taşlu yirlerinde hâşıl olur.
740. (7) mevsümi bahâr eyyâmıdır zîrâ kışın yumurdlar kıfal
741. (8) balığınun ekşer gıdâsı deñizün eyü otlarındandır
742. (9) balığ yimeğ ğâyet az vâkı‘ olur ve kendü
743. (10) yumurdasın yimeğ vâkı‘ olmaz. anuñ için
744. (11) vâfir bulunur ve hâşıl olduğı yirlerde deñizde

[38-a]

745. (1) ğâyet pāk toprak üzerinde olup mesken
746. (2) idinür ve dâyimâ kayaya yakın olur. andan
747. (3) sonra gevdesini her gün kuma ve toprağa sürer
748. (4) andan yayқанup pāk olur ve bahâr eyyâmından sonra
749. (5) yaza yakın yumurdlar ol cihetden irkegi ol eyyâmnda
750. (6) efdaldür. ve kış eyyâmında dişisi evlâdur.
751. (7) ve dâyimâ her cins balığın aç olanını gözetmek gerek ki
752. (8) karnından ma‘lûm olur içinde var mı yok mı. ve tekir
753. (9) balığı ki ufacuk ve kırmızı balığdur ğâyet bî-bedeldür
754. (10) zîrâ cemī‘ balığın ne kadar şerâit-i maħmüdesi varısa
755. (11) cemī‘si andan bulunur. ve huşuşâ deñizün ğâyet

[38-b]

756. (1) şâfî ve pāk ve taşlu yirlerde biter. ve haķıķate
757. (2) aşıl bu cins balığ alabalığın ki tatlu şularda
758. (3) bulunur kızıl kızıl beñler ile göğsündeki gibi ol
759. (4) cins balığdandır gelür deñiz şularına dökilür
760. (5) ve bu yirlerde güccük olmasına sebep budur ki kendü

761. (6) hāşıl olduğı şular ğāyet ırakdur. ammā ğayrı yirlerde
 762. (7) ki ol tatlu şulardakine yakındur ol balık ğāyet
 763. (8) büyük bulunur. ve kalkan balığı ğāyet laţif balıkdur
 764. (9) ve aña beñzer bir güccük balık dağı olur ki adı
 765. (10) hażreti musā (م) balığıdur. zīrā deñizi şak
 766. (11) itdigi vaqtini ol dağı iki bölündi. bir yüzi aq

[39-a]

767. (1) ve bir yüzi kara olduğına sebep oldur dirler
 768. (2) bu cins balık ğāyet bī-bedeldür. ve-sāyir envā'ı
 769. (3) balıklarun ğāyet irilerinden kılıç balığından eyüsi
 770. (4) yokdur. kalanları habīşdür. ve dağı balıklarun
 771. (5) ecnāsınun nihāyeti yokdur. bu zıkr olunan şerāţi
 772. (6) ri'āyet idüp her kankı balıkda bulunur ise ğāyet
 773. (7) memdūhdur. zīrā esāmisi yunān dilindedür.
 774. (8) ve türkide esāmileri ma'lüm degildür ol sebebden
 775. (9) esāmileri ile zıkr olunmadı. ve balıkuñ yimesi
 776. (10) tarīkinun beyānındadır. evlāsı kebābıdur zīrā bişdigi
 777. (11) hinde olanca ruţubeti ve fuţalātı aqar gider. ve ba'dehu

[39-b]

778. (1) vāfir sirkeyile ve balıla bişendür huşuşā sultānum
 779. (2) hażretlerinun mizāc-ı şerīfine sirkesi artuq olmak
 780. (3) evlādur. zīrā fi'l-cümle balıgun sultānumun mizāc-ı
 781. (4) şerīfine münāsibeti vardur. zīrā balıgun ruţubetiyle
 782. (5) mizāc-ı şerīfun yübüseti ıslāh olur huşuşā
 783. (6) vāfir issi edüyyeler ki büber ve qaranfül ve dārçını ve zencebıl
 784. (7) bile ola. ammā una batırıp qavurması ğāyet
 785. (8) ğalız ve habīşdür ve şuda yāhni bişen ğāyet
 786. (9) 'abesdür. ve şāfi şuyıla bişmeli olıcaq şuyı
 787. (10) ğāyet qaynar iken qoymaq gerek ve cemī' balıklarun
 788. (11) külliyyā mizācları tāze iken bārid ü raţbdur. ammā

[40-a]

789. (1) tuzlu olıcaq hārr u yābis olur. tuza banduğına

790. (2) göre çok yatan gāyet issi olur. ve az yatan
 791. (3) ol kadar issi olmaz. tuzlu balıkuñ yimesi ne kadar
 792. (4) az olursa evlādur. zīrā eyü gıdā degıldür meger
 793. (5) gāyet tāze tuzlanmış ola. ve balıkuñ zararını ıslāh
 794. (6) iden haķīkatā bi'l-küllıyyā şarf olan şarābdur.
 795. (7) ve sultānum hazretlerine ma'lūmdur ki halkuñ meşeli
 796. (8) balıķ şarābıla ıslanmıyacaķ olmaz. ve ba'dehu şāfī
 797. (9) güzel bal yimek ile zararını ıslāh olunur.
 798. (10) **on birinci faşıl** şular beyānındadır şunuñ
 799. (11) mizāc-ı insāna iñen fāyidesi yoķdur gıdāyet bābında

[40-b]

800. (1) zīrā ki şu basıtdür baş olan gıdā olmaz
 801. (2) ammā yimegi tamardan ve dar yirlerden geçirür ve kıvamına
 802. (3) riķkat virür böyle olmayınca güç olurdu yimek
 803. (4) hazmı ve şunuñ gāyet eyüsi oldur ki aķar çeşme
 804. (5) suyu ola ve gāyet şāfī ve pāk toprak üzerinden
 805. (6) aķa hem ol toprağa bir ecnebī nesne qarışmaya. yā taşlar
 806. (7) üzerinden aķa hem güneşe mekşüf olup yıl toķuna
 807. (8) ve eger bu didügümüz vechile gāyet derin şular kuvvet
 808. (9) ile aķa ve güneşe qarşu olup şarka aķalar andan
 809. (10) soñra bınar başından gāyet irāķ olalar şuyuñ
 810. (11) gāyet evlāsıdır. nıl şuyı gibi zīrā bınar başı

[41-a]

811. (1) gāyet irāķdur. ve nihāyetde deriñdür ve hem kuvvet ile
 812. (2) aķar ve ba'dehu şimāle qarşu aķan anlar daħı eyüdür.
 813. (3) ammā ğarb cānibine yā cenüb cānibine aķan şular
 814. (4) gāyet habısdür. ve ol şular ki zıkr olan
 815. (5) şerātıle gāyet yüksek yirden aķalar nihāyet derecede
 816. (6) memdūh olur hem gāyet lezīd olup vezni gāyet
 817. (7) hafif olur ol şu ki issiden tız iyliye
 818. (8) ve şovuk ile tız şoviya kışın şovuk ola. yazın
 819. (9) issi ola bir ğarīb dadı ve rāyiħa olmaya ve ol

820. (10) şu ile bişen nesne tîz bişer. ve vezni hafîf olan.

[41-b]

821. (1) şu gâyet laţîfdür ve dartmasınıñ tarîki budur ki
822. (2) iki panbuğ pâreleri ki vezinleri berâber ola şuya
823. (3) ısladalar ba‘dehu yavuz kurıdalar tekrâr panbuğları
824. (4) tartalar ol şuyuñ ki panbuğı yiyin buluna ol
825. (5) efdaldür. ve yağmur şuyı şuyuñ gâyet
826. (6) evlâsıdur. ammâ tâzesi gerek zîrâ gâyet laţîf
827. (7) olduğı sebebden çok ıturmak ile tîz müte‘affin
828. (8) olur. ve ma‘denlere uğrayan şular kükürd ve
829. (9) şâb ve ğayrı gâyet habîsdür. ammâ demür ma‘denine
830. (10) uğrayan şular gâyet laţîf ve fâyidesi bedene
831. (11) nihâyetdedür. çok emrâza kefaretdür. ammâ

[42-a]

832. (1) baţî muhtebeis olan şular ki akmaya ve fi‘l-cümle dadı
833. (2) ve koğusı ola ol şulardan ziyâde şakınmak
834. (3) gerek ammâ zarûret vaktinde vâfir kaynatmak ile
835. (4) ol şular ıslâh bulur. veyâhûd panbuğdan
836. (5) veyâhûd yünden kalıñca ipcigez büküp ve ol ipüñ
837. (6) bir ucunu ol şudan bir tobtolı bardağa koyup
838. (7) ve yanında bir boş bardak dağı tura ol iplikden
839. (8) ol şuyuñ gâyet laţîfi ve eyüsi ol iblikden
840. (9) boş bardağa şızılır. ol şızılan şu gâyet
841. (10) eyü şudur veyâhûd enbîkden gül şuyı çıkar
842. (11) gibi çıkaralar. deñiz şuyı dağı bu vechile

[42-b]

843. (1) çıkıncağ tatlu olur ve bu tarîklere mecâl olmayup
844. (2) zarûretten ıslâhı budur ki mizâcı balğamî olan
845. (3) ‘akabince şarımşak ve şoğan veyâhûd anason
846. (4) isti‘mâl eyleye. ve mizâcı şafravî olıcağ sirke
847. (5) ile karışdurup içmegile zararını ıslâh ider
848. (6) veyâhûd tatlu marul ıslâh ider buzdan

849. (7) ve kıardan eriyen şular ne kıadar eridükleri kıardan
850. (8) ve buzdan pāk ve şāfī ola ğılzetden hālī
851. (9) degildir. buz ve kıar kendü pāk laṭīf içinde nesne
852. (10) kıarışmış şudan olıcaķ içilicek şuyı anlar ile
853. (11) şovudalar zararını iñen degildir. ammā siñirleri

[43-a]

854. (1) za'ıf olan adama zararını nihāyetdedür. ammā
855. (2) şafrāvī ve demevī mīzāc olan sultānumuñ mizāc-ı
856. (3) şerīfi gibi ğāyet fāyidesi çokdur. hattā
857. (4) iştihāyı uyandırur ma'deye haylī kuvvet virür
858. (5) ammā issi şular ma'deyi harāb ider ta'āmı hażm
859. (6) itdirmez. ve külliyyā şāim iñen ziyāde şovuk
860. (7) içmekden büyük hatā yokdur. **ikinci faşıl** şarābuñ
861. (8) eyüsi oldur ki şafrāvī mīzāca ğāyet ak
862. (9) ve rakīķ gerek ammā mīzācı balġamī olana kıırmızı
863. (10) yıgdür. ve eskiligi bir yıllıķ ve iki yıllıķ şarāb ola
864. (11) ve içmesinüñ vaķtı budur ki ta'ām ma'dede hażm

[43-b]

865. (1) olmış ola. ammā ta'ām 'aķabince isti'māl olunan
866. (2) şarābuñ ğāyet zararını çokdur. hiss-i laṭīf olan
867. (3) ve idrāki olan burayı idrāk ider. ammā 'avām
868. (4) burayı iz'ān idemezler. belki kıazıyye zu'umlarınca
869. (5) bi'l-'akisdür ki tamām kıarınlarını vāfir yimek ile şoldurmayınca
870. (6) içmezler. ve bunuñ limiyyeti budur ki şarābı haddizātında
871. (7) ğāyet laṭīfdür nihāyetde tīz hażm olup şamarlarda
872. (8) tīz yayılır. bu sebebden eger ma'dede ta'ām bulunacaķ
873. (9) olursa ol ta'ām hażm olmaķsızın hām iñen
874. (10) bile geķirüp indürür şamarlara hōd hām ta'ām ve hażm
875. (11) olmamış ğidā geķince andan büyük zarar olmaz zīrā

[44-a]

876. (1) şamarlar hażmına kıādir degildir. ma'ide toķ iken
877. (2) şarāb içmesinüñ zararını nihāyetdedür. ammā aç

878. (3) ikenki ta'ām haẓm olmuş ola ol hinde
 879. (4) isti'māl olıncaḡ kendü yalıñuz ma'ideye vārid
 880. (5) olur haẓm olup geçer gider. ve şarāb çoḡ
 881. (6) içmege ḡaşd iden ḡāyet güccük ḡadehler ile başlamak
 882. (7) gerek ki vara vara tadrīcile büyük ḡadehler ile
 883. (8) içeler ve şarābı çoḡ içüp imtilā olan fī'l-hāl
 884. (9) istifrāḡ itmekden olası yoḡdur. ve istifrāḡdan
 885. (10) soñra sirke ve bal ile yayḡayup ḡārgara itmek
 886. (11) gerek ve yüzünü şovuk şu ile yumak gerekdür.

[44-b]

887. (1) ve soñradan vāḡi' olan yimegi ḡoruklu ve nārdenk
 888. (2) ile ola. ve şulu şarāb adamı tīz sarhōş
 889. (3) ider şırf şarāb içmekden ise ve laḡana
 890. (4) aşı sarhōşluḡa māni'dür. ve külliyā
 891. (5) şarābuñ menāfi'i ḡayrı mütenāhidür. 'ad itmek lāzım
 892. (6) degildür. ve aḡızdan şarābuñ rayḡāsını gidermege
 893. (7) aḡaç ḡavınuñ ḡabuḡı ve zerinbāt ve ḡaranfil bunları
 894. (8) çeynemek ḡāyet eyüdüdür. ve bişmiş olan şarāb ki
 895. (9) şırayı alup ḡaynadup üç bahşında bir bahşı
 896. (10) ḡalıcaḡ ve içinde ba'zı laḡif ḡoḡulu ādemīlerden
 897. (11) ola ḡāyet laḡıfdür. ve nefis şarāb laḡif

[45-a]

898. (1) ḡoḡulu edviyyeler ile ḡaynadup bir miḡdār sükker daḡı
 899. (2) içine ḡoyup cümlesi ḡaynaduḡından soñra süzile
 900. (3) ḡāyet laḡıfdür. ḡuşūşā ol mizāca ki şırf
 901. (4) olan şarāb ile alışmaya. ve ḡurı üzümünden
 902. (5) güneşde ḡāşıl olan şarāb fāyideden ḡālī
 903. (6) degildür ammā yellidür. ve tatlu olan şarāb mizācı
 904. (7) şafrāvī olana ḡāyet zararlıdur ammā balḡamī
 905. (8) olana yarar. ve ziyāde acı olan mizācı şafrāvī
 906. (9) olana zararı nihāyetdedür. zīrā şarf şafrāya
 907. (10) döner. ve mizācı şovuk olana eyüdüdür. ve ekşi

908. (11) olan şarābuñ zararı nihāyet derecededir.

[45-b]

909. (1) ve siyāh ğalīz olan şarāb k̄abız ola ğalīzdür
910. (2) ammā ma‘desi za‘īf olana ğāyet bī-bedeldür.
911. (3) **onüçüncü faşıl** sebze ve etüñ tafşīli beyānındadır.
912. (4) tatlu maruluñ tabī‘atı bārid ü raḥbdur cemī‘
913. (5) sebze ve etüñ laḥfidür. zīrā andan eyü ve artuḳ
914. (6) ḳan ḥāşıl olur. ammā bişmişi çiginden yigdür
915. (7) ve hażmı tūzdür. ve iḥtilām olmasına māni‘dür.
916. (8) ve acı maruluñ tabī‘atı bārid i yābisdür. ve cigerde
917. (9) ve ḫalaḳda süddesi olanı tefinç idüp ḫarāreti
918. (10) ziyāde söyündürür ḫuşūşā sirkeyile isti‘māl
919. (11) oluna. şıġır dili tabī‘atı mu‘tedildür sevdāvī

[46-a]

920. (1) mīzāca ğāyet eyüdüdür. semiz etile ısbanak yirine boranı
921. (2) bişüp ğāyet lezīz ve müfid olup ve hem
922. (3) ziyāde feraḥ virür. kişnic tabī‘atı ğāyet şovukdur.
923. (4) issi yimeklere anı ḳarışdurmak cāyizdür ḫuşūşā ki
924. (5) yaz eyyāmı ola. nā‘nānuñ tabī‘atı ḫārr u yābisdür
925. (6) ma‘deye ğāyet ḳuvvet virür kendü olsun ve
926. (7) turşusu olsun ve ma‘idede za‘īfinden ḥāşıl
927. (8) olan ishāle toḫm gibi imtilādan ḥāşıl olur
928. (9) ğāyet müfiddür. kerevüs tabī‘atı ḫārr u yābisdür
929. (10) ma‘deye ḳuvvet virür. ammā dimāğa nihāyetde zararı
930. (11) var ḫuşūşā şar‘ olan bi‘l-ḫāşşa fi‘l-ḫāl

[46-b]

931. (1) anı isti‘māl itdügi gibi taḫrīk ider.
932. (2) pırasanuñ tabī‘atı ḫārr u yābisdür iştiḫāyı taḫrīk
933. (3) ider. ammā ma‘idede balġamı çok ider ğidāsı
934. (4) ve ḳanı azdur. ammā dimāğa zararı çokdur. zīrā
935. (5) buḫārı dimāğa su‘ūd ider sersem ider. ve çig
936. (6) olanuñ zararı bişmişden daḫı ziyādedür.

937. (7) şarımsaķuñ tabī'atı hārr u yābisdür. harāret
 938. (8) haylice kuvvetlücedür. dimāga fi'l-cümle zararı vardır.
 939. (9) zīrā baş ağrısı ider huşuşa mizācı şafrāvī
 940. (10) olana ğidā ile isti'māl olıncaķ ammā çok
 941. (11) hastalıklarda kefaretdür. şoğanuñ tabī'atı

[47-a]

942. (1) hārr u raṭbdur cimā'a haylī kuvvet virür hem iştihāyı
 943. (2) uyandırur. ammā çok isti'māl itmesi ma'deyi
 944. (3) harāb ider. hem dimāga zararı nihāyetde olup
 945. (4) ma'dede balġamı ziyāde ider. lahana tabī'atı hārr u
 946. (5) yābisdür andan hāşıl olan ğidā katı ğalīzdür.
 947. (6) megerki ğāyet semiz ve laṭif koyun etile veyā semiz
 948. (7) tavuķ ile bişmiş ola. baṭlıcanuñ tabī'atı bārid i
 949. (8) yābisdür ve andan habīs mühmel zarar o nihāyet
 950. (9) derecede sebze ve etde yoķdur. fi'l-cümle yinmeli
 951. (10) olıcaķ dilim dilim idüp ve haylī zamān tuzda
 952. (11) yatup ba'dehu vāfir yaġ yāhūd semiz etile bişirüp

[47-b]

953. (1) bu vechile olucaķ fi'l-cümle ıslāh olur. şalgamun
 954. (2) tabī'atı hārr u raṭbdur andan hāşıl olan ğidā iñen
 955. (3) yaramaz degildür. ve göz nūruna haylice kuvvet virür
 956. (4) ve cimā'a daħı kuvvet virüp iştihāyı arturur
 957. (5) havıcuñ tabī'atı hārr u yābisdür. ve ğidāsı kem
 958. (6) ğidā degildür ve cimā'a haylī kuvvet virür i'lün
 959. (7) isperince dirler tabī'atı hārr u raṭbdur. süddeleri
 960. (8) açar ve insānuñ şu yolunu açar ve cimā'a haylī kuvvet
 961. (9) virür ve bi'l-hāşşa ba'zı kişilerüñ koltuġında
 962. (10) ve bedeninde bed rāyiha olur bunu veyā suyunı
 963. (11) isti'māl itmekle def' olunur ammā bunuñ bir huşuşunda

[48-a]

964. (1) ziyāde ihtiyāt itmek gerek zīrā bi'l-hāşşa ile
 965. (2) çok isti'māl itmesi hāşşa huzūr-ı şerīfden

966. (3) ayak ağrısı ki niķrisdür. ve siñirlerüñ enginar
 967. (4) zaħmetini taħrık ider bu cihetden ğāyet ħabīsdür
 968. (5) enginar ṭabī'atı ħārr u yābīsdür ma'deye ħaylī kuvvet
 969. (6) virür ve cimā'a daħı kuvvet virür pazı ṭabī'atı
 970. (7) bārid i yābīsdür ma'deyi ħarāb ider ve ğidāsı
 971. (8) ħabīsdür. ammā bir miķdār līnet virür. semiz
 972. (9) ot ki ṭabī'atı bārid i raṭbdur şafrāvī mizāclara
 973. (10) ħuşūşā yaz eyyāmında ğāyet bī-bedeldür sulṭānumuñ
 974. (11) mizāc-ı şerīfine ğāyet münāsibdür ve bi'l-ħāşşa

[48-b]

975. (1) iħtilām olmasına māni'dür. bu ħuşūşda
 976. (2) bundan kuvvetlüce mü'eşşire devā yokdur. ebegümece
 977. (3) ṭabī'atı bārid i raṭbdur şafrāvī mizāclara ğidāsı
 978. (4) ğāyet eyüdü. isfanāķ cemī' sebze ve etde andan
 979. (5) mübārek yokdur. ħuşūşā şafrāvī mizāclara
 980. (6) ğāyet laṭīfdür. kabağuñ ṭabī'atı bārid i raṭbdur
 981. (7) şafrāvī mizāclara yarar. ammā balğamī olanlara isti'māl
 982. (8) cāyiz degildür meger maħmūm ola. turbuñ ṭabī'atı
 983. (9) ħārr u yābīsdür. ṭa'āmıla yinince kabağı ve yaprağı
 984. (10) yinmek gerek ṭa'ām 'aķabince zīrā ṭa'āmı hażm ider
 985. (11) ammā ṭa'āmıla bile yinmek veyā öñürdi yimek ṭa'āmı

[49-a]

986. (1) ma'īdede ħarāb ider. gebere ṭabī'atı ħārr u yābīsdür
 987. (2) ma'deye ħaylī kuvvet virür. ve süddeleri her yirde
 988. (3) aķar ħuşūşā ṭalaķda olan ve sirke ve bir miķdār
 989. (4) bal ile perverde olmuş ola. ṭomalan ṭabī'atı
 990. (5) bārid i raṭbdur ğāyet ğalīz ve ħabīsdür. meger
 991. (6) vāfir büber ve ṭuz ile işlāħ ola. mantar ṭabī'atı
 992. (7) bārid i yābīsdür ol cins mantar ki alķaķ yirlerde
 993. (8) biter. ve güneş ṭoķınmaduğı yirde biter. ol aşıl
 994. (9) mantar (العياذبا لله سم) kātildür. ammā eyüsi olan
 995. (10) ol daħı zararadan ħālī degildür. **on dördüncü**

996. (11) **faşıl** mīvenüñ envā'ımı beyān ider hürmā

[49-b]

997. (1) tabī'atı hārr u raṭbdur. ve gīdāsı gālīzdür
998. (2) ve cigerde südde hāşıl eyler. ve hażmı gücdür.
999. (3) üzümün tabī'atı hārr u raṭbdur. eñ eyüsi
1000. (4) aқıdur ki tamām bişmiş ola. ve kesildüğinden soñra
1001. (5) üç dört gün havāda aşılmış ola
1002. (6) andan hāşıl olan gīdāsı laṭīfdür. ve kuru üzüm
1003. (7) ma'deye ve cigere gāyet bī-bedeldür. encīr
1004. (8) gāyet olmışı ve ağı gāyet eyü gīdādur. ve
1005. (9) tabī'atı hārr u raṭbdur tabī'ata līnet virür.
1006. (10) ve bi'l-hāşşa encīr isti'māl iden kişinün
1007. (11) gāzabını giderür. ayvanuñ tabī'atı bārid i yābişdür.

[50-a]

1008. (1) ma'deye haylī kuvvet virür. ve yürece dağı kuvvet
1009. (2) virür ve bi'l-hāşşa hāmile olan hatun bunuñ
1010. (3) yimesine itmān ider ise toğan oğlanuñ huyı ve
1011. (4) hulķı gāyet eyü olur ammā ta'āmdan soñra
1012. (5) yincek azacuk yinmek gerek zīrā çok yinince
1013. (6) cāyızdır ki ishāl idüp ta'āmı hażm olmadın
1014. (7) indüre. ammā ta'āmdan öñürdi isti'māl
1015. (8) olıcaқ kabz ider. zīrā ma'deyi şıқup
1016. (9) berkişdürür. ta'āmdan soñra yinse şıқmayıla
1017. (10) ta'āmı aşağı indirür. ağıaç kavunı kabuğınuñ
1018. (11) tabī'atı hārr u yābişdür ma'deye ve қalbe gāyet

[50-b]

1019. (1) kuvvet virür. ve adamuñ қarnında olan yilleri taḥlīl
1020. (2) ider. ve içi ki aқdur gāyet gālīz ve baṭiyü'l-hażmdur
1021. (3) ekşer ihtimāl budur ki hażm olmaz ve ekşisi
1022. (4) ma'ideye kuvvet virür huşuşā mizācı safrāvī
1023. (5) olana. zīrā tabī'atı bārid i yābişdür ve tohumı hārr u
1024. (6) yābişdür. cemī' envā'ı zehirlere ve ağılara tiryāқdur

1025. (7) ve cümle ağaç kavunu tā'ün ve-sāyir ağulardan
 1026. (8) hāşıl olan hastalıklara nāfi'dür. turincuñ
 1027. (9) ekşisininüñ tabī'atı bārid i yābisdür. ve cemī'
 1028. (10) ekşilerden bundan zararlısı yokdur. cigere
 1029. (11) nāfi'dür ki sāyir ekşiler zarar ider. armud ki

[51-a]

1030. (1) armud ki tatlu ola anuñ tabī'atı hārr u raṭbdur
 1031. (2) ma'deye ve ḳalbe kuvvet virür ve adamuñ şusuzluğunu
 1032. (3) keser ammā çok yıl tevli'd ider (العياذ بالله) bi'l-hāşşa
 1033. (4) ḳulinc marazını ihdās ider. huşuşā ekşi
 1034. (5) ve ḳabız olan cins. alucun tabī'atı bārid i
 1035. (6) yābisdür ma'deye haylī kuvvet virür. ve gāyet
 1036. (7) ḳabızdur. tutuñ tabī'atı bārid i yābisdür
 1037. (8) tatlusunuñ fi'l-cümle harāreti var ammā ekşisi gāyet
 1038. (9) bāritdür ve cemī'si ma'deye zararlı nihāyetdedür.
 1039. (10) almanuñ tatlusı ve ḳoḫusu güzel olanuñ tabī'atı
 1040. (11) hārr u raṭbdur. ve ḳalbe haylice kuvvet virür ve ekşisi ki

[51-b]

1041. (1) ḳoḫusu olmaya bārid i yābisdür. ma'deye ve cigere
 1042. (2) zararlı nihāyetdedür. ve sıtmalaruñ mühmelini ihdās
 1043. (3) eyler ve dimāğa ve siñirlere bi'l-hāşşa zararlı gāyetde
 1044. (4) fāhişdür. mümkün oldukça çigini yimekten ziyāde
 1045. (5) ictināb gerekdür. erigün tatlusı ve ḳoḫusu
 1046. (6) laṭif olanuñ tabī'atı bārid i raṭbdur. ve ekşininüñ
 1047. (7) tabī'atı bārid i yābisdür ve cemī'si tabī'ata līnet
 1048. (8) virür. yinecek ta'āmdan öñürdi yinmek gerek
 1049. (9) şeftālünüñ tabī'atı bārid i raṭbdur ma'deye gāyetde
 1050. (10) ḡalīzdür. andan hāşıl olan hılıḡ gāyet
 1051. (11) ḥabīşdür ve cemī' ḥummeyātuñ atası ve anasıdur

[52-a]

1052. (1) ammā bi'l-hāşşa adamuñ hāşā ḥuzūr- ı şerīfden
 1053. (2) aḡzı ve nefesi ḳoḳar olsa anı yimek ile gider

1054. (3) zerdālūnuñ tabī'atı hārr u raṭbdur ḥabāsetde
 1055. (4) ŧeftālūdan ḳalmaz. ḳarpuzuñ tabī'atı bārid i
 1056. (5) raṭbdur ŧafrāvī mizāc olana nazīri yoḳdur
 1057. (6) ammā yinince yalıñuz yinmek gerekdür ve-sāyir yimekler
 1058. (7) ile yinmelü olıcaḳ bunı taḳdīm itmek gerek
 1059. (8) ḳavunuñ ḡāyet taḳdīm taṭlu olanuñ tabī'atı
 1060. (9) hārr u raṭbdur ḡidāsı iñen zararlı degildür.
 1061. (10) ḥuŧūŧā ki kendü yalıñuz yinüp ḡayrı ta'amıla
 1062. (11) ḳarıŧmaya. zīrā ḡayrı ta'amıla yinicek ma'deyi ifsād

[52-b]

1063. (1) ider. bāri ta'amdan öñürdi yinmek gerek
 1064. (2) ve ba'zı mizāclara tuḫ ile yincek zararı eksik
 1065. (3) olur sulṭānumuñ mizāc-ı ŧerīfi gibi. ḥıyār
 1066. (4) ve ḳıŧṧā tabī'atları bārid i raṭbdur. andan ḥāŧıl
 1067. (5) olan ḡidā ḡāyet ḡalīzdür. ve cāyızdür ki
 1068. (6) ma'dede fāsıd olalar. daḫı aḡulı ḥılṭa dönele
 1069. (7) helāk ideler. ammā yenince taŧ ḳabuḳlarını ve yalıñuz
 1070. (8) iḳini ayırtlayup tuḫ ile sirke ile ve bal ile
 1071. (9) yine zararı az olur. ammā mizācı ŧafrāvī
 1072. (10) olana sulṭānumuñ mizāc-ı ŧerīfi gibi zararı ol
 1073. (11) derecede degildür. kirasuñ ki taṭlu olanuñ

[53-a]

1074. (1) tabī'atı hārr u raṭbdur ma'dede ne ki yaramaz ḥılṭ
 1075. (2) bulursa aña döner. ŧeftālū ve ḳavun gibi
 1076. (3) ammā ekŧi olanuñ tabī'atı bārid i yābisdür ma'deye
 1077. (4) ḳuvvet virür ve ŧafrāyı söyündürür. sulṭānumuñ
 1078. (5) mizāc-ı ŧerīfine münāsibeti vardur. kesdanenüñ
 1079. (6) tabī'atı hārr u yābisdür ḡidāsı ḡalīzdür. ammā
 1080. (7) ŧuyla biŧicek ḡāyet laṭif olur. ḳünki ḳozdur
 1081. (8) tabī'atı hārr u yābisdür tiz haḫm olur ve encīr ile
 1082. (9) ḳarıŧdırup yinince ḡidāsı ḡāyet eyü olur.
 1083. (10) bi'l-ḥāŧŧa aḡız aḡrısın iḫdāŧ eyler bu cihetden

1084. (11) yufka kabuğı ki kendüye yapışmışdur gidermek gerek

[53-b]

1085. (1) zîrâ bu belâya ol sebep olur. ve yindükden soñra
1086. (2) sirke ile ağızını yumak gerek ve baş ağrısı ider. findıkuñ
1087. (3) tabî'atı hârr u raşbdur ve ğıdâsı çoşdur ve ma'ideye
1088. (4) haźmı gücdür. bâdemüñ tabî'atı hârr u rařbdur
1089. (5) ğıdâsı ğâyet bî-bedeldür. huşuşâ şekker ile
1090. (6) yinicek menîyi ziyâde ider ve göz nûruñ arturur.
1091. (7) cemî' süddeleri açar ve adamuñ bedenini kızdurur menîyi ziyâde
1092. (8) kılır 'unnâbuñ tabî'atı hârr u raşbdur. adamuñ harâretini
1093. (9) giderür ğıdâsı azdur **üçünci bâb üç faşıldur**
1094. (10) **evvelki faşıl** hareket ve sükün fâyidesi
1095. (11) beyânındadır. ma'lumdur ki beden-i insânda isti'mâl

[54-a]

1096. (1) itdüği ğıdâlardan ve şerbetlerden ahlâtı ğalîz
1097. (2) irkilür ki tabî'atı kendüden anlaruñ
1098. (3) haźmına ve def'ine kudret yořdur meger bir
1099. (4) yardımcısı ola bu cihetden lâzım oldu ki bu ahlâtuñ
1100. (5) def'ine bir tarîk ola ki hem ahlâť def' olunsun
1101. (6) ve hem bedene źararı toķınmasun zîrâ ahlâtuñ
1102. (7) def'i müshil şerbet tarîkiyle olınca bedene źararı
1103. (8) nihâyetdedür meger ğâyet źarüret icâb ide
1104. (9) müshil şerbet źararından ihtiyâť idüp ve hem
1105. (10) bedende olan ahlâť def' oluna bedene źararı
1106. (11) yitişmez hükemâ hareketi vech gördiler ki dâyimâ ğâh ğâh insân

[54-b]

1107. (1) bir vechile hareket eyleye ki fâyidesi 'â'id ola ve
1108. (2) hareketüñ fâyidelerünüñ biri budur ki bedende ahlâť-ı
1109. (3) fazaliyye cem' olmağa şomaz zîrâ tağıdur ve eridür
1110. (4) ikincisi budur ki insânuñ harâreti ğarîziyyesi in'aş
1111. (5) ve ihyâ ider hem bedeni şalblışdan ve ağırlışdan
1112. (6) şalâş idüp yeyni olmağa mu'tâd ider ve hem

1113. (7) insānuñ a'zāsını berkişdürür bedende olan katıları
 1114. (8) tağıdur **ikinci faşıl** hareketüñ envā'ını
 1115. (9) ve vaqtını beyān ider ba'zı hareket var ki ol
 1116. (10) insāna lāzımdur kendünüñ evzā'ında ve aḥvālinde
 1117. (11) gibi ki ol hareket fāyidesi doqımsun diyü olunmaz.

[55-a]

1118. (1) ve ba'zı hareket vardır bi'zzāt kaşd ile fāyidesi
 1119. (2) toqınsuñ deyü olunur. anuñ gibi hareketüñ
 1120. (3) fāyidesi umılır ve külliya hareketüñ merātibi vardır.
 1121. (4) zīrā yā az ola yā çok ola yā mu'tedil ola veyā
 1122. (5) katı berk hareket ola. veyā añıl añıl hareket ola
 1123. (6) yā gāyet tiz hareket ola segirtmek gibi yā baṭı ola
 1124. (7) ve ba'zı var ki bu ikisinden mürekkebdür ne gāyet tiz
 1125. (8) ola ve ne gāyet baṭı ola. ve bundan ğayrı envā'ı
 1126. (9) hareket çokdur. güreşmek gibi ve kalkımağ gibi ve
 1127. (10) çekişmek gibi ve ba'zı hareket vardır ki zāhirā
 1128. (11) ol hareket degül gibi görünür ḥaḳıkatā aḥlātuñ

[55-b]

1129. (1) taḥlīlinde te'sīr gāyet kavīdür şalıncağda şalınmağ
 1130. (2) gibi ve gemiye binmek gibi veyā ata binmek gibi veyā
 1131. (3) 'arabaya binmek gibi ve her 'uzvuñ başqa kendüye
 1132. (4) münāsib hareketi vardır. meşelā nefes āletleri ki
 1133. (5) göğüsdür ve öyken ve dil ve ağızdur anlarıñ
 1134. (6) hareketleri katı katı söylemek iledür ve gözüñ
 1135. (7) hareketi ufağ ve ince nesnelere nazār itmekdür ve kulağıñ
 1136. (8) hareketi katı katı avāz işitmekdür. ve-sāyir a'zānuñ
 1137. (9) bu vech üzerine her birinüñ bir ḥāl-i hareketi vardır
 1138. (10) **üçüncü faşıl** harekete ne vaqt başlamağ
 1139. (11) gerek ve ne vaqt vāz gelmek gerek anı beyān ider.

[56-a]

1140. (1) harekete ol vaqt başlamağ gerek ki ma'ide ḥālī
 1141. (2) ola imtilādan ve ğalīz aḥlātdan ammā ziyāde açlık

1142. (3) üzerinde olmaya. muḥaṣṣal bunı gözetmek gerek ki
 1143. (4) daḥı yimek gerek yimege tamām iṣṭihā gelmiş ola ol vaḳt
 1144. (5) ḥarekete başlana tā iṣṭihā gelince degin. ve ğayrı vaḳtde
 1145. (6) ḥarekete kâşid iden üç nesneye ri‘āyet itmek gerek
 1146. (7) biri budur ki ḥareket idenüñ yüzünüñ rengini görmek
 1147. (8) gerek zīrā mādāmki beşeresinüñ güzelligi arta daḥı
 1148. (9) ḥareketüñ vaḳtidür. ve mādāmki bedende ḥiffet
 1149. (10) var ḥarekete daḥı vaḳtdür. ve mādāmki a‘zā
 1150. (11) şişmege ve kabarmağa başladığı vaḳt ḥareketüñ vaḳtidür.

[56-b]

1151. (1) ammā bu didüğümüz evzā‘ müteğayyir ola
 1152. (2) ve der daḥı aḳmağa başlaya. ol vaḳt ḥareket
 1153. (3) munḳaṭı‘ olmaḳ gerek. ve ḥareketüñ efdalı oldur ki
 1154. (4) mu‘tedil ola ne ziyāde tīz ve ne ziyāde berk
 1155. (5) ola **dördünci bāb bir faşıldur** ḥareket
 1156. (6) ve sükün-ı nefsanıyye oldur ki ‘irāz-ı nefsanıyyeden
 1157. (7) ḥāşıl olur ve ‘irāz-ı nefsanıyye oldur feraḥ
 1158. (8) ve ğam ve ḳorḳu ve vehm ve utanmaḳ ve beliñlemek gibi zīrā
 1159. (9) bunların sebebinden gāḥ rūḥ-ı ḥayvānī bedenüñ
 1160. (10) taşralarına çıkar ve gāḥ içerüde münḥaşır olur feraḥdaki
 1161. (11) gibi ve rūḥ-ı ḥayvānī taşralara çıkar içerüsü ḥālī ḳalır.

[57-a]

1162. (1) ve cāyızdır ki aḥsuzdan bir adama ziyāde büyük feraḥ
 1163. (2) oluncaḳ nesne ḥaberini viricek helāk ola. zīrā
 1164. (3) feraḥ sebebiyle rūḥ-ı ḥayvānī taşralara teveccüh ider de
 1165. (4) müteḥallil olur ve ğamdan daḥı ğāyet ğamgīn ḥaber
 1166. (5) işidicek cāyızdır ki helāk ola. zīrā rūḥ-ı
 1167. (6) ḥayvānī ğam sebebinden munḳabız olur. içerüde cem‘
 1168. (7) olur da boğılır ziyāde muḥtebis olduğundan
 1169. (8) ve ba‘zı evḳāt olur ki rūḥ-ı ḥayvānī hem içerüye
 1170. (9) hem taşraya bir zamānda teveccüh ider. utanmaḳ ḥālinde
 1171. (10) gibi zīrā ibtidā’-yı rūḥ-u ḥayvānī içerüye munḳabız olur da

1172. (11) ol cihetden adamuñ yüzi bozılup aġarur utandurduġları

[57-b]

1173. (1) vaġt soñra ‘aġlımı başına devşürince tekrār
1174. (2) rūḥ-ı ḥayvānī taşraya urup bir uğurdan yüzi
1175. (3) kızarduġınuñ ‘alāmeti budur ki ba‘zı evġāt
1176. (4) adamuñ rūḥ-ı nefsāniyyesi mütenebbih ve münfa‘il olur
1177. (5) ba‘zı umur-ı tabī‘iyyeden meşelā gündüzin ne eşkāl ve ne
1178. (6) şüretler görmiş ise cimā‘ ḥīninde bile taşavvurında
1179. (7) ġalır da ḥāşıl olan oġlan ol taşavvur itdüġi
1180. (8) şürete beñzer olur. gören ta‘accübe ġalır ki bu kime beñzer
1181. (9) diyü ammā sırrı budur ve ba‘zı evġāt insānuñ ġanı
1182. (10) bir ġarekete isti‘dādı vardır ġayrı yirde ol ġareket
1183. (11) göricek o da öyle ider. meşelā bir kişi ekşiler

[58-a]

1184. (1) yise ġarsusunda olanuñ dişleri ġamaşur. yā bir
1185. (2) kişinüñ bir aġrısı tutsa göz aġrısı gibi
1186. (3) ġarşusunda yüzine baġan yā aña te‘emmül iden ol daġı
1187. (4) eyle olur. ve ḥabīs yaralar ve uyuz ġısmı daġı
1188. (5) ulaşduġına sebep oldur ki anlaruñ ḥabāşetine
1189. (6) baġmak ile nefis münfa‘il olur yigrenür kendünüñ
1190. (7) aġlāṭına infi‘āl gelür fāsıd olur. ya‘nī ol
1191. (8) ġarşudan baġanlar da ol ḥuşūşā isti‘dādları
1192. (9) varıdı ve anlara te‘emmül itmegile nefesleri müteḥārrik olup
1193. (10) ol cānibe fī’l-ḥāl münfa‘il olur. ve ba‘zı evġāt
1194. (11) olur ki bir kişi vehm itdüġi ḥuşūşa uğrar

[58-b]

1195. (1) bu beyān itdügümüz sebebındendir **bāb**
1196. (2) **beşinci bāb iki faşıldur** faşıl-ı evvel uyġunuñ
1197. (3) ve uyanıġlıġuñ beden-i insāna fāyidesini ve zararını
1198. (4) beyān ider. uyġu sükūn gibidür. ve uyanıġlıġ
1199. (5) ġareket gibidür. zīrā ki uyġu maḥzā olmamaġdur
1200. (6) cemī‘ ġuvā ve ḥavās iġerüye rāḥat ve sākin olmaġa

1201. (7) teveccüh iderler. zîrâ mādāmki uyanuğdur. dāyimā
1202. (8) hareketden yā şuguldan hālî degildür. ol sebebden
1203. (9) yorulduğı için huzūr veistirāhat ister
1204. (10) içerüye müteveccih olur. ve uyķunuñ fāyidesi
1205. (11) budur ki cemī‘ kuvvetlere harāret-i ğarīziyye içerüde

[59-a]

1206. (1) muhtebis olmağıla ziyāde kuvvet bulur. ammā kuvā-yı
1207. (2) nefsāniyye ruṭūbet bulur huzūr itmegile. ve andan
1208. (3) soñra uyķu yorgunluğı giderür. ve bedenden eriyen
1209. (4) ve mütehallil olan mādeleri dutar erimekten men‘
1210. (5) ider ve deri cāniblerinde olan ahlātı uyķu ile harāret-i
1211. (6) ğarīziyye içerüde muhtebis olmağ ile kuvvetlenür. bu ahlātı
1212. (7) eridüp tağıdur bu sebebdendür ki uyķu esnāsında
1213. (8) der gelür ammā uyanıklık cemī‘ zıkr olan huşuşlarda
1214. (9) ‘aksin ider. ammā uyķu hadden ziyāde olıcağ
1215. (10) dimāğı harāb ider. ve çok emrāza sebep
1216. (11) olur. ve ma‘ideyi harāb ider. iştiḥā-yı ta‘āmı

[59-b]

1217. (1) giderür. ammā uyanıklık iştiḥāyı ziyāde ider ve bir
1218. (2) hāl vardır ki ne uyumağ. ve ne uyumamağdur andan
1219. (3) zararlı ḥabīs kaḫiyye olmaz. zîrâ harāret-i ğarīziyyenüñ
1220. (4) hālî muhtel ve müşevveş olur. ne içerüye teveccüh
1221. (5) ider ve ne taşraya teveccüh idebilür ve uyķu ḥininde
1222. (6) harāret içerüye müteveccihdür. zîrâ uyķu harāret-i
1223. (7) ğarīziyye içerüsine teveccüh idüp huzūrdadır
1224. (8) ol cihetden bedenüñ taşrası hālî kalur uyķuda
1225. (9) adamuñ üşüdüğine sebep budur. ol cihetden
1226. (10) vāfir örtü ister uyķu esnāsında ammā uyanuğ
1227. (11) iken harāret-i ğarīziyye taşraya teveccüh ider bedenüñ

[60-a]

1228. (1) taşrası issi olur faşl-ı evvel uyķu uyanıklık
1229. (2) münāsib olan zamānı beyān ider. bunu ri‘āyet

1230. (3) itmek gerek ki mādāmki ma‘īde toktur uyktudan
 1231. (4) Şakınmak gerek. zīrā ol ta‘ām ma‘de hazm
 1232. (5) olunca çok buhār çıksa gerek uyurken bulunursa
 1233. (6) muharrerdür ki ol iēerü dimāga çıkup zararı
 1234. (7) nihāyetde olsa gerek ve külliyā ziyāde aē olıcaē
 1235. (8) uyımaēda cāyiz degül. zīrā uyku hīninde harāret-i
 1236. (9) ğarīziyye iēerülerdedür hazm idecek nesne arar
 1237. (10) ma‘īde ise hālīdür ziyāde ihtirāka sebep olur
 1238. (11) ve gündüz uykusından ziyāde ihtiyāt idüp

[60-b]

1239. (1) Şakınmak gerek ammā mu‘tād olan öyleden
 1240. (2) öñürdicegi kaylüle vaētidür ol zamānda bir miēdār
 1241. (3) uyımaē gerek cāyizdür **altıncı bāb bir faşıldur** istifrāēdan
 1242. (4) ve kabzdan beden-i insāna ne lāzım gelür fāyidede
 1243. (5) ve zararada anuñ beyānındadır haē (سبحانه و تتعالى) insāna
 1244. (6) cemī‘ mevācibini ki Şıhhatine lāzımdur. bir vech-i asanile
 1245. (7) kōmıŐdur ve beden-i Şıhhatine ehemm-ü mühimmātdan oldur ki
 1246. (8) iēinde muhtebis olan hāŐā hužūr-ı Őerīfden ahlāt
 1247. (9) ve fazalāt def‘ itmesine tarīk kōvmıŐdur meger
 1248. (10) insān kendünün yaramaz tedbīri ile ve kılllet-i idrāki
 1249. (11) ile tedbīrin itmege kādır olmaya. veyāhūd

[61-a]

1250. (1) ğāyetde ğalīz ve habīs ola ki göz göre kendü kendüyi
 1251. (2) boza zīrā insān laēif tedbīr itmegile ve ğidāsını
 1252. (3) i‘tidāl ile yimek ile anlardan hāŐıl olan def‘-i vācib
 1253. (4) olan tarīki beden-i insānda ğāyet asan vechile kōnmıŐdur
 1254. (5) ammā ğāyetde ğalīz yimekler yenince tabī‘at anları hazm
 1255. (6) itmege kudret olmaz maēlūb olur daēı dünyānuñ
 1256. (7) emrāzına mübtelā olur. meŐelā hāŐā hužūr-ı Őerīfden
 1257. (8) kabızdanki didigümüz ihtibās budur nihāyetsüz habīs
 1258. (9) ve Őakīl emrāz hāŐıl olur külunc ve tesennüc gibi
 1259. (10) ve ‘ufūnetden hāŐıl olan emrāz cemī‘isi bunda hāŐıl

1260. (11) olur ve içerüde olan tamarlar kavuk gibi ve bağarsıklar ki

[61-b]

1261. (1) bu didüğümüz ihtibâslar sebebiyle çatlasa cāyizdür
1262. (2) bu sebebden nihāyet derecede ihtiyāt idüp
1263. (3) def' olunmağa nesne olıcağ (بوجه من الوجود) anı
1264. (4) dutmağ cāyiz degildür hattā rih bile hāşā ki def' i
1265. (5) lāzım ola anı habs idicek (العياذبالله)
1266. (6) cāyizdür ki şar' zaḥmetin ihdās eyleye zīrā ol def'
1267. (7) olıncak ḥabīs rih buḥār tarīkından def' olunmayıcak
1268. (8) girü dimāğı urur. dünyānuñ fesādını ider.
1269. (9) ammā vāfire mevād irüp taḥlīl olunur ise her ne
1270. (10) cihetden ki ḥadden aşırı ola onı da gözedüp
1271. (11) görmek gerek ki ziyāde ifrāt olmaya. hāşā

[62-a]

1272. (1) ziyāde ishāl gibi zīrā ifrāt olıcağ mevte sebep
1273. (2) olur. bu şimdiye degin zıkr olunan tedbīrler
1274. (3) ve ḥuşūşlar mizāc-ı insāna lāzım ve vācib ve ehemmi-
1275. (4) mühimmātlarındandır bunlarsuz ḥayāt-ı insān mümid olmağ
1276. (5) ihtimāli yoğdur. ammā ba'zı kaḫiyyeler vardur ki
1277. (6) mizāc-ı insāna bu vechile lāzım degildür. ammā olsa da
1278. (7) cāyizdür olmasa da cāyizdür. velākin oldukları
1279. (8) taḫdīr üzere tedbīr-i ḫikmet ile olmağ evlādur
1280. (9) meşelā ḥammām gibi olursa insān ḫaḫ ider ammā hīç
1281. (10) olmazsa mevt lāzım gelmez **yedinci bāb** iki
1282. (11) faşıldur ḥammām tedbīrlerinde ḥammāmuñ eyüsi oldur ki

[62-b]

1283. (1) bināsı gāyet ḫadīm ola zīrā yeñiden olan
1284. (2) ol binā olınuğı nesnelereñ ḫuşūşā eger
1285. (3) kirec ise anuñ buḥārları ki gāyetde ḥabīs
1286. (4) ve mühmeldür. ḥammāmuñ kendünüñ havāsına ve
1287. (5) buḥārlarına ḫarışup daḫı ifsād ider ve ḥammāmdan gāyri
1288. (6) yeñi binālı evlerde yatup uyumağ ḫuşūşā ziyāde

1289. (7) onlarıñ havāsından şaķınmaķ gerek. zīrā çok
1290. (8) emrāza ve rūḥ-u ḥayvānuñ za‘fina ve ifsādına
1291. (9) sebep olur. ve ḥammāmuñ havāsı ve yiri ne kadar
1292. (10) vüs‘at üzere ise daḥı yigdür ve şuları tatlu gerek
1293. (11) ve bir tedbiri daḥı gerek külḥāncısı olana

[63-a]

1294. (1) odı ḥammāma giren şāḥib-devlet mizācına göre yaķmaķ
1295. (2) gerek eger mizācı şafravī ve demevī ise i‘tidālile
1296. (3) yaķmaķ gerek zīrā anuñ gibi mizāc ziyāde issiden ğāyet
1297. (4) incinür ve içinde tırmasına mizācı müteḥammil olmaz
1298. (5) ervāḥ taḥlīl olmasına sebep olur. ammā mizācı
1299. (6) balġamī olunca artucaķ issiye müteḥammil olur. ve külliya
1300. (7) ḥammām ḥarāretile ḥarāret virür. ruṭūbet ile
1301. (8) ruṭūbet virür. ammā ḥalvetlerine göre merātibi var
1302. (9) evvelki ḥalveti bārid i raṭbdur ikinci ḥalveti ḥār u
1303. (10) raṭbdur. üçüncü ḥalveti hem kızdırur ve hem kurudur
1304. (11) bu sebebden bir uğurdan taşradan issi ḥalvete bī-tekellūf

[63-b]

1305. (1) girmek cāyiz degildür. ammā ibtidā’-yı tadrīc ile evvelki
1306. (2) ḥalvete girüp bir miḳdārcuķ eylenüp oturmak
1307. (3) gerek soñra orta ḥalvete ve soñra issi ḥalvete
1308. (4) murād üzerine. ve ziyāde toķ iken ḥammāma girmek
1309. (5) cāyiz degildür. zīrā süddelere sebep olur ve ziyāde
1310. (6) aç iken daḥı girmek cāyiz degildür. zīrā ḥammām
1311. (7) taḥlīli ḳavīdür. ve ṭabī‘atı şāīmdür ğıdādan ḥālīdür
1312. (8) ziyāde za‘fa sebep olur. ve issi şuyu bī-tekellūf
1313. (9) dökünmek olmaz. ḥammām issisi ile alışmayınca
1314. (10) ve ḥammām içinde çok eglenmek cāyiz degildür. ḥuşuşā
1315. (11) mizācı şafravī olana ve hem çıkıldığı vaķt

[64-a]

1316. (1) bī-tekellūf issi ḥalvetden taşraya çıkmaķ cāyiz degildür
1317. (2) ve çıkınca bi’l-fi’l şovuķ nesne içmekden ziyāde ihtiyāt

1318. (3) itmek gerek zīrā istinkāya sebep olur. ve külliyyā
 1319. (4) hāmmām bu didügümüz tebdīr üzere olunca fāyideleri
 1320. (5) budur ki bedenüñ taşrası hāşā huzūr-ı şerīfden
 1321. (6) evsāhtan ve fazalātdan ayırtlar ve içinden
 1322. (7) ba'zı ahlātı taḥlīl ider ve bişirür ve gıdāyı bedenüñ
 1323. (8) taşralarına çeker bu cihetden semürtmege sebep olur
 1324. (9) ammā hāmmām ifrātıla olıcaḵ envā'ı zararlarā sebep olur
 1325. (10) **sekizinci bāb** iki faşıldur evvelki faşıl
 1326. (11) cimā' ne cihetden lāzım olmuş fā'idesin ve zararın

[64-b]

1327. (1) beyān ider ḥaḵ (سبحانه و تتعالی) insānuñ nev'ini
 1328. (2) bākī ve mümted olmaḵ için 'ālemüñ ta'mīrine cimā'a
 1329. (3) iştıyāk ve meyl-i küllī ve hırş-ı kavī virmişdür
 1330. (4) zīrā bu derecede ṭabī'atun meyl iştıyākı olmasa
 1331. (5) ol fi'l-i kabīḥa kimesne meyl itmezdi ḥuşūşā
 1332. (6) ḥaylī zararlar itmesinden mürettib olur. ammā
 1333. (7) ḥilḳatda vāşıl yaradılışda bu hırş ḳonmağıla iḥtiyārsuz
 1334. (8) aña meyl olunur. ḥattā 'ışḳun ḥiddetine ve iḳtidāsına
 1335. (9) sebep budur ki nefis-i insānda olan ḳuvā-yı ṭabī'iyede
 1336. (10) ḳonulan ḥālet-i nev'ini ibḳā itmek için ḥāl-i
 1337. (11) 'ışḳda ḡāyet ziyāde murād idinür ki ol

[65-a]

1338. (1) ḳonulan ḥālet-i fi'le gele murād ḥāşıl olsun
 1339. (2) teveccüh aḥadur ve ol murād bu fi'l
 1340. (3) vāsıtasıla ḥāşıl olur. öyleye lāzım oldu ki
 1341. (4) bir māddeye teveccühi meyl eyleye murādı taḥşıl itmek
 1342. (5) için murādı ḥāşıl olduğundan şoñra 'ışḳ
 1343. (6) ve teveccüh ol deñlü olmaz. ve şekl-i ḥasene teveccüh
 1344. (7) olınuğı sebep budur ki şekl-i ḥasen insān
 1345. (8) nev'inün laṭfi ve ekmelidür. ṭabī'atda murād idinür ki
 1346. (9) kendü beḳā-yı nev'ine sebep olıcaḵ aḥsen ve ecmel ve ekmel
 1347. (10) şekl ola. ol cihetden şekl-i ḥasene meyil ve teveccüh

1348. (11) ider ki bolay ki aña beñzeye ve şebîh ola kendüden

[65-b]

1349. (1) hâşıl olan dağı nev'inde kâmil şüret ve
1350. (2) hüsni şekli cemil ola cimâ'ın faidesi vaktinde
1351. (3) vâki' olınca budur ki bedenün hâşâ ba'zı fuzalâtı
1352. (4) bile menile mündefi' olur külliya bedene ol mevâd
1353. (5) def' olmağıla hiffet gelür ve külliya muhterik
1354. (6) sevdâdan 'arız olan emrâza hiffet
1355. (7) virür. ve huşûşâ şafrâvî maddede mizâclara ve
1356. (8) demevî olanlara vaktinde vâki' olınca haylice intifa'
1357. (9) ve hiffet beden bulunur. ammâ hâdden aşırı olcağ
1358. (10) mizâc mütehammil olduğundan ziyâde ola zararını nihâyetde
1359. (11) olur. zîrâ ki menî dördüncü haızmdan tamarların içinde

[66-a]

1360. (1) olur ki kan tamarlara varduğundan sonra olur
1361. (2) menî anuñ fazlasından hâşıl olur. ve ba'zı
1362. (3) şâlih ve laţif kandan dağı bile def' olur ve
1363. (4) cemî' a'zâ-yı re'iseden dimâğa ve kalb ve cigerdür
1364. (5) her birinden elbet hisse alınur. ve vaktide vâki' olıncağ
1365. (6) haız-ı râbi'ün fazlası kavî ve çok olur menile
1366. (7) def' olıncağ a'zâ-yı re'iseden ve şâlih kandan
1367. (8) alınacağı ihtiyâc az olur. sermayeden alınmaz
1368. (9) irkilen maddeden harclanur bedene za'f gelmedüğü
1369. (10) ve toyulmaduğı sebebdur. ammâ cimâ'ı çok olucağ
1370. (11) aşıl fazla dükênür sermayeden tamarların içinde

[66-b]

1371. (1) şâlih kandan ve ruţubet-i aşliyyeden ve a'zâ-yı re'iseden
1372. (2) olan sermayeden harc olunmağ lâzım gelür. eyle
1373. (3) olcağ bedene za'f gelür ve a'zâ-yı re'ise 'arız
1374. (4) olan emrâz sekte ve şar' ve teşennüc ve gâş
1375. (5) cemî'isi hareket itse câyizdür. ve ahsuzda vâki'
1376. (6) olan ölüm târi olsa câyizdür ki. zîrâ

1377. (7) ruṭūbet-i aṣliyye ol maḥalde fānī oldı dükendi
 1378. (8) ve ruṭūbet-i aṣliyye dükendüğinden soñra ḥarāret-i
 1379. (9) aṣliyyenüñ söyünmesi muḳarrer mevte bi'zzāt sebebdür
 1380. (10) bu cihetden nihāyet derecede ihtiyāt lâzımdur
 1381. (11) ḥilāf vaḳtde ve zarüretsüz ya'nī ṭabī'at kendü

[67-a]

1382. (1) kendüden iḳtizā itmeyicek olmaya **faşıl ikinci**
 1383. (2) cimā'uñ münāsib olan vaḳtin ta'yin itmekdedür
 1384. (3) mümkin olduğca ziyāde şaḳınmaḳ gerek ki mādām
 1385. (4) ma'ide mümtelī olsa yimekle bivechin cimā'a mübāşeret olunmaya
 1386. (5) ḥaylī emrāza sebeb olur. ma'dede bulunan ṭa'ām
 1387. (6) daḫı hażm olmaḳ ihtimāli yoḳdur. ve ma'ide külliyyā
 1388. (7) aç iken daḫı mübāşeret itmek olmaz zīrā beden
 1389. (8) o ḥinde ğıdādan ḥālīdür za'f üzerindedür
 1390. (9) cimā'dan ḥöd muza'af olmaz za'f za'f üzerine
 1391. (10) vāḳi' olur ğāyet muḫāṭıradur. velḥāşıl ne ğāyet
 1392. (11) toḳ iken olmaḳ gerek ne ğāyet aç iken olmaḳ gerek

[67-b]

1393. (1) mutavasıt ḥālī gözlemek gerek. ve ḥāşā ḥuzūr-ı
 1394. (2) şerīfden fi'l-cümle efşān def'ine iḳtizā olıncaḳ
 1395. (3) def' olınmıyınca cimā' olunmaya. ve ğāzab 'aḳabince
 1396. (4) olmasından ihtirāz gerek feraḫ variken olmaḳ gerek
 1397. (5) ammā ğāyetde ziyāde feraḫ 'aḳabince olunmaya. ve ḳan
 1398. (6) alınduğundan soñra ḥuşūşā issi günlerde ve havāsı
 1399. (7) issi memleketde ziyāde cimā'a mübāşeret itmekden
 1400. (8) şaḳınmaḳ gerek beher-ḥāl cimā' 'aḳabince uyḳuya
 1401. (9) ḥarīş olmaḳ gerek. zīrā uyḳu sebebiyle cemī'
 1402. (10) bedenüñ ḳuvāsı ve ḥavāsı rāḫat bulur yirlü yirine
 1403. (11) gelür kendüyi bulur çekilen za'fa ḥaylī ıslāḫ

[68-a]

1404. (1) olur
 1405. (2) bögrekde ḥāşıl olan ṭaşı dağıd[a]n edviyyeleri

1406. (3) hāşşa ile hacere'l-yehūd. ve kavuḡda hāşıl olan
 1407. (4) taşı tağıdan ve bilde olan taşı bile ol
 1408. (5) ḡoşdurur ki rüm dilinde trağalinüs dirler ve hem
 1409. (6) 'aḡreb küli ve 'aḡrebüñ yanmasinuñ tarıḡı budur ki
 1410. (7) 'aḡrebi alalar bir toprak çölmege ḡoyalar ağızını bekideler
 1411. (8) ve muḡkem şıvayalar ve odı şavulmuş furuna ḡoyalar tā 'aḡreb
 1412. (9) içinde kömür gibi ola şoñra alalar dökeler un gibi
 1413. (10) ola ve bir denk ağırı ol külden alalar bir dirhem
 1414. (11) balıla isti'māl ideler ve hem ḡuşt köki ve 'ulyaḡ

[68-b]

1415. (1) köki ve ḡara nohūd huşuşā nohūduñ şuyı ve ḡatmī
 1416. (2) toḡımı ve aluc ağacınıñ köki ve yemişi ve demür
 1417. (3) dikenı ve köki ve ḡınnā köki ve yābān şoğanı bunlaruñ
 1418. (4) her birinden onar dirhem hem iki yüz dirhem şuyıla
 1419. (5) ḡaynadup tā dört baḡşında bir baḡşı ḡalıncaḡ ve süzile
 1420. (6) isti'māl olına. ammā içine bir miḡdār bal yāḡūd
 1421. (7) sükker ḡoyalar ve aç ḡarnına içeler. ve daḡı kerevüz huşuşā
 1422. (8) yābānisi ola ve fudaḡ ve efsentin ve seliḡā ve belesān
 1423. (9) ağacı ve toḡımı ve yağı ḡāyet mü'eşşirdür ve daḡı ḡarşef ki
 1424. (10) enginar kökidür ve daḡı sokul fendiyün ve berşiyā
 1425. (11) vü şān her birinden ikişer dirhem ḡurbdan şıḡılan

[69-a]

1426. (1) şuyıla iki ḡaşıḡ miḡdārı daḡı kerevüz şuyından
 1427. (2) iki ḡaşıḡ miḡdārı bile isti'māl olına ve daḡı
 1428. (3) panḡāfilün ve kemafitüs ve cu'da ve halyün
 1429. (4) köki ve yābān sedebī ve tiryāḡı fārūḡ daḡı
 1430. (5) ḡāyet fāyidelüdüdür ve fisduḡ-ı 'arabī yimesinüñ
 1431. (6) fāyidesi nihāyet derecededür. ve 'aḡreb ma'cūnı
 1432. (7) daḡı nihāyet fāyidesi çoḡdur ve yumurda ḡabuḡı
 1433. (8) ki içinden pilici çıḡmış ola döküp un gibi
 1434. (9) iki dirhem miḡdārı bir ḡaşıḡ ḡurb şuyı ile içile
 1435. (10) ve ammā kavuḡda hāşıl olan taş iri olur

1436. (11) ve yeg olur aklığa mâyil olur ol cihetden

[69-b]

1437. (1) 'ilâcına kuvvetlü edviyyeler gerek. ve masriditus

1438. (2) gâyet fâyidelüdür ve kalup dökülmiş beş dirhem

1439. (3) bev şâ vü şân yedi dirhem suklufendiryon

1440. (4) sekiz dirhem hesek on dirhem duğu on dirhem

1441. (5) batrisalyon dört dirhem ağı encir yedi dâne

1442. (6) bir buçuk vaqıyye şuyla kaynadalar tâ yüz dirhem

1443. (7) kalınca ve bir miqdâr balıla yâ şeker ile isti'mâl

1444. (8) ideler ve dağı şahdâniyye ma'cûnı ve asanasiya ma'cûn

1445. (9) birer mişkâl bir kaşık şarabıla isti'mâl ideler

1446. (10) ve dişi koparmağa encir yaprağı ve sirke tartası

[70-a]

1447. (1) yâhûd tut kökinün kabuğı ve 'uruğ-ı şufur her birinden

1448. (2) iki dirhem ve şaru zerinc dört dirhem balıla

1449. (3) karışdırup oynayan dişün üstine uralar ve yeşil

1450. (4) kurbağa ki ağaclar üstine kalğır ve çayırlarda olur

1451. (5) anuñ etini diş üstine uralar gâyet mücerrebdür.

1452. (6) ve cemî' olan aşları ve heriseler ve peynir huşuşâ

1453. (7) tâzesi hâşşa ile taş zahmetini tevlid ider

1454. (8) ve şıgır eti ve geyik eti ve pastırmaları bile gâyet

1455. (9) muzırdur. ve tuzlu balıklardan dağı gâyet şakınmak

1456. (10) gerek ve yoğurtdan dağı gâyet hâzer itmek gerek.

3. DİLBİLGİSEL DİZİN

Dizinle İlgili Açıklamalar

1. Dizde, bir sözcüğün birden fazla ek alması durumunda söz konusu ekli yapılar alfabetik sıraya göre dizilmiştir.
2. Müstensih hatası olarak düşünülen sözcükler yanlarında Osmanlıca ile birlikte verilmiştir (harekesiz biçimleriyle).
3. Birden çok biçimde yazılmış sözcüklerin, sözlük biçimleri esas alınıp madde başı yapılmıştır. Diğer biçimleri kalın punto (bold) ve Osmanlıca biçimleriyle gösterilmiştir.
4. Ses olaylarından ötürü ortaya çıkan değişimler kalın punto (bold) olarak gösterilmiştir.
5. Metindeki terkipler kalın punto (bold) olarak yazılmıştır.
6. Aynı sözcükler farklı biçimlerle yazıldığında birbirlerine gönderme yapılmıştır.
7. Olmak ve olunmak yardımcı fiilleri taşıdıkları anlamlara göre listeler halinde dizilmiştir.

DİLBİLGİSEL DİZİN

- ‘abes** [Ar.] *sf.* Karışık, düzeniz.
- ‘a. vaktin ‘a. vechile konmuş ola düşüp söyneye 223
‘a.+dür yumuşak olan ‘a. ammā eti gevrek ve bekçe olan 70
ğāyet ‘abesdür (عيسر) ve şāfi şuyula bişmeli olucağ şuyı 786
- ‘acem** [Ar.] *ad.* Yabancı.
- ‘a. ve gāyet kabz ider māş ‘a. diyārında 481
- acı** [Tr.] *sf.* Acı, yakıcı tat.
- a. olana yarar ve ziyāde a. olan mizācı şafrāvī 905
ve a. maruluñ tabī‘atı bārid i yābisdür ve cigerde 916
- aç-** [Tr.] *f.* Açmak, çözmek.
- a.-ar süddeyi a. ve līnet virür ammā gīdāsı kavīcedür 466
süddeleri a. ve insānīñ şu yolunu a. ve cimā‘a 960
süddeleri her yirde a. huşūşā talağda olan ve 988
cemī‘ süddeleri a. ve adamuñ bedenini kızdurur 1091
- aç** [Tr.] *sf.* Aç.
- a. ve dāyimā her cins balıguñ a. olanını gözetmek 751
zararı nihāyetdedür ammā a. iken ki ta‘ām 877
nihāyetde olsa gerek ve külliya ziyāde a. olcağ 1234
ziyāde a. iken dağı girmek cāyiz degıldür zīrā 1310
külliya a. iken dağı mübāşeret itmek olmaz zīrā 1388
toğ iken olmağ gerek ne gāyet a. iken olmağ gerek 1392
sükker koyalar ve a. karnına içeler ve dağı 1421
- açık** [Tr.] *sf.* Açık, üstü kapalı olmayan.
- a. laḫfi budur ki a. ola şarka ve şimāle ve garb 132
- açlık** [Tr.] *ad.* Açlık, aç olma durumu.
- a. galīz ahlātından ammā ziyāde a. üzerinde olmaya 1141
- ‘ad** [Ar.] *ad.* (öyle) kabul etme.
- ‘a. gāyetde galīzdür ve-sāyir yurtıcı kuşları ‘a. itmek 639
şarābuñ menāfi‘i gāyri mütenāhidür ‘a. itmek lāzım 891
- ad** [Tr.] *ad.* Ad, isim.
- a.+ı etmek ki kurudur ki a. kuşgardur kepegi çokdur 431
yunān dilinde a. azharnosdur balıklarūñ 735
bir güccük balığ dağı olur ki a. hāzreti musa 764
- adam** [Tr.] *ad.* Adam, kişi.
- a. için hattā issi havālarda issiden a. incindüğine 75
eger a. kendüniñ. zekerini bunuñ kanı ile 630
a.+a za‘īf olan a. zararı nihāyetdedür ammā 854
ve cāyizdür ki añsuzdan bir a. ziyāde büyük ferağ 1162
a.+ı galīzdür a. kızdurur şovuk havālardan gāyri 515

a.+uñ gücükleri a. dahı artuğ semiz ider ve arıq olanları 622
 ile ola ve şulu şarāb a. tız sarhōş 888
 ve hammām harāretinden dahı a. incindüğine 83
 ve a. içerüsine tazelik ve şovuklık virilmez 88
 gerek ki a. şihhatine lāzım olan gıdāsı 337
 bunlar a. kanın yaqar ihrāk ider ve galız 342
 tevlid ider a. bedenini ağır dutar ammā vācib 344
 şovukdur a. ma'desini bulandurur yimekten evvel 517
 kuvvet virür ve a. karnında olan yılleri tahtıl 1019
 ma'deye ve kalbe kuvvet virür ve a. şusuzlığını 1031
 ammā bi'l-hāşşa a. hāşā huzūr-ı şerifden 1052
 cemī' süddeleri açar ve a. bedenini kızdurur meniyi 1091
 kıtur 'unnābuñ tabī'atı hārr u rahtdur a. harāretini 1092
 ol cihetden a. yüzi bozulup aqarur utandurduqları 1172
 ba'zı evkāt a. rüh-ı nefsanıyyesi mütenebbih 1176
 uykuda a. üşüdüğine sebep budur ol cihetden 1225

adlu [Tr.] sf. Adlı.

a. uzundur ve holzün a. bahārda hāşıl 726

ādemī [Ar.] sf. İnsanla ilgili.

ā.+lerden içinde ba'zı laṭif koşulu a. ola gāyet laṭifdür 896

'ādet [Far.] ad. Adet, alışılmış faaliyet, görenek.

'ā.+e karşı ve bu kazıyye 'ā. göredür zīrā ba'zı kişiler 416

ağ [Tr.] ad. Ağ; ip, tel gibi maddelerden düğümlemek suretiyle göz göz yapılmış örgü.

a.+da ve a. tutuldukdan soñra tız ölen balık giç 712

ağar- [Tr.] f. Ağarmak, aklaşmak.

a.-ur ol cihetden adamuñ yüzi bozulup a. utandurduqları 1172

ağaç [Tr.] ad. Ağaç.

a. ile andan biten a. virdüğü turunç tatlu oldu ve 660
 gidermege a. kavınuñ kabuğı ve zerinbāt ve karanfil bunları 893
 ta'āmı aşāğa indirür a. kavınu kabuğınuñ 1017
 ve cümle a. kavınu tā'ün ve-sāyir ağulardan 1025

a.+ı ağaclar bitdüğü yirde koş **ağacı** ve tut ve encir 164
 encir **ağacı** gibi havāsı gāyet habış olur ve 165

belesān **ağacı** ve tohumu ve yağı gāyet mü'essirdür ve dahı 1423

a.+ınuñ tohumu ve aluç **ağacınıñ** köki ve yemişi ve demür 1416

a.+lar ba'zı **ağaclar** bitdüğü yirde koş ağacı ve tut ve encir 164
 mizācı o gıdā mizācına döner hattā **ağaclar** bile tatlu 658
 kurbāğa ki **ağaclar** üstine kalğır ve çayırlarda olur 1450

ağır [Tr.] sf. Ağır, sindirilmesi güç.

a. tevlid ider adamuñ bedenini a. dutar ammā vācib 344

a.+ı ola ve bir denk a. ol külden alalar bir dirhem 1413

ağırılık [Tr.] ad. Ağırılık.

a.+dan ider hem bedeni kalblıkdan ve a. hālāş idüp 1111

ağız [Tr.] ad. Ağız.

- a.** *bi'l-hāşşa a. ağrısın ihdās eyler bu cihetden 1083*
a.+ı *şerifden ağız ve nefesi koçar olsa anı yimek ile gider 1053*
a.+dan *degildir ve a. şarābuñ rayhāsını gidermege 892*
a.+dur *gögüsüdür ve öyken ve dil ve a. anlaruñ 1133*
a.+ını *sirke ile a. yumak gerek ve baş ağrısı ider findıkuñ 1086*
bir toprak çölmege koyalar ağızını bekideler 1410
a.+ları *deñizde arkası üzerine yürürler a. aşağa kalur 672*

ağrı [Tr.] ad. Ağrı, acı.

- a.+sı** *zīrā baş a. ider huşūşā mizācı şafrāvī 939*
ayağ a. ki niķrisdür ve siñirleriñ enginar 966
sirke ile ağızını yumak gerek ve baş a. ider findıkuñ 1086
kişiniñ bir a. tutsa göz a. gibi 1185
a.+sın *bi'l-hāşşa ağız a. ihdās eyler bu cihetden 1083*

ağrı- [Tr.] f. Ağrıtmak, ağrmasına sebep olmak.

- a.+ur** *bi'l-hāşşa baş ağırdur tarı hārr u yābisdür bundan 479*

ağı [Tr.] ad. Ağı, zehir.

- a.+lara** *yābisdür cemī' envā'ı zehirlere ve a. tiryākdur 1024*
a.+lardan *ağaç kavuni tã'ün ve-sāyir a. hāşıl olan 1025*

ağulı [Tr.] sf. Ağılı, zehirli.

- a.** *örtülmesine muķayyed olmak gerek zīrā a. olur 413*
ma'de de fāsıd olalar dañı a. hılta döneler 1068

ağlāt [Ar.] ad. Karışık şeyler, karışıklık, beden yapısını oluşturan öğeler, mizaçlar.

- a.** *yidügi gıdaları hazm idüp ağılāt-ı laffıfeye 251*
bedende olan a. ve mevād-ı şāliha bir 'arıza 307
ider çok ağılāt-ı fāsıde ma'idede cem' ider 351
def'ine bir tarık ola ki hem a. def' olunsun 1100
fāyidelerüñüñ biri budur ki bedende ağılāt-ı laffıfeye 1108
bedende olan a. def' oluna bedene zarararı 1105
muhtebebis olan hāşā hużürü şerifden a. ve 1246
a.+dan *yirine tekrār bu a. hāşıl olur ruṭubet-i tabi'ıyyeye 256*
ola imtilādan ve galiz a. ammā ziyāde açlık 1141
a.+ı *itdügi gıdılardan ve şerbetlerden a. galiz 1096*
ider ve deri cāniblerinde olan a. uyku ile harāret-i ğariziyye 1210
muhtebebis olmak ile kuvvetlenür bu a. eridüp 1211
ba'zı a. tahlil ider ve bişirür ve gıdayı bedeniñ 1322
a.+ına *kendüñüñ a. infi'āl gelür fāsıd olur ya'nı ol 1190*
a.+uñ *bunda şol rühdur ki a. ğāyet laffından 65*
ola bu cihetden lāzım oldu ki bu a. def'ine bir 1099
hem bedene zarararı tokınmasun zīrā a. def'i 1101
degül gibi görünür haķıkatā a. tahliline 1128

ağılāt-ı erba'a [Ar.] ad. İnsanın biyolojik, ahlaki ve psikolojik foksionlarını etkilediği kabul edilen ve "demevî", "balgamî", "safravî", "sevdā" olarak adlandırılan dört unsur.

- a.+dur** *döndüre ki ağılāt-ı erba'adur kan balgam ve sevdā 253*

aḥsen [Ar.] *sf.* Daha güzel, en güzel.

a. *şihhati bedeni insān a. vechile mümted 262*
beḳā-yı nev'ine sebep olıcaḳ a. ve ecmel ve ekmel 1346

aḥşam [Tr.] *ad.* Akşam.

a. *şoñra bir cüzvıce hareket a. yimeginüñ hazmına 369*
a.+a *günde iki kerre ola bir şabāḥ ve bir a. karşı 415*

aḥvāl [Ar.] *ad.* Durumlar, vaziyetler.

a.+de *ve ekşer a. bu maraz mühlıkdür meger vaktinde 299*
a.+inde *insāna lâzımdur kendünüñ evzā'ında ve a. gibi ki 1116*
a.+ine *ola her birinüñ taşlı ile a. vāḳıf oluna 15*
cihāt mizāc-ı insānuñ a. ve 'avārizına 238

aḥyānā [Ar.] *zf.* Zaman zaman, ara sıra.

a. *mizāc-ı şeriflerine göre a. yaramaz degil huşūşā 442*

'a'id [Ar.] *sf.* İlgili, ilişkili, ait.

'ā. *bir vechile hareket eyleye ki fāyidesi 'ā. ola ve 1107*

aḳ [Tr.] *sf.* Ak, beyaz.

a. *etmegüñ eyüsi oldur ki ayırtlanmış a. buḡdaydan 424*
ve a. etmek ki kepekden ne kadar pāk ve aru ise 428
olan etmek tabī'ata lınet virür ve a. etmek kabz 437
tabī'atı ḳurıdur tonı a. olandan ve külliyā berrī 503
bir huşūşā zararı yoḳdur ammā a. tavuḳdan 599
göze a. düşer ve ziyāde ḳart tavuḳuñ yimesine 603
ol daḫı iki bölüñdi bir yüzi a. ve bir yüzi ḳara 766
ki şafrāvī mizāca ḡāyet a. ve raḳıḳ gerek 861
batırsalyon dört dirhem a. encır yedi dāne 1441
a.+a *ve balıḡuñ rengi ne kadar aḡa meyil ise gerek çig 702*
a.+ı *ḡāyet olmuş ve aḡı ḡāyet eyü ḡıdādur ve 1004*
a.+dur *ıder ve içi ki a. ḡāyet ḡalız ve batıyü'l-hazmdur 1020*
a.+ıdur *eyüsü a. ki tamām bişmiş ola ve kesildüḡinden şoñra 1000*

aḳ- [Tr.] *f.* Akmak, meyletmek, dışarı çıkmak.

a.-a. *üzerinden a. hem ol topraḡa bir ecnebī nesne 805*
üzerinden a. hem güneşe meḳşüf olup yıl toḳuna 806
şular kuvvet ile a. ve güneşe karşı olup şarka aḳalar 808
a.-alar *ile aḳa ve güneşe karşı olup şarka a. andan 808*
şerāītile ḡāyet yüksek yirden a. nihāyet derecede 815
a.-an *aḳar ve ba'dehu şimāle karşı a. anlar daḫı eyüdüñ 812*
ammā ḡarb cānibine yā cenüb cānibine a. şular 813
a.-ar *ve tatlu a. şularda bulunan ammā müteḥabbis şularda 690*
hinde olanca ruḡubeti ve fuḳalātı a. gider ve ba'dehu 777
hazmı ve şunuñ ḡāyet eyüsi oldur ki a. çeşme 803
kuvvet ile a. ve ba'dehu şimāle karşı aḳan anlar 812
a.-maḡa *ve der daḫı a. başlaya ol vakt hareket 1152*
a.-maḳdur *burından ḳan a. yā hāşā ishāl tarīḳi ile 305*
a.-maya *baḳı muḥtebis olan şular ki a. ve fı'l-cümle dadı 832*

'aḳabince [Ar.] *zf.* Hemen ardından.

'a. *balḡamī olan 'a. şarımşak ve şoğan veyāhūd 845
olmuş ola ammā ta'ām 'a. isti'māl olunan 865
yinmek gerek ta'ām 'a. zīrā ta'āmı haẓm ider 984
cimā' olunmaya ve ḡaẓab 'a. olmasından 1395
ammā ḡāyetde ziyāde feraḥ 'a. olunmaya ve ḡan 1397
şaḳınmak gerek beher-ḫāl cimā' 'a. uyḡuya 1400*

aḳciġer [Tr.] *ad.* Akciġer.

a. *şoñra firāk bulup et ḡalur a. mīzācı 530*
a.+dūr *ötürü bārī te'ālā ri'ye ki a. yaratmışdur ki 72
gibi ki a. ve ḫiġāb ve ince ṭamarlar ki 95*

'aḳıl [Ar.] *ad.* Akıl, bellek.

'a.+ı *ziyāde şaḳlar hem 'aḳlı zekī eyler havāsları ḡuvvet 628*
'a.+ımı *ḫāşşa yimesin itmān iden 'aḳlımı fesāda virür 463
vaḳt şoñra 'aḳlımı başına devşürince tekrār 1173*

aḳlıḡ [Tr.] *ad.* Aklık, beyazlık.

a.+a *ve yeg olur aḳlıḡa māyil olur ol cihetden 1436*

'aḳreb [Ar.] *ad.* Akrep.

'a. *hem 'a. küli ve 'aḳrebüñ yanmasınun ṭarīḡi 1409
ve odı şavulmuş furuna ḡoyalar tā 'a. içinde 1411
fāyidesi nihāyet derecededür ve 'a. ma'cūni 1431*
'a.+i *budur ki 'a. alalar bir ṭopraḡ ḡölmege ḡoyalar 1410*
'a.+üñ *'aḳreb küli ve 'a. yanmasınun ṭarīḡi budur ki 1409*

'aḳsi [Ar.] *sf.* Aksi; bilinen ve bulunan konum ve durumun ters yönünde bulunan; zıt.

'a. *yazın 'a. gerek laṭīf olup ve haẓmı tīz olan 358*
'a.+n *ḫuşuşlarda 'a. ider ammā uyḡu ḫadden ziyāde 1214*

al- [Tr.] *f.* Almak; bir nesneyi tutup yerinden kaldırmak, çekmek.

a.-alar *'aḳrebi a. bir ṭopraḡ ḡölmege ḡoyalar aḡzını 1410
içinde kömür gibi ola şoñra a. dökeler un gibi 1412
ola ve bir denk aḡır ol külden o. bir dirhem 1413*
a.-up *nefes a. virmek için ve ol muḫtebis nefesi 73
bunların cem'i si nefes a. virmek için 97
şovuk nefesi tīz a. virmege ihtiyāc kavīdür 99
şırayı a. ḡaynadup üç bahşında bir bahşu 895*
a.-masıyla *vāfir ḡan a. def' ola (بغضالله جل وعز) 300*

a'lā [Ar.] *sf.* Çok iyi, mükemmel.

a.+sıdur *balıḡlarınun a. ammā az bulunur ve ba'zınun ḡidāsı 677*

alabalıḡ [Tr.] *ad.* Alabalık.

a.+uñ *aşıl bu cins balıḡ alabalıḡuñ ki ṭatlu şularda 757*

'alāmet [Ar.] *ad.* İz, nişan, belirti, işaret.

'a.+i *ḡızardıḡınınun 'a. budur ki ba'zi evḡāt 1175*

alçak [Tr.] *sf.* Alçak, yüksek olmayan, kısa.
a. *ziyāde yiller eser a. yirler ola tağlar hāil olmaya 143*
bārid i yābisdür ol cins mantar ki a. yirlerde 992
a.+da *zīrā a. olan yirüñ havāsı dāyimā issi olur 118*
a.+dur *etmeginden a. ve tavada bişen ekmek gālīzdür ve ol 430*

alçaklık [Tr.] *ad.* Alçaklık.

a.+ına *olur yirlerüñ yüksekliğine ve alçaklığına. göre 116*

‘alef [Ar.] *ad.* Hayvan yemi olarak kullanılan ot, saman.

‘a.+üñ *semiz ider ‘a. tabī‘atı bārid i yābisdür bedene 477*

‘alem [Ar.] *ad.* Yeryüzünde ve gökyüzünde var olan yaratılmışların hepsi; evren.

‘ā.+üñ *bāķī ve mümted olmaķ için ‘a. ta ‘mīrine 1328*

ālet [Ar.] *ad.* Alet, araç.

ā.+leri *sebeb budur ki nabz ve cemī‘ teneffüsüñ a. yirine 94*
münāsib hareketi vardur meşelā nefes a. ki 1132

‘ale’t-taḫṣīl [Ar.] *zf.* Uzun uzadıya, ayrıntılı biçimde.

‘a. *hāşıl olan gıdālaruñ ‘a. eyüsini ve 422*

alın- [Tr.] *f.* Alınmak.

a.-acağa *ķandan a. ihtiyāc az olur sermāyeden 1367*
a.-an *i ‘tidāl bulur nefis ile a. tāze havā 69*
a.-duğundan *ķan a. soñra huşūşā issi günlerde ve 1398*
a.-maz *alınacağa ihtiyāc az olur sermāyeden a. irkilen 1367*
a.-ur *elbet hişşe a. ve vaktide vāķi‘ olıncaķ 1364*

alış- [Tr.] *f.* Alışmak, yatkınlaşmak.

a.-maya *olan şarāb ile a. ve ķurı üzümünden 901*
a.-mayınca *olmaz hāmmām issisi ile a. ve hāmmām 1313*

allāh [Ar.] *ad.* Allah.

a. *yāhūd a. şaklaya insāna hūmmā tārī olunca buñaldığına 79*

alma [Tr.] *ad.* Elma.

a.+nuñ *nihāyetdedür a. tatlusı ve ķoķusı güzel olanuñ tabī‘atı 1039*

alt [Tr.] *ad.* Alt; bir nesnenin aşağı bakan yüzü, taban.

a.+ındadur *gālīz gıdā a. varur laḫīf olanı geçemeyüp 381*

altı [Tr.] *sf.* Altı.

a. *ve mümid olan ve şihhatini hıfz iden a. emrdür 05*
emrdür ki bu a. emirsüz hayāt-ı insān müyesser degildür 06
gāyet zararūrdür imdi bu a. emrüñ beyānına 12
a.+nuñ *olmasına sebep olur ve ammā bu a. birisi 08*

altıncı [Tr.] *sf.* Altıncı.

a. *beyānındadır ve her biri esāmı ile añılur a. faşıl 33*
uyumağ gerek cāyızdır a. bāb bir faşıldur istifragdan 1241

aluç [Tr.] *ad.* Dağlık bölgelerde yetişen meyveli bir bitki.

a. *tohumu ve a. ağacının köki ve yemişi ve demür 1416*
a.+un *ve kabız olan cins a. tabī'atı bārid i 1034*

'āmire [Ar.] *ad.* İmar edilmiş; insanların yaşadığı yer.

'ā. *örtülü ola sarāy-ı 'āmire gibi ve şular dağı 134*

ammā [Ar.] *bağ.* Amma; çelişkili ve zıt iki ifadeyi birbirine bağlar. *ed.* Cümle başı edatı.

a. *olmasına sebep olur ve a. bu altınun 08*
sebeb budur a. tafşıl çokdur dāyimā hāli bunun 104
tutuşurdu zīrā gāyet issidür a. bu vechile i 'tidāl 106
sebeb olur a. kendü cevheri müteğayyir ola 112
munkaṭı 'olmaz a. şehirleriñ havāsının gāyet 131
taş 'id itdiği buhārlar aña karışur a. havāyi 154
ve hem yābis yirlere uğrar a. şark havāsi 156
mu 'tedildür a. yübüseti garb havāsından artucağdur 157
berriyelere uğrar issi olur a. bu tağyir az vāki 'olur 160
budur a. şahrālar havāsına o maḳüle habāset 187
mededi yetişmez a. kalbe yakın olan a 'zā ki ol 327
tevlid ider adamun bedenini ağır dutar a. vācib 344
sarhōşlarıñ işihāsi gibi zīrā ol işihā degildür a. 349
yinen yimek issi gerek a. ziyāde issi olmaya andan 354
zā 'ıfdür a. kış eyyāmında każiyye bi 'l- 'aksdür 361
gidāsın virmez a. kuvvetlüce ve metince yimekler kebāblar 398
buğdaydan ola ve tuzlu ola a. gāyet tuzlu 425
orta haş fodula gibi haşmı kolaydur a. insāna 432
nişastanın tabī'atı hārr u yābisdür a. galizdür 444
galizdür giç haşm olunur a. haşm olıcağ eyü kan 445
mu 'tedildür a. kabızdur gidāsi gāyet eyüdüdür hem 452
eyü gidādur a. nihāyet derecede yiller hāşıl olur 460
açar ve līnet virür a. gidāsi kavicedür ve cimā 'a 466
kan olur a. bi 'l-hāşsa hāşā huşur-ı şerifden 474
habīs ve galizdür a. buzağuları yavuz semiz ider 476
kanı çok ider genc ve tāze olıcağ a. koca 487
andan hāşıl olan gidā çokdur a. hāşā 492
mizācı hār olana cāyızdır a. şovuk olana cāyiz 518
ve güccük olmağıla ruṭübeti çokdur ve a. kuzı 575
ve dārçını ve zencebıl ile ola a. yāhnisi beğāyet 579
kuvvet virür a. yimesi kabz ider ve kış eyyāmında 587
yimek gerek a. bi 'l-hāşsa ma 'deyi mağbün idüp 588
ve ayu eti tabī'atı hārr u raṭbdur ve a. galizdür 592
bir huşuşā zararı yokdur a. ak 599
itmān bevāsır ider a. yaşlu horoslar gidāsi gāyet 604
gücdür eti a. ziyāde issidür kazdan hāşıl olan 610
durur fāsıd olmaz belki bir iki ay a. haylice 616
hāşıl olan kan gāyet laṭıfdür a. güccükleri 621
etinden hāşıl olan gidā hārdur a. ziyāde 634
yumurdasından hāşıl ola a. balçıkdan ve müte 'affin 652
habīsüdür a. kumdan hāşıl olan fi 'l-cümle bundan 654
orta balık ve güccük balık ba 'zi cins a. gāyet 670
balıklarun a 'lāsıdur a. az bulunur ve ba 'zinun gidāsi 677
ve tatlı akar şularda bulunan a. mütehabbis şularda 690

çok ola a. şehirlere karîb olmaya orada bulunan 695
 kendüniñ kuvveti kalmaz a. irkegi ol eyyâmda yigdür 701
 yigdür a. karası ve yeşili gâyet habîsdür 704
 'abesdür a. eti gevrek ve bekçe olan eyüdür ve 707
 hayâtı tîz munkatı 'olmak gözükür a. giç ölen 715
 hâsıl olduğu şular gâyet irakdur a. gayrı yirlerde 761
 bile ola a. una batırup kavurması gâyet 784
 mizâcları tâze iken bârid ü raıbdur a. tuzlu 788
 gıdâ olmaz a. yimegi tamardan ve dar yirlerden geçirür 801
 daıı eyüdür a. garb cânibine yâ cenüb cânibine 813
 evlâsıdur a. tâzesi gerek zîrâ gâyet laıf 826
 şâb ve gayrı gâyet habîsdür a. demür ma'denine 829
 çok emrâza kefaretdür a. baı muhtebeis olan 831
 gerek a. zarûret vaktinde vâfir kaynatmak ile 834
 şovudalar zararını inen degıldür a. siñirleri 853
 za'ıf olan adama zararını nihâyetdedür a. şafrâvî 854
 kuvvet virür a. issi şular ma'deyi harâb ider 858
 ve rakık gerek a. mizâcı balgamî olana kırmızısı 862
 olmuş ola a. ta'âm 'akabince isti'mâl olunan 865
 ve idrâki olan burayı idrâk ider a. 'avâm 867
 şarâb içmesinüñ zararını nihâyetdedür a. aç 877
 degıldür a. yellidür ve tatlı olan şarâb mizâcı 903
 şafrâvî olana gâyet zararlıdur a. balgamî 904
 galîzdür a. ma'desi za'ıf olana gâyet 910
 kan hâsıl olur a. bişmiş çiginden yigdür 914
 ma'deye kuvvet virür a. dimâga nihâyetde zararını 929
 ider a. ma'idede balgamı çok ider gıdâsı 933
 ve kanı azdur a. dimâga zararını çokdur zîrâ 934
 olana gıdâ ile isti'mâl olınca a. çok 940
 uyandırur a. çok isti'mâl itmesi ma'deyi 943
 isti'mâl itmekle def' olunur a. bunuñ bir huşuşunda 963
 habîsdür a. bir mıkdar lînet virür semiz 971
 şafrâvî mizâclara yarar a. balgamî olanlara isti'mâl 981
 hazm ider a. ta'âmula bile yinmek veyâ öñürdi yimek 985
 mantar (العياديا لله سم) kâtıldür a. eyüsi olan 994
 hulki gâyet eyü olur a. ta'âmdan soñra 1011
 indüre a. ta'âmdan öñürdi isti'mâl 1014
 keser a. çok yıl tevlid ider (العياديا لله) bi'l-hâşşa 1032
 tatlusunuñ fi'l-cümle harâreti var a. ekşisi gâyet 1037
 atası ve anasıdur a. bi'l-hâşşa adamuñ 1052
 nazîri yokdur a. yinince yalıñuz yinmek gerekdür 1057
 helâk ideler a. yenince taş kabuklarını ve yalıñuz 1069
 yine zararını az olur a. mizâcı şafrâvî 1071
 kavun gibi a. ekşi olanuñ tabî'atı bârid i yâbisdür 1076
 hârr u yâbisdür gıdâsı galîzdür a. şuyla bişicek 1079
 ola imtilâdan ve galîz ahlâtdan a. ziyâde açlık 1141
 hareketüñ vaktidür a. bu didüğümüz evzâ' 1151
 diyü a. sırrı budur ve ba'zi evkât insânuñ kanı 1181
 muhtebeis olmağıla ziyâde kuvvet bulur a. kuvâyı 1206
 der gelür a. uyanıklık cemî' zikr olan huşuşlarda 1213
 'aksin ider a. uyku hâdden ziyâde olcağ 1214
 giderür a. uyanıklık iştihâyı ziyâde ider ve bir 1217
 şimâlî olur ki poyraza karşı a. karşıusunda 122
 vâfir örtü ister uyku eşnâsında a. uyanuk 1226
 şakınmak gerek a. mu'tâd olan öyleden 1239
 konmuşdur a. gâyetde galîz yimekler yenince tabî'at 1254
 ider a. vâfire mevâd irüp tahlil olunur ise her ne 1269
 ihtimâli yokdur a. ba'zi kazıyyeler vardur ki 1276
 mizâc-ı insâna bu vechile lâzım degıldür a. olsa da 1277
 meşelâ hammâm gibi olursa insân haz ider a. hiç 1280

ervāh tahlīl olmasına sebep olur a. mizācı 1298
ruṭūbet virür a. ḥalvetlerine göre merātibi var 1301
girmek cāyız degildir a. ibtidā`-yı tadrīc ile evvelki 1305
olur a. ḥammām ifrātıla olucaḡ envā`ı zararlar 1324
ḡaylī zararlar itmesinden mürettib olur a. 1332
ve ḡiffet beden bulunur a. ḡadden aşırı olucaḡ 1357
ve toyulmaduḡı sebep budur a. cimā`ı çok olucaḡ 1369
gerek a. ḡāyetde ziyāde feraḡ `aḡabince olunmaya ve kan 1397
isti`māl olına a. içine bir miḡdār bal yāḡūd 1420
ve a. ḡavukda ḡāḡıl olan taḡ iri olur 1435

an/añ(+...)

bk. **ol**

añıl- [Tr.] *f.* Anılmak, hatırlanmak, söylenmek.

a.-ur *beyānındadır ve her biri esāmı ile a. altıncı 33*

ana [Tr.] *ad.* Ana, anne.

a.+sıdur *ve cemī` ḡummeyātuñ atası ve a. ammā 1051*
a.+sından *ve naḡıf olmaya yāḡūd a. ve babasından 268*
a.+sınuñ *olmamış ola veyāḡūd a. ve babasınuñ 270*

`anāşır-ı erba`a [Ar.] *ad.* Dört unsur, ateş, hava, su ve topraktan ibaret dört öge.

`a.+nuñ *sebeb olan `a. nuñ biridir ve rūḡumuz 63*

anason [Yun.] *ad.* Anason.

a. *şarımşak ve şoḡan veyāḡūd a. isti`māl 845*

añıl añıl [Tr.] *zf.* Yavaş yavaş, sakin bir şekilde.

a.a. *atı berk ḡareket ola veyā a. a. ḡareket ola 1122*

ara [Tr.] *ad.* Ara, mesafe, boşluk.

a.+sında *māni`dür yāḡūd şehir iki taḡ a. vāḡi` olsa 127*

ara- [Tr.] *f.* Aramak.

a.-r *içerülerdedür ḡazm idecek nesne a. ma`ide 1236*

`araba [Ar.] *ad.* Araba.

`a.+ya *veyā `a. binmek gibi ve her `uzvuñ başka kendüye 1131*

`arabī [Ar.] *sf.* Arap gibi, Arap tarzında.

`a. *ḡāyet fāyidelüdür ve fısduḡı `a. yimesinüñ 1430*

aru [Tr.] *sf.* Arı, temiz, pak.

a. *ve aḡ etmek ki kepekden ne ḡadar pāk ve a. ise 428*

arıḡ [Tr.] *sf.* Arınmış.

a. *etüñ ḡidāsından azdur ve a. et ve orta etden 535*
ḡücükleri adamı daḡı artuḡ semiz ider ve a. olanları 622

- ‘ārīz** [Ar.] *sf.* Gelen, musallat olan.
- ‘a.** *yāhūd hammāmda ve yāhūd hummā ‘ā. olduğda her 92 sevdādan ‘ā. olan emrāza hiffet 1354 olıcağ bedene za‘f gelür ve a‘zā-yı re‘ise ‘ā. olan 1373*
- ‘arīza** [Ar.] *ad.* Arıza, özür, sakatlık.
- ‘a.** *olan ahlāf ve mevād-ı şāliha bir ‘a. sebebiyle 307*
- arqa** [Tr.] *ad.* Arka, art, geri.
- a.+sı** *anlar ekşer deñizde a. üzerine yürürler ağızları 672*
- armud** [Tr.] *ad.* Armut.
- a.** *nāfi ‘dür ki sāyir ekşiler zarar ider a. ki 1029 armud ki a. ki tatlu ola anuñ tabi‘atı hārr 1030*
- arpa** [Tr.] *ad.* Arpa, kılıçıklı bir tahıl türü.
- a.+nuñ** *hāşıl olur ve a. tabi‘atı bārid i yābisdür 446*
- art-** [Tr.] *f.* Artmak, fazla gelmek.
- a.-a** *gerek zīrā mādāmki beşeresinüñ güzelliği a. dahı 1147*
- a.-an** *ve cıfeler ve yimeklerden a. müte‘affin olan nesnelere 184*
- a.-ucağ** *balgamı olınca a. issiye mütehammil olur ve külliya 1299*
- a.-ucağdur** *mu‘tedür ammā yübüseti garb havāsından a. ve gāh 157*
- a.-urur** *menyi ziyāde a. ve hind mücerrebleri eyitmişler 456*
- karıbdür harārete māyıldür menyi ziyāde a. ma‘deyi 520*
- semirdür ve menyi a. muhaşşal‘ul-kelām cevherinüñ 623*
- virür ve kendünün hayāları menyi a. eger 629*
- ve cimā‘a dahı kuvvet virüp iştihäyi a. havıcuñ 956*
- yinicek menyi ziyāde ider ve göz nūruñ a. cemī‘ 1090*
- artuğ** [Tr.] *sf.* Artık, kalan, fazla.
- a.** *olıcağ mütehallil olandan ziyāde a. ola ve bir 290*
- veyāhūd ol a. olan mevād muhtebis 301*
- yābānī olan hayvāndan a. haż ve intifā‘ bulur 511*
- gücükleri adamı dahı a. semiz ider ve arıç olanları 622*
- minba‘d ‘avrat a. ere varmağ ihtimāli yoğdur 633*
- hāzretlerinüñ mizācı şerifine sirkesi a. olmağ 779*
- sebze ve etüñ lañfidür zīrā andan eyü ve a. kan hāşıl 913*
- a.+dur** *ellerde büyünenün ruñbet-i a. andan hāşıl 491*
- māiyyet a. ve koyun südinde peynirlik a. ve südden 559*
- asan** [Tr.] *sf.* Esen, sıhhatli.
- a.** *olan tariği bedeni insānda gāyet a. vechile konmuşdur 1253*
- a.+dur** *şorbālaruñ hażmı a. ma‘ideye kebāblardan ve kalyelerden 410*
- a.+ıla** *cemī‘ mevācibini ki şıhhatine lāzımdur bir vechi a. komışdur 1244*
- asanasiya** [Yun.] *ad.* Echinacea: Ekinezya, anavatanı kuzey Amerika’nın orta kesimleri olan ülkemizde de fidanlıklarda rahatlıkla bulunabilen çok yıllık bir bitkidir. Doğal bir antibiyotik olarak özellikle üst solunum yolu viral, bakteriyel ve fungal enfeksiyonlarının tedavisinde kullanılır.
- a.** *dahı şahdāniyye ma‘cūni ve a. ma‘cūn birer mişğāl 1444*

asbanāk bk. Ispanak

aşıl- [Tr.] f. Asılmak.

a.-miş üç dört gün havāda a. ola andan hāşıl olan 1001

aşıl [Ar.] ad. Asık, kök, birincil kısım. sf. Gerçek, hakiki.

a. göynük şehri gibi ol vaqt havā ol a. şehre 128
harāret-i aşliyye ve garīziyye dinilür zīrā a. garīzetde 200
ol māddeye ruṭūbet-i aşliyye dinilür ki a. insānuñ 207
her insānuñ kendü a. mizācına muvāfık ve münāsib 261
ki a. yaradılışı toğmasında şahīḥ terkīb ola za`īf 267
hakīkate a. bu cins balık alabalıguñ ki tatlu sularda 757
biter ve güneş toқınmaduğı yirde biter ol a. mantar 993
olucaқ a. fazla dükenuñ sermāyeden tamarlaruñ içinde 1370

aşlı [Ar.] sf. Esas, temel.

a. veyāhūd a. evvelki yağı habīs yaramaz yağ ola 224

aşliyye [Ar.] sf. Asıl, temel.

a. harāret-i aşliyye ve garīziyye dinilür zīrā aşıl 200
ol māddeye ruṭūbet-i aşliyye dinilür ki aşıl 207
mikdārdur bu ruṭūbet-i aşliyye harāret-i aşliyyenuñ māddesi 210
mikdārdur harāret-i aşliyye hōd şānidur ruṭūbet-i aşliyyeyi 246
ve şafrādur bu cümleden ruṭūbet-i aşliyye ki hilkatda 254
harāret-i aşliyye ol mikdār ruṭūbetüñ hakkında gelmeyüp 292
harāret-i aşliyye söyünmesi muқarrerdür ziyāde imtilādan 294
olur harāret-i aşliyyeden ruṭūbet-i aşliyye 309
ayrıla ve bedende ruṭūbet-i aşliyye olan dökile 310
ile ruṭūbet-i aşliyye bedende kalmaya lāzım 313
ruṭūbet-i aşliyye andan ayrıldı yanacaқ māddesi 315
toyulmaz zīrā ruṭūbet-i aşliyyenuñ harāret-i aşliyye 317
dahı oldur ruṭūbet-i aşliyye a. bi`l-külliyā dükencek 330
ruṭūbet-i aşliyye ol maḥalde fānī oldı dükendi 1377
ve ruṭūbet-i aşliyye dükendüğinden şoñra harāret-i aşliyyenuñ 1378
olur harāret-i aşliyyeden ruṭūbet-i aşliyye 309
ruṭūbet-i aşliyyeden mütehallil olan yirine bedel 276
şālih kandan ve ruṭūbet-i aşliyyeden ve a`zā-yı re`iseden 1371
oda meşeldür yanacağı mādde ruṭūbet-i aşliyyedür 244
a.+den mikdārdur bu ruṭūbet-i aşliyye harāret-i aşliyyedür māddesi 210
a.+dür ruṭūbet-i aşliyyenuñ hōd mikdāri müte`ayyin ve mütenāhi 245
a.+nün olur harāret-i aşliyye söyünmesine zīrā 314
toyulmaz zīrā ruṭūbet-i aşliyyenuñ harāret-i aşliyye 317
harāret-i aşliyyenuñ ma`denidür fı`l-cümle idrāki ve hissi 328
harāret-i aşliyyenuñ söyünmesi muқarrer mevte bi`zzāt sebebdür 1379
a.+ye ruṭūbet-i aşliyyeye dahı gele ilhāk oluna şıḥhat müyesserdür 258
a.+yi ruṭūbet-i aşliyyeyi yaқup düketmek meger taşradan meded ilhāk 247

aş [Tr.] ad. Aş, yiyecek, gıda.

a.+dur andan hāşıl olan a. ve pirincüñ mizācı mu`tedildür 451
a.+ı lahana a. sarhōşluğa māni`dür ve külliyā 890
a.+lar etmek kabz ider ve ondan olan a. erişte gibi 438
a.+ları ve cemī` olan a. ve heriseler ve peynir ḥuşuşā 1452

- aşağa** [Tr.] *zf.* Aşağı, aşağıya.
- a.** *olan tîz hażm olur a. iner ve ğalîz olan hażm 376*
ağızları a. kalur balık yutmağa kudreti olmaz(تقدير الله) 673
ta 'āmi a. indirür ağaç kavunu kabuĝunuñ 1017
- a.+lara** *olduğdan ōnra a. geĝmege yol bulmaz zîrā 380*
- aşırı** [Tr.] *zf.* Aşırı, gereĝinden çok fazla, ölçüsüz.
- a.** *cihetden ki ĥadden a. ola onu da gözedüp 1270*
ve ĥiffet beden bulunur ammā ĥadden a. olicaĝ 1357
- 'āşir** [Ar.] *ad.* Onuncu.
- 'ā.** *olmaz faşlu'l- 'āşir balıklar beyānındadır ki 640*
- at** [Tr.] *ad.* At.
- a.** *ve a. ve eşek ve deve etleri nihāyet derecede ğalîz 594*
a.+a *gibi ve gemiye binmek gibi veyā a. binmek gibi veyā 1130*
- at-** [Tr.] *f.* Atmak; bir nesneyi elden bırakıp boşluĝa, ileriye doğru fırlatmak.
- a.-maĝ** *ķoparup yābāna a. gerek zîrā oralaruñ zarararı 608*
- ata** [Tr.] *ad.* Ata, baba.
- a.+sı** *ĥabîsdür ve cemî' ĥummeyātuñ a. ve anasıdır 1051*
- atıl-** [Tr.] *f.* Atılmak; kalbin kasılması ve gevşemesi işlemi.
- a.-duĝına** *miĝdārınca nabza ve yürek tîz a. sebep 93*
a.-ur *tîz a. içindeki olan issi nefes tîzligile 101*
- 'avām** [Ar.] *ad.* Halk.
- 'a.** *olan burayı idrāk ider ammā 'a. burayı 867*
- 'avārız** [Ar.] *ad.* Kaza ve belalar; tümsekler.
- 'a.** *ķandilde zıkr olan 'a. ve esbābı taṭbîķ 242*
'a.+ı *meger 'a. dünyevînüñ birisine rāst gele 264*
'a.+ına *mizāc-ı insānuñ aĥvāline ve 'a. ve teşbîhdür 238*
- avāz** [Far.] *ad.* Yüksek ses.
- a.** *hareketi ķatı ķatı a. işitmekdür ve-sāyir a' zānuñ 1136*
- avmaĝ** [Tr.] *ad.* Ovmaĝ; ekmek ya da hamuru küçük kırıntılar haline getirdikten sonra yağ, peynir ve yumurta ilave edilerek yapılan bir yemek.
- a.** *ve tutmaĝ ve a. gibi bunlaruñ cümlesi ğalîzdür 439*
- 'avrat** [Ar.] *ad.* Avrat, karı, zevce.
- 'a.** *ĥaml olduĝı eyyām 'a. ĥāmîle olduĝı eyyām gibidür 557*
minba 'd 'a. artuķ ere varmaĝ ihtimāli yoĝdur 633

- ay** [Tr.] *ad.* Ay, ortalama otuz günlük zaman dilimi.
- a.** *durur fāsīd olmaz belki bir iki a. ammā haylīce* 616
- ayak** [Tr.] *ad.* Ayak.
- a.** *a. ağrısı ki nıkrīsdür ve siñirleriñ enginar* 966
a.+lar *bağarsıqları kekşek ider a. ki pāçalardur gıdāsı* 540
a.+ları *tız ölmez ve şol balık ki a. çokdur kışın* 722
- ayaklı** [Tr.] *sf.* Ayaklı.
- a.** *kumındın ve taşından hāsıl olan a olan.* 720
- ayırt-** [Tr.] *f.* Ayırıp çıkarmak; seçmek.
- a.-lar** *evsāhtan ve fazalātdan a. ve içinden* 1321
a.-layup *içini a. tuz ile sirke ile ve bal ile* 1070
a.-lanmış *olur ve etmegüñ eyüsi oldur ki a. aq* 424
- ayrıl-** [Tr.] *f.* Ayrılmak, uzaklaşmak; terk etmek.
- a.-a** *otdan a. ot yağsuz kalıncaq söyünmek* 233
a. ve bedende ruṭūbet-i aşliyye olan dökile 310
a.-dı *ruṭūbet-i aşliyye andan a. yanacaq mādresi* 315
- ayu** [Tr.] *ad.* Ayı.
- a.** *genc ve semüz ola ve a. eti ṭabī'atı hārr u raṭbdur ve ammā* 592
- ayva** [Tr.] *ad.* Ayva.
- a.+nuñ** *gāzabımı giderür a. ṭabī'atı bārid i yābişdür* 1007
- az** [Tr.] *sf.* Az, yetersiz. *zf.* Seyrek.
- a.** *yinecekdür ve kanķı gıdādan a. yimek gerek ve bişmesi* 28
berriyelere uğrar issi olur ammā bu tağyır a. vāķi' olur 160
yaramaz gālīz ṭa'āmlardan a. miqdār yinince zarararı 384
yimekten ise zīrā ṭa'ām ne kadar gālīz ise a. olmağın 386
insāna a. kuvvet virür ve ol etmekler ki yağ içinde bişer 433
kurıdur ve a. yiyen hayvān çok yiyenden mizācı 496
ve a. şu içen hayvān çok içenden ṭabī'atı kurıdur 500
saçı tüyi a. olandan ve kara olan hayvān külliyyā 502
büyükleri a. vāķi' olur ki balık yiyeler zīrā 671
gāyet a. olurdi ve ba'zınuñ gıdāsı kendi 675
balıkların a. lāsıdur ammā a. bulunur ve ba'zınuñ gıdāsı 677
eyüsidür ve ne kadar kanı a. ise eylügi daħı 709
zararı a. olur bu maḳūle olan cimā'a haylī kuvvet 728
yumurdasındandır ol cihetden a. bulunur zīrā ki kendü 737
yumurdasın yir ve gayrı balıģı yutmağ a. vāķi' olur 738
balık yimek gāyet a. vāķi' olur ve kendü 742
göre çok yatan gāyet issi olur ve a. yatan 790
ne kadar a. olursa evlādur zīrā eyü gıdā degildür meger 792
yine zarararı a. olur ammā mizācı şafrāvī 1071
zīrā yā a. ola yā çok ola yā mu'tedil ola veyā 1121
alınacağa ihtiyāc a. olur sermāyeden alınmaz 1367
a.+dur *daħı a. ki gāyet laṭīf ṭa'āmlardan çok* 385
'alefūñ ṭabī'atı bārid i yābişdür bedene gıdāsı a. 477
hāsıl olan gıdā gāyet a. megerki 480

bedene gıdāsı a. zīrā anuñ hikmeti etinde degil 528
etüñ gıdāsından a. ve arık et ve orta etden 535
nihāyetdedür ördek gıdāsı a. zīrā hażmı 609
eylügi dağı a. pūli ve kanadı çok olan balık gāyet 710
ve kanı a. ammā dimāğa zararı çokdur zīrā 934
giderür gıdāsı a. üçünci bāb üç faşıldur 1093

azacuk [Tr.] *sf.* Azıcık.

a. *yincek a. yinmek gerek zīrā çok yinince 1012*

a'zā [Ar.] *ad.* Vücut parçaları; organlar.

a. *ammā kalbe yakın olan a. ki ol harāret-i aşıyyenüñ 327*
var harekete dağı vahtdür ve mādāmki a. şişmege 1149
a.+dan *şāyir a. kavīdür söyledükleri ne hīn mevte 329*
a.+nuñ *hareketi katı katı avāz işitmekdür ve-sāyir a. bu vech 1136*
a.+sım *insānuñ a. berkişdürür bedende olan katıları 1113*
a.+sınuñ *gayrı cemī'i a. tafşilinüñ beyānındadır 36*

a'zā-yı re'ise [Ar.] *ad.* Yürek, beyin, ciğer gibi ana organlar.

a. *olıcağ bedene za'f gelür ve a. 'arız 1373*
a.+den *cemī' a'zā-yı re'iseden dimāğa ve kalb ve ciğerdür 1363*
def' oluncağ a'zā-yı re'iseden ve şālih kandan 1366
kandan ve ruḫbet-i aşıyyeden ve a'zā-yı re'iseden 1371

azharnos [Yun.] *ad.* Bir balık türü.

a.+dur *yunān dilinde adı a. balıklarūñ 735*

bāb [Ar.] *ad.* Kitapların bölümlerinden her biri.

b. *bir muḳaddimeye hem sekiz bāba ve her b. müte'addid 02*
şürü' idelüm her birine birer müte'addid b. eyledük 13
evvelki b. havāyı beyān ider üç faşıldur evvelki faşıl 17
beyānındadır ikinci b. b. on dört faşıldur 23
vāz geçmek gerek dördüncü b. hareket ve sükün 48
nefsāniyye beyānındadır bir faşıldur beşinci b. uyku 49
ikinci b. istifrag ve kabz bedene zararı ve fāyidesi 53
sekizinci b. hammāmuñ tafşilindedür iki faşıldur 57
budur ikinci b. on dört faşıldur 193
giderür gıdāsı azdur üçüncü b. üç faşıldur 1093
ola dördüncü b. bir faşıldur hareket 1155
bu beyān itdügümüz sebebindedür b. 1195
beşinci b. iki faşıldur faşıl-ı evvel uyķunuñ 1196
uyımağ gerek cāyızdır altıncı b. bir faşıldur istifragdan 1241
olmazsa mevt lāzım gelmez yedinci b. iki 1281
sekizinci b. iki faşıldur evvelki faşıl 1325
b.+a *bir muḳaddimeye hem sekiz b. ve her bāb müte'addid 02*
ve her b. müte'addid fuşül eyledük ki vāķif olmağa 14
b.+dur *vāķif oluna bir muḳaddime ve sekiz b. evvelki 16*
b.+ında *mizāc-ı insāna iñen fāyidesi yoķdur gıdāyet b. zīrā 799*

baba [Tr.] *ad.* Baba, ata, peder.

b.+sından *ve nahif olmaya yāhūd anasından ve b. mīrāşile 268*
b.+sınuñ *olmamış ola veyāhūd anasınıñ ve b. bi'l-külliyā 270*

ba'dehu[Ar.] *zf.* Ondan sonra.

- b.** *hatun südüdür b. insāna beñzeyen gebeligi 554*
kayalar üzerindedir gāyet eyüdüdür b. kumlu yirlerde 688
kumlu yirlerde biten b. şāfī pāk topraklarda biten 689
ruṭūbeti ve fuṣalāti akar gider ve b. vāfir sirkeyile 777
balık şarābıla ıslanmıyacak olmaz ve b. şāfī 796
akar ve b. şimāle karşı akan anlar daḥi eyüdüdür 812
ısladalar b. yavuz kurıdalar tekrār panbuqları 823
yatup b. vāfir yağ yāhūd semiz etile bişirüp 952

bādem [Far.] *ad.* Badem, gülgillerden meyvesi sert kabuklu bir meyve ağacı; bu ağacın meyvesi.

- b.** *ile yine veyāhūd b. ile ḥarīresi sūd ile bişmiş 454*
b.+üñ *hazmı gücdür b. ṭabī'atı ḥārr u raṭbdur 1088*

bağarsık [Tr.] *ad.* Bağırsak.

- b.+lar** *olur ve içerüde olan tamarlar kavuq gibi ve b. ki 1260*
b.+ları *ḥarāb idüp b. kekşek ider ayaklar ki pāçalardur gıdāsı 540*
b.+laruñ *ma'denidür b. mizācı şovukdur hazmı güç balgamlı kan 526*

bahār [Far.] *ad.* İlkbahar.

- b.** *faşıl yuluñ dört faşlındaki b. yaz u 21*
havā her birinden tağyīr olunur b. eyyāmında 168
gerek zīrā ba'zı b. eyyāmında eyü olur ve yazda 646
leṣīd olur zīrā b. eyyāmından şoñra yumurdlar 723
mevsümi b. eyyāmıdır zīrā kışın yumurdlar kıfal 740
andan yayқанup pāk olur ve b. eyyāmından şoñra 748
b.+da *ba'zı eyyām-ı b. çıkar ol mevsümde yumurdlar 699*
uzundur ve holzün adlu b. ḥāşıl 726

baḥş [Far.] *ad.* Kısım; bölük ;cüz

- b.+ı** *şırayı alup kaynadup üç baḥşında bir b. kalıncaq 895*
kaynadup tā dört baḥşında bir b. kalıncaq ve süzile 1419
b.+ında *şırayı alup kaynadup üç b. bir baḥşı 895*
kaynadup tā dört b. bir baḥşı kalıncaq ve süzile 1419

bā'ış [Ar.] *ad.* Sebep.

- b.** *yirindedür dükene veyā sönmesine bir b. ola 221*

baq- [Tr.] *f.* Bakmak.

- b.-an** *karşusunda yüzine b. yā aña te'emmül iden ol daḥi 1186*
b.-anlar *karşudan b. da ol ḥuşūşā isti'dādı 1191*
b.-maq *ḥabāşetine b. ile neş münfa'il olur yigrenür kendünüñ 1189*

bāķi [Ar.] *ad.* Sürekli, kalıcı.

- b.** *nev'ini b. ve mümted olmaq için 'alemüñ ta'mīrine cimā'a 1328*
b.+dür *gıdā yiyeni kendüde daḥi b. deñiz kumundın 719*

bāķiye [Ar.] *sf.* Devamlı ve ebedi.

- b.** *el çekmek gerek zīrā ol b. işihā birazdan 365*

bakla [Ar.] *ad.* Bakla, taneleri badıç içinde bulunan bir bitki.

b.+nuñ *ve yağlu nesnelere bişmiş ola ve b. mizācı* 458
b.+sınuñ *megerki sirke ile ola mışır b. tabī'atı* 472

bal [Tr.] *ad.* Bal.

b. *turunç gibi ibtidā emrinde tohumunu b. şerbeti ile sıvarmak* 659
güzel b. yimek ile zararını ıslāh olunur 797
şoñra sirke ve b. ile yaykayup gargara itmek 885
miqdār b. ile perverde olmuş ola tomalan tabī'atı 989
içini ayırtlayup tuz ile sirke ile ve b. ile 1070
isti'māl olına ammā içine bir miqdār b. yāhūd 1420
b+ıla *vāfir sirkeyile ve b. bişendür huşūşā sultānum* 778
bir dirhem b. isti'māl ideler ve hem kuş köki ve 'ulyak 1414
kalınca ve bir miqdār b. yā şeker ile isti'māl 1443
dirhem ve şaru zeriğ dört dirhem b. karşıdurup 1448

balçık [Tr.] *ad.* Balçık, sıvık çamur, batakılık.

b.+dan *ki kendü yumurdlar ve kimi b. ve müte'affin* 650
yumurdasından hāşıl ola ammā b. ve müte'affin 652

balgām [Ar.] *ad.* Balgam; solunum yollarının iltihaplanması sonucu ağızdan aksırarak atılan sümüksü akıntı.

b. *döndüre ki ahlā-ı erba'adur kan b. ve sevdā* 253
gibi ve pāzı gibi ve lāhana gibi bunlar b. tevlid ider. 343
b.+ı *eridicidür öninde bulunan b. ve yili def' ider* 448
ider ammā ma'idede b. çok ider gıdāsı 933
ma'de de b. ziyāde ider lahana tabī'atı hārr u 945

balgamlı ["balgām" Ar.] *sf.* Balgamlı.

b. *bağarsıkların mizācı şovukdur hazmı güç b. kan* 526

balgamı [Ar.] *sf.* Balgamla ilgili. Mcz. Soğuk mizaçlı.

b. *zarūretten ıslāhı budur ki mizācı b. olan* 844
ve raķık gerek ammā mizācı b. olana kırmızısı 862
olana gāyet zararlıdır ammā b. olana 904
şafrevi mizāclara yarar ammā b. olanlara isti'māl 981
mizācı b. olunca artucaķ issiye mütehammil olur 1299

balık [Tr.] *ad.* Balık; tatlı ve tuzlu sularda yaşayan, solungaçları olan, yumurta ile çoğalan kemikli hayvanların genel adı.

b. *budur ki b. üç nesneden hāşıl olur kimi yumurdadan* 649
yirlerde hāşıl olan b. gāyet habīsdür 653
oldı ve b. daħı dört dürlü nesneden gıdalanur biri 661
vardur ki eyüdü anı yiyen b. eyü olur andan 663
eyü b. olmaz ve kimi yaramaz ot otlar anuñ gibi 664
bir ot biter deñizler kenārında b. eti otlar 667
ve ba'zı b. yine balıktan gıdalanur huşūşā 669
orta b. ve güccük b. ba'zı cins ammā gāyet 670
büyükleri az vāki' olur ki b. yiyeler zīrā 671
aşāğa kalur b. yutmağa kudreti olmaz (تقدير الله) 673
da böyle olmasa güccük b. kaṭ'ā bulunmazdı 674
yumurdasındandır bu cins b. gāyet bī-bedel olur cemī' 676
şularda bulunan b. tatlu olsun ve deñiz suyu 680

	azdur pūli ve kanadı çok olan b. gāyet 710
	eyüdü ve yumurdası çift olan b. gāyet eyüdü 711
	ve ağda tutulduktan sonra tiz ölen b. giç 712
	tiz ölmez ve şol b. ki ayakları çokdur kışın 722
	otlarındandır b. yimek gāyet az vāki' olur ve kendü 742
	aşıl bu cins b. alabalığı ki tatlu şularda 757
	ki ol tatlu şulardakine yakındır ol b. gāyet 762
	ve aña beñzer bir güccük b. dağı olur ki adı 764
	bu cins b. gāyet bī-bedeldür. ve-sāyir envā'ı 768
	meşeli b. şarābila ıslanmıyacak olmaz ve ba'dehu şāfi 796
b.+da	ri'āyet idiüp her kankı b. bulunur ise gāyet 772
b.+dan	ve ba'zı balık yine b. gıdalanur huşūşā 669
b.+dandır	cins b. gelür deñiz şularına dökülür 759
b.+dur	balığı ki ufacuk ve kırmızı b. gāyet bī-bedeldür 753
	büyük bulunur ve kalkan balığı gāyet lañif b. 763
b.+ı	ol cihetden ol cins balığı yiyen ekşer hastalanur 668
	yumurdasın yir ve gayrı balığı yutmak az vāki' olur 738
b.+ı	olan gāyet habīsdür deñiz balığı gāyetde memdūhdur 691
	tekir balığı ki ufacuk ve kırmızı balıkdur gāyet 753
b.+ıdur	hazreti musā (ع) balığıdur zīrā deñizi şak 765
b.+ınuñ	kişal balığınuñ ekşer gıdāsı deñizüñ eyü otlarındandır 741
b.+lar	olmaz faşlu'l-āşir b. beyānındadır ki 640
	anuñ gibi b. gāyet habīsdür ve bimeze olur 665
	iskenderiyede çıkan b. gibi zīrā anda taħleb etlü 666
	cihetden oralarda dutulan b. gāyet 683
b.+lardan	ammā şehirlere karīb olmaya orada bulunan b. 695
b.+ları	muzırdur ve tuzlu b. dāhi gāyet şakınmak 1455
b.+larınuñ	ba'zı b. gāyet lañif olur dördünci hāli 697
	yaramazı beyānındadır onuncı faşıl b. taşşili 39
	cemī' b. a'lāsıdur ammā az bulunur ve ba'zınuñ gıdāsı 677
	cimā'a kuvvet virür cemī' b. bilinen 733
	yunān dilinde adı azharnosdur b. lañifidür 735
	envā'ı b. gāyet irilerinden kılıç balığından eyüsi 769
	yoğdur kalanları habīsdür ve dağı b. ecnās 770
	gāyet kaynar iken koymak gerek ve cemī' b. külliyā 787
b.+uñ	zıkr olunur balığıñ dört hāline vākıf olmağ 641
	olsun hāşā huşūr-ı şerifden cemī' o balığıñ 681
	ve balığıñ rengi ne kadar ağa meyil ise gerek çig 702
	kanı çok olan ki kızıl kan ola balığıñ gāyet 708
	ölenden yigdür zīrā balığıñ hayātı pāk şāfi 713
	şuyıladur pāk şāfi şudan çıkan balığıñ 714
	ve dāyimā her cins balığıñ aç olanını gözetmek gerek ki 751
	zīrā cemī' balığıñ ne kadar şerāi-i maħmūdesi varısa 754
	esamileri ile zıkr olunmadı ve b. yimesi 775
	evlādur zīrā fi'l-cümle balığıñ sultānumuñ mizāc-ı şerifine 780
	şerifine münāsibeti vardur zīrā balığıñ ruṭūbetiyle 781
	ol kadar issi olmaz tuzlu b. yimesi ne kadar 791
	gāyet tāze tuzlanmış ola ve b. zararını ıslāh 793

ban- [Tr.] f. Banmak; yemek amacıyla bir yiyeceği sulu ya da tuz, biber gibi toz bir maddeye batırıp çıkarmak.

b.-duğına tuzlu olıcağ hārr u yābis olur tuza b. göre 789

bardağ [Tr.] ad. Bardak, kadeh.

b. ve yanında bir boş b. dağı tura ol iplikden 838
b.+a bir ucunu ol şudan bir tobtolu **bardağa** koyup 837
boş **bardağa** sızılır ol sızılan şu gāyet 840

bāri [Ar.] *sf.* Mükemmel.

b. *ider b. ta'āmdan öñürdi yinmek gerek 1063*

bārī [Ar.] *sf.* Yaratan; her şeyin tek yaratıcısı.

b. *ötürü b. te'ālā ri'ye ki aqçigerdür yaratmışdur ki 72*

bārid [Ar.] *sf.* Soğuk.

b. *mizācı bārid i yābisdür kış şitā faşlı ol 174*
zamānda b. hem raḥbdur faşl-ı rābi' şahrālaruñ havāsınuñ 176
hāşıl olur ve arpanuñ ḥabī'atı bārid i yābisdür 446
faşlı tağıdur mercimegüñ ḥabī'atı bārid i yābisdür 469
'alefūñ ḥabī'atı bārid i yābisdür bedene gıdāsı azdur 477
böğürcenüñ ḥabī'atı bārid i yābisdür ve gıdāsı galizdür 478
mizācı bārid i raḥbdur hażmı güç kalın ve yoğun 531
zīrā ki keçinüñ ḥabī'atı gāyet b. ve yābisdür 574
küllüyyā mizācları tāze iken bārid ü raḥbdur ammā 788
tatlı maruluñ ḥabī'atı bārid ü raḥbdur cemī' 912
ve acı maruluñ ḥabī'atı bārid i yābisdür ve cigerde 916
tavuk ile bişmiş ola baḥlıcanuñ ḥabī'atı bārid i yābisdür 948
bārid i yābisdür *ma'deyi ḥarāb ider ve gıdāsı 970*
ot ki ḥabī'atı bārid i raḥbdur şafrāvī mizāclara 972
ḥabī'atı bārid i raḥbdur şafrāvī mizāclara gıdāsı 977
gāyet laḥfıdür kabağüñ ḥabī'atı bārid i raḥbdur 980
bārid i raḥbdur *gāyet galiz ve ḥabışdür meger 990*
bārid i yābisdür *ol cins mantar ki alçaq yirlerde 992*
gāzabını giderür ayvanuñ ḥabī'atı bārid i yābisdür 1007
olana zīrā ḥabī'atı bārid i yābisdür ve tohumı ḥārr u 1023
ekşisinüñ ḥabī'atı bārid i yābisdür ve cemī' 1027
evvelki ḥalveti bārid i raḥbdur ikinci ḥalveti ḥārr u 1302
ve kabız olan cins alucun ḥabī'atı bārid i yābisdür 1034
kaḥızdur tutuñ ḥabī'atı bārid i yābisdür 1036
koḥusı olmaya bārid i yābisdür ma'deye ve cigere 1041
laḥfı olanuñ ḥabī'atı bārid i raḥbdur ve ekşinüñ 1046
ḥabī'atı bārid i yābisdür ve cemī'si ḥabī'ata līnet 1047
şeftālūduñ ḥabī'atı bārid i raḥbdur ma'deye gāyetde 1049
şeftālūdan kalmaḥ karpuzuñ ḥabī'atı bārid i raḥbdur 1055
ve kışşā ḥabī'atları bārid i raḥbdur andan hāşıl 1066
ammā ekşi olanuñ ḥabī'atı bārid i yābisdür ma'deye 1076
b.+dür *bāritdür (بارتدر) ve cemī'si ma'deye zararını nihāyetdedür 1038*

basī [Ar.] *sf.* Basit, karışık olmayan, yalın.

b. *zīrā ki şu basīdür baş olan gıdā olmaz 800*

b.+dür *zīrā ki şu b. baş olan gıdā olmaz 800*

baş [Tr.] *ad.* Baş, tepe, kaynak.

b. *bi'l-hāşşa b. ağırdur ḥarı ḥārr u yābisdür bundan 479*

zīrā b. ağırsı ider ḥuşuşā mizācı şafrāvī 939

sirke ile ağızını yumak gerek ve b. ağırsı ider fındıkuñ 1086

b.+ı *ma'lūm olur zīrā irkegüñ b. uzundur 725*

evlāsıdur nūl şuyı gibi zīrā biñar b. gāyet 810

b.+ına *vaḥt şoñra 'aqlını b. devşürince tekrār 1173*

b.+ından *dişisinden b. ma'lūm olur zīrā irkegüñ başı 725*

şoñra biñar b. gāyet ırak olalar şuyüñ 809

b.+larını *ve b. ve boyunlarını boğazlandukları vaḥt 607*

b.+umuza *olmuş ola zīrā güneş b. yaḥındur bu eyyāmda 171*

- b.+uñ** *tafşılı beyânındadır ki zıkr olunur b. gıdâsı 514*
- başka** [Tr.] *sf.* Başka, diğer.
- b.** *'arabaya binmek gibi ve her 'uzvuñ b. kendüye 1131*
- başla-** [Tr.] *f.* Başlamak; bir iş için harekete geçmek, ortaya çıkmak, olmak.
- b.-duğı** *şişmege ve kabarmağa b. vakt hareketüñ vaktidür 1150*
b.-mağ *üçüncü faşıl harekete ne vakt b. gerek ve ne vakt 47*
kaşd iden gâyet güccük kadehler ile b. gerek 881
üçüncü faşıl harekete ne vakt b. gerek 1138
harekete ol vakt b. gerek ki ma'ide hâlî 1140
- b.-na** *harekete b. tâ işihâ gelince degin ve gayrı vaktde 1144*
b.-ya *ve der dağı ağımağa b. ol vakt hareket 1152*
- bat-** [Tr.] *f.* Batmak; bir sıvının veya yumuşak bir maddenin içine girmek, gömülmek.
- b.-a** *meşelâ yavuz rûzigârile bindiği gemi b. boğula veyâhüd 265*
b.-ırup *bile ola ammâ una b. kavurması gâyet 784*
- batu** [Tr.] *ad.* Batı, güneşin battığı taraf.
- b.+sıdur** *gün batusıdur havâsıdur ve cümlesinden zararlı 150*
- bañi** [Ar.] *sf.* Yavaş, ağır hareketli, uyuşuk.
- b.** *ammâ b. muhtebis olan şular ki ağımaya ve fı'l-cümle dadı 832*
yâ gâyet tiz hareket ola segirtmek gibi yâ b. ola 1123
ola ve ne gâyet b. ola ve bundan gayrı envâ'ı 1125
- bañiyü'l-hazm** [Ar.] *sf.* Sindirimi güç, yavaş.
- b.+dur** *ider ve içi ki ağıdur gâyet galiz ve b. ekşer 1020*
- bañıcan** [Ar.] *ad.* Patlıcan; uzun, yuvarlaksı, mor veya siyahımsı bitki.
- b.+uñ** *tavuk ile bişmiş ola b. tabi'atı bārid i 948*
- batrisalyon** [Yun.] *ad.* Petroselinum; maydanoz.
- b.** *on dirhem b. dört dirhem ağı encir yedi dāne 1441*
- ba'zı** [Ar.] *sf.* Bazı, bir kısım, kimi.
- b.** *yirlerüñ havâsı issi ve yābis olur ve b. ağaclar 163*
haz iderler ve ekşer b. enbiyā (عليهم السلام) 191
mīrāşile intikāl iden b. emrāzuñ birisi vāki' 269
yā vāfire derlemek ile b. evkāt olur ki 306
olan hāl iken toylmaz ve b. hastalar öldiği 321
hālinde b. ma'ide olur ki gâyet hār ve nāzūkdür 393
karşu ve bu kañiyye 'ādete göredür zīrā b. kişiler 416
gerek zīrā b. bahār eyyāmında eyü olur ve yazda 646
yaramaz olur ve b. bi'l-'aks olur ve b. kışda 647
deñiz içinde biten otlardan zīrā b. otlar 662
ve b. balıq yine balıkdan gıdālanur huşūşā 669
orta balıq ve güccük balıq b. cins ammâ gâyet 670
şularuñ b. balıqları gâyet lañif olur dördüncü hālî 697
zīrā b. eyyām-ı bahārda çıkar ol mevsümde yumırlar 699
kalıcağ ve içinde b. lañif koñulu ademilerden 896

- virür ve bi'lhāşsa b. kişilerün koltuğında 961
 ve b. mizāclara tuz ile yincek zararı eksik 1064
 ve vaktini beyān ider b. hareket var ki ol 1115
 ve b. hareket vardur bi'zzāt kaşd ile fāyidesi 1118
 ve b. var ki bu ikisinden mürekkebdür ne gāyet tiz 1124
 çekişmek gibi ve b. hareket vardur ki zāhirā 1127
 ve b. evkāt olur ki rūh-ı hayvānī hem içerüye 1169
 kızardığınıñ 'alāmeti budur ki b. evkāt 1175
 olur b. umur-ı tabī'iyeden meşelā gündüzün ne eşkāl 1177
 diyü ammā sırrı budur ve b. evkāt insānuñ kanı 1181
 ol cānibe fī'l-hāl münfa'ıl olur ve b. evkāt 1193
 ihtimālî yokdur ammā b. kazıyyeler vardur ki 1276
 içinden b. ahlāti tahlil ider ve bişirür ve gıdāyı bedenüñ 1322
 vāki' olıncağ budur ki bedenüñ hāşā b. fużalātı 1351
 fażlasından hāşıl olur ve b. şālīh ve laṭīf kandan 1361
 gāyet az olurdu ve b. gıdāsı kendi 675
 balıklarun a'lāsıdur ammā az bulunur ve b. gıdāsı 677
- b.+nuñ**
- bāzū** [Far.] ad. Pazı; kolun dirsekle omuz arasındaki kaslı kısmı.
- b.+lar** siñürler ki b. etinüñ uçındadır andan hāşıl 532
- bed** [Far.] sf. Kötü.
- b.** ve bedeninde b. rāyiha olur bunı veyā suyını 962
- bedel** [Ar.] ad. Bedel, karşılık, kıymet.
- b.** oña b. mā-[ye]tehallel dirler ve muttaşıl mādāmki 218
 tabī'iyeye b. ola ve muttaşıl mādāmki tahlil olan 257
 ruṭubet-i aşliyyeden mütehallil olan yirine b. olacağı 276
 olunacağı mizāc mütehammil olduğundan b. mā-yetehallel 289
 idüp **bedel-i mā-yetehallel** yirine gayrı mādde gele her tahlil 248
 bir yağ dağı ilhāk oluna mütehallil yanan yağ b. oña bedel 217
- b.+inde**
- beden** [Ar.] ad. Beden, canlıların maddi varlıkları, vücut.
- a.** havānuñ **beden-i insāna** fāyidesi ve münāsibeti beyānındadır 18
 evvelki faşıl gıdāların **beden-i insāna** münāsibeti 24
 faşıl **beden-i insāna** fāyidesi ve zararı beyānındadır 51
 faşıl-ı evvel havānuñ **beden-i insāna** münāsibeti ve 60
 faşıl-ı evvel gıdānuñ **beden-i insāna** münāsibeti 194
 kandil yanup sönmez megerki fitil ki **beden-i insān** 220
 ola bu vechile şıḫhati **beden-i insān** aḫsen 262
 beyānındadır ma'lūmdur ki **beden-i insānda** isti'māl 1095
 ve uyanıklığıñ **beden-i insāna** fāyidesini ve zararını 1197
 ve kabzdan **beden-i insāna** ne lāzım gelür fāyidede 1242
 қомиşdur ve **beden-i şıḫhatine** ehemm-ü mühimmātdan oldur ki 1245
 olan tarīki **beden-i insānda** gāyet asan vechile қоnmışdur 1253
 ve ḫiffet b. bulunur ammā ḫadden aşırı olacağı 1357
 aç iken dağı mübāşeret itmek olmaz zīrā b. 1388
- b.+de** ile ma'rūf olan marāz ki kan b. çoğaldığı 296
 olur ki b. olan ahlāt ve mevād-ı şālīha bir 'arīza 307
 ayrıla ve b. ruṭubet-i aşliyye olan dökile 310
 ile ruṭubet-i aşliyye b. kalmaya lāzım 313
 ve hem b. olan ahlāt def' oluna bedene zararı 1105
 hareketüñ fāyidelerünüñ biri budur ki b. ahlātı 1108
 insānuñ a'zāsını berkişdürür b. olan katuları 1113
 hareketüñ vaktidür ve mādāmki b. ḫiffet 1148
 soñra uyku yorgunluğu giderür ve b. eriyen 1208
- b.+den**

- b.+e** *bāb istifrāğ ve kabz b. zararı ve fāyidesi 53*
'alefūñ tabī'atı bārid i yābisdür b. gıdāsı azdur 477
güç b. gıdāsı azdur zīrā anuñ hikmeti etinde degil 528
haylice b. kuvvet virür hazm oluncağ turac gıdāsı 617
uğrayan şular gāyet laṭif ve fāyidesi b. nihāyetdedür 830
ve hem b. zararı tokınmasun zīrā ahlāṭuñ 1101
def'i müşhil şerbet tarīkiyle olınca b. zararı 1102
bedende olan ahlāṭ def' oluna b. zararı 1105
bile menile mündefi' olur külliya b. ol mevād 1352
irkilen māddeden harclanur b. za'f gelmediği 1368
olıcağ b. za'f gelür ve a'zā-yı re'ise 'arız 1373
- b.+i** *gıdālaruñ kuvvetlüsüdür b. semirdür vehm virür 486*
yağmurca b. bir miqdār kızdurur gıdāsı yaramaz degil huşuşā 591
ve ihyā ider hem b. kalblıkdan ve ağırlıkdan 1111
ve b. bed rāyiha olur bunı veyā suyunı 962
- b.+inde**
b.+ini *tevlid ider adamuñ b. ağır dutar ammā vācib 344*
cemī' süddeleri açar ve adamuñ b. kızdurur meniyi ziyāde 1091
- b.+ümüzüñ**
b.+üñ *mühim budur zīrā ki b. terkibine lāzım olduğu 62*
bunlaruñ sebebinden gāh rūh-ı hayvānī b. taşralarına 1159
ol cihetden b. taşrası hālī kalur uykuda 1224
iken harāret-i gārīziyye taşraya teveccüh ider b. taşrası 1227
budur ki b. taşrası hāşā hużūr-ı şerifden 1320
ba'zı ahlāṭi tahlil ider ve bişirür ve gıdāyı b. taşralarına 1322
vāki' oluncağ budur ki b. hāşā ba'zı fużalātı 1351
cemī' b. kuvāsı ve havāsı rāhat bulur yirlü yirine 1402
- bedeniyye** [Ar.] *ad.* Bedene mensup; vücutla ilgili.
- b.** *hareket ve sükün b. beyāmindadır üç faşıldur 44*
- beg** [Tr.] *ad.* Bey; efendi; ileri gelen.
- b.+ler** *ve ulu zekiyyü'l-hissen b. dāyim şahrālarda gezmekden 190*
- beğāyet** [Ar.] *zf.* Son derece.
- b.** *ve dārçını ve zencebīl ile ola ammā yāhnisi b. zararlıdur 579*
- beher-hāl** [Far.] *zf.* Herhalde; mutlaka.
- b.** *şakınmağ gerek b. cimā' 'ağabince uykuya 1400*
- bekçe** [Tr.] *zf.* Pekçe, sağlamca, sıkıca.
- b.** *'abesdür ammā eti gevrek ve b. olan eyüdüür ve 707*
- beķā** [Ar.] *ad.* Sürdürme; devam; kalıcılık.
- b.** *kendü beķā-yı nev'ine sebep olıcağ ahsen ve ecmel ve ekmel 1346*
- bekit-** [Tr.] *f.* Sağlamlaştırma.
- b.-eler** *köyalar ağızını bekideler (بکندر) ve muhkem sıvayalar 1410*
- belā** [Ar.] *ad.* Bela, musibet, felaket.
- b.+ya** *zīrā bu b. ol sebep olur ve yindükden şoñra 1085*

belesān [Ar.] *ad.* Pelesenk, türlü bitkilerden çıkarılan kokulu bir reçine; balsam.

b. *ola ve fudanç ve efsentin ve selihā ve b. ağacı 1422*

beliñle- [Tr.] *f.* Şaşkın şaşkın bakmak, korku ile sıçramak.

b.-mek *ve gam ve korku ve vehm ve utanmaç ve b. gibi zīrā 1158*

belki [Ar.] *ed.* Belki, herhalde.

b. *gerek b. mümkün olsa memeden emmek gerek 562
durur fāsīd olmaz b. bir iki ay ammā haylice 616
burayı iz'ān idemezler b. kazıyye zu'umlarınca 868*

belür- [Tr.] *f.* Belirmek; ortaya çıkmak.

b.-dügi *şādık olmayınca yinmeye andan şoñra iştiḥā b. gibi 347*

beñ [Tr.] *ad.* Ben, leke, benek.

b.+ler *bulunur kızıl kızıl b. ile gögsündeki gibi ol 758*

beñze- [Tr.] *f.* Benzemek.

b.-ye *ider ki bolay ki aña b. ve şebīḥ ola kendüden 1348*
b.-yen *ḥatun südüdür ba'dehu insāna b. gebeliği 554*
b.-r *olmasun ki devāya qarīb ola ve ne b. ola 339
eyyāmındaki eyüleri aña b. ola ol cihetden 555
ve aña b. bir güccük balık daḥı olur ki adı 764
şūrete b. olur gören ta'accübe ḳalur ki bu kime b. 1180*

ber-taḳdīr [Far.] *sf.* Takdir olunur ki, beğenilir ki, önemi kabul edilir ki.

b. *vaktde vāki' olur b. ki şālih ve laṭīf 297
ḡidālanurmuş b. ki şudan çıkmış ol 718*

berāber [Far.] *zf.* Beraber, bir arada.

b. *iki panbuḳ pāreleri ki vezinleri b. ola şuya 822*

berri [Ar.] *sf.* Karaya ait, karasal.

b. *ṭabī'atı ḳurıdur ṭonu aḳ olandan ve külliyyā b. ve yābānī 503*

beriyye [Ar.] *ad.* Yaratık, insan.

b. *anlar beriyyelerden perverde olmuşdur b. ḥōd il 505*
b.+lerden *anlar b. perverde olmuşdur beriyye ḥōd il 505*

berk [Tr.] *sf.* Sağlam, sert.

b. *yokdur ziyāde ḳatı b. bişicek şıḡır eti mertebesinde 406
olan ve b. ḳokulu olan ve berkdür ol cihetden 721
virür ve ḳabı b. olan istiridyeye gibi ḳumdan 729
ḳatı b. ḥareket ola veyā añil añil ḥareket ola 1122
mu'tedil ola ne ziyāde tīz ve ne ziyāde b. 1154*
b.+dür *eti ḡāyet b. ḥazmı gücdür ve didiler ki eti çok zamān 615
olan ve b. ḳokulu olan ve berkdür ol cihetden 721*

berkişdür- [Tr.] *f.* Sağlamlaştırmak.

b.-ür *şıkup b. ta 'āmdan soñra yinse şıkmayıla 1016*
insānuñ a 'zāsını b. bedende olan katıları 1113

berriye [Ar.] *ad.* Çöl, ova.

b.+lere *havālar yanmış b. uğrar issi olur ammā bu tağyır 160*

berşiyā vü şāñ [?] *ad.* Peryavşan otu; yayla tavşanı, C, B ve E vitamini bakımından zengin bir bitki.
bk. **bevşā vü şāñ**

b. *enginar kökidür ve dahı sokul fendiyün ve b. her birinden 1424*

beş [Tr.] *sf.* Beş.

b. *nabızları külliyyā dört biş (بيش) gün ölmekden 324*
biş (بيش) yıl yaşar ve ol yıl olmayınca yumurdlamaz 614
ğāyet fāyidelüdüür ve kalup dökülmiş b. dirhem 1438

beşinci [Tr.] *sf.* Beşinci.

b. *gerek anuñ beyānındadır b. faşıl yirden 31*
nefsāniyye beyānındadır bir faşıldur b. bāb 49
b. bāb iki faşıldur faşl-ı evvel uyķunuñ 1196

beşere [Ar.] *ad.* Üst deri.

b.+sinüñ *gerek zīrā mādāmki b. güzelligi arta dahı 1147*

bevāsır [Ar.] *ad.* Basurlar, mayasıllar.

b. *itmān b. ider ammā yaşlu ĥoroslar ġidāsi ġāyet 604*

bevşā vü şāñ [?] *ad.* Peryavşan otu; yayla tavşanı, C, B ve E vitamini bakımından zengin bir bitki.
bk. **berşiyā vü şāñ**

b. *beş dirhem b. yedi dirhem suķlufendiryon 1439*

beyān [Ar.] *ad.* Söyleme, açıklama.

b. *bāb havāyı b. ider üç faşıldur evvelki faşıl 17*
ikinci faşıl münāsib olan vaķtı b. ider ikinci 52
beyānındadır ikinci faşıl münāsib olan vaķtı b. ider 59
faşlu 's-şānī yılleriñ eyüsini ve yaramazını b. ider 145
ile b. olunur andan soñra yimeġi tamām iştihā 346
faşıl mīvenüñ envā 'ını b. ider ĥurmā 996
ve vaķtini b. ider ba 'zī ĥareket var ki ol 1115
gerek ve ne vaķt vāz gelmek gerek anı b. ider 1139
bu b. itdügümüz sebebindendir bāb 1195
zararını b. ider uyķu sükün ġibidür ve uyanuķlık 1198
münāsib olan zamānı b. ider bunu ri 'āyet 1229
zararını b. ider ĥaķ (سبحانه و تعالی) insānuñ nev 'ini 1327
b.+ına *ğāyet zararüdüür imdi bu altı emriñ b. 12*
b.+ındadır *havānuñ beden-i insāna fāyidesi ve münāsibeti b. 18*
ve cenūbdur tabī 'atlarınuñ b. üçünçi 20
bulur b. ikinci bāb bāb on dört faşıldur 23
anlarıñ b. dördünci faşıl yimeġi kaç def'a yimek 30
gerek anuñ b. beşinci faşıl yirden 31
ġidālarıñ b. ve her biri esāmisle añılır altıncı 33
ġayrı cemī 'i a 'zāsınıñ taşşilinüñ b. sekizinci 36

sekizinci faşıl hayvānātuñ eyüsinüñ b. tokuzuncı 37
 ve eyüsi yaramazı b. onuncı faşıl balıklarūñ 39
 taşlı b. on birinci faşıl içilecek şularūñ 40
 eyüsi ve yaramazı b. on ikinci faşıl şarābuñ 41
 eyüsi ve yaramazı b. onüçüncü faşıl 42
 sebze ve etüñ taşlı b. onüçüncü faşıl 43
 hareket ve sükün bedeniyye b. üç faşıldur 44
 evvelki faşıl hareket ve sükün fāyidesi ve zararı b. ikinci 45
 ikinci faşıl hareketüñ envā'ı ve vakt b. üçüncü 46
 nefsanıyye b. bir faşıldur beşinci bāb 49
 uyku uyanıklığın b. iki faşıldur evvelki 50
 faşıl beden-i insāna fāyidesi ve zararı b. ikinci 51
 fāyidesi b. iki faşıldur evvelki faşıl nefis hammāmuñ 54
 eyüsi ve yaramazı b. ikinci faşıl hammāma 55
 ne vakt girmek cāyızdır fāyidesin ve zararı b. sekizinci 56
 zararı b. ikinci faşıl münāsib olan vakti beyān ider 59
 fāyidesi b. insān hayātına gereklü ve 61
 nesnelereñ b. ki zıkr olunur muqaddemā ma'lüm idinmek 336
 mühlikdür yimegüñ evkātınıñ b. vācib olan 414
 yaramazınıñ b. evveli buğdaydur etmek andan hāşıl 423
 etleriniñ taşlı b. külliya et cem'i 485
 taşlı b. ki zıkr olunur başuñ gıdāsı 514
 ve habısdür faşlı's-tāsi kuşlarıñ eti b. 595
 olmaz faşlı'l-āşir balıklar b. ki 640
 bulunduğı yir eyüsi b. ol şular ki 687
 bilinen esamileri ile taşlı(i) b. levrek ki 734
 tarikinüñ b. evlāsı kebābidur zırā bişdigi 776
 on birinci faşıl şular b. şunuñ 798
 onüçüncü faşıl sebze ve etüñ taşlı b. 911
 fāyidesi b. ma'lümdür ki beden-i insānda isti'māl 1095
 ve zararda anuñ b. haq (سبحانه و تعالی) insāna 1243

beyni [Tr.] ad. Beyin.

b. vaktde yimek yaramaz cāyız degildür **nefs-i beyni** şovukdur 516
b.+si serçenüñ mizāci hārdur b. ve hayāları şoğan 637
b.+sini ölüer andan şoñra tavuğuñ b. yiyen bi'l-hāşşa 602

bıldırcın [Tr.] ad. Bıldırcın; ılıman bölgelerle sıcak kuşak arasında göç eden bir av kuşu.

b. yokdur b. etinden hāşıl olan gıdā hārdur ammā 634

bıñar [Tr.] ad. Pınar, çeşme.

b. şoñra b. başından gāyet irak olalar şuyuñ 809
 gāyet evlāsıdır nıl şuyı gibi zırā b. başı 810

bī –bedel [Ar.] ad. Değeri biçilemez.

b. lañif b. gıdādur mahzā şāfī pāk kan hāşıl 546
 yumurdasındandır bu cins balık gāyet b. olur cem'i 676
b.+dür gāyet lañifdür andan hāşıl olan kan b. ve 618
 balığı ki ufacuk ve kırmızı balıkdur gāyet b. zırā 753
 bu cins balık gāyet b. ve-sāyir envā'ı 768
 ammā ma'desi za'if olana gāyet b. onüçüncü 910
 huşuşā yaz eyyāmında gāyet b. sultānumuñ 973
 ma'deye ve cigere gāyet b. encir 1003
 gıdāsı gāyet b. huşuşā şekker ile 1089

- bi-ḥasebi't-ṭabī'e** [Ar.] *zf.* Doğal olarak.
- b.** *karışur b. ekşer ṭā'ūna sebeb olan 186*
olmasına ve ölmesine b. zıkr olan 240
olduğuna b. sebeb olacağı muḳarrerdür ve ekşer 279
- bil** [Tr.] *ad.* Bel.
- b.+de** *taşı tağıdan ve b. olan taşı bile ol 1407*
- bil-** [Tr.] *f.* Bir şeyi öğrenmiş, kavramış olmak.
- b.-mek** *ḫāli b. gerek ki kendünden ğidālanur 643*
üçüncü ḫāli b. gerek ki kendüne yirden ḫāşıl olur 644
olur b. gerek dördüncü ḫāli çıķduğı mevsümi b. gerek 645
- bi'l-'aks** [Ar.] *zf.* Tam tersine.
- b.** *olmaķdan kalur ve eger b. idüp ğalīz 377*
yaramaz olur ve ba'zı b. olur ve ba'zı kışda 647
- b.+dür** *ammā kış eyyāmında każiyye b. ḫarāret- i ğarīziyye 361*
zu'umlarınca b. ki tamām karınlarını vāfir yimek ile 869
- bile** [Tr.] *ed.* Bile, hatta, dahi.
- b.** *māddeleri b. ifsād ider hastalığına ve helāk olduğına 278*
mizācı o ğidā mizācına döner ḫattā ağaclar b. taṭlu 658
zancebīl b. ola ammā una batırup kavurması ğāyet 784
iñen b. geçirüp indürür tamarlara ḫōd ḫām ta'ām ve ḫazm 874
ammā ta'āmula b. yinmek veyā öñürdi yimek ta'āmı 985
şüretler görmüş ise cimā' ḫīninde b. taşavvurında 1178
dutmaķ cāyiz degildür ḫattā riḫ b. ḫāşā ki def'i 1264
fūzalātu b. menīle mündefi' olur küliyyā bedene ol mevād 1352
şāliḫ ve laṭīf kandan daḫı b. def' olur ve 1362
taşı tağıdan ve bilde olan taşı b. ol 1407
iki kaşık miķdārı b. isti'māl olına ve daḫı 1427
ve şığır eti ve geyik eti ve pastırmaları b. ğāyet 1454
- bi'l-cümle** [Ar.] *zf.* Bütün, hep.
- b.** *kanı çoğaldur iştihāya kuvvet virür ve b. cemī' mizāc 597*
- bi'l-ḫāşşa** [Ar.] *zf.* Özellikle, en çok.
- b.** *kan olur ammā b. ḫāşā ḫuzūr-ı şerīfden 474*
ğalīzdür b. baş ağrıdur ṭarı ḫārr u yābisdür bundan 479
yimek gerek ammā b. ma'deyi mağbūn idüp 588
ölür andan soñra tavuğıñ beynisini yiyen b. göze aķ 602
ve b. kuvvet-i ḫāzimeye ziyāde kuvvet virür 619
laṭīfdür ve yābisdür ve b. kuvvet-i ḫāfızayı 627
var ḫuşūşā şar' olan b. fi'l-ḫāl 930
virür ve b. ba'zı kişilerün koltuğında 961
ziyāde ihtiyāṭ itmek gerek zīrā b. ile 964
mizāc-ı şerīfine ğāyet münāsibdür ve b. iḫtilām 974
ve b. encīr isti'māl iden kişinün 1006
virür ve b. ḫāmile olan ḫatun bunuñ 1009
keser ammā çoķ yıl tevlid ider (العيانبا لله) b. 1032
eyler ve dimāğa ve siñirlere b. zararı ğāyetde 1043
ammā b. adamuñ ḫāşā ḫuzūr-ı şerīfden 1052
eyü olur b. ağız ağrısın ihdāş eyler bu cihetden 1083

bi'l-fi'l [Ar.] *zf.* Eylemli olarak, yaparak.

b. *havāsi ile b. issidür zīrā ki kızmışdur ve muhtebedür 85
ve çıncınca b. şovuk nesne içmekden ziyāde ihtiyāt 1317*

bilic bk. **pilic**

bi'l-külliyeye [Ar.] *zf.* Bütünüyle.

b. *ve tedbīrlerinde bi'l-külliyā (بالكليا) hatā olucağ mariz 07
babasının bi'l-külliyā (بالكليا) mizācı fāsīd ola öyleye lāzım 271
dahı oldur ruṭūbet-i aşılye bi'l-külliyā (بالكليا) dükencek 330
iden haḳīkatā bi'l-külliyeye (بالكليه) şarf olan şarābdur 794*

bilin- [Tr.] *f.* Bilinmek, adı tanınmak.

b.-inen *balıkların b. esamileri ile tafşil(i) beyānındadır levrek ki 734*
b.-inmek *budur ki çıktığı vaḳti b. gerek zīrā 698*

bī-meze [Far.] *ad.* Tadı olmayan, lezzetsiz olan.

b. *balıklar gāyet habisdir ve b. olur 665*

bin- [Tr.] *f.* Binmek, yüksek bir şeyin üzerine çıkmak.

b.-digi *meşelā yavuz ruzigārile b. gemi bata boğıla veyāhūd 265*
b.-mek *gibi ve gemiye b. gibi veyā ata b. gibi veyā 1130
'arabaya b. gibi ve her 'uzvun başka kendüye 1131*

binā [Ar.] *ad.* Bina; oturmak veya başka amaçlarla kurulmuş yapı.

b. *ol b. olunduğı nesnelere hūşūşā eger 1284*
b.+ları *yüksek b. ve tar yolları havāyı murād üzerine esdürmez 180*
b.+sı *oldur ki b. gāyet kadim ola zīrā yeñiden olan 1283*

binālı [“binā” Ar.] *sf.* Yapılmış.

b. *yeñi b. evlerde yatup uyumağ hūşūşā ziyāde 1288*

bir [Tr.] *ad.* Sayı. *sf.* Bir; tek.

b. *olındı b. muḳaddimeye hem sekiz bāba ve her bāb müte'addid 02
vāḳıf oluna b. muḳaddime ve sekiz bābdur evvelki 16
nefsāniyye beyānındadır b. faşıldur beşinci bāb 49
esbāb-ı semāviyyeden ötürü kevākib-i seyyāre b. 113
yaradılışında b. müte'ayyin ve mütenāhi miḳdār harāret 198
harāret ıtutuşup yanmasına elbetde b. mādde gerek ki 202
lāzım oldur ki ıtutuşup yanmasına b. mādde ola 206
dükencek b. yağ dahı ilhāk oluna mütehallil yanan yağ 217
anuñ yirindedür dükene veyā sönmesine b. bā'ış 221
ola yıl gibi yā ḳaşd ile b. kişi söyündüre yakunduğı 222
ve gāh olur ki kandilde yanan oduñ üzerine b. oğurdan 228
veyāhūd olanca yağı b. gayrı cānibe teveccüh eyleye 232
olcağ mütehallil olandan ziyāde artuğ ola ve b. oğurdan 290
bedende olan ahlāt ve mevād-ı şāliha b. 'arıza 307
budur ki dāyimā ihtiyāt eyleye ki gidāsı b. gidā 338
yimegindeñ şoñra b. cüzvīce hareket aḳşam yimegindeñ hażmina 369
ise b. dürlü ta'ām yimek evlādur zīrā her dürlü ta'āmuñ 389
ta'āmuñ b. dürlü hażmı vardur müte'addid ta'āmlar 390*

budur ki günde iki kerre ola b. şabâh ve b. aḥşama 415
 günde b. kerre yimege mu'tād olmuşlardır iki kerre 417
 ve günde iki kerre yimege mu'tād olan b. kerre yiyecek 419
 eyüsidür bu şartla kim genc ola b. yaşıdan 569
 bedeni b. miqdār kızdurur gıdāsı yaramaz değil huşuşā 591
 kaḥ'ā b. huşuşā zararı yokdur ammā aḥ 599
 bulunduğu b. yırtıcı kuş varmış anı yiyecek fi'l-hāl 601
 gıdā galīzdür hazmı gücdür ve eger b. kişi 611
 irkek kaḥuñ b. hayāsın yiyecek olursa andan hāşıl 612
 olan oğlan b. hayālî olur tāvus yigirmi 613
 durur fāsıd olmaz belki b. iki ay ammā haylice 616
 etlü b. ot biter deñizler kenārında balık eti otlar 667
 ve fi'l-cümle kendüniñ dutıldığı hinde b. habīs 705
 ve aña beñzer b. güccük balık daḥı olur ki adı 764
 itdiği vaktini ol daḥı iki bölündi b. yüzi aḥ 766
 ve b. yüzi kara olduğına sebep oldur dirler 767
 aḥa hem ol toprağa b. ecnebī nesne karışmaya yā taşlar 805
 issi ola b. gārīb dadı ve rāyiha olmaya ve ol 819
 ipüñ b. ucunu ol şudan b. tobtolı bardağa koyup 837
 ve yanında b. boş bardak daḥı tura ol iplikden 838
 yigdür ve eskiligi b. yıllık ve iki yıllık şarāb ola 863
 şırayı alup kaynadup üç bahşında b. bahşı 895
 koḥulu edviyyeler ile kaynadup b. miqdār sükker dāḥı 898
 isti'māl itmekle def' olunur ammā bunuñ b. huşuşunda 963
 habīşdür ammā b. miqdār līnet virür semiz 971
 aḥar huşuşā talaḥda olan ve sirke ve b. miqdār 988
 hazmına ve def'ine kudret yokdur meger b. 1098
 def'ine b. tarīḥ ola ki hem aḥlāt def' olunsun 1100
 insān b. vechile hareket eyleye ki fayidesi 'ā'id ola ve 1107
 bu vech üzerine her biriniñ b. hāl-i hareketi vardur 1137
 ola dördüncü bāb b. faşıldur hareket 1155
 ve cāyizdür ki añsuzdan b. adama ziyāde büyük feraḥ 1162
 hem taşraya b. zamānda teveccüh ider utanmak hālinde 1170
 rüḥ-i hayvānī taşraya urup b. uğurdan yüzi 1174
 kaḥı b. hareketi isti'dādı vardur gayrı yerde ol hareket 1182
 göricek o da öyle ider meşelā b. kişi ekşiler 1183
 yise karşusunda olanuñ dişleri kamaşur yā b. 1184
 kişiniñ b. ağrısı tıtsa göz ağrısı gibi 1185
 olur ki b. kişi vehm itdügi huşuşa uğrar 1194
 ki yanında vāḥi' olur zirā gāh olur ki b. şehir 121
 giderür ammā uyanıklık iştihāyı ziyāde ider ve b. 1217
 öñürdicegi kaylüle vaḥtidür ol zamānda b. miqdār 1240
 uyumak gerek cāyizdür altıncı bāb b. faşıldur istifrāğdan 1241
 cemī' mevācibini ki şıḥhatine lāzımdur b. vechi asānile 1244
 ve b. tedbiri daḥı gözetmek gerek külhāncısı olana 1293
 bu sebebden b. uğurdan taşradan issi ḥalvete bī-tekellüf 1304
 ḥalvete girüp b. miqdārcuk eyleneüp oturmak 1306
 oldu ki b. māddeye teveccühi meyl eyleye murādı tahsīl itmek 1341
 'akrebi alalar b. toprak çölmege koyalar ağzını bekideler 1410
 ola ve b. denk ağırı ol külden alalar b. dirhem 1413
 kaynadup tā dört bahşında b. bahşı kalınca ve süzile 1419
 isti'māl olına ammā içine b. miqdār bal yāḥūd 1420
 enḡinar kökidür ve daḥı sokul fendiyün ve b. berşiyā 1424
 iki dirhem miqdārı b. kaşık turb şuyı ile içile 1434
 dāne b. buçuk vaḥıyye şuyı kaynadalar tā yüz dirhem 1442
 kalınca ve b. miqdār balıla yā şeker ile isti'māl 1443
 birer mişkāl b. kaşık şarābıla isti'māl ideler 1445

birazdan	[Tr.] <i>zf.</i> Birazdan, az bir zaman sonra.
b.	<i>el çekmek gerek zîrâ ol bâkîye iştiḥâ b. sonra</i> 365
birbiri	[Tr.] <i>zm.</i> Birbiri.
b.+le	<i>ve irtibâfına b. mâni' olur ve cemî' bütev</i> 237
birer	[Tr.] <i>sf.</i> Birer, bölüştürülen şeylerden bölüşenlerin her birine bir tane düşecek biçimde.
b.	<i>şürû' idelüm her birine b. müte' addid bâb eyledük</i> 13 <i>esbâbdur ve b. b. mizâc-ı insânda nice vâkî' olur</i> 241 <i>ma' cûn b. mişkâl bir kaşık şarâbıla isti' mâl ideler</i> 1445
bir/birisi	[Tr.] <i>zm.</i> Biri, bir kimse, bir tanesi.
b.	<i>dört dürlü nesneden gıdâlanur b. deñiz içinde</i> 661 <i>hareketüñ fâyidelerünüñ b. budur ki bedende ahlâfı</i> 1108 <i>itmek gerek b. budur ki hareket idenüñ yüzünüñ</i> 1146
b.+dür	<i>sebeb olan 'anâşır-ı erba' anuñ b. ve rûḥumuz</i> 63
b.+si	<i>altınuñ b. ma' düm olursa mevtine sebep olur</i> 09 <i>mürâşile intikâl iden ba'zı emrâzuñ b. vâkî'</i> 269
b.+sidür	<i>şerâyindür ve nabz ki ol tamarlaruñ b. bunlaruñ</i> 96
b.+sine	<i>meger 'avârızı dünyevînüñ b. râst gele</i> 264
biş-	[Tr.] <i>f.</i> Pişmek.
b.-digi	<i>tarîkinüñ beyânındadır evlâsı kebâbidur zîrâ b. hinde</i> 776
b.-düğinden	<i>örtülü bişe yâ b. sonra ihtiyâf idüp</i> 412
b.-e	<i>örtülü b. yâ bişdüğinden sonra ihtiyâf idüp</i> 412 <i>süd ile b. ve gâyet kabz ider mâş' acem</i> 481
b.-en	<i>yigdür ve boğaca gibi b. ekmek furun etmeginden</i> 429 <i>alçağdur ve tavada b. ekmek galîzdür ve ol</i> 430 <i>kuvvetlü gıdâ olur huşûşâ süd ile b. şeker</i> 453 <i>ola gâyet gıdâ olur ve bu vechile b. menîyi</i> 455 <i>galîz ve habîsdür ve şuda yâhni b. gâyet</i> 785 <i>şu ile b. nesne tîz bişer ve vezni hafîf olan</i> 820 <i>vâfir sirkeyile ve balıla b. huşûşâ sultânım</i> 778 <i>ve böreklerden ve tennürda b. ve ol kebâb ki</i> 411
b.-endür	<i>az kuvvet virür ve ol etmekler ki yağ içinde b. gâyet</i> 433
b.-enlerden	<i>şu ile bişen nesne tîz b. ve vezni hafîf olan</i> 820
b.-er	<i>şuyla b. gâyet laţîf olur çünkü kozdur</i> 1080 <i>nefis ve laţîf gıdâ ise galîz vechile b. meşelâ</i> 404 <i>yoğdur ziyâde katı berk b. şığır eti mertebesinde</i> 406
b.-icek	<i>şorbâ tarîk ile eriyüp b. laţîf olur hażmı</i> 408 <i>'abesdür ve şâfî şuyıla b. olıcak şuyı</i> 786
b.-incek	<i>ve kankı gıdâdan az yimek gerek ve b. cihetinden</i> 28
b.-meli	<i>vechi b. çok hâlet tağyîr virür zîrâ ne kadar</i> 403
b.-mesi	<i>olmaya ve hamîr ile yoğrılmış ola ve gâyet güzel b. ola</i> 426
b.-mesinde	<i>güzel muharrâ b. ola gıdâsı kuvvetlücedür sultânımuñ</i> 441 <i>ile yine veyâhüd bâdem ile harîresi süd ile b. ola gâyet</i> 454
b.-miş	<i>cerblü ve yağlu nesnelere b. ola ve baklanuñ</i> 458 <i>gerek b. ikenden sonra ola ol kadar</i> 703 <i>çeynemek gâyet eyüdür ve b. olan şarâb ki</i> 894 <i>tavuk ile b. ola baţlıcanuñ tabî'atı bârid i</i> 948 <i>ağıdur ki tamâm b. ola ve kesildüğinden sonra</i> 1000
b.-mişden	<i>olanuñ zararı b. dağı ziyâdedür</i> 936
b.-miş	<i>kan hâşıl olur ammâ b. çiginden yigdür</i> 914
b.-üp	<i>boranı b. gâyet lezîz ve müfîd olup ve hem</i> 921

- biş** bk. **beş**
- bişir-** [Tr.] *f.* Pişirmek.
- b.-üp** *ba 'dehu vāfir yağ yāhūd semiz etile b. bu vechile 952*
b.-ür *ba 'zi ahlāṭi taḥlīl ider ve b. ve gıdāyı bedenüñ 1322*
- bit-** [Tr.] *f.* Bitmek; (bitki için) topraktan yeşerip çıkmak; tükenmek.
- b.-dügi** *ağaçlar b. yirde koż ağacı ve tut ve encīr 164*
b.-en *faşlu 'l -ḥāmis yirde b. nebāt-ı ḥubūbātdan 421*
ile andan b. ağaç virdügi turunç tatlu oldı ve 660
deñiz içinde b. otlardan zīrā ba 'zi otlar 662
kıumlu yirlerde b. ba 'dehu şāfi pāk topraklarda b. 689
b.-er *bir ot b. deñizler kenārında balık eti otlar 667*
şāfi ve pāk ve taşlu yirlerde b. ve ḥaḳıḳate 756
yirlerde b. ve güneş toḳınmaduđı yirde b. ol aşıl 993
- bī-tekellüf** [Far.+Ar.] *sf.* Külfetsiz, sıkıntısız.
- b.** *sebebden bir uğurdan taşradan issi ḥalvete b. girmek 1304*
za 'fa sebab olur ve issi şuyu b. dökünmek 1312
vaḳt b. issi ḥalvetden taşraya çıkmak cāyiz degildür 1316
- bivechin** [Far.+Ar.] *zf.* Sebepsizce.
- b.** *ma 'ide mümtelī olsa yimekle b. cimā 'a mübāşeret olunmaya 1385*
- bi'zzāt** [Ar.] *zm.* Kendi, şahsen.
- b.** *idinmek gerek ki mizāc-ı insānuñ ḥayātına b. 04*
ve ba 'zi hareket vardır b. kaşd ile fāyidesi 1118
aşliyyenüñ söyünmesi muḳarrer mevte b. sebebdür 1379
- boğaca** [Tr.] *ad.* Poğaç, katmerlendirilmiş hamur içine peynir, kıyma vb. koymak suretiyle fırında pişirilen çörek.
- b.** *yigdür ve b. gibi bişen ekmek furun etmeginden 429*
- boğazlan-** [Tr.] *f.* Boğazlanmak, boğazı kesilerek öldürülmek.
- b.-duqları** *ve başlarını ve boyunlarını b. vaḳt 607*
b.-up *rūḥāniyyetindedür o rūḥāniyyet ise b. öldükden 529*
- boğul-** [Tr.] *f.* Boğulmak, güç nefes almak, batmak.
- b.-a** *meşelā yavuz rūzigāriyle bindiđi gemi bata boğula veyāḥūd 265*
b.-maḳ *idemez söyünmesi muḳarrer olur b. tarīḳ ile 231*
oğurdan b. muḳarrer ola zīrā ki ḥarāret-i aşıyye 291
eridüp taḥlīl idemez dağı b. tarīḳi ile olunca 293
b.-ur *olurda boğulur ziyāde muḥtebis olduğundan 1168*
- bolay ki** [Tr.] *ed.* Belki; ola ki; inşallah.
- b.** *ider ki b. aña beñzeve ve şebīh ola kendüden 1348*
- boran** [Tr.] *ad.* Yoğurtlu mantı.
- b.+ı** *ğāyet eyüdür semiz etile isbanak yirine b. bişüp 920*

- boş** [Tr.] *sf.* Boş, üstünde ve içinde bir şey bulunmayan.
- b.** *ve yanında bir b. bardak dahı ıura ol iplikden 838*
b. bardağa sıızılır ol sıızılan şu ğāyet 840
- boşan-** [Tr.] *f.* Boşalmak.
- b.-mağ** *dökile yā ziyāde ishāl olmağ sebebiyle veyā kan b. ile 311*
- boyun** [Tr.] *ad.* Boyun; baş ile omuz arasında kalan kısım.
- b.+larını** *ve başlarını ve b. boğazlandukları vaqt 607*
- boz-** [Tr.] *f.* Bozmak, zarar vermek, dokumak.
- b.-a** *kendüyi b. zīrā insān laıf tedbīr itmegile ve ğidāsını 1251*
b.-ar *ma'deyi b. memeler şovuk ve ğalīzdür ğidāsı çok 521*
- bozul-** [Tr.] *f.* Bozulmak.
- b.-up** *ol cihetden adamuñ yüzi b. ağarur utandurdukları 1172*
- böğirilce** [Tr.] *ad.* Börülce.
- b.+nüñ** *azdur b. řabī'atı bārid i yābisdür ve ğidāsı ğalīzdür 478*
- bögrek** [Tr.] *ad.* Böbrek.
- b.+de** *olur b. hāşıl olan taşı dağıdun edviyyeleri 1405*
b.+üñ *ķuvvelūdūr haźmı ğüç ve ğalīzdür böğregüñ haźmı 523*
- bölün-** [Tr.] *f.* Bölünmek, bölüklere ayrılmak.
- b.-di** *itdigi vaqtini ol dahı iki b. bir yüzi ağ 766*
- börek** [Tr.] *ad.* Börek; tepsi veya sağa pişirilen hamur işi yemek.
- b.+lerden** *ve b. ve tennürda bişenlerden ve ol kebāb ki 411*
- böyle** [Tr.] *sf.* Böyle, bunun gibi. *zf.* Bu şekilde.
- b.** *ve teşbīhdür insāna dahı b. vāķi' olur ğasta 239*
da b. olmasa ğüccük balığ kaş'ā bulunmazdı yā 674
riķkat virür b. olmayınca ğüç olurdı yimek 802
b.+dür *dahı b. ve ķumrı etinüñ řabī'atı ğāyet 626*
- bu** [Tr.] *sf.* Bu; yer olarak yakında bulunan varlığı işaret eder. *zm.* Yakında bulunan bir varlığı işaret ederek yerini tutar.
- b.** *emrdür ki b. altı emirsüz ğayāt-ı insān müyesser degildür 06*
olmasına sebeb olur ve ammā b. altınuñ 08
olur b. cihetden etıbbā b. emre esbāb-ı źarūriyye dimişler 10
ğāyet źarūrīdür imdi b. altı emrūñ beyānına 12
(بتقدير العزيز الحكيم) b. źikr olan maħallerde 98
ve eger ķalbde b. olmasa olan rūħ yanup 105
şutuşurdı zīrā ğāyet issidür ammā b. vechile i'tidāl 106
berriyelere uğrar issi olur ammā b. tađyīr az vāķi' olur 160
olmuş ola zīrā ğüneş başumuza yakındur b. eyyāmda 171
issi eksilür şovuk muħkem olmamışdur b. havānuñ 173
zamāndur ki tamām şovuk müstāħkem olmuşdur havā b. 175

mikdardur b. ruḡubet-i aṣliyye ḥarāret-i aṣliyyeniñ mādde 210
 olduḡca ve b. mādde yirine gelicek mādde insānda 249
 ve ṣafrādur b. cümleden ruḡubet-i aṣliye ki ḥilkatda 254
 yirine tekrār b. aḥlātdan ḥāṣıl olur ruḡubet-i ṭabī'iyeye 256
 müyesserdür b. maḳṣūd ol vaḳt ḥāṣıl olur ḳaçan ki isti'māl 259
 ola b. vechile ṣiḥḥati bedeni insān aḥsen 262
 (العيان بالله) müfsidi ḥarāmiler öldüreler ve b. şartıla ki 266
 ve ekṣer aḥvāle b. maraḡ mühlidür meger vaḳtinde 299
 ḳalmadı ve b. vechile vāḳi' olan firāk iken 316
 ḥayāt-ı insāna b. ḳadar medḥali olduḡından ṣoñra 333
 eglenüp fāsıd olur b. cihetden dāyimā laṭīfi 382
 ve tere yaḡı gibi ve b. maḳūle laṭīf vārid olucaḡ 395
 ve ḳalyeler ve b. maḳūle lezīze yimekler ne ḳadar haḡmı 399
 ḳolay olur b. ḳā'ideyi gözetmek gerek ve külliyyā 409
 ḳarṣu ve b. ḳaḡiyye 'ādete göredür zīrā ba'zı ḳiṣiler 416
 ola ḡāyet ḡidā olur ve b. vechile biṣen 455
 eyüsidür b. şartıla kim genc ola bir yaṣından 569
 mütevellid olan buḥārdur b. rūḥuñ ma'deni ḳalbdür 66
 yumurdasındandır b. cins balıḡ ḡāyet bī-bedel olur cemī' 676
 yumurdlar b. eyyām kötülüḡi eyyāmıdır zīrā yumurdladıḡı 700
 az olur b. maḳūle olan cimā'a ḥaylī ḳuvvet 728
 aṣıl b. cins balıḡ alabalıḡuñ ki ṭatlu ṣularda 757
 ve b. yirlerde güccük olmasına sebep budur ki kendü 760
 dirler b. cins balıḡ ḡāyet bī-bedeldür. ve-sāyir envā'ı 768
 ecnāsınuñ nihāyeti yoḡdur b. zıkr olunan ṣerāṭi 771
 ve eger b. didüḡümüz vechile ḡāyet derin ṣular ḳuvvet 807
 gibi ḳıçaralar deñiz ṣuyı daḡı b. vechile 842
 ḳıncıḡ ṭatlu olur ve b. tariḡlere mecāl olmayup 843
 tiz yayılır b. sebebden eger ma'dede ṭa'ām bulunacaḡ 872
 biṣirüp b. vechile olucaḡ fi'l-cümle iṣlāḡ olur ṣalḡamun 953
 zaḥmetini taḥrık ider b. cihetden ḡāyet ḥabīsdir 967
 iḥtilām olmasına māni'dür b. ḥuṣūṣda 975
 bi'l-ḥāṣṣa aḡız aḡrısın iḥdās eyler b. cihetden 1083
 zīrā b. belāya ol sebep olur ve yindükden ṣoñra 1085
 yardımcı ola b. cihetden lāzım oldı ki b. aḥlātuñ 1099
 ve ba'zı var ki b. ikisinden mürekkebdür ne ḡāyet tiz 1124
 a'zānuñ b. vech üzerine her birinüñ bir ḥāl-i ḥareketi 1137
 ammā b. didüḡümüz evzā' müteḡayyir ola 1151
 ṣūrete beñzer olur gören ta'accübe ḳalır ki b. kime beñzer 1180
 uğrar b. beyān itdüḡümüz sebebindendür bāb 1195
 ḡarīziyye iḳerüde muḥtebis olmak ile ḳuvvetlenür b. aḥlāṭı 1211
 eridüp ṭaḡıdır b. sebebdendür ki uyḡu eṣnāsında 1212
 baḡarsıḡlar ki b. didüḡümüz iḥtibāslar sebebiyle ḳatlasa 1261
 cāyızdır b. sebebden nihāyet derecede iḥtiyāṭ idüp 1262
 olur b. ṣimdiye deḡin zıkr olunan tedbīrler 1273
 mizāc-ı insāna b. vechile lāzım degıldür ammā olsa da 1277
 ḳurıdır b. sebebden bir uğurdan ṭaṣradan issi ḥalvete 1304
 ḥammām b. didüḡümüz tedbīr üzere olinca fāyideleri 1319
 ṭaṣralarına ḳeker b. cihetden semürtmege sebep olur 1323
 zīrā b. derecede ṭabī'atun meyl iṣtiyāḳı olmasa 1330
 ḥilkatda vāṣıl yaradıḡıda b. ḥırṣ ḳonmaḡıla iḥtiyārsuz 1333
 teveccüh aḡadur ve ol murād b. fi'l 1339
 sebebdür b. cihetden nihāyet derecede iḥtiyāṭ lāzımdur 1380
 fuṣūla münḳasim oldı muḳaddime b. ma'lūm 03
 mühimm b. zīrā ki bedenümüzün terkibine lāzım olduḡı 62
 incindüḡine sebep b. ki ḥammām kendü nefesi havāsı ile 84
 sebep b. ki nabz ve cemī' teneffüsün aletleri yirine 94
 nabzuñ ḥareketlerinin iḥtilāfına sebep b. ammā 103
 sebep olan b. ammā ṣaḡrālar havāsına o maḳūle ḥabāṣet 187
 sebep b. ikinci bāb on dōrt faṣıldur 193

b.+dur

	<i>hāşıl olan fesād b. ve sünühos ismi</i> 295
	<i>sebeb b. hattā gāh olur ki etraftan</i> 323
	<i>gıdāsı b. ki dāyimā ihtiyāṭ eyleye ki gıdāsı bir gıdā</i> 338
	<i>vācib b. ki gıdāsı gāyet laṭīf ola ki ileride tafşıl</i> 345
	<i>vācib olan b. ki günde iki kerre ola bir şabāḥ ve bir aḥşama</i> 415
	<i>ve yābānī olan ḥayvānuñ yübüsetine sebeb olan b. ki</i> 504
	<i>mizāc-ı şerīfine efdal ve enseb gıdā b. ve keklik</i> 625
	<i>eyü olur yazın yaramaz olur evvelki ḥālī b. ki</i> 648
	<i>ikinci ḥālī b. ki kendünden gıdālanur anı ma'lūm</i> 656
	<i>dördüncü ḥālī b. ki çıktuğı vakti bilinmek gerek zīrā</i> 698
	<i>ve bu yerlerde güccük olmasına sebeb b. ki kendü</i> 760
	<i>şu gāyet laṭīfdür ve dartmasınınuñ tarīki b. ki</i> 821
	<i>zarüretten işlāḥı b. ki mizācı balgāmī olan</i> 844
	<i>ve içmesinüñ vakti b. ki ta'ām ma'dede hazm</i> 864
	<i>içmezler ve bunüñ limiyyeti b. ki şarābı haddizātında</i> 870
	<i>ekşer ihtimāl b. ki hazm olmaz ve ekşisi</i> 1021
	<i>hareketüñ fāyidelerünüñ biri b. ki bedende ahlāṭı</i> 1108
	<i>ikincisi b. ki insānuñ ḥarāret-i garīziyyesi in'āş</i> 1110
	<i>biri b. ki hareket idenüñ yüzünüñ rengini görmek</i> 1146
	<i>kızarduđunuñ 'alāmeti b. ki ba'zı evkāt</i> 1175
	<i>diyü ammā sırrı b. ve ba'zı evkāt insānuñ kanı</i> 1181
	<i>fāyidesi b. ki cemī' kuvvetlere ḥarāret-i garīziyye içerüde</i> 1205
	<i>adamuñ üşüdüğüne sebeb b. ol cihetden</i> 1225
	<i>ķabızdanki didigümüz ihtibās b. nihāyetsüz ḥabīs</i> 1257
	<i>laṭīfı b. ki açık ola şarka ve şimāle ve garb</i> 132
	<i>fāyideleri b. ki bedenüñ taşrası ḥāşā ḥuzūr-ı şerīfden</i> 1320
	<i>sebeb b. ki nefsi insānda olan kuvā-yı tabī'iyede</i> 1335
	<i>olıduğı sebeb b. ki şekl-i hasen insān</i> 1344
	<i>vāki' olınca b. ki bedenüñ ḥāşā ba'zı fużalātı</i> 1351
	<i>ve toylmaduğı sebeb b. ammā cimā'ı çok oluca b. ki</i> 1369
	<i>'akreb küli ve 'akrebüñ yanmasınınuñ tarīki b. ki</i> 1409
b.+nda	<i>garaz olunan b. şol rūḥdur ki ahlāṭuñ gāyet</i> 65
	<i>ve 'ufūnetden ḥāşıl olan emrāz cemī'isi b. ḥāşıl</i> 1259
b.+ndan	<i>(بتقدير الله الميت والمحى الحى الانلى) ve b. şoñra gıdālaruñ</i> 332
	<i>bi'l-ḥāşşa baş ağridur tarı ḥārr u yābisdür b. ḥāşıl olan</i> 479
	<i>ammā kumdan ḥāşıl olan ft'l-cümle b. yigdü</i> 654
	<i>ḥuşuşda b. kuvvetlüce mü'esşire devā yoğdur ebegümece</i> 976
	<i>ekşilerden b. zararsız yoğdur cigere</i> 1028
	<i>ola ve ne gāyet baṭı ola ve b. gāyırı envā'ı</i> 1125
b.+nı	<i>ḥabāşetdedür b. dāyimā ri'āyet itmek gerek üçüncü ḥālī</i> 686
	<i>ve bedeninde bed rāyiḥa olur b. veyā suyını</i> 962
	<i>ile yinmelü olıca b. taqđım itmek gerek</i> 1058
	<i>üzerinde olmaya muḥaşşal b. gözetmek gerek ki</i> 1142
	<i>münāsib olan zamānı beyān ider b. ri'āyet</i> 1229
b.+nuñ	<i>yanar ve b. gibi maḥallerde havāyı tabī'ı issiliginde</i> 91
	<i>ammā tafşıl çokdur dāyimā ḥālī b. üzerinedür</i> 104
	<i>ḥālī olmaya b. gibi 'ufūnetden gāyet emīn olur</i> 144
	<i>ve ekşer b. gibi fesād isti'māl olunan ḥabīs ve fāsıd</i> 280
	<i>fāsıd olur zīrā ma'denüñ mizācı ḥārdur b. gibi gıdālar</i> 396
	<i>adam kendünüñ zekerini b. kanı ile sürececek</i> 630
	<i>içmezler ve b. limiyyeti budur ki şarābı haddizātında</i> 870
	<i>isti'māl itmekle def' olunur ammā b. bir ḥuşuşunda</i> 963
	<i>virür ve bi'lḥāşşa ḥāmīle olan ḥatun b.</i> 1009
b.+suz	<i>ḥāşıl olan kandan daḥı yaramazdur b. otlayan</i> 544

bunlar [Tr.] *zm.* Bunlar; yakında bulunan birden fazla varlığı işaret eder.

b.	<i>olan tere ve terḥūn ve şarımsak gibi b. adamuñ</i> 341
b.+a	<i>asbanāk gibi ve pāzı gibi ve lāḥana gibi b. balgām</i> 343
	<i>zīrā b. ihtiyāc-ı insān ihtiyārī degıldür</i> 11

b.+dan	<i>sebze ve et gibi ve mîveler gibi zîrâ b. issi 340</i>
b.+ı	<i>ağaç kavınıñ kabuğı ve zerimbât ve karanfil b. 893</i>
b.+suz	<i>mühimmâtlarındandır b. hayât-ı insân mümîd olmak 1275</i>
b.+uñ	<i>birisidür b. cemî'si nefes alup virmek için yaratılmışdır 97</i> <i>ve tutmaç ve avmaç gibi b. cümlesi galîzdür 439</i> <i>ve yingec b. etiniñ zararı yokdur eyü gidâdur ve 732</i> <i>gibi zîrâ b. sebebinden gâh rûh-ı hayvânî bedenüñ 1159</i> <i>dikeni ve köki ve hunnâ köki ve yâbân şoganı b. herbirinden 1417</i>

buçuk [Tr.] *ad.* Buçuk, yarım.

b.	<i>bir b. vakıyye şuyla kaynadalar tâ yüz dirhem 1442</i>
-----------	---

buğday [Tr.] *ad.* Buğday.

b.	<i>megerki hamîr ile ola ve b. halimesi gâyet 440</i>
b.+dan	<i>ağ b. ola ve tuzlu ola ammâ gâyet tuzlu 425</i>
b.+dur	<i>yaramazınıñ beyânındadır evveli b. etmek andan hâşıl 423</i>

buğâr [Ar.] *ad.* Buhar; ısı etkisiyle sıvıların ve bazı katıların girdikleri gaz durumu.

b.	<i>olunca çok b. çıkısa gerek uyurken bulunursa 1232</i> <i>oluncağ habîs rîh b. tarîkinden def' olunmayıcak 1267</i>
b.+dur	<i>mütevellid olan b. bu rûhuñ ma'deni kalbdür 66</i>
b.+ı	<i>yinürse ziyâde şusuzluk virür dimâğa b. çok çıkarur 436</i> <i>zîrâ b. dimâğa su'üd ider sersem ider ve çig 935</i>
b.+lar	<i>taş'îd itdiği b. aña karışur ammâ havâyı 154</i>
b.+ları	<i>kirec ise anuñ b. ki gâyetde habîs 1285</i>
b.+larına	<i>hammâmuñ kendünüñ havâsına ve b. karışur 1287</i>

bul- [Tr.] *f.* Bulmak, elde etmek, görmek, ortaya çıkarmak, keşfetmek.

b.-maz	<i>olduğdan soñra aşâğalara geçmege yol b. zîrâ 380</i>
b.-up	<i>öldükden soñra firâk b. et kalur akciger 530</i>
b.-ur	<i>güz ve kış havâlarında anlarda ne tağyîr b. 22</i> <i>i'tidâl b. nefis ile alınan tâze havâ 69</i> <i>i'tidâl b. eyle olduğdan soñra lâzım oldı ki 107</i> <i>ve tahlîl b. ve dâyimâ lâzımdur huşûşâ şabâh 368</i> <i>hayvândan artuğ haż ve intifâ' b. elde büyüyen 511</i> <i>ol şular işlâh b. veyâhüd panbuğdan 835</i> <i>muhtebis olmağıla ziyâde kuvvet b. ammâ kuvâyı 1206</i> <i>nefsânîyye ruţûbet b. hużûr itmegile ve andan 1207</i> <i>bedenüñ kuvâsı ve havâsı râhat b. yirlü yirine 1402</i> <i>gelür kendüyi b. çekilen za'fa haylî işlâh 1403</i> <i>hılî b. aña döner ma'dede fâsîd olduğdan 567</i> <i>hılî b. aña döner şeftâlû ve kavun gibi 1075</i>

bulan- [Tr.] *f.* Bulanmak, karıştırmak.

b.-durur	<i>adamuñ ma'desini b. yimekten evvel yimek gerek 517</i>
-----------------	---

bulanuğ [Tr.] *sf.* Bulanık, bulanmış olan.

b.	<i>laţîf şunuñ gâyet galîz ve b. şunuñ 178</i>
-----------	--

bulun- [Tr.] *f.* Bulunmak, var olmak, sağlanmak.

b.-a	<i>tartalar ol şuyuñ ki panbuğı yiyin b. ol 824</i>
b.-acağ	<i>bu sebebden eger ma'dede ta'âm b. olursa 872</i>
b.-an	<i>eridicidür öninde b. balğamı ve yili def' ider 448</i>

- gıdāsı za'ıfdür ve hayvân içinde **bulnan** buzağularuñ 488*
degıldür kemükler içinde b. ilik gıdāsı 519
şularda b. balık tatlı olsun ve deñiz suyu 680
ve tatlı akar şularda b. ammā müteħabbis şularda 690
ammā şehirlere karīb olmaya orada b. balıklar 695
haylī emrāza sebep olur ma 'dede b. ta 'ām 1386
b.-duğı *tecribe ile **bulındığı** bir yırtıcı kuş varımış anı 601*
şu b. yirden ve şehirlere yakın olan 679
b.-mazdı *üçüncü hālī b. yir eyüsi beyānındadır ol 687*
b.-ur *da böyle olmasa güccük balık kaş 'ā b. yā 674*
içinde b. ve hem rūhuñ mizācı anda işlāh olup 68
*balıklarūñ a 'lāsıdır ammā az **bulnur** ve ba 'zınuñ gıdāsı 677*
*yumurdasındandır ol cihetden az **bulnur** zīrā ki kendü 737*
vāfir b. ve hāşıl olduğı yirlerde deñizde 744
*cemī 'si andan **bulnur** ve huşuşā deñiziñ gāyet 755*
*şularda **bulnur** kızıl kızıl beñler ile gögsündeki gibi 758*
*büyük **bulnur** ve kałkan balığı gāyet laşif balıktır 763*
*ri 'āyet idüp her kañkı balıkda **bulnur** ise gāyet 772*
*ve hıffet beden **bulnur** ammā hadden aşırı olıcağ 1357*
b-ursa *olunca çok buħār çıksa gerek uyurken **bulnursa** 1232*
- buñal-** [Tr.]f. Bunalmak, daralmak, soluk alması güçleşmek.
- b.-duğına** *insāna hummā řārī olunca b. sebep oldur ki 79*
- bura** [Tr.] ad. Bu yer.
- b.+yı** *ve idrāki olan b. idrāk ider ammā 'avām 867*
'avām b. iz 'ān idemezler belki kažiyye zu 'umlarınca 868
- burçağ** [Tr.] ad. Hayvan yemi olarak kullanılan mercimeğe benzer bitki.
- b.+uñ** *şerīfden soğulcanı düşürür b. řabī 'atı 475*
- burın** [Tr.] ad. Burun.
- b.+dan** *ru 'āf ile ki b. kañ akmağdur yā hāşā ishāl řarīki ile 305*
- buz** [Tr.] ad. Buz; donmak suretiyle katılaşımış su.
- b.** *degıldür b. ve şar kendü pāk laşif içinde nesne 851*
b.+dan *veyāhūd tatlı marul işlāh ider b. ve řardan 848*
ve b. pāk ve şāfī ola gülzetden hālī 850
- buzāğı** [Tr.] ad. Buzağı; inek ve benzeri hayvan yavrusu.
- b.** *gücdür ve genc ve enenmiş olan **buzāğı** derecesinde gıdā 581*
b.+ları *ħabīş ve ġalīzdür ammā b. yavuz semiz ider 476*
b.+larıñ *bulnan b. cemī 'isi yaramazdur ve yābānlarda hāşıl 489*
- büber** [Yun.] ad. Biber.
- b.** *huşuşā ki tāze ola meger b. ve zencebille ve 461*
nihāyetdedür meger kebāb ola vāfir b. ve şaranfıl 578
vāfir issi edüyyeler ki b. ve şaranfıl ve dārçını ve zencebıl 783
vāfir b. ve şuz ile işlāh ola mantar řabī 'atı 991
- bük-** [Tr.]f. Bükmek; bir şeyi eğmek, kıvrırmak.
- b.-üp** *veyāhūd yūñden kałıñca ipcigez b. ve ol ipüñ 836*

bütev [Tr.] *sf.* Bitev, tam, bütün.

b. *ve irtibâna birbirile mâni' olur ve cemî' bu t. cihât* 237

büyü- [Tr.] *f.* Büyüme, gelişmek.

b.-nenden *ellerde b. ve ellerde büyünenün ruḥubeti artuktur* 491

b.-nenün *büyünenden ve ellerde b. ruḥubeti artuktur* 491

b.-yen *olmaz il içinde olanlar gibi ve il içinde b. hayvân* 508
elde b. etlerden faşlı's-sâbi' 512

b.-yenden *icmâlen yâbânî olan hayvân ve kuş elde b. kurudur* 495

büyük [Tr.] *sf.* Büyük, boyutları diğerlerinden daha uzun olan.

b. *ğâyet b. bulunur ve kalkan balığı gâyet laṭîf balıktır* 763
içmekden b. haṭâ yoktur ikinci faşıl şarâbuñ 860
olmamış gıdâ geçince andan b. zarar olmaz zîrâ 875
gerek ki vara vara tadrîcile b. kadehler ile 882
ve câyizdür ki añsuzdan bir adama ziyâde b. feraḥ 1162
b.+leri *ğâyet b. az vâki' olur ki balık yiyeler zîrâ* 671

cānib [Ar.] *ad.* Yan taraf, yön.

c.+e *veyāḥūd olanca yağı bir gayrı c. teveccüh eyleye* 232
ol c. fî'l-ḥâl münfa' il olur ve ba'zî evkât 1193

c.+i *ğarb c. mestür ola ve hem cenüb tarafı daḥı* 133

c.+inde *olanlar ve eger şular şimālî c. vâki' olur* 137

ve eger şular cenüb c. ise havāya ziyâde 140

ğilzet virür ve eger şular şark c. vâki' 141

c.+inden *ısındığı c. gelür ve hem şulara uğrar güneş şulardan* 153

c.+ine *ammâ ğarb c. yâ cenüb c. akan şular* 813

c.+lerinde *ider ve deri c. olan aḥlâtı uyku ile harâret-i ğarîziyye* 1210

câyiz [Ar.] *sf.* Dini ve yasal yönden yapılmasında sakınca bulunmayan.

c. *vaḳtde yimek yaramaz c. degıldür nefsi-beyni şovuktur* 516
mizâci hâr olana câyizdür ammâ şovuk olana c. degıldür 518
isti'mâl c. degıldür meger maḥmûm ola turbuñ tabî' atı 982
uyumağda c. degül zîrâ uyku hîninde harâret-i ğarîziyye 1235
dutmağ c. degıldür hattâ riḥ bile hâşâ ki def'i 1264
girmek c. degıldür ammâ ibtidâ'-yı tadrîc ile evvelki 1305
ḥammâma girmek c. degıldür zîrâ süddelere sebep olur 1309
aç iken daḥı girmek c. degıldür zîrâ ḥammâm 1310
ve ḥammâm içinde çok eğlenmek c. degıldür ḥuşûşâ 1314
bî-tekellûf issi ḥalvetden taşraya çıkmak c. degıldür 1316
c.+dür *ne vaḳt girmek c. fâyidesin ve zararî beyânındadır* 56
mizâci hâr olana c. ammâ şovuk olana câyiz 518
ve hażmı güç mizâci hâr olana isti'mâlî c. kızıl ciger 522
yigdür ve yimesi c. ikinci ḥâlî 655

issi yimeklere anı karışdurmağ c. ḥuşûşâ ki 923

yinince c. ki ishâl idüp ta'âmı hażm olmadın 1013

olan gıdâ gâyet ğalîzdür ve c. ki 1067

ve c. ki añsuzdan bir adama ziyâde büyük feraḥ 1162

işidicek c. ki helâk ola zîrâ rûḥ-ı hayvânî 1166

uyumağ gerek c. altıncı bâb bir faşıldır istifrâğdan 1241

bu didüğümüz ihtibâslar sebebiyle çatlasa c. 1261

(العياذ بالله) c. ki şar' zahmetin ihdâs eyleye 1266

olsa da c. olmasa da c. velâkin oldukları 1278

cemî'isi hareket itse c. ve añsuzda vâki' 1375

cem' it- ["cem'" Ar.] *f.* Biriktirmek, toplamak.

c. i.-er *ider çok ahlāt-ı fāsīde ma'idede c. ider 351*

cem' ol- ["cem'" Ar.] *f.* Biriktirmek, toplamak.

c. o.-mağa *fażaliyye c. o. komaz zīrā tağıdur ve eridür 1109*

c. o.-mışdur *ğarīziyye içerüde c. o. andan şoñra 362*

c. o.-sa *yire c. o. yā güneş ile zīrā ol vaqt havānuñ 114*

c. o.-ur *hayvānī gam sebebinden munķabız olur içerüde c. o. da 1167*

cemī' [Ar.] *sf.* Hep, bütün.

- c.** *zīrā ki c. havāda ıssilik vardur hāricde veyāhūd 78*
sebeb budur ki nabz ve c. teneffüsün aletleri yerine 94
ve irtibātına birbirile māni' olur ve c. bütev 237
ve hayvānuñ gevdesinden ğayrī c. eczāsınuñ 513
tavuk katlarıdır ördek ve tavuk cigeri c. kuşlarıñ 549
şoñra zararı çok olur koyın eti c. etleriñ 568
bilicler ve tavuklar c. etleriñ eyüsidür ğıdāsı ğāyet 596
bi'l-cümle c. mizāc-ı insāna yarar ve pāk kan tahsıl 598
ve süğlīn ve keklik c. kuşlardan lañıfdür ve 620
leñāfeti sebebinden c. mizāclara devādur sultānumuñ 624
bu cins balık ğāyet bī-bedel olur c. balıklarıñ 676
olsun hāşā hużūr-ı şerīfden c. o balığuñ 681
cemī' si cimā' a kuvvet virür c. balıklarıñ 733
zīrā c. balığuñ ne kadar şerāī-i mahmūdesi varısa 754
ğāyet kaynar iken koymak gerek ve c. balıklarıñ 787
tatlı maruluñ tabī'atı bārid ü rañbdur c. sebze 912
ğāyet eyüdüdür isfanāķ c. sebze ve etde andan 978
yābisdür c. envā' i zehirlere ve ağulara tiryāķdur 1024
ekşisinin tabī'atı bārid i yābisdür ve c. ekşilerden 1027
ħabīşdür ve c. ğummeyātuñ atası ve anasıdır 1051
arturur c. süddeleri açar ve adamuñ bedenini kızdurur 1091
olmamakđur c. kuvā ve havās içerüye rāħat ve sākin 1200
budur ki c. kuvvetlere ğarāret-i ğarīziyye içerüde 1205
der gelür ammā uyanıklık c. zıkr olan ğuşuşlarda 1213
insāna c. mevācibini ki şıħhatine lāzımdur bir vechi 1244
olur ve c. a'zā-yı re'iseden dimāğa ve kalb ve cigerdür 1363
ħarīş olmak gerek zīrā uyku sebebiyle c. bedeniñ 1401
ve c. olan aşları ve ğeriseler ve peynir ğuşuşā 1452
- c.+i** *ğayrı c. a'zāsınuñ taşşiliniñ beyānındadır 36*
toķuzuncı faşıl c. yinen kuşlarıñ tabī'atları 38
etleriñ taşşili beyānındadır külliyyā et c. ğıdālarıñ 485
- c.+isi** *ve 'ufūnetden hāşıl olan emrāz c. bunda hāşıl 1259*
ğaş c. ğareket itse cāyızdır ve añsuzda vāķi' 1375
buzāğularıñ c. yaramazdur ve yābānlarda hāşıl 489
- c.+si** *bunlarıñ c. nefes alup virmek için yaradılmışdur 97*
ve c. cimā' a kuvvet virür cemī' balıklarıñ 733
varısa c. andan bulunur ve ğuşuşā deñizüñ ğāyet 755
bāritdür ve c. ma'deye zararı nihāyetdedür 1038
tabī'atı bārid i yābisdür ve c. tabī'ata līnet 1047
- c.+sinden** *ve davşan kanı c. yaramazdur faşlu 's-şāmin 552*

cemīl [Ar.] *sf.* Güzel, iyi, latif.

b. *ħüsn-i şekli cemīl ola cimā' uñ faidesi vaktinde 1350*

cenüb [Ar.] *ad.* Güney.

- c.** *cānibi mestūr ola ve hem c. taraḫı daḫı 133*
ve eger şular c. cānibinde ise havāya ziyāde 140
ġāyetde ḫabīs havā c. havāsıdur zirā ekşer 151
ve ġāh olur ki havā-yı cenüb şovuk yirlere ve qarlu taġlara 158
ammā ġarb cānibine yā c. cānibine akan şular 813
- c.+dur** *ve c. tabī'atlarınıñ beyānındadır üçünçi 20*

cerblü [Tr.] *sf.* Köpüklü.

- c.** *ḫuşuşā c. ve yağlu nesnelere bişmiş ola ve baklanuñ 458*

cevheri [Ar.] *sf.* Cevhere ilişkin, cevherle işlenmiş.

- c.** *ammā kendü c. müteġayyir ola yaramazlığa 112*
- c.+nüñ** *ve menyi arturur muḫaşşal'ul-keḫām c. leḫāfeti 623*

cife [Ar.] *ad.* İnsan dışkısı, leş.

- c.+ler** *olurlar c. ve yimeklerden artan müte'affin olan 184*

ciger [Far.] *ad.* Ciġer.

- c.** *kızıl c. kuvvetlüdür hazmı güç ve ġalızdır böğregüñ 523*
- c.+de** *ve acı maruluñ tabī'atı bārid i yābisdür ve c. 916*
ve c. südde ḫāşıl eyler ve hazmı gücdür 998
- c.+dür** *cemī' a'zā-yı re'iseden dimāġa ve kalb ve c. 1363*
- c.+e** *ma'deye ve c. ġāyet bī-bedeldür. encir 1003*
ekşilerden bundan zararısızı yokdur c. 1028
koḫusu olmaya bārid i yābisdür ma'deye ve c. 1041
- c.+i** *tavuk katıdır ördek ve tavuk c. cemī' kuşların 549*
- c.+lerinden** *kuşların c. yigdür kanlardan ḫāşıl olan ġidā 550*

cihāt [Ar.] *ad.* Yönler, cihetler.

- c.** *büteve c. mizāc-ı insānuñ aḫvāline ve 'avāriżma 238*

cihet [Ar.] *ad.* Yön, taraf, aklın verdiği hüküm.

- c.+den** *bu c. eḫıbbā bu emre esbāb-ı zarūriyye dimişler 10*
ve ne c. lāzım ve zarūrīdür ikinci faşıl ġidānuñ 25
zīrā iġerüdeki ḫarāret yavuzdur ol c. 100
ne sebebdendür ve ne c. zarūrī ve lāzımdur 195
ol c. def' itmek olmaz andan şoñra 352
eglenüp fāsıd olur bu c. dāyimā laḫfı 382
çoġdur ol c. mizāc-ı şerif ma'idesi 510
eyyāmındaki eyüleri aña beñzer ola ol c. 555
laḫf olduġı c. ġāyet tāzesini görmek 561
zīrā nāzüklüġi c. saġıldıġından şoñra 563
ġāyet mertüb olur ol c. yimesiniñ zararı 577
ol c. ol cins balıġı yiyen ekşer ḫastalanur 668
olur ol c. oralarda dutulan balıġlar ġāyet 683
olan ve berk koġulu olan ve berkdür ol c. tiz ölmez 721
yumurdasındandır ol c. az bulunur zīrā ki kendü 737
yaza yakın yumurdlar ol c. irkegi ol eyyāmda 749
zahmetini tahrik ider bu c. ġāyet ḫabısdür 967
bi'l-ḫāşşa aġız aġrısın ihdās eyler bu c. 1083
yardımcısı ola bu c. lāzım oldu ki bu aḫlātuñ 1099
ol c. adamuñ yüzi bozulup aġarur utandurduġları 1172

ol c. bedenün taşrası hālī kalur uykuda 1224
adamun üşüdüğine sebep budur ol c. 1225
taşralarına çeker bu c. semürtmege sebep olur 1323
cimā' ne c. lāzım olmuş fā'idesin ve zararın 1326
şekl ola ol c. şekl-i hasene meyil ve teveccüh 1347
bu c. nihāyet derecede ihtiyāf lāzımdur 1380
ve yeg olur aklığa māyil olur ol c. 1436
c.+den *her ne c. ki hādden aşırı ola onu da gözedüp 1270*
c.+inden *bişmesi c. kanķısı laţf ve kanķısı galizdür anlaruñ 29*
ve şāfīdür ve leţāfeti c. ekşer pādīşāhlar 189

cimā' [Ar.] *ad.* Cinsel birleşme, çiftleşme.

c. *olur ise andan hatunı ile c. ide gayrı kimse 631*
şüretler görmiş ise c. hñinde bile taşavvurında 1178
evvelki faşıl c. ne cihetden lāzım olmuş fā'idesin 1326
def' olunmıyınca c. olmaya ve gāzab 'akabince 1395
şakınmak gerek beher-hāl c. 'akabince uykuya 1400
c.+a *ammā gıdāsı kavīcedür ve c. kuvvet virür 466*
kanı eksük idüp harāretin sākin ider ve c. za'f virür 470
gıdāsı laţfıdır tüz hazm olur c. kuvvet virür 586
az olur bu maķüle olan c. haylī kuvvet 728
ve c. kuvvet virür ve istakoz maķülesi 731
cemī'si c. kuvvet virür cemī' balıķlaruñ 733
hārr u raţbdur c. haylī kuvvet virür hem iştihāyı 942
ve c. daħı kuvvet virüp iştihāyı arturur 956
gıdā degildür ve c. haylī kuvvet virür i'lün 958
açar ve insānıñ şu yolunı açar ve c. haylī kuvvet 960
virür ve c. daħı kuvvet virür pāzı tabī'atı 969
bāķī ve mümted olmaķ için 'alemün ta'mirine c. iştihāķ 1328
olsa yimekle bivechin c. mübāşeret olunmaya 1385
issi memleketde ziyāde c. mübāşeret itmekden 1399
c.+dan *üzerindedür c. hōd muza 'af olmaz za'fa'f üzerine 1390*
c.+ı *ve toyulmaduğı sebep budur ammā c. çoķ olucaķ 1369*
c.+uñ *hüsni-şekl-i cemil ola c. faidesi vaķtinde 1350*
faşıl ikinci c. münāsib olan vaķtin ta'yin itmekdedür 1383

cins [Ar.] *ad.* Tür, çeşit.

c. *ol cihetden ol c. balığı yiyen ekşer hastalanur 668*
orta balıķ ve güccük balıķ ba'zı c. ammā gāyet 670
yumurdasındandır bu c. balıķ gāyet bī-bedel olur cemī' 676
ve dāyimā her c. balıđuñ aç olanını gözetmek gerek ki 751
aşıl bu c. balıķ alabalıđuñ ki tatlu şularda 757
ol c. balıķdandır gelür deñiz şularına dōkilür 759
bu c. balıķ gāyet bī-bedeldür. ve-sāyir envā'ı 768
bārid i yābisdür ol c. mantar ki alçaķ yirlerde 992
ve kabız olan c. alucun tabī'atı bārid i 1034
c.+ı *habīs olur ne kadar ne kadar cins-i laţf 684*

circir [Tr.] *ad.* Çırcırotu; soğuk ve ılıman bölgelerde yetişen, çoğunlukla rozet yapraklı, kısa salkım biçiminde, tepede toplanmış beyaz ya da sarı çiçekli, küçük sert hardalsı meyveli otsu bitki.

c. *sebze ve etden laħāna gibi ve c. gibi havāsı habīs 166*

cu'da [Ar.] *ad.* Eczacılıkta kullanılan bir çeşit bitki.

c. *panţāfilün ve kemafitüs ve c. ve halyün 1428*

cümle [Ar.] *ad.* Hep, bütün, herkes.

c. *ve c. ağaç kavunu tā'ün ve-sāyir ağulardan* 1025
c.+den *ve şafrâdur bu c. ruḫbet-i aşliye ki hilkatda* 254
c.+si *ve tutmaç ve avmaç gibi bunların c. galîzdür* 439
içine koyup c. kaynaduğundan sonra süzile 899
c.+sinden *gün batıdır havâsıdır ve c. zararlı* 150
ziyâde kuvvetlidir ve c. lezîd ördek ve semiz 548

cüzvîce [Ar.] *zf.* Küçükçe, minikce.

c. *yimeginden sonra bir c. hareket ahşam yimeginün hazmına* 369

çalış- [Tr.] *f.* Çalışmak, çaba sarfetmek.

ç.-urlar *getürmege ç. ve nabzuñ hareketlerinin ihtilâfına sebep budur* 103

çatla- [Tr.] *f.* Çatlamak, parçaları ayrılıp dağılmayacak şekilde yarılmak.

ç.-sa *bu didüğümüz ihtibâslar sebebiyle ç. cāyîzdür* 1261

çayır [Tr.] *ad.* Çayır, üzerinde ota biten nemli arazi; bu tür yerlerde biten otlar.

ç.+larda *ç. kurbâğa ki ağaçlar üstüne kalğır ve ç. olur* 1450

çek- [Tr.] *f.* Çekmek; bir cismi kendine doğru getirmek.

ç.-er *taşralarına ç. bu cihetden semürtmege sebep olur* 1323

çekil- [Tr.] *f.* Çekilmek.

ç.-en *gelür kendüyi bulur ç. za'fa haylî işlâh* 1403

çekiş- [Tr.] *f.* Çekişmek; bir şeyi uçlarından tutarak karşılıklı çekmek.

ç.-mek *ve ç. gibi ve ba'zî hareket vardur ki zâhirâ* 1127

çeşme [Far.] *ad.* Çeşme, pınar, su kaynağı.

ç. *hazmı ve şunuñ gâyet eyüsi oldur ki akar ç. şuyı* 803

çeyne- [Tr.] *f.* Çiğnemek.

ç.-mek *bunları ç. gâyet eyüdü ve bişmiş olan şarâb ki* 894

çık- [Tr.] *f.* Çıkmak, dışarı varmak, meydana gelmek.

ç.-acağ *zîrâ ç. menfezi yokdur öyleye virilen nefesün* 86
ç.-an *sebeb oldur ki ç. issi nefes yirine tâze şovuk* 76
iskenderiyede ç. balıklar gibi zîrâ anda taḫleb etlü 666
şuyıladur pāk şāfî şudan ç. balıguñ 714

ç.-ar *ba'zî eyyâm-ı bahârda ç. ol mevsümde yumurdur* 699
eyü şudur veyâhüd enbîkden gül şuyı ç. gibi 841
taşralarına ç. ve gâh içerüde münhaşır olur ferahdaki 1160
gibi ve rûh-ı hayvânî taşralara ç. içerüsi hâli kalur 1161

ç.-duğı *bilmek gerek dördüncü hâli ç. mevsümü bilmek* 645
budur ki ç. vakti bilinmek gerek zîrâ 698

ç.-inca *ve ç. bi'l-fi'l şovuk nesne içmekden ziyâde ihtiyât* 1317

ç.-incağ *deñiz şuyı dañı bu vechile ç. tatlı olur ve bu tarıklere mecâl* 843

ç.-mağ *bi-tekellüf issi halvetden taşraya ç. cāyîz degildir* 1316

- ç.-miş** *ğidālanurmuş ber-takdīr ki şudan ç. ol 718*
ki içinden pilici ç. ola döküp un gibi 1433
- ç.-sa** *olunca çok buhār ç. gerek uyurken bulunursa 1232*
- ç.-up** *muğarrerdür ki ol içeri dimāga ç. zarar 1233*
- çıkar-** [Tr.]f. Çıkarmak; bir şeyin çıkmasını sağlamak.
- ç.-alar** *gibi ç. deñiz şuyı dahı bu vechile 842*
- ç.-ur** *yinürse ziyāde şusuzlık virür dimāga buhāri çok ç. ve 436*
- çıkart-** [Tr.]f. Çıkartmak.
- ç.-mağ** *virnek için ve ol muhtebis nefesi çıkardmak için 73*
- çıkıl-** [Tr.]f. Çıkılmak.
- ç.-duğı** *mizācı şafrāvī olana ve hem ç. vaqt 1315*
- çift** [Far.] sf. Çift, iki.
- ç.** *eyüdür ve yumurdası ç. olan balık gāyet eyüdür 711*
- çig** [Tr.] sf. Çiğ, pişmemiş.
- ç.** *ve balıguñ rengi ne kadar ağa meyil ise gerek ç. gerek 702*
buhāri dimāga su 'ūd ider sersem ider ve ç. olanuñ 935
- ç.+inden** *kan hāşıl olur ammā bişmiş ç. yigdür 914*
- ç.+ini** *fāhişdür mümkün olduğca ç. yimekten ziyāde 1044*
- çirkin** [Tr.] sf. Çirkin, hoş gitmeyen.
- ç.** *kīmnōn ile yine ve yiyene gāyet ç. düşler 462*
- çoğal-** [Tr.]f. Çoğalmak, sayısı artmak.
- ç.-duğı** *ile ma 'rūf olan maraz ki kan bedende ç. vaktde 296*
- ç.-dur** *lañfdür kanı ç. iştihāya kuvvet virür ve bi'l-cümle 597*
- çok** [Tr.] sf. Çok, sayısı birden fazla olmakla birlikte kesin olarak bilinemeyen nicelik. zf. Nicelik ve nitelikçe aşırılık.
- ç.** *ve tağlaruñ dahı ç. te 'şiri vardur ol şehirleruñ 120*
dahı ç. tağyir virür zīrā şuya yakın olan şehirler 135
şimālī yüksek tağlara uğrar karı ç. memleketlere 155
ve le'tāyif ise anlardan ç. miqdār isti 'māl 288
ider ç. ahlāt-ı fāsīde ma 'idede cem ' ider 351
dahı azdur ki gāyet lañf ta 'āmlardan ç. yimekten 385
gelür hazm ider ve ç. dürlü ta 'ām yimekten ise 388
vechi bişmesinde ç. hālet tağyir virür zīrā ne kadar 403
yiyecek olursa hazm idemez ç. zararı doğınur 418
yinürse ziyāde şusuzlık virür dimāga buhāri ç. çıkarur 436
kanı ç. ider genc ve taze olıcağ ammā kıca 487
kurıdur ve az yiyen hayvān ç. yiyenden mizācı 496
ve az şu içen hayvān ç. içenden tabi 'atı kurıdur 500
tüyi ve saçı ç. olan hayvānuñ tabi 'atı kurıdur 501
ma 'deyi bozar memeler şovuğ ve galizdür gıdāsı ç. 521
olan kan yābisdür ç. gıdāsı var semiz et 533
şoñra zarar ç. olur koyın eti cemī ' etleruñ 568
berkdür hazmı gücdür ve didiler ki eti ç. zamān 615
şular ki gāyet talazı yavuz ola ve hem ç. ola 693

kani ç. olan ki kızıl kan ola balıguñ gāyet 708
 azdur pūli ve kanadı ç. olan balık gāyet 710
 göre ç. yatan gāyet issi olur ve az yatan 790
 olduğu sebebden ç. turmak ile tiz müte'affin 827
 nihāyetdedür ç. emrāza kefaretdür ammā 831
 olur hazm olup geçer gider ve şarāb ç. içmege 880
 içeler ve şarābı ç. içüp imtilā olan fi'l-hāl 883
 ider ammā ma'idede balgamı ç. ider gıdāsı 933
 olana gıdā ile isti'māl oluncağ ammā ç. 940
 uyandırur ammā ç. isti'māl itmesi ma'deyi 943
 ile ç. isti'māl itmesi hāşā huzūri şerifden 965
 yincek azacuk yinmek gerek zīrā ç. yinince 1012
 keser ammā ç. yil tevlid ider (العيانبا لله) bi'l-hāşşa 1032
 zīrā yā az ola yā ç. ola yā mu'tedil ola veyā 1121
 dimāği harāb ider ve ç. emrāza sebeb 1215
 olunca ç. buhār çıksa gerek uyurken bulunursa 1232
 onların havāsından şakınmağ gerek zīrā ç. emrāza 1289
 ve hammām içinde ç. eglenmek cāyiz degildür huşūşā 1314
 hazm-ı rābi'uñ fazlası kavī ve ç. olur menile 1365
 ve toylmaduğı sebeb budur ammā cimā'ı ç. olucağ 1369
 ammā tafşil ç. dāyimā hāli bunuñ üzerinedür 104
 hakkından gelmez zīrā yağ ç. anı yakup tahlil 230
 şoñra kışın yinen gıdālar şovuk gıdāsı ç. ve kuvvetlü 355
 etmek ki kurudur ki adı kuşgardur kepegi ç. orta 431
 gıdāsı ç. ve hazmı gecirekdür ve etmek issi iken 435
 andan hāşıl olan gıdā ç. ammā hāşā 492
 huzūr-ı şerifden fużalātı ç. kuşların etinden 493
 fużalātı ç. ol cihetden mizāc-ı şerif ma'idesi 510
 ve güccük olmağıla ruḫbeti ç. ve ammā kuzı 575
 tiz ölmez ve şol balık ki ayakları ç. kışın 722
 şerifi gibi gāyet fāyidesi ç. hattā 856
 şarābuñ gāyet zararı ç. hiss-i laṭif olan 866
 ve kani azdur ammā dimāğa zararı ç. zīrā 934
 tabi'atı hārr u raḫbdur ve gıdāsı ç. ve ma'ideye 1087
 hareket ç. güreşmek gibi ve kalkımağ gibi ve 1126
 dāhi nihāyet fāyidesi ç. ve yumurda kabuğı 1432

ç.+dur

çölmek [Tr.] ad. Çömlük.

ç. akrebi alalar bir toprak ç. koyalar ağızını bekideler 1410

çünkü [Far.] ed. Çünkü.

ç. şuyla bişicek gāyet laṭif olur ç. kozdur 1080

da / de [Tr.] ed. Bağlama ve kuvvetlendirme edatı.

c. allāh d. böyle olmasa güccük balık kaṭ'ā bulunmazdı yā 674
 feraḫ sebebiyle rūḫ-ı hayvānī taşralara teveccüh ider d. 1164
 olur d. boğulur ziyāde muḫtebis olduğundan 1168
 zīrā ibtidā'-yı rūḫ-u hayvānī içerüye munḫabız olur d. ol 1171
 kalur d. hāşıl olan oğlan ol taşavvur itdüğü 1179
 göricek o d. öyle ider meşelā bir kişi ekşiler 1183
 karşudan bağanlar d. ol huşūşā isti'dādları 1191
 mizāc-ı insāna bu vechile lāzım degildür ammā olsa d. cāyizdür 1277
 cāyizdür olmasa d. cāyizdür velākin oldukları 1278

dad [Tr.] ad. Tat.

d.+ı issi ola bir garīb d. ve rāyiḫa olmaya ve ol 819

dağ bk. tağ

dağıd- bk. tağıd-

dağı [Tr.] ed. Dahi.

- d. idüp şovutmaz ve hammām harāretinden d. adamūñ 83
ve tağlaruñ d. çok te `şiri vardır ol şehirleruñ 120
kızdudur d. ol şehri issi olur yāhūd şehriñ şimālīne 125
cānibi mestūr ola ve hem cenūb tarafı d. örtülü 133
örtülü ola sarāy-ı `āmire gibi ve şular d. çok tağyūr 134
uğrar d. şovuk olur ve şimālī havālar yanmış 159
ve yirleruñ havāsına d. gāh içinde mütevellid olan 161
yanmak ihtimāli yoğdur insānuñ harāretine d. lāzım 205
bir yağ d. ilhāk oluna mütehallil yanan yağ bedelinde 217
ve teşbīhdür insāna d. böyle vāki ` olur hasta 239
idelüm evvelā harāret-i garīziyye ki kandil **dağı** (دغی) oda 243
aşliyyeye d. gele ilhāk oluna şihhat müyesserdür 258
eridüp taħlil idemez d. boğulmak tariki ile olınca 293
yağūñ dükennesi d. tadrīcile olmuşdur tadrīcile 320
mevde d. oldur ruṭūbet-i aşliyye bi `l-külliyā dükencek 330
gerek zīrā ve miqdārında d. tedbīr gerek laṭīf 372
taḳdīm itmek gerek ve miqdārınuñ d. tedbiri gerek 383
zararı d. azdur ki gāyet laṭīf ta `āmlardan çok 385
gücirek ise ma `ide d. yig kabul idüp hakkında 400
hāşıl olan gıdā d. kurıdıdır ve kanı laṭīfdür 494
hāşıl olan kandan d. yaramazdur busuz otlayan 544
harāb ider ve yābān keçisi ev keçisinden d. habīsdür 589
gücükleri adamı d. artuk semiz ider ve ariğ olanları 622
keklik d. böyledür ve kumrı etinüñ tabi `atı gāyet 626
balık d. dört dürlü nesneden gıdālanur biri 661
eyüsidür ve ne kadar kanı az ise eylūgi d. azdur 709
galiz nesnelere gıdā yiyeni kendüde d. bāḳīdür 719
ve aña beñzer bir güccük balık d. olur ki adı 764
itdiği vaḳtini ol d. iki bölümdü bir yūzi aḳ 766
yoğdur kalanları habīsdür ve d. balıklarūñ 770
aḳar ve ba `dehu şimāle karşı aḳan anlar d. eyüdü 812
ve yanında bir boş bardaḳ d. tura ol iplikden 838
gibi çıkaralar deñiz suyu d. bu vechile 842
edviyyeler ile ḳaynadup bir miqdār sükker **dāğı** (دغی) 898
olanūñ zararı bişmişden d. ziyādedür 936
ve cimā `a d. kuvvet virüp iştihāyı arturur 956
virür ve cimā `a d. kuvvet virür pāzı tabi `atı 969
ol d. zarardan hālī degildür on dördüncü 995
ma `deye haylī kuvvet virür ve yürece d. kuvvet 1008
ma `de de fāsīd olalar d. aḳulı hılta döneler 1068
gerek ki d. yimek gerek yimege tamām iştihā gelmiş 1143
gerek zīrā mādāmki beşeresinüñ güzelliği arta d. 1147
var harekete d. vaḳtdür ve mādāmki a `zā 1149
ve der d. aḳmağa başlaya ol vaḳt hareket 1152
mütehallil olur ve gamdan d. gāyet gamgīn haber 1165
yüzine baḳan yā aña te `emmül iden ol d. eyle olur 1186
ve habīs yaralar ve uyuz kısmı d. ulaşduḳına 1187
itmege kudret olmaz maḡlūb olur d. dūnyānuñ 1255
buḳārına karşı d. ifsād ider ve hammāmdan ḡayrı 1287
vüs `at üzere ise d. yigdür ve şuları tatlu gerek 1292
ve bir tedbiri d. gözetmek gerek külhāncısı olana 1293
aç iken d. girmek cāyiz degildür zīrā hammām 1310

hāşıl olan d. nev'inde kâmil şüret ve 1349
şâlih ve laţîf kandan d. bile def' olur ve 1362
ta'âm d. hazm olmak ihtimâli yokdur ve ma'ide külliyyâ 1387
aç iken d. mübâşeret itmek olmaz zîrâ beden 1388
sükker koyalar ve aç karnına içeler ve d. kerevüz huşûşâ 1421
ağacı ve tohumu ve yağı gâyet mü'essirdür ve d. harşefki 1423
enginar kökidür ve d. sokul fendiyün ve bir berşiyâ 1424
suyula iki kaşık miqdârı d. kerevüz şuyundan 1426
iki kaşık miqdârı bile isti'mâl olına ve d. panţâfilün 1427
köki ve yâbân sedebî ve tiryâkı fârûk d. gâyet 1429
dâhı (داخی) nihâyet fâyidesi çokdur ve yumurda 1432
ideler ve d. şahdâniyye ma'cünü ve asanasiya ma'cün 1444
*muzırdur ve tuzlu balıklardan **dâhı (داخی)** gâyet 1455*
*gerek ve yoğurtdan **dâhı (داخی)** gâyet hâzer itmek 1456*

dâyim [Ar.] *sf.* Daim, sürekli, devam eden.

d. *şâmidur ki tar yire uğrayıcağ d. esüp 130*
ve ulu zekiyyü'l-hissen begler d. şahrâlarda gezmekden 190
sonra d. kâ'ide-yi külliyyeyi gözetmek gerek ma'de 392

dâyimâ [Ar.] *zf.* Daima, her zaman.

d. *onda mütevellid olur ve d. meskenidür içinde 67*
ammâ tafşil çokdur d. hâli bunuñ üzerinedür 104
zîrâ alçağda olan yirüñ havâsı d. issi olur 118
budur ki d. ihtiyâf eyleye ki gıdâsı bir gıdâ 338
ve tahtıl bulur ve d. lâzımdur huşûşâ şabâh 368
eglenüp fâsid olur bu cihetden d. laţîfi 382
bunu d. ri'âyet itmek gerek üçüncü hâli 686
idinür ve d. kayaya yakın olur andan 746
ve d. her cins balıguñ aç olanını gözetmek gerek ki 751
yitişmez hükemâ hareketi vech gördiler ki d. gâh gâh 1106
iderler zîrâ mādâmki uyanıkdur d. hareketden 1201

dâne [Far.] *ad.* Tane, adet.

d. *batrisalyon dört dirhem ak encir yedi d. bir buçuk 1441*

dârçın [Far.] *ad.* Tarçın.

d.+ı *ve d. ve zencebîl ile ola ammâ yâhnisi begâyet 579*
vâfir issi edüyyeler ki büber ve karanfûl ve d. ve zencebîl 783

davşan [Tr.] *ad.* Tavşan.

d. *ve d. kanı cemî'sinden yaramazdur faşlu's-şâmin 552*

def' [Ar.] *ad.* Bir şeyi yanından uzaklaştırma, savma.

d. *vâfir kan almasıyla d. ola (بغض الله جل وعز) 300*
olduğundan kendüden d. ider ru'âf ile ki 304
iştihâ-yı şādıkı d. itmesün ma'deyi harâb 350
ol cihetden d. itmek olmaz andan şoñra 352
eridicidür öñinde bulunan balgamı ve yili d. ider 448
isti'mâl itmekle d. olunur ammâ bunuñ bir huşûşunda 963
def'ine bir tarîk ola ki hem ahlâf d. olunsun 1100
bedende olan ahlâf d. oluna bedene zararı 1105
ve fażalât d. itmesine tarîk kovmuşdur meger 1247
idüip d. olunmağa nesne olıcağ (بوجه من الوجوه) anı 1263

- cāyizdür ki şar' zahmetin ihdās eyleye zīrā ol d. 1266*
oluncağ habiṣ rih buhār tarīkinden d. olunmayıcak 1267
mevād d. olmağıla hiffet gelür ve külliya muhterik 1353
şālih ve latīf kandan daḥi bile d. olur ve 1362
menile d. oluncağ a'zā-yı re'iseden ve şālih kandan 1366
oluncağ d. olunmıyınca cimā' olunmaya ve gāzab 'akabince 1395
- d.+i** *aḥlātuñ d. müshil şerbet tarīkiyle olunca bedene zarar 1102*
i'tidāl ile yimek ile anlardan hāşıl olan d. vācib 1252
dutmağ cāyiz degildür hattā rih bile hāşā ki d. lāzım ola 1264
- d.+ine** *hażmına ve d. kudret yoğdur meger bir 1098*
aḥlātuñ d. bir tarīk ola ki hem aḥlāt def' olunsun 1100
şerifden fī'l-cümle efsān d. iktizā oluncağ 1394
- def'a** [Ar.] *ad. Defa, kez, kere.*
- a.** *beyānındadır dördünci faşıl yimegi kaç d. yimek 30*
- degil** [Tr.] *ed. Değil.*
- d.** *mizāc-ı şeriflerine göre aḥyānā yaramaz d. huşuṣā 442*
zīrā anuñ ḥikmeti etinde d. rūḥāniyyetindendir 528
bedeni bir miğdār kızdurur gıdāsı yaramaz d. huşuṣā 591
degül (دگول) *imiş gayrı galiz şuya karışur 717*
ol hareket degül (دگول) gibi görünür ḥaḳīkatā 1128
uyumağda cāyiz degül (دگول) zīrā uyku ḥninde 1235
- d.+dür** *bu altı emirsüz ḥayāt-ı insān müyesser d. ve emrdür ki 06*
zīrā bunlara ihtiyāc-ı insān ihtiyārī d. gāyet 11
ki ḥayātī insān ansuz müyesser d. ma'lüm 196
sarḥōşlaruñ iştihāsı gibi zīrā ol iştihā d. ammā 349
vağtde yimek yaramaz cāyiz d. nefsi beyni şovukdur 516
cāyiz d. kemükler içinde bulunan ilik gıdāsı 519
hażmı güç gıdāsı eyü d. talakuñ hażmı gücdür 524
ve türkide esamileri ma'lüm d. ol sebebden 774
az olursa evlādur zīrā eyü gıdā d. meger 792
ḥālī d. buz ve kar kendü pāk latīf içinde nesne 851
şovudalar zarar ıñen d. ammā siñirleri 853
şamarlar hażmına kādır d. ma'ide toğ iken 876
lāzım d. ve ağızdan şarābuñ rayḥāsını gidermege 892
ḥālī d. ammā yellidür ve tatlu olan şarāb mizācı 903
yaramaz d. ve göz nūruna ḥaylice kuvvet virür 955
gıdā d. ve cimā'a ḥaylī kuvvet virür i'lün 958
cāyiz d. meger maḥmūm ola turbuñ tabī'atı 982
ol daḥi zarardan ḥālī d. on dördünci 995
ḥārr u rağbdur gıdāsı iñen zararlu d. huşuṣā ki 1060
derecede d. kirasuñ ki tatlu olanuñ 1073
hareketden yā şuğuldan ḥālī d. ol sebebden 1202
dutmağ cāyiz d. hattā rih bile hāşā ki def'i 1264
mizāc-ı insāna bu vechile lāzım d. ammā olsa da 1277
girmek cāyiz d. ammā ibtidā'-yı tadrīc ile evvelki 1305
cāyiz d. zīrā süddelere sebep olur ve ziyāde 1309
aç iken daḥi girmek cāyiz d. zīrā ḥammām 1310
ve ḥammām içinde çok eglenmek cāyiz d. huşuṣā 1314
issi ḥalvetden taşraya çıkmāğ cāyiz d. ve çıkınca 1316
- degin** [Tr.] *ed. Değin, belirtilen zamana kadar.*
- d.** *yinilen yimek imtilā oluncaya d. yinmemek gerek 363*
harekete başlana tā iştihā gelince d. ve gayrı vağtde 1144
olur bu şimdiye d. zikr olunan tedbīrler 1273

delin- [Tr.] *f.* Delinmek, üzerinde delik açılmak.

d.-mek *zarf eskiyüp d. ile oduñ yağıla ictimā'ına* 236

demevī [Ar.] *sf.* Kanla ilgili. Mcz. Asabi.

d. *şafrāvī ve d. mizāc olan sulṭānumuñ mizāc-ı şerīfi* 855
gerek eger mizācı şafrāvī ve d. ise i'tidālile 1295
mizāclara ve d. olanlara vaqtinde vāki' oluncağ haylice 1356

demür [Tr.] *ad.* Demir.

d. *şāb ve gayrı gāyet habīsdür ammā d. ma'denine* 829

demür dikenī [Tr.] *ad.* Çoban Çökerten; Akdeniz ülkelerinde doğal olarak bulunan ve çok yıllık otsu bir bitki türü. Özellikle böbrek taşı ve ishal problemlerini gidermekte etkili.

d. *tohumı ve aluç ağacınıñ köki ve yemişi ve d. ve köki* 1416

deñiz [Tr.] *ad.* Deniz.

d. *biri d. içinde biten otlardan zīrā ba'zı otlar* 662
şular da bulunan balıq tatlu olsun ve d. şuyı 680
olan gāyet habīsdür d. balığı gāyetde memdühdür 691
ola ve d. kıyılarındaki pāk kıyıları ola 694
bākīdür d. kumundın ve taşından hāşıl olan ayaklı 720
hāşıl olur d. zararınıñ yokdur 730
cins balıkdandır gelür d. şularına dökülür 759
gibi çıkaralar d. şuyı dağı bu vechile 842
d.+de *anlar ekşer d. arkası üzerine yürürler ağızları* 672
vāfir bulunur ve hāşıl olduğu yirlerde d. gāyet 744
d.+i *hazreti musā (ع) balığıdur zīrā d. şağ* 765
d.+ler *bir ot biter d. kenārında balıq eti otlar* 667
d.+üñ *ve d. gāyet taşlı yirlerinde hāşıl olur* 739
balıgınıñ ekşer gıdāsı d. eyü otlarındandır 741
cemī'si andan bulunur ve huşuşā d. gāyet 755

denk [Tr.] *ad.* Denk, eş, benzer.

d. *ola ve bir d. ağırı ol külden alalar bir dirhem* 1413

deñlü [Tr.] *ed.* Denli; üstünlük derecesi bildiren bir edat, kadar.

d. *ve teveccüh ol d. olmaz ve şekli hasene teveccüh* 1343

der [Tr.] *ad.* Ter.

d. *ve d. dağı aqmağa başlaya ol vaqt hareket* 1152
uyku eşnāsında d. gelür ammā uyanıklıq cemī' zikr 1213

derece [Tr.] *ad.* Derece, mertebe, miktar.

d. *yabisdür derece-yi evlāda andan hāşıl olan gıdā laṭīfdür* 447
d.+de *eyü gıdādur ammā nihāyet d. yıller hāşıl olur* 460
ve at ve eşek ve deve etleri nihāyet d. galīz 594
şerāītile gāyet yüksek yirden aqalar nihāyet d. memdüh 815
o nihāyet d. sebze ve etde yokdur fi'l-cümle yinneli 950
ol d. degıldür kirasuñ ki tatlı olanuñ 1073
bu sebebden nihāyet d. ihtiyāt idüp 1262
zīrā bu d. tabī'atun meyl ihtiyāki olmasa 1330

- d.+dedür** *bu cihetden nihāyet d. ihtiyāt lāzımdur 1380*
olan şarābuñ zararı nihāyet d. ve siyāh 908
- d.+sinde** *fāyidesi nihāyet d. ve 'akreb ma'cūnı 1431*
buzagı d. gıdāsı laṭıfdür huşūşā sirkeyile 582
- deri** [Tr.] *ad.* Deri; vücudu örten dış tabaka.
- d.** *ider ve d. cāniblerinde olan ahlātı uyku ile harāret-i 1210*
- d.+den** *zararı var şafrāya münkalib olur d. hāşıl 537*
- deriñ** [Tr.] *sf.* Derin, dibiyle yüzeyi arasındaki uzaklık çok olan.
- d.** *eñ eyüsi oldur ki gāyet d. yirlerde ola ve ol 692*
gāyet memdūhdur ve gāyet ulu d. tatlu şularuñ 696
*bu didüğümüz vechile gāyet **derin** (درين) şular kuvvet 807*
- d.+dür** *gāyet irakdur ve nihāyetde d. ve hem kuvvet ile 811*
- derle-** [Tr.] *f.* Terlemek.
- d.-mek** *yā vāfire d. ile ba'zı evkāt olur ki 306*
yā ziyāde istifrāğ ile veyā ifrātula d. ile ruṭubet 312
- deryā** [Far.] *ad.* Derya, deniz.
- d.+ya** *ziyāde mertüb olur huşūşā d. yakın 136*
- devā** [Ar.] *ad.* Deva, hastalığı iyileştirmeye yarayan şey, ilaç, çare.
- d.** *bundan kuvvetlüce mü'essire d. yokdur ebegümece 976*
- d.+dur** *leṭāfeti sebebinden cemī' mizāclara d. sultānumuñ 624*
- d.+ya** *olmasun ki d. qarīb ola ve ne beñzer ola 339*
- deve** [Tr.] *ad.* Deve.
- d.** *ve at ve eşek ve d. etleri nihāyet derecede galiz 594*
- devlet** [Ar.] *ad.* Devlet, güç.
- d.** *odı hammāma giren **şāhib-devlet** mizācına göre 1294*
- devşür-** [Tr.] *f.* Devşirmek; toplamak.
- d.-ince** *vaqt soñra 'aklını başına d. tekrār 1173*
- deyü** **bk.** diyü
- di-** [Tr.] *f.* Demek; söylemek.
- d.-diler** *berkdür hażmı gücdür ve d. ki eti çok zamān 615*
- d.-dügümüz** *ve eger bu d. vechile gāyet derin şular kuvvet 807*
ammā bu d. evzā' müteğayyir ola 1151
*qabızdanki **didigümüz** (ديگومز) ihtibās budur 1257*
bu d. ihtibāslar sebebiyle çatlasa cāyizdür 1261
hammām bu d. tedbīr üzere olunca fāyideleri 1319
- d.-mekdür** *garizetde yaradılışı d. konmuşdur ve ol 201*
- d.-mişler** *cihetden etubbā bu emre esbābı zarūriyye d. zīrā 10*
- d.-rler** *oña bedel mā-[ye]teħallel d. ve muttaşıl mādāmki 218*
ve bir yüzi kara olduğına sebep oldur d. bu cins 767
isperince d. tabī'atı hārr u raṭbdur süddeleri 959
koşdurur ki rüm dilinde trağalinüs d. ve hem 1408

dil [Tr.] *ad.* Dil; tat almaya, konuşmaya ve yutkunmaya yarayan hareketli organ; lisan.

d. göğüsdür ve öyken ve *d.* ve ağızdur anlarıñ 1133
d.+i oluna şığır *d.* tabī'atı mu'tedildür sevdāvi 919
d.+inde yunān *d.* adı azharnosdur balıkların 735
koşdurur ki rüm *d.* trağalinüs dirler ve hem 1408
d.+indedür memdūhdur zīrā esāmisi yunān *d.* 773

dilim [Tr.] *ad.* Bir bütünden ayrılmış yassı, uzun, ince parça.

d.d. olıcağ *d.* *d.* idüp ve haylī zamān tuzda 951

dimāğ [Ar.] *ad.* Beyin, bilinç.

d.+a yinürse ziyāde şusuzlık virür *d.* buhāri çok çıkarur 436
ma'deye kuvvet virür ammā *d.* nihāyetde zararlı 929
ve kanı azdur ammā *d.* zararlı çokdur zīrā 934
buhāri *d.* su'ūd ider sersem ider ve çig 935
haylice kuvvetlücedür *d.* fī'l-cümle zararlı vardır 938
harāb ider hem *d.* zararlı nihāyetde olup 944
eyler ve *d.* ve siñirlere bi'l-hāşşa zararlı gāyetde 1043
muğarrerdür ki ol içerü *d.* çıkup zararlı 1233
cemī' a'zā-yı re'iseden *d.* ve kalb ve cigerdür 1363
d.+ı olıcağ *d.* harāb ider ve çok emrāza sebeb 1215
girü *d.* urur dünyānuñ fesādını ider 1268

dinil- [Tr.] *f.* Denilmek, söylenmek.

d.-ür harāret-i aşliyye ve garīziyye *d.* zīrā aşıl 200
ol māddeye ruḫbet-i aşliyye *d.* ki aşıl 207

dirhem [Ar.] *ad.* Eski bir ağırlık ölçüsü birimi.

d. ola ve bir denk ağırlı ol külden alalar bir *d.* balıla 1413
her birinden onar *d.* hem iki yüz *d.* şuyıla 1418
vü şān her birinden ikişer *d.* turbdan şıķılan 1425
iki *d.* miğdāri bir kaşık turb şuyı ile içile 1434
gāyet fāyidelüdü ve kalup dökülmüş beş *d.* 1438
bevşā vü şān yedi *d.* suklufendiryon 1439
sekiz *d.* hesek on *d.* duķu on *d.* batrisalyon 1440
batrisalyon dört *d.* aķ encīr yedi dāne 1441
bir bucuķ vaķıyye şuyıla kaynadalar tā yüz *d.* kalınca 1442
iki *d.* ve şaru zeriğ dört *d.* balıla 1448

diri [Tr.] *sf.* Diri, yaşayan, canlı olan.

d. insānuñ yaradılmışda konmuşdur ansuz *d.* olmağ 208

diş [Tr.] *ad.* Diş; çene kemiklerinin üzerine dizili beyaz kemik taneleri.

d. anuñ etini *d.* üstine uralar gāyet mücerrebdür 1451
d.+i ve *d.* koparmağa encīr yaprağı ve sirke tartası 1446
d.+leri yise karşusunda olanuñ *d.* kamaşur yā bir 1184
d.+üñ karışdırup oynayan *d.* üstine uralar ve yeşil 1449

dişi [Tr.] *ad.* Dişi; insanda ve hayvanda yavru veya yumurta yapan canlı.

d.+si efdaldür ve kış eyyāmında *d.* evlādur 750
d.+sinden irkegi ol eyyāmında eyüdü ve irkegi *d.* 724

- diyār** [Ar.] *ad.* Memleket, ülke.
- d.+ında** *acem d. hāşıl olur pirinc yirine isti 'māl iderler 482*
- diyü** [Tr.] *zf.* Diye.
- d.** *gibi ki ol hareket fāyidesi doğınsun d. olunmaz 1117*
*tođınsuñ **deyü** olunur anuñ gibi hareketüñ 1119*
d. ammā sırrı budur ve ba 'zı evkāt insānuñ kanı 1181
- doğu** [Tr.] *ad.* Doğu; güneşin doğduğu yön.
- d.+sı** *gün d. havāsıdur andan soñra garb 149*
- doğın-** [Tr.] *f.* Dokunmak, temas etmek, düzenini bozmak, karıştırmak.
- d.-masına** *vāki ' olmuş ola şehri şimāl havā d. māni 'dür 126*
d.-sun *gibi ki ol hareket fāyidesi d. diyü olunmaz 1117*
d.-up *havāsı şuya d. gelür ki tabi 'atı şovukdur 139*
d.-ur *yavuz d. düz yirde olmağdan ise zırā havānuñ 129*
yiyecek olursa hażm idemez çok zarar d. ve 418
- doym-** [Tr.] *f.* Doymak, tok duruma gelmek.
- d.-maduğları** *hinde ziyāde müte 'eşşir olmaduğları ve d. sebab 322*
- dök-** [Tr.] *f.* Dökmek; bir şeyi bulunduğu yerden başka yere boşaltmak.
- d.-eler** *içinde kömür gibi ola soñra alalar d. un gibi 1412*
d.-üp *ki içinden pilici çıkmış ola d. un gibi 1433*
- dökil-** [Tr.] *f.* Dökülmek.
- d.-e** *muđarrerdür yāhūd yağ kandilden d. zarfi 234*
ayrıla ve bedende ruṭūbet-i aşliyye olan d. 310
d.-ür *cins balıkdandır gelür deñiz sularına d. 759*
d.-miş *ğāyet fāyidelüdür ve şalup **dökülmüş** beş dirhem 1438*
- dökün-** [Tr.] *f.* Dökünmek, kendi üzerine dökmek.
- d.-mek** *bu issi şuyu bī-tekellüf d. olmaz ĥammām issisi 1313*
- dön-** [Tr.] *f.* Dönmek, dolanmak, yönü değiştirmek, sapmak.
- d.-eler** *ma 'de de fāsıd olalar dağı ağulı ĥılta d. helāk 1068*
d.-er *gibi ĥıdālar yā şafrāya d. veyāhūd tız yanar göynür 397*
ĥılṭ bulursa aña d. ma 'dede fāsıd olduğdan 567
mizācı o ĥıdā mizācına d. ĥattā ağaclar bile tatlu 658
şafrāya d. ve mizācı şovuk olana eyüdür ve ekşi 907
bulursa aña d. şeftālū ve řavun gibi 1075
- dönül-** [Tr.] *f.* Dönülmek.
- d.-ür** *olmağ ile fesāda ve keyfiyyeti reddiyyeye d. ve tabi 'at 302*
- döndür-** [Tr.] *f.* Döndürmek, dönmesini sağlamak.
- d.-e** *şālihāya d. ki aĥlāt-ı erba 'adur şan balđam ve sevdā 253*

dört [Tr.] *ad.* Sayı. *sf.* Dört.

- d.** *ikinci faşıl d. yıl ki şark ve şimāl ve ğarb* 19
faşıl yuluñ d. faşıldaki bahār yaz u 21
olur faşıl ve yuluñ d. faşılı vardur ki 167
nabızları külliya d. biş gün ölmekden 324
zıkr olunur balıguñ d. hāline vākıf olmağ 641
balık dağı d. dürlü nesneden ğıdālanur biri 661
üç d. gün havāda aşılmış ola 1001
ķaynadup tā d. bahşında bir bahşı kalıncağ ve süzile 1419
batırsalyon d. dirhem ağ encır yedi dāne 1441
iki dirhem ve şaru zeriğ d. dirhem balıla 1448

dördüncü [Tr.] *sf.* Dördüncü.

- d.** *beyānındadır d. faşıl yimegi kaç def'a yimek* 30
vāz geçmek gerek d. bāb hareket ve sükün 48
bilmek gerek d. hāli çıkduğı mevsümi bilmek 645
ba'zı balıklar ğāyet laşif olur d. hāli 697
ola d. bāb bir faşıldur hareket 1155
olur zırā ki menī d. hażmdan tamarlaruñ içinde 1359

duku [?] *ad.* Genellikle mart ayında Güney Doğu Asya'da yetişir. Meyvenin eti beş katmandan oluşur. Çekirdeklerinin bazıları acıdır. Çok tatlı bir meyvedir.

- d.** *sekiz dirhem ğesek on dirhem d. on dirhem* 1440

dur- [Tr.] *f.* Durmak, hareketsiz olmak.

- d.-a** *ve yanında bir boş bardağ dağı tura ol iplikden* 838
d.-ınca *meger ķaynadalar d. tız fāsıd olur ve* 564
d.-mağ *olduğı sebebden çok turlmağ ile tız müte'affin* 827
d.-masına *incinür ve içinde turlmasına mizācı müteħammil olmaz* 1297
d.-ur *zamān d. fāsıd olmaz belki bir iki ay ammā ğaylıce* 616

dut- [Tr.] *f.* Tutmak, kaplamak.

- d.-ar** *tevlid ider adamuñ bedenini ağır d. ammā vācib* 344
ve müteħallil olan māddele d. erimekten men' 1209
d.-mağ *anı d. cāyiz degıldür ğattā rıh bile ğaşā ki def'i* 1264

dutul- [Tr.] *f.* Tutulmak, zapt edilmek, bedenin bir bölgesini hareket ettirememek.

- d.-an** *cihetden oralarda d. balıklar ğāyet* 683
d.-duğı *ve fı'l-cümle kendünüñ dutıldığı ğinde bir* 705

düken- [Tr.] *f.* Tükenmek, kalmamak, sona ermek.

- d.-di** *ruşubet-i aşliyye ol maħalde fānī oldı d.* 1377
d.-düğinden *ve ruşubet-i aşliyye d. şoñra ğarāret-i ařliyyenüñ* 1378
d.-e *anuñ yirindedür d. veyā sönmesine bir bā'ış* 221
d.-icek *yağduğı yağı düketdüğü gibi yağı d. oduñ* 215
oduñ sönmesi mukarrerdür meger ol yağ d. bir yağı 216
dağı oldur ruşubet-i aşliyye bi'l-külliya d. fı'l-ħāl 330
d.-mesi *yağıñ d. dağı tedrıcile olmışdur tedrıcile* 320
d.-ür *aşıl fażla d. sermāyeden tamarlaruñ içinde* 1370

düket- [Tr.] *f.* Tüketmek, bitirmek, harcayarak yok etmek.

- d.-e** *şānıdır ki tıtuşduğı mādde ol māddeye dükede* 213

d.-dügi *yakduğı yağı d. gibi yağı dükenicek 215*
d.-mek *aşliyyeyi yakup d. meger taşradan meded ilhāk 247*

dünyā [Ar.] *ad.* Dünya, yer küre.

d.+nuñ *kudret olmaz mağlūb olur dağı d. emrāzına 1255*
girü dimāğı urur d. fesādını ider 1268

dünyevī[Ar.] *sf.* Dünya ile ilgili.

d.+nuñ *meger 'avārızı d. birisine rāst gele 264*

dürlü [Tr.] *sf.* Türlü, çeşitli.

d. *nisbeti olmaya ğayrı d. yağ ola yā evvelkiden 226*
gelür hazm ider ve çok d. ta 'ām yimekten ise 388
bir d. ta 'ām yimek evlādur zīrā her d. ta 'āmuñ 389
bir d. hażmı vardur müte 'addid ta 'āmlar ma 'dede vārid 390
balık dağı dört d. nesneden ğidālanur biri 661

düş- [Tr.] *f.* Düşmek, aşağı doğru hızla inmek, aksetmek.

d.-er *göze ak d. ve ziyāde kart tavuğıñ yimesine 603*
d.-üp *vaktin 'abeş vechile konmuş ola d. söyneye 223*
d.-ürür *şoğulcanları d. ve kavukda hāşıl olan 468*
şerifden şoğulcanı d. burçākuñ tabī'atı 475

düş [Tr.] *ad.* Düş, rüya, hayal.

d.+ler *kīmnōn ile yine ve yiyene ğāyet çirkin d. gösterür 462*

düz [Tr.] *sf.* Düz, dik veya eğik olmayan.

d. *yavuz doğınur d. yirde olmağdan ise zīrā havānuñ 129*

ebegümeçi [Tr.] *ad.* Ebegümeçi.

e. *bundan kuvvetlüce mü 'eşşire devā yoğdur e. tabī'atı 976*

ecmel [Ar.] *sf.* En güzel, pek güzel.

e. *kendü beğā-yı nev'ine sebep olıcağ aħsen ve e. ve ekmel 1346*

ecnās [Ar.] *ad.* Cinsler, çeşitler.

e.+muñ *balıklarūñ e. nihāyeti yoğdur bu zıkr olunan 771*

ecnebī [Ar.] *sf.* Yabancı olan.

e. *ağa hem ol toprağa bir e. nesne karışmaya yā taşlar 805*

eczā [Ar.] *ad.* Parçalar, kısımlar.

e.+sınuñ *ve hayvānuñ gevdesinden ğayrī cemī' e. tafşili 513*

edviyye [Ar.] *ad.* İlaçlar, çareler.

e.+ler *vāfir issi edüyyeler (اليدى) ki büber ve karanfül ve dārçını ve 783*
koğulu e. ile kaynadup bir miğdār sükker dağı 898
'ilācına kuvvetlü e. gerek ve masriditus 1437

- e.+leri** *bögrekte hâşıl olan taş dağidun e. hâşşa 1405*
- efdāl** [Ar.] *sf.* En fazla, en üstün.
- e.** *mizâc-ı şerîfine e. ve enseb gîdâ budur ve keklik 625*
- e.+dür** *eyyâmda e. ve kış eyyâmında dişisi evlâdur 750*
- ol e. ve yağmur suyu suyuñ gâyet 825*
- e.+ı** *munkaṭı 'olmak gerek ve hareketüñ e. oldur ki 1153*
- efsentin** [Fr.] *ad.* Artemisia absinthium (Pelin otu); papatyagiller familyasından Anadolu'da doğal olarak bulunan bir yavşan türü. Antik çağda ilaç olarak kullanılmış olan pelin otu, absent adlı alkollü içeceğin ana madesidir.
- e.** *yâbânisi ola ve fudañ ve e. ve selihâ ve belesân 1422*
- efşân** [Far.] *ad.* Sidik, idrar.
- e.** *şerîfden fî'l-cümle e. def'ine iktizâ olıncağ 1394*
- eger** [Far.] *ed.* Eğer, şayet.
- e.** *ve e. kalbde bu olmasa olan rûh yanup 105*
- olanlar ve e. şular şimâli cânibinde vâki' olur 137*
- ve e. şular cenûb cânibinde ise havâya ziyâde 140*
- gîlzet virür ve e. şular şark cânibinde vâki' 141*
- şoñra mündefi' olur ve e. uykuya kudreti olmaz 366*
- olmağdan kalur ve e. bi'l-'aks idüp gâlîz 377*
- hâr olanlara gâyet eyüdü e. etmegidür ve e. 450*
- fesâda virür e. tavuğa yidürseler yumurdlamaz 464*
- gîdâ gâlîzdür hazmı gücdür ve e. bir kişi 611*
- virür ve kendüñün hayâları men'yi arturur e. adam 629*
- varmağ muhâl olur ve e. er olursa 632*
- ve e. bu didüğümüz vechile gâyet derin şular kuvvet 807*
- tîz yayılır bu sebebden e. ma'dede ta'âm bulunacağ 872*
- ol binâ olunduğı nesneleriñ huşûşâ e. kirec 1284*
- gerek e. mizâci şafrâvî ve demevî ise i'tidâle 1295*
- eglen-** [Tr.] *f.* Eğlenmek, durmak, beklemek, vakit geçirmek.
- e.-üp** *geçemeyüp e. fâsid olur bu cihetden dâyimâ laṭfi 382*
- halvete girüp bir miqdârcuğ **eylenüp** oturmağ 1306*
- e.-mek** *ve hammâm içinde çoğ e. câyiz degildür huşûşâ 1314*
- ehemm** [Ar.] *sf.* En önemli, çok mühim.
- e.** *koşdur ve beden-i şihhatine ehemm-ü mühimmâtdan oldur ki 1245*
- mizâc-ı insâna lâzım ve vâcib ve ehemm-i mühimmâtlarındandır 1274*
- ekmek** bk. **etmek**
- ekmel** [Ar.] *sf.* En mükemmel; en uygun.
- e.** *beḳâ-yı nev'ine sebeb olıcağ aḫsen ve ecmel ve e. şekl ola 1346*
- e.+idür** *nev'inüñ laṭfi ve e. ṭabî'atda murâd idinür ki 1345*
- ekşer** [Ar.] *zf.* Ekseri, çoğunlukla. *sf.* En fazla.
- e.** *gâyetde habîs havâ cenûb havâsıdır zîrâ e. eşdüğü 151*
- esdürmez e. evkâtda havâ içlerinde muḫtebis gider 181*
- karışur bi-hasebi't-ṭabî'e e. ṭâ'una sebeb olan 186*

ve şāfīdür ve leṭāfeti cihetinden e. pādīşāhlar 189
ḥaz iderler ve e. ba'zī enbiyā (عليهم السلام) 191
bi-ḥasebi'ṭ-tabī'e sebep olacağı muḳarrerdür ve e. bunuñ 279
ve e. aḥvāde bu maraḫ mühlikdür meger vaktinde 299
ol cihetden ol cins balığı yiyen e. ḥastalanur 668
anlar e. deñizde arḳası üzerine yürürler ağızları 672
balığımuñ e. ğıdāsı deñizüñ eyü otlarındandır 741
baṭiyü'l-ḥazmdur e. iḥtimāl budur ki ḥazm olmaz 1021

eksil- [Tr.]f. Eksilmek, azalmak.

e.-ür issi e. şovuk muḥkem olmamışdur bu havānuñ 173

eksük [Tr.] sf. Eksik.

e. ḳanı e. idüp ḥarāretin sākin ider ve cimā'a 470
ve ba'zī mizāclara tuz ile yincek zararı **eksik** olur 1064

ekşi [Tr.] sf. Ekşi, ağızda buruk ve keskin bir tat bırakan tat.

e. döner ve mizācı şovuk olana eyüdür ve e. olan 907
ḳulinc maraḫını iḥdāş ider ḥuşuşā e. ve ḳabız 1033
ammā e. olanuñ ṭabī'atı bārid i yābisdür ma'deye 1076

e.+ler nāfi'dür ki sāyir e. zarar ider armud ki 1029

göricek o da öyle ider meşelā bir kişi e. yise 1183

e.+lerden cemī' e. bundan zararlısı yokdur cigere 1028

e.+nüñ laṭif olanuñ ṭabī'atı bārid i raṭbdur ve e. ṭabī'atı 1046

e.+si ekşer iḥtimāl budur ki ḥazm olmaz ve e. ma'ideye 1021

ṭatlusunuñ fi'l-cümle ḥarāreti var ammā e. ğāyet 1037

e.+sinüñ ḥārr u raṭbdur ve ḳalbe ḥaylice ḳuvvet virür ve e. ki 1040
turincuñ e. ṭabī'atı bārid i yābisdür ve cemī' 1027

el çek- [Tr.] Dey. El çekmek, vazgeçmek, uzak durmak.

e. ç.-mek iştihāsı variken e. ç. gerek zīrā ol bāḳīye iştihā birazdan 365

elbet bk. **elbette**

elbette [Ar.] zf. Elbette, kuşkusuz, şüphesiz, er geç.

e. ḥarāret ṭutuşup yanmasına **elbetde** bir mādde gerek ki 202
ise elbetde anlara mu'tād olmaḳ ile **elbet** mizācı 284
ise **elbetde** anlara mu'tād olmaḳ ile elbet mizācı 284
her birinden **elbet** ḥişşe alınur ve vaktide vāḳi' oluncaḳ 1364

el(ler)de büyü- [Tr.]f. Evcil olarak büyümek; evcilleştirmek. bk. **il içi**

e. b.-yen bulur e. b. etlerden faşlı's-sābi' 512

e. b.-yenden olan ḥayvānlarıñ mizācları yābisdür e. b. ve ellerde 490
icmālen yābāni olan ḥayvān ve ḳuş e. b. ḳurudur 495

el(ler)de büyüñ- [Tr.]f. Ellerde büyüñmek.

e.-enüñ büyüñenden ve e. b. ruṭūbeti artuḳdur 491

em- [Tr.]f. Emmek; dil, dudak ve soluk yardımıyla bir sıvıyı ağızına çekmek.

e.-mek gerek belki mümkün olsa memeden e. gerek 562

- emîn** [Ar.] *sf.* Emin, kendisine emniyet edilebilecek olan.
- e. *bunuñ gibi 'ufûnetden gâyet e. olur* 144
- emir** [Ar.] *ad.* Emir, buyruk, talimat.
- e.+dür *altı emrdür ki bu altı emirsüz hayât-ı insân müyesser degildir* 06
e.+e *bu cihetden eţubbâ bu emre esbâb-ı zarûriyye dimişler* 10
e.+inde *turunç gibi ibtidâ emrinde tohumunu bal şerbeti ile sıvırmak* 659
e.+üñ *gâyet zarûrdür imdi bu altı emrüñ beyânına* 12
- emirsüz** ["emir" Ar.] *sf.* Emirsiz.
- e. *emrdür ki bu altı e. hayât-ı insân müyesser degildir* 06
- emrâz** [Ar.] *ad.* Hastalıklar.
- e. *ve şakıl e. hâşıl olur külunc ve tesennüc gibi* 1258
ve 'ufûnetden hâşıl olan e. cemî'isi bunda hâşıl 1259
olan e. sekte ve şar' ve teşennüc ve gaş 1374
- e.+a *nihâyetdedür çok e. kefaretdür ammâ* 831
dimâğı harâb ider ve çok e. sebep 1215
çok e. ve rûh-u hayvânuñ za'fina ve ifsâdına 1290
sevdâdan 'arız olan e. hıffet 1354
haylî e. sebep olur ma'dede bulunan ta'âm 1386
- e.+ına *dünyânuñ e. mübtelâ olur meşelâ hâşâ huzûr-ı şerifden* 1256
e.+uñ *mîrâşile intikâl iden ba'zî e. birisi vâki'* 269
- eñ** [Tr.] *zf.* En; sıfatların anlamını yükselterek son dereceye çıkararak zarf; mübalağa edatı.
- e. *yirlerden ve kimi kumdan e. eyüsi oldur ki kendü* 651
memdühdür e. eyüsi oldur ki gâyet deriñ yirlerde ola 692
üzümüñ tabî'atı hârr u raşbdur e. eyüsi 999
- enbik** [Ar.] *ad.* İmbik, damıtma kabı.
- e.+den *eyü şudur veyâhüd e. gül şuyı çıkar* 841
- enbiyâ** [Ar.] *ad.* Peygamberler.
- e. *haz iderler ve ekşer ba'zî e. (عليهم السلام)* 191
- encir** [Far.] *ad.* İncir.
- e. *ağalar bitdügi yirde koş ağacı ve tut ve e. ağacı* 164
ma'deye ve cigere gâyet bî-bedeldür e. gâyet 1003
ve bi'l-hâşşa e. isti'mâl iden kişünüñ 1006
tabî'atı hârr u yâbisdür tîz haşm olur ve e. ile 1081
batrisalyon dört dirhem ak e. yedi dâne 1441
ve dişi koparmağa e. yaprağı ve sirke tartası 1446
- enen-** [Tr.] *f.* Hayvanlarda üreme organını köreltmek.
- e.-miş *ikisine varınca ve e. ola andan hâşıl olan* 570
galîzdür ve haşmı gücdür ve genc ve e. olan buzağı 581
- enginar** [Yun.] *ad.* Enginar; çiçekleri sebze olarak tüketilen çok yıllık otsu bitki.
- e. *ayak ağrısı ki nişirdür ve siñirleriñ e. zaşmetini* 966
habîşdür e. tabî'atı hârr u yâbisdür ma'deye haylî kuvvet 968

- enseb** [Ar.] *sf.* En uygun.
- e.** *mizāc-ı şerîfine efdal ve e. gîdā budur ve keklik 625*
- envā** [Ar.] *ad.* Çeşitler, türler.
- e.+ı** *tabî'at e. marāz 'ufūnet hāşıl olur ve tabî'at kavî 303
bu cins balık gāyet bî-bedeldür. ve-sāyir e. balıklarūñ 768
yābisdür cemî' e. zehirlere ve ağulara tiryākdur 1024
ola ve ne gāyet baî ola ve bundan gayrı e. hareket 1125
ammā hammām ifrātila olıcağ e. zararlarā sebep olur 1324
ikinci faşıl hareketūñ e. ve vaqt beyānındadır 46*
- e.+ım** *faşıl mīvenūñ e. beyān ider hūrmā 996
tağıdur ikinci faşıl hareketūñ e. ve vaqtini 1114*
- er** [Tr.] *zf.* Er, erken.
- e.** *varmağ muhāl olur ve eger e. olursa 632*
- er** [Tr.] *ad.* Er, koca.
- e.+e** *minba'd 'avrat artuğ e. varmağ ihtimāli yoğdur 633*
- erba'a** [Ar.] *sf.* Dört, dörtlü.
- e.+dur** *döndüre ki ahlāt-ı erba'adur kan balğam ve sevdā 253*
- eri-** [Tr.] *f.* Erimek, ısı etkisiyle sıvı duruma geçmek.
- e.-dükleri** *ve kardan eriyen şular ne kadar e. kardan 849*
- e.-mekden** *ve mütehallil olan mādeleri dutar e. men' 1209*
- e.-yen** *ve kardan e. şular ne kadar eridükleri kardan 849*
- e.-yüp** *şoñra uyku yorgunluğı giderür ve bedenden e. ve 1208
şorbā tarîk ile e. bişincek laîf olur hazmı 408*
- erik** [Tr.] *ad.* Erik; tatlı, ekşi veya mayhoş lezzetli meyve.
- e.** *ictināb gerekdür erigün tatlusı ve çoğusu 1045*
- erişte** [Far.] *ad.* Erişte; hamurun ince dilimler halinde kesilerek elde edilen bir tür makarna.
- e.** *etmek kabz ider ve ondan olan aşlar e. gibi 438*
- erit-** [Tr.] *f.* Eritmek, erimesine yok açmak.
- e.-icidür** *laîfdür eridicidür öñinde bulunan balğamı ve yili def' ider 448*
- e.-üp** *gelmeyüp eridüp tahtlil idemez dahı boğulmağ tarîki ile olınca 293
ahlātı eridüp tağıdur bu sebebdendür ki uyku eşnasında 1212*
- e.-ür** *fažaliyye cem' olmağa kıomaz zīrā tağıdur ve eridür 1109*
- ervāh** [Ar.] *ad.* Ruhlar.
- e.** *olmaz e. tahtlil olmasına sebep olur ammā mizācı 1298*
- es-** [Tr.] *f.* Esmek, (Rüzgar için) bir yöne doğru akmak.
- e.-dügi** *eşdügi (اشدوگی) yirlerde issidür zīrā güneş ısınduğı 152*
- e.-er** *ziyāde yıller e. alçağ yirler ola tağlar hāil olmaya 143*

- e.-üp** *şānidur ki tar yire uğrayıcağ dāyim e. munkaṭı' 130*
- esamī** [Ar.] *ad.* İsimler, namlar.
- e.+leri** *bilinen e. ile tafşıl beyānındadır levrek ki 734
ve türkide e. ma'lūm degıldür ol sebebden 774
ol sebebden e. ile zıkr olunmadı ve balıkuñ 775*
- e.+si** *memdūhdur zīrā e. yunān dilindedür 773*
- e.+sile** *beyānındadır ve her biri e. añulur altıncı 33*
- esbāb** [Ar.] *ad.* Sebepler, araçlar.
- e.+dur** *olan e. ve birer birer mizāc-ı insānda nice vāki' olur 241*
- e.+ı** *kāndilde zıkr olan 'avārız ve e. taṭbik 242*
- esbāb-ı semāviyye** [Ar.] *ad.* Gökyüzünden kaynaklanan nedenler.
- e. s.** *yaramazlığa e. s. ötürü kevākib-i seyyāre bir 113*
- esbāb-ı zārūiyye** [Ar.] *ad.* Zorunlu nedenler.
- e. z.** *bu cihetden eṭbbā bu emre e. z. dimişler 10*
- esdür-** [Tr.] *f.* Estirmek.
- e.-mez** *bināları ve tar yolları havāyı murād üzerine e. ekşer 180*
- eski-** [Tr.] *f.* Eskimek, yıpranmak.
- e.-yüp** *zarf e. delinmek ile oduñ yağula ictimā'ına 236*
- eskilik** [Tr.] *ad.* Eskilik, eski olma durumu.
- e.+i** *yigdür ve eskiligi bir yıllık ve iki yıllık şarāb ola 863*
- ešnā** [Ar.] *ad.* Esna; bir işin, bir olayın veya bir durumun sürdüğü zaman, an.
- e.+sındaeridüp** *tağıdur bu sebebdendür ki uyku e. 1212
vāfir örtü ister uyku e. ammā uyanuğ 1226*
- eşşah** [Ar.] *sf.* Essah, çok doğru, en gerçek.
- e.+ıdur** *havālarıñ e. andan soñra şıḥhatde şark 148*
- eşek** [Tr.] *ad.* Eşek; uzun kulaklı binek ve yük hayvanı.
- e.** *ve at ve e. ve deve etleri nihāyet derecede galiz 594*
- eşkāl** [Ar.] *ad.* Şekiller, biçimler.
- e.** *umur-ı tabi' iyyeden meşelā gündüzün ne e. ve ne 1177*
- eşribe** [Ar.] *ad.* İçecek şeyler, içkiler.
- e.** *olur ki isti'māl olunan gıdālar ve eşrebe ne kadar 286*
- e.+den** *yidügi gıdālardan ve icdügi e. ḥāşıl olur 250*

et [Tr.] *ad.* Et; insan ve hayvanlarda, deri ile kemik arasındaki kas ve yağ yığınlarından meydana gelen kısım.

- e.** sebze ve *e.* gibi ve *mīveler* gibi *zīrā* bunlardan *issi* 340
etlerinüñ tafşīli beyānındadır külliya e. cemī'i 485
öldükden şoñra fīrāk bulup e. kalur aqçiger 530
olan qan yābisdür çok gıdāsı var semiz e. gāyet 533
etüñ gıdāsından azdur ve arıq e. ve orta etden 535
- e.+de** *derecede sebze ve e. yoqdur fī'l-cümle yinmeli* 950
gāyet eyüdüür isfanāk cemī' sebze ve e. andan 978
- e.+den** *sebze ve e. laḥāna gibi ve circir gibi havāsı ḥabīs* 166
etüñ gıdāsından azdur ve arıq et ve orta e. mu 'tedil 535
olan qan e. ḥāşıl olandan za 'ıfđür sultānumuñ mizāc-ı 542
- e.+i** *yoqdur ziyāde qatı berk bişicek şığır e. mertebesinde* 406
şoñra zararı çok olur koyın e. cemī' etlerinüñ 568
genc ve semüz ola ve ayu e. tabī'atı ḥārr u raḥbdur ve ammā 592
ve ḥabīşdür faşlı's-tāsi' kuşlaruñ e. beyānındadır 595
ḥabīşdür ve gögercin e. ḥārdur ziyāde gıdāsı 605
gücdür e. ammā ziyāde issidür kazdan ḥāşıl olan 610
biş yıl yaşar ve ol yıl olmayınca yumurdlamaz e. gāyet 614
berkdür hazmı gücdür ve didiler ki e. çok zamān 615
bir ot biter deñizler kenārında balıq e. otlar 667
rāyihası ola gāyet mühmeldür ve e. yumşaq olan 706
'abesdür ammā e. gevrek ve bekçe olan eyüdüür ve 707
ve şığır e. ve geyik e. ve pastırmaları bile gāyet 1454
- e.+ile** *mīzāca gāyet eyüdüür semiz e. isbanak yirine boranı* 920
megerki gāyet semiz ve laḥif koyun e. veyā semiz 947
yatup ba 'dehu vāfir yağ yāḥūd semiz e. bişirüp 952
- e.+inde** *bedene gıdāsı azdur zīrā anuñ hikmeti e. degil* 528
- e.+inden** *ḥuzūr-ı şerifden fużalātı çokdur kuşlaruñ e. ḥāşıl* 493
ḥayvān e. ḥāşā 'izzī ḥuzūrdan gılzeti ve fużalātı 509
zarardur ve şığır e. ḥāşıl olan gıdā 580
bıldırcın e. ḥāşıl olan gıdā ḥārdur ammā 634
- e.+ini** *anuñ e. diş üstine uralar gāyet mücerredür* 1451
- e.+inüñ** *süñürler ki bāzular e. uçındadır andan ḥāşıl* 532
insānuñ mizācına qarīb ola ve oğlāk e. tabī'atı 572
qanın ḥiddetini giderür tavşan e. tabī'atı 584
daḥı böyledür ve kumrı e. tabī'atı gāyet 626
ve yingec bunlaruñ e. zararı yoqdur eyü gıdādur ve 732
ve laḥif e. ve kebāblar ve qalyeler gibi ola ve 357
- e.+ler** *elde büyüyen e. faşlı's-sābi'* 512
- e.+lerden** *ve at ve eşek ve deve e. nihāyet derecede galiz* 594
- e.+leri** *yinilen ḥayvānāt e. tabī'atları* 34
- e.+lerinüñ** *ḥayvānlaruñ e. tafşīli beyānındadır külliya et cemī'i* 485
- e.+lerüñ** *şoñra zararı çok olur koyın eti cemī' e.* 568
bilicler ve tavuqlar cemī' e. eyüsidür gıdāsı gāyet 596
- e.+üñ** *sebze ve e. tafşīli beyānındadır onüçünci faşıl* 43
gıdāsı orta e. gıdāsından azdur ve arıq et ve orta 535
onüçünci faşıl sebze ve e. tafşīli beyānındadır 911
sebze ve e. laḥifdür zīrā andan eyü ve artuq 913

eṭbbā [Ar.] *ad.* Tabibler.

- e.** *bu cihetden e. bu emre esbāb-ı zararüyye dimişler* 10

etlü [Tr.] *sf.* Etlı, içinde et bulunan.

- e.** *çıkan balıklar gibi zīrā anda taḥleb e. bir ot* 666

etmek [Tr.] *ad.* Ekmek.

- e.** *yaramazınıñ beyânındadır evveli buğdaydur e. andan hâşıl 423*
ve aķ e. ki kepekden ne kadar pāk ve aru ise 428
*yıgdür ve boğaca gibi bişen **ekmek** furun etmeginden 429*
*alçaķdur ve tavada bişen **ekmek** ğalızdür ve ol 430*
ol e. ki kurudur ki adı kuşgardur kepegi çokdur 431
ġıdāsı çokdur ve hażmı gecirekdür ve e. issi iken 435
ve kepeklü olan e. tabī'ata lînet virür ve aķ 437
aķ e. kabz ider ve ondan olan aşlar erişte gibi 438
- e.+inden** *yıgdür ve boğaca gibi bişen **ekmek** furun **etmeginden** alçaķdur 429*
- e.+üñ** *olur ve **etmegüñ** eyüsi oldur ki ayırılanmış aķ 424*
*ġāyet ğalızdür ve süd ile yoġrılan **etmegüñ** ġıdāsı 434*
- e.+ler** *az kuvvet virür ve ol e. ki yağ içinde bişer 433*
- e.+idür** *hār olanlara ġāyet eyüdü eger **etmegidür** ve eger 450*

eṭraf [Ar.] *ad.* Taraflar.

- e.+da** *söyünmeddür e. olana mededi yetişmez 326*
- e.+dan** *sebeb budur hattā ġāh olur ki e.nabızları 323*

ev [Tr.] *ad.* Ev, canlıların barındığı yuva.

- e.** *harāb ider ve yābān keçisi e. keçisinden daħı 589*
- e.+lerde** *yeñi bināli e. yatup uyumak huşuşā ziyāde 1288*

evķāt [Ar.] *ad.* Zamanlar.

- e.** *yā vāfire derlemek ile ba'zı e. olur ki 306*
ve ba'zı e. olur ki rūh-ı hayvānī hem içeriye 1169
kızarduġınıñ 'alāmeti budur ki ba'zı e. adamuñ 1175
diyü ammā sırrı budur ve ba'zı e. insānuñ kanı 1181
ol cānibe fī'l-hāl münfa'ıl olur ve ba'zı e. 1193
- e.+da** *ekşer e. havā içlerinde muhtebis gider 181*
- e.+inuñ** *mühlikdür yimeġüñ e. beyânındadır vācib olan 414*

evlā [Ar.] *sf.* Daha uygun.

- e.+da** *dereceyi e. andan hâşıl olan ġıdā laṭıfdür 447*
- e.+dur** *bir dürlü ta'ām yimek e. zīrā her dürlü ta'āmuñ 389*
efďaldür ve kış eyyāmında dişisi e. ve dāyimā 750
artuķ olmaķ e. zīrā fī'l-cümle balıġuñ sulṭānumuñ 780
az olursa e. zīrā eyü ġıdā degildür meger 792
taķdİR üzere tedbİR-i hikmet ile olmaķ e. meşelā 1279
- e.+sı** *ṭarīķinüñ beyânındadır e. kebābidur zīrā bişdigi 776*
- e.+sıdur** *ġāyet e. nīl şuyı gibi zīrā bñar başı 810*
ġāyet e. ammā tāzesi gerek zīrā ġāyet laṭıf 826

evsāħ [Ar.] *ad.* Kirler, pislikler.

- e.+tan** *hużür-ı şerİfden e. ve fażalātdan ayırtlar ve içinden 1321*

evvel [Ar.] *zf.* Evvel, ilk, önce, geçmiş.

- e.** *faşıl-ı evvel havānuñ beden-i insāna münāsibeti ve 60*
faşıl-ı evvel ġıdānuñ beden-i insāna münāsibeti 194
adamuñ ma'desini bulandurur yimekten e. yimek gerek 517
*beşinci bāb iki faşıldur **faşıl-ı evvel** uyķunuñ 1196*
*taşrası issi olur **faşıl-ı evvel** uyķu uyanuķlıķ 1228*
- e.+den** *olacaķ fāsıd olur e. olan māddelei 277*

e.+i yaramazınıñ beyânındadır e. buğdaydur etmek andan hâşıl 423

evvelki [Ar.] *zf.* Evvelki, ilki, önceki.

e. vâkıf olına bir muqaddime ve sekiz bâbdur e. bâb 16
bâb havâyı beyân ider üç faşıldur e. faşıl 17
faşıldur e. faşıl gıdalarınñ beden-i insâna münâsibeti 24
faşıldur e. faşıl hareket ve sükün fâyidesi ve zararı beyânındadır 45
uyku uyanıklığın beyânındadır iki faşıldur e. faşıl 50
beyânındadır iki faşıldur e. faşıl nefis hammâmuñ 54
faşıldur e. faşıl hammâmuñ fâyidesin ve zararı 58
veyâhüd aşlı e. yağı habîs yaramaz yağ ola 224
veyâhüd soñradan ilhâk olınan yağ e. yağa 225
gıdâlardan nâşî olur veyâhüd e. kendü 281
eyü olur yazın yaramaz olur e. hâli budur ki 648
üç faşıldur e. faşıl hareket ve sükün fâyidesi 1094
var e. halveti bârid i raıbdur ikinci halveti hârr u 1302
girmek câyiz degıldür ammâ ibtidâ`-yı tedrîc ile e. halvete 1305
sekizinci bâb iki faşıldur e. faşıl 1325
e.+den nisbeti olmaya ğayrı dürlü yağ ola yâ e. yaramaz 226
yaramaz ola veyâ ğâyet e. yig ola 227

evvelâ [Ar.] *zf.* Evvelâ, her şeyden önce.

e. idelüm e. harâret-i ğarîziyye ki kândîl dağı 243

evzâ` [Ar.] *ad.* Durumlar.

e. ammâ bu didüğümüz e. müteğayyir ola 1151
e.+ında insâna lâzımdur kendünüñ e. ve ahvâlinde 1116

eyit- [Tr.] *f.* Demek, anlatmak.

e.-mişler ve hind mücerrebleri e. ki yimesin 456

eyle bk. öyle

eyle- [Tr.] *f.* Eylemek, etmek, yapmak.

e.-dük şürü` idelüm her birine birer müte`addid bâb e. ve her 13
ve her bâba müte`addid fuşül e. ki vâkıf olmağa 14
e.-r ziyâde şaklar hem `aklı zekî e. havâsları kuvvet 628
ve cigerde südde hâşıl e. ve hazmı gücdür 998
ihdâs e. ve dimâğa ve siñirlere bi`l-hâşşa zararı ğâyetde 1043
bi`l-hâşşa ağız ağrısın ihdâs e. bu cihetden 1083
e.-sün ise vâfir hareket e. zîrâ hareket ile hazm 367
e.-ye havâ yokdur ki añun issiligin ta`dîl e. zîrâ ki 77
veyâhüd olanca yağı bir ğayrı cânibe teveccüh e. otdan 232
budur ki dâyimâ ihtiyâf e. ki gıdâsı bir gıdâ 338
hafîf olur ol şu ki issiden tîz iyliye 817
isti`mâl e. ve mizâcı şafrâvî olıcağ sirke 846
bir vechile hareket e. ki fâyidesi `â`id ola ve 1107
câyizdür ki şar` zahmetin ihdâs e. zîrâ ol def` 1266
bir mâddeye teveccühi meyl e. murâdı tahsîl itmek 1341

eylük [Tr.] *ad.* İyilik, iyi olma durumu.

e.+i eyüsidür ve ne kadar kanı az ise **eylügi** dahı 709

eyü [Tr.] sf. İyi.

- e. *ğalîzdür giç hażm olunur ammā hażm olıcaķ e. kan 445*
andan hāşıl olan ğidā ğāyet e. ğidādur mizācı 449
ğidāsı e. ğidādur ammā nihāyet derecede yiller hāşıl olur 460
hażmı güç ğidāsı e. degildür talaķuñ hażmı gücdür 524
şığıruñ südi e. oldı zīrā haml olduğı eyyām 556
gerek zīrā ba'zı bahār eyyāmında e. olur ve yazda 646
kışda e. olur yazın yaramaz olur evvelki hāli budur ki 648
vardur ki eyüdür anı yiyen balıķ e. olur andan 663
andan e. balıķ olmaz ve kimi yaramaz ot otlar anuñ gibi 664
ve yingec bunlaruñ etinuñ zararlı yoķdur e. ğidādur ve 732
balığmuñ ekşer ğidāsı deñizüñ e. otlarındandır 741
az olursa evlādur zīrā e. ğidā degildür meger 792
ğāyet e. şudur veyāhūd enbikden gül şuyı çıkar 841
sebze ve etüñ laţifidür zīrā andan e. ve artuķ 913
ğāyet olmuşı ve ağı ğāyet e. ğidādur ve 1004
hulķı ğāyet e. olur ammā ta'āmdan şoñra 1011
karışdırup yinince ğidāsı ğāyet e. olur 1082
e.+dür *hār olanlara ğāyet e. eger etmegidür ve eger 450*
ammā kâbızdur ğidāsı ğāyet e. hem ziyāde 452
vardur ki e. anı yiyen balıķ eyü olur andan 663
taşlar ve kayalar üzerindedür ğāyet e. ba'dehu 688
'abeşdür ammā eti gevrek ve bekçe olan e. ve 707
ğāyet e. ve yumurdası çift olan balıķ ğāyet e. ve ağda 711
irkeği ol eyyāmda e. ve irkeği dişisinden 724
aķar ve ba'dehu şimāle karşı aķan anlar daĥı e. 812
çeynemek ğāyet e. ve bişmiş olan şarāb ki 894
döner ve mizācı şovuk olana e. ve ekşi 907
mizāca ğāyet e. semiz etile ısbanak yirine boranı 920
ğāyet e. işfanāk cemī' sebze ve etde andan 978
e.+leri *eyyāmındaki e. aña beñzer ola ol cihetden 555*
e.+si *ve e. yaramazı beyānındadır onuncı faşıl balıķlaruñ 39*
şularuñ e. ve yaramazı beyānındadır on ikinci faşıl şarābuñ 41
şarābuñ e. ve yaramazı beyānındadır onüçüncü faşıl 42
hammāmuñ e. ve yaramazı beyānındadır ikinci faşıl 55
havālaruñ e. rüh mizācı ta'dil itmesine 146
olur ve etmegüñ e. oldur ki ayırtlanmış aķ 424
südüñ e. ve laţfi mizāc-ı insāna muvāfık ve münāsib 553
yirlerden ve kimi kumdan eñ e. oldur ki kendü 651
bulunduğı yir e. beyānındadır ol şular ki 687
eñ e. oldur ki ğāyet deriñ yirlerde ola ve ol 692
balıķlaruñ ğāyet irilerinden kılıç balığından e. 769
hażmı ve şunuñ ğāyet e. oldur ki aķar çeşme 803
ol şuyuñ ğāyet laţfi ve e. ol iplikden 839
şarābuñ e. oldur ki şafrāvī mizāca ğāyet aķ 861
mantar (العياذيا لله سم) kätildür ammā e. olan 994
üzümüñ tabī'atı hārr u raţbdur eñ e. 999
e.+sidür *faşıldur hammām tedbīrlerinde hammāmuñ e. oldur ki 1282*
etlerüñ e. bu şartıla kim genc ola bir yaşından 569
bilicler ve tavuķlar cemī' etlerüñ e. ğidāsı ğāyet 596
ğāyet e. ve ne kadar kamı az ise eylūğı daĥı 709
e.+sini *faşlu's-sānī yillerüñ e. ve yaramazını beyān ider 145*
hāşıl olan ğidālaruñ 'ale't-taşşil e. ve 422
e.+sinüñ *sekizinci faşıl hayvānātuñ e. beyānındadır 37*
şoñra e. ve zararlı olanuñ tafđiline şürü' 334

eyyām [Ar.] ad. Günler, zaman.

- e. *şığıruñ südi eyü oldı zīrā haml olduğı e. 'avrat 556*

		'avrat hāmīle olduğı e. gibidür ve andan şoñra 557 bu e. kötülüği eyyāmıdır zīrā yumurdladığı vaqt 700 olmuş ola zīrā güneş başumuza yakındır bu e. havānuñ 171 kendünüñ kuvveti kalmaz ammā irkeği ol e. yığdır 701 irkeği ol e. eyüdüür ve irkeği dışısinden 724 yaza yakın yumurdlar ol cihetden irkeği ol e. efdaldür 749 ba'zı eyyām-ı bahārda çıkar ol mevsümde yumurdlar 699 yaz e. ola nā'nānuñ tabī'atı hārr u yābisdür 924 bu eyyām kötülüği e. zīrā yumurdladığı vaqt 700 mevsümü bahār e. zīrā kışın yumurdlar kıfāl 740 havā her birinden tađyīr olunur bahār e. havā 168 ammā kış e. kağıyye bi'l-'aksdür harāret- i ğarīziyye 361 kış e. ve hem kuvvetlüce muhkem kan ider hađm 443 kuvvet virür ammā yimesi kabz ider ve kış e. 587 ğālīzdür huşuřā güz e. ğāyet semizdür 593 gerek zīrā ba'zı bahār e. eyü olur ve yazda 646 efđaldür ve kış e. dışısı evlādur 750 huşuřā yaz e. ğāyet bī-bedeldür sulānumuñ 973 lezīd olur zīrā bahār e. şoñra yumurdlar 723 andan yaykanup pāk olur ve bahār e. şoñra 748 gebeliği e. eyüleri aña beñzer ola ol cihetden 555
e.+da		
e.+ı		
e.+ıdur		
e.+ında		
e.+ından		
e.+ındaki		
fāhiş	[Ar.] sf. Fahiş, aşırı.	
f.+dür	ğāyetde f. mümkün olduğca çığını yimekten ziyāde 1044	
fāyide	[Ar.] ad. Fayda, yarar.	
f.+de	ve kabzdan beden-i insāna ne lāzım gelir f. 1242	
f.+den	güneşde hāşıl olan şarāb f. hālī 902	
f.+leri	hammām bu didüğümüz tebdīr üzere olunca f. budur 1319	
f.+lerünüñ	hareketüñ f. biri budur ki bedende ahlātı 1108	
f.+si	havānuñ beden-i insāna f. ve münāsibeti beyānındadır 18 evvelki faşıl hareket ve sükün f. ve zararı beyānındadır 45 faşıl beden-i insāna f. ve zararı beyānındadır 51 bāb istifrağ ve kabz bedene zarar ve f. beyānındadır 53 ve f. beyānındadır insān hayātına gereklü ve 61 mizāc-ı insāna iñen f. yokdur ğidāyet bābında 799 uğrayan şular ğāyet lağif ve f. bedene 830 şerīfi gibi ğāyet f. çokdur hattā 856 evvelki faşıl hareket ve sükün f. 1094 bir vechile hareket eyleye ki f. 'ā'id ola ve 1107 gibi ki ol hareket f. doğınsun dıyü olunmaz 1117 ve ba'zı hareket vardur bi'zzāt kaşd ile f. tokınsuñ 1118 hareketüñ f. umulur ve külliyā hareketüñ merātibi vardur 1120 içerüye müteveccih olur ve uyķunuñ f. budur 1204 huşn-i şekl-i cemīl ola cimā'uñ f. vaķtinde 1350 yimesiniñ f. nihāyet derecededür ve 'akreb ma'cūmı 1431 dāhi nihāyet f. çokdur ve yumurda kabuğı 1432 ne vaķt girmek cāyızdır f. ve zararı beyānındadır 56 evvelki faşıl hammāmuñ f. ve zararı 58 cihetden lāzım olmuş fā'idesin (فاعده سن) ve zararın 1326 ve uyanıķlıđuñ bedeni insāna f. ve zararını 1197	
f.+sin		
f.+sini		
fāyidelü	["fāyide" Ar.] sf. Faydalı, yararlı.	
f.+dür	ğāyet f. ve fısdıķı 'arabī yimesiniñ 1430 ğāyet f. ve kalup dökülmüş beş dirhem 1438	

fānī [Ar.] *sf.* Fani, kalıcı olmayan.

f. *ruṭūbet-i aṣliyye ol maḥalde f. oldu dükendi* 1377

fārūḳ [Ar.] *sf.* Keskin, etkili.

f. *köki ve yābān sedebī ve tiryāḳı f. daḥı* 1429

fāsīd [Ar.] *sf.* Bozuk, bozulmuş.

f. *bi 'l-külliyā mizācı f. ola öyleye lāzım gelür ki hāşıl* 271
olan oḡlanuñ mizācı külliyā f. ola zīrā 272
terkīb olunduḡı māddeden f. idi anuñ gibi 273
olacaḡ f. olur evvelden olan māddeleeri 277
fesād isti 'māl olunan habīs ve f. ḡidālardan 280
eglenüp f. olur bu cihetden dāyimā laṭfī 382
olıcaḡ f. olur zīrā ma 'denüñ mizācı hārdur bunuñ 396
meger kaynadalar durınca tīz f. olur ve 564
hılı bulursa aña döner ma 'dede f. olduḡdan 567
durur f. olmaz belki bir iki ay ammā ḡaylıce 616
ma 'de de f. olalar daḥı aḡulı hılıta döneler 1068
aḡlātına infi 'āl gelür f. olur ya 'nī ol 1190
f.+e *ider çok aḡlāt-ı fāsīde ma 'dede cem ' ider* 351

faş(ı)l [Ar.] *ad.* Fasil, bölüm, ayırım.

f. *bāb havāyı beyān ider üç faşıldur evvelki f. havānuñ* 17
ikinci f. dört yıl ki şark ve şimāl ve garb 19
üçünçü f. yuluñ dört faşıldaki bahār yaz u 21
evvelki f. ḡidālaruñ beden-i insāna münāsibeti 24
ve ne cihetden lāzım ve zārūrīdür ikinci f. ḡidānuñ 25
üçüncü f. ḡidālaruñ tertibinde kaḅkısı öñürdi kaḅkısı soñra 27
beyānındadır dördüncü f. yimeḡi kaç def'a yimek 30
gerek anuñ beyānındadır beşinci f. yirden 31
altıncı f. yinilen ḡayvānāt etleriniñ tabī'atları 34
taşlılindedür yidinci f. ḡayvānuñ gevdesinden 35
sekizinci f. ḡayvānātuñ eyüsünüñ beyānındadır 37
toḡuzuncı f. cemī 'i yinen kuşlaruñ tabī'atları 38
ve eyüsi yaramazı beyānındadır onuncı f. balıḡlaruñ 39
taşlıli beyānındadır on birinci f. içilecek şularuñ 40
eyüsi ve yaramazı beyānındadır on ikinci f. şarābuñ 41
eyüsi ve yaramazı beyānındadır onüçüncü f. sebze 42
ve etüñ taşlıli beyānındadır onüçüncü f. hareket 43
evvelki f. hareket ve sükün fāyidesi ve zārarı beyānındadır 45
ikinci f. hareketüñ envā 'ı ve vaḡt beyānındadır 46
üçüncü f. harekete ne vaḡt başlamaḡ gerek ve ne vaḡt 47
evvelki f. beden-i insāna fāyidesi ve zārarı beyānındadır 51
ikinci f. münāsib olan vaḡti beyān ider ikinci 52
beyānındadır iki faşıldur evvelki f. nefis ḡammāmuñ 54
eyüsi ve yaramazı beyānındadır ikinci f. ḡammāma 55
evvelki f. ḡammāmuñ fāyidesin ve zārarı 58
beyānındadır ikinci f. münāsib olan vaḡti beyān ider 59
ider faşıl-ı evvel havānuñ beden-i insāna münāsibeti ve 60
emīn olur faşlu 's- sānī yılleriñ eyüsini ve yaramazını beyān ider 145
olur f. ve yuluñ dört faşlı vardur ki 167
zamānda bārid hem raḡbdur faşıl-ı rābī ' şahrālaruñ havāsınuñ 176
faşıldur faşıl-ı evvel ḡidānuñ beden-i insāna münāsibeti 194
idelüm f. yinilen ve içilen nesneleriñ 335
mu 'tın olur faşlu 's-şālīş andan soñra 370
mizāc-ı şerīfleri gibi faşıl-ı rābī ' ve ḡidālaruñ 402

halel gelür faşlu'l-hāmis yirde biten nebāt-ı hüübātadan 421
issilerde münāsib gıdādur faşlu's-sādīs yinilen hayvānlarıuñ 484
elde büyüyen etlerden faşlı's-sābi' ve hayvānuñ 512
kanı cemī'sinden yaramazdur faşlu's-sāmin südüñ eyüsi 552
ve habīsdür faşlı's-tāsi' kuşlarıuñ eti beyānındadır 595
olmaz faşlu'l-āşir balıklar beyānındadır ki 640
on birinci f. şular beyānındadır şunuñ 798
içmekden büyük haṭā yokdur ikinci f. şarābuñ 860
onüçüncü f. sebze ve etüñ tafşılı beyānındadır 911
on dördüncü f. mīvenüñ envā'ını beyān ider ḥurmā 996
evvelki f. hareket ve sükün fāyidesi 1094
tağıdur ikinci f. hareketüñ envā'ını 1114
üçüncü f. harekete ne vaḳt başlamak 1138
beşinci bāb iki faşıldur faşlı-evvel uykuñuñ 1196
taşrası issi olur faşlı-evvel uyku uyanıklık 1228
sekizinci bāb iki faşıldur evvelki f. 1325
kendüden iktizā itmeyicek olmaya f. ikinci 1382
f.+dur *bāb havāyı beyān ider üç f. evvelki faşıl 17*
beyānındadır ikinci bāb bāb on dört f. evvelki 23
hareket ve sükün bedeniyye beyānındadır üç f. evvelki 44
nefsāniyye beyānındadır bir f. beşinci bāb 49
uyku uyanıklığın beyānındadır iki f. evvelki 50
beyānındadır iki f. evvelki faşıl nefis ḥammāmuñ 54
sekizinci bāb ḥammāmuñ tafşilindedür iki f. evvelki 57
budur ikinci bāb on dört f. faşıl-ı evvel 193
giderür gıdāsı azdur üçüncü bāb üç f. evvelki 1093
ola dördüncü bāb bir f. hareket 1155
beşinci bāb iki f. faşıl-ı evvel uykuñuñ 1196
uyumak gerek cāyizdür altıncı bāb bir f. istifrāğdan 1241
iki f. ḥammām tedbīrlerinde ḥammāmuñ eyüsi oldur ki 1282
f.+ı *sekizinci bāb iki f. evvelki faşıl 1325*
olur faşıl ve yuluñ dört f. vardur ki 167
f.+ındaki *mizācı bārid i yābisdür kış şitā f. ol 174*
faşıl yuluñ dört f. bahār yaz u 21

fazalāt [Ar.] *ad.* Artıklar, döküntüler, pislikler.

f. *ḥuzūr-ı şerīfden f. ve mühmelāt [ve] ölüler 183*
ve f. def' itmesine tarīk kovmuşdur meger 1247
f.+dan *evsāhtan ve f. ayırtlar ve içinden 1321*

fazaliyye ["fazla" Ar.] *ad.* Fazlalık, çokluk.

f. *aḥlāt-ı f. cem' olmağa komaz zīrā tağıdur ve eridür 1109*

fazla [Ar.] *sf.* Fazla, daha çok, aşırı.

f. *aşıl f. dükenür sermāyeden tamarlarıuñ içinde 1370*
f.+sı *hazm-ı rābi' uñ f. kavī ve çok olur menīle 1365*
f.+sından *menī añun f. ḥāşıl olur ve ba'zı 1361*

ferah [Ar.] *ad.* Ferah, sevinme, iç açıklığı.

f. *ziyāde f. virür kişnic tabī'atı gāyet şovukdur 922*
ḥāşıl olur ve 'irāz-ı nef sāniyye oldur f. ve gam 1157
añsuzdan bir adama ziyāde büyük f. oluncaḳ 1162
zīrā f. sebebiyle rūḥ-ı hayvānī taşralara teveccüh ider 1164
olmasından ihtirāz gerek f. variken olmaḳ gerek 1396
ammā gāyetde ziyāde f. 'akabince olunmaya ve ḳan 1397
f.+daki *taşralarına çıkar ve gāh içerde münḥaşır olur f. gibi 1160*

fesād [Ar.] *ad.* Bozukluk, fenalık.

- f.** *havāya gāyet kūdūret ve gūlzet ve f. ve 'ufūnet* 185
bunuñ gibi f. isti 'māl olunan habīs ve fāsīd 280
hāşıl olan f. budur ve sūniūhos ismi 295
f.+a *olmak ile f. ve keyfiyyeti reddiyyeye dönülür ve tabī'at* 302
'aqlını f. virür eger tavuğa yidürseler yumurdlamaz 464
f.+ım *girü dimāğı urur dünyānuñ f. ider* 1268

findık [Ar.] *ad.* Fındık.

- f.+uñ** *gerek ve baş ağırsı ider f. tabī'atı hārr u raḥbdur* 1086

fisduķ [Ar.] *ad.* Fıstık; yer fıstığı, antep fıstığı, çam fıstığı denilen kuru yemişlerin genel adı.

- f.** *gāyet fāyidelūdür ve fisduķ-ı 'arabī yimesinūñ* 1430

fi'l [Ar.] *ad.* İş, hareket, eylem.

- f.** *ol fi'l-i kabīḥa kimesne meyl itmezdi ḥuşūşā* 1331
teveccūh añadur ve ol murād bu f. vāsıtasıla 1339

fi'l-cümle [Ar.] *zf.* Bütünüyle.

- f. c.** *aşliyyenūñ ma 'denidür f. idrāki ve ḥissi* 328
mādāmki f. nefsiñ iştihāsi variken 364
tavukdan şakinmak gerek f. zīrā tecribe ile 600
ammā kumdan hāşıl olan f. bundan 654
ve f. kendünūñ dutıldığı hinde bir habīs 705
evlādur zīrā f. balıgūñ sulṭānumūñ mizāc-ı şerīfine 780
baḥī muḥtebis olan şular ki akmaya ve f. dadı 832
ḥaylice kuvvetlücedür dimāğa f. zararı vardur 938
derecede sebze ve etde yokdur f. yinmeli 950
bu vechile olucaķ f. işlāḥ olur şalgamun 953
ıatlusunūñ f. ḥarāreti var ammā ekşisi gāyet 1037
şerīfden f. eşān def'ine iktizā olıncaķ 1394

fi'le gel-[Tr.] *f.* Gerçekleşmek, eyleme dönüşmek.

- f. g.-e** *konulan ḥālet-i fi'le gele murād hāşıl olsun* 1338

fi'l-ḥāl [Ar.] *zf.* Halde, durum içinde.

- f. ḥ.** *dükencek f. añsuzdan söyünür* 331
bulındığı bir yırtıcı kuş varımış anı yiyicek f. ölür 601
içeler ve şarābı çok içüp imtilā olan f. istifrāğ 883
var ḥuşūşā şar' olan bi'l-ḥāşşa f. anı 930
ol cānibe f. münfa 'il olur ve ba'zı evkāt 1193

firāk [Tr.] *ad.* Ayrılık, ayrılış.

- f.** *kalmadı ve bu vechile vāki' olan f. iken* 316
öldükden soñra f. bulup et kalur akciger 530

fitil [Ar.] *ad.* Kandil veya mum gibi aydınlanma araçlarında kullanılan yağ emici iplik.

- f.** *kandil yanup sönmez megerki f. ki bedeni insān* 220

fodula [Tr.] *ad.* İmaretlerde yoksullara dağıtılan, özsüz undan yapılmış pide biçimindeki ekmek.

f. *orta haş f. gibi haşmı kolaydır ammā insāna 432*

fudanc [?] *ad.* Eczacılıkta kullanılan bir çeşit bitki.

f. *yābānisi ola ve f. ve efsentin ve selihā ve belesān 1422*

furun [Ar.] *ad.* Fırın; yiyecekleri pişirmek, kurutmak için kullanılan, tabanı düz tavanı kubbemsi bir tür ocak.

f. *yigdūr ve boğaca gibi bişen ekmek f. etmeginden 429*

f.+a *odi şavulmuş f. koyalar tā 'akreb 1411*

f.+da *ola f. ve issi iken yinmiye şovuk yine 427*

fuşul [Ar.] *ad.* Fasıllar, kısımlar.

f. *ve her bāba müte 'addid f. eyledük ki vākıf olmağa 14*

f.+a *müte 'addid f. münkasim oldu muḳaddime budur ma 'lüm 03*

fuzalāt [Ar.] *ad.* Fazlalıklar.

f.+ı *ḫuzūr-ı şerīfden f. çokdur kuşların etinden 493*
etinden ḫāşā 'izzī ḫuzūrdan gılzeti ve f. çokdur 509
hinde olanca ruḫūbeti ve f. aḳar gider ve ba 'dehu 777
budur ki bedenüñ ḫāşā ba 'zi f. bile menile mündefi' 1351

gāh [Far.] *zf.* Kah, bazen, zaman zaman.

g. *ziyāde issi olmasına sebep olur ve g. havā müteğayyir 115*
ki yanında vāki ' olur zīrā g. olur ki bir şehir-i şimālī 121
ve g. olur ki havā-yı cenūb şovuk yirlere ve karlu tağlara 158
ve yirlerüñ havāsına daḫı g. içinde mütevellid olan 161
ve g. olur ki kandilde yanan oduñ üzerine bir 228
ve g. olur ki isti 'māl olunan gıdālar ve eşrebe 286
sebeb budur hattā g. olur ki etraftan 323
yitişmez hükemā hareketi vech gördiler ki dāyimā g. g. insān 1106
bunların sebebinden g. rūḫ-ı ḫayvānī bedenüñ 1159
taşralarına çıkar ve g. içerüde münḫaşır olur feraḫdaki 1160

gālib [Ar.] *sf.* Galip, üstün gelen, daha güçlü.

ğ. *ma 'ide anuñ üzerine ḫāil ve ğ. olur ḫaḳḳından 387*

ğalīz [Ar.] *sf.* Çirkin, yoğun.

g. *laḫīf şunuñ ğāyet ğ. ve bulanuk şunuñ 178*
adamuñ kanın yaḳar iḫrāḳ ider ve ğ. olanlar 342
öñürdi yimek gerek ğ. olan yimegüñ haşmı 374
olan tiz haşm olur aşığa iner ve ğ. olan haşm 376
olmaḳdan ḳalur ve eger bi 'l- 'aks idüp ğ. öñürdi yiyüp 377
zīrā ğ. gıdā altındadır varur laḫīf olanı geçemeyüp 381
yaramaz ğ. ta 'āmlardan az miḳdār yinince zararlı 384
yimekten ise zīrā ta 'ām ne ḳadar ğ. ise az olmağın 386
nefis ve laḫīf gıdā ise ğ. vechile bişicek 404
olur haşmı güç olmasında ve ğ. haşmı güç gıdā 407
anuñ yimeginden yaramaz ğ. kan olur 473
deve etleri nihāyet derecede ğ. ve ḫabīşdür 594
degül imiş ğayrı ğ. şuya ḳarışur nesnelere 717
çıkılmış ol ğ. nesnelere gıdā yiyeni kendüde daḫı bāḳıdır 719

ğ.+dür

ğāyet ğ. ve ḥabīsdür ve şuda yāhni bişen ğāyet 785
ve siyāh ğ. olan şarāb kâbiz ola ğalīzdür 909
bārid i raḥbdur ğāyet ğ. ve ḥabīsdür meger 990
ider ve içi ki aḳdur ğāyet ğ. ve baṭiyü'l-hazmdur 1020
itdügi ğidālardan ve şerbetlerden aḥlāṭi ğ. irkilür 1096
ola imtilādan ve ğ. aḥlāṭdan ammā ziyāde açlık 1141
ğāyetde ğ. ve ḥabīs ola ki göz göre kendü kendüyi 1250
ammā ğāyetde ğ. yimekler yenince ṭabī'at anları haẓm 1254
cihetinden kaḅkısı laṭīf ve kaḅkısı ğ. anlarıñ 29
alçaḳdur ve tavada bişen ekmek ğ. ve ol 430
ğāyet ğ. ve süd ile yoğrılan etmegüñ 434
ve tutmaç ve avmaç gibi bunlarıñ cümlesi ğ. megerki 439
ammā ğ. ğiç haẓm olunur ammā haẓm olıcaḳ eyü kan 445
ḥabīs ve ğ. ammā buzağuları yavuz semiz ider 476
ṭabī'atı bārid i yābisdür ve ğidāsı ğ. bi'l-hāşşa 478
başuñ ğidāsı ğ. adamı kızdurur şovuk havālardan 515
ma'deyi bozar memeler şovuk ve ğ. ğidāsı çok 521
kızıl ciger kuvvetlüdür haẓmı güc ve ğ. bögregüñ 523
ḥāşıl olan ğidā ğ. ve haẓmı gücdür ve genc 581
ammā ğ. ḥuşūşā güz eyyāmında ğāyet semizdür 593
kuvvetlidir ve andan ḥāşıl olan kan ğ. ve başlarını 606
ğidā ğ. haẓmı gücdür ve eger bir kişi 611
ğāyetde ğ. ve-sāyir yırtıcı kuşları 'ad itmek 639
ve siyāh ğalīz olan şarāb kâbiz ola ğ. ammā 909
yābisdür andan ḥāşıl olan ğidā ḳatı ğ. megerki 946
ṭabī'atı ḥārr u raḥbdur ve ğidāsı ğ. ve cigerde 997
ğāyetde ğ. andañ ḥāşıl olan ḥilṭ ğāyet 1050
olan ğidā ğāyet ğ. ve cāyizdür ki 1067
ṭabī'atı ḥārr u yābisdür ğidāsı ğ. ammā 1079

gam [Ar.] *ad.* Gam, kaygı, tasa.

g. *ve ğ. ve korku ve vehm ve utanmaç ve beliñlemek gibi zīrā 1158*
ḥayvānī ğ. sebebinden munḳabız olur içeriñde cem' 1167
ğ.+dan *müteḥallil olur ve ğ. daḥı ğāyet ğamgīn haber 1165*

ğamgīn [Ar.+Far.] *sf.* Gamlı kederli.

g. *müteḥallil olur ve ğamdan daḥı ğāyet ğ. haber 1165*

ğaraz [Ar.] *ad.* Garaz, maksat, gaye.

g. *anuñla perverde olur rūḥdan ğ. olunan 64*

ğarb [Ar.] *ad.* Batı; güneşin battığı yön.

g. *dört yıl ki şarḳ ve şimāl ve ğ. ve cenūbdur 19*
laṭīfi budur ki açık ola şarḳa ve şimāle ve ğ. cānibi 132
doğusu havāsıdır andan şoñra ğ. gün batusıdır 149
mu'tedildür ammā yübüseti ğ. havāsından artucaḳdur 157
ammā ğ. cānibine yā cenūb cānibine aḳan şular 813

ğarğara [Tr.] *ad.* Gargara, su vb. sıvıları ağızda yutmadan çalkalamak.

g. *şoñra sirke ve bal ile yayḳayup ğ. itmek 885*

ğarīb [Ar.] *sf.* Garip, tuhaf, alışılmamış.

g. *issi ola bir ğ. dadı ve rāyiḥa olmaya ve ol 819*

ğarize(t)	[Ar.] <i>ad.</i> Doğa, yaratılış gereği kendiliğinden oluşma.
ğ.+de	<i>zīrā aşıl ğ. yaradılışı dimektür konmuşdur ve ol</i> 201
ğarziyye	[Ar.] <i>ad.</i> Doğal, tabii; doğallık, tabiiilik
ğ.	<i>harāret-i aşliyye ve ğ. dinilir zīrā aşıl</i> 200 <i>idelüm evvelā harāret-i ğarziyye ki kandil dağı</i> 243 <i>öñürdi sākıř olur zīrā harāret-i ğarziyye</i> 325 <i>harāret-i ğarziyye içerüde cem' olmuşdur andan soñra</i> 362 <i>budur ki cemī' kuvvetlere harāret-i ğarziyye içerüde</i> 1205 <i>harāret-i ğarziyye içerüde muhtebis olmağ ile kuvvetlenür bu</i> 1211 <i>harāret-i ğarziyye içerüsine teveccüh idüp hužürdadur</i> 1223 <i>iken harāret-i ğarziyye taşraya teveccüh ider bedenün</i> 1227 <i>harāret-i ğarziyye içerülerdedür hazm idecek nesne arar</i> 1236 ğ.+nüñ ğ.+si <i>zararlu ħabīs kažiyye olmaz zīrā harāret-i ğarziyyenüñ</i> 1219 <i>yimek gerek zīrā insānuñ harāret-i ğarziyyesi taşra</i> 359 <i>ikincisi budur ki insānuñ harāret-i ğarziyyesi in'āş</i> 1110
ğaş	[Ar.] <i>ad.</i> Kendinden geçme, bayılma.
ğ.	<i>olan emrāz sekte ve şar' ve teşennüc ve ğ. cemī'isi</i> 1374
ğāyet	[Ar.] <i>zf.</i> Gayet, son derece, çok.
ğ.	<i>degildir ğ. zarūrīdür imdi bu altı emrūñ beyānına</i> 12 <i>bunda şol rūhdur ki ahlātuñ ğ. lañifinden</i> 65 <i>sebeb oldur ki içerüdeki harāret ğ. kavīdür ve</i> 80 <i>tutuşurdu zīrā ğ. issidür ammā bu vechile i'tidāl</i> 106 <i>havānuñ ğ. lañifini ve mu'tedilini ihtiyār idevüz</i> 108 <i>munkaşı' olmaz ammā şehirlerüñ havāsınuñ ğ. lañifi budur</i> 131 <i>bunuñ gibi 'ufūnetden ğ. emīn olur</i> 144 <i>ağacı gibi havāsi ğ. ħabīs olur ve</i> 165 <i>lañif şunuñ ğ. ğalīz ve bulanuğ şunuñ</i> 178 <i>havāya ğ. küdür et ve ğilzet ve fesād ve 'ufūnet</i> 185 <i>yaramaz ola veyā ğ. evvelkiden yig ola</i> 227 <i>olunan ğidālar ve içilen şerbetler ğ. lañif ola</i> 260 <i>budur ki ğidāsi ğ. lañif ola ki ileride tafşil</i> 345 <i>dağı azdur ki ğ. lañif ta'āmlardan çok</i> 385 <i>ba'zi ma'ide olur ki ğ. ħār ve nāzükdür</i> 393 <i>buğdaydan ola ve tuzlu ola ammā ğ. tuzlu</i> 425 <i>olmaya ve ħamīr ile yoğrılmış ola ve ğ. güzel bişmiş</i> 426 <i>bişer ğ. ğalīzdür ve süd ile yoğrılan etmegüñ</i> 434 <i>ħamīr ile ola ve buğday ħalimesi ğ. güzel muharrā</i> 440 <i>andan ħāşıl olan ğidā ğ. eyü ğidādur mizāci</i> 449 <i>ħār olanlara ğ. eyüdür eger etmegidür ve eger</i> 450 <i>ammā kábızdur ğidāsi ğ. eyüdür hem ziyāde</i> 452 <i>ola ğ. ğidā olur ve bu vechile bişen</i> 455 <i>kīmnōn ile yine ve yiyene ğ. çirkin düşler</i> 462 <i>ħāşıl olan ğidā ğ. azdur megerki</i> 480 <i>süd ile bişe ve ğ. ħabz ider māş 'acem</i> 481 <i>semiz et ğ. ruñubetlü ve nemnāk kan ider ve ğidāsi orta</i> 534 <i>ħayvānlaruñ ħayālarındadır ħoroslaruñ ħayāsi ğ.</i> 545 <i>lañif ve nāzüik ğidā yoğdur hattā ğ. lañif olduğı</i> 560 <i>lañif olduğı cihetden ğ. tāzesini görmek</i> 561 <i>řabī'atı mu'tedildür ğ. lañifdür tīz hazm olur</i> 573 <i>zīrā ki keçinüñ řabī'atı ğ. bārid ve yābisdür</i> 574 <i>ğüccügi ğ. mertüb olur ol cihetden yimesinüñ zararı</i> 577 <i>ğalīzdür ħuşuşā güz eyyāmında ğ. semizdür</i> 593 <i>tavuklar cemī' etlerüñ eyüsidür ğidāsi ğ. lañifdür</i> 596

itmān bevāsır ider ammā yaşlı horoslar gıdāsı ğ. habīsdir 604
biş yıl yaşar ve ol yıl olmayınca yumurdlamaz eti ğ. berkdür 614
turāc gıdāsı ğ. laṭīfdür andan hāşıl olan kan 618
anlardan hāşıl olan kan ğ. laṭīfdür ammā 621
dahı böyledür ve kumrı etiniñ tabı'atı ğ. laṭīfdür 626
yirlerde hāşıl olan balık ğ. habīsdir 653
balıklar ğ. habīsdir ve bīmeze olur 665
orta balık ve güccük balık ba'zı cins ammā ğ. 670
bulunmazdı yā ğ. az olurdu ve ba'zınuñ gıdāsı kendi 675
yumurdasındandır bu cins balık ğ. bī-bedel olur cemī' 676
cihetden oralarda dutulan balıklar ğ. habīs olur 683
taşlar ve kayalar üzerindedür ğ. eyüdü ba'dehu 688
olan ğ. habīsdir deñiz balığı ğāyetde memdühdür 691
eñ eyüsi oldur ki ğ. deriñ yirlerde ola ve ol 692
şular ki ğ. talazı yavuz ola ve hem çok 693
balıklar ğ. memdühdür ve ğ. ulu deriñ tatlu şularuñ 696
ba'zı balıkları ğ. laṭīf olur dördünci hāli 697
yigdür ammā karası ve yeşili ğ. habīsdir 704
rāyihası ola ğ. mühmeldür ve eti yumşak olan 706
kanı çok olan ki kızıl kan ola balıguñ ğ. eyüsidür 708
azdur pūli ve kanadı çok olan balık ğ. eyüdü 710
eyüdü ve yumurdası çift olan balık ğ. eyüdü 711
olur ol vaqt ğ. lezīz olur ve zararı 727
ve deñizüñ ğ. taşlı yirlerinde hāşıl olur 739
balık yimek ğ. az vāki' olur ve kendü 742
deñizde ğ. pāk toprak üzerinde olup mesken 745
balığı ki ufacuk ve kırmızı balıkdur ğ. bī-bedeldür 753
cemī'si andan bulunur ve huşuşā deñizüñ ğ. şāfi ve pāk 755
hāşıl olduğı şular ğ. irākdur ammā ğayrı yirlerde 761
ki ol tatlu şulardakine yakındur ol balık ğ. büyük 762
büyük bulunur ve kalkan balığı ğ. laṭīf balıkdur 763
bu cins balık ğ. bī-bedeldür. ve-sāyir envā'ı 768
balıklarüñ ğ. irilerinden kılıç balığından eyüsi 769
ri'āyet idüp her kanķı balıkda bulunur ise ğ. memdühdür 772
bile ola ammā una baturup kavurması ğ. ğalīz ve 784
ğalīz ve habīsdir ve şuda yāhni bişen ğ. 'abesdir 785
şuyı ğ. kaynar iken koymak gerek ve cemī' balıklarüñ 787
göre çok yatan ğ. issi olur ve az yatan 790
meger ğ. tāze tuzlanmış ola ve balıkuñ zararını işlāh 793
hazmı ve şunuñ ğ. eyüsi oldur ki aķar çeşme 803
şuyı ola ve ğ. şāfi ve pāk toprak üzerinden 804
ve eger bu didüğüümüz vechile ğ. derin şular kuvvet 807
şoñra biñar başından ğ. irāk olalar şuyüñ 809
şuyüñ ğ. evlāsıdur nūl şuyı gibi zīrā biñar başı 810
biñar başı ğ. irākdur ve nihāyetde deriñdür ve hem 811
aķan şular ğ. habīsdir ve ol şular ki zıkr olan 814
şerāītile ğ. yüksek yirden aķalar nihāyet derecede 815
memdüh olur hem ğ. lezīd olup vezni ğ. hafīf olur 816
şu ğ. laṭīfdür ve dartmasınuñ tarīķi budur ki 821
efdaldür ve yağmur şuyı şuyüñ ğ. evlāsıdur 825
evlāsıdur ammā tāzesi gerek zīrā ğ. laṭīf 826
şāb ve ğayrı ğ. habīsdir ammā demür ma'denine 829
uğrayan şular ğ. laṭīf ve fāyidesi bedene 830
ol şuyüñ ğ. laṭīfi ve eyüsi ol iplikden 839
boş bardağa sızılır ol sızılan şu ğ. eyü şudur 840
şerīfi gibi ğ. fāyidesi çokdur hattā 856
eyüsi oldur ki safrāvi mīzāca ğ. aķ 861
şarābuñ ğ. zararı çokdur hiss-i laṭīf olan 866
haddizātında ğ. laṭīfdür nihāyetde tīz hazm olup 871
içmege kaşd iden ğ. güccük kağehler ile başlamak 881

çeynemek ğ. eyüdüür ve bişmiş olan şarāb ki 894
 ola ğ. laţifdüür ve nefis şarāb laţif 897
 süzile ğ. laţifdüür huşuşā ol mizāca ki sırf 900
 şafrāvī olana ğ. zararlıdur ammā balġamī 904
 ammā ma'desi za'ıf olana ğ. bī-bedeldür. 910
 mizāca ğ. eyüdüür semiz etile isbanak yirine boranı 920
 bişüp ğ. lezīz ve müfid olup ve hem 921
 ziyāde feraĥ virür kişnic tabī'atı ğ. şovukdur 922
 ma'deye ğ. kuvvet virür kendü olsun ve 925
 hāşıl olur ğ. müfiddür kerevüs tabī'atı hārr u yābisdür 928
 megerki ğ. semiz ve laţif koyun etile veyā semiz 947
 zahmetini tahrik ider bu cihetden ğ. habīşdüür 967
 huşuşā yaz eyyāmında ğ. bī-bedeldür sulţānumuñ 973
 mizāc-ı şerīfine ğ. münāsibdüür ve bi'l-hāşşa 974
 ğidāsı ğ. eyüdüür isfanāk cemī' sebze ve etde andan 978
 mizāclara ğ. laţifdüür kabakuñ tabī'atı bārid i raţbdur 980
 bārid i raţbdur ğ. ġalīz ve habīşdüür meger 990
 ma'deye ve cigere ğ. bī-bedeldür. encīr 1003
 encīr ğ. olmuşı ve aġı ğ. eyü ğidādur ve 1004
 hulķı ğ. eyü olur ammā ta'āmdan şoñra 1011
 yābisdür ma'deye ve kalbe ğ. kuvvet virür 1018
 ider ve içi ki akdur ğ. ġalīz ve baţiyü'l-hazmdur 1020
 yābisdür ma'deye haylī kuvvet virür ve ğ. kabızdur 1035
 tatlusunuñ fi'l-cümle harāreti var ammā ekşisi ğ. bāritdüür 1037
 ġalīzdür andañ hāşıl olan hulķ ğ. habīşdüür 1050
 kavunuñ ğ. takdīm tatlu olanuñ tabī'atı 1059
 olan ğidā ğ. ġalīzdür ve cāyızdüür ki 1067
 şuyla bişecek ğ. laţif olur çünkü kozdur 1080
 karışdırup yinince ğidāsı ğ. eyü olur 1082
 ğidāsı ğ. bī-bedeldür. huşuşā şeker ile 1089
 nihāyetdedür meger ğ. zararlı icāb ide 1103
 yā ğ. tīz hareket ola segirtmek gibi yā baţī ola 1123
 ve ba'zı var ki bu ikisinden mürekkebdür ne ğ. tīz 1124
 ola ve ne ğ. baţī ola ve bundan ġayrı envā'ı 1125
 tahlilinde te'sīr ğ. kavīdür şalıncaķda şalınmaķ 1129
 mütehallil olur ve ġamdan daĥı ğ. ġamġin haber 1165
 olan tarīķi bedeni insānda ğ. asan vechile konmuşdur 1253
 bināsı ğ. kadīm ola zīrā yeñiden olan 1283
 zīrā anuñ gibi mizāc ziyāde issiden ğ. incinür 1296
 'ışķda ğ. ziyāde murād idinür ki ol 1337
 vāķi' olur ğ. muĥāţıradur velhāşıl ne ğ. tok iken 1391
 tok iken olmaķ gerek ne ğ. aç iken olmaķ gerek 1392
 ağacı ve toĥmu ve yaġı ğ. mü'eşşirdür ve daĥı harşef ki 1423
 daĥı ğ. fāyidelüdüür ve fisduķı 'arabī yimesinüñ 1430
 masriditus ğ. fāyidelüdüür ve kalup dökülmüş beş dirhem 1438
 anuñ etini diş üstine uralar ğ. mücerrebdür 1451
 ve geyik eti ve pastırmaları bile ğ. müzirdur 1454
 müzirdur ve tuzlu balıklardan dāĥı ğ. şaķınmaķ 1455
 gerek ve yoġurtdan dāĥı ğ. hāzer itmek gerek 1456

ġāyetde [Ar.] zf. Gayette, son derece, çok.

ğ. zararlı ğ. habīş havā cenūb havāsıdur zīrā ekşer 151
 turna ğ. ġalīzdür ve-sāyir yırtıcı kuşları 'ad itmek 639
 olan ġāyet habīşdüür deñiz balıġı ğ. memdühdur 691
 dimāġa ve siñirlere bi'l-hāşşa zararlı ğ. fāhişdüür 1043
 bārid i raţbdur ma'deye ğ. ġalīzdür 1049
 veyāhūd ğ. ġalīz ve habīş ola ki göz göre kendü kendüyi 1250
 ammā ğ. ġalīz yimekler yenince tabī'at anları hazm 1254
 kirec ise anuñ buĥārları ki ğ. habīş 1285

ğayrı [Ar.] *zf.* Gayrı, bundan böyle, artık.

ğ. *gevdесinden ğ. cemī' i a 'zāsınuñ tafşılınıñ beyānındadır 36 nisbeti olmaya ğ. dürlü yağ ola yā evvelkiden 226 veyāhūd olanca yağı bir ğ. cānibe teveccüh eyleye 232 idüp bedel-i mā-yeteħallel yirine ğ. mādde gele her taħlil 248 içinde yābisdür ve andan ğ. yābānī olanlar muttaşıl 506 ve hayvānuñ gevdесinden ğayrī (غیری) cemī' eczāsınuñ 513 ğalīzdür adamı kızdurur şovuk havālardan ğ. vaħtde 515 andan ğayrī ma'idede ğ. ğidā ile anı karışdurmak 565 andan ğayrī (غیری) ma'idede ğayrī ğidā ile anı karışdurmak 565 olur ise andan ğatunu ile cimā' ide ğ. kimse 631 degül imiş ğ. ğalīz şuya karışur nesnelерden 717 yumurdasın yir ve ğ. balığı yutmak az vāki' olur 738 hāşıl olduğı şular ğāyet irakdur ammā ğ. yirlerde 761 şāb ve ğ. ğāyet ğabīsdür ammā demür ma'denine 829 şarābuñ menāfi' i ğ. mütenāhidür 'ad itmek lāzım 891 ğuşūşā ki kendü yalıñuz yinüp ğ. ta'āmıla 1061 karışmaya zīrā ğ. ta'āmıla yinicek ma'deyi ifsād 1062 ola ve ne ğāyet bağı ola ve bundan ğ. envā' i 1125 harekete başlana tā iştiħā gelince deĝin ve ğ. vaħtde 1144 bir harekete isti'dādı vardur ğ. yirde ol hareket 1182 dağı ifsād ider ve ğammāmdan ğ. yeñi binālı 1287*

ğazab [Ar.] *ad.* Kızgınlık, kızma.

ğ. *def' olunmıyınca cimā' olunmaya ve ğ. 'akabince 1395*
ğ.+ını *kişinüñ ğ. giderür ayvanuñ tabī' atı bārid i yābisdür 1007*

gebelik [Tr.] *ad.* Gebelik, hamile olma durumu.

g.+i *ğatun südüdür ba'dehu insāna beñzeyen gebeliği eyyāmında 554*

gebere [Yun.] *ad.* Kapari.

g. *ma'idede ğarāb ider g. tabī' atı ğārr u yābisdür 986*

gecirek [Tr.] *zf.* Geç, geç olarak. **bk. ğiç**

g.+dür *ğidāsı çoğdur ve ğazmı g. ve etmek issi iken 435*

geç- [Tr.] *f.* Geçmek, girmek, kaybolmak.

g.-emeyüp *ğalīz ğidā altındadır varur laṭif olanı g. eglenüp 381*
g.-er *olur ğazm olup g. gider ve şarāb çok 880*
g.-ince *olmamış ğidā g. andan büyük zarar olmaz zīrā 875*
g.-mege *olduğdan şoñra aşığalara g. yol bulmaz zīrā 380*

geçir- [Tr.] *f.* Geçirmek, geçmesini sağlamak.

g.-üp *bile g. indürür tamarlara ğōd ğām ta'ām ve ğazm 874*
g.-irür *ammā yimegi tamarдан ve dar yirlerden g. ve kıvamına 801*

gel- [Tr.] *f.* Gelmek, ulaşmak, varmak, ortaya çıkmak.

g.-e *idüp bedel-i mā-yeteħallel yirine ğayrī mādde g. her taħlil 248 aşıyyeye dağı g. ilħāk oluna şıħhat müyesserdür 258 meger 'avārızı dünyeviniñ birisine rāst g. meşelā 264*

		<i>konulan hālet-i fi'le g. murād hāşıl olsun 1338</i>
g.-ecek		<i>yirine g. havā issidür kendü havāsından 87</i>
g.-icek		<i>olduğca ve bu mādde yirine g. mādde insānda 249</i>
g.-ince		<i>harekete başlana tā işihā g. degin ve gayrı vaktde 1144</i>
g.-medügi		<i>harclanur bedene za'f g. ve toyulmaduğı 1368</i>
g.-mek		<i>gerek ve ne vakt vāz g. gerek anı beyān ider 1139</i>
g.-meyüp		<i>aşliyye ol miqdār ruṭūbetüñ haqqından g. 292</i>
g.-mez		<i>haqqından g. zīrā yağ çokdur anı yakup taḥlil 230</i>
		<i>olmazsa mevt lāzım g. yedinci bāb iki 1281</i>
g.-miş		<i>daḥı yimek gerek yimege tamām işihā g. ola ol vakt 1143</i>
g.-ür		<i>bi'l-külliyā mizācı fāsıd ola öyleye lāzım g. ki hāşıl 271</i>
		<i>haqqından g. hażm ider ve çok dürlü ta'ām yimekten ise 388</i>
		<i>olıcak hażmında ma'deye hayret g. ve andan şoñra 391</i>
		<i>haqqından g. hażm ider sultānum hażretleriniñ 401</i>
		<i>olursa za'ıf olur ve mizācına halel g. faşlu'l-hāmis 420</i>
		<i>cins balıkdandır g. deñiz şularına dökilür 759</i>
		<i>aḥlātına infı'āl g. fāsıd olur ya'nı ol 1190</i>
		<i>der g. ammā uyaniqlık cemī' zıkr olan ḥuşuşlarda 1213</i>
		<i>ve kabzdan beden-i insāna ne lāzım g. fāyidede 1242</i>
		<i>def' olmağıla ḥıffet g. ve külliyā muhterik 1353</i>
		<i>olan sermāyeden harc olunmak lāzım g. eyle 1372</i>
		<i>olıcak bedene za'f g. ve a'zā-yı re'tse 'arız 1373</i>
		<i>havāsi şuya doḳınup g. ki ṭabī'atı şovukdur 139</i>
		<i>yirlü yirine g. kendüyi bulur çekilen za'fa ḥaylī ıslāh 1403</i>
		<i>cānibinden g. ve hem şulara uğrar güneş şulardan 153</i>
gemi	[Tr.] ad. Gemi.	
g.		<i>meşelā yavuz rüzigārile bindigi g. bata boğula veyāḥūd 265</i>
g.+ye		<i>gibi ve g. binmek gibi veyā ata binmek gibi veyā 1130</i>
genc	[Tr.] sf. Genç, yaşı ilerlememiş olan, gelişmesini tamamlamamış olan.	
g.		<i>kanı çok ider g. ve tāze olıcak ammā koca 487</i>
		<i>eyüsidür bu şartla kim g. ola bir yaşıdan 569</i>
		<i>ğalīzdür ve hażmı gücdür ve g. ve enenmiş olan buzağı 581</i>
		<i>ṭabī'atı ḥārr ı raḥbdur ḥuşuşā g. ola ve ṭavşanuñ 585</i>
		<i>ḥuşuşā g. ve semüz ola ve ayu eti ṭabī'atı ḥārr u raḥbdur ve ammā 592</i>
gerek	[Tr.] ad. Gerek, lazım, ihtiyaç, mutlaka.	
g.		<i>idinmek g. ki mizāc-ı insānuñ ḥayātına bi'zzāt 04</i>
		<i>zamānu vakti ve ne maḳūle ḡidā olmak g. üçüncü 26</i>
		<i>yinecekdür ve kanḳı ḡidādan az yimek g. ve bişmesi 28</i>
		<i>yimek g. anuñ beyānındadır beşinci faşıl yirden 31</i>
		<i>üçüncü faşıl harekete ne vakt başlamak g. ve ne vakt 47</i>
		<i>vāz geçmek g. dördüncü bāb hareket ve sükün 48</i>
		<i>ḥarāret ṭutuşup yanmasına elbetde bir mādde g. ki 202</i>
		<i>idinmek g. ki adamuñ şıḥhatine lāzım olan ḡidāsi 337</i>
		<i>yazın yinen yimek şovuk g. issi olmaya ve kış 353</i>
		<i>yinen yimek issi g. ammā ziyāde issi olmaya andan 354</i>
		<i>ve kuvvetlü ḡidā g. sebze ve ot ve mīveler gibi olmaya 356</i>
		<i>yazın 'aksi g. laṭıf olup ve hażmı tiz olan 358</i>
		<i>yimek g. zīrā insānuñ ḥarāret-i ḡarīziyyesi ṭaşra 359</i>
		<i>yinilen yimek imtilā olıncaya degin yinmemek g. mādāmki 363</i>
		<i>el çekmek g. zīrā ol bāḳīye işihā birazdan 365</i>
		<i>tebdır g. zīrā ve miqdārında daḥı tebdır g. laṭıf 372</i>
		<i>öñürdi yimek g. ḡalīz olan yimegüñ hażmı 374</i>
		<i>güç olur şoñra yimek g. zīrā ol laṭıf ḡidā 375</i>
		<i>taḳdım itmek g. ve miqdārınuñ daḥı tebdırı g. yaramaz 383</i>

dāyim kā 'ide-yi külliye-yi gözetmek g. ma 'de mizācınıñ hālinde 392
kolay olur bu kā 'ideyi gözetmek g. ve külliya 409
örtülmesine muḳayyed olmak g. zīrā aḡulı olur 413
adamıñ ma 'desini bulandırur yimekten evvel yimek g. mizācı 517
görmek g. belki mümkün olsa memeden emmek g. zīrā 562
yimek g. ammā bi 'l-hāşşa ma 'deyi maḡbūn idüp 588
tavukdan şaḳınmaḡ g. fi 'l-cümle zīrā tecrube ile 600
koparup yābāna atmaḡ g. zīrā oralaruñ zararını 608
vāḳıf olmaḡ g. ki kendüinden hāşıl olmuşdur ikinci 642
hāli bilmek g. ki kendüinden ḡidālanur 643
üçüncü hāli bilmek g. ki kendüne yirden hāşıl olur 644
bilmek g. dördüncü hāli çıḡduḡı mevsümü bilmek 645
bilmek g. zīrā ba 'zi bahār eyyāmında eyü olur ve 646
idinmek g. zīrā her nesne ne ḡidādan ḡidālanursa 657
bunu dāyimā ri 'āyet itmek g. üçüncü hāli 686
budur ki çıḡduḡı vaḳtı bilinmek g. zīrā 698
ve balıḡuñ rengi ne ḡadar aḡa meyil ise g. çig 702
çig g. bişmiş ikenden şoñra ola ol ḡadar 703
ve dāyimā her cins balıḡuñ aç olanını gözetmek g. ki 751
ḡāyet kaynar iken ḡoymaḡ g. ve cemī ' balıḡlaruñ 787
evlāsıdır ammā tāzesi g. zīrā ḡāyet laṡıf 826
şaḳınmaḡ g. ammā zararüret vaḳtinde vāfir kaynatmaḡ ile 834
ve raḡıḡ g. ammā mizācı balḡamī olana kırmızısı 862
başlamaḡ g. ki vara vara tedericile büyük ḡadehler ile 882
itmek g. ve yüzünü şovuk şu ile yumaḡ gerekdür 886
ziyāde ihtiyāṡ itmek g. zīrā bi 'l-hāşşa ile 964
yinmek g. ta 'ām 'aḡabince zīrā ta 'āmu hażm ider 984
yince azacuk yinmek g. zīrā çok yinince 1012
virür yinecek ta 'āmdan öñürdi yinmek g. şeftālünüñ 1048
ile yinmelü olıcaḡ bunu taḡdım itmek g. ḡavunuñ 1058
ider bāri ta 'āmdan öñürdi yinmek g. ve ba 'zi 1063
yufḡa ḡabuḡı ki kendüye yapışmışdur gidermek g. zīrā 1084
sirke ile aḡızını yumaḡ g. ve baş aḡrısı ider findıḡuñ 1086
başlamaḡ g. ve ne vaḡt vāz gelmek g. anı beyān ider 1139
harekete ol vaḡt başlamaḡ g. ki ma 'de hāli 1140
üzerinde olmaya muḡaşşal bunu gözetmek g. ki 1142
daḡı yimek g. yimege tamām iştihā gelmiş ola ol vaḡt 1143
harekete ḡāşid iden üç nesneye ri 'āyet itmek g. biri 1145
görmek g. zīrā mādāmki beşeresiniñ güzelliḡi arta 1147
munḡaṡı ' olmaḡ g. ve hareketüñ efdalı oldur ki 1153
itmek g. ki mādāmki ma 'de toḡdur uyḡudan 1230
şaḳınmaḡ g. zīrā ol ta 'ām ma 'de hażm 1231
olunca çok buḡār çıḡsa g. uyurken bulunursa 1232
nihāyetde olsa g. ve külliya ziyāde aç olıcaḡ 1234
şaḳınmaḡ g. ammā mu 'tād olan öyleden 1239
uyumaḡ g. cāyızdür altıncı bāb bir faşıldur istifrāḡdan 1241
görmek g. ki ziyāde ifrāṡ olmaya hāşā 1271
onlaruñ havāsından şaḳınmaḡ g. zīrā çok 1289
vüs 'at üzere ise daḡı yigdüür ve şuları ṡatlu g. ve bir 1292
ve bir tedbiri daḡı gözetmek g. külhāncısı olana 1293
yaḡmaḡ g. eger mizācı şaḡrāvī ve demevī ise i 'tidālile 1295
yaḡmaḡ g. zīrā anuñ gibi mizāc ziyāde issiden ḡāyet 1296
oturmak g. şoñra orta ḡalvete ve şoñra issi ḡalvete 1307
itmek g. zīrā istinḡāya sebeb olur ve külliya 1318
mümkün olduḡca ziyāde şaḳınmaḡ g. ki mādām 1384
toḡ iken olmaḡ g. ne ḡāyet aç iken olmaḡ g. mutavasıt 1392
mutavasıt hāli gözlemek g. ve hāşā hużürü 1393
olmasından ihtirāz g. feraḡ variken olmaḡ g. ammā 1396
şaḳınmaḡ g. beher-hāl cimā ' aḡabince uyḡuya 1400
harīş olmaḡ g. zīrā uyḡu sebebiyle cemī ' 1401

g.+dür *'ilâcına kuvvetlü edviyyeler g. ve masriditus 1437*
şakınmak g. ve yoğurtdan dâhî gâyet hâzer itmek g. 1456
gerek ve yüzünü şovuk şu ile yumak g. ve şöñradan 886
ictinâb g. erigün tatlusu ve koñusu 1045
ammâ yinince yalıñuz yinmek g. ve-sâyir yimekler 1057

gerekli [Tr.] *sf.* Gerekli; yapılması veya olması uygun olan.

g. *fâyidesi beyânındadır insân hayâtına g. ve 61*

getür- [Tr.] *f.* Getirmek; bir şeyin gelmesini sağlamak.

g.-mege *taşraya göndirüp yerine şovuk havâ g. çalışurlar 102*
g.-mek *içün ve yerine tâze şovuk ve lañif havâ g. içim 74*

gevde [Tr.] *ad.* Gövde.

g.+sinden *tafsîlindedür yidinci faşıl hayvânuñ g. 35*
ve hayvânuñ g. gayrî cemî' eczâsınuñ 513
g.+sini *şoñra g. her gün kuma ve toprağa sürer 747*

gevrek [Tr.] *sf.* Gevrek, çabuk dağılan, kuru.

g. *'abeşdür ammâ eti g. ve bekçe olan eyüdüür ve 707*

geyik [Tr.] *ad.* Geyik; başında dallı boynuzları bulunan, geviş getiren yaban hayvanı.

g. *habîsdür zîrâ yübüseti ziyâdedür ve g. ve yağmurca 590*
ve şığır eti ve g. eti ve pastırmaları bile gâyet 1454

gez- [Tr.] *f.* Gezmek, dolaşmak.

g.-mekden *ve ulu zekiyyü'l-hîssen begler dâyim şahrâlarda g. haz 190*

gıda [Ar.] *ad.* Gıda, besleyici niteliği olan her türlü yiyecek içecek, besin.

ğ. *zamâni vakti ve ne mañüle ğ. olmak gerek üçüncü 26*
budur ki dâyimâ ihtiyâf eyleye ki ğidâsı bir ğ. 338
ve kuvvetlü ğ. gerek sebze ve ot ve mîveler gibi olmaya 356
lañif ğ. olan hażmı kolay olur anı taķdîm idüp 373
güç olur şoñra yimek gerek zîrâ ol lañif ğ. olan 375
ğalîz ğ. altındadır varur lañif olanı geçemeyüp 381
nefis ve lañif ğ. ise ğalîz vechile bişecek 404
meşelâ yumurda gibi ki andan lañif ğ. ve hażmı kolay 405
olur hażmı güç olmasında ve ğalîz hażmı güç ğ. şorbâ 407
dereceyi evlâda andan hâşıl olan ğ. lañifdür 447
andan hâşıl olan ğ. gâyet eyü ğidâdur mizâcî 449
kuvvetlü ğ. olur huşûşâ sūd ile bişen şeker 453
ola gâyet ğ. olur ve bu vechile bişen 455
hâşıl olan ğ. gâyet azdur megerki 480
andan hâşıl olan ğ. çoķdur ammâ hâşâ 492
hâşıl olan ğ. dañı kurıdıcıdur ve kanı lañifdür 494
olan ğ. şovuk ve yilmeşik kan olur ve iç 538
cigerlerinden yigdür kanlardan hâşıl olan ğ. hażmı 550
hażmı ziyâde gücdür andan habîs ğ. olmaz 551
ve südden lañif ve nâzük ğ. yoķdur hattâ gâyet 560
andan gayrî ma'idede gayrı ğ. ile anı karışdurmak 565
zarardur ve şığır etinden hâşıl olan ğ. ğalîzdür 580
hâşıl olan ğ. ğalîzdür hażmı gücdür ve eger bir kişi 611
mizâc-ı şerîfine efdal ve enseb ğ. budur ve keklîk 625

	<i>bıldırcın etinden hâşıl olan ğ. hârdur ammâ 634</i> <i>mizâcı o ğ. mizâcına döner hattâ ağaclar bile tatlu 658</i> <i>ğalîz nesnelere ğ. yiyeni kendüde dahı bâkîdür 719</i> <i>az olursa evlâdur zîrâ eyü ğ. degildür meger 792</i> <i>zîrâ ki şu basîdür başı olan ğ. olmaz 800</i> <i>olmamış ğ. geçince andan büyük zarar olmaz zîrâ 875</i> <i>olana ğ. ile isti 'mâl olınca ammâ çok 940</i> <i>yâbisdür andan hâşıl olan ğ. katı ğalîzdür 946</i> <i>tabî'atı hârr u raıbdur andan hâşıl olan ğ. inen 954</i> <i>kem ğ. degildür ve cimâ 'a haylî kuvvet virür i 'lün 958</i> <i>olan ğ. ğâyet ğalîzdür ve câyizdür ki 1067</i>
ğ.+dan	<i>yinecekdür ve kankı ğ. az yimek gerek ve bişmesi 28</i> <i>gerek zîrâ her nesne ne ğ. ğidâlanursa 657</i> <i>tahlîli kavîdür ve tabî'atı şâimdür ğ. hâlîdür 1311</i> <i>o hinde ğ. hâlîdür za 'füzerindedür 1389</i>
ğ.+dur	<i>andan hâşıl olan ğidâ ğâyet eyü ğ. mizâcı 449</i> <i>eyü ğ. ammâ nihâyet derecede yiller hâşıl olur 460</i> <i>issilerde münâsib ğ. faşlu 's-sâdis yinilen hayvânlaruñ 484</i> <i>laıf bî-bedel ğ. mahzâ şâfî pâk kan hâşıl 546</i> <i>ve yingec bunlaruñ etinüñ zararı yokdur eyü ğ. ve 732</i> <i>ğâyet olmuşı ve ağı ğâyet eyü ğ. ve 1004</i>
ğ.+lar	<i>olunan ğ. ve içilen şerbetler ğâyet laıf ola 260</i> <i>mizâcına mu 'tâd olduğı ğ. ile şimdi isti 'mâl 282</i> <i>itdüğı ğidâlara nisbeti olmaya ve ne kadar şâlih ğ. ise 283</i> <i>ve ğâh olur ki isti 'mâl olunan ğ. ve eşrebe 286</i> <i>şoñra kışın yinen ğ. şovuk ğidâsı çokdur 355</i> <i>gibi ğ. yâ şafrâya döner veyâhüd tîz yanar göynür 397</i> <i>itdüğı ğ. nisbeti olmaya ve ne kadar şâlih ğidâlar 283</i> <i>yidüğı ğ. ve icdüğı eşribeden hâşıl olur 250</i> <i>fâsid ğ. nâşî olur veyâhüd evvelki kendü 281</i> <i>itdüğı ğ. ve şerbetlerden ahlâtı ğalîz 1096</i>
ğ.+lara ğ.+lardan	<i>tabî'atı yidüğı ğ. hazm idüp ahlâtı laıfeye 251</i> <i>ise zîrâ ğ. nihâyet habâşetdedür 685</i>
ğ.+ları	<i>evvelki faşıl ğ. beden-i insâna münâsibeti 24</i> <i>faşıl ğ. tertibinde kankısı önürdi kankısı şoñra 27</i> <i>hâşıl olan hubûbâtdan hâşıl olan ğ. beyânındadır 32</i> <i>ve bundan şoñra ğ. hayât-ı insâna 332</i> <i>mizâc-ı şerifleri gibi faşıl-ı râbî ' ve ğ. vechi 402</i> <i>hâşıl olan ğ. 'ale 't-taşılı eyüsini ve 422</i> <i>cemî 'i ğ. kuvvetlüsidür bedeni semirdür vehm virür 486</i> <i>ve ne cihetden lâzım ve zarûridür ikinci faşıl ğ. zamânı 25</i>
ğ.+nuñ	<i>faşıl-ı evvel ğ. beden-i insâna münâsibeti 194</i> <i>her ğ. isti 'mâlinüñ zamân-ı tertibinde tedbîr 371</i> <i>gerek ki adamuñ sıhhatine lâzım olan ğ. budur 337</i> <i>budur ki dâyimâ ihtiyâı eyleye ki ğ. bir ğidâ 338</i> <i>budur ki ğ. ğâyet laıf ola ki ileride taşılı 345</i> <i>şoñra kışın yinen ğidâlar şovuk ğ. çokdur 355</i> <i>etmegüñ ğ. çokdur ve hazmı gecirekdür ve etmek issi 435</i> <i>ğüzel muharrâ bişmiş ola ğ. kuvvetlücedür sulţânımuñ 441</i> <i>ammâ kâbîzdür ğ. ğâyet eyüdür hem ziyâde 452</i> <i>mizâcı mu 'tedildür şovuklığa mâyıldür ğ. eyü 459</i> <i>açar ve lînet virür ammâ ğ. kavicedür ve cimâ 'a 466</i> <i>'alefüñ tabî'atı bârid i yâbisdür bedene ğ. azdur 477</i> <i>böğirilenüñ tabî'atı bârid i yâbisdür ve ğ. ğalîzdür 478</i> <i>olanuñ ğ. za 'ıfıdır ve hayvân içinde bulunan 488</i> <i>taşılı beyânındadır ki zıkr olunur başuñ ğ. ğalîzdür 514</i> <i>degildür kemükler içinde bulunan ilik ğ. i 'tidâle 519</i> <i>ma 'deyi bozar memeler şovuk ve ğalîzdür ğ. çok 521</i> <i>hazmı güç ğ. eyü degildür talakuñ hazmı gücdür 524</i> <i>bedene ğ. azdur zîrâ anuñ hikmeti etinde degil 528</i>
ğ.+sı	

	olan kan yābisdür çok ğ. var semiz et 533
	ġāyet ruṭūbetlū ve nemnāk kan ider ve ğ. orta 534
	baġarsıqları kekşek ider ayaklar ki pāçalardur ğ. şovuk 540
	olur kuşların içinde olan katuların ğ. ziyāde 547
	derecesinde ğ. laṭīfdür huşūşā sirkeyile 582
	güccükleri ğ. laṭīfdür tiz hażm olur cimā'a 586
	bedeni bir miqdār kızdurur ğ. yaramaz degil huşūşā 591
	bilicler ve tavuklar cemī' etlerün eyüsidür ğ. ġāyet 596
	itmān bevāsır ider ammā yaşlı horoslar ğ. ġāyet 604
	göğercin eti hārdur ziyāde ğ. kuvvetlidir 605
	nihāyetdedür ördek ğ. azdur zīrā hażmı 609
	bedene kuvvet virür hażm olıncaḡ turāc ğ. ġāyet 617
	ġāyet az olurdu ve ba'zınuñ ğ. kendi 675
	a'lāsıdur ammā az bulunur ve ba'zınuñ ğ. tatlu 677
	balıġnuñ ğ. şehriñ mezbelelerinden olur ol 682
	laṭīfdür zīrā kendinün ğ. girü kendü 736
	balıġnuñ ekşer ğ. deñiziñ eyü otlarındandır 741
	ider ammā ma'idede balġamı çok ider ğ. ve kanı 933
	havıcuñ ṭabī'atı hārr u yābisdür ve ğ. kem 957
	bārid i yābisdür ma'deyi harāb ider ve ğ. ḡabīsdür 970
	ṭabī'atı bārid i raṭbdur şafrāvī mizāclara ğ. ġāyet 977
	ṭabī'atı hārr u raṭbdur ve ğ. ġalīzdür 997
	andan hāşıl olan ğ. laṭīfdür ve kuru üzüm 1002
	hārr u raṭbdur ğ. iñen zararlı degildir 1060
	ṭabī'atı hārr u yābisdür ğ. ġalīzdür ammā 1079
	karışdırup yinince ğ. ġāyet eyü olur 1082
	ṭabī'atı hārr u raṭbdur ve ğ. çokdur ve ma'ideye 1087
	raṭbdur ğ. ġāyet bī-bedeldür. huşūşā şekker ile 1089
	giderür ğ. azdur üçüncü bāb üç faşıldur 1093
ġ.+sın	göynür ğ. virmez ammā kuvvetlüce ve metince yimekler kebāblar 398
ġ.+sından	etün ğ. azdur ve arıġ et ve orta etden 535
ġ.+sını	boza zīrā insān laṭīf tedbīr itmegile ve ğ. i'tidāl 1251
ġ.+yı	ba'zı ahlāṭi taḡlil ider ve bişirür ve ğ. bedenün taşralarına 1322

ġıdālan-[Tr.] f. Gıdalanmak, yemek yemek, besin tüketmek.

ġ.-ur	hāli bilmek gerek ki kendünden ğ. üçüncü 643
	budur ki kendünden ğ. anı ma'lūm idinmek 656
	balıġ daġı dört dürlü nesneden ğ. biri 661
	ve ba'zı balıġ yine balıġdan ğ. huşūşā 669
ġ.-urmuş	nesnelerden ğ. ber-taḡdīr ki şudan çıkmış ol 718
ġ.-ursa	gerek zīrā her nesne ne ġıdādan ğ. mizācı o 657

ġıdāyet [Ar.] ad. Gıdalık.

ġ.	mizāc-ı insāna iñen fāyidesi yokdur ğ. bābında 799
----	--

ġılzet [Ar.] ad. Çirkinlik, sertlik.

ġ.	ziyāde ğ. virür ve eger şular şark cānibinde vāḡi' 141
	havāya ġāyet küdüret ve ğ. ve fesād ve 'ufūnet 185
ġ.+den	ve buzdun pāk ve şāfī ola ğ. hālī 850
ġ.+i	etinden hāşā 'izzī hużürdan ğ. ve fużalātu 509

ġibi [Tr.] ed. Gibi; benzerlik bildirir.

g.	yanar ve bunuñ g. mahallerde havāyı ṭabī'ī issiliginde 91
	yirine g. ki akçıgerdür ve ḡicāb ve ince tamarlar ki 95
	ve yüksekde olan şovuk olur taġlar g. ve taġların 119
	göynük şehri g. ol vaḡt havā ol aşıl şehre 128

örtülü ola sarāy-ı 'āmire g. ve şular dağı 134
 bunun g. 'ufūnetden gāyet emīn olur 144
 ağacı g. havāsi gāyet habīs olur ve 165
 sebze ve etden laḥāna g. ve circir g. havāsi habīs 166
 yağ lāzım olduğu g. zīrā yağ olmasa ot 204
 yakduğu yağı dūketdüğü g. yağı dūkenicek 215
 ola yıl g. yā kaşd ile bir kişi söyündüre yakunduğı 222
 terkīb olunduğı māddeden fāsīd idi anuñ g. sebebden 273
 bunuñ g. fesād isti 'māl olunan habīs ve fāsīd 280
 sebze ve et g. ve mīveler g. zīrā bunlardan issi 340
 olan tere ve terḥūn ve şarımsak g. bunlar 341
 asbanāk g. ve pāzı g. ve lāḥana g. bunlar balgam 343
 belürdüğü g. mūdāfi 'a itmek olmaz meger 348
 sarḥōşların iştiḥāsı g. zīrā ol iştiḥā degildir ammā 349
 ve kuvvelü ğidā gerek sebze ve ot ve mīveler g. olmaya 356
 ve laṭif etler ve kebāblar ve kalyeler g. ola ve 357
 içinde hażmı tīz ve ter yimek sūd g. şorvālar g. ve tere 394
 ve tere yağı g. ve bu maḳūle laṭif vārid olıcak 395
 bunuñ g. ğidālar yā şafrāya döner veyāḥūd tīz yanar göynür 397
 mizāc-ı şerīfleri g. faşl-ı rābi ' ve ğidāların 402
 meşelā yumurda g. ki andan laṭif ğidā ve hażmı kolay 405
 yigdür ve boğaca g. bişen ekmek furun etmeginden 429
 orta haş fodula g. hażmı kolaydur ammā insāna 432
 etmek kabz ider ve ondan olan aşlar erişte g. ve tutmac 438
 ve tutmac ve avmaç g. bunların cümlesi ğalīzdür 439
 olmaz il içinde olanlar g. ve il içinde büyüyen ḥayvān 508
 turunç g. ibtidā emrinde toḥumını bal şerbeti ile şıvarmak 659
 ve kimi yaramaz ot otlar anuñ g. balıklar 664
 iskenderiyede çıkan balıklar g. zīrā anda taḥleb etli 666
 virür ve kabı berk olan istiridyē g. kumdan 729
 bulunur kızıl kızıl beñler ile göğsündeki g. ol 758
 gāyet evlāsıdır nīl şuyı g. zīrā bīnar başı 810
 çıkar g. çıkaralar deñiz şuyı dağı bu vechile 842
 şerīfi g. gāyet fāyidesi çokdur hattā 856
 olan ishāle toḥm g. imtilādan ḥāşıl olur 927
 anı isti 'māl itdüğü g. taḥrik ider 931
 olur sultānumuñ mizāc-ı şerīfi g. ḥıyār 1065
 olana sultānumuñ mizāc-ı şerīfi g. zarar ol 1072
 bulursa aña döner şeftālū ve kavun g. ammā 1075
 aḥvālinde g. ki ol ḥareket fāyidesi doḳınsun dıyū 1117
 toḳınsuñ deyü olunur anuñ g. ḥareketüñ 1119
 yā gāyet tīz ḥareket ola segirtmek g. yā bağı ola 1123
 ḥareket çokdur güreşmek g. ve kalkımaç g. ve 1126
 çekişmek g. ve ba 'zı ḥareket vardur ki zāhirā 1127
 ol ḥareket degül g. görünür ḥaḳīkatā aḥlāṭuñ 1128
 şalınmaç g. ve gemiye binmek g. veyā ata binmek g. veyā 1130
 'arabaya binmek g. ve her 'uzvuñ başka kendüye 1131
 ve ğam ve korku ve vehm ve utanmaç ve beliñlemek g. zīrā 1158
 feraḥdaki g. ve rūḥ-ı ḥayvānī taşralara çıkar içerüsü 1161
 ḥālinde g. zīrā ibtidā '-yı rūḥ-u ḥayvānī içerüye munḳabız olur da 1171
 kişinüñ bir ağrısı tutsa göz ağrısı g. karşıusunda 1185
 emrāz ḥāşıl olur kılunc ve tesennüc g. ve 'ufūnetden 1258
 olur ve içerüde olan tamarlar kavuğ g. ve bağarsıklar ki 1260
 ziyāde ishāl g. zīrā ifrāṭ olıcak mevte sebab 1272
 meşelā ḥammām g. olursa insān ḥaz ider ammā hīç 1280
 yakmak gerek zīrā anuñ g. mizāc ziyāde issiden gāyet 1296
 içinde kömür g. ola soñra alalar dökeler un g. ola 1412
 ki içinden pilici çıkmış ola döküp un g. iki dirhem 1433
 nisbeti g. zīrā ulu şehirlereñ yüksek 179
 'avrat ḥāmile olduğu eyyām g. ve andan soñra 557

beyân ider uyku sükûn g. ve uyanıklık 1198
hareket g. zîrâ ki uyku mahzâ olmamağdur 1199

giç [Tr.] *zf.* Geç.

bk. **gicirek**

g. *ğalîzdür g. hazm olunur ammâ hazm olıcağ eyü kan 445*
ve ağda tutulduğdan soñra tîz ölen balıç g. ölerden 712
hayâtı tîz munkaṭı 'olmağ gözükür ammâ g. ölen 715

gider- [Tr.] *f.* Gidermek, def etmek, yok etmek.

g.-mege *degildür ve ağızdan şarābuñ rayhāsını g. ağac 892*
g.-mek *yufka kabuğı ki kendüye yapışmışdur g. gerek 1084*
g.-ür *münāsibdür ve kanın hiddetini g. tavşan etiniñ 584*
ğazabını g. ayvanuñ tabī'atı bārid i yābişdür 1007
harāretini g. ğidāsı azdur üçüncü bāb üç faşıldur 1093
soñra uyku yorgunluğı g. ve bedenden eriyen 1208
ta'āmı g. ammâ uyanıklık iştihāyı ziyāde ider ve bir 1217

gir- [Tr.] *f.* Girmek, iç kısma doğru ilerlemek, dahil olmak.

g.-en *odı hāmmāma g. şāhib-devlet mizācına göre yakmak 1294*
g.-mek *ne vaqt g. cāyizdür fāyidesin ve zararı beyānındadır 56*
tekellüf g. cāyiz degildür ammâ ibtidā'-yı tadrîc ile evvelki 1305
murād üzerine ve ziyāde toğ iken hāmmāma g. 1308
aç iken dağı g. cāyiz degildür zîrâ hāmmām 1310
g.-üp *halvete g. bir miğdārcuğ eylenüp oturmak 1306*

girü [Tr.] *sf.* Geri.

g. *lañfidür zîrâ kendinüñ ğidāsı g. kendü 736*
olınmayıcağ g. dimāğı urur dünyānuñ fesādını ider 1268

git- [Tr.] *f.* Gitmek, ilerlemek, yol almak, hareket etmek.

g.-er *ekşer evkātta havā içlerinde muhtebis gider ve içinde 181*
hinde olanca ruñubeti ve fużalātı açar gider ve ba'dehu 777
olur hazm olup geçer gider ve şarāb çok 880
ağız ve nefesi çoğar olsa anı yimek ile gider zerdālünüñ 1053

gögercin [Tr.] *ad.* Güvercin.

g. *habîşdür ve g. eti hārdur ziyāde ğidāsı 605*

gögüs [Tr.] *ad.* Göğüs; gövdenin boyun ile karın arasında yer alan, solunum ve dolaşım organlarını içine alan kısmı.

g.+ündeki *bulunur kızıl kızıl beñler ile gögsündeki gibi ol 758*
g.+dür *ki g. ve öyken ve dil ve ağızdur anlarıñ 1133*

göndir- [Tr.] *f.* Göndermek.

g.-üp *taşraya g. yerine şovuğ havā getürmege 102*

gör- [Tr.] *f.* Görmek.

g.-diler *yitişmez hükemā hareketi vech g. ki dāyimā gāh gāh insān 1106*
g.-e *ğāyetde ğalîz ve habîş ola ki göz g. kendü kendüyi 1250*
g.-en *şürete beñzer olur g. ta'accübe kalur ki bu kime beñzer 1180*
g.-icek *hareket g. o da öyle ider meşelā bir kişi ekşiler 1183*

- g.-mek** *laṭīf olduğu cihetden gāyet tāzesini g. gerek 561
biri budur ki hareket idenüñ yüzünüñ rengini g. 1146
gözedüp g. gerek ki ziyāde ifrāt olmaya hāşā 1271*
- g.-miş** *şüreter g. ise cimā' hîninde bile taşavvurında 1178*
- göre** [Tr.] *ed.* Göre, bir şeye uygun olarak, bir şey uyarınca, gereğince.
- g.** *olur yirlerüñ yüksekliğine ve alçaqlığına g. olur 116
mizāc-ı şerīflerine g. ahyānā yaramaz değil huşūşā 442
banduğına g. çok yatan gāyet issi olur ve az yatan 790
odı hammāma giren şāhib-devlet mizācına g. yakmak 1294
ruṭūbet virür ammā halvetlerine g. merātibi var 1301
karşu ve bu kazıyye 'ādete g. zīrā ba'zı kişiler 416*
- g.+dür**
- görün-** [Tr.] *f.* Görünmek.
- g.-ür** *ol hareket degül gibi g. haḳīkatā ahlātuñ 1128*
- göster-** [Tr.] *f.* Göstermek; görülmesini sağlamak.
- g.-ür** *düşler g. ve hāşşa yimesin itmān iden 'aqlını 463
ölen g. ki yalūñuz pāk şāfi şudan 716*
- göynük** [Tr.] *ad.* Göynük; Bolu ilinin bir ilçesi.
- g.** *vāki' olsa g. şehri gibi ol vaḳt havā ol aşıl şehre 128*
- göy(ü)n-** [Tr.] *f.* İçin için yanmak, olgunlaşmak.
- g.-ür** *gıdālar yā safrāya döner veyāhūd tīz yanar g. gıdāsın virmez 397*
- göz** [Tr.] *ad.* Göz; görme organı.
- g.** *yaramaz degıldür ve g. nūruna haylice kuvvet virür 955
yinicek menīyi ziyāde ider ve g. nūruñ arturur 1090
kişinüñ bir ağrısı tutsa g. ağrısı gibi 1185
gāyetde galīz ve habīs ola ki g. göre kendü kendüyi 1250
bi'l-hāşşa g. ak düşer ve ziyāde kart tavuğuñ yimesine 603*
- g.+e**
- g.+üñ** *hareketleri katı katı söylemek iledür ve g. hareketi 1134*
- gözet-** [Tr.] *f.* Gözetmek, korumak, kollamak.
- g.-üp** *cihetden ki hadden aşırı ola onu da gözedüp 1270*
- g.-mek** *dāyim kā'ide-yi külliyeyi g. gerek ma'de mizācınıñ hālinde 392
kolay olur bu kā'ideyi g. gerek ve külliyā 409
ve dāyimā her cins balıguñ aç olanını g. gerek ki 751
üzerinde olmaya muhaşşal bunu g. gerek ki 1142
ve bir tedbiri daḳı g. gerek külhāncısı olana 1293*
- gözük-** [Tr.] *f.* Gözükmek.
- g.-ür** *hayātı tīz munḳaṭı' olmaḳ g. ammā giç ölen 715*
- gözle-** [Tr.] *f.* Gözlemek, gözetmek.
- g.-mek** *mutavasıt hāli g. gerek ve hāşā hużūrı 1393*
- güç** [Tr.] *sf.* Güç, yapılması zor ve çetin olan.
- g.** *hazmı g. olur soñra yimek gerek zīrā ol laṭīf gıdā 375*

*olur hażmı g. olmasında ve ğalīz hażmı g. ğidā 407
ve hażmı g. mizācı hār olana isti`māli cāyızdır 522
kıızıl ciger kuvvetlüdür hażmı g. ve ğalīzdür böğregüñ 523
hażmı g. ğidāsı eyü degildir talaķuñ hażmı gücdür 524
bağarsıķlaruñ mizācı şovukdur hażmı g. balğamlı ķan 526
hāşıl ider yürek mizācı hārdur ve hażmı g. bedene 527
mīzācı bārid i raḥbdur hażmı g. ķalın ve yoğın 531
riķkat virür böyle olmayınca g. olurdı yimeķ 802
g.+dür hażmı güc ğidāsı eyü degildir talaķuñ hażmı **gücdür** sevdāvī 524
hażmı ziyāde **gücdür** andan ḥabīs ğidā olmaz 551
ğalīzdür ve hażmı **gücdür** ve genc ve enenmiş olan buzağı 581
hażmı **gücdür** eti ammā ziyāde issidür ķazdan hāşıl olan 610
ğidā ğalīzdür hażmı **gücdür** ve eger bir ķişi 611
berkdür hażmı **gücdür** ve didiler ki eti çok zamān 615
ve cigerde südde hāşıl eyler ve hażmı **gücdür** üzümün 998
hażmı **gücdür** bādemün ṭabī`atı hār u raḥbdur 1088*

güccük [Tr.] *sf.* Küçük.

g. *ve g. olmağıla ruḥūbeti çokdur ve ammā kıızı 575
orta balıķ ve g. balıķ ba`zı cins ammā ğāyet 670
da böyle olmasa g. balıķ kaṭ`ā bulunmazdı yā 674
ve bu yirlerde g. olmasına sebep budur ki kendü 760
ve aña beñzer bir g. balıķ daḥı olur ki adı 764
içmege kaşd iden ğāyet g. kadehler ile başlamak 881*
g.+i *ķoyınınıñ kendü mizācı raḥbdur ḥuşuşā **güccüği** ğāyet 576*
g.+leri *ıavşanuñ g. ğidāsı laṭīfdür tiz hażm olur cimā`a 586
ammā **güccükleri** adamı daḥı artuķ semiz ider ve arıķ olanları 622*

güccirek [Tr.] *zf.* Daha güç, daha zor.

g. *ne kadar hażmı g. ise ma`ide daḥı yig ķabul idüp 400*

gül [Far.] *ad.* Gül.

g. *eyü şudur veyāḥūd enbīķden g. şuyı çıkar 841*

gün [Tr.] *ad.* Gün, güneş ışığı, yirmi dört saatlik dilim.

g. *şark g. doğusu havāsıdır andan şoñra ğarb 149
ğarb g. batısıdır havāsıdır ve cümlesinden zararlı 150
nabızları külliyyā dört biş g. ölmekden 324
şoñra gevdesini her g. kuma ve toprağa sürer 747
üç dört g. havāda aşılmiş ola 1001*
g.+de *budur ki g. iki kerre ola bir şabāḥ ve bir aḥşama 415
ķişiler g. bir kerre yimege mu`tād olmışlardır iki kerre 417
ve g. iki kerre yimege mu`tād olan bir kerre yiyecek 419*
g.+lerde *alınduğından şoñra ḥuşuşā issi g. ve havāsı 1398*

gündüz [Tr.] *ad.* Gündüz; güneşin doğmasından batımına kadar geçen aydınlık zaman.

g. *ve g. uykusından ziyāde ihtiyāt idüp 1238*
g.+in *ba`zı umur-ı ṭabī`iyyeden meşelā g. ne eşķāl ve ne 1177*

güneş [Tr.] *ad.* Güneş.

g. *yire cem` olsa yā g. ile zīrā ol vaķt havānuñ 114
tağ var ki g. anuñ üzerinde toğınca issi iken 123
eşdüği yirlerde issidür zīrā g. ısınduğı 152
cānibinden gelür ve hem şulara uğrar g. şulardan 153*

- olmuş ola zīrā g. başumıza yakındur bu eyyāmda 171*
biter ve g. tokınmaduğı yirde biter ol aşıl 993
g.+de *üzümden g. hāsıl olan şarāb fayideden hālī 902*
g.+e *üzerinden aķa hem g. mekşūf olup yil tokuna 806*
ile aķa ve g. karşı olup şarka aķalar andan 808
- güreş-** [Tr.] *f.* Güreş yapmak.
- g.-mek** *hareket çokdur g. gibi ve kalkımaķ gibi ve 1126*
- güt-** [Tr.] *f.* Gütmek, hayvan veya hayvan sürüsünü otlatmak, sürmek.
- g.-mege** *şahrālarda koyun g. ihtiyār itdüklerine sebep 192*
- güz** [Tr.] *ad.* Güz, sonbahar.
- g.** *yaz u g. ve kış havālarında anlarda ne tağyir bulur 22*
ğālīzdür huşūşā g. eyyāmında ğāyet semizdür 593
- g.+dür** *havānuñ mizācı hārr u yābisdür harīf ki g. ol zamāndur ki 172*
- güzel** [Tr.] *sf.* Güzel, insanda beğeni uyandıran.
- g.** *olmaya ve hamīr ile yoğrılmış ola ve ğāyet g. bişmiş 426*
ğāyet g. muharrā bişmiş ola ğidāsı kuvvetlücedür sultānumuñ 441
şāfī g. bal yimek ile zararı ıslāh olunur 797
almanuñ tatlusı ve koğusu g. olanuñ tabī'atı 1039
- güzellik** [Tr.] *ad.* Güzellik, ahenkli nitelik, hüstün.
- g.+i** *gerek zīrā mādāmki beşeresinuñ güzelliği arta dağı 1147*
- ħabāşet** [Ar.] *ad.* Kötülük, alçaklık.
- ħ.** *budur ammā şahrālar havāsına o maķüle h. karışmaz. 187*
ħ.+de *zerdālūnuñ tabī'atı hārr u raıbdur ħabāsetde (ħبأسندة) şeftālūdan 1054*
ħ.+dedür *ise zīrā ğidāları nihāyet ħ. bunu 685*
ħ.+ine *ulaşduğına sebep oldur ki anlaruñ ħ. bakmaķ 1188*
- ħaber** [Ar.] *ad.* Haber, edinilen bilgi.
- ħ.** *müteħallil olur ve ğamdan dağı ğāyet ğamġm ħ. işidicek 1165*
ħ.+ini *oluncaķ nesne ħ. viricek helāk ola zīrā 1163*
- ħabīs** [Ar.] *sf.* Kötü, aşāğılık, alçak.
- ħ.** *ğāyetde ħ. havā cenūb havāsıdır zīrā ekşer 151*
ağacı gibi havāsı ğāyet ħ. olur ve 165
sebze ve etden laħāna gibi ve circir gibi havāsı ħ. olur 166
veyāħūd aşlī evvelki yađı ħ. yaramaz yađ ola 224
bunuñ gibi fesād isti 'māl olunan ħ. ve fāsıd 280
tabī'atı ħ. ve ğālīzdür ammā buzağuları yavuz semiz ider 476
hazmı ziyāde gücdür andan ħ. ğidā olmaz 551
ğāyet ħ. olur ne kadar ne kadar cins-i laıf 684
ve fı'l-cümle kendünuñ dutıldığı ħinde bir ħ. rāyihası 705
yābisdür ve andan ħ. mühmel zarar o nihāyet 949
eyle olur ve ħ. yaralar ve uyuz kısmı dağı 1187
zararlı ħ. kağiyye olmaz zīrā ħarāret-i ğariziyyenuñ 1219
ğāyetde ğālīz ve ħ. ola ki göz göre kendü kendüyi 1250
ķabızdanki didiğümüz ihtibās budur nihāyetsüz ħ. 1257
oluncaķ ħ. riħ buħār tariķinden def' olunmayıcaķ 1267

h.+dür *kirec ise anuñ buhārları ki gāyetde h. ve şakīl 1285*
dağı h. zīrā yūbüseti ziyādedür ve geyik ve yağmurca 590
ve h. faşlı 's-tāsi' kuşlarıñ eti beyānındadır 595
gāyet h. ve gögercin eti hārdur ziyāde gıdāsı 605
yirlerde hāşıl olan balık gāyet h. ammā 653
balıklar gāyet h. ve bīmeze olur 665
olan gāyet h. deñiz balığı gāyetde memdūhdur 691
yıgdür ammā karası ve yeşili gāyet h. ve fi'l-cümle 704
yoğdur kalanları h. ve dağı balıkların 770
galiz ve h. ve şuda yāhni bişen gāyet 785
gāyet h. ve ol şular ki zıkr olan 814
şāb ve gayrı gāyet h. ammā demür ma'denine 829
zahmetini tahrik ider bu cihetden gāyet h. enginar 967
gıdāsı h. ammā bir miqdār līnet virür semiz 971
bārid i raḥbdur gāyet galiz ve h. meger 990
gāyet h. ve cemī' hummeyātuñ atası ve anasıdır 1051

habs [Ar.] *ad.* Hapsetme; alıkoyma.

h. *lāzım ola anı h. idicek (العياذبالله) 1265*

hacere'l – yehūd[Ar.] *ad.* Yahudi taşı, mesane taşı.

h. y. *hāşşa ile h. ve kavukda hāşıl olan 1406*

hadden [Ar.] *zf.* Aşırı derecede.

h. *'aksin ider ammā uyku h. ziyāde olıcak 1214*
cihetden ki h. aşırı ola onu da gözedüp 1270
ve hıffet beden bulınur ammā h. aşırı olıcak 1357

haddizātında [Ar.+ Tr.] *zf.* Aslında.

h. *ne kadar h. mizāc-ı insāna muvāfiq nefāyis 287*
içmezler ve bunuñ limiyeti budur ki şarābı h. gāyet 870

hāfıza [Ar.] *ad.* Hafıza, insan zihninin her türlü algıyı belleme ve hatırda tutma yetisi, bellek.

h.+yı *laḥfıdır ve yābisdür ve bi'l-hāşşa kuvvet-i hāfızayı ziyāde 627*

hafif [Ar.] *sf.* Hafif, ağırlığı az olan; yeğni.

h. *gāyet h. olur ol şu ki issiden tiz iyliye 817*
şu ile bişen nesne tiz bişer ve vezni h. olan 820

hāil [Ar.] *ad.* Engel.

h. *ziyāde yıller eser alçak yirler ola tağlar h. olmaya 143*
ma'ide anuñ üzerine h. ve gālib olur hākkından 387

hākiqat[en] [Ar.] *ad.* Hakikaten, gerçekten.

h. *iden hākiqatā (حقيقتا) bi'l-külliyā şarf olan şarābdur 794*
ol hareket degül gibi görünür hākiqatā (حقيقتا) ahlātuñ 1128
şāfi ve pāk ve taşlu yirlerde biter ve hākiqate (حقيقته) aşıl bu cins 756

hākkından gel- [Tr.] *Dey.* Zor bir işi başarı ile bitirmek.

h. g.-meyüp *aşliyye ol miqdār ruḥbetiñ h. g. eridüp 292*
h. g.-mez *ol kadar yağın h. g. zīrā yağ çokdur anı yakup 230*

h. g.-ür	<i>ma`ide anuñ üzerine hāil ve gālib olur h. g. hażm ider 387 gücirek ise ma`ide dahı yig kabul idüp h. g. hażm ider 400</i>
hāl	[Ar.] ad. Hal, vaziyet, tutum.
h.	<i>olan h. iken toylmaz ve ba`zı hastalar öldiği 321 bu vech üzerine her birinüñ bir hāl-i hareketi. vardur 1137 bir h. vardur ki ne uyumağ ve ne uyumamağdur andan 1218 hālet-i nev`ini ibkā itmek için hāl-i ışkda gāyet 1336</i>
h.+i	<i>ammā tafşıl çokdur dāyimā h. bunuñ üzerinedür 104 karışmaz nefis-i havāi kendü h. tabi`atı üzerinde pāk 188 ikinci h. bilmek gerek ki kendünden gıdālanur 643 üçüncü h. bilmek gerek ki kendüne yirden hāşıl olur 644 bilmek gerek dördüncü h. çığduğı mevsümi bilmek 645 eyü olur yazın yaramaz olur evvelki h. budur ki 648 yigdür ve yimesi cāyizdür ikinci h. budur ki 655 bunu dāyimā ri`āyet itmek gerek üçüncü h. bulunduğı 686 ba`zı balıklar gāyet laţif olur dördüncü h. budur 697 gariziyenüñ h. muhtel ve müşevveş olur ne içerüye 1220 mutavasıt h. gözlemek gerek ve hāşā huzūr-ı 1393</i>
h.+ince	<i>ola ki (بارى سبحانه وتعالى) her insāna hāllī h. yaradılışında 197</i>
h.+inde	<i>kā`ide-yi külliyeyi gözetmek gerek ma`de mizācinuñ h. ba`zı 392</i>
h.+ine	<i>hem taşraya bir zamānda teveccüh ider utanmağ h. gibi 1170 yanan yađuñ yirine yağ kona kendü h. kalıncağ 219 vechile mümted olur kendü h. kalıncağ 263 zıkr olunur balıđuñ dört h. vākıf olmağ 641</i>
hālāş	[Ar.] ad. Bir yerden veya bir şeyden kurtulma, kurtuluş.
h.	<i>ağırlığdan h. idüp yeyni olmağa mu`tād ider ve hem 1112</i>
hālel gel-	[Tr.] Dey. Bozulmak, zarar görmek.
h. g.-ür	<i>olursa za`if olur ve mizācına h. g. faşlu`l-hāmis 420</i>
hālet	[Ar.] ad. Durum.
h.	<i>vechi bişmesinde çok h. tağyir virür zirā ne kadar 403 konulan hālet-i nev`ini ibkā itmek için hāl-i `ışkda 1336 konulan hālet-i fi`le (خالت فعله) gele murād hāşıl olsun 1338</i>
hālī	[Ar.] sf. Boş, ıssız.
h.	<i>teveccüh itmişdür ma`ide h. ve za`ifdür 360 ve buzdan pāk ve şāfi ola gılzetden h. degildür 850 güneşde hāşıl olan şarāb fāyideden h. degildür 902 ol dahı zararadan h. degildür on dördüncü 995 harekete ol vağt başlamağ gerek ki ma`ide h. ola 1140 gibi ve rüh-ı hayvānī taşralara çıkar içerüsi h. kalur 1161 hareketden yā şuğuldan h. degildür ol sebebden 1202 ol cihetden bedenüñ taşrası h. kalur uykuda 1224</i>
h.+dür	<i>ma`ide ise h. ziyāde ihtirāka sebep olur 1237 tahlili kavīdür ve tabi`atı şāimdür gıdādan h. ziyāde 1311 o hinde gıdādan h. za`f üzerindedür 1389</i>
hālīme	[Ar.] sf. Yumuşak, sakin.
h.+si	<i>megerki hamir ile ola ve buğday h. gāyet 440</i>

- hālī** [Ar.] *sf.* Güçlü; kuvvetli.
- h.** *ola ki (بارى سبحانه وتعالى) her insāna h. hālince* 197
- halk** [Ar.] *ad.* Halk; bir ülkede yaşayan aynı uyruktan olan insan topluluğu.
- h.+uñ** *ve sulṭānum hazretlerine ma'lūmdur ki h. meşeli* 795
- halvet** [Ar.] *ad.* Hamamlarda tek kişinin yıkandığı kapalı ve sıcak bölme, kadın ile erkeğin başbaşa kalması.
- h.+den** *bī-tekellūf issi h. taşraya çıkmak cāyiz degildir* 1316
- h.+e** *bu sebepten bir uğurdan taşradan issi h. bī-tekellūf* 1304
- h. girüp bir miqdārcuḳ eylenüp oturmak* 1306
- gerek soñra orta h. ve soñra issi h. murād* 1307
- h.+i** *evvelki h. bārid i raḳbdur ikinci h. hārr u* 1302
- raḳbdur üçüncü h. hem kızdırur ve hem kurudur* 1303
- h.+lerine** *ruṭūbet virür ammā h. göre merātibi var* 1301
- halyūn köki** [Far.] *ad.* Kuşkonmaz kökü.
- h.** *panṭāfilūn ve kemaḳitūs ve cu'da ve h. ve yābān* 1428
- hām** [Far.] *sf.* Ham, yeteri kadar olgunlaşmamış, pişmemiş.
- h.** *olursa ol ṭa'ām haẓm olmaḳsızın h. iñen* 873
- bile geçirüp indürür ṭamarlara ḥōd h. ṭa'ām ve haẓm* 874
- hāmīle** [Ar.] *sf.* Hamile, gebe.
- h.** *'avrat h. olduḡı eyyām gibidür ve andan soñra* 557
- virür ve bi'lḥāşşa h. olan ḥatun bunuñ* 1009
- hamīr** [Ar.] *ad.* Hamur.
- h.** *olmaya ve h. ile yoḡrılmış ola ve ḡāyet güzel bişmiş* 426
- megerki h. ile ola ve buḡday ḥalimesi ḡāyet* 440
- hāmīs** [Ar.] *ad.* Beşinci.
- h.** *ḥalel gelür faşlu'l-hāmīs yirde biten nebāt-ı ḥubūbātdan* 421
- haml** [Ar.] *ad.* Gebelik.
- h.** *şıḡıruñ südi eyü oldı zīrā h. olduḡı eyyām* 556
- hammām** [Ar.] *ad.* Hamam, banyo.
- h.** *idüp şovutmaz ve h. ḥarāretinden daḡı adamuñ* 83
- incindüḡine sebep budur ki h. kendü nefesi havāsi ile* 84
- meşelā h. gibi olursa insān ḥaẓ ider ammā hiç* 1280
- faşıldur h. tedbīrlerinde ḥammāmuñ eyüsi oldur ki* 1282
- külliyā h. ḥarāretille ḥarāret virür ruṭūbet ile* 1300
- aç iken daḡı girmek cāyiz degildir zīrā h. tahlīli* 1310
- dökünmek olmaz h. issisi ile alışmayınca* 1313
- ve h. içinde çok eḡlenmek cāyiz degildir ḥuşūşā* 1314
- h. bu didüḡümüz tedbīr üzere olunca fāyideleri* 1319
- ammā h. ifrāṭıla olıcaḳ envā'ı zararlarā sebep olur* 1324
- h.+a** *eyüsi ve yaramazı beyānındadır ikinci faşıl h. ne vaḳt* 55
- odi h. giren şāḥib devlet-mizācina göre yakmak* 1294

h.+da *murād üzerine ve ziyāde toḡ iken h. girmek 1308*
h.+dan *yāhūd h. ve yāhūd hummā 'arız olduḡda her 92*
šovukluḡı h. hāşıl olan harārete muḡāvemet 82
h.+uñ *buhārlarına ḡarışıp daḡı ifsād ider ve h. ḡayrı 1287*
beyānındadır iki faşıldur evvelki faşıl nefis h. eyüsi 54
sekizinci bāb h. tafşılindedür iki faşıldur 57
evvelki faşıl h. fāyidesin ve zararı 58
faşıldur hammām tebdīrlerinde h. eyüsi oldur ki 1282
ve mühmeldür h. kendüññ havāsına ve 1286
sebeb olur ve h. havāsı ve yiri ne ḡadar 1291

hār [Ar.] *sf.* Sıcak, keskin.

h. *ba 'zı ma 'ide olur ki ḡāyet h. ve nāzūkdür 393*
h. olanlara ḡāyet eyüdü eger etmegidür ve eger 450
mizācı h. olana cāyizdür ammā şovuk olana cāyiz 518
ve hażmı güç mizācı h. olana isti 'māli cāyizdür 522
h.+dur *fāsid olur zīrā ma 'denüññ mizācı h. bunuñ 396*
hāşıl ider yürek mizācı h. ve hażmı güç 527
ḡabīşdür ve göğercin eti h. ziyāde ḡıdāsı 605
bıldırcın etinden hāşıl olan ḡıdā h. ammā 634
serçenüññ mizācı h. beynisi ve ḡayāları şoḡan 637

harāb [Ar.] *sf.* Harab, yıkık, viran.

h. *iştiḡā-yı şādıḡı def' itmesün ma 'deyi h. 350*
yaḡınuññ ḡabī'atı şovuk ve ma 'deyi h. idüp 539
maḡbūñ idüp h. ider ve yābāñ keçisi ev keçisinden daḡı 589
ammā issi şular ma 'deyi h. ider ḡa 'āmı hażm 858
ma 'deyi h. ider hem dimāḡa zararı nihāyetde olup 944
bārid i yābisdür ma 'deyi h. ider ve ḡıdāsı 970
ma 'idede h. ider gebere ḡabī'atı hārr u yābisdür 986
dimāḡı h. ider ve çoḡ emrāza sebeb 1215
olur ve ma 'ideyi h. ider iştiḡā-yı ḡa 'āmı 1216

harāmī [Ar.] *sf.* Haram yiyen, haydut.

h.+ler (العيانبالله) *müfsidi h. öldüreler ve bu şartıla ki 266*

harāret [Ar.] *ad.* Hararet, ısı, ateş.

h. *sebeb oldur ki iḡerüdeki h. ḡāyet ḡavīdür ve 80*
zīrā iḡerüdeki h. yavuzdur ol cihetden 100
yaradılışında bir müte 'ayyin ve mütenāhi miḡdār h. 198
harāret-i aşliyye ve ḡarīziyye dinilür zīrā aşıl 200
ve ol h. ḡutuşup yanmasına elbetde bir mādde gerek ki 202
*miḡdārdur bu ruḡūbet-i aşliyye **harāret-i aşliyyedür** māddesi 210*
*olmuşdur ki **harāret-i ruḡūbetüññ** māddesinde 211*
*idelüm evvelā **harāret-i ḡarīziyye** ki ḡandil daḡı 243*
*miḡdārdur **harāret-i aşliyye** ḡöd şānidur ruḡūbet-i aşliyyeyi 246*
harāret-i aşliyye ol miḡdār ruḡūbetüññ ḡaḡkıñdan gelmeyüp 292
harāret-i aşliyye söyünmesi muḡarrerdür ziyāde imtilādan 294
*olur **harāret-i aşliyyeden** ruḡūbet-i aşliyye 309*
*olur **harāret-i aşliyye** söyünmesine zīrā 314*
*ḡoyılmaz zīrā ruḡūbet-i aşliyyenüññ **harāret-i aşliyye** 317*
*öñürdi sākıḡ olur zīrā **harāret-i ḡarīziyye** 325*
harāret-i aşliyyenüññ ma 'denidür fī'l-cümle idrāki ve ḡissi 328
*yimek gerek zīrā insānuññ **harāret-i ḡarīziyyesi** ḡaşra 359*
harāret-i ḡarīziyye iḡerüde cem' olmuşdur andan şoñra 362
şarımşakuññ ḡabī'atı hārr u yābisdür h. 937

	<i>ikincisi budur ki insānuñ ḥarāret-i ḡarīziyyesi in 'āş 1110</i>
	<i>budur ki cemī' kuvvetlere ḥarāret-i ḡarīziyye içerüde 1205</i>
	<i>ḥarāret-i ḡarīziyye içerüde muhtebis olmak ile kuvvetlenür bu 1211</i>
	<i>zararlu ḥabīs każiyye olmaz zīrā ḥarāret-i ḡarīziyyenüñ 1219</i>
	<i>ḥarāret-i ḡarīziyye içerüsine teveccüh idüp ḥuzürdadur 1223</i>
	<i>iken ḥarāret-i ḡarīziyye taşraya teveccüh ider bedenüñ 1227</i>
	<i>ḥarāret-i ḡarīziyye içerülerdedür hażm idecek nesne arar 1236</i>
	<i>ḥammām ḥarāretile ḥ. virür ruḥūbet ile 1300</i>
	<i>ḥarāret-i aşliyyenüñ söyünmesi muḳarrer mevte bi'zzāt sebebdür 1379</i>
ḥ.+e	<i>şovukluḡı ḥammāmdan ḥāşıl olan ḥ. muḳāvemem 82</i>
	<i>ḳonmuşdur ki ḥayātına sebebdür ve ol ḥ. ḥarāret-i aşliyye 199</i>
	<i>i'tidāle ḳarībdür ḥ. māyildür menīyi ziyāde arturur 520</i>
ḥ.+i	<i>kendü ḥ. ḥōd ziyāde ḳavīdür ḥ. tutuşup 90</i>
	<i>ve talakda süddesi olanı tefinç idüp ḥ. ziyāde 917</i>
	<i>ıatlusınıñ fı'l-cümle ḥ. var ammā ekşisi ḡāyet 1037</i>
ḥ.+ile	<i>ḥammām ḥ. ḥarāret virür ruḥūbet ile 1300</i>
ḥ.+in	<i>ḳanı eksük idüp ḥ. sākin ider ve cimā'a 470</i>
ḥ.+inden	<i>idüp şovutmaz ve ḥammām ḥ. daḡı adamuñ 83</i>
ḥ.+ine	<i>yanmak ihtimāli yokdur insānuñ ḥ. daḡı 205</i>
ḥ.+ini	<i>ḳılır 'unnābuñ ḥ. tabī'atı ḥārr u raḥbdur adamuñ ḥ. 1092</i>
ḥ.+üñ	<i>tutuşup yanar ḥ. ḥōd şānidur 212</i>

ḥarbak [Ar.] *ad.* Zambakgillerden iki tür bitkinin adı.

ḥ.+dur *otladuḡı ot ḥ. ol otı itmān ideni teşennüc ider 636*

ḥarc [Ar.] *ad.* Harç, gider, vergi.

ḥ. *olan sermāyeden ḥ. olunmak lāzım gelür eyle 1372*

ḥarclan- [Tr.] *f.* Sarf edilmek, harcanmak.

ḥ.-ur *irkilen māddeden ḥ. bedene za'f gelmediḡi 1368*

ḥareket [Ar.] *ad.* Hareket; bir cismin yer deḡiştirmesi, devinim.

ḥ. *faşıl ḥ. ve sükūn bedeniyye beyānındadır üç faşıldur 44*

evvelki faşıl ḥ. ve sükūn fāyidesi ve zararı beyānındadır 45

vāz geçmek gerek dördüncü bāb ḥ. ve sükūn 48

ise vāfir ḥ. eylesün zīrā ḥ. ile hażm 367

yimeginde şoñra bir cüzvīce ḥ. aḥşam yimeginüñ hażmına 369

muttaşıl ḥ. üzerindedür andan şoñra ziyāde semiz ve yağlı 507

evvelki faşıl ḥ. ve sükūn fāyidesi 1094

bir vechile ḥ. eyleye ki fāyidesi 'ā'id ola ve 1107

ve vaḳtini beyān ider ba'zı ḥ. var ki ol 1115

gibi ki ol ḥ. fāyidesi doḡınsun diyü olunmaz 1117

ve ba'zı ḥ. vardur bi'zzāt ḳaşd ile fāyidesi 1118

ḳatı berk ḥ. ola veyā añıl añıl ḥ. ola 1122

yā ḡāyet tīz ḥ. ola segirtmek gibi yā baḥī ola 1123

envā'ı ḥ. çokdur güreşmek gibi ve ḳalkımaḡ gibi ve 1126

çekişmek gibi ve ba'zı ḥ. vardur ki zāhirā 1127

ol ḥ. degül gibi görünür ḥaḳıkatā aḥlātuñ 1128

biri budur ki ḥ. idenüñ yüzünüñ rengini görmek 1146

ve der daḡı aḳmaḡa başlaya ol vaḳt ḥ. munḳaḥı' 1152

ola dördüncü bāb bir faşıldur ḥ. ve sükūn-ı nefşāniyye 1155

bir ḥarekete isti'dādı vardur ḡayrı yirde ol ḥ. göricek 1182

uyanıklıḡ ḥ. gibidür zīrā ki uyku maḥzā olmamaḡdur 1199

cemī'isi ḥ. itse cāyizdür ve añsuzda vāḳi' 1375

ḥ.+den *dāyimā ḥ. yā şuḡuldan ḥālī degildür ol sebebden 1202*

ḥ.+e *üçüncü faşıl ḥ. ne vaḳt başlamak gerek ve ne vaḳt 47*

üçüncü faşıl *h.* ne vakt başlamak 1138
 beyân ider *h.* ol vakt başlamak gerek ki ma'ide *hālī* 1140
 ol vakt *h.* başlana *tā* iştihā gelince degin ve gayrı vaktde 1144
 gayrı vaktde *h.* *kāşid* iden üç nesneye ri'āyet itmek gerek 1145
 var *h.* daḥı vaktidür ve mādāmki a'zā 1149
 bir *h.* isti'dādı vardır gayrı yirde ol hareket 1182
 yitişmez *hükemā* *h.* vech gördiler ki dāyimā gāh gāh insān 1106
 münāsib *h.* vardır meşelā nefes aletleri ki 1132
 gözün *h.* ufaḳ ve ince nesnelere nazar itmekdür ve kulaḡuñ 1135
 kulaḡuñ *h.* *katı katı* avāz işitmekdür ve-sāyir a'zānuñ 1136
 bu vech üzerine her birinün bir ***hāl-i hareketi*** vardır 1137
 anlaruñ *h.* *katı katı* söylemek iledür ve gözün 1134
 çalışurlar ve nabzuñ *h.* iḥtilāfına sebeb budur 103
 ikinci faşıl *h.* envā'ı ve vakt beyānındadır 46
 ola ve *h.* fāyidelerünüñ biri budur ki bedende aḡlāḡı 1108
 taḡıdur ikinci faşıl *h.* envā'ını 1114
 tokınsuñ deyü olunur anuñ gibi *h.* fāyidesi 1119
 fāyidesi umılur ve külliya *h.* merātibi vardır 1120
 daḥı *h.* vaktidür ve mādāmki bedende ḡıffet 1148
 şişmege ve kabarmaḡa başladuḡı vakt *h.* vaktidür 1150
 munḡaḡı' olmak gerek ve *h.* efdalı oldur ki 1153

hāric [Ar.] *ad.* Hariç.

h.+de *cemī'* havāda ıssilik vardır *h.* veyāḡūd 78
h.+den havā şāfi ve laḡif ola *h.* mizāc rūḡa 110

ḡarīf [Ar.] *ad.* Sonbahar.

h. havānuñ mizācı *ḡarr u yābisdür* *h.* ki güzdür ol zamāndur ki 172

ḡarīre [Ar.] *ad.* Sütlü ve yağlı bir çorba çeşidi.

h.+si ile yine veyāḡūd bādem ile *h.* süd ile bişmiş 454

ḡarīş [Ar.] *şf.* Son derece hırslı olan, istekli.

h. uyḡuya *h.* olmak gerek zīrā uyḡu sebebiyle *cemī'* 1401

ḡarr [Ar.] *ad.* Sıcaklık, ısı.

h. havānuñ mizācı ***ḡarr u yābisdür*** *ḡarīf* ki güzdür ol zamāndur ki 172
 olıcaḡ nişastanuñ *ḡabī'atı* ***ḡarr u yābisdür***. *ammā* 444
 olur noḡūduñ *ḡabī'atı* ***ḡarr u yābisdür*** (*ḡar yābisdür*) *süddeyi* 465
ḡabī'atı ***ḡarr u yābisdür*** anuñ yimeginden yaramaz *ḡalīz* 473
bi'l-ḡāşşa baş ağrıdur *ḡarī* ***ḡarr u yābisdür*** bundan 479
ḡan ***ḡarr u raḡbdur*** ve andan laḡif *ḡan* olmaz ki 571
ḡabī'atı ***ḡarr u raḡbdur*** *ḡuşuşā* genc ola ve *ḡavşanuñ* 585
 genc ve semüz ola ve ayu eti *ḡabī'atı* ***ḡarr u raḡbdur*** ve *ammā* 592
 tuzlu olıcaḡ ***ḡarr u yābis*** olur tuzı banduḡına 789
 yaz *eyyāmı* ola *nā'nānuñ* *ḡabī'atı* ***ḡarr u yābisdür*** 924
 ḡāyet müfiddür *kerevüs* *ḡabī'atı* ***ḡarr u yābisdür*** 928
pirasanuñ *ḡabī'atı* ***ḡarr u yābisdür*** iştihāyı *ḡarīk* 932
şarımşaḡuñ *ḡabī'atı* ***ḡarr u yābisdür*** *ḡarāret* 937
ḡarr u raḡbdur *cimā'a* *ḡaylī* kuvvet virür hem iştihāyı 942
ma'dede balḡamı ziyāde ider *laḡana* *ḡabī'atı* ***ḡarr u yābisdür*** 945
ḡabī'atı ***ḡarr u raḡbdur*** andan *ḡāşıl* olan *ḡidā* iñen 954
ḡavıcuñ *ḡabī'atı* ***ḡarr u yābisdür*** ve *ḡidāsı* kem 957
 isperince *dirler* *ḡabī'atı* ***ḡarr u raḡbdur*** *süddeleri* 959
enginar *ḡabī'atı* ***ḡarr u yābisdür*** *ma'deye* *ḡaylī* kuvvet 968

h arr u y abisd ur ta' mıla yinince kabuğı ve yaprağı 983
ma'idede har b ider gebere tabi'atı **h arr u y abisd ur** 986
tabi'atı **h arr u ra bdur** (      ) ve g d sı g lizd ur 997
 z m n tabi'atı **h arr u ra bdur** e  ey s  999
tabi'atı **h arr u ra bdur** tabi'ata l net vir r 1005
tabi'atı **h arr u y abisd ur** ma'deye ve kalbe g yet 1018
olana z r  tabi'atı b rid i y bisd ur ve toğumu **h arr u y abisd ur** 1023
armud ki tatlu ola anu n tabi'atı **h arr u ra bdur** 1030
h arr u ra bdur ve kalbe haylice kuvvet vir r ve ek sisi ki 1040
zerd l n n tabi'atı **h arr u ra bdur** hab setde 1054
h arr u ra bdur g d sı i en zararlu degild r 1060
tabi'atı **h arr u ra bdur** ma'dede ne ki yaramaz h lt 1074
tabi'atı **h arr u y abisd ur** g d sı g lizd r amm  1079
tabi'atı **h arr u y abisd ur** t z hazm olur ve enc r ile 1081
tabi'atı **h arr u ra bdur** ve g d sı  okdur ve ma'deye 1087
hazmı g cd r b dem n tabi'atı **h arr u ra bdur** 1088
kılur 'unn bu n tabi'atı **h arr u ra bdur** adamu n har retini 1092
evvelki halveti b rid i ra bdur ikinci halveti **h arr u ra bdur** 1302

har ef [Ar.] ad. Enginar.

h. ve yağı g yet m 'essird r ve dağı **h.** ki enginar 1423

ha  [Ar.] sf. Katıksız.

h. orta **h.** fodula gibi hazmı kolaydur amm  ins na 432

hasen [Ar.] ad. Ho , g zel.

h. olduğu sebep budur ki ** ekl-i hasen** ins n 1344

hasene [Ar.] ad. G zellik.

h. ve tevecc h ol de li olmaz ve  ekli **h.** tevecc h 1343
 ekl ola ol cihetden ** ekl-i hasene** meyil ve tevecc h 1347

h  il [Ar.] sf. Hasıl, meydana gelen, olan.

h. yirden **h.** olan hub b tdan **h.** olan g d laru n 32
 ovuğluğu hamm mdan **h.** olan har rete mu vemet 82
yid ği g d lardan ve icd ği e ribeden **h.** olur 250
konmu dur andan **h.** olur ve andan m tehallil olan 255
yirine tekr r bu ahl tdan **h.** olur ru bet-i tabi'iyeye 256
bu ma s d ol vaqt **h.** olur ka an ki isti'm l 259
bi'l-k lliyy  miz ci f sid ola  yleye l zım gel r ki **h.** olan 271
imtil dan **h.** olan fes d budur ve s n hos ismi 295
env 'i mara  'uf net **h.** olur ve tabi'at kav  303
hub b tdan **h.** olan g d laru n 'ale't-ta  il ey sini ve 422
yaramazmu n bey nindadur evveli buğdaydur etmek andan **h.** olur 423
ey  kan **h.** olur ve arpanu n tabi'atı b rid i y bisd r 446
dereceyi evl da andan **h.** olan g d  la fd r 447
andan **h.** olan g d  g yet ey  g d dur miz ci 449
andan **h.** olan a dur ve pirinc n miz ci mu'tedild r 451
ey  g d dur amm  nih yet derecede yiller **h.** olur 460
kuvvet vir r ve karında **h.** olan 467
 oğulcanları d  r r ve kavuğda **h.** olan 468
bundan **h.** olan g d  g yet azdur megerki 480
diy rında **h.** olur pirinc yirine isti'm l iderler 482
andan **h.** olan kan mu'tedild r yazda ve 483
cemt'isi yaramazdur ve y b nlarda **h.** olan hayv nlaru n 489

andan h. olan gıdā çokdur ammā hāşā 492
 etinden h. olan gıdā daḥi kırıdıcıdur ve kanı laṭıfdir 494
 balgamlı kan h. ider yürek mizācı hārdur ve hazmı güç 527
 siñürler ki bāzular etinüñ uçındadır andan h. olan kan 532
 zararları var şafrāya münkalib olur deriden h. olan gıdā 537
 şovuk ve yilmeşikdir ve andan h. olan kan 541
 etden h. olandan za'ıfdir sulṭānumuñ mizāc-ı 542
 şerifine münāsibdir hayālardan h. olan memeden 543
 memeden h. olan kandan daḥi yaramazdur busuz otlayan 544
 laṭıf bī-bedel gıdādur maḥzā şāfi pāk kan h. olur 546
 cigerlerinden yigdir kanlardan h. olan gıdā 550
 ikisine varınca ve enenmiş ola andan h. olan 570
 zararlıdır ve şıgır etinden h. olan gıdā 580
 kuvvetlidir ve andan h. olan kan gālīzdür 606
 gücdür eti ammā ziyāde issidir kazdan h. olan 610
 irkek kazuñ bir hayāsın yiyicek olursa andan h. 612
 gāyet laṭıfdir andan h. olan kan bī-bedeldür 618
 anlardan h. olan kan gāyet laṭıfdir ammā 621
 bildircin etinden h. olan gıdā hārdur ammā 634
 gerek ki kendünden h. olmuşdur ikinci 642
 üçüncü hāli bilmek gerek ki kendüne yirden h. olur 644
 balık üç nesneden h. olur kimi yumurdadan 649
 yumurdasından h. ola ammā balçıkdan ve müte'affin 652
 yirlerde h. olan balık gāyet habīsdür 653
 ammā kumdan h. olan fı'l-cümle bundan 654
 deñiz kumından ve taşından h. olan ayaklu 720
 uzundur ve holzün adlu bahārda h. olur 726
 kumdan h. olur deñiz zararları inen yokdur 730
 ve deñizüñ gāyet taşlu yirlerinde h. olur 739
 vāfir bulunur ve h. olduğu yirlerde deñizde 744
 kendü h. olduğu sular gāyet irakdur ammā gayrı yirlerde 761
 güneşde h. olan şarāb fāyideden hāli 902
 kan h. olur ammā bişmişi çiginden yigdir 914
 turşusu olsun ve ma'idede za'ıfından h. olan 926
 olan ishāle toḥm gibi imtilādan h. olur 927
 yābisdir andan h. olan gıdā katı gālīzdür 946
 tabi'atı hārr u raṭbdur andan h. olan gıdā inen 954
 ve cigerde südde h. eyler ve hazmı gücdür 998
 andan h. olan gıdāsı laṭıfdir ve kuru üzüm 1002
 ağulardan h. olan hastalıklara nāfi'dür turincüñ 1026
 gālīzdür andañ h. olan hılṭ gāyet 1050
 ve kıssā tabi'atları bārid i raṭbdur andan h. olan gıdā 1066
 'irāz-ı nefsanıyyeden h. olur ve 'irāz-ı nefsanıyye oldur feraḥ 1157
 kalur da h. olan oğlan ol taşavvur itdügi 1179
 i'tidāl ile yimek ile anlardan h. olan def'i vācib 1252
 ve şakıl emrāz h. olur külunc ve tesennüc gibi 1258
 ve 'ufūnetden h. olan emrāz cemī'isi bunda h. 1259
 konulan hālet-i fi'le gele murād h. olsun 1338
 vāsıtasıla h. olur öyleye lāzım oldu ki 1340
 için murādı h. olduğundan şoñra 'ışk 1342
 kendüden h. olan daḥi nev'inde kāmil şüret ve 1349
 menī añun fazlasından h. olur ve ba'zı 1361
 bögrekte h. olan taşı dağıdın edviyyeleri 1405
 hāşşa ile hacere'l-yehūd. ve kavukda h. olan 1406
 ve ammā kavukda h. olan taş iri olur 1435

hāşşa [Ar.] ad. Özel.

h. gösterür ve h. yimesin itmān iden 'aklını 463
 edviyyeleri **hāşşa** (حاصه) ile hacere'l-yehūd. ve kavukda hāşıl 1406

ḥasta [Far.] *ad.* Hasta, sağlığı bozulmuş olan canlı.

ḥ. ve teşbīhdür insāna daḥi böyle vāki' olur ḥ. olmasına 239
ḥ.+lar olan ḥāl iken ḥoyılmaz ve ba'zı ḥ. öldiği 321

ḥastalan- [Tr.] *f.* Hastalanmak.

ḥ.-ur ol cihetden ol cins balığı yiyen ekşer ḥ. ve ba'zı 668

ḥastalık [“hasta” Ar.] *ad.* Hastalık; canlılarda fizyolojik yapıyı, organların işlevlerini ve dengesini bozan durum.

ḥ.+ına bile ifsād ider **ḥastalığına** ve helāk olduğına 278
ḥ.+lara ḥāşıl olan ḥ. nāfi'dür turıncuñ 1026
ḥ.+arda ammā çok ḥ. kefaretdür şoğanuñ tabi'atı 941

ḥāşā [Ar.] *ünl.* Dışarı dursun!

ḥ. sākin olanlardan müteḥallil olan ḥ. ḥuzūr-ı şerifden 182
burından kan akmaḥdur yā ḥ. ishāl tariki ile 305
kan olur ammā bi'l-ḥāşşa ḥ. ḥuzūr-ı şerifden 474
andan ḥāşıl olan ḡidā çokdur ammā ḥ. ḥuzūr-ı şerifden 492
etinden ḥ. 'izzī ḥuzūrdan ḡilzeti ve fuḡalātu 509
olsun ḥ. ḥuzūr-ı şerifden cemī' o balığıñ 681
çok isti'māl itmesi ḥ. ḥuzūr-ı şerifden 965
ammā bi'l-ḥāşşa adamuñ ḥ. ḥuzūr-ı şerifden 1052
içinde muḥtebis olan ḥ. ḥuzūri şerifden aḥlāt 1246
emrāzına mübtelā olur meşelā ḥ. ḥuzūr-ı şerifden 1256
dutmaḥ cāyiz degildür ḥattā riḥ bile ḥ. ki def'i 1264
görmek gerek ki ziyāde ifrāt olmaya ḥ. ziyāde 1271
budur ki bedenuñ taşrası ḥ. ḥuzūr-ı şerifden 1320
vāki' oluncaḥ budur ki bedenuñ ḥ. ba'zı fuḡalātu 1351
mutavasit ḥāli gözlemek gerek ve ḥ. ḥuzūri 1393

ḥaḥā [Ar.] *ad.* Hata, yanlışlık, yanlış.

ḥ. ve tedbīrlerinde bi'l-külliyā ḥ. olcaḥ mariz 07
içmekden büyük ḥ. yoḥdur ikinci faşıl şarābuñ 860

ḥaḥmī [Ar.] *ad.* Pembe beyaz çiçekli, uzun boylu, çok yıllık otsu bir bitki.

ḥ. köki ve kara noḥūd ḥuşūşā noḥūduñ suyu ve ḥ. toḥımı 1415

ḥattā [Ar.] *ed.* Hatta; cümle başı edatı; üstelik.

ḥ. sebeb budur ḥ. ḡāḥ olur ki eḥrafdan 323
ve südden laḥif ve nāzūk ḡidā yoḥdur ḥ. ḡāyet 560
mizācı o ḡidā mizācına döner ḥ. ağaclar bile tatlu 658
içün ḥ. issi havālarda issiden adam incindüğine 75
şerifi gibi ḡāyet fāyidesi çokdur ḥ. iştihāyı 856
dutmaḥ cāyiz degildür ḥ. riḥ bile ḥāşā ki def'i 1264
aḥa meyl olunur ḥ. 'iḥkuñ ḥiddetine ve iḥtidāsına 1334

ḥatun [Tr.] *ad.* Hatun, kadın, eş.

ḥ. münāsib ḥ. südüdür ba'dehu insāna beñzeyen gebeligi 554
virür ve bi'lḥāşşa ḥāmile olan ḥ. bunuñ 1009
ḥ.+ı olur ise andan ḥ. ile cimā' ide gayrı kimse 631

havā [Ar.] *ad.* Hava; bütün canlıların solunumu için gerekli akışkan gaz karışımı, esinti.

- h.** *i'tidāl bulur nefis ile alınan tāze h. vāsıtasıla 69*
vāsıtasıla zīrā kaçan ki h. kalbde ziyāde muhtebis olsa 70
ol h. ziyāde muhtebis olmasıla yanar tutuşur ve andan 71
içün ve yirine tāze şovuk ve laṭīf h. getürmek 74
şovuk h. yokdur ki añun issiligin ta'dil eyleye zīrā ki 77
yirine gelecek h. issidür kendü havāsından 87
taşraya göndirüp yirine şovuk h. getürmege 102
mādāmki h. şāfī ve laṭīf ola hāricden mizāc rūḥa 110
ziyāde issi olmasına sebeb olur ve gāh h. müteğayyir 115
vāki' olmuş ola şehri şimāl h. doқınmasına 126
göynük şehri gibi ol vaқt h. ol aşıl şehre 128
*ve hem 'ufūnete zid olan **havā-yı şimāldür** ki poyrazdur 147*
ğāyetde ḥabīs h. cenüb havāsıdır zīrā ekşer 151
*taş'ıd itdiği buḥārılar aña qarışur ammā **havā-yı şimāl** yüksek 154*
vardur ki h. her birinden tağyir olunur bahār eyyāmında 168
eyyāmında h. mizācı mu'tedil olur ne issi ve ne şovukdur 169
şayf ki yazdur ol zamāndur ki h. issiligi ziyāde 170
zamāndur ki tamām şovuk müstaḥkem olmışdur h. bu 175
ekşer evkātda h. içlerinde muhtebis gider 181
*qarışmaz **nefs-i havā** kendü hāli ṭabī'atı üzerinde pāk 188*
cemī' h. issilik vardur hāricde veyāḥūd 78
üç dört gün h. aşılmış ola 1001
- h.+da**
- h.+lar**
- h.+larda**
- h.+lardan**
- h.+larında**
- h.+laruñ**
- h.+nuñ**
- uğrar daḥı şovuk olur ve şimālī h. yanmış 159*
içün hattā issi h. issiden adam incindüğine 75
ğalīzdür adamı kızdurur şovuk h. gayrı 515
güz ve kış h. anlarda ne tağyir bulur 22
beyān ider h. eyüsi rūḥ mizācı ta'dil itmesine 146
poyrazdur h. eşşahıdur andan soñra şihhatde şarḥ 148
faşıl h. beden-i insāna fāyidesi ve münāsibeti beyānındadır 18
faşıl-ı evvel h. beden-i insāna münāsibeti ve 60
taşrada olan h. şovukluğı za'ıfdür anuñ 81
oldu ki h. gāyet laṭifini ve mu'tedilini ihtiyār idevüz 108
yire cem' olsa yā güneş ile zīrā ol vaқt h. ziyāde 114
yavuz doқınur düz yirde olmaқdan ise zīrā h. şanıdur 129
bu eyyāmda h. mizācı hārr u yābisdür ḥarīf ki güzdür 172
issi eksilür şovuk muḥkem olmamışdur bu h. mizācı 173
incindüğine sebeb budur ki ḥammām kendü nefesi h. ile 84
zīrā alçaqda olan yirüñ h. dāyimā issi olur 118
poyraz h. şuya doқınup gelür ki ṭabī'atı şovukdur 139
ve hem yābis yirlere uğrar ammā şarḥ h. mu'tedildür 156
yirlerüñ h. issi ve yābis olur ve ba'zi 163
ağacı gibi h. gāyet ḥabīs olur ve 165
sebze ve etden laḥāna gibi ve circir gibi h. ḥabīs 166
sebeb olur ve ḥammāmuñ h. ve yiri ne kadar 1291
alınduğından soñra ḥuşūşā issi günlerde ve h. issi 1398
- h.+sıdır**
- h.+sına**
- h.+sından**
- h.+sınuñ**
- h.+sıyla**
- gün doğusu h. andan soñra garb 149*
gün batısıdır h. ve cümlesinden zararlı 150
ğāyetde ḥabīs havā cenüb h. zīrā ekşer 151
ve yirlerüñ h. daḥı gāh içinde mütevellid olan 161
budur ammā şahrālar h. o maқüle ḥabāset 187
ve müḥmeldür ḥammāmuñ kendüñüñ h. ve 1286
yirine gelecek havā issidür kendü h. 87
mu'tedildür ammā yübüseti garb h. artucaқdur 157
onlaruñ h. şaқınmaқ gerek zīrā çoқ 1289
munkaṭı' olmaz ammā şehirlerüñ h. gāyet 131
zamānda bārid hem raṭbdur faşıl-ı rābi' şahrālaruñ h. 176
nisbeti ulu şehirlerüñ h. şāfī pāk 177

h.+ya	ve eger şular cenüb cānibinde ise h. ziyāde 140 nesneler h. gāyet küdüret ve gūlzet ve fesād ve 'ufūnet 185
h.+yı	bāb h. beyān ider üç faşıldur evvelki faşıl 17 yanar ve bunuñ gibi mahallerde h. tabī'ı issiliginde 91 ve gāh olur ki havā-yı cenüb şovuk yirlere ve qarlu tağlara 158 bināları ve tar yolları h. murād üzerine esdürmez 180

havās [Ar.] ad. Duyu alma işi, duyumlar.

h.	cemī' kuvā ve havās (خواس) içerüye rāhat ve sākin 1200
h.+ı	bedenüñ kuvāsı ve h. rāhat bulur yirlü yirine 1402
h.+ları	ziyāde şaklar hem 'aklı zekī eyler h. kuvvet 628

havıç [Tr.] ad. Havuç.

h.+uñ	arturur h. tabī'atı hārr u yābisdür ve gıdāsı kem 957
--------------	---

hayā [Far.] ad. Testis, yumurtalık.

h.+lardan	şerīfine münāsibdür h. hāşıl olan memeden 543
h.+ları	virür ve kendünün h. menīyi arturur eger 629 serçenün mizācı hārdur beynisi ve h. şogan 637
h.+larındadır	hayvānlarıñ h. horoslarıñ hayāsı gāyet 545
h.+lı	olan oğlan bir h. olur tāvus yigirmi 613
h.+sı	hayvānlarıñ hayālarındadır horoslarıñ h. gāyet 545
h.+sın	irkek kazuñ bir h. yiyecek olursa andan hāşıl 612

hayāt [Ar.] ad. Hayat, ömür.

h.	emrdür ki bu altı emirsüz hayāt-ı insān müyesser degildür 06 ki hayāt-ı insān ansuz müyesser degildür ma'lüm 196 hayāt-ı insāna bu kadar medhali olduğundan şoñra 333 bunlarsuz hayāt-ı insān mümid olmak 1275
h.+ı	ölenden yigdür zīrā balıguñ h. pāk şāfī 713 balıguñ h. tiz munkaṭı' olmak gözikür ammā giç ölen 715
h.+ına	idinmek gerek ki mizāc-ı insānuñ h. bi'zzāt 04 fāyidesi beyānındadır insān h. gereklü ve 61 konmuşdur ki h. sebebdür ve ol harārete 199

haylı [Far.] sf. Hayli, çok sayıda, epey.

h.	az olur bu maḳūle olan cimā'a h. kuvvet 728 iştihāyi uyandırur ma'deye h. kuvvet virür 857 hārr u raṭbdur cimā'a h. kuvvet virür hem iştihāyi 942 olcaḳ dilim dilim idüp ve h. zamān tuzda 951 gıdā degildür ve cimā'a h. kuvvet virür i'lün 958 açar ve insānuñ şu yolunu açar ve cimā'a h. kuvvet 960 enginar tabī'atı hārr u yābisdür ma'deye h. kuvvet 968 ma'deye h. kuvvet virür ve süddeleri her yirde 987 ma'deye h. kuvvet virür ve yürece daḳı kuvvet 1008 yābisdür ma'deye h. kuvvet virür ve gāyet 1035 huşuşā h. zararlar itmesinden mürettib olur ammā 1332 olunmaya h. emrāza sebeb olur ma'dede bulunan ta'ām 1386 gelür kendüyi bulur çekilen za'fa h. ıslāh 1403
-----------	--

haylice ["haylī" Far.] zf. Haylice, epeyce.

h.	durur fāsıd olmaz belki bir iki ay ammā h. 616 harāret h. kuvvetlücedür dimāğa fi'l-cümle zararı vardır 938 yaramaz degildür ve göz nūrına h. kuvvet virür 955
-----------	--

*hārr u raḥbdur ve kalbe h. kuvvet virür ve ekşisi ki 1040
demevî olanlara vaktinde vâkı ' oluncaḥ h. intifā ' 1356*

ḥayret [Ar.] ad. Hayret, şaşkınlık.

h. *olıcaḥ hazmında ma 'deye h. gelür ve andan şoñra 391*

ḥayvān [Ar.] ad. Hayvan.

h. *olanuñ gıdāsı za 'ıfdür ve h. içinde bulunan 488
icmālen yābānī olan h. ve kuş elde büyüyenden 495
kurıdur ve az yiyen h. çok yiyenden mizācı 496
ve az şu içen h. çok içenden tabī 'atı kurıdur 500
saçı tüyi az olandan ve kara olan h. külliyā 502
olmaz il içinde olanlar gibi ve il içinde büyüyen h. etinden 508
kurıdur ve yaş ot otlayan h. kurı 497
yābānī olan h. artuḥ haż ve intifā ' bulur 511*

h.+dan *issilerde münāsib gıdādur faşlu 's-sādis yinilen h. etleriniñ 484
olan h. mizācları yābisdür ellerde 490
h. ḥayālarındadır ḥoroslaruñ ḥayāsı gāyet 545*

h.+laruñ *tafşılindedür yidinci faşıl h. gevdesinden 35
yiyen h. mizācı raḥbdur anları yimeyenden 499
tüyi ve saçı çok olan h. tabī 'atı kurıdur 501
ve yābānī olan h. yübüsetine sebep olan budur ki 504
ve h. gevdesinden gayrī cemī ' eczāsınuñ 513
emrāza ve **rūh-u ḥayvānuñ** za 'fina ve ifsādına 1290*

h.+uñ

ḥayvānāt [Ar.] ad. Hayvanlar.

h. *faşıl yinilen h. etleriniñ tabī 'atları 34*

h.+uñ *sekizinci faşıl h. eyüsinuñ beyānındadır 37*

ḥayvānī [Ar.] sf. Hayvanla ilgili.

h. *bunlaruñ sebebinden gāh **rūh-ı ḥayvānī** bedenüñ 1159
gibi ve **rūh-ı ḥayvānī** taşralara çıkar içerüsi ḥālī kalur 1161
ferah sebebiyle **rūh-ı ḥayvānī** taşralara teveccüh ider de 1164
h. gām sebebinden munḳabız olur içerüde cem ' 1167
ve ba 'zı evkāt olur ki **rūh-ı ḥayvānī** hem içerüye 1169
gibi zīrā **ibtidā ' -yı rūh-u ḥayvānī** içerüye munḳabız olur da 1171
rūh-ı ḥayvānī taşraya urup bir uğurdan yüzi 1174*

ḥaz [Far.] ad. Kir, pas.

h. *yābānī olan ḥayvāndan artuḥ **haż** (حَض) ve intifā ' bulur 511*

ḥaz [Ar.] ad. Haz, hoşlanma, zevklenme.

h. *gezmekden h. iderler ve ekşer ba 'zı enbiyā (عليهم السلام) 191
meşelā ḥammām gibi olursa insān h. ider ammā hiç 1280*

ḥāzer [Ar.] ad. Sakınma; çekinme.

h. *gerek ve yogurtdan dāḥı gāyet h. itmek gerek 1456*

ḥaz(ı)m [Ar.] ad. Hazım; yenilen yiyeceklerin parçalanma ve kimyasal değişikliklere uğrayarak vücuda yarayacak hale gelmesi, sindirim.

h. *tabī 'atı yidügi gıdāları h. idüp ahlāt-ı laṭifeye 251
ise vāfir ḥareket eylesün zīrā ḥareket ile h. ve taḥlīl bulur 367*

h.+dan
h.+ı

h.+ına

h.+ında

olan tîz h. olur aşığa iner ve ğalîz olan h. olmakdan 376
tîz h. olmak şânıdır zîrâ laţîfdür hażım 379
gelür h. ider ve çok dürlü ta'âm yimekten ise 388
gelür h. ider sulţānum hażretlerinüñ 401
yiyecek olursa h. idemez çok zararı doқınur 418
kış eyyāmında ve hem kuvvetlüce muhkem kan ider h. 443
ğalîzdür giç h. olunur ammā h. olıcağ eyü kan 445
tabî'atı mu'tedildür ğāyet laţîfdür tîz h. olur 573
ğüccükleri ğıdāsı laţîfdür tîz h. olur cimā'a 586
bedene kuvvet virür h. oluncağ turāc ğıdāsı 617
ammā issi şular ma'deyi harāb ider ta'āmı h. itdirmez 858
ve içmesinüñ vakti budur ki ta'ām ma'dede h. olmuş ola 864
ğāyet laţîfdür nihāyetde tîz h. olup tamarlarda 871
olursa ol ta'ām h. olmaqsızın hām iñen 873
bile geçirüp indürür tamarlara hōd hām ta'ām ve h. olmamış 874
ikenki ta'ām h. olmuş ola ol hinde 878
olur h. olup geçer gider ve şarāb çok 880
yinmek gerek ta'ām akabince zîrâ ta'āmı h. ider 984
cāyızdır ki ishāl idüp ta'āmı h. olmadın 1013
ekşer ihtimāl budur ki h. olmaz ve ekşisi 1021
tabî'atı hārr u yābisdür tîz h. olur ve encîr ile 1081
şakınmağ gerek zîrâ ol ta'ām ma'de h. olunca 1231
ğarîziyye içerülerdedür h. idecek nesne arar 1236
ammā ğāyetde ğalîz yimekler yenince tabî'at anları h. itmege 1254
dahı h. olmağ ihtimāli yoқdur ve ma'ide külliyyā 1387
olur zîrâ ki menî dördünci h. tamarlarıñ içinde 1359
yazın aksi gerek laţîf olup ve h. tîz olan 358
ğıdā olan h. kolay olur anı taқdîm idüp 373
öñürdi yimek gerek ğalîz olan yimeğüñ h. güç 374
bir dürlü h. vardur müte'addid ta'āmlar ma'dede vārid 390
içinde h. tîz ve ter yimek süd gibi şorvālar gibi 394
ve kalyeler ve bu maқüle lezîzce yimekler ne kadar h. gücerek 399
meşelā yumurda gibi ki andan laţîf ğıdā ve h. kolay 405
olur h. güç olmasında ve ğalîz h. güç ğıdā 407
şorbā tarîk ile eriyüp bişincek laţîf olur h. kolay 408
şorbālarıñ h. asandur ma'ideye kebāblardan ve kalyelerden 410
orta haş fodula gibi h. kolaydur ammā insāna 432
ğıdāsı çokdur ve h. gecirekdür ve etmek issi iken 435
ve h. güç mizācı hār olana isti'māli cāyızdır 522
kızıl ciger kuvvetlüdür h. güç ve ğalîzdür bögregüñ 523
bögregüñ h. güç ğıdāsı eyü degildür talakuñ h. gücdür 524
bağarsıqlarıñ mizācı şovukdur h. güç balğamlı kan 526
hāşıl ider yürek mizācı hārdur ve h. güç 527
mizācı bārid i raţbdur h. güç kalın ve yoğın 531
ğıdā h. ziyāde gücdür andan habîs ğıdā olmaz 551
ğalîzdür ve h. gücdür ve genc ve enenmiş olan buzağı 581
nihāyetdedür ördek ğıdāsı azdur zîrâ h. gücdür 609
ğıdā ğalîzdür h. gücdür ve eger bir kişi 611
berkdür h. gücdür ve didiler ki eti çok zamān 615
yimek h. ve şunuñ ğāyet eyüsi oldur ki aқar çeşme 803
ve h. tîzdür ve ihtilām olmasına māni'dür 915
ve cigerde südde hāşıl eyler ve h. gücdür 998
ma'ideye h. gücdür bādemüñ tabî'atı hārr u raţbdur 1088
şoñra bir cüzvīce hareket aқşam yimeğinüñ h. mu'în 369
tamarlar h. kādîr degildür ma'ide toқ iken 876
anlarıñ h. ve def'ine kudret yoқdur meger bir 1098
olıcağ h. ma'deye hayret gelür ve andan şoñra 391

hāzime [Ar.] *ad.* Midenin sindirici gücü, hazım.

h.+ye *ve bi'l-hāşşa kuvvet-i hāzimeye ziyāde kuvvet virür* 619

hażm-ı rābi' [Ar.+Far.] *ad.* Dördüncü sindirim; sindirimmin bir aşaması.

h. r.+uñ *olunca h. r. fazlası kavī ve çok olur menīle* 1365

hażret [Ar.] *ad.* Saygı duyulan erkek.

h.+i *ki adı h. musā (عم) balığıdur zīrā deñizi şağ* 765
h.+lerine *ve sulṭānum h. ma'lūmdur ki halkuñ meşeli* 795
h.+lerinin *gelür hażm ider sulṭānum h.* 401
sulṭānum h. mizāc-ı şerīfine sirkesi artuğ olmak 779

helāk [Ar.] *ad.* Helak, bitkin duruma düşme, tükenme, telef.

h. *bile ifsād ider hastalığına ve h. olduğına* 278
döneler h. ideler ammā yenince taş kabuklarını ve yalnız 1069
olunca nesne haberini viricek h. ola zīrā 1163
işidicek cāyizdür ki h. ola zīrā rūḥ-ı hayvānī 1166

hem [Far.] *bağ. ve zf.* Hem.

h. *bir muḳaddimeye h. sekiz bāba ve her bāb müte'addid* 02
bulunur ve h. rūḥuñ mizācı anda işlāḥ olup 68
cānibi mestür ola ve h. cenūb taraḫı daḫı 133
ise ol şehir şovuk ve h. raḫb olur zīrā poyraz 138
ve h. 'uḫūnete zid olan havā-yı şimālidür ki poyrazdur 147
cānibinden gelür ve h. şulara uğrar güneş şulardan 153
ve h. yābis yirlere uğrar ammā şarḫ havāsi 156
zamānda bārid h. raḫbdur faşl-ı rābi' şahrālaruñ havāsınuñ 176
kiş eyyāmında ve h. kuvvetlüce muḫkem kan ider hażm 443
ammā kābizdur gıdāsi gāyet eyüdü h. ziyāde 452
ziyāde şaklar h. 'aklı zekī eyler havāsları kuvvet 628
şular ki gāyet talazı yavuz ola ve h. çok 693
aḫa h. ol toprağa bir ecnebī nesne karşımaya yā taşlar 805
üzerinden aḫa h. güneşe meḫşūf olup yıl toḫuna 806
gāyet irakdur ve nihāyetde deriñdür ve h. kuvvet ile 811
memdūḫ olur h. gāyet lezīd olup vezni gāyet 816
bişüp gāyet lezīz ve müfīd olup ve h. ziyāde 921
ḫārr u raḫbdur cimā'a ḫaylī kuvvet virür h. iştiḫāyı 942
ḫarāb ider h. dimāğa zararını nihāyetde olup 944
def'ine bir tarīḫ ola ki h. aḫlāt def' olunsun 1100
ve h. bedene zararını toḫınmasun zīrā aḫlātuñ 1101
müşhil şerbet zararından ihtiyāt idüp ve h. bedende 1104
ve ihyā ider h. bedeni kalblıktan ve ağırlıktan 1111
ḫalāş idüp yeyni olmağa mu'tād ider ve h. ḫalāş 1112
ve ba'zı evḫāt olur ki rūḥ-ı hayvānī h. içerüye 1169
içerüye h. taşraya bir zamānda teveccūh ider utanmaḫ ḫālinde 1170
raḫbdur üçüncü ḫalveti h. kızdırur ve h. kurıdur 1303
mizācı saḫrāvī olana ve h. çıkıldığı vaḫt 1315
koşdurur ki rüm dilinde traḫalinüs dirler ve h. 'akreb 1408
balıla isti'māl ideler ve h. kuş köki ve 'ulyaḫ 1414
her birinden onar dirhem h. iki yüz dirhem şuyula 1418

her [Far.] *sf.* Her.

h. *bir muḳaddimeye hem sekiz bāba ve h. bāb müte'addid* 02
şürü' idelüm h. birine birer müte'addid bāb eyledük 13

ve h. bāba müte'addid fuşül eyledük ki vākıf olmağa 14
ola ki (بارى سبحانه وتعالى) h. insāna ḥāllī ḥālınce 197
idüip bedel-i mā-yeteḥallel yirine ğayrı mādde gele h. taḥlīl 248
laḥf ola h. insānuñ kendü aşıl mizācına muvāfık ve münāsib 261
andan şoñra h. ğıdānuñ isti 'mālinüñ zamān-ı tertībinde tedbīr 371
bir dürlü ta 'ām yimek evlādur zīrā h. dürlü ta 'āmuñ 389
gerek zīrā h. nesne ne ğıdādan ğıdālanursa 657
şoñra gevedesini h. ğün kuma ve toprağa sürer 747
ve dāyimā h. cins balığuñ aç olanını gözetmek gerek ki 751
ri 'āyet idüip h. kanķı balıķda bulunur ise ğāyet 772
ma 'deye ḥaylī kuvvet virür ve süddeleri h. yirde 987
'arabaya binmek gibi ve h. 'üzvuñ başķa kendüye 1131
ammā vāfire mevād irüp taḥlīl olunur ise h. ne 1269

her biri [“her” Far.] *zm.* Her biri; belirsizlik zamiri; ayrı ayrı hepsi.

h. beyānındadır ve h. esāmisile añılur altıncı 33
b.+ne şürü' idelüm h. birer müte'addid bāb eyledük 13
h.+nde yāḥūd ḥammāmda ve yāḥūd ḥummā 'ārız olduķda h. miḥdārınca 92
h.+nden havā h. tağyīr olunur bahār eyyāmında 168
cigerdür h. elbet ḥişşe alınur ve vaktide vāķi' oluncaķ 1364
bunlaruñ h. onar dirhem hem iki yüz dirhem şuyıla 1418
vü şān h. ikişer dirhem turbdan şıķılan 1425
yāḥūd tut kökinüñ kabuğı ve 'uruk-ı şufur h. 1447
h.+nüñ kolay ola h. taḥşīli ile aḥvāline 15
bu vech üzerine h. bir ḥāli ḥareketi vardur 1137

herise [Far.] *ad.* Keşkek; az kavrulmuş un ve tavuk etiyle yapılan pelte şeklinde yemek.

h.+ler ve cemī' olan aşları ve **heriseler** (حريسلى) ve peynir ḥuşuşā 1452

hesek [Tr.] *ad.* Mercimek.

h. sekiz dirhem h. on dirhem duķu on dirhem 1440

ḥıfz [Ar.] *ad.* Saklama, koruma.

h. sebep ve mümid olan ve şıḥḥatini h. iden altı 05

ḥılt [Ar.] *ad.* Karışım, karışmış olan nesne.

h. ne ki h. bulursa aña döner ma'dede fāsıd olduķdan 567
ğalīzdür andañ ḥāşıl olan h. ğāyet 1050
ḥabī'atı ḥārr u raḥbdur ma'dede ne ki yaramaz h. bulursa 1074
h.+a ma'de de fāsıd olalar daḥı ağulı h. döneler 1068

ḥınnā [Ar.] *ad.* Kına.

h. diken ve köki ve h. köki ve yābān şoğanı bunlaruñ 1417

ḥırs [Ar.] *ad.* Hırs; aç gözlülük, şiddet ve tamahla bir şeyin üzerine düşme.

h. iştıyāk ve meyli küllī ve **ḥırs-ı kavī** virmişdür 1329
ḥılkatda vāşıl yaradıḥşda bu h. ḥonmağıla iḥtiyārsuz 1333

ḥıyār [Ar.] *sf.* İyiliği çok olan, hayrı çok olan.

h. olur sultānumuñ mizāc-ı şerīfi gibi h. ve 1065

- hicāb** [Ar.] ad. Zar.
- h.** *gibi ki akciğerdür ve h. ve ince tamarlar ki* 95
- hiç** [Far.] zf. Hiç.
- h.** *meşelâ hammām gibi olursa insān haz ider ammā h. olmazsa* 1280
- hiddet** [Ar.] ad. Kızgınlık, sertlik.
- h.+ine** *aña meyl olunur hattā 'ışkuñ h. ve iktidāsına* 1334
- h.+ini** *münāsibdür ve kanın h. giderür tavşan etinüñ* 584
- hiffet** [Ar.] ad. Hafiflik, huzur ve rahat içinde olma.
- h.** *hareketüñ vaktidür ve mādāmki bedende h.* 1148
def' olmağıla h. gelür ve külliyā muhterik 1353
sevdādan 'arız olan emrāza h. virür 1354
ve h. beden bulunur ammā hadden aşırı olıcağ 1357
- hikmet** [Ar.] ad. Hikmet, bilgelik, derin bir düşüncüyü kavrama.
- h.** *taqdır üzere **tedbūr-i hikmet** ile olmak evlādur* 1279
- h.+i** *bedene ğidāsı azdur zīrā anuñ h. etinde degil* 528
- hilāf** [Ar.] ad. Aykırı, zıt.
- h.** *lāzımdur h. vaktde ve zarūretsüz ya 'nī tabī'at kendü* 1381
- hilkat** [Ar.] ad. Yaratılma, yaratık, fitrat.
- h.+da** *ve şafrādur bu cümleden ruṭūbet-i aşıye ki h. konmuşdur* 254
ammā h. vāşıl yaradılışda bu hırş konmağıla ihtiyārsuz 1333
- hın** [Ar.] ad. Zaman, an.
- h.** *şāyir a 'zādan kavīdür söyledükleri ne h. mevtde* 329
- h.+inde** *şüretler görmüş ise cimā' h. bile taşavvurında* 1178
ider ve ne taşraya teveccüh idebilir ve uyku h. harāret 1221
uyumağda cāyiz degül zīrā uyku h. harāret-i ğarīziyye 1235
- hinde** *öldüğü **hinde** (حنده) ziyāde müte'essir olmadukları ve doymadukları* 322
*ve fi'l-cümle kendüññ dutıldığı **hinde** (حنده) bir habīs* 705
*bişdigi **hinde** (حنده) olanca ruṭūbeti ve fuṣalātu aḳar gider ve ba'dehu* 777
*ikenki ta'ām hażm olmuş ola ol **hinde** (حنده)* 878
*beden **hinde** (حنده) ğidādan hālīdür za'f üzerindedür* 1389
- hind** [Ar.] ad. Hint ülkesi, Hindistan.
- h.** *menīyi ziyāde arturur ve h. mücerrebleri eyitmişler* 456
- hiss** [Ar.] ad. His, duyma, algılama, hissetme.
- h.** *şarābuñ ğāyet zararı çokdur **hiss-i laṭf** olan* 866
- h.+i** *aşliyyenüñ ma'denidür fi'l-cümle idrāki ve h. şāyir* 328
- hişşe** [Ar.] ad. Pay.
- h.** *her birinden elbet h. alınur ve vaktide vāki' olıncağ* 1364

hōd [Far.] *zm.* Kendi, bizzat.

h. *kendü harāreti h. ziyāde kavīdür ʔutuşup 90*
ʔutuşup yanar harāretüñ h. şānidur 212
ruṭubet-i aşliyyenüñ h. miqdāri müte‘ayyin ve mütenāhi 245
miqdārdur harāret-i aşliyye h. şānidur ruṭubet-i aşliyyeyi 246
anlar beriyyelerden perverde olmışdur beriyye h. il 505
bile geçirüp indürür tamarlara h. hām ʔa‘ām ve hażm 874
cimā‘dan h. muza‘af olmaz za‘fa‘f üzerine 1390

holzūn [?] *ad.* Bir çeşit baharat.

h. *uzundur ve h. adlu bahārda hāşıl 726*

horos [Far.] *ad.* Horoz.

h.+lar *itmān bevāsır ider ammā yaşlu h. gıdāsı gāyet 604*
h.+laruñ *hayvānlaruñ hayālarındadır h. hayāsı gāyet 545*

hubūbāt [Ar.] *ad.* Buğday, arpa, çavdar gibi taneli bitkiler, tahıl.

h.+dan *hāşıl olan h. hāşıl olan gıdālaruñ 32*
*faşlu‘l-hāmıs yirde biten **nebāt-i hubūbātdan** 421*

hulķ [Ar.] *ad.* Huy; bir insanda doğuştan gelen yaratılış özelliği.

h.+ı *huyı ve h. gāyet eyü olur ammā ʔa‘āmdan şoñra 1011*

hum mā [Ar.] *ad.* Ateşli hastalık, nöbet, sıtma.

h. *allāh şaklaya insāna h. tārī olunca buñalduğına 79*
yāhūd hammāmıda ve yāhūd h. ‘arız olduķda her 92

hummeyāt [Ar.] *ad.* Hummalar.

h.+uñ *habīşdür ve cemī‘ h. atası ve anasıdur 1051*

hurmā [Far.] *ad.* Hurma; bir palmiye türü ağacın tatlı ve etli meyveleri.

h. *faşıl mīvenüñ envā‘ını beyān ider h. 996*

huşuş [Ar.] *ad.* Husus; bir konuşma veya yazıda ele alınan şey, konu, madde.

h.+da *ihtilām olmasına māni‘dür bu h. bundan 975*
h.+lar *ve h. mizāc-ı insāna lāzım ve vācib ve ehem-i 1274*
h.+larda *der gelür ammā uyanıklık cemī‘ zıkr olan h. ‘aksin ider 1213*
h.+unda *isti‘māl itmekle def‘ olunur ammā bunuñ bir h. ziyāde 963*

huşüşā [Ar.] *zf.* Ayrıca, bundan başka, özellikle.

h. *ziyāde merṭüb olur h. deryāya yakın 136*
ve taḥlil bulur ve dāyimā lāzımdur h. şabāh 368
göre ahyānā yaramaz degil h. kış eyyāmında 442
kuvvetlü gıdā olur h. süd ile bişen şeker 453
ki yimesin itmān idenüñ ‘ömri uzun olur h. cerblü 457
hāşıl olur h. ki tāze ola meger büber ve zencebülle ve 461
koynunuñ kendü mizācı raṭbdur h. güccügi 576
derecesinde gıdāsı laṭıfdür h. sirkeyile 582
ṭabī‘atı hār ı raṭbdur h. genc ola ve ʔavşanuñ 585
kızdurur gıdāsı yaramaz degil h. genc ve semüz ola 591

ğalîzdür h. güz eyyâmında ğâyet semizdür 593
 bir h. zararı yokdur ammâ ak 599
 ve ba'zi balık yine balıktan ğidâlanur h. orta balık 669
 cemî'si andan bulunur ve h. deñizün ğâyet 755
 vâfir sirkeyile ve balıla bişendür h. sulţânun 778
 mizâc-ı şerîfün yübüseti işlâh olur h. vâfir issi 782
 ğâyet laţîfdür h. ol mizâca ki şırf 900
 ziyâde söyündürür h. sirkeyile isti'mâl 918
 issi yimeklere anı karışdurmak câyizdür h. ki 923
 var h. şar' olan bi'l-hâşşa fi'l-hâl 930
 zîrâ baş ağrısı ider h. mizâcı şafrāvî 939
 mizâclara h. yaz eyyâmında ğâyet bî-bedeldür 973
 mübârek yokdur h. şafrāvî mizâclara 979
 açar h. talakda olan ve sirke ve bir miqdâr 988
 ma'ideye kuvvet virür h. mizâcı şafrāvî 1022
 kulinc marazını ihdâş ider h. ekşi 1033
 degildür h. ki kendü yalıñuz yinüp ğayrı ta'âmıla 1061
 ğidâsı ğâyet bî-bedeldür. h. şeker ile 1089
 karşudan başkanlar da ol h. isti'dâdları 1191
 bir kişi vehm itdüĝi **huşûşa** (**خصوصه**) uğrar 1194
 ol binâ olunduĝı nesneleriñ h. eger 1284
 yeñi binâlı evlerde yatup uyumak h. ziyâde 1288
 içinde çok eğlenmek câyiz degildür h. mizâcı şafrāvî 1314
 ol fi'l-i kabîha kimesne meyl itmezdi h. haylî 1331
 virür ve h. şafrāvî mâdde mizâclara ve 1355
 alınduĝundan şoñra h. issi günlerde ve havâsı 1398
 köki ve kara nohüd h. nohüduñ şuyı ve hatmî 1415
 aç karnına içeler ve dañı kerevüz h. yâbânisi ola 1421
 ve cemî' olan aşları ve heriseler ve peynir h. tâzesi 1452

huy [Far.] ad. Huy, mizaç, tabiat.

h.+ı yimesine itmân ider ise toĝan oĝlanuñ h. ve hulķı 1010

hużür [Ar.] ad. Huzur, hazır olma, padişah katı.

h. **hużür-ı şerîfden** (**خضورشريفدن**) fażalât ve mühmelât 183
 ammâ bi'l-hâşşa hâşâ **hużür-ı şerîfden** (**خضورشريفدن**) 474
hużür-ı şerîfden (**خضورشريفدن**) fużalâtı çokdur kuşlarıñ 493
 olsun hâşâ **hużür-ı şerîfden** cemî' o balıĝuñ 681
 çok isti'mâl itmesi hâşâ **hużür-ı şerîfden** 965
 ammâ bi'l-hâşşa adamuñ hâşâ **hużür-ı şerîfden** 1052
 yorulduĝı için **hużür** (**خضور**) ve istirâhat ister 1203
 nefsanîyye ruţûbet bulur h. itmegile ve andan 1207
 içinde muhtebis olan hâşâ **hużür-ı şerîfden** ahlât 1246
 emrâzına mübtelâ olur meşelâ hâşâ **hużür-ı şerîfden** 1256
 budur ki bedenüñ taşrası hâşâ **hużür-ı şerîfden** 1320
 mutavasit hâli gözlemek gerek ve hâşâ **hużür-ı şerîfden** 1393
h.+dadur ğarîziyye içerüsine teveccüh idüp **hużürdadur** (**خضوردور**) 1223
h.+dan etinden hâşâ 'izzî h. ĝilzeti ve fużalâtı 509

hükemâ [Ar.] ad. Bilim adamları, hakimler.

h. yitişmez h. hareketi vech gördiler ki dâyimâ ĝâh ĝâh insân 1106

hüsn [Ar.] sf. İyi, güzel.

h. şüret ve **hüsn-i şekl-i cemîl** ola cimâ'uñ faidesi vaktinde 1350

ı bk. ve

- ılkı** [Tr.] *ad.* Yılkı, hayvan sürüsü.
- ı.+da** *şoñra ı. koyun ve keçi südidür keçi südinde* 558
- ıraq** [Tr.] *sf.* Irak, uzak.
- ı.** *şoñra biñar başından gāyet ı. olalar şuyūñ* 809
- ı.+dur** *hāşıl olduğı şular gāyet ı. ammā gāyı yirlerde* 761
gāyet ı. ve nihāyetde deriñdür ve hem kuvvet ile 811
- ısbanaq** [Yun.] *ad.* Ispanak.
- ı.** *asbanāq gibi ve pāzi gibi ve lāhana gibi bunlar balgam* 343
mīzāca gāyet eyüdüür semiz etile ı. yirine boranı 920
gāyet eyüdüür isfanāq cemī' sebze ve etde andan 978
- ısm-** [Tr.] *f.* Isınmak.
- ı.-duğı** *eşdüğü yirlerde issidür zīrā güneş ı. cānibinden* 152
- ıslāh** [Ar.] *ad.* Islah, iyi duruma getirme, iyileştirme.
- ı.** *bulunur ve hem rūhuñ mizācı anda ı. olup* 68
sirkeyile ı. oluna sulṭānumuñ mizāc-ı şerīfine 583
mizāc-ı şerīfüñ yübüseti ı. olur huşūşā 782
gāyet tāze tuzlanmış ola ve balıkuñ zararını ı. iden 793
güzel bal yimek ile zararını ı. olunur 797
ol şular ı. bulur veyāhūd panbukdan 835
ile karışdurup içmegile zararını ı. ider 847
veyāhūd tatlı marul ı. ider buzdan 848
bu vechile olucaq fī'l-cümle ı. olur şalgamun 953
vāfir büber ve tuz ile ı. ola mantar tabī'atı 991
gelür kendüyi bulur çekilen za'fa haylī ı. olur 1403
- ı.+a** *sebebden mütehārrif olan mīzāc ı. kâbil* 274
- ı.+ı** *zarüretten ı. budur ki mizācı balgamı olan* 844
- ışlan-** [Tr.] *f.* Islanmak.
- ı.-mayıcaq** *balık şarābıla ı. olmaz ve ba'dehu şāfī* 796
- ışlat-** [Tr.] *f.* Islatmak.
- ı.-alar** *şuya ışladalar ba'dehu yavuz kurıdalar tekrār panbukları* 823
- ışk** [Ar.] *ad.* Aşk.
- ı.** *içün murādı hāşıl olduğundan şoñra 'ı. ve teveccüh* 1342
- ı.+da** *içün hāl-i 'ışkda gāyet ziyāde murād idinür ki ol* 1337
- ı.+uñ** *aña meyl olunur hattā 'ı. hiddetine ve iktidāsına* 1334
- i** bk. **ve**
- i-** [Tr.] *Cevher Fiil.* İsim, sıfat, zamir gibi isim soylu sözcüklerin cümlede yüklem olarak kullanılmasını sağlayan ve kökü (i-mek) kaybolmuş yardımcı fiil; ek eylem.
- i-di** *terkib olunduğı māddeden fāsıd i. anuñ gibi* 273
mā-beyninde keyfiyyetlerinde muhalefet yok i. mahzā 318
- i-miş** *degül i. gāyı galiz şuya karışur nesnelere* 717
- i-ken** *tağ var ki güneş anuñ üzerinde toğınca issi i. karşıusunda* 123

kalmadı ve bu vechile vāki' olan firāk i. toylmaz 316
 olan hāl i. toylmaz ve ba'zı hastalar öldiği 321
 ola furunda ve issi i. yinmiye şovuk yine 427
 gıdāsı çokdur ve hażmı gecirekdür ve etmek issi i. yinürse 435
 gāyet kaynar i. koymak gerek ve cemī' balıklarun 787
 külliyyā mizācları tāze i. bārid ü raṭbdur ammā 788
 tamarlar hażmına kādır degildür ma'ide tok i. şarāb 876
 uyanuk i. harāret-i garīziyye taşraya teveccüh ider bedenün 1227
 murād üzerine ve ziyāde tok i. hammāma girmek 1308
 aç i. dahı girmek cāyiz degildür zīrā hammām 1310
 aç i. dahı mübāşeret itmek olmaz zīrā beden 1388
 tok i. olmağ gerek ne gāyet aç i. olmağ gerek 1392
 gerek bişmiş i. şoñra ola ol kadar 703
 ac i. ta'ām hażm olmuş ola ol hinde 878
 yavuz dokınur düz yirde olmağdan i. zīrā havānuñ 129
 vāki' olur i. ol şehr şovuk ve hem raṭb olur zīrā poyraz 138
 ve eger şular cenüb cānibinde i. havāya ziyāde 140
 olur i. ziyāde ruṭubet virür ve ol yirlerdeki 142
 şālih gıdālar i. elbetde anlara mu'tād olmağ 284
 ve leṭāyif i. anlardan çok miqdār isti'māl 288
 kudreti olmaz i. vāfir hareket eylesün zīrā hareket 367
 yimekten i. zīrā ta'ām ne kadar galīz i. az olmağın 386
 hażm ider ve çok dürlü ta'ām yimekten i. bir dürlü 388
 gücirek i. ma'ide dahı yig kabul idüp haqqından 400
 nefis ve laṭif gıdā i. galīz vechile bişicek 404
 ve ağ etmek ki kepekden ne kadar pāk ve aru i. yigdür 428
 rühāniyyetindedür o rühāniyyet i. boğazlanup 529
 olur i. andan hatunı ile cimā' ide gayrı kimse 631
 laṭif i. zīrā gıdāları nihāyet habāsetdedür 685
 ve balıguñ rengi ne kadar ağa meyil i. gerek çig 702
 eyüsidür ve ne kadar kanı az i. eylūgi dahı 709
 ri'āyet idüp her kanı balıkdā bulunur i. gāyet 772
 ider şırf şarāb içmekden i. ve laḥana 889
 yimesine itmān ider i. toğan oğlanun huyı ve 1010
 şüretler görmüş i. cimā' hīninde bile taşavvurında 1178
 ma'ide i. hālīdür ziyāde ihtirāka sebeb olur 1237
 ammā vāfire mevād irüp taḥlil olunur i. her ne 1269
 kirec i. anun buḥārları ki gāyetde habīs 1285
 vüs'at üzere i. dahı yigdür ve şuları tatlu gerek 1292
 gerek eger mizācı şafrāvī ve demevī i. i'tidālile 1295

ibkā [Ar.] ad. Sürekli kılma, beka sağlama.

i. konulan hālet-i nev'ini i. itmek için hāl-i 'ışkdā 1336

ibtidā [Ar.] ad. Başlama, başlangıç.

i. turunç gibi i. emrinde tohumını bal şerbeti ile sıvarmağ 659
 gibi zīrā **ibtidā**'-yı **rūḥ-u ḥayvānī** içerüye munkabız olur da 1171
 girmek cāyiz degildür ammā **ibtidā**'-yı **tedrīc** ile evvelki 1305

icāb [Ar.] ad. Gerekleme, gerek.

i. nihāyetdedür meger gāyet zarūret i. ide 1103

icmālen [Ar.] zf. Özet olarak, özetleyerek.

i. ve kanı laṭifdür i. yābānī olan ḥayvān ve kuş elde 495

ictimā' [Ar.] *ad.* Toplanma, toplantı.

i.+ına *eskiyüp delinmek ile oduñ yağıla i. ve irtibāına* 236

ictināb [Ar.] *ad.* Sakınma, çekinme.

i. *ve yaramazından i. olına zīrā mādāmki* 109
ziyāde i. gerekdür erigüñ tatlusu ve koñusu 1045

iç [Tr.] *sf.* İç, dahil.

i. *olan gıdā şovuk ve yilmeşik kan olur ve i. yağınıñ* 538
i.+i *ider ve i. ki akdur gāyet galiz ve bañiyü'l-hazmdur* 1020
i.+inde *onda mütevellid olur ve dāyimā meskenidür i. bulunur* 67
ve yirlerüñ havāsına dañı gāh i. mütevellid olan 161
ve i. sakin olanlardan mütehallil olan hāşā 182
nāzükdür i. hazmı tiz ve ter yimek süd gibi şorvālar gibi 394
az kuvvet virür ve ol etmekler ki yağ i. bişer 433
olanuñ gıdāsı za'ifdür ve hayvān i. bulnan 488
hōd il i. yābisdür ve andan gayrı yābānī olanlar muttasıl 506
olmaz il i. olanlar gibi ve il i. büyüyen hayvān 508
degildür kemükler i. bulunan ilik gıdāsı 519
olur kuşlaruñ i. olan katularuñ gıdāsı 547
deñiz i. biten otlardan zīrā ba'zı otlar 662
ķarnından ma'lūm olur i. var mı yok mı ve tekir 752
degildür buz ve kar kendü pāk lañif i. nesne 851
ķalıcaķ ve i. ba'zı lañif koñulu ademilerden 896
oldur ki i. muhtebis olan hāşā hużürü şerifden 1246
incinür ve i. fırtmasına mizācı mütehammil olmaz 1297
ve hammām i. çok eglenmek cāyiz degildür huşuşā 1314
olur zīrā ki menī dördüncü hazmdan tamarlaruñ i. olur 1359
aşıl fazla dükener sermāyeden tamarlaruñ i. 1370
'akreb i. kömür gibi ola soñra alalar dökeler un gibi 1412
i.+indeki *tiz atılır i. olan issi nefes tizligile* 101
i.+inden *evsāhtan ve fażalātdan ayırtlar ve i. ba'zı* 1321
ki i. pilici çıkmış ola döküp un gibi 1433
i.+ine *dañı i. koyup cümlesi kaynaduğından soñra süzile* 899
isti'māl olına ammā i. bir miqdār bal yāhūd 1420
i.+ini *yalıñuz i. ayırtlayup tuz ile sirke ile ve bal ile* 1070
i.+lerinde *ekşer evķātda havā i. muhtebis gider* 181

iç- [Tr.] *f.* İçmek.

i.-dügi *yidügi gıdālardan ve icdügi eşribeden hāşıl olur* 250
i.-eler *ķadehler ile i. ve şarābı çok içüp imtilā olan fi'l-hāl* 883
sükker koyalar ve aç ķarnına i. ve dañı kerevüz huşuşā 1421
i.-en *ve az şu i. hayvān çok içenden tabī'atı kurudur* 500
i.-enden *ve az şu içen hayvān çok i. tabī'atı kurudur* 500
i.-mege *çok i. kaşid iden gāyet güccük ķadehler ile başlamaķ* 881
i.-megile *ile ķarışdurup i. zararını ıslāh ider* 847
i.-mekden *şovuk i. büyük hañā yokdur ikinci faşıl şarābuñ* 860
ider sırf şarāb i. ise ve laħana 889
ve çıkınca bi'l-fi'l şovuk nesne i. ziyāde ihtiyāt 1317
i.-mesinüñ *ve i. vakti budur ki ta'ām ma'dede hazm* 864
şarāb i. zararını nihāyetdedür ammā aç 877
i.-mezler *ıoldurmayınca i. ve bunuñ limiyyeti budur ki şarābı* 870
i.-üp *içeler ve şarābı çok i. imtilā olan fi'l-hāl* 883

içerü [Tr.] *ad.* İçeri, iç taraf, içteki kısım.

- i.** *ve tâzelik ve şovukluk i. kalbe virilmeyicek rûh 89*
muḳarrerdür ki ol i. dimāğa çıkup zarar 1233
- i.+de** *ġarîziyye i. cem' olmışdur andan soñra 362*
taşralarına çıkar ve ġāh i. münḫaşır olur ferahdaki 1160
ḫayvānī ġam sebebinden munḫabız olur i. cem' 1167
budur ki cemī' kuvvetlere ḫarāret-i ġarîziyye i. muḫtebis 1205
ġarîziyye i. muḫtebis olmak ile kuvvetlenür bu aḫlāṭı 1211
olur ve i. olan tamarlar kavuḫ gibi ve baġarsıklar ki 1260
- i.+deki** *sebeb oldur ki i. ḫarāret ġāyet kavīdür ve 80*
zīrā i. ḫarāret yavuzdur ol cihetden 100
- i.+lerdedür** *ġarîziyye i. ḫazm idecek nesne arar 1236*
- i.+si** *gibi ve rûh-ı ḫayvānī taşralara çıkar i. ḫālī ḫalır 1161*
- i.+sine** *ve adamuñ i. tâzelik ve şovukluk virilmez 88*
ġarîziyye i. teveccüh idüp ḫuzürdadur 1223
- i.+ye** *ve ba'zı evḫāt olur ki rûh-ı ḫayvānī hem i. 1169*
gibi zīrā ibtidā'-yı rûh-u ḫayvānī i. munḫabız olur da 1171
cemī' kuvā ve ḫavās i. rāḫat ve sākin olmağa 1200
ister i. müteveccih olur ve uyḫunuñ fāyidesi 1204
ḫālī muḫtel ve müşevveş olur ne i. teveccüh 1220
ḫarāret i. müteveccihdür zīrā uyḫu ḫarāret-i ġarîziyye 1222

içil- [Tr.] *f.* İçilmek.

- i.-e** *iki dirhem miḫdārı bir kaşık turb şuyı ile i. ve ammā 1434*
- i.-ecek** *tafsīli beyānındadır on birinci faşıl i. şularuñ 40*
- i.-en** *olunan ġidālar ve i. şerbetler ġāyet laṭif ola 260*
idelüm faşıl yinilen ve i. nesnelere 335
- i.-icek** *ḫarışmış şudan olıcaḫ i. şuyı anlar ile 852*

içün [Tr.] *ed.* İçin, sebebiyle, diye.

- i.** *nefes alup virmek i. ve ol muḫtebis nefesi çıkardmaḫ 73*
çıkardmaḫ i. ve yerine tāze şovuk ve laṭif havā getürmek 74
getürmek i. ḫattā issi havālarda issiden adam incindüğine 75
bunlaruñ cemī'si nefes alup virmek i. yaradılmışdur 97
yumurdasın yimek vāḫi' olmaz anuñ i. vāfir 743
yorulduġı i. ḫuzür ve istirāḫat ister 1203
bāḫī ve mümted olmak i. 'alemüñ ta'mirine cimā'a 1328
konulan ḫālet-i nev'ini ibḫā itmek i. ḫāl-i 'ışḫda 1336
taḫsīl itmek i. murādı ḫāşıl olduġından soñra 'ışḫ 1342

idin- [Tr.] *f.* Edinmek, sahip olmak.

- i-mek** *ma'lüm i. gerek ki mizāc-ı insānuñ ḫayātına bi'zzāt 04*
beyānındadır ki zıkr olunur muḫaddemā ma'lüm i. gerek 336
budur ki kendüinden ġidālanur anı ma'lüm i. gerek 656
- i.-ür** *mesken i. ve dāyimā ḫayaya yakın olur andan 746*
'ışḫda ġāyet ziyāde murād i. ki ol 1337
nev'inuñ laṭifi ve ekmelidür ṭabī'atda murād i. ki 1345

idrāk [Ar.] *ad.* İdrak; anlama yeteneġi, anlayış.

- i.** *ve idrāki olan burayı i. ider ammā 'avām 867*
- i.+i** *aşliyyenüñ ma'denidür fī'l-cümle i. ve ḫissi 328*
ve i. olan burayı idrāk ider ammā 'avām 867
kendünüñ yaramaz tedbiri ile ve kıletti i. ile 1248

- ifrāt** [Ar.] *ad.* Bir konuda ileri gitme, sınırı aşma.
- i.** görmek gerek ki ziyāde i. olmaya hāşā 1271
ziyāde ishāl gibi zīrā i. olıcağ mevte sebab 1272
- i.+ila** ile yā ziyāde istifrāğ ile veyā i. derlemek 312
ammā hammām i. olıcağ envā 'ı zararlaraya sebab olur 1324
- ifsād** [Ar.] *ad.* Kargaşa, fesat çıkarma, düzeni bozma.
- i.** bile i. ider hastalığına ve helāk olduğına 278
zīrā ğayrı ta 'āmıla yinicek ma 'deyi i. ider 1062
buḥārlarına qarışıp daḥı i. ider ve hammāmdan ğayrı 1287
- i.+ina** emrāza ve rūḥ-u ḥayvānuñ za 'fina ve i. sebab 1290
- iḥdās** [Ar.] *ad.* Ortaya çıkarma.
- i.** kulınc maražını i. ider ḥuşūşā ekşi 1033
zararı nihāyetdedür ve sıtmalaruñ müḥmelini i. eyler 1042
bi 'l-hāşşa ağız ağrısın i. eyler bu cihetden 1083
cāyızdır ki şar ' zahmetin i. eyleye zīrā ol def ' 1266
- iḥrāk** [Ar.] *ad.* Yakmak, ateşe verme.
- i.** adamuñ kanın yaḳar i. ider ve ğalīz olanlar 342
- iḥtibās** [Ar.] *ad.* Tutulma, tutukluk.
- i.** kabızdanki didigümüz i. budur nihāyetsüz ḥabīs 1257
- i.+lar** bu didüğümüz i. sebebiyle çatlasa cāyızdır 1261
- iḥtilāf** [Ar.] *ad.* Ayrılık, uyuşmazlık.
- i.+ina** çalışurlar ve nabzuñ hareketlerinüñ i. sebab budur 103
- iḥtilām** [Ar.] *ad.* Uyku sırasında istem dışı olarak meni getirme.
- i.** ve hażmı tīzdür ve i. olmasına māni 'dür 915
bi 'l-hāşşa i. olmasına māni 'dür bu ḥuşūşda 975
- iḥtimāl** [Ar.] *ad.* İhtimal, olabirlik, mümkün olma.
- i.** ekşer i. budur ki hażm olmaz ve ekşisi 1021
- i.+i** yanmağ i. yoğdur insānuñ ḥarāretine daḥı 205
diri olmağ i. yoğdur miğdārında müte 'ayyin muḳarrer 209
minba 'd 'avrat artuğ ere varmağ i. yoğdur 633
mümid olmağ i. yoğdur ammā ba 'zi każıyyeler vardur ki 1276
daḥı hażm olmağ i. yoğdur ve ma 'ide külliyyā 1387
- iḥtirāk** [Ar.] *ad.* Tutuşma, yanma.
- i.+a** ma 'ide ise ḥālīdür ziyāde i. sebab olur 1237
- iḥtirāz** [Ar.] *ad.* Çekingen durma, sakınma.
- i.** olmasından i. gerek feraḥ variken olmağ gerek 1396
- iḥtiyāc** [Ar.] *ad.* İhtiyaç, gerekseme, zorunlu istek.
- i.** zīrā bunlara **iḥtiyāc-ı insān** iḥtiyārī degildir 11
şovuğ nefesi tīz alup virmege i. kavīdür 99

alınacağı i. az olur sermāyeden alınmaz 1367

ihtiyār [Ar.] ad. Seçme, tercih etme, tahammül etme.

- i. *havānuñ gāyet laṭifini ve mu'tedilini i. idevüz 108*
şahrālarda koyun gütmeye i. itdüklerine sebep 192

ihtiyārsuz [Ar.] ad. Elde olmadan, güç yetiremeksizin.

- i. *vāşıl yaradılışda bu hırş konmağıla i. aña meyl olur 1333*

ihtiyārī [Ar.] sf. Zorunlu olarak değil de isteğe bağlı biçimde olan, seçmeli.

- i. *zīrā bunlara ihtiyāc-ı insān i. degildür 11*

ihtiyāṭ [Ar.] ad. Herhangi bir konuda geleceği düşünerek ölçülü olma, sakınma.

- i. *budur ki dāyimā i. eyleye ki gıdāsı bir gıdā 338*
örtülü bişe yā bişdüğinden soñra i. idüp 412
ziyāde i. itmek gerek zīrā bi'lhāşşa ile 964
müşhil şerbet zararından i. idüp ve hem 1104
ve gündüz uykusundan ziyāde i. idüp 1238
bu sebebden nihāyet derecede i. idüp 1262
çıkanca bi'l-fi' il şovuk nesne içmekden ziyāde i. itmek 1317
bu cihetden nihāyet derecede i. lāzımdur 1380

ihyā [Ar.] ad. Diriltme, canlandırma, hayat verme.

- i. *in'āş ve i. ider hem bedeni kalblıktan ve ağırlıktan 1111*

iki [Tr.] ad. Sayı. sf. İki.

- i. *uyku uyanıklığın beyānındadır i. faşıldur evvelki 50*
beyānındadır i. faşıldur evvelki faşıl nefis hammāmuñ 54
sekizinci bāb hammāmuñ tafşilindedür i. faşıldur 57
māni'dür yāhūd şehri i. tağ arasında vāki' olsa 127
budur ki günde i. kerre ola bir şabāh ve bir aḥşama 415
günde bir kerre yimege mu'tād olmuşlardır i. kerre 417
ve günde i. kerre yimege mu'tād olan bir kerre yiyecek 419
durur fāsıd olmaz belki bir i. ay ammā ḥaylice 616
itdiği vaktini ol daḥi i. bölündi bir yüzi aḡ 766
budur ki i. panbuḡ pāreleri ki vezinleri berāber ola şuya 822
yigdü ve eskiligi bir yıllık ve i. yıllık şarāb ola 863
beşinci bāb i. faşıldur faşıl-ı evvel uykunuñ 1196
olmazsa mevt lāzım gelmez yedinci bāb i. 1281
sekizinci bāb i. faşıldur evvelki faşıl 1325
her birinden onar dirhem hem i. yüz dirhem şuyıla 1418
şuyıla i. kaşık miqdāri daḥi kerevüz şuyından 1426
şuyından i. kaşık miqdāri bile isti'māl olma ve daḥi 1427
un gibi i. dirhem miqdāri bir kaşık turb şuyı ile içile 1434
her birinden i. dirhem ve şaru zerinc dört dirhem balıla 1448
i.+sinden *ve ba'zı var ki bu i. mürekkebdür ne gāyet tiz 1124*
i.+sine *bir yaşından i. varınca ve enenmiş ola andan ḥāşıl olan 570*

ikinci [Tr.] sf. İkinci.

- i. *beyānındadır i. faşıl dört yıl ki şark ve şimāl ve garb 19*
beyānındadır i. bāb bāb on dört faşıldur 23
ve ne cihetden lāzım ve zarūrīdür i. faşıl gıdānuñ 25
byānındadır i. faşıl hareketüñ envā'ı ve vakt beyānındadır 46

beyānındadır i. faşıl münāsib olan vaḳti beyān ider i. bāb 52
eyüsi ve yaramazı beyānındadır i. faşıl ḥammāma 55
beyānındadır i. faşıl münāsib olan vaḳti beyān ider 59
budur i. bāb on dört faşıldur 193
gerek ki kendünden ḥāşıl olmuştur i. ḥāli 642
yigdür ve yimesi cāyizdür i. ḥāli 655
tağıdır i. faşıl ḥareketüñ envā'ını 1114
evvelki ḥalveti bārid i. raḥbdur i. ḥalveti ḥārr u 1302
kendüden iḳtiżā itmeyicek olmaya faşıl i. cimā'uñ 1382
içmekden büyük ḥaṭā yokdur i. faşıl şarābuñ 860
eridür i. budur ki insānuñ ḥarāret-i ğarīziyyesi in'āş 1110

i.+si

ikişer [Tr.] *şf.* İkişer.

i. vü şān her birinden i. dirhem ṭurbdan şıkılan 1425

iḳtidā [Ar.] *ad.* Örnek olarak alma, uyma.

i.+sına meyl olunur ḥattā 'işkuñ ḥiddetine ve i. sebep olur 1334

iḳtiżā [Ar.] *ad.* Gerekli olma, ihtiyaç.

i. kendüden i. itmeyicek olmaya faşıl ikinci 1382
şerīfden fī'l-cümle eḫşān def'ine i. oluncaḳ 1394

'ilāc [Ar.] *ad.* İlaç, em, deva.

'i.+ına ol cihetden 'i. kuvvetlü edviyyeler gerek ve masriditus 1437

ile [Tr.] *ed.* İle, +la, +le; birliktelik, işteşlik, araçlılık bildirir. bağ. İki ögeyi birbirine bağlamaya yarar.

i. kolay ola her birinüñ tafşılı i. aḫvāline 15
i'tidāl bulur nefis i. alınan tāze havā 69
sebeb budur ki ḥammām kendü nefesi havāsı i. bi'l-fi'l 84
yire cem' olsa yā güneş i. zīrā ol vaḳt havānuñ 114
yakmak i. ve kurutmak i. ḳandıldeki ot 214
ola yıl gibi yā ḳaşd i. bir kişi söyündüre yakunduğı 222
idemez söyünmesi muḳarrer olur boğulmak ṭarīḳ i. veyāḫūd 231
iñlemekile yā ufanmak i. yā ḳaşd i. uḫadalar yāḫūd 235
zarf eskiyüp delinmek i. oduñ yağıla ictimā'ına 236
mizācına mu'tād olduğı ğıdālar i. şimdi isti'māl 282
ise elbetde anlara mu'tād olmak i. elbet mizācı 284
eridüp tahlıl idemez dahı boğulmak ṭarīḳi i. olınca 293
ismi i. ma'rūf olan marāz ki ḳan bedende çoğalduğı 296
olmak i. fesāda ve keyfiyyeti reddiyyeye dönülür ve ṭabī'at 302
olduğından kendüden def' ider ru'āf i. ki 304
burından ḳan aḳmaḳdur yā ḥāşā ishāl ṭarīḳi i. yā vāfire 305
yā vāfire derlemek i. ba'zı evḳāt olur ki 306
boşanmak i. yā ziyāde istifrag i. veyā ifrātıla derlemek 312
derlemek i. ruṭūbet-i aşıyye bedende ḳalmaya lāzım 313
tafşıl i. beyān olunur andan soñra yimegi tamām iştiḫā 346
ise vāfir ḥareket eylesün zīrā ḥareket i. ḫazm 367
şorbā ṭarīḳ i. eriyüp bişinceḳ laṭīf olur ḫazmı 408
olmaya ve ḫamir i. yoğrulmuş ola ve ḡāyet güzel bişmiş 426
ḡāyet ḡalīzdir ve süd i. yoğrılan etmegüñ 434
megerki ḫamir i. ola ve buğday ḫalimesi ḡāyet 440
ḳuvvetlü ḡıdā olur ḫuşūşā süd i. bişen şeker 453
şeker i. yine veyāḫūd bādem i. ḫarīresi süd i. bişmiş 454
ḳimnōn i. yine ve yiyene ḡāyet çirkin düşler 462

za'f virür andan soñra tatlular i. karışdırup 471
 yimek olmaz megerki sirke i. ola mışır baklasınuñ 472
 süd i. bişe ve gāyet kabz ider mās 'acem 481
 andan gayrı ma'idede gayrı gıdā i. anı karışdırmaq 565
 ve dārçını ve zencebıl i. ola ammā yāhnisi begāyet 579
 şaķınmaq gerek fi'l-cümle zırā tecrube i. bulındığı 600
 adam kendüniñ zekerini bunıñkanı i. sürececek 630
 olur ise andan hatunı i. cimā'ide gayrı kimse 631
 şoğan i. ve zencebıl i. ziyāde muķavvı olur ve turna 638
 turunç gibi ibtidā emrinde tohumını bal şerbeti i. sıvarmaq 659
 şıvarmaq i. andan biten ağaç virdüğü turunç tatlı oldu ve 660
 bilinen esamileri i. tafşıl(i) beyānındadır levrek ki 734
 bulunur kızıl kızıl beñler i. göğsündeki gibi ol 758
 esamileri i. zıkr olunmadı ve balıķuñ yimesi 775
 güzel bal yimek i. zararını işlah olunur 797
 kuvvet i. aķa ve güneşe karşı olup şarka aķalar andan 808
 irakdur ve nihāyetde deriñdür ve hem kuvvet i. aķar 811
 ve şovuk i. tiz şovıya kışın şovuk ola yazın 818
 şu i. bişen nesne tiz bişer ve vezni hafıf olan 820
 olduğı sebebden çok turmaq i. tiz müte'affin 827
 ammā zararret vaktinde vāfir kaynatmaq i. ol şular 834
 sirke i. karışdırup içmegile zararını işlah ider 847
 karışmış şudan olıcaķ içilicek şuyı anlar i. şovudalar 852
 bi'l-'akisdür ki tamām karınlarını vāfir yimek i. tıdurmayınca 869
 içmege kaşd iden gāyet güccük kadehler i. başlamak 881
 gerek ki vara vara tadrıcile büyük kadehler i. içeler 882
 soñra sirke ve bal i. yayķayup garğara itmek 885
 gerek ve yüzünü şovuk şu i. yumak gerekdür 886
 nārdenk i. ola ve şulu şarāb adamı tiz sarhōş 888
 koñulu edviyyeler i. kaynadup bir miķdār sükker dāhı 898
 olan şarāb i. alışmaya ve kurı üzümde 901
 olana gıdā i. isti'māl olıncaķ ammā çok 940
 tavuk i. bişmiş ola bařlıcanuñ tabı'atı bārid i 948
 ziyāde ihtiyāt itmek gerek zırā bi'l-hāşşa i. çok 964
 bal i. perverde olmuş ola tomalan tabı'atı 989
 vāfir büber ve tuz i. işlah ola mantar tabı'atı 991
 ağız ve nefesi koķar olsa anı yimek i. gider 1053
 yimekler i. yinmelü olıcaķ bunu taķdīm itmek gerek 1058
 ve ba'zı mizāclara tuz i. yincek zararını eksik 1064
 içini ayırtlayup tuz i. sirke i. ve bal i. yine 1070
 tabı'atı hārr u yābisdür tiz hażm olur ve encir i. karışdırup 1081
 sirke i. ağızını yumak gerek ve baş ağrısı ider findıķuñ 1086
 gıdāsi gāyet bī-bedeldür. huşuşā şekker i. yinicek 1089
 ve ba'zı hareket vardur bi'zzāt kaşd i. fāyidesi 1118
 bakmaq i. nefis münfa'il olur yigrenür kendüniñ 1189
 ider ve deri cāniblerinde olan ahlātı uyķu i. harāret-i garīziyye 1210
 garīziyye içerüde muhtebebis olmak i. kuvvetlenür bu ahlātı 1211
 insān kendüniñ yaramaz tedbiri i. ve kılet-i idrāki 1248
 kılet-i idrāki i. tedbirin itmege kādır olmaya veyāhūd 1249
 i'tidāl i. yimek i. anlardan hāşıl olan def'i vācib 1252
 taķdūr üzere tedbir-i hikmet i. olmak evlādur 1279
 hammām harāretile harāret virür ruşubet i. ruşubet 1300
 girmek cāyiz degıldür ammā ibtidā'-yı tadrıc i. evvelki 1305
 dökünmek olmaz hammām issisi i. alışmayınca 1313
 hāşşa i. hacere'l-yehūd. ve kavuķda hāşıl olan 1406
 iki dirhem miķdārı bir kaşık turb şuyı i. içile 1434
 kalınca ve bir miķdār balıla yā şeker i. isti'māl 1443
 tāzesi hāşşa i. taş zahmetini tevlid ider 1453
 hareketleri katı katı söylemek i. ve gözüñ 1134

- ileri** [Tr.] *ad.* İleri, gelecek, sonra.
- i.+de** *budur ki gıdāsı gāyet laṭīf ola ki i. tafṣīl 345*
- ilhāk** [Ar.] *ad.* Ekleme, katma.
- i.** *bir yağ daḥı i. oluna müteḥallil yanan yağ bedelinde 217*
veyāḥūd ṣoñradan i. olunan yağ evvelki yağa 225
aşliyyeyi yakup düketmek meger taşradan meded i. idüp 247
aşliyyeye daḥı gele i. oluna şıḥhat müyesserdür 258
olmaz veyāḥūd ṣoñradan i. olunan mevād ki 275
- il içi** [Tr.] *ad.* Evcil yaşam alanı.
- i.+nde** *anlar beriyyelerden perverde olmuşdur beriyye ḥōd i. içinde 505*
olmaz i. içinde olanlar gibi ve i. içinde büyüyen ḥayvān 508
- ilik** [Tr.] *ad.* Kemiklerin içindeki boşluğu dolduran yağlı, yumuşak doku.
- i.** *degildür kemükler içinde bulunan i. gıdāsı 519*
- i'lün isperince** [Ar.+Far.] *ad.* Eczacılıkta kullanılan bir çeşit bitki.
- i.** *cimā 'a ḥaylī kuvvet virür i. dirler tabī'atı ḥārr u raṭbdur 958*
- imdi** bk.şimdi
- imtilā** [Ar.] *ad.* Sindirim güçlüğü nedeniyle meydana gelen şişkinlik, dolu olma.
- i.** *yinilen yimek i. oluncaya deḡin yinmemek gerek 363*
içeler ve şarābı çok içüp i. olan fī'l-ḥāl 883
- i.+dan** *söyünmesi muḳarrerdür ziyāde i. ḥāşıl olan 294*
olan ishāle toḥm gibi i. ḥāşıl olur 927
ola i. ve ḡalīz aḥlātdan ammā ziyāde açlık 1141
- iñ-** [Tr.] *f.* İnnek.
- i.-en** *mizāc-ı insāna i. fāyidesi yokdur gıdāyet bābında 799*
şovudalar zararları i. degildür ammā siñirleri 853
itdirmez ve külliyā şāim i. ziyāde şovuk 859
ol ta 'ām hażm olmaḳsızın ḥām i. bile geçirüp 873
ḥārr u raṭbdur andan ḥāşıl olan gıdā i. yaramaz degildür 954
ḥārr u raṭbdur gıdāsı i. zararlı degildür 1060
- i.-er** *olan tīz hażm olur aşāḡa i. ve ḡalīz olan hażm 376*
- in 'aş** [Ar.] *ad.* Yükseltme.
- i.** *ikincisi budur ki insānuñ ḥarāret-i ḡarīziyyesi i. ve iḥyā ider 1110*
- ince** [Tr.] *sf.* İnce.
- i.** *gibi ki aḳcigerdür ve ḥicāb ve i. tamarlar ki 95*
ḥareketi ufaḳ ve i. nesnelere nazar itmekdür ve ḳulaḡuñ 1135
- incin-** [Tr.] *f.* İncinmek, zarar görmek.
- i-** *ḥattā issi havālarda issiden adam i. sebep oldur ki 75*
adamuñ i. sebep budur ki ḥammām kendü nefis havāsı ile 84
- i.-ür** *ḡāyet i. ve içinde tırmasına mizācı müteḥammil olmaz 1297*

indür- [Tr.]f. İndirmek; bir şeyin yüksekten veya yukarıdan aşağıya inmesini sağlamak.

i.-ür *bile geçirüp i. tamlara hōd hām ta`ām ve haẓm 874*
ta`āmi aṣāğa indirür ağaç kavunu kabuğunuñ 1017
i.-e *olmadın i. ammā ta`āmdan öñürdi isti`māl 1014*

infi`āl [Ar.] ad. Tepki gösterme.

i. *aḥlātına i. gelür fāsīd olur ya`nī ol 1190*

iñle- [Tr.]f. İnlmek, üzüntü ve sıkıntı belirten kesik sesler çıkarmak.

i.-mekile *dökile zarfı i. yā ufanmak ile yā kaşd ile ufadalar yāḥūd 235*

insān [Ar.] ad. İnsan.

i. *emrdür ki bu altı emirsüz hayāt-i insān müyesser degildir 06*
zīrā bunlara ihtiyāc-i insān ihtiyārī degildir 11
fāyidesi beyānındadır i. hayātına gerekli ve 61
ki hayāt-i insān ansuz müyesser degildir ma`lūm 196
kañdīl yanup sönmez megerki fitil ki beden-i insān 220
ola bu vechile şıḥhati beden-i insān aḥsen 262
yitişmez hükemā hareketi vech gördiler ki dāyimā gāh gāh i. 1106
meger i. kendünüñ yaramaz tedbiri ile ve kıletti idrāki 1248
boza zīrā i. laṭīf tedbir itmegile ve gıdāsını 1251
mühimmātılandandır bunlarsuz hayāt-i insān mümid olmak 1275
meşelā ḥammām gibi olursa i. haẓ ider ammā hiç 1280
olıduğı sebep budur ki şekl-i ḥasen i. nev`inüñ 1344
i.+a *havānuñ beden-i insāna fāyidesi ve münāsibeti beyānındadır 18*
evvelki faşıl gıdālarıñ beden-i insāna münāsibeti 24
faşıl beden-i insāna fāyidesi ve zararı beyānındadır 51
faşıl-ı evvel havānuñ beden-i insāna münāsibeti ve 60
allāh şaklaya i. ḥummā tāri olunca buñaldığına 79
mizāc-i insāna bu vechile lāzım degildir ammā olsa da 1277
faşıl-ı evvel gıdānuñ beden-i insāna münāsibeti 194
ola ki (بارى سبحانه و تعالى) her i. ḥālī ḥālince 197
ve teşbīhdür i. daḥı böyle vāki` olur ḥasta 239
ne kadar haddizātında mizāc-i insāna muvāfiḳ nefāyis 287
hayāt-i insāna bu kadar medḥali olduğundan soñra 333
orta haş fodula gibi haẓmı kolaydur ammā i. az kuvvet 432
südüñ eyüsi ve laṭīfi mizāc-i insāna muvāfiḳ ve münāsib 553
ḥatun südüdür ba`dehu i. beñzeyen gebeligi 554
cemī` mizāc-i insāna yarar ve pāk kan taḥsīl ider kaṭ`ā 598
mizāc-i insāna iñen fāyidesi yokdur gıdāyet bābında 799
ki ol i. lāzımdur kendünüñ evzā`ında ve aḥvālinde 1116
ve uyanıklığıñ beden-i insāna fāyidesini ve zararını 1197
ve kabẓdan beden-i insāna ne lāzım gelür fāyidede 1242
ve zararında anuñ beyānındadır ḥaḳ (سبحانه و تعالى) i. cemī` 1243
ve ḥuşuşlar mizāc-i insāna lāzım ve vācib ve ehemmi-i 1274
i.+da *esbābdur ve birer birer ācı mizāc-i insānda nice vāki` olur 241*
oldukça ve bu mādde yirine gelicek mādde i. 249
beyānındadır ma`lūmdur ki beden-i insānda isti`māl 1095
olan tarīki mizāc-i insāna gāyet asan vechile konmuşdur 1253
sebeb budur ki nefis-i insānda olan kuvā-yı tabī`iyyede 1335
i.+iñ *açar ve i. şu yolunu açar ve cimā`a ḥaylī kuvvet 960*
i.+uñ *idirmek gerek ki mizāc-i insānuñ hayātına bi`zzāt 04*
yanmak ihtimāli yokdur i. ḥarāretine daḥı 205
aşıl i. yaradılmışda konmuşdur ansuz diri olmak 208
cihāt mizāc-i insānuñ aḥvālince ve `avārızına 238
her i. kendü aşıl mizācına muvāfiḳ ve münāsib 261

sebebiyle **terkīb-i mizāc-ı insānuñ** tefrīkine sebeb 308
yemek gerek zīrā i. **ḥarāret-i ġarīziyyesi** taşra 359
olmaz ki i. **mizācına** **ḡarīb** ola ve oġlāk etiniñ 572
ikincisi budur ki i. **ḥarāret-i ġarīziyyesi** in 'āş 1110
hem i. a'zāsını berkişdürür bedende olan **ḡatları** 1113
diyü ammā sırrı budur ve ba'zı evkāt i. **ḡanı** 1181
beyān ider **ḡaḡ** (سبحانه و تنعالي) i. **nev'ini** 1327

intifā' [Ar.] *ad.* Yararlanma.

i. **yābānī** olan **ḡayvāndan** artuḡ **ḡaz** ve **i.** **bulur** 511
olanlara vaktinde **vāḡi'** oluncaḡ **ḡaylīce** **i.** ve **ḡiffet** 1356

intikāl [Ar.] *ad.* Bir yerden başka bir yere geçme.

i. **mīrāşile** **i.** **iden** ba'zı **emrāzuñ** birisi **vāḡi'** 269

ip [Tr.] *ad.* İp, iplik.

bk. ipcigez

i.+üñ **yüñden** **ḡalıñca** **ipcigez** **büküp** ve **ol** **i.** **bir ucunu** 836

ipcigez [Tr.] *ad.* İp, iplik.

bk. ip

i. **veyāḡūd** **yüñden** **ḡalıñca** **i.** **büküp** ve **ol** **ipüñ** 836

iplik [Ar.] *ad.* İbrik.

i.+den **ve yanında** bir boş **bardaḡ** **daḡı** **tura** **ol** **i.** 838
ol şuyüñ **ġāyet** **laḡīfi** ve **eyüsi** **ol** **iblikden** boş **bardaḡa** 839

ir- [Tr.] *f.* Ermek, olgunlaşmak, olmak.

i.-üp **ammā** **vāfire** **mevād** **i.** **taḡlīl** **olunur** **ise** **her** **ne** 1269

'irāz [Ar.] *ad.* Yüz çevirme.

'i. **ve sükūnı** **nefsāniyye** **oldur** **ki** **'irāz-ı** **nefsāniyyeden** 1156
ḡaşıl **olur** ve **'irāz-ı** **nefsāniyye** **oldur** **ferāḡ** 1157

iri [Tr.] *sf.* İri, olağan ölçülerden daha büyük ve daha hacimli olan.

i. **ve ammā** **ḡavukda** **ḡaşıl** **olan** **taş** **i.** **olur** 1435
i.+lerinden **balıḡların** **ġāyet** **i.** **ḡılıç** **balıḡından** **eyüsi** 769

irkek [Tr.] *ad.* Erkek.

i. **bir kişi** **i.** **ḡazuñ** **bir ḡayāsın** **yiyecek** **olursa** **andan** **ḡaşıl** 612
i.+i **kendüniñ** **kuvveti** **ḡalmaz** **ammā** **irkegi** **ol** **eyyāmda** **yıḡdır** 701
irkegi **ol** **eyyāmda** **eyüdü** ve **i.** **dışisinden** 724
yaza **yakın** **yumurdlar** **ol** **cihetden** **irkegi** **ol** **eyyāmda** 749
i.+üñ **başından** **ma'lūm** **olur** **zīrā** **irkegiñ** **başı** 725

irkil- [Tr.] *f.* İrkilmek, dışarıdan gelen bir uyarıcının etkisiyle kanlanıp şişmek.

i.-en **alınmaz** **i.** **māddeden** **ḡarclanur** **bedene** **za'f** **gelmedügi** 1368
i.-ür **ḡalīz** **i.** **ki** **ḡabī'atı** **kendüden** **anların** 1097

irtibāt [Ar.] *ad.* Bağ, bağlı olma.

i.+ına **ve** **i.** **birbirile** **māni'** **olur** ve **cemī'** **bütev** 237

isfanāk bk. isbanāk

ishāl [Ar.] *ad.* İshal; çoğunlukla mikroplardan ileri gelen, olağandan daha sık ve çok sulu dışkı çıkarma.

- i.** *burından kan akmaştır yā hāšā i. tarīki ile 305*
yā ziyāde i. olmak sebebiyle veyā kan boşanmak 311
cāyizdür ki i. idüp ta 'āmı hażm olmadın 1013
ziyāde i. gibi zīrā ifrāt olucağ mevte sebeb 1272
- i.+e** *olan i. tohm gibi imtilādan hāşıl olur 927*

is(i)m [Ar.] *ad.* İsim, ad.

- i.+i** *hāşıl olan fesād budur ve sünühos i. ile 295*

iskenderiye [Ar.] *ad.* İskenderiye, Mısır'ın Akdeniz kıyısında bulunan, ikinci büyük şehir.

- i.+de** *bīmeze olur i. çıkan balıklar gibi zīrā anda taħleb etlü 666*

issi [Tr.] *ad.* Isı, sıcak.

- i.** *tīz atılır içindeki olan i. nefes tīzligile 101*
ziyāde i. olmasına sebeb olur ve gāh havā müteğayyir 115
zīrā alçağda olan yirüñ havāsi dāyimā i. olur 118
tağ var ki güneş anuñ üzerinde toğınca i. iken 123
dahı ol şehir i. olur yāhūd şehriñ şimāline 125
berriyelere uğrar i. olur ammā bu tağyīr az vāki' olur 160
yirleriñ havāsi i. ve yābis olur ve ba 'zı 163
havā mizācı mu 'tedil olur ne i. ve ne şovukdur 169
ol zamāndur ki i. eksilür şovuk muhkem olmamışdur 173
sebze ve et gibi ve mīveler gibi zīrā bunlardan i. olan 340
yazın yinen yimek şovuk gerek i. olmaya ve kış 353
yinen yimek i. gerek ammā ziyāde i. olmaya andan 354
ola furunda ve i. iken yinmiye şovuk yine 427
ğidāsi çoğdur ve hażmı gecirekdür ve etmek i. iken 435
içün hattā i. havālarda issiden adam incindüğine 75
sebeb oldur ki çıkan i. nefes yirine tāze şovuk 76
vāfir i. edüyyeler ki büber ve karanfül ve dārçını ve zencebīl 783
göre çok yatan gāyet i. olur ve az yatan 790
ol kadar i. olmaz tuzlu balıkuñ yimesi ne kadar 791
yazın i. ola bir garīb dadı ve rāyiha olmaya ve ol 819
ammā i. şular ma 'deyi harāb ider ta 'āmı hażm 858
şovukdur i. yimeklere anı karışdurmak cāyizdür huşuşā ki 923
taşrası i. olur faşl-ı evvel uyku uyanıklık 1228
bu sebebden bir uğurdan taşradan i. halvete bī-tekellūf 1304
gerek şoñra orta halvete ve şoñra i. halvete 1307
ziyāde za 'fa sebeb olur ve i. şuyu bītekellūf 1312
bī-tekellūf i. halvetden taşraya çıkmak cāyiz degildür 1316
alınduğundan şoñra huşuşā i. günlerde ve havāsi 1398
havāsi i. memleketde ziyāde cimā 'a mübāşeret itmekden 1399
- i.+den** *içün hattā issi havālarda i. adam incindüğine 75*
hafīf olur ol şu ki i. tīz iyliye 817
yağmak gerek zīrā anuñ gibi mizāc ziyāde i. gāyet 1296
- i.+dür** *bi 'l-fi 'l i. zīrā ki kızmışdur ve muhtebisdür 85*
yirine gelecek havā i. kendü havāsından 87
ütüşürdi zīrā gāyet i. ammā bu vechile i 'tidāl 106
eşdüğü yirlerde i. zīrā güneş ısınduğı 152
mu 'tedil kan olur kıyruk mizācı i. ma 'deye 536
gücdür eti ammā ziyāde i. kazdan hāşıl olan 610

i.+lerde yazda ve i. münāsib gıdādur faşlu's-sādis yinilen hayvānlaruñ 484
i.+si dökünmek olmaz hammām i. ile alışmayınca 1313
i.+ye balgamī olunca artucağ i. mütehammil olur ve külliya 1299
issilik [Tr.] ad. Sıcaklık.

i. cemī' havāda i. vardur hāricde veyāhūd 78
i.+i şayf ki yazdur ol zamāndur ki havā **issiligi** ziyāde 170
i.+in havā yokdur ki añun **issiligin** ta'dil eyleye zīrā ki 77
i.+inde yanar ve bunuñ gibi maħallerde havāyı tabī' **issiliginde** 91

istakoz [Yun.] ad. Istakoz; suda yaşayan beyaz eti için avlanan bir kabuklu böcek.

i. ve cimā'a kuvvet virür ve i. maķülesi 731

iste- [Tr.] f. İstemek, arzu etmek.

i.-r yorulduğı için huzūr veistirāhat i. içeriye 1203
vāfir örtü i. uyku eşnāsında ammā uyanuğ 1226

isti'dād [Ar.] ad. Anlama, öğrenme, yapma gücü veya yatkınlığı.

i.+ı bir harekete i. vardur gayrı yirde ol hareket 1182
i.+ları karşudan bakanlar da ol huşuşā i. varıdı 1191

istifrag [Ar.] ad. İstifra; midedeki yiyecekleri ağız yoluyla dışarı atma, kusma.

i. bāb i. ve kabz bedene zararı ve fāyidesi 53
ile yā ziyāde i. ile veyā ifrātıla derlemek 312
fī'l-hāl i. itmekden olası yokdur ve istifragdan 884
i.+dan istifrag itmekden olası yokdur ve i. 884
uyumağ gerek cāyizdür altuncı bāb bir faşıldur i. ve kabzdan 1241

isti'māl [Ar.] ad. Kullanma, üretme.

i. bu maķsūd ol vaķt hāşıl olur kaçan ki i. olunan 259
bunuñ gibi fesād i. olunan habīs ve fāsıd 280
mizācina mu'tād olduğı gıdālar ile şimdi i. itdüğı 282
ve gāh olur ki i. olunan gıdālar ve eşrebe 286
ve leṭāyif ise anlardan çok miķdār i. olunucağ 288
diyārında hāşıl olur pirinc yirine i. iderler 482
anason i. eyleye ve mizācı şafrāvī olucağ sirke 846
olmuş ola ammā ta'ām 'akabince i. olunan 865
hinde i. oluncağ kendü yalıñuz ma'ideye vārid 879
ziyāde söyündürür huşuşā sirkeyile i. oluna 918
anı i. itdüğı gibi tahrik ider 931
olana gıdā ile i. oluncağ ammā çok 940
uyandurur ammā çok i. itmesi ma'deyi 943
suyını i. itmekle def' olunur ammā bunuñ bir huşuşunda 963
çok i. itmesi hāşā huzūr-ı şerifden 965
şafrāvī mizāclara yarar ammā balgamī olanlara i. cāyiz 981
ve bi'l-hāşşa encir i. iden kişinüñ 1006
indüre ammā ta'āmdan öñürdi i. olucağ 1014
beyānındadır ma'lūmdur ki beden-i insānda i. itdüğı 1095
balıla i. ideler ve hem kuş köki ve 'ulyağ 1414
süzile i. olına ammā içine bir miķdār bal yāhūd 1420
iki kaşık miķdārı bile i. olına ve dağı 1427
kalınca ve bir miķdār balıla yā şeker ile i. ideler 1443
birer mişkal bir kaşık şarābıla i. ideler 1445
i.+i ve hazmı güç mizācı hār olana i. cāyizdür 522
i.+inden mizācı i. müteħarriř ve müteşarrır olmayıncağ olmaz 285

i.+inüñ	<i>her gıdānuñ i. zamān-ı tertībinde tedbīr</i> 371
istinķā	[Ar.] <i>ad.</i> Hydropisie, vücutta su toplaması.
i.+ya	<i>itmek gerek zīrā i. sebep olur ve külliyā</i> 1318
istirāhat	[Ar.] <i>ad.</i> Dinlenme.
i.	<i>yorulduđı için huzūr ve i. ister</i> 1203
istiridye	[Yun.] <i>ad.</i> İstiridye; denizlerin sığ yerlerinde bir çenediyle dibe tutunarak yaşayan iki çenetli kabuklu deniz canlısı.
i.	<i>virür ve kabı berk olan i. gibi kumdan</i> 729
işit-	[Tr.] <i>f.</i> İşitmek, duymak.
i.-icek	<i>haber işidicek cāyızdır ki helāk ola zīrā rūh-ı hayvānī</i> 1166
i.-mekdür	<i>hareketi katı katı avāz i. ve-sāyir a'zānuñ</i> 1136
iştihā	[Ar.] <i>ad.</i> İştihā, yemek yeme isteği.
i.	<i>olunur andan soñra yimegi tamām i. şādık olmayınca</i> 346 <i>şādık olmayınca yinmeye andan soñra i. belürdüği</i> 347 <i>gibi müdāfi'a itmek olmaz meger kāzib-i iştihā ola</i> 348 <i>sarhōşlaruñ iştihāsı gibi zīrā ol i. degildür ammā</i> 349 <i>iştihā-yı şādıktı def' itmesün ma'deyi harāb</i> 350 <i>el çekmek gerek zīrā ol bākīye i. birazdan</i> 365 <i>dahı yemek gerek yimege tamām i. gelmiş ola ol vakt</i> 1143 <i>harekete başlana tā i. gelince degin ve ğayrı vaktde</i> 1144 <i>olur ve ma'ideyi harāb ider iştihā-yı ta'ūmı</i> 1216 <i>sarhōşlaruñ i. gibi zīrā ol iştihā degildür ammā</i> 349 <i>mādāmki fi'l-cümle nefsüñ i. variken</i> 364
i.+sı	<i>lañfdür kanı çoğaldur i. kuvvet virür ve bi'l-cümle</i> 597
i.+ya	<i>hattā i. uyandurur ma'deye haylī kuvvet virür</i> 857
i.+yı	<i>pirasanuñ tabī'atı hārr u yābisdür i. tahrik</i> 932 <i>hārr u rañbdur cimā'a haylī kuvvet virür hem i. uyandurur</i> 942 <i>ve cimā'a dahı kuvvet virüp i. arturur</i> 956 <i>giderür ammā uyanıklık i. ziyāde ider ve bir</i> 1217
iştiyāk	[Ar.] <i>ad.</i> Güçlü istek, arzu.
i.	<i>cimā'a i. ve meyli küllī ve hırşı kavī virmişdür</i> 1329
i.+ı	<i>zīrā bu derecede tabī'atuñ meyl i. olmasa</i> 1330
it-	[Tr.] <i>f.</i> Etmek, yapmak.
i.-e	<i>olur ise andan hatunı ile cimā'ide ğayrı kimse</i> 631 <i>nihāyetdedür meger ğāyet zarūret icāb ide müşhil</i> 1103
i.-ebilür	<i>ider ve ne taşraya teveccüh idebilür ve uyku hñinde</i> 1221
i.-ecek	<i>ğarīziyye içerülerdedür hażm idecek nesne arar</i> 1236
i.-eler	<i>helāk ideler ammā yenince taş kabuklarını ve yalıñuz</i> 1069 <i>balula isti'māl ideler ve hem kuş köki ve 'ulyak</i> 1414 <i>isti'māl ideler ve dahı şahdāniyye ma'cūni ve asanasiya ma'cūn</i> 1444 <i>birer mişkāl bir kaşık şarābıla isti'māl ideler ve dişi</i> 1445
i.-elüm	<i>şürü' idelüm her birine birer müte'addid bāb eyledük</i> 13 <i>tañbik idelüm evvelā harāret-i ğarīziyye ki kandil dağı</i> 243 <i>şürü' idelüm faşıl yinilen ve içilen nesnelereñ</i> 335
i.-emez	<i>tañlil idemez söyünmesi muķarrer olur boğulmak tarik ile</i> 231 <i>eridüp tañlil idemez dahı boğulmak tariki ile olunca</i> 293

i.-emezler
i-en

i-eni
i-enüñ

i-er

yiyecek olursa hażm **idemez** çok zararlı dokınur 418
burayı iz'ān **idemezler** belki każıyye zu 'umlarınca 868
sebeb ve mümid olan ve şıhhatını hıfz **iden** altı 05
mürāşile intikāl **iden**. ba 'zı emrāzuñ birisi vāki' 269
gösterür ve hāşşa yimesin itmān **iden** 'aklını 463
ıslāh **iden** haķikatā bi 'l-küllıyyā şarf olan şarābdur 794
içmege kaşd **iden** gāyet güccük kadehler ile başlamak 881
ve bi 'l-hāşşa encır isti 'māl **iden** kişinüñ 1006
harekete kāşid i. üç nesneye ri 'āyet itmek gerek 1145
karşusunda yüzine bakan yā aña te 'emmül **iden** ol dahı 1186
harbakdur ol otı itmān **ideni** teşennüç ider 636
ki yimesin itmān **idenüñ** 'ömri uzun olur huşüşā 457
biri budur ki hareket **idenüñ** yüzünüñ rengini görmek 1146
bāb havāyı beyān **ider** üç faşıldur evvelki faşıl 17
ikinci faşıl münāsib olan vakti beyān **ider** faşıl-ı evvel 59
yillerüñ eyüsini ve yaramazını beyān **ider** havālaruñ 145
bile ifsād **ider** hastalığına ve helāk olduğına 278
olduğundan kendüden def' **ider** ru 'āf ile ki 304
adamuñ kanın yaķar ihrāk **ider** ve galız olanlar 342
tevlid **ider** adamuñ bedenini ağır dutar ammā vācib 344
harāb **ider** çok ahlāt-ı fāsıde ma 'idede cem' **ider** ol cihetden 351
gelür hażm **ider** ve çok dürlü ta 'ām yimekten ise 388
gelür hażm **ider** sultānum hażretlerinüñ 401
etmek kabz **ider** ve ondan olan aşlar erişte gibi 438
kiş eyyāmında ve hem kuvvetlüce muhkem kan **ider** hażm 443
eridicidir öñinde bulunan balgamı ve yili def' **ider** andan 448
kanı eksük idüp harāretin sākin **ider** ve cimā 'a 470
habıs ve galızdır ammā buzağuları yavuz semiz **ider** 'alefüñ 476
süd ile bişe ve gāyet kabz **ider** māş 'acem 481
kanı çok **ider** genc ve tāze olıcaķ ammā koça 487
ikinci faşıl münāsib olan vakti beyān **ider** ikinci 52
sevdāvi kan **ider** zīrā nefsi-sevdānuñ ma 'denidür 525
hāşıl **ider** yürek mizācı hārdur ve hażmı güc 527
gāyet ruṭübetlü ve nemnāk kan **ider** ve gıdāsı orta 534
bağarsıqları kekşek **ider** ayaklar ki pāçalardur gıdāsı 540
kuvvet virür ammā yimesi kabz **ider** ve kiş eyyāmında 587
harāb **ider** ve yābān keçisi ev keçisinden dahı 589
cemī' mizāc-ı insāna yarar ve pāk kan tahsil **ider** kaṭ 'ā 598
itmān bevāsır **ider** ammā yaşlu horoslar gıdāsı gāyet 604
gücükleri adamı dahı artuķ semiz **ider** ve arıķ olanları 622
harbakdur ol otı itmān ideni teşennüç **ider** serçenüñ 636
ile karışdurup içmegile zararını ıslāh **ider** veyāhūd 847
veyāhūd tatlı marul ıslāh **ider** buzdan 848
ammā issi şular ma 'deyi harāb **ider** ta 'āmi hażm 858
ve idrāki olan burayı idrāk **ider** ammā 'avām 867
sarhōş **ider** şırf şarāb içmekden ise ve lahana 889
anı isti 'māl itdügi gibi tahrik **ider** pırasanuñ 931
tahrik **ider** ammā ma 'idede balgamı çok i. gıdāsı 933
buḥārı dimāga su 'ūd **ider** sersem i. ve çiğ 935
zīrā baş ağrısı **ider** huşüşā mizācı şafrāvī 939
harāb **ider** hem dimāga zararlı nihāyetde olup 944
ma 'dede balgamı ziyāde **ider** lahana tabī 'atı hārr u 945
zahmetini tahrik **ider** bu cihetden gāyet habısdür 967
bārid i yābisdür ma 'deyi harāb **ider** ve gıdāsı 970
yinmek gerek ta 'ām 'akabince zīrā ta 'āmi hażm **ider** 984
ma 'idede harāb **ider** gebere tabī 'atı hārr u yābisdür 986
faşıl mīvenüñ envā 'ını beyān **ider** hurmā 996
yimesine itmān **ider** ise toğan oğlanuñ huyı ve 1010
olıcaķ kabz **ider** zīrā ma 'deyi şıkup 1015
tahlil **ider** ve içi ki aķdur gāyet galız ve baṭıyyü 'l-hāzmdur 1020

	<i>nāfi`dür ki sāyir ekşiler zarar ider armud ki</i> 1029
	<i>keser ammā çok yıl tevlid ider (العيانبا الله) bi`l-hāşşa</i> 1032
	<i>kulnc marāzını ihdāş ider huşuşā ekşi</i> 1033
	<i>ifsād ider bāri ʔa`āmdan öñürdi yinmek gerek</i> 1063
	<i>sirke ile ağızını yumağ gerek ve baş ağırsı ider fındıkuñ</i> 1086
	<i>yinicek menīyi ziyāde ider ve göz nūruñ arturur</i> 1090
	<i>ve ihyā ider hem bedeni kalblıkdan ve ağırlıkdan</i> 1111
	<i>halāş idüp yeyni olmağa mu`tād ider ve hem</i> 1112
	<i>ve vaktini beyān ider ba`zı hareket var ki ol</i> 1115
	<i>gerek ve ne vakt vāz gelmek gerek anı beyān ider harekete</i> 1139
	<i>ferah sebebiyle rūh-ı hayvānī ʔaşralara teveccüh ider de</i> 1164
	<i>hem ʔaşraya bir zamānda teveccüh ider utanmağ hālinde</i> 1170
	<i>göricek o da öyle ider meşelā bir kişi ekşiler</i> 1183
	<i>beyān ider uyku sükkün gibidür ve uyanıklık</i> 1198
	<i>men` ider ve deri cāniblerinde olan ahlāfi uyku</i> 1210
	<i>`aksin ider ammā uyku hadden ziyāde olıcağ</i> 1214
	<i>dimāği harāb ider ve çok emrāza sebep</i> 1215
	<i>olur ve ma`ideyi harāb ider iştihā-yı ʔa`āmı</i> 1216
	<i>giderür ammā uyanıklık iştihāyi ziyāde ider ve bir</i> 1217
	<i>teveccüh ider ve ne ʔaşraya teveccüh idebilür ve uyku hūninde</i> 1221
	<i>iken harāret-i ğarīziyye ʔaşraya teveccüh ider bedenüñ</i> 1227
	<i>münāsib olan zamānı beyān ider bunı ri`āyet</i> 1229
	<i>girü dimāği urur dünyānuñ fesādını ider</i> 1268
	<i>meşelā hammām gibi olursa insān haz ider ammā hıç</i> 1280
	<i>buhārlarına ʔarışup dahı ifsād ider ve hammāmdan ğayrı</i> 1287
	<i>ba`zı ahlāfi tahlil ider ve bişirür ve ğidāyı bedenüñ</i> 1322
	<i>beyān ider hağ (سبحانه وتعالى) insānuñ nev`ini</i> 1327
	<i>teveccüh ider ki bolay ki aña beñzeve ve şebith ola kendüden</i> 1348
	<i>tāzesi hāşşa ile ʔaş zahmetini tevlid ider ve şıgır</i> 1453
i.-erler	<i>haz iderler ve ekşer ba`zı enbiyā (عليهم السلام) 191</i>
	<i>diyārında hāşıl olur pirinc yirine isti`māl iderler andan</i> 482
	<i>teveccüh iderler zīrā mādāmki uyanıkdur dāyimā</i> 1201
i.-evüz	<i>havānuñ ğāyet laṭifini ve mu`tedilini ihtiyār idevüz ve</i> 108
i.-digi	<i>taş`id i. buhārlar aña ʔarışur ammā havāyı</i> 154
	<i>şak i. vaktini ol dahı iki bölündi bir yüzi ağ</i> 766
i.-dügi	<i>isti`māl i. ğidālara nisbeti olmaya ve ne kadar şālih ğidālar</i> 283
	<i>anı isti`māl i. gibi tahrik ider</i> 931
	<i>isti`māl i. ğidālardan ve şerbetlerden ahlāfi ğalīz</i> 1096
	<i>kalur da hāşıl olan oğlan ol taşavvur i. şūrete</i> 1179
	<i>olur ki bir kişi vehm i. huşuşa uğrar</i> 1194
i.-dügümüz	<i>bu beyān i. sebebendendür bāb</i> 1195
i.-düklerine	<i>şahrālarda koyun gütmeye ihtiyār i. sebep</i> 192
i.-dirmez	<i>hażm i. ve külliyyā şām iñen ziyāde şovuğ</i> 859
i.-icek	<i>lāzım ola anı habs idicek (العيانبا الله) 1265</i>
i.-mege	<i>ile tebdirin i. kādīr olmaya veyāhūd</i> 1249
	<i>hażm i. kudret olmaz mağlūb olur dahı dünyānuñ</i> 1255
i.-megile	<i>varıdı ve anlara te`emmül i. nefesleri mütehārrik olup</i> 1192
	<i>nefsāniyye ruṭūbet bulur hużūr i. ve andan</i> 1207
	<i>boza zīrā insān laṭif tebdir i. ve ğidāsını</i> 1251
i.-mek	<i>gibi müdāfi`a i. olmaz meger kāzib-i iştihā ola</i> 348
	<i>ol cihetden def` i. olmaz andan şoñra</i> 352
	<i>tağdīm i. gerek ve miqdārınuñ dahı tebdiri gerek</i> 383
	<i>ziyāde aña meyl i. olmaz zīrā otladığı ot</i> 635
	<i>ğāyetde ğalīzdür ve-sāyir yurtıcı kuşları `ad i. olmaz</i> 639
	<i>bunı dāyimā ri`āyet i. gerek üçüncü hāli</i> 686
	<i>şoñra sirke ve bal ile yaykayup ğargara i. gerek</i> 885
	<i>şarābuñ menāfi`i ğayrı mütenāhidür `ad i. lāzım</i> 891
	<i>ziyāde ihtiyāṭ i. gerek zīrā bi`l-hāşşa ile</i> 964
	<i>ile yinmelü olıcağ bunı tağdīm i. gerek</i> 1058
	<i>harekete ʔāşıd iden uç nesneye ri`āyet i. gerek</i> 1145

	<i>ri 'āyet i. gerek ki mādāmki ma 'īde toktur uykudan 1230</i>
	<i>ihtiyāt i. gerek zīrā istinkāya sebep olur ve külliyyā 1318</i>
	<i>konulan hālet-i nev 'ini ibkā i. için hāl-i 'ışkda 1336</i>
	<i>bir māddeye teveccühi meyl eyleye murādı tahsīl i. için 1341</i>
	<i>aç iken dağı mübāşeret i. olmaz zīrā beden 1388</i>
	<i>gerek ve yogurtdan dāđı gāyet hāzer i. gerek 1456</i>
i.-mekdedür	<i>cimā 'uñ münāsib olan vaktin ta 'yin i. mümkün 1383</i>
i.-mekden	<i>istifrāg i. olası yokdur ve istifrāgdan 884</i>
	<i>issi memleketde ziyāde cimā 'a mübāşeret i. şakınmak 1399</i>
i.-mekdür	<i>hareketi ufağ ve ince nesnelere nazar i. ve kulađuñ 1135</i>
i.-mekle	<i>isti 'māl i. def' olunur ammā bunuñ bir huşuşunda 963</i>
i.-mesi	<i>uyandurur ammā çok isti 'māl i. ma 'deyi 943</i>
	<i>çok isti 'māl i. hāşā huşūr-ı şerifden 965</i>
i.-mesinden	<i>haylī zararlar i. mürettib olur ammā 1332</i>
i.-mesine	<i>havālaruñ eyüsi rüh mizācı ta 'dīl i. ve hem 146</i>
	<i>ve fāzalāt def' i. tarīk kovmuşdur meger 1247</i>
i.-mesün	<i>iştiḥā-yı şādıkı def' i. ma 'deyi harāb 350</i>
i.-meyicek	<i>kendüden iktizā i. olmaya faşıl ikinci 1382</i>
i.-mezdi	<i>ol fi 'l-i kabīḥa kimesne meyl i. huşuşā 1331</i>
i.-mişdür	<i>teveccüh i. ma 'īde hālī ve za 'īfdür 360</i>
i.-se	<i>cemī 'isi hareket i. cāyizdür ve añsuzda vākı ' 1375</i>
i.-üp	<i>muḳāvemet idüp şovutmaz ve ḥammām harāretinden dağı adamuñ 83</i>
	<i>ilhāk idüp bedel-i mā-yetehallel yirine gāyri mādde gele her taḥlīl 248</i>
	<i>tabī 'atı yidügi gıdāları ḥazm idüp aḥlāt-ı laṭīfeye 251</i>
	<i>gıdā olan ḥazmı kolay olur anı taḳdīm idüp öñürdi 373</i>
	<i>olmağdan kalur ve eger bi 'l- 'aks idüp gālīz 377</i>
	<i>gücirek ise ma 'īde dağı yig kabul idüp ḥaḳḳından 400</i>
	<i>örtülü bişe yā bişdüğinden şoñra ihtiyāt i. 412</i>
	<i>kanı eksük idüp harāretin sākin ider ve cimā 'a 470</i>
	<i>yađımuñ tabī 'atı şovuk ve ma 'deyi harāb idüp bağarsıqları 539</i>
	<i>gerek ammā bi 'l-hāşşa ma 'deyi mağbūn idüp harāb ider 588</i>
	<i>ri 'āyet idüp her kankı balıkda bulunur ise gāyet 772</i>
	<i>ve şalaḳda süddesi olanı tefinç idüp harāreti 917</i>
	<i>olcaḳ dilim dilim idüp ve haylī zamān tuşda 951</i>
	<i>cāyizdür ki ishāl idüp ta 'āmı ḥazm olmadın 1013</i>
	<i>müşhil şerbet zararından ihtiyāt idüp ve hem 1104</i>
	<i>ḥalāş idüp yeyni olmağa mu 'tād ider ve hem 1112</i>
	<i>garīziyye içerüsine teveccüh idüp huşürdadur 1223</i>
	<i>ve gündüz uykusından ziyāde ihtiyāt idüp şakınmak 1238</i>
	<i>bu sebebden nihāyet derecede ihtiyāt idüp def' olunmağa 1262</i>

i 'tidāl [Ar.] ad. Ölçülülük, uygunluk.

i.	<i>olup i. bulur nefş ile alınan tāze havā 69</i>
	<i>tuşurdu zīrā gāyet issidür ammā bu vechile i. bulur 106</i>
	<i>gıdāsını i. ile yimek ile anlardan hāşıl olan def' i vācib 1252</i>
i.+e	<i>gıdāsı i. qarībdür harārete māyildür men'yi ziyāde arturur 520</i>
i.+ile	<i>gerek eger mizācı şafrāvī ve demevī ise i. yakmak 1295</i>

itmān [Ar.] ad. İdman, antreman; beden gücünü artırmak için yapılan çalışma.

i.	<i>ki yimesin i. idenüñ 'ömri uzun olur huşuşā 457</i>
	<i>gösterür ve hāşşa yimesin i. iden 'aḳlımı 463</i>
	<i>yimesine i. bevāsır ider ammā yaşlu ḥoroslar gıdāsı gāyet 604</i>
	<i>harbaḳdur ol oti i. ideni teşennüc ider 636</i>
	<i>yimesine i. ider ise toğan ođlanuñ huşı ve 1010</i>

iz 'ān [Ar.] ad. Anlama yeteneği, anlayış.

i.	<i>burayı i. idemezler belki kažiyye zu 'umlarınca 868</i>
-----------	--

- 'izzī [Ar.] *ad.* Sabırlı, tahammüllü.
- 'i. *etinden hāşā 'i. huzūrdan gülzeti ve fużalātı 509*
- ķab [Tr.] *ad.* Kabuk, dış.
- ķ.+ı *virür ve ķ. berk olan istiridye gibi kumdan 729*
- ķabaķ [Tr.] *ad.* Kabak.
- ķ.+uñ *ğāyet laţıfdür ķabağıñ tabī'atı bārid i raţbdur 980*
- ķabar- [Tr.] *f.* Kabarmak; ağırlığı artmadan hacmi genişlemek.
- ķ.-mağā *şişmege ve ķ. başladığı vaķt hareketüñ vaķtidür 1150*
- ķabīha [Ar.] *ad.* Yakışık almayan, çirkin davranış.
- ķ. *ol fi 'l-i ķabīha kimesne meyl itmezdi huşuşā 1331*
- ķābız [Ar.] *sf.* Sıkan, peklik veren.
- ķ. *ve siyāh galīz olan şarāb ķ. ola galīzdür 909*
- ķ.+dur *ammā ķ. ğıdāsı ğāyet eyüdüñ hem ziyāde 452*
- ķābil [Ar.] *sf.* Kabul eden, mümkün.
- ķ. *sebebden müteħārrif olan mīzāc işlāha ķ. olmaz 274*
- ķabuķ [Tr.] *ad.* Kabuk; bitkilerin gövde ve dallarının dış yüzeyini kaplayan kısmı.
- ķ.+ı *ağaç kavınıñ ķabuğı ve zerinbāt ve ķaranfil bunları 893*
hārr u yābisdür ta 'āmıla yinince ķabuğı ve yaprağı 983
yufķa ķabuğı ki kendüye yapışmışdur gidermek gerek 1084
dāhi nihāyet fāyidesi çoķdur ve yumurda ķabuğı 1432
yāhūd tut kökinüñ ķabuğı ve 'uruķ-ı sufur her birinden 1447
- ķ.+ımuñ *ta 'āmı aşāğa indirür ağaç kavını ķabuğınuñ 1017*
- ķ.+larını *helāk ideler ammā yenince taş ķ. ve yalıñuz 1069*
- ķabul [Ar.] *ad.* Kabul, benimseme, rıza gösterme.
- ķ. *güçirek ise ma 'ıde dahı yig ķ. idüp haķķından 400*
- ķab(ı)z [Ar.] *ad.* Kabız; dışkıyı boşaltma güçlüğü.
- ķ. *bāb istifrāğ ve ķ. bedene zararlı ve fāyidesi 53*
etmek ķ. ider ve ondan olan aşlar erişte gibi 438
süd ile bişe ve ğāyet ķ. ider māş 'acem 481
ķuvvet virür ammā yimesi ķ. ider ve ķış eyyāmında 587
olıcaķ ķ. ider zīrā ma 'deyi şıķup 1015
ve ķ. olan cins alucun tabī'atı bārid i 1034
- ķ.+dan *ve ķ. beden-i insāna ne lāzım gelür fāyidede 1242*
- ķ.+danki *hużūr-ı şerīfden ķ. didigümüz ihtibās budur nihāyetstüz habīs 1257*
- ķ.+dur *ve ğāyet ķ. tutuñ tabī'atı bārid i yābisdür 1036*
- ķaç [Tr.] *zf.* Kaç; bir sayıyı öğrenmek için kullanılan soru zarfı.
- ķ. *beyānındadır dördüncü faşıl yimeği ķ. def'a yimek 30*

- kaçan** [Tr.] *sf.* Kaçan; kaçma eylemini gerçekleştiren.
- ķ.** *vāsūtasla zīrā ķ. ki havā ķalbde ziyāde muhtebeis olsa 70
bu maķşūd ol vaķt hāşıl olur ķ. ki isti 'māl 259*
- ķadar** [Ar.] *ed.* Kadar; nicelik ve nitelik karşılaştırmakta eşitlik, denklik ilgisi kurar; ölçüsünde; derecesinde.
- ķ.** *oğurdan vāfir yağ kona ol ol ķ. yağūñ 229
itdügi ğıdālara nisbeti olmaya ve ne ķ. şālih ğıdālar 283
ne ķ. haddizātında mizāc-ı insāna muvāfik nefāyis 287
hayāt-ı insāna bu ķ. medħali olduğından soñra 333
yimekten ise zīrā ta 'ām ne ķ. ğalīz ise az olmağın 386
ve ķalyeler ve bu maķūle lezīzce yimekler ne ķ. hażmı 399
vechi bişmesinde çok hālet tağyīr virür zīrā ne ķ. nefīs 403
ve aķ etmek ki kepekden ne ķ. pāk ve aru ise 428
ħabīs olur ne ķ. ne ķ. cins-i laţif 684
ve balığūñ rengi ne ķ. ağa meyil ise gerek çig 702
gerek bişmiş ikenden soñra ola ol ķ. yigdūr 703
eyüsidür ve ne ķ. kanı az ise eylügi daħı 709
zīrā cemī' balığūñ ne ķ. şerāī-i maħmūdesi varısa 754
ol ķ. issi olmaz tuzlu balığūñ yimesi ne ķ. az olursa 791
ve ķardan eriyen şular ne ķ. eridükleri ķardan 849
sebeb olur ve ħammāmuñ havāsı ve yiri ne ķ. vūs 'at 1291*
- ķadeħ** [Ar.] *ad.* Kadeħ; içki içmek için kullanılan bardak.
- ķ.+ler** *içmege kaşd iden ğāyet güccük ķ. ile başlamak 881
gerek ki vara vara tedrīcile büyük ķ. ile 882*
- ķadīm** [Ar.] *sf.* Başlangıcı bilinmeyecek kadar çok geçmişte kalan, çok eski.
- ķ.** *bināsı ğāyet ķ. ola zīrā yeñiden olan 1283*
- ķādir** [Ar.] *sf.* Güçlü, kuvvetli, muktedir.
- ķ.** *tamarlar hażmına ķ. degıldür ma 'de toķ iken 876
ile tedbīrin itmege ķ. olmaya veyāħūd 1249*
- ķā'ide** [Ar.] *ad.* Dayanaklık eden, temel olan ilke.
- ķ.** *dāyim ķā'ide-yi külliyeyi gözetmek gerek ma 'de mizācınıñ 392*
- ķ.+yi** *ķolay olur bu ķ. gözetmek gerek ve külliyā 409*
- ķal-** [Tr.] *f.* Kalmak; bulunduğu durumu veya konumu korumak, değiştirmeden durmak.
- ķ.-ıcaķ** *baħşı ķ. ve içinde ba 'zı laţif koħulu ademlerden 896*
- ķ.-ınca** *yüz dirhem ķ. ve bir miķdār balıla yā şeker ile isti 'māl 1443*
- ķ.-ıncaķ** *yanan yağūñ yirine yağ kona kendü hāline ķ. kandil 219
otdan ayrıla ot yağsuz ķ. söyünmek 233
vechile mümted olur kendü hāline ķ. 263
kaynadup tā dört baħşında bir baħşı ķ. ve süzile 1419
māddesi ķ. ve bu vechile vāķi' olan firāķ iken 316
ile ruţūbet-i aşliyye bedende ķ. lāzım 313
kendüññ kuvveti ķ. ammā irkegi ol eyyāmda yigdūr 701
şeftālūdān ķ. ķarpuzūñ tabi'atı bārid i 1055*
- ķ.-madı** *ģāyet fāyidelüdü ve ķ. dökülmüş beş dirhem 1438*
- ķ.-maya** *olmağdan ķ. ve eger bi 'l- 'aks idüp ğalīz 377*
- ķ.-maz** *öldükden soñra firāķ bulup et ķ. aķciğer 530*
- ķ.-up**
- ķ.-ur**

aşağa *ķ. balık yutmağa kudreti olmaz* (تقدير الله) 673
rūh-ı hayvānī taşralara çıkar içerüsü hālī *ķ. ve cāyizdür* 1161
taşavvurında *ķ. da hāşıl olan oğlan ol taşavvur itdüğü* 1179
şürete beñzer olur gören ta'accübe *ķ. ki bu kime beñzer* 1180
ol cihetden bedenüñ taşrası hālī *ķ. uyķuda* 1224

ķalan [Tr.] *sf.* Kalan, artan.

ķ.+ları *yoķdur ķ. habīsüdür ve dahı balıķlarıñ* 770

ķalb [Ar.] *ad.* Kalp, yürek.

ķ. *cemī' a'zā-yı re'iseden dimāğa ve ķ. ve cigerdür* 1363
ķ.+de *vāsıtasıla zīrā kaçan ki havā ķ. ziyāde muh̄tebis olsa* 70
ve eger ķ. bu olmasa olan rūh yanup 105
ķ.+dür *mütevellid olan buhārdur bu rūhuñ ma'deni ķ.* 66
ķ.+e *ve tāzelik ve şovuklık içerü ķ. virilmeyicek rūh* 89
ammā ķ. yakın olan a'zā ki ol harāret-i aşliyyeñün 327
tabī'atı hārr u yābisdür ma'deye ve ķ. gāyet 1018
ma'deye ve ķ. kuvvet virür ve adamıñ şusuzlğını 1031
hārr u raşbdur ve ķ. haylice kuvvet virür ve ekşisi ki 1040

ķalblık [Tr.] *ad.* Kalıplık.

ķ.+dan *ve ihyā ider hem bedeni ķ. ve ağırlıķdan* 1111

ķalģı- bk. **ķalkı-**

ķalın [Tr.] *sf.* Kalın, sık, sağlam, pek.

ķ. *mīzācı bārid i raşbdur hażmı güc ķ. ve yoğın* 531
ķ.+ca *veyāhūd yūñden **ķalñca** ipcigez büküp ve ol ipüñ* 836

ķalķan balıģı [Tr.] *ad.* Kalkan balıģı; gözleri vücudunun sol tarafında bulunan ve sağ tarafı ile denizin tabanında yatan bir yassı balık türü.

ķ *büyük bulunur ve ķ. gāyet laţif balıķdur* 763

ķalkı- [Tr.] *f.* Zıplamak, sıçramak.

ķ.-maķ *hareket çokdur güreşmek gibi ve ķ. gibi ve* 1126
ķ.-r *ķurbağa ki ağaclar üstine **ķalģır** ve çayırarda olur* 1450

ķalye [Ar.] *ad.* Sade yağ içinde kavruarak pişirilen kabak veya patlıcan yemeği.

ķ.+ler *ve laţif etler ve kebāblar ve ķ. gibi ola ve* 357
ve ķ. ve bu maķüle lezīzce yimekler ne kadar hażmı 399
ķ.+lerden *hażmı asandur ma'deye kebāblardan ve ķ. ve börekler* 410

ķamaş- [Tr.] *f.* Kamaşmak, ekşi bir şey yemekten dolayı dişlerde meydana gelen uyuşma.

ķ.-ur *yise ķarsusunda olanıñ dişleri ķ. yā bir* 1184

ķāmil [Ar.] *sf.* Tam, eksiksiz, bütün.

ķ. *hāşıl olan dahı nev'inde ķ. şüret ve* 1349

ķan [Tr.] *ad.* Kan.

ķ. *döndüre ki ahlāt-ı erba'adur ķ. balģam ve sevdā* 253

	ile ma 'rūf olan maraž ki k. bedende çoğaldığı 296
	laṭīf k. ola yanar ve tutuşur kendü kendüden 298
	vāfir k. almasıyla def' ola (بغض الله جل وعز) 300
	burından k. akmakdur yā hāşā ishāl tarīki ile 305
	yā ziyāde ishāl olmak sebebiyle veyā k. boşanmak 311
	kış eyyāmında ve hem kuvvetlüce muhkem k. ider hażm 443
	ğalīzdür giç hażm olunur ammā hażm olıcağ eyü k. hāşıl 445
	ğalīz k. olur ammā bi'l-hāşşa hāşā hużūr-ı şerīfden 474
	andan hāşıl olan k. mu 'tedildür yazda ve 483
	sevdāvī k. ider zīrā nefis-i sevdānuñ ma 'denidür 525
	bağarsıqlaruñ mizācı şovukdur hażmı güç balgamlı k. hāşıl 526
	olan k. yābisdür çok gıdāsı var semiz et 533
	ğāyet ruṭūbetlü ve nemnāk k. ider ve gıdāsı orta 534
	mu 'tedil k. olur kıyruğ mizācı issidür ma 'deye 536
	olan gıdā şovuk ve yilmeşik k. olur ve iç 538
	şovuk ve yilmeşikdür ve andan hāşıl olan k. etden 541
	laṭīf bī-bedel gıdādur maḥzā şāfi pāk k. hāşıl 546
	hāşıl olan k. hārr u raṭbdur ve andan laṭīf k. olmaz ki 571
	cemī' mizāc-ı insāna yarar ve pāk k. taḥsīl ider kaṭ'ā 598
	kuvvetlidür ve andan hāşıl olan k. ğalīzdür 606
	ğāyet laṭīfdür andan hāşıl olan k. bī-bedeldür 618
	anlardan hāşıl olan k. ğāyet laṭīfdür ammā 621
	kanı çok olan ki kızıl k. ola balıguñ ğāyet 708
	artuğ k. hāşıl olur ammā bişmişi çiginden yigdür 914
	olur ki k. tamarlara varduğından soñra olur 1360
	ziyāde feraḥ 'akabince olunmaya ve k. alınduğundan 1397
ķ.+dan	hāşıl olan k. daḥı yaramazdur busuz otlayan 544
	şāliḥ ve laṭīf k. daḥı bile def' olur ve 1362
	def' olıncak a 'zā-yı re 'iseden ve şāliḥ k. alınacağı 1366
ķ.+ı	şāliḥ k. ve ruṭūbet-i aşliyyeden ve a 'zā-yı re 'iseden 1371
	yābisdür k. eksük idüp harāretin sākın ider ve cimā 'a 470
	vehm virür k. çok ider genc ve tāze olıcağ ammā koça 487
	hāşıl olan gıdā daḥı kurıdıcıdur ve k. laṭīfdür 494
	ve davşan k. cemī' sinden yaramazdur faşlu 's-şāmin 552
	laṭīfdür k. çoğaldur iştiḥāya kuvvet virür ve bi'l-cümle 597
	adam kendüniñ zekerini bunuñ k. ile sürecek 630
	ķ. çok olan ki kızıl kan ola balıguñ ğāyet 708
	eyüsidür ve ne kadar k. az ise eylügi daḥı 709
	ve k. azdur ammā dimāğa zararı çoğdur zīrā 934
ķ.+ın	ammā sırrı budur ve ba 'zi evkāt insānuñ k. bir harekete 1181
	adamuñ k. yaķar iḥrāk ider ve ğalīz olanlar 342
ķ.+lardan	münāsibdür ve k. ḥiddetini giderür tavşan etiniñ 584
	cigerlerinden yigdür k. hāşıl olan gıdā 550

ķanad [Tr.] ad. Kanat; balıkların yüzgeci.

ķ.+ı azdur pūli ve k. çok olan balıķ ğāyet 710

ķandil [Ar.] ad. Kandil; içine yağ konulmuş ve bir fitil sarkıtarak yakılmak suretiyle kullanılan aydınlatma aracı.

ķ. ol mādde tutuşup yana meşelā k. yanmasına 203
kalıncak k. yanıp sönmez megerki fitil ki bedeni insān 220
idelüm evvelā harāret-i ğarīziyye ki k. dağı 243

ķ.+de ve gāh olur ki k. yanan oduñ üzerine bir 228
vāķi ' olur k. zikr olan 'avāriż ve esbābı taṭbīķ 242

ķ.+deki yaķmak ile ve kurutmak ile k. ot 214

ķ.+den muķarrerdür yāḥūd yağ k. dökile zarfi 234

қанқı [Tr.] *sf.* Hangi.

қ. *yinecekdür ve қ. гідадан аз yimek gerek ve бiшmesi 28*
ri'āyet idüp her қ. балықда bulunur ise гāyet 772

қанқısı [Tr.] *zm.* Hangisi.

қ. *faşıl гідәларуñ tertibinde қ. öñürdi қ. шоñра 27*
cihetinden қ. lañf ve қ. galizdür anlaruñ 29

қар [Tr.] *ad.* Kar, su buharının donmasıyla meydana gelen beyaz renkli su kristalleri.

қ. *degildür buz ve қ. kendü pāk lañf içinde nesne 851*
қ.+дан *ve қ. eriyen şular ne қadar eridükleri қ. ve buздan 849*
қ.+ı *şimālī yüksek tağlara uғrar қ. çok memleketlere 155*

қара [Tr.] *sf.* Kara, siyah.

қ. *saçı tüyi az olandan ve қ. olan hayvān külliyā 502*
ve bir yüzi қ. olduғına сеbeb oldur дiрler 767
kōki ve қ. nohūd huşuşā nohūduñ şuyı ve hañmī 1415
қ.+sı *yigdür ammā қ. ve yeşili гāyet habışdür 704*

қаранfil [Ar.] *ad.* Karanfil; bahar olarak yemeklerde kullanılan ve antiseptik özellik taşıyan çiçek tomurcukları.

қ. *meger kebāb ola vāfir büber ve қ. ve dārçını 578*
vāfir issi edüyyeler ki büber ve қаранfül ve dārçını ve zencebīl 783
ağaç қavınıñ қabuғı ve zerinbāt ve қ. bunları 893

қар(ı)n [Tr.] *ad.* Karın; insan ve hayvanlarda gövdenin kaburga altından kasıklara kadar olan ön bölümü.

қ.+da *қuvvet virür ve қ. hāşıl olan 467*
қ.+ларını *bi'l-'akisdür ki tamām қ. vāfir yimek ile taldurmayınca 869*
қ.+ına *sükker қoyalar ve aç қ. içeler ve daғı kerevüz huşuşā 1421*
қ.+ında *қuvvet virür ve adamuñ қ. olan yılleri tañlīl 1019*
қ.+ından *gerek ki қ. ma'lüm olur içinde var mı yok mı ve tekir 752*

қарış- [Tr.] *f.* Karışmak; iki ve daha çok şeyi birbiri içine katmak, düzensiz hale gelmek.

қ.-maya *zıd olan nesne қ. şıñhate сеbeb olur 111*
aқа hem ol topraға bir ecnebī nesne қ. yā taşlar 805
ta'āmıla қ. zīrā gayrı ta'āmıla yiniceк ma'deyi ifsād 1062
қ.-maz *habāset қ. nefс-i havā kendü hāli tabī'atı üzerinde pāk 188*
қ.-miş *nesne қ. şudan olıcaқ içiliceк şuyı anlar ile 852*
қ.-up *buhārlarına қ. daғı ifsād ider ve hammāmdan gayrı 1287*
қ.-ur *taş'ıd itdiği buhārlar aña қ. ammā havāyı 154*
'ufūnet қ. bi-hasebi't-tabī'e ekşer tā'ūna сеbeb olan 186
degül imiş gayrı galiz şuya қ. nesnelerden 717

қарışdur- [Tr.] *f.* Karıştırmak.

қ.-up *za'f virür andan шоñра tañlular ile қарışdurup yimeк 471*
ile қ. içmegile zararını işlāh ider 847
encīr ile қарışdurup yinince гідāsı гāyet eyü olur 1082
balıla қарışdurup oynayan dişüñ üstine uralar ve yeşil 1449
қ.-maқ *andan gayrı ma'idede gayrı гідā ile anı қ. 565*
issi yimeklere anı қ. cāyizdür huşuşā ki 923

ķarīb [Ar.] *sf.* Yakın, uzak olmayan.

ķ. *olmasun ki devāya k. ola ve ne beñzer ola 339*
insānuñ mizācına ķ. ola ve oġlāk etinüñ 572
ammā şehirlere ķ. olmaya orada bulunan balıklar 695
ķ.+dür *i'tidāle ķ. ħarārete māyildür menīyi ziyāde arturur 520*

ķarlu [Tr.] *ad.* Karlı.

ķ.+ *ve gāh olur ki havā-yı cenüb şovuk yirlere ve ķ. taġlara 158*

ķarpuz [Tr.] *ad.* Karpuz.

ķ.+uñ *şeftālūdan ķalmaz ķ. tabī'atı bārid i 1055*

ķarşu [Tr.] *ad.* Karşı, zıt, aksi.

ķ. *şimālī olur ki poyraza ķ. ammā ķarşusunda 122*
aşşama ķ. ve bu ķaźiyye 'ādete göredür zīrā ba'zı kişiler 416
ile aķa ve güneşe ķ. olup şarka aķalar andan 808
aķar ve ba'dehu şimāle ķ. aķan anlar daġı eyüdüür 812
ķ.+dan *ya'nī ol ķ. baķanlar da ol ħuşūşā isti'dādları 1191*
ķ.+sında *şimālī olur ki poyraza ķarşu ammā k. taġ 122*
issi iken ķ. olan şehre mün'akis olup kızdurur 124
yise ķarsusunda (قرسوسنده) olanuñ dişleri ķamaşur 1184
aġrısı gibi ķ. yüzine baķan yā aña te'emmül iden ol daġı 1186

ķart [Tr.] *sf.* Kart, yaşı ilerlemiş, zamanı geçmiş.

ķ. *göze aķ düşer ve ziyāde ķ. tavuġuñ yimesine 603*

ķaşd [Ar.] *ad.* Kast; bir şey yaparken erişilmek istenen sonuç, amaç.

ķ. *ola yil gibi yā ķ. ile bir kişi söyündüre yakunduġı 222*
iñlemekile yā ufanmaķ ile yā ķ. ile ufadalar yāġūd 235
içmege ķ. iden ġāyet güccük kadeġler ile başlamaķ 881
ve ba'zı ħareket vardur bi'zzāt ķ. ile fāyidesi 1118

ķāşid [Ar.] *sf.* Kasıt; bir şeyi yapmayı aklına koymuş olan, kast eden.

ķ. *ħarekete ķ. iden üç nesneye ri'āyet itmek gerek 1145*

ķaşık [Tr.] *ad.* Kaşık.

ķ. *şuyıla iki ķ. miķdārı daġı kerevüz şuyundan 1426*
iki ķ. miķdārı bile isti'māl olına ve daġı 1427
iki dirhem miķdārı bir ķ. turb şuyı ile içile 1434
birer mişķāl bir ķ. şarābila isti'māl ideler 1445

ķaťā [Ar.] *zf.* Asla, hiç.

ķ. *mizāc-ı insāna yarar ve pāk ķan taġsıl ider ķ. bir ħuşūşā 598*
da böyle olmasa güccük balık ķ. bulunmazdı yā 674

ķatı [Tr.] *sf.* Katı, sert, pek. *zf.* Çok, pek çok. *ad.* Taşlık.

ķ. *yoķdur ziyāde ķ. berk bişecek şıġır eti mertebesinde 406*
yābisdür andan ħāşıl olan ġidā ķ. ġalīzdür 946
veyā ķ. berk ħareket ola veyā añıl añıl ħareket ola 1122

- hareketleri k. k. söylemek iledür ve gözün 1134*
hareketi k. k. avâz işitmekdür ve-sâyir a'zânun 1136
ķ.+ları *insânun a'zâsını berkişdürür bedende olan k. tağdur 1113*
ķ.+larıdur *tavuk k. ördek ve tavuk cigeri cemî' kuşların 549*
ķ.+larıun *olur kuşların içinde olan k. gıdası 547*
- ķātil** [Ar.] *sf.* Katil, öldüren.
- ķ.+dür** *mantar (العياذيا لله سم) k. ammā eyüsi olan 994*
- ķav** [Tr.] *ad.* Bazı ağaçlarda ur gibi oluşan ve işlendikten sonra birer parçası çakmakla tutuşturulan pamuk gibi kuru ve yumuşak bir madde.
- ķ.+ınuñ** *ağaç k. kabuğı ve zerinbāt ve ķaranfil bunları 893*
- ķavī** [Ar.] *sf.* Dayanıklı, kuvvetli, zorlu.
- ķ.** *envā'ı marāz'ufūnet hāşıl olur ve tabī'at k. olduğundan 303*
iştiyāk ve meyli küllī ve hırşı k. virmişdür 1329
hāzm-ı rābi'uñ fazlası k. ve çok olur menile 1365
- ķ.+dür** *sebeb oldur ki içerüdeki harāret gāyet k. ve 80*
kendü harāreti hōd ziyāde k. tutuşup 90
şovuk nefesi tiz alup virmeye ihtiyāc k. zīrā 99
şâyir a'zādan k. söyledükleri ne hīn mevtdē 329
tahlīlinde te'sīr gāyet k. şalıncaķda şalınmak 1129
tahlīli k. ve tabī'atı şāimdür gıdādan hālīdür 1311
- ķavīce** [Ar.+Tr] *sf.* Dayanıklı, kuvvetli, zorlu.
- ķ.** *ağar ve līnet virür ammā gıdası k. ve cimā'a 466*
- ķavuk** [Tr.] *ad.* Mesane.
- ķ.** *olur ve içerüde olan tamarlar k. gibi ve bağarsıklar ki 1260*
ķ.+da *şoğulcanları düşürür ve k. hāşıl olan 468*
hāşşa ile hacere'l-yehūd. ve k. hāşıl olan 1406
ve ammā k. hāşıl olan taş iri olur 1435
- ķavun** [Tr.] *ad.* Kavun.
- ķ.** *bulursa aña döner şeftālū ve k. gibi 1075*
ķ.+ı *ta'āmı aşığa indirür ağaç k. kabuğınuñ 1017*
ve cümle ağaç k. tã'un ve-sâyir ağulardan 1025
ķ.+uñ *gerek k. gāyet takdīm tatlu olanuñ tabī'atı 1059*
- ķavurma** [Tr.] *ad.* Kavurma, kendi yağı ile kavrulup pişmiş et.
- ķ.+sı** *bile ola ammā una baturup k. gāyet 784*
- ķaya** [Tr.] *ad.* Kaya, sert ve büyük taş kütleli.
- ķ.+lar** *taşlar ve k. üzerindedür gāyet eyüdür ba'dehu 688*
ķ.+ya *idinür ve dāyimā k. yakın olur andan 746*
- ķaylūle** [Ar.] *ad.* Öğle uykusu.
- ķ** *öñürdicegi k. vaktidür ol zamānda bir miķdār 1240*

kayna- [Tr.]f. Kaynamak, (sıvılar için) sıcaklığı belirli bir dereceye varınca buharlaşma sonucu fokurdamak.

ka-duğından içine koyup cümlesi k. şöıra süzile 899
ka-r gāyet k. iken koymak gerek ve cemī ' balıklarun 787

kaynat- [Tr.]f. Kaynatmak.

ka-alar meger **kaynadalar** durınca tiz fāsīd olur ve 564
bir buçuk vağıyye şuyula **kaynadalar** tā yüz dirhem 1442
ka-mağ gerek ammā zararēt vağıtinde vāfir k. ile 834
ka+up şırayı alup **kaynadup** üç bahşında bir bahşı 895
koğulu edviyyeler ile **kaynadup** bir miqdār sükker dāhı 898
şuyula **kaynadup** tā dört bahşında bir bahşı kalınca ve süzile 1419

kağ [Tr.] ad. Kaz; tüyü için yetiştirilen, büyük boylu bir tür kuş.

ka+dan gücdür eti ammā ziyāde issidür k. hāşıl olan 610
ka+uñ irkek k. bir hayāsın yiyicek olursa andan hāşıl 612

kāzib [Ar.] ad. Sahte, yalan.

k. gibi müdāfi 'a itmek olmaz meger **kāzib-i iştiḥā** ola 348

kaziyye [Ar.] ad. Bir savı öne süren veya bir durumu dile getiren cümle, önerme.

ka. ammā kış eyyāmında k. bi 'l- 'aksdür harāret- i garīziyye 361
karşu ve bu k. 'ādete göredür zīrā ba 'zi kişiler 416
burayı iz 'ān idemezler belki k. zu 'umlarınca 868
zararlu ḥabīs k. olmaz zīrā harāret-i garīziyyenüñ 1219
ka.+ler ihtimāli yoğdur ammā ba 'zi k. vardur ki 1276

kebāb [Far.] ad. Doğrudan doğruya ateşe tutularak ya da kap, kağıt içinde susuz pişirilen et yemeği.

k. ve böreklerden ve tennūrda bişenlerden ve ol k. ki 411
nihāyetdedür meger k. ola vāfir büber ve karanfil 578
k.+ıdur tariḳinüñ beyānındadır evlāsı k. zīrā bişdiği 776
k.+lar ve laṭif etler ve k. ve kalyeler gibi ola ve 357
ammā kuvvetlüce ve metīnce yimekler k. ve kalyeler 398
k.+lardan şorbālarun ḥazmı asandur ma 'ıdeye k. ve kalyelerden 410

keçi [Tr.] ad. Keçi; geviş getiren memelilerden, eti, sütü ve tiftiği için beslenen, boynuzlu ve sakallı bir küçük baş hayvan.

k. ilkıda koyun ve k. südidür k. südinde 558
k.+nün zīrā ki k. ṭabī 'atı gāyet bārid ve yābisdür 574
k.+si ḥarāb ider ve yābān k. ev keçisinden dāhı 589
k.+sinden ḥarāb ider ve yābān keçisi ev k. dāhı 589

kefāret [Ar.] ad. Kötü bir şeyin cezası.

k.+dür nihāyetdedür çok emrāza k. ammā 831
ḥastalıklarda k. şoğanun ṭabī 'atı 941

keklik [Tr.] ad. Keklik; boz tüylü, kısa kuyruklu kuş türü.

k. ve süğlin ve k. cemī ' kuşlardan laṭifdür ve 620
mizāc-ı şerīfine efdal ve enseb gıdā budur ve k. dāhı 625

kekşek	[Tr.] sf. İğrenç.
k.	<i>bağarsıkları k. ider ayaklar ki pāçalardur gıdāsı 540</i>
kem	[Far.] sf. Kötü, fena.
k.	<i>havıcuñ tabī'atı hārr u yābisdür ve gıdāsı k. gıdā 957</i>
kemafitüs	[Yun.] ad. Gelber, günsel, yer çamı, yer palamudu.
k.	<i>panṭāfilün ve k. ve cu'da ve halyün 1428</i>
kemük	[Tr.] ad. Kemik.
k.+ler	<i>degıldür k. içinde bulunan ilik gıdāsı 519</i>
kenār	[Far.] ad. Kenar, kıyı.
k.+ında	<i>bir ot biter deñizler k. balık eti otlar 667</i>
kendi	bk. kendü
kendü	[Tr.] zm. Kendi, özü, zat.
k.	<i>incindüğine sebep budur ki hammām k. nefesi havāsı ile 84 yirine gelecek havā issidür k. havāsından 87 rūh k. harāreti hōd ziyāde kavīdür tutuşup 90 ammā k. cevheri müteğayyir ola yaramazlığa 112 karışmaz nefis-i havā k. hāli tabī'atı üzerinde pāk 188 yanan yağıñ yirine yağ kona k. hāline kalıncağ 219 laṭīfeye k. mizācına muvāfık ola mevād-ı şālihaya 252 her insānuñ k. aşıl mizācına muvāfık ve münāsib 261 vehile mümted olur k. hāline kalıncağ 263 gıdālardan nāşī olur veyāhūd evvelki k. mizācına 281 kan ola yanar ve tutuşur k. kendüden 298 koyınınuñ k. mizācı raṭbdur ḥuşuşā güccügi 576 ki k. yumurdlar ve kimi balçıkdan ve müte'affin 650 ve kimi kumdan eñ eyüsi oldur ki k. yumurdasından 651 az olurdu ve ba'zınuñ gıdāsı kendi yumurdasındandır 675 zīrā kendinuñ gıdāsı girü k. yumurdasındandır 736 ol cihetden az bulunur zīrā ki k. yumurdasın 737 balık yimeğ gāyet az vāki' olur ve k. yumurdasın 742 ve bu yirlerde güccük olmasına sebep budur ki k. hāşıl 760 degıldür buz ve kar k. pāk laṭīf içinde nesne 851 isti'māl olıncağ k. yalıñuz ma'ideye vārid 879 ma'deye gāyet kuvvet virür k. olsun ve 925 ḥuşuşā ki k. yalıñuz yinüp gayrı ta'amıla 1061 gāyetde galiz ve habis ola ki göz göre k. kendüyi 1250 idinür ki k. bekā-yı nev'ine sebep olcağ ahsen 1346 ḥilāf vakte ve zarüretsüz ya'nı tabī'at k. kendüden 1381 galiz nesnelere gıdā yiyeni k. daḥı bākīdür 719 kan ola yanar ve tutuşur kendü k. 298 olduğundan k. def' ider ru'af ile ki 304 irkilür ki tabī'atı k. anlaruñ 1097 ider ki bolay ki aña beñzeye ve şebih ola k. 1348 kendü k. iktizā itmeyiceğ olmaya faşıl ikinci 1382 gerek ki k. hāşıl olmuşdur ikinci 642 hāli bilmek gerek ki k. gıdālanur 643 budur ki k. gıdālanur anı ma'lüm idinmek 656 üçüncü hāli bilmek gerek ki k. yirden hāşıl olur 644</i>
k.+de	
k.+den	
k.+nden	
k.+ne	

k.+nüñ	<i>virür ve k. hayāları menīyi arturur eger 629 adam k. zekerini bunuñkanı ile sürececek 630 vaqt k. kuvveti qalmaz ammā irkegi ol eyyāmda yigdüür 701 ve fī'l-cümle k. dutıldığı hinde bir habīs 705 lañfidür zīrā kendiniñ gıdāsı girü kendü 736 insāna lāzımdur k. evzā'ında ve aħvālinde 1116 bakmaq ile nefis münfa'ıl olur yigrenür k. aħlātına 1189 insān k. yaramaz tedbiri ile ve kıletti idrāki 1248 ve müħmeldür hammāmuñ k. havāsına ve 1286</i>
k.+ye	<i>yufka kabuğı ki k. yapışmışdur gidermek gerek 1084 'arabaya binmek gibi ve her 'uzvuñ başqa k. münāsib 1131</i>
k.+yi	<i>ğāyetde galiz ve habīs ola ki göz göre kendü k. boza 1250 gelür k. bulur çekilen za'fa haylī işlāh 1403</i>

kepek [Tr.] *ad.* Kepek; tahıllar öğütüldükten sonra elek üzerinde kalan kabuk parçaları.

k.+i	<i>etmek ki kurudur ki adı kuşgardur kepegi çokdur 431</i>
k.+den	<i>ve aq etmek ki k. ne qadar pāk ve aru ise 428</i>

kepeklü [Tr.] *ad.* Kepekli.

k.	<i>ve k. olan etmek tabi'ata līnet virür ve aq 437</i>
-----------	--

kerevüs bk. kerevüz

kerevüz [Far.] *ad.* Kereviz; maydanozgillerden, kökü ve yaprakları sebze olarak yenilen bir bitki.

k.	<i>ğāyet müfiddür kerevüs tabi'atı hārr u yābisdür 928 sükker koyalar ve aq qarnına içeler ve dahı k. huşuşā 1421 şuyıla iki qaşık miqdāri dahı k. şuyından 1426</i>
-----------	---

kerre [Ar.] *zf.* Kere, defa, kez.

k.	<i>budur ki günde iki k. ola bir şabāh ve bir aħşama 415 günde bir k. yimege mu'tād olmışlardur iki k. yiyecek 417 ve günde iki k. yimege mu'tād olan bir k. yiyecek 419</i>
-----------	--

kes- [Tr.] *f.* Kesmek, durdurmak.

k.-er	<i>şusızlığı k. ammā çok yıl tevlid ider (العيانبا لله) bi'l-hāşşa 1032</i>
--------------	---

kesdane[Yun.] *ad.* Kestane; bir ağacın kabuklu meyvesi; kestane.

k.+nüñ	<i>mizāc-ı şerifine münāsibeti vardır k. tabi'atı 1078</i>
---------------	--

kesil- [Tr.] *f.* Kesilmek.

k.-düğinden	<i>aqidur ki tamām bişmiş ola ve k. şoñra 1000</i>
--------------------	--

kevākib[Ar.] *ad.* Yıldızlar.

k.	<i>esbāb-ı semāviyyeden ötürü kevākib-i seyyāre bir 113</i>
-----------	--

keyfiyyet [Ar.] *ad.* Bir şeyin sahip olduğu veya taşıdığı nitelik, vaziyet.

k.+i	<i>olmaq ile fesāda ve k. reddiyyeye dönülür ve tabi'at 302</i>
k.+lerinde	<i>mā-beyninde k. muħalefet yok idi mahzā 318</i>

- kılıç balığı** [Tr.] *ad.* Kılıç balığı; bütün denizlerde rastlanan, boyu dört metreyi bulan, eti lezzetli bir kemikli balık.
- ķ.+ndan** *balıklarun ġāyet irilerinden ķ. eyüsi 769*
- ķıl-** [Tr.] *f.* Kılmak, yapmak, eylemek.
- ķ.-ur** *ziyāde ķ. 'unnābuñ tabī' atı hārr u raṭbdur adamuñ harāretini 1092*
- ķillet** [Ar.] *ad.* Azlık, eksiklik.
- ķ.** *yaramaz tebdīri ile ve ķillet-i idrāki ile tebdīrin 1248*
- ķırmızı** [Tr.] *sf.* Kırmızı, kızıl, al.
- ķ.** *balığı ki ufacuķ ve ķ. balıķdur ġāyet bī-bedeldür 753*
- ķ.+sı** *ve raķīķ gerek ammā mīzāci balġamī olana ķ. yigdür 862*
- ķısm** [Ar.] *ad.* Kısım; bir şeyin bir bölümü, bölük.
- ķ+ı** *eyle olur ve ḥabīs yaralar ve uyuz ķ. daḥı 1187*
- ķıssā** [Ar.] *ad.* Hıyar.
- ķ.** *ve ķ. tabī'atları bārid i raṭbdur andan ḥāşıl 1066*
- ķış** [Tr.] *ad.* Kış.
- ķ.** *ġüz ve ķ. havālarında anlarda ne taġyīr bulur 22*
mīzāci bārid i yābisdür ķ. şitā faşlı ol 174
yazın yinen yimek şovuķ gerek issi olmaya ve ķ. yinen 353
ammā ķ. eyyāmında każiyye bi'l-'aksdür harāret- i ġarīziyye 361
ḥuşūşā ķ. eyyāmında ve hem kuvvetlüce muḥkem kan ider hażm 443
kuvvet virür ammā yimesi kabz ider ve ķ. eyyāmında 587
efḍaldür ve ķ. eyyāmında dişisi evlādur 750
- ķ.+da** *yaramaz olur ve ba'zı bi'l-'aks olur ve ba'zı ķ. eyü olur 647*
- ķ.+ın** *şoñra ķ. yinen ġidālar şovuķ ġidāsı çoķdur 355*
tīz ölmez ve şol balıķ ki ayakları çoķdur ķ. lezīd olur 722
mevsūmi bahār eyyāmıdır zīrā ķ. yumurdlar ķıfal 740
ve şovuķ ile tīz şovıya ķ. şovuķ ola yazın 818
- ķıvam** [Ar.] *ad.* Kıvam, koyuluk derecesi.
- ķ.+ına** *ṭamardan ve dar yirlerden ġeçirür ve ķ. rikḫat virür 801*
- ķıyı** [Tr.] *ad.* Kıyı, uç, kara ile suyun birleşim yeri.
- ķ.+lar** *ola ve deñiz kıyılarındaki pāk ķ. ola 694*
- ķ.+larındaki** *ola ve deñiz ķ. pāk kıyıları ola 694*
- ķız-** [Tr.] *f.* Kızmak; çok yüksek bir sıcaklık derecesine ulaşmak.
- ķ.-mışdur** *bi'l-fi'l issidür zīrā ki ķ. ve muḥtebisdür 85*
- ķızar-** [Tr.] *f.* Kızarmak; kırmızıya yakın bir renk almak.
- ķ.-duġunuñ** *yüzi ķ. 'alāmeti budur ki ba'zı evķāt 1175*

kızdır- [Tr.] f. Kızdırmak; ısısını arttırarak kızgın hale getirmek

k.-ur *karşusunda olan şehre mün 'akis olup k. dahı 124*
ğalîzdür adamı k. şovuk havâlardan gayrı 515
bedeni bir miqdâr k. gıdâsı yaramaz degil huşûşâ 591
cemî ' süddeleri açar ve adamuñ bedenini k. menîyi ziyâde 1091
*raıbdur üçüncü halveti hem **kızdırur** ve hem kurıdur 1303*

kızıl [Tr.] sf. Kızıl, kırmızı, al.

k *câyizdür k. ciger kuvvetlüdür hazmı güç ve galîzdür bögregüñ 523*
kanı çok olan ki k. kan ola balıguñ gâyet 708
bulunur k. k. beñler ile gögsündeki gibi ol 758

ki [Far.] bağ. Ki.

k. *idinmek gerek k. mizâc-ı insânüñ hayâtına bi'zzât 04*
emrdür k. bu altı emirsüz hayât-ı insân müyesser degıldür 06
ve her bâba müte ' addid fuşül eyledük k. vâkıf olmağa 14
ikinci faşıl dört yıl k. şark ve şimâl ve garb 19
mühimm budur zîrâ k. bedenümüzüñ terkîbine lâzım olduğı 62
bunda şol rûhdur k. ahlâtuñ gâyet laıfından 65
vâsıtasıla zîrâ kaçan k. havâ kalbde ziyâde muhtebis olsa 70
ötürü bârî te 'âlâ ri 'ye k. akcigerdür yaratmışdur k. nefes alup 72
sebeb oldur k. çıkan issi nefes yirine tâze şovuk 76
havâ yokdur k. añun issiligin ta 'dîl eyleye zîrâ k. cemî ' havâda 77
incindüğine sebep budur k. hammâm kendü nefesi havâsı ile 84
bi 'l-fi 'l issidür zîrâ k. kızmışdur ve muhtebisdür 85
sebeb budur k. nabz ve cemî ' teneffüsüñ aletleri yirine 94
gibi k. akcigerdür ve hicâb ve ince tamarlar k. şerâyindür 95
şerâyindür ve nabz k. ol tamarlaruñ birisidür 96
bulur eyle olduğdan şoñra lâzım oldı k. havânuñ 107
şehirlerüñ k. yanında vâkı ' olur zîrâ gâh olur k. bir şehir 121
şimâlî olur k. poyraza karşı ammâ karşusunda 122
tağ var k. güneş anuñ üzerinde toğınca issi iken 123
şânıdur k. tar yire uğrayıcağ dâyim esüp 130
laıfı budur k. açık ola şarka ve şimâle ve garb 132
havâsı şuya dokunup gelür k. tabî 'atı şovukdur 139
ve hem 'ufûnete zîd olan havâ-yı şimâlidür k. poyrazdur 147
ve gâh olur k. havâ-yı cenüb şovuk yirlere ve karlu tağlara 158
olur faşıl ve yuluñ dört faşlı vardur k. havâ 167
şayf k. yazdur ol zamândur k. havâ issiligi ziyâde 170
hârr u yâbisdür harîf k. güzdür ol zamândur k. issi eksilür 172
zamândur k. tamâm şovuk müstahkem olmışdur havâ bu 175
lâzımdur k. hayât-ı insân ansuz müyesser degıldür ma 'lüm 196
ola k. (بارى سبحانه وتعالى) her insâna hâllî hâlince 197
konmuşdur k. hayâtına sebebdür ve ol harârete 199
harâret tutuşup yanmasına elbetde bir mâdde gerek k. ol mâdde 202
lâzım oldur k. tutuşup yanmasına bir mâdde ola 206
ol mâddeye ruıubet-i aşılye dinilür k. aşıl 207
olmuşdur k. harâret-i ruıubetüñ mâddesinde 211
şânıdur k. tutuşduğı mâdde ol mâddeye dükede 213
ve gâh olur k. kandilde yanan oduñ üzerine bir 228
idelüm evvelâ harâret-i garîziyye k. kandil dağı 243
döndüre k. ahlâf-ı erba 'adur kan balğam ve sevdâ 253
ve şafrâdur bu cümleden ruıubet-i aşılye k. hilkatda 254
bu maışûd ol vaıt hâşıl olur kaçan k. isti 'mâl 259
müfsidi harâmiler öldürelere ve bu şartıla k. aşıl yaradılışı 266
bi 'l-külliyâ mizâcî fâsid ola öyleye lâzım gelür k. hâşıl 271
şoñradan ilhâk olunan mevâd k. ruıubet-i aşılye 275

ve gāh olur k. isti'māl olunan gıdālar ve eşrebe 286
oğurdan boğulmak muḳarrer ola zīrā k. ḥarāret-i aşliyye 291
ile ma'rūf olan marāz k. kan bedende çoğaldığı 296
vaḳtde vāḳi' olur ber-takdīr k. şālīh ve laṭīf 297
olduğundan kendüden def' ider ru'āf ile k. burından 304
yā vāfire derlemek ile ba'zı evkāt olur k. bedende 306
sebeb budur hattā gāh olur k. etraftan 323
ammā ḳalbe yakın olan a'zā k. ol ḥarāret-i aşliyyenüñ 327
beyānındadır k. zıkr olunur muḳaddemā ma'lūm idinmek 336
gerek k. adamuñ şıḥhatine lāzım olan gıdāsı 337
budur k. dāyimā ihtiyāf eyleye k. gıdāsı bir gıdā 338
olmasun k. devāya ḳarīb ola ve ne beñzer ola 339
budur k. gıdāsı gāyet laṭīf ola ki ileride tafşıl 345
dahı azdur k. gāyet laṭīf ta'āmlardan çok 385
ba'zı ma'āde olur k. gāyet hār ve nāzūkdür 393
meşelā yumurda gibi k. andan laṭīf gıdā ve ḥazmı ḳolay 405
ve tennürda bişenlerden ve ol kebāb k. örtülü bişe 411
budur k. günde iki kerre ola bir şabāh ve bir aḥşama 415
olur ve etmegüñ eyüsi oldur k. ayırtlanmış aḳ 424
ve aḳ etmek k. kepekden ne ḳadar pāk ve aru ise 428
etmek k. ḳurudur k. adı ḳuşgardur kepegi çokdur 431
az ḳuvvet virür ve ol etmekler k. yağ içinde bişer 433
eyitmişler k. yimesin itmān idenüñ 'ömri uzun olur ḥuşūşā 457
ḥuşūşā k. tāze ola meger büber ve zencebille ve 461
ḥayvānuñ yübüsetine sebep olan budur k. anlar 504
tafşılı beyānındadır k. zıkr olunur başuñ gıdāsı 514
siñürler k. bāzular etinüñ uçındadır andan ḥāşıl 532
bağarsıḳları kekşek ider ayaklar k. pāçalardur gıdāsı 540
olmaz zīrā leṭāfeti sebebinden ma'dede ne k. ḥılṭ 566
kan ḥārr u raḳbdur ve andan laṭīf kan olmaz k. insānuñ 571
zīrā k. keçinüñ ṭabī'atı gāyet bārid ve yābisdür 574
berkdür ḥazmı gücdür ve didiler k. eti çok zamān 615
olmaz faşlu'l-'āşir balıḳlar beyānındadır k. balıḳ üç 640
gerek k. kendüden ḥāşıl olmuşdur ikinci 642
ḥāli bilmek gerek k. kendüden gıdālanur 643
üçüncü ḥāli bilmek gerek k. kendüne yirden ḥāşıl olur 644
eyü olur yazın yaramaz olur evvelki ḥāli budur k. 648
yumurdadan k. kendü yumurdlar ve kimi balçıḳdan 650
yirlerden ve kimi ḳumdan eñ eyüsi oldur k. kendü 651
budur k. kendüden gıdālanur anı ma'lūm idinmek 656
vardur k. eyüdür anı yiyen balıḳ eyü olur andan 663
büyükleri az vāḳi' olur k. balıḳ yiyeler zīrā 671
bulunduğı yir eyüsi beyānındadır ol şular k. taşlar 687
eñ eyüsi oldur k. gāyet deriñ yirlerde ola ve ol 692
şular k. gāyet talazı yavuz ola ve hem çok 693
budur k. çıḳduğı vaḳti bilinmek gerek zīrā 698
ḳanı çok olan k. kızıl kan ola balıḳuñ gāyet 708
gösterür k. yalıñuz pāk şāfi şudan 716
gıdālanurmuş ber-takdīr k. şudan çıḳmış ol 718
tīz ölmez ve şol balıḳ k. ayakları çokdur ḳışın 722
esamileri ile tafşıl(i) beyānındadır levrek k. yunān dilinde 734
yumurdasındandır ol cihetden az bulunur zīrā k. kendü 737
balıḳuñ aç olanını gözetmek gerek k. ḳarnından ma'lūm olur 751
balıḳı k. ufacuḳ ve kırmızı balıḳdur gāyet bī-bedeldür 753
aşıl bu cins balıḳ alabalıḳuñ k. ṭatlu şularda 757
ve bu yirlerde güccük olmasına sebep budur k. kendü 760
yirlerde k. ol ṭatlu şulardakine yakındır ol balıḳ gāyet 762
ve aña beñzer bir güccük balıḳ dahı olur k. adı 764
vāfir issi edüyyeler k. büber ve ḳaranşül ve dārçını ve zencebıl 783
ve sulṭānum ḥazretlerine ma'lūmdur k. ḥalkuñ meşeli 795

zîrâ k. şu basîdür baş olan gîdâ olmaz 800
 hazmı ve şunuñ gâyet eyüsi oldur k. aqar çeşme 803
 gâyet habîşdür ve ol şular k. zîkr olan 814
 hafîf olur ol şu k. issiden tîz iyliye 817
 lafîfdür ve dartmasunuñ tarîki budur k. iki panbuk 821
 iki panbuk pâreleri k. vezinleri berâber ola şuya 822
 tartalar ol şuyuñ k. panbuku yiyin buluna ol 824
 bañ muhtebis olan şular k. aqmaya ve fî'l-cümle dadı 832
 zararüretken işlâhı budur k. mizâcı balgâmî olan 844
 eyüsi oldur k. safrâvî mîzâca gâyet aq 861
 ve içmesinüñ vahti budur k. ta 'âm ma 'dede hazm 864
 bi 'l- 'akisdür k. tamâm karınlarını vâfir yimek ile taldurmayınca 869
 içmezler ve bunuñ limiyeti budur k. şarâbı haddizâtında 870
 gerek k. vara vara tadrîcile büyük kadehler ile 882
 çeynemek gâyet eyüdü ve bişmiş olan şarâb k. şırayı 894
 gâyet lafîfdür huşûşâ ol mizâca k. şırf 900
 anı qarışdurmaq câyizdür huşûşâ k. yaz eyyâmı 923
 ayak ağrısı k. niqrisdür ve siñirlerüñ enginar 966
 ot k. tabî'atı bârid i raşbdur safrâvî mizâclara 972
 bârid i yâbisdür ol cins mantar k. alçaq yirlerde 992
 akıdur k. tamâm bişmiş ola ve kesildüğinden soñra 1000
 câyizdür k. ishâl idüp ta 'âmı hazm olmadın 1013
 ider ve içi k. akdur gâyet galîz ve bañiyü 'l-hazmdur 1020
 ekşer ihtimâl budur k. hazm olmaz ve ekşisi 1021
 nâfi 'dür k. sâyir ekşiler zarar ider armud k. armud 1029
 armud k. tatlu ola anuñ tabî'atı hârr u raşbdur 1030
 ve kalbe haylice kuvvet virür ve ekşisi k. koñusu 1040
 huşûşâ k. kendü yalıñuz yinüp gayrı ta 'âmıla 1061
 olan gîdâ gâyet galîzdür ve câyizdür k. ma 'dede 1067
 derecede degildür kirasuñ k. tatlu olanuñ 1073
 tabî'atı hârr u raşbdur ma 'dede ne k. yaramaz hılı 1074
 yufka kabuğı k. kendüye yapışmışdur gidermek gerek 1084
 beyânındadır ma 'lumdur k. beden-i insânda isti 'mâl 1095
 irkilür k. tabî'atı kendüden anlaruñ 1097
 yardımcı ola bu cihetden lâzım oldı k. bu ahlâtuñ 1099
 yitişmez hükemâ hareketi vech gördiler k. dâyimâ gâh gâh insân 1106
 bir vechile hareket eyleye k. fâyidesi 'â'id ola ve 1107
 hareketüñ fâyidelerünüñ biri budur k. bedende ahlâtı 1108
 ikincisi budur k. insânuñ harâret-i garîziyyesi in 'âş 1110
 ve vaqtini beyân ider ba 'zî hareket var k. ol 1115
 gibi k. ol hareket fâyidesi dokınsun diyü olunmaz 1117
 ve ba 'zî var k. bu ikisinden mürekkebdür ne gâyet tîz 1124
 çekişmek gibi ve ba 'zî hareket vardur k. zâhirâ 1127
 hareketi vardur meşelâ nefes aletleri k. göğüsdür 1132
 harekete ol vaqt başlamak gerek k. ma 'îde hâlî 1140
 olmaya muhaşşal bunu gözetmek gerek k. dahı yimek 1142
 biri budur k. hareket idenüñ yüzünüñ rengini görmek 1146
 gerek zîrâ mādām k. beşeresinüñ güzelligi arta dahı 1147
 munkafı 'olmak gerek ve hareketüñ efdalı oldur k. mu 'tedil 1153
 ve sükünü nefsâniyye oldur k. 'irâz-ı nefsâniyyeden 1156
 ve câyizdür k. añsuzdan bir adama ziyâde büyük ferah 1162
 işidicek câyizdür k. helâk ola zîrâ rûh-ı hayvânî 1166
 ve ba 'zî evkât olur k. rûh-ı hayvânî hem içerüye 1169
 kızarduğunuñ 'alâmeti budur k. ba 'zî evkât 1175
 beñzer olur gören ta 'accübe kalur k. bu kime beñzer 1180
 ulaşduğına sebeb oldur k. anlaruñ habâşetine 1188
 olur k. bir kişi vehm itdüğü huşûşa uğrar 1194
 hareket gibidür zîrâ k. uyku mahzâ olmamakdur 1199
 budur k. cemî ' kuvvetlere harâret-i garîziyye içerüde 1205
 itmek gerek k. mādām k. ma 'îde tokdur uykudan 1230

eridüp tağıdur bu sebebdendir k. uyku eşnasında 1212
 hâl vardır k. ne uyumak ve ne uyumamakdur andan 1218
 muğarrerdür k. ol içeriü dimāga çıkup zararı 1233
 cemī' mevācibini k. şıhhatine lāzımdur bir vechi asānile 1244
 ehem-ü mühimmātdan oldur k. içinde muhtebis 1245
 gāyetde galīz ve habīs ola k. göz göre kendü kendüi 1250
 tamarlar kavuk gibi ve bağarsıklar k. bu didüğümüz 1260
 dutmak cāyiz degildir hattā rih bile hāşā k. def'i 1264
 cāyizdür k. şar' zahmetin ihdās eyleye zīrā ol def' 1266
 cihetden k. hadden aşırı ola onu da gözedüp 1270
 görmek gerek k. ziyāde ifrāf olmaya hāşā 1271
 yokdur ammā ba'zı kazıyyeler vardır k. mizāc-ı insāna 1276
 tedbīrlerinde hammāmuñ eyüsi oldur k. bināsi 1282
 kirec ise anuñ buhārları k. gāyetde habīs 1285
 budur k. bedenüñ taşrası hāşā huzūr-ı şerīfden 1320
 sebep budur k. nefsi insānda olan kuvā-yı tabī'iyede 1335
 'ışkda gāyet ziyāde murād idinür k. ol 1337
 hāşıl olur öyleye lāzım oldu k. bir māddeye 1340
 olıduğı sebep budur k. şekl-i hasen insān 1344
 ve ekmelidür tabī'atda murād idinür k. kendü beķā-yı nev'ine 1345
 ider k. bolay ki aña beñze ve şebih ola kendüden 1348
 vāki' olıncağ budur k. bedenüñ hāşā ba'zı fuḫalātu 1351
 olur zīrā k. menī dördünci hazmdan tamarlaruñ içinde 1359
 olur k. kan tamarlara varduğından şöñra olur 1360
 olan ölüm tārī olsa cāyizdür k. zīrā 1376
 mümkin oldukca ziyāde şakınmak gerek k. mādām 1384
 koşdurur k. rüm dilinde trağalinüs dirler ve hem 1408
 'akrebüñ yanmasnuñ tarīki budur k. 'akrebi alalar 1409
 ve yağı gāyet mü'eşşirdür ve dağı harşef k. enginar kökidür 1423
 kabuğı k. içinden pilici çıkmış ola döküp un gibi 1433
 kurbaga k. ağaclar üstine kalğır ve çayırarda olur 1450

kıfal [Yun.] ad. Kıfal; büyük başlı, gümüş renginde, orta büyüklükte, pullu, beyaz etli bir kemikli balık.

k. bahār eyyāmıdur zīrā kışın yumurdar k. balıgınuñ ekşer 740

kim [Tr.] zm. Kim; insanlar için kullanılan soru ve belirsizlik zamiri.

k. eyüsidür bu şartıla k. genc ola bir yaşından 569
k.+e ürete beñzer olur gören ta'accüpe kalur ki bu k. beñzer 1180

kimesnebk. kimse

kimi [Tr.] zm. Bazısı; bazıları.

k. balığ üç nesneden hāşıl olur k. yumurdadan 649
 ki kendü yumurdar ve k. balçıkdan ve müte'affin 650
 yirlerden ve k. kumdan eñ eyüsi oldur ki kendü 651
 eyü balığ olmaz ve k. yaramaz ot otlar anuñ gibi 664

kımnön [Ar.] ad. Kimyon.

k. zencebülle ve k. ile yine ve yiyene gāyet çirkin düşler 462

kimse [Tr.] ad. Kimse, kim olduğu bilinmeyen, herhangi bir kişi.

k. hatunı ile cimā' ide gayrı k. varmak muhāl olur 631
 ol fi'l-i kabīha kimesne meyl itmezdi huşuşā 1331

- kiras** [Yun.] *ad.* Kiraz.
- k.+uñ** *derecede degildür k. ki tatlu olanuñ 1073*
- kirec** [Far.] *ad.* Kireç; mermer, tebeşir, kireç taşı, alçı taşı gibi bir çok taşın ana maddesinin oluşturduğu madde.
- k.** *eger k. ise anuñ buhârları ki gâyetde habîs 1285*
- kişi** [Tr.] *ad.* Kişi, kimse, insan.
- k.** *ola yil gibi yâ kaşd ile bir k. söyündüre yakunduğı 222*
ğidâ galîzdür hażmı gücdür ve eger bir k. irkek 611
göricek o da öyle ider meşelâ bir k. ekşiler 1183
olur ki bir k. vehm itdüğü huşûşa uğrar 1194
- k.+ler** *karşu ve bu każiyye 'âdete göredür zîrâ ba 'zı k. günde 416*
- k.+lerüñ** *virür ve bi 'l-hâşşa ba 'zı k. kıltuğında 961*
- k.+nüñ** *ve bi 'l-hâşşa encîr isti 'mâl iden k. gâzabını 1006*
yâ bir k. bir ağrısı tutsa göz ağrısı gibi 1185
- kişnic** [Far.] *ad.* Kişniş; maydanozgillerden yıllık ve otsu bitki ve bu bitkinin baharat olarak kurutulmuş meyvesi ve tohumu.
- k.** *ziyâde feraħ virür k. tabî'atı gâyet şovukdur 922*
- ko-** [Tr.] *f.* Koymak, bırakmak.
- ķ.-maz** *fazaliyye cem ' olmağa ķ. zîrâ tağıdur ve eridür 1109*
- ķ.mışdur** *asanile ķ. ve beden-i şıhhatine ehemm-ü mühimmâtdan 1245*
- koça** [Tr.] *sf.* Koca, büyük, kocaman.
- ķ.** *ķanı çok ider genc ve tâze olıcaķ ammâ ķ. olanuñ 487*
- koħu** [Tr.] *ad.* Koku.
- ķ.+sı** *ve ķ. ola ol şulardan ziyâde şakınmak 833*
almanuñ tatlusu ve ķ. güzel olanuñ tabî'atı 1039
ekşisi ki ķ. olmaya bârid i yâbisdür ma 'deye 1041
ictinâb gerekdür erigüñ tatlusu ve ķ. laţif olanuñ 1045
- koħulu** [Tr.] *sf.* Kokulu.
- ķ.** *olan ve berk koħulu olan ve berkdür ol cihetden 721*
ķalıcaķ ve içinde ba 'zı laţif ķ. ademilerden 896
laţif ķ. edviyyeler ile kaynadup bir mîkdâr sükker dâħı 898
- koķ-** [Tr.] *f.* Kokmak.
- ķ.-ar** *ağzı ve nefesi ķ. olsa anı yimek ile gider 1053*
- koķulu** bk. koħulu
- koļay** [Tr.] *sf.* Kolay, güç olmayan.
- ķ.** *vâķıf olmağa ķ. ola her birinüñ tafşili ile ahvâline 15*
ğidâ olan hażmı ķ. olur anı taķdîm idüp 373
meşelâ yumurda gibi ki andan laţif ğidâ ve hażmı ķ. yoķdur 405
hażmı ķ. olur bu ķâ'ideyi gözetmek gerek ve külliyyâ 409

- ķ.+dur** orta ĥař fodula gibi ĥazmı ķ. ammā insāna 432
- ķoltuk** [Tr.] ad. Koltuk altı, kolun gövde ile birleştiği yer.
- ķ.+ında** virür ve bi'l-ĥāřřa ba'zı kiřilerüñ **ķoltuđında** ve bedeninde 961
- ķon-** [Tr.] f. Konmak, bırakmak, yerleştirmek.
- ķ.-a** yanan yađuñ yirine yağ ķ. kendü ĥāline kalıncağ 219
oğurdan vāfir yağ ķ. ol ol ķadar yađuñ 229
- ķ.-mağıla** ĥilķatda vāřil yaradılışda bu ĥurř ķ. iĥtiyārsuz 1333
- ķ.-miş** vaktin 'abeş vechile ķ. ola düşüp söyneye 223
- ķ.-mişdur** ĥarāret ķ. ki ĥayātına sebebdür ve ol ĥarārete 199
đarīzetde yaradılışı dimekdür ķ. ve ol 201
insānuñ yaradılışında ķ. ansuz diri olmağ 208
ĥilķatda ķ. andan ĥāřil olur ve andan müteĥallil olan 255
olan tarīķi bedeni insānda ĥāyet asan vechile ķ. ammā 1253
- ķonul-** [Tr.] f. Konulmak.
- ķ.-an** kuvā-yı tabī'ıyyede ķ. ĥālet-i nev'ini ibķā itmek 1336
ki ol ķ. ĥālet-i fi'le gele murād ĥāřil olsun 1338
- ķopar-** [Tr.] f. Koparmak; bir şeyi bağlı olduğu yerden çekip almak.
- ķ.-mağa** ve dişi **ķoparmađa** encīr yaprağı ve sirke tartası 1446
- ķ.-up** vakt ķ. yābāna atmağ gerek zīrā oralaruñ zararı 608
- ķorķu** [Tr.] ad. Korku, ürperti.
- ķ** ve ĥam ve ķ. ve vehm ve utanmağ ve beliñlemek gibi zīrā 1158
- ķoruklu** [Tr.] ad. Koruklu, ekşi pekmezli.
- ķ.** ve řoñradan vāķi' olan yimeği ķ. ve nārdenk 887
- ķořdur-** [Tr.] f. Koşdurmak, yerinden oynatmak, hareket ettirmek.
- ķ.-ur** taşı bile ol ķ. ki rüm dilinde trağalinüs dirler 1408
- ķov-** [Tr.] f. Kovmak; bir şeyi, bir yerden uzaklaştırmak.
- ķ.-miřdur** ve fażalāt def' itmesine tarīķ ķ. meger 1247
- ķoy-** [Tr.] f. Koymak, katmak, bir kaba dökmek.
- ķ.-alar** 'akrebi alalar bir toprak çölmeğe ķ. ağzını bekideler 1410
ve muĥkem şıvayalar ve odı şavulmiş furuna ķ. tā 'akreb 1411
sükker ķ. ve ağ ķarnına içeler ve dağı kerevüz ĥuřuřā 1421
- ķ.-mağ** ĥāyet ķaynar iken ķ. gerek ve cemī' balıķlaruñ 787
- ķ.-up** bir ucunu ol şudan bir toğfolı bardağa ķ. ve yanına 837
içine ķ. cümlesi ķaynaduđından řoñra süzile 899
- ķoyın** bk. koyun
- ķoyun** [Tr.] ad. Koyun.
- ķ.** řahrālarda ķ. gütmeğe iĥtiyār itdüklerine sebab 192
ilkıda ķ. ve keçi südidür keçi südinde 558
māiyyet artuğdur ve ķ. südinde peynirlik artuğdur 559

- šoñra zararını çok olur **koym** eti cemī' etlerüñ 568*
megerki gāyet semiz ve laṭīf k. etile veyā semiz 947
k.+ınuñ ***koymınıñ.** kendü mizācı raṭbdur huşuşā güccügi 576*
- koz** [Tr.] ad. Ceviz.
- k.** *ağacalar bitdügi yirde k. ağacı ve tut ve encir 164*
k.+dur *şuyla bişicek gāyet laṭīf olur çünkü k. tabī'atı 1080*
- kök** [Tr.] ad. Kök, bitkiyi toprağa bağlayan kısım.
- k.+i** *'ulyak k. ve kara nohūd huşuşā nohūduñ şuyı ve ḥaṭmī 1415*
toḥımı ve aluç ağacınıñ k. ve yemişi ve demür 1416
dikenı ve k. ve ḥinnā k. ve yābān şoğanı bunlarıñ 1417
halyün k. ve yābān sedebī ve tiryākı fārūḳ daḥı 1429
k.+idür *enginar k. ve daḥı sokul fendiyün ve bir berşiyā 1424*
k.+inüñ *yāḥūd tut k. kabuğı ve 'uruḳ-ı şufur her birinden 1447*
- kömür** [Tr.] ad. Kömür, siyah renkli katı yakıt.
- k.** *içinde k. gibi ola şoñra alalar dökeler un gibi 1412*
- kötülük** [Tr.] ad. Kötülük.
- k.+i** *bu eyyām **kötülügi** eyyāmıdır zīrā yumurdladığı vaḳt 700*
- kuğret** [Ar.] ad. Kudret, güç, erk, kuvvet.
- k.** *hazmına ve def'ine k. yoḳdur meger bir 1098*
itmege k. olmaz maḡlūb olur daḥı dünyānuñ 1255
k.+i *šoñra mündefi' olur ve eger uyıkuya k. olmaz 366*
aşağa kalur balıḳ yutmağa k. olmaz (تقدير الله) 673
- kuğak** [Tr.] ad. Kulak.
- k.+uñ** *ince nesnelere nazār itmekdür ve **kuđaḡuñ** ḥareketi 1135*
- kūlunc** [Ar.] ad. Şiddetli ağırı.
- k.** *bi'l-ḥāşşa **kuğunc** (كولنج) maraźını iḥdāş ider huşuşā 1033*
ve şaḳīl emrāz ḥāşıl olur k. ve tesennüc gibi 1258
- kuğ** [Tr.] ad. Kum.
- k.+a** *šoñra gevdesini her gün k. ve toprağa sürer 747*
k.+dan *yirlerden ve kimi k. eñ eyüsi oldur ki kendü 651*
ammā k. ḥāşıl olan fi'l-cümle bundan 654
virür ve kabı berk olan istiridy e gibi k. ḥāşıl 729
k.+ındın *deñiz k. ve taşından ḥāşıl olan ayaklı 720*
- kuğlu** [Tr.] sf. Kumlu.
- k.** *ba'dehu k. yirlerde biten ba'dehu şāfi pāk 689*
- kuğrı** [Far.] ad. Kumru; uzun kuyruklu küçük bir tür güvercin.
- k.** *daḥı böyledür ve k. etiniñ tabī'atı gāyet 626*

- kurbağa** [Tr.] *ad.* Kurbağa, tosağa.
- ķ** yeşil ķ. ki ağaclar üstine kalğır ve çayırarda olur 1450
- ķurı** [Tr.] *sf.* Kuru, içinde suyu ve nemi bulunmayan.
- ķ.** *ķurıdır ve yaş ot otlayan hayvāndan ķ. ot 497 olan şarāb ile alışmaya ve ķ. üzümünden 901 andan hāşıl olan gıdāsı laṭıfdir ve ķuru üzüm 1002*
- ķ.+dur** *etmek ki ķurudur ki adı kuşgardur kepegi çokdur 431 büyüyenden ķ. ve az yiyen hayvān çok yiyenden mizācı 496 mizācı ķ. ve yaş ot otlayan hayvāndan ķurı 497 ot yiyenün mizācı ķ. mīve ve sebze ve ot 498 ve az şu içen hayvān çok içenden ṭabī'atı ķ. tüyi 500 tüyi ve saçı çok olan hayvānuñ ṭabī'atı ķ. saçı 501 ṭabī'atı ķ. ıonı aķ olandan ve külliyā berrī 503*
- ķurıd-** [Tr.] *f.* Kurutmak, nemini gidermek.
- ķ.+alar** *ışladalar ba'dehu yavuz ķ. tekrār panbuķları 823*
- ķ.+ur** *üçüncü ḫalveti hem kızdırur ve hem ķ.bu sebebden 1303*
- ķ.-maķ** *yakmak ile ve ķurutmaķ ile kandildeki ot 214*
- ķurıdıcı** [Tr.] *ad.* Kurutucu.
- ķ.+dur** *hāşıl olan gıdā daḫı ķ. ve ķanı laṭıfdir 494*
- ķuşt köki** [Ar.] *ad.* Ud-i Hindi Kust-i Bahri. Kokusu keskin, baharlı, zencefil kokusuna yakın ve reçinemsidir. Hekimlikte ve esans yapımında kullanılmıştır.
- ķ.** *balıla isti'māl ideler ve hem ķ. ve 'ulyaķ 1414*
- ķuş** [Tr.] *ad.* Kuş; havada uçan hayvan sınıfı.
- ķ.** *icmālen yābānī olan hayvān ve ķ. elde büyüyenden 495 bulunduğu bir yırtıcı ķ. varımış anı yiyecek fī'l-hāl 601 ve süglin ve keklik cemī' ķ. laṭıfdir ve 620*
- ķ.+lardan** *ğāyetde galīzdür ve-sāyir yırtıcı ķ. 'ad etmek 639*
- ķ.+ları** *ıokuzuncı faşıl cemī'i yinen ķ. ṭabī'atları 38*
- ķ.+laruñ** *ḫüzür-ı şerīfden fużalātı çokdur ķ. etinden 493 olur ķ. içinde olan katıların gıdāsı 547 ördek ve tavuķ cigeri cemī' ķ. cigerlerinden 549 ve ḫabīşdür faşlı's-tāsi' ķ. eti beyānındadır 595*
- ķuşgar** [Tr.] *ad.* Bir çeşit ekmek türü.
- ķ.+dur** *etmek ki ķurudur ki adı ķ. kepegi çokdur 431*
- ķuvā** [Ar.] *ad.* Kuvvetler, güçler.
- ķ** *cemī' ķ. ve ḫavās içerüye rāḫat ve sākin olmağa 1200 olmağıla ziyāde kuvvet bulur ammā ķuvā-yı nefşāniyye 1206*
- ķ.+sı** *sebeb budur ki nefsi insānda olan ķuvā-yı ṭabī'iyede 1335 bedenün ķ. ve ḫavāsı rāḫat bulur yirli yirine 1402*
- ķuvvet** [Ar.] *ad.* Kuvvet, bedensel güç, takat.
- ķ.** *az ķ. virür ve ol etmekler ki yağ içinde bişer 433 cimā'a ķ. virür ve ķarında hāşıl olan 467 cimā'a ķ. virür ammā yimesi kabz ider ve kış eyyāmında 587*

	<p>laṭīfdür <i>kanı çoğaldur iştihāya k. virür ve bi'l-cümle</i> 597 <i>bedene k. virür hażm olıncaḡ turāc ġidāsı</i> 617 <i>ve bi'l-hāşşa kuvvet-i hāzimeye ziyāde k. virür</i> 619 <i>laṭīfdür ve yābisdür ve bi'l-hāşşa kuvvet-i hāfızayı</i> 627 <i>ziyāde şaklar hem 'aklı zekī eyler havāsları k.</i> 628 <i>az olur bu maḡüle olan cimā 'a haylī k.</i> 728 <i>ve cimā 'a k. virür ve ıstakoz maḡülesi</i> 731 <i>cemī 'si cimā 'a k. virür cemī ' balıḡlarıñ</i> 733 <i>ve eger bu didüğümüz vechile ġāyet derin şular k.</i> 807 <i>ġāyet irāḡdur ve nihāyetde deriñdür ve hem k. ile</i> 811 <i>iştihāyı uyandırur ma 'deye haylī k. virür</i> 857 <i>ma 'deye ġāyet k. virür kendü olsun ve</i> 925 <i>ma 'deye k. virür ammā dimāġa nihāyetde zararı</i> 929 <i>hārr u raḡbdur cimā 'a haylī k. virür hem iştihāyı</i> 942 <i>yaramaz degildür ve göz nūruna haylīce k. virür</i> 955 <i>ve cimā 'a daḡı k. virüp iştihāyı artırur</i> 956 <i>ġidā degildür ve cimā 'a haylī k. virür i 'lün</i> 958 <i>insānıñ şu yolunu açar ve cimā 'a haylī k. virür</i> 960 <i>ṭabī 'atı hārr u yābisdür ma 'deye haylī k. virür</i> 968 <i>virür ve cimā 'a daḡı k. virür pāzı ṭabī 'atı</i> 969 <i>ma 'deye haylī k. virür ve süddeleri her yirde</i> 987 <i>ma 'deye haylī k. virür ve yürece daḡı k.</i> 1008 <i>ġāyet k. virür ve adamuñ karnında olan yılleri taḡlīl</i> 1019 <i>ma 'deye k. virür huşuşā mizācı şafrāvī</i> 1022 <i>ma 'deye ve ḡalbe k. virür ve adamuñ şusuzluġını</i> 1031 <i>yābisdür ma 'deye haylī k. virür ve ġāyet</i> 1035 <i>hārr u raḡbdur ve ḡalbe haylīce k. virür ve ekşisi ki</i> 1040 <i>ma 'deye k. virür ve şafrāyı söyündürür sulṭānumuñ</i> 1077 <i>muḡtebis olmaġıla ziyāde k. bulur ammā kuvāyı</i> 1206 <i>kendünüñ k. ḡalmaz ammā irkegi ol eyyāmda yigdür</i> 701 <i>budur ki cemī ' k. harāret-i ġarīziyye iġerüde</i> 1205</p>
ķ.+i	
ķ.+lere	
ķuvvetlen-	[Tr.] f. Kuvvetlendirmek, direnci artmak.
ķ.-ür	ġarīziyye iġerüde muḡtebis olmaḡ ile k. bu aḡlātı 1211
ķuvvetlü	["ķuvvet" Ar.] sf. Kuvvetli, ġüçlü.
ķ.	ve k. ġidā gerek sebze ve ot ve mīveler gibi olmaya 356 ziyāde k. ġidā olur huşuşā sūd ile bişen şeker 453 'ılācına k. edviyyeler gerek ve masriditus 1437
ķ.+dür	ķızıl ciger k. hażmı ġüç ve ġalīzdür böġregüñ 523 ziyāde k. ve cümlesinden lezīd ördek ve semiz 548 ġidāsı ķuvvetlidür ve andan hāşıl olan kan ġalīzdür 606
ķ.+sidür	ġidālarıñ k. bedeni semirdür vehm virür 486
ķuvvetlüce	["ķuvvet" Ar.] zf. sf. Kuvvetlice, kuvvetli, ġüçlü.
ķ.	ġidāsın virmez ammā k. ve mefīnce yimekler kebāblar 398 ķiş eyyāmında ve hem k. muḡkem kan ider hażm 443 bundan k. mü 'eşşire devā yokdur ebegümece 976
ķ.+dür	ġüzel muharrā bişmiş ola ġidāsı k. sulṭānumuñ 441 haylīce k. dimāġa fī'l-cümle zararı vardır 938
ķuyruk	[Tr.] ad. Kuyruk.
ķ.	mu 'tedil kan olur k. mizācı issidür ma 'deye 536

- ķuzı** [Tr.] *ad.* Kuzu, koyunun yavrusu.
- ķ** *ve güccük olmağıla ruķübeti çokdur ve ammā ķ. 575*
- ķüdüret**[Ar.] *ad.* Sıkıntı, kaygı.
- ķ.** *havāya ğāyet ķ. ve ğılzet ve fesād ve ‘ufūnet 185*
- ķükürd** [Far.] *ad.* Kükürt, eski çağlardan beri bilinen, limon sarısı renginde, kokusuz, tatsız bir element; sülfür.
- ķ.** *ma ‘ādin tağyīr virür meşelā şāb ve ķ. olduğı 162
olur ve ma ‘denlere uğrayan şular ķ. ve 828*
- ķül** [Tr.] *ad.* Kül; bazı maddelerin yanmasından arta kalan toz haldeki inorganik madde.
- ķ.+den** *ola ve bir denk ağırı ol ķ. alalar bir dirhem 1413*
ķ.+i *‘akreb ķ. ve ‘akrebūñ yanmasınūñ tarīķi budur ķi 1409*
- ķülhāncı** [“ķülhan” Far.] *ad.* Külhanıcı; külhanı yakmakla görevli kimse.
- ķ.+sı** *ve bir tedbīri dağı gözetmek gerek ķ. olana 1293*
- ķüllī** [Ar.] *sf.* Genel, hep, bütüne ait.
- ķ.** *iştiyāk ve meyli ķ. ve hırşı ķavī virmişdür 1329*
- ķül[li]yā** [Ar.] *ad.* Külliyyat; bir işin veya şeyin bütünü.
- ķ.** *olan ođlanūñ mizācı ķ. fāsīd ola zīrā 272
nabızları ķ. dört biş gün ölmekden 324
bu ķā ‘ideyi gözetmek gerek ve ķ. şorbālarūñ 409
etlerinūñ tafşīli beyānındadır ķ. et cemī ‘i 485
saçı tüyi az olandan ve ķara olan hayvān ķ. tabī ‘atı 502
tabī ‘atı ķurıdur tonı aķ olandan ve ķ. berrī 503
ķülliyā (كلی) mizācları tāze iken bārid ü raķbdur ammā 788
itdirmez ve ķülliyā (كلی) şāim iñen ziyāde şovuk 859
aşı sarhōşluğa māni ‘dür ve ķ. şarābuñ 890
fāyidesi umılur ve ķ. hareketūñ merātibi vardur 1120
nihāyetde olsa gerek ve ķ. ziyāde aķ olıcaķ 1234
artucaķ issiye müteħammil olur ve ķ. ğammām 1299
itmek gerek zīrā istinkāya sebeb olur ve ķ. ğammām 1318
bile menīle mündefi ‘ olur ķ. bedene ol mevād 1352
def ‘ olmağıla ğıffet gelür ve ķ. muhterik 1353
dađı hażm olmaķ ihtimāli yokdur ve ma ‘ide ķülliyā (كلی) 1387*
- ķülliyē** [Ar.] *ad.* Genel, bütün.
- ķ.+yi** *dāyim ķā ‘ide-yi ķülliyeyi gözetmek gerek ma ‘de mizācınūñ 392*
- ķāhana** [Yun.] *ad.* Lahana; turpgillerden, sebze ve hayvan yemi olarak kullanılan pek çok türü bulunan kalın yapraklı bitki.
- l.** *etden ķāhāna (لحنه) gibi ve circir gibi havāsı ķabīs 166
ve pāzi gibi ve ķāhāna (لحنه) gibi bunlar balğam 343
ider şırf şarāb içmekden ise ve ķāhāna (لحنه) 889
balğamı ziyāde ider ķāhāna (لحنه) tabī ‘atı ğārr u 945*

laṭīf [Ar.] sf. İnce, hoş ve yumuşak olan.

- l.** cihetinden kankısı l. ve kankısı galīzdür anlarıñ 29
içün ve yirine tāze şovuk ve l. havā getürmek 74
havā şāfi ve l. ola hāricden mizāc rūha 110
pāk l. şunuñ gāyet galīz ve bulanuk şunuñ 178
olunan gıdālar ve içilen şerbetler gāyet l. ola 260
vaḳtde vāki ' olur ber-takdūr ki şālih ve l. kan 297
budur ki gıdāsı gāyet l. ola ki ileride tafşıl 345
ve l. etler ve kebāblar ve kalyeler gibi ola ve 357
yazın 'aksi gerek l. olup ve hażmı tīz olan 358
zīrā ve miqdārında daḫı tedbīr gerek l. gıdā 372
güç olur şoñra yimek gerek zīrā ol l. gıdā 375
oñürdi yiyüp şoñradan laṭīfini yiyüp ol l. olan 378
galīz gıdā altındadır varur l. olanı geçemeyüp 381
daḫı azdur ki gāyet l. ta 'āmlardan çok 385
ve tere yağı gibi ve bu maḳüle l. vārid olıcaḳ 395
nefis ve l. gıdā ise galīz vechile bişicek 404
meşelā yumurda gibi ki andan l. gıdā ve hażmı kolay 405
şorbā tarīḳ ile eriyüp bişincek l. olur hażmı 408
gāyet l. bī-bedel gıdādur mahzā şāfi pāk kan hāşıl 546
ve südden l. ve nāzūk gıdā yoḳdur hattā gāyet 560
gāet l. olduğı cihetden gāyet tāzesini görmek 561
kan hārr u raḫbdur ve andan l. kan olmaz ki 571
ḫabīş olur ne kadar ne kadar cins-i laṭīf ise 684
ba 'zı balıḳları gāyet l. olur dördünci hāli 697
büyük bulunur ve kalkan balığı gāyet l. balıḳdur 763
evlāsıdur ammā tāzesi gerek zīrā gāyet l. olduğı 826
uğrayan şular gāyet l. ve fāyidesi bedene 830
degıldür buz ve kar kendü pāk l. içinde nesne 851
şarābuñ gāyet zararı çokdur hiss-i laṭīf olan 866
kalıcaḳ ve içinde ba 'zı l. koḫulu ademilerden 896
ola gāyet laṭīfdür ve nefis şarāb l. koḫulu 897
megerki gāyet semiz ve l. koyun etile veyā semiz 947
koḫusu l. olanuñ tabī 'atı bārid i raḫbdur ve ekşinuñ 1046
şuyla bişicek gāyet l. olur çünki kozdur 1080
boza zīrā insān l. tedbīr itmegile ve gıdāsını 1251
şālih ve l. kandan daḫı bile def ' olur ve 1362
l.+dür tīz hażm olmaḳ şānidür zīrā l. hażmı 379
evlāda andan hāşıl olan gıdā l. eridicidür 447
hāşıl olan gıdā daḫı kurıdicidür ve kanı l. icmālen 494
tabī 'atı mu 'tedildür gāyet l. tīz hażm olur 573
derecesinde gıdāsı l. ḫuşūşā sirkeyile 582
güccükleri gıdāsı l. tīz hażm olur cimā 'a 586
gāyet l. kanı çoḡaldur iştihāya kuvvet virür 597
gāyet l. andan hāşıl olan kan bī-bedeldür 618
ve süḡlin ve keklik cemī ' kuşlardan l. ve 620
anlardan hāşıl olan kan gāyet l. ammā 621
gāyet l. ve yābisdür ve bi 'l-hāşşa kuvvet-i ḫāfızayı 627
şu gāyet l. ve dartmasınuñ tarīḳi budur ki 821
gāyet l. nihāyetde tīz hażm olup tamarlarda 871
ola gāyet l. ve nefis şarāb laṭīf 897
gāyet l. ḫuşūşā ol mizāca ki sırf 900
gāyet l. kabaḡuñ tabī 'atı bārid i raḫbdur 980
andan hāşıl olan gıdāsı l. ve kuru üzüm 1002
l.+i gāyet l. budur ki açık ola şarka ve şimāle ve garb 132
eglenüp fāsıd olur bu cihetden dāyimā l. 382
südüñ eyüsi ve l. mizāc-ı insāna muvāfıḳ ve münāsib 553
ol suyuñ gāyet l. ve eyüsi ol iplikden 839
nev 'inüñ l. ve ekmelidür tabī 'atda murād idinür ki 1345

- l.+idür** *balıkların l. zīrā kendinün gıdāsı girü kendü 736*
sebze ve etün l. zīrā andan eyü ve artuk 913
- l.+inden** *bunda şol rühdur ki ahlātuñ gāyet l. mütevellid 65*
- l.+ini** *havānuñ gāyet l. ve mu 'tedilini ihtiyār idevüz 108*
öñürdi ziyüp şoñradan l. ziyüp ol lañif olan 378

lañife [Ar.] *ad.* Yumuşaklık.

- l.+ye** *ahlāt-ı lañifeye kendü mizācına muvāfiq ola 252*

lāzım [Ar.] *sf.* Lazım, gerek, gerekli.

- l.** *ve ne cihetden l. ve zārürdür ikinci faşıl gıdānuñ 25*
mühimm budur zīrā ki bedenümüñ terkībine l. olduğı 62
bulur eyle olduğdan şoñra l. oldı ki 107
yağ l. olduğı gibi zīrā yağ olmasa ot 204
dağı l. oldur ki tutuşup yanmasına bir mādde ola 206
bi 'l-külliyā mizācı fāsıd ola öyleye l. gelür ki hāşıl 271
ile ruñbet-i aşlıyye bedende kalmaya l. olur 313
gerek ki adamuñ şıñhatine l. olan gıdāsı 337
şarābuñ menāfi 'i gayrı mütenāhidür 'ad itmek l. degildür 891
yardımcısı ola bu cihetden l. oldı ki bu ahlātuñ 1099
ve kabzdan beden-i insāna ne l. gelür fāyidede 1242
def' i l. ola anı habs idicek (العيان بالله) 1265
ve huşuşlar mizāc-ı insāna l. ve vācib ve ehemmi-i 1274
mizāc-ı insāna bu vechile l. degildür ammā olsa da 1277
olmazsa mevt l. gelmez yedinci bāb iki 1281
cimā' ne cihetden l. olmuş fā'idesin ve zararın 1326
vāşıtısla hāşıl olur öyleye l. oldu ki 1340
olan sermāyeden harc olunmak l. gelür eyle 1372
l.+dur *ne sebebendür ve ne cihetden zārür ve l. ki 195*
ve tañlil bulur ve dāyimā l. huşuşā şabāh 368
insāna l. kendünün evzā'ında ve ahvālinde 1116
cemī' mevācibini ki şıñhatine l. bir vechi asānile 1244
bu cihetden nihāyet derecede ihtiyāt l.ñilāf 1380

leñāfet [Ar.] *ad.* Güzellik, hoşluk.

- l.+i** *ve şāfīdür ve l. cihetinden ekşer pādışāhlar 189*
olmaz zīrā l. sebebinden ma 'dede ne ki 566
cevherinün l. sebebinden cemī' mizāclara devādur 624

leñāyif [Ar.] *ad.* Latifeler.

- l.** *ve l. ise anlardan çok miqdār isti 'māl 288*

levrek [Yun.] *ad.* Levrek, sıcak ve ılık denizlerin sığ sularında yaşayan, boyu bir metreyi, ağırlığı on beş kilogramı bulabilen lezzetli, beyaz etli bir balık türü.

- l.** *bilinen esamileri ile tafşil(i) beyānındadır l. ki 734*

leziz [Ar.] *sf.* Leziz, tadı güzel olan, lezzetli.

- l.** *ziyāde kuvvetlüdür ve cümlesinden leziz (لذيذ) ördek ve semiz 548*
kışın leziz (لذيذ) olur zīrā bahār eyyāmından şoñra yumurdlar 723
olur ol vaqt gāyet l. olur ve zararı 727
memdūh olur hem gāyet leziz (لذيذ) olup vezni gāyet 816
bişüp gāyet l. ve müfīd olup ve hem 921

lezizce ["leziẓ" Ar.] *sf.* Lezizce, tadı güzel olan, lezzetli.

l. *ve kalyeler ve bu maḳūle l. yimekler ne ḳadar haẓmı 399*

limiyet [Fr.] *ad.* Limit; ulaşılabilecek veya ulaşılmamasına izin verilen en üst nokta, sınır.

l.+i *içmezler ve bunuñ l. budur ki şarābı haddizātında 870*

linet [Ar.] *ad.* Yumuşaklık.

l. *ve kepeklü olan etmek ṭabī'ata l. virür ve aḳ 437*
açar ve l. virür ammā ḡidāsı ḳavicedür ve cimā'a 466
ḥabīşdür ammā bir miḳdār l. virür semiz 971
ṭabī'atı ḥārr u raṭbdur ṭabī'ata l. virür 1005
ṭabī'atı bārid i yābisdür ve cemī'si ṭabī'ata l. virür 1047

ma'ādin [Ar.] *ad.* Madenler.

m. *mütevellid olan m. taḡyir virür meşelā şāb ve kükürd 162*

mā-beyn [Ar.] *ad.* Arasında; ortasında.

m.+inde *ḥarāret-i aşliyye m. keyfiyyetlerinde muḥalefet yok idi 318*

ma'cūn [Ar.] *ad.* Macun, hamur kıvamına getirilmiş madde.

m. *daḡı şaḥdāniyye ma'cūni ve asanasiya m. birer mişḳāl 1444*
m.+ı *fāyidesi nihāyet derecededür ve 'aḳreb m. daḡı nihāyet 1431*
ideler ve daḡı şaḥdāniyye m. ve asanasiya ma'cūn 1444

mādām bk. **mādāmki**

mādāmki [Ar.] *bağ.* Mademki, öyleyse.

m. *ve yaramazından ictināb olma zīrā m. ḥavā 109*
bedel mā-[ye]teḥallel dirler ve muttaşıl m. yanan yaḡuñ 218
bedel ola ve muttaşıl m. tahlil olan ruṭubet-i aşliyyeye 257
yinmemek gerek m. fī'l-cümle nefsiñ iştihāsı variken 364
gerek zīrā m. beşeresinüñ güzelliḡi arta daḡı 1147
hareketüñ vaḳtidür ve m. bedende ḥiffet 1148
var harekete daḡı vaḳtdür ve m. a'zā 1149
teveccüh iderler zīrā m. uyanuḳdur dāyimā 1201
itmek gerek ki m. ma'ide ṭoḳdur uyḳudan 1230
*olduḡca ziyāde şaḳınmaḡ gerek ki **mādām** ma'ide 1384*

ma'de (معدة) [Ar.] *ad.* Mide; sindirim sisteminin yemek borusu ile on iki parmak bağırsağı arasında kalan ve yenilen yiyeceklerin sindirime hazır hale getirildiği torba gibi geniş bölümü.

bk. **ma'ide**

m. *dāyim ḳā'ide-yi külliyyeyi gözetmek gerek m. mizācinuñ ḥālinde 392*
şaḳınmaḡ gerek zīrā ol ṭa'ām m. haẓm 1231
m.+de *bir dürlü haẓmı vardur müte'addid ṭa'āmlar m. vārid 390*
olmaz zīrā leṭāfeti sebebinden m. ne ki 566
ḡılıḡ bulursa aña döner m. fāsıd olduḡdan 567
ve içmesinüñ vaḳti budur ki ṭa'ām m. haẓm 864
tiz yayılır bu sebebden eger m. ṭa'ām bulunacaḡ 872
nihāyetde olup m. balḡamı ziyāde ider laḡana ṭabī'atı 945
cāyızdür ki m. fāsıd olalar daḡı aḡulı ḡılıḡta döneler 1068

	<i>ṭabī'atı ḥārr u raṭbdur m. ne ki yaramaz hılṭ 1074</i>
	<i>ḥaylī emrāza sebeb olur m. bulunan ṭa'ām 1386</i>
m.+nüñ	<i>fāsīd olur zīrā m. mizācı ḥārdur bunuñ 396</i>
m.+si	<i>ammā m. za'ıf olana gāyet bī-bedeldür. 910</i>
m.+sini	<i>adamuñ m. bulandırur yimekten evvel yimek gerek 517</i>
m.+ye	<i>olıcaḳ ḥazmında m. ḥayret gelir ve andan soñra 391</i>
	<i>mu'tedil kan olur kıyruk mizācı issidür m. zararı 536</i>
	<i>iştihāyı uyandırur m. ḥaylī kuvvet virür 857</i>
	<i>yābisdür m. gāyet kuvvet virür kendü olsun ve 925</i>
	<i>yābisdür m. kuvvet virür ammā dimāğa nihāyetde zararı 929</i>
	<i>enginar ṭabī'atı ḥārr u yābisdür m. ḥaylī kuvvet 968</i>
	<i>yābisdür m. ḥaylī kuvvet virür ve süddeleri her yirde 987</i>
	<i>ḳuru üzüm m. ve cigere gāyet bī-bedeldür. encīr 1003</i>
	<i>yābisdür m. ḥaylī kuvvet virür ve yürece daḫı kuvvet 1008</i>
	<i>ṭabī'atı ḥārr u yābisdür m. ve ḳalbe gāyet 1018</i>
	<i>raṭbdur m. ve ḳalbe kuvvet virür ve adamıñ şusuzluḡını 1031</i>
	<i>yābisdür m. ḥaylī kuvvet virür ve gāyet 1035</i>
	<i>bāritdür ve cemī'si m. zararı nihāyetdedür</i>
	<i>ḳoḡusu olmaya bārid i yābisdür m. ve cigere 1041</i>
	<i>şeftālünüñ ṭabī'atı bārid i raṭbdur m. gāyetde 1049</i>
m.+yi	<i>ammā ekşi olanuñ ṭabī'atı bārid i yābisdür m. kuvvet 1076</i>
	<i>iştihā-yı şādıḳı def' itmesün m. ḥarāb 350</i>
	<i>arturur m. bozar memeler şovuk ve ḡalīzdür ḡıdāsı çok 521</i>
	<i>yaḡınuñ ṭabī'atı şovuk ve m. ḥarāb idüp 539</i>
	<i>yimek gerek ammā bi'l-ḥāşşa m. maḡbūn idüp 588</i>
	<i>ammā issi şular m. ḥarāb ider ṭa'āmi ḥazm 858</i>
	<i>uyandırur ammā çok isti'māl itmesi m. ḥarāb ider 943</i>
	<i>bārid i yābisdür m. ḥarāb ider ve ḡıdāsı 970</i>
	<i>olıcaḳ ḳabz ider zīrā m. şıḳup 1015</i>
	<i>ḳarışmaya zīrā ḡayrı ṭa'āmıla yinicek m. ifsād 1062</i>
ma'den	[Ar.] ad. Maden, değer taşıyan mineral veya fosillerin çıkarıldığı yer, kaynak.
m.+i	<i>mütevellid olan buḡārdur bu rūḡuñ m. ḳalbdür 66</i>
m.+idür	<i>aşliyyenüñ m. fi'l-cümle idrāki ve ḡissi 328</i>
m.+ine	<i>sevdāvī ḳan ider zīrā nefsi-sevdānuñ m. baęarsıḳlarıñ 525</i>
m.+lere	<i>şāb ve ḡayrı gāyet ḥabīsdür ammā demür m. uğrayan 829</i>
	<i>olur ve m. uğrayan şular kükürd ve 828</i>
mādde	[Ar.] ad. Madde; duyularla algılanabilen, uzayda yer kaplayan ve ağırlığı olan nesne.
m.	<i>ḥarāret ṭutuşup yanmasına elbetde bir m. gerek ki 202</i>
	<i>ol m. ṭutuşup yana meşelā ḳandīl yanmasına 203</i>
	<i>lāzım oldur ki ṭutuşup yanmasına bir m. ola 206</i>
	<i>şānidur ki ṭutuşduęı m. ol māddeye dükede 213</i>
	<i>oda meşeldür yanacaęı m. ruṭūbet-i aş dūr 244</i>
	<i>idüp bedel-i mā-yeteḡallel yirine ḡayrı m. gele her taḡlīl 248</i>
	<i>olduḡca ve bu m. yirine gelicek m. insānda 249</i>
	<i>virür ve ḡuşuşā şafrāvī m. mizāclara ve 1355</i>
m.+den	<i>terḳīb olunduğı m. fāsīd idi anuñ gibi 273</i>
	<i>irkilen m. ḥarclanur bedene za'f gelmediği 1368</i>
m.+leri	<i>olacaḳ fāsīd olur evvelden olan m. bile ifsād ider 277</i>
	<i>ve müteḡallil olan m. dutar erimekten men' 1209</i>
m.+si	<i>bu ruṭūbet-i aşliyye ḥarāret-i aşliyyenüñ m. olmuşdur 210</i>
	<i>ruṭūbet-i aşliyye andan ayrıldı yanacaḳ m. ḳalmadı 315</i>
m.+sinde	<i>ki ḥarāret-i ruṭūbetüñ m. ṭutuşup yanar 211</i>
m.+ye	<i>ol m. ruṭūbet-i aşliyye dinilür ki aşıl 207</i>
	<i>şānidur ki ṭutuşduęı mādde ol m. dükede 213</i>
	<i>bir m. teveccühi meyl eyleye murādı taḡsīl itmek 1341</i>

ma'dūm	[Ar.] <i>sf.</i> Yok olan, bulunmayan.
m.	<i>birisi m. olursa mevtine sebep olur</i> 09
mağbūn	[Ar.] <i>ad.</i> Şaşkın.
m.	<i>yimek gerek ammā bi'l-hāşşa ma'deyi m. idüp</i> 588
mağlūb	[Ar.] <i>sf.</i> Mağlup, yenilgiye uğramış olan, yenik.
m.	<i>itmege kudret olmaz m. olur dağı dünyānuñ</i> 1255
maḥal	[Ar.] <i>ad.</i> Yer, mevki, yöre.
m.+de	<i>ruḫbet-i aşliyye ol m. fānī oldı dükendi</i> 1377
m.+lerde	<i>yanar ve bunuñ gibi m. havāyı tabī'ī issiliginde</i> 91 (بتقدير العزيز الحكيم). <i>bu zikr olan m. şovuk</i> 98
maḥmūde	[Ar.] <i>ad.</i> Soluk sarı çiçekli, temren gibi sivri yapraklı bir bitkinin köklerinden elde edilen reçinemsî sakız.
m.+si	<i>cemī' balıguñ ne kadar şerūī-i maḥmūdesi varısa</i> 754
maḥmūm	[Ar.] <i>sf.</i> Hummaya yakalanmış olan, sıtmaya tutulmuş olan, ateşli.
m.	<i>cāyiz degildür meger m. ola turbuñ tabī'atı</i> 982
maḥzā	[Ar.] <i>zf.</i> Yalnız, ancak.
m.	<i>keyfiyyetlerinde muḥalefet yok idi m. yağıñ</i> 318 <i>laṭif bī-bedel gıdādur m. şāfī pāk kan hāşıl</i> 546 <i>hareket gibidür zīrā ki uyku m. olmamağdur</i> 1199
ma'ide (معيده)	[Ar.] <i>ad.</i> Mide.
bk. ma'de	
m.	<i>teveccūh itmişdür m. ḥālī ve za'ıf dūr</i> 360 <i>olmağın m. anuñ üzerine ḥālī ve gālib olur ḥaqqından</i> 387 <i>ba'zı m. olur ki gāyet ḥār ve nāzūkdür</i> 393 <i>güci rek ise m. dağı yig kabul idüp ḥaqqından</i> 400 <i>harekete ol vaqt başlamak gerek ki m. ḥālī</i> 1140 <i>itmek gerek ki mādāmki m. toğdur uykudan</i> 1230 <i>nesne arar m. ise ḥālīdür ziyāde ihtirāka sebep olur</i> 1237 <i>mādām m. mümtelī olsa yimekle bivechin cimā'a mübāşeret</i> 1385 <i>dağı hażm olmak ihtimālī yoğdur ve m. külliyyā</i> 1387 <i>şamarlar hażmına kādır degildür m. toğ iken</i> 876 <i>ider çoğ aḥlāı-fāsıde m. cem' ider</i> 351 <i>andan gayrı m. gayrı gıdā ile anı karışdurmağ</i> 565 <i>turşusu olsun ve m. za'ıfından ḥāşıl</i> 926 <i>ider ammā m. balğamı çoğ ider gıdāsı</i> 933 <i>ta'āmı m. ḥarāb ider gebere tabī'atı ḥār u yābisdür</i> 986 <i>çoğdur ol cihetden mizāc-ı şerīf m. yābāni</i> 510 <i>şorbālaruñ hażmı asandur m. kebāblardan ve kalyelerden</i> 410 <i>isti'māl oluncağ kendü yalıñuz m. vārid</i> 879 <i>m. kuvvet virür ḥuşūşā mizācı şafrāvī</i> 1022 <i>tabī'atı ḥār u raḫbdur ve gıdāsı çoğdur ve m. hażmı</i> 1087 <i>olur ve m. ḥarāb ider iştihā-yı ta'āmı</i> 1216

māiyyet [Ar.] *ad.* Bir maddenin su ile verdiği birleşik, hidrat.

m. *südinde m. artuğdur ve koyun südinde peynirlik artuğdur 559*

mağşüd [Ar.] *sf.* Niyet edilen, kast olunan, istenilen.

m. *bu m. ol vaqt hāşıl olur kaçan ki isti'māl 259*

mağüle [Ar.] *ad.* Cins, çeşit, bilimsel tasnifi yapılmış şey.

m. *zamāni vakti ve ne m. ğidā olmak gerek üçüncü 26
budur ammā şahrālar havāsına o m. ḥabāset 187
ve tere yağı gibi ve bu m. laṭīf vārid olucağ 395
ve kalyeler ve bu m. lezīze yimekler ne kadar hażmı 399
az olur bu m. olan cimā'a ḥaylī kuvvet 728*

m.+si *ve cimā'a kuvvet virür ve istakoz m.ve yingec 731*

ma'lüm [Ar.] *sf.* Malum, bilinen, ilgili, belli.

m. *fuşūla münkasim oldu muḳaddime budur m. idinmek 03
ki ḥayātı insān ansuz müyesser degildir m. ola ki 196
beyānındadır ki zıkr olunur muḳaddemā m. idinmek 336
budur ki kendünden ğidālanur anı m. idinmek 656
başından m. olur zīrā irkeğün başı 725
karnından m. olur içinde var mı yok mı ve tekir 752
ve türkide esamileri m. degildir ol sebebden 774*

m.+dur *ve sulṭānum ḥazretlerine m. ki ḥalkūñ meşeli 795
beyānındadır m. ki beden-i insānda isti'māl 1095*

māni' [Ar.] *ad.* Mani, engel.

m. *ve irtibāına birbirile m. olur ve cemī' bütev 237*

m.+dür *doğınmasına m. yāḥūd şehri iki tağ arasında vāki' olsa 127
aşı sarḥōşluğa m. ve külliyā 890
ve hażmı tizdür ve iḥtilām olmasına m. ve acı 915
iḥtilām olmasına m. bu ḥuşuşda 975*

mantar [Tr.] *ad.* Mantar; karanlık ve rutubetli yerde yetiştirilen, şapkalı ve etli bitki.

m. *vāfir būber ve tuz ile işlāḥ ola m. ṭabī'atı 991
bārid i yābisdür ol cins m. ki alçağ yirlerde 992
aşıl m. (العيانبا لله سم) ḳātildür ammā eyüsi olan 994*

maraz [Ar.] *ad.* Hastalık, dert, kusur.

m. *ile ma'rūf olan m. ki kan bedende çoğaldığı 296
ve ekşer aḥvālde bu m. mühlikdür meger vaktinde 299
envā'i m. 'ufūnet hāşıl olur ve ṭabī'at kavī 303*

m.+ını *ḳulinc m. iḥdās ider ḥuşuşā ekşi 1033*

mariz [Ar.] *sf.* Hasta olan, hastalıklı.

m. *tedbīrlerinde bi'l-külliyā ḥaṭā olucağ m. olmasına 07*

ma'rūf [Ar.] *sf.* Herkesçe bilinen, tanınan.

m. *sünūḥos ismi ile m. olan maraz ki kan bedende çoğaldığı 296*

- marul** [Yun.] *ad.* Marul; yaprakları salata olarak kullanılan iki yıllık otsu bitki ve sebze.
- m.** *veyāhūd tatlu m. işlāh ider buzdān 848*
m.+uñ *tatlu m. tabī'atı bārid ü raḥbdur cemī' 912*
ve acı m. tabī'atı bārid i yābisdür ve cigerde 916
- māş** [Ar.] *ad.* Fasulyenin börtülceyi andıran bir cinsi, mürdümlük.
- m.** *süd ile bişe ve gāyet kabz ider m. 'acem diyārında 481*
- masriditus** [Yun.] *ad.* Eski tıpta kullanılan ilaç ya da iksir.
- m.** *'ilācına kuvvetlü edviyyeler gerek ve m. gāyet. 1437*
- mā-yeteḥallel** [Ar.] *sf.* Çözümenebilir, hallolunabilir.
- m.** *oña bedel-i mā-[ye]teḥallel (ماتحلل) dirler ve muttasıl mādāmki 218*
idüp bedel-i m. yirine gāyri mādde gele her taḥlīl 248
olunucaḡ mizāc müteḥammil olduğundan bedel mā-yeteḥallel 289
- māyil** [Ar.] *sf.* Meyil eden, yönelen.
- m.** *ve yeg olur aḡlğa m. olur ol cihetden 1436*
m.+dür *mizācı mu 'tedildür şovuklğa m. gıdāsı 459*
i 'tidāle qarībdür ḡarārete m. menīyi ziyāde arturur 520
- mecāl** [Ar.] *ad.* Mecal, kuvvet, dinçlik.
- m.** *çıncaḡ tatlu olur ve bu tarīklere m. olmayup 843*
- meded** [Ar.] *ad.* Zor durumda kalmış bir kimseye yapılan yardım, imdat.
- m.** *aşliyyeyi yaḡup düketmek meger taşradan m. idüp 247*
m.+i *söyünmededür eḡrafda olana m. yetişmez 326*
- medḡal** [Ar.] *ad.* Giriş yeri.
- m.+i** *ḡayāt-ı insāna bu ḡadar m. olduğundan şoñra 333*
- meger** [Far.] *bağ.* Meğer, öte yandan.
- m.** *oduñ sönmesi muḡarrerdür m. ol yaḡ dükenicek 216*
ḡandīl yanup sönmez megerki fitīl ki bedeni insān 220
aşliyyeyi yaḡup düketmek m. taşradan meded ilḡāḡ 247
ḡalıncaḡ m. 'avārızı dünyevīnüñ birisine rāst gele 264
ve ekşer aḡvālde bu maraḡ mühlīkdür m. vaktinde 299
gibi müdāfi 'a itmek olmaz m. kāzib-i iştihā ola 348
megerki *ḡamīr ile ola ve buḡday ḡalimesi gāyet 440*
ḡuşūşā ki tāze ola m. būber ve zencebīlle ve 461
yimek olmaz megerki sirke ile ola mısır baḡlasınuñ 472
ḡāşıl olan gıdā gāyet azdur megerki 480
şoñra m. ḡaynadalar durınca tiz fāsīd olur ve 564
nihāyetdedür m. kebāb ola vāfir būber ve ḡaranfīl 578
az olursa evlādur zīrā eyü gıdā degıldür m. gāyet 792
ḡalīzdür megerki gāyet semiz ve laḡif ḡoyun etile veyā semiz 947
cāyız degıldür m. maḡmūm ola turbuñ tabī'atı 982
bārid i raḥbdur gāyet ḡalīz ve ḡabīşdür m. vāfir 990
ḡāzıma ve def'ine ḡudret yoḡdur m. bir 1098
nihāyetdedür m. gāyet ḡarūret icāb ide 1103
ve fāzālāt def' itmesine tarīḡ ḡovmuşdur m. insān 1247

megerkibk. meger

mekşûf [Ar.] *sf.* Açılmış, açık.

m. *üzerinden aķa hem güneşe m. olup yıl toķuna* 806
memdūh [Ar.] *sf.* Övülmüş, methedilmiş.

m. *derecede m. olur hem ğāyet lezīd olup vezni ğāyet* 816
m.+dur *olan ğāyet ḥabīsdür deñiz balıĝı ğāyetde m. eñ eyüsi* 691
ĝāyet m. ve ğāyet ulu deriñ tatlu şularuñ 696
ĝāyet m. zīrā esāmisi yunān dilindedür 773

meme [Tr.] *ad.* Meme; kadınlarda ve memeli hayvanların dişilerinde süt salgılayan organ.

m.+den *şerīfine münāsibdür hayālardan ḥāşıl olan m.* 543
gerek belki mümkün olsa m. emmek gerek 562
m.+ler *ma'deyi bozar m. şovuk ve ğalīzdür ğıdāsı çok* 521

memleket [Ar.] *ad.* Memleket, ülke, yurt.

m.+de *issi m. ziyāde cimā'a mübāşeret itmekden* 1399
m.+lere *şimālī yüksek taĝlara uğrar karı çok m. ve hem* 155

men' [Ar.] *ad.* Bir şeyin yapılmasına, olmasına engel olma.

m. *ve mütehاللil olan mādeleri dutar erimekten m. ider* 1209

menāfi' [Ar.] *ad.* Elde edilen yararlar, istifadeler.

m.+i *şarābuñ m. ğayrı mütenāhidür 'ad itmek lāzım* 891

menfez [Ar.] *ad.* Pencereye benzer boşluk, açıklık, aralık.

m.+i *zīrā çıkacak m. yokdur öyleye virilen nefesüñ* 86

menī [Ar.] *ad.* Sperma, atmik.

m. *olur zīrā ki m. dördünci hażmdan tamarlaruñ içinde* 1359
olur m. añun fażlasından ḥāşıl olur ve ba'zı 1361
m.+le *bile m. mündefi' olur külliyā bedene ol mevād* 1352
hażm-ı rābi'uñ fażlası kavī ve çok olur m. deĝ' 1365
m.+yi *bişen m. ziyāde arturur ve hind mücerrebleri eyitmişler* 456
i'tidāle qarībdür ḥarārete māyıldür m. ziyāde arturur 520
semirdür ve m. arturur muḥaşşal'ul-kelām cevherinüñ 623
virür ve kendüñüñ hayāları m. arturur eger 629
yinicek m. ziyāde ider ve göz nūruñ arturur 1090
cemī' süddeleri açar ve adamuñ bedenini kızdurur m. ziyāde 1091

merātib [Ar.] *ad.* Mertebeler, rütbeler.

m.+i *fāyidesi umılur ve külliyā hareketüñ m. vardur* 1120
ruḥbet virür ammā ḥalvetlerine göre m. var 1301

mercimek [Far.] *ad.* Mercimek; baklagillerden, beyaz çiçekli, geniş ve kısa badıcında sarı renkli çok besleyici iki tohum bulunan, alçak boylu, sarılgan tarım bitkisi.

m.+üñ *taşı taĝıdur mercimegüñ ḥabī'atı bārid i yābisdür* 469

mertebe[Ar.] *ad.* Mertebe, derece, aşama, rütbe.

m.+sinde *yokdur ziyāde katı berk bişicek şığır eti m. olur* 406

merṭūb [Ar.] *sf.* Nemli, ıslak.

m. *ziyāde m. olur huşūşā deryāya yakın* 136
ğāyet m. olur ol cihetden yimesinüñ zararı 577

meşel [Ar.] *ad.* İbret ve örnek alınacak şey.

m.+dür *oda m. yanacağı mādde ruṭūbet-i ašliyyedür* 244
m.+i *ve sulṭānum ḥazretlerine ma'lūmdur ki ḥalkuñ m. balık* 795

meşelā [Ar.] *zf.* Mesela, söz gelişi, misal olarak.

m. *ma'ādin tağyir virür m. şāb ve kükürd olduğu* 162
ol mādde ṭutuşup yana m. ḳandil yanmasına 203
rāst gele m. yavuz rūzigārile bindiği gemi bata boğula 265
bişicek m. yumurda gibi ki andan laṭif ḡidā ve ḥazmı kolay 405
münāsib hareketi vardır m. nefes aletleri ki 1132
ba'zı umur-ı ṭabī'iyeden m. gündüzün ne eşkāl ve ne 1177
göricek o da öyle ider m. bir kişi ekşiler 1183
emrāzına mübtelā olur m. ḥāşā ḥużūr-ı şerifden 1256
evlādur m. ḥammām gibi olursa insān ḥaz ider ammā ḥiç 1280

mesken [Ar.] *ad.* Bazı çiçeklerde tohumların saklı oldukları oyuklar.

m. *ğāyet pāk toprak üzerinde olup m. idinür* 745
m.+idür *onda mütevellid olur ve dāyimā m. içinde* 67

mestür [Ar.] *sf.* Örtülmüş, kapalı.

m. *cānibi m. ola ve hem cenūb taraḫı daḫı* 133

metin [Ar.] *sf.* Metin, dayanıklı, metanetli.

m.+ce *ḡidāsın virmez ammā ḳuvvetlüce ve m. yimekler kebāblar* 398

mevācib [Ar.] *ad.* Aylıklar, maaşlar.

m.+ini *cemī' m. ki şıḫḫatine lāzımdur bir vechi asānile* 1244

mevād [Ar.] *ad.* Uzayda yer kaplayan varlıklar, maddeler.

m. *laṭifeye kendü mizācına muvāfiḳ ola mevād-ı şāliḫaya* 252
olmaz veyāḫūd soñradan ilḫāḳ olunan m. ki 275
veyāḫūd ol artuḳ olan m. muḫtebis 301
bedende olan aḫlāt ve mevād-ı şāliḫa bir 'arıza 307
ammā vāfire m. irüp taḫlil olunur ise her ne 1269
bile menile mündefi' olur külliyyā bedene ol m. def' 1352

mevsüm [Ar.] *ad.* Mevsim; bir yıllık zaman diliminin iklimele baḫlı dört bölümünden her biri.

m.+de *ba'zı eyyām-ı bahārda çıkar ol m. yumurdlar* 699
m.+i *bilmek gerek dördüncü ḫāli çıḳduḫı m. bilmek* 645
olur m. bahār eyyāmıdur zīrā ḳışın yumurdlar ḳıfāl 740

mevt [Ar.] *ad.* Ölüm.

- m.** *olmazsa m. lâzım gelmez yedinci bâb iki 1281*
m.+de *şâyir a 'zâdan kavîdür söyledükleri ne hîn m. dağı 329*
m.+e *ziyâde ishâl gibi zîrâ ifrât olcağ m. sebep 1272*
aşliyyenüñ söyünmesi muqarrer m. bi 'zzât sebebdür 1379
m.+ine *birisi ma 'düm olursa m. sebep olur 09*

mevil [Ar.] *ad.* Eğim, eğiklik.

- m.** *ziyâde aña meyl itmek olmaz zîrâ otladığı ot 635*
ve balıguñ rengi ne kadar ağa m. ise gerek çig 702
iştîyâğ ve meyl-i küllî ve hırşî kavî virmişdür 1329
zîrâ bu derecede tabî'atuñ meyl iştîyâğı olmasa 1330
ol fi 'l-i kabîha kimesne meyl itmezdi huşûşâ 1331
aña meyl olunur hattâ 'işkuñ hiddetine ve iktidâsına 1334
bir maddede teveccühi meyl eyleye murâdı tahsîl itmek 1341
şekl ola ol cihetden şekl-i hasene m. ve teveccüh 1347

mevl bk. mevil

mezbele[Ar.] *ad.* Süprüntü dökülen yer, çöplük.

- m.+lerinden** *ğidâsı şehriñ m. olur ol 682*

mı [Tr.] *ed.* Mı; sonuna getirildiği cümleye veya sözcüğe soru anlamı katar.

- m.** *ğarnından ma 'lüm olur içinde var m. yok m. ve tekir 752*

mışır [Ar.] *ad.* Mısır; dik ve yüksek gövdeli, geniş şerit yapraklı, dizili tanelerle donanmış iri koçanlı tahıl bitkisi.

- m.** *yimek olmaz megerki sirke ile ola m. baklasunuñ 472*

miğdâr [Ar.] *ad.* Miktar; ölçülebilen, sayılabilen durum; nicelik, ölçü.

- m.** *yaradılışında bir müte 'ayyin ve mütenâhi m. harâret 198*
ve le'tâyif ise anlardan çok m. isti 'mâl 288
aşliyye ol m. ru'tubetüñ hakkında gelmeyüp 292
yaramaz galîz ta 'âmlardan az m. yinince zararı 384
bedeni bir m. kızdurur ğidâsı yaramaz değil huşûşâ 591
koğulu edviyyeler ile kaynadup bir m. sükker dâğı 898
habîsdür ammâ bir m. lînet virür semiz 971
açar huşûşâ talakda olan ve sirke ve bir m. bal ile 988
öñürdicegi kaylüle vaktidür ol zamânda bir m. uyumağ 1240
isti 'mâl olına ammâ içine bir m. bal yâhüd 1420
kalınca ve bir m. balıla yâ şeker ile isti 'mâl 1443
m.+dur *muqarrer m. bu ru'tubet-i aşliyye harâret-i aşliyyenüñ 210*
mütenâhi m. harâret-i aşliyye hōd şânıdur ru'tubet-i 246
m.+ı *ru'tubet-i aşliyyenüñ hōd m. müte 'ayyin ve mütenâhi 245*
şuyıla iki kaşık m. dağı kerevüz şuyundan 1426
iki kaşık m. bile isti 'mâl olına ve dağı 1427
iki dirhem m. bir kaşık turb şuyı ile içile 1434
m.+ınca *birinde m. nabza ve yürek tîz atıldığına 93*
m.+ında *ihtimâli yokdur m. müte 'ayyin muqarrer 209*
gerek zîrâ ve m. dağı tebdîr gerek laţif 372
m.+inuñ *tağdîm itmek gerek ve m. dağı tebdîri gerek 383*

- mişkärücü** [Ar.] ad. Miktarcık, ölçülebilin, sayılabilin durum; nicelik, ölçü.
- m.** *hålvete girüp bir m. eylenüp oturmak 1306*
- minba'd** [Ar.] zf. Böylece, bundan sonra.
- m.** *olursa m. 'avrat artuğ ere varmak ihtimåli yoğdur 633*
- mİRÅŞ** [Ar.] ad. Miras, kalıtım yoluyla atalardan geöen özellik, kalıtısal özellik.
- m.+ile** *babasından m. intikål iden ba'zı emråzuñ birisi 269*
- mişķål** [Ar.] ad. Arapların en eski ölçü birimlerinden biri.
- m.** *birer m. bir kaşığ şaråbıla isti'mål ideler 1445*
- mİve** [Far.] ad. Meyve; genellikle öiğ olarak tüketilen bazı bitkilerin sulu, etli ürünü.
- m.** *ot yiyenüñ mizåcı kurıdur m. ve sebze ve ot 498*
- m.+ler** *sebze ve et gibi ve m. gibi zİrå bunlardan issi 340*
- m.+nüñ** *ve kuvvetlü ğidå gerek sebze ve ot ve m. gibi olmaya 356*
- mizåc** [Ar.] ad. Mizaö; bir kimsenin yaradılıştan gelen manevi nitelik ve eğilimlerinin tümü; tabiat, insan bedeninin fizyolojik yapısı, sağlık, karışım.
- m.** *idinmek gerek ki mizåc-ı insånuñ hayåtına bi'zzåt 04*
havå şåfi ve lafi ol håricden m. rüha 110
cihåt mizåc-ı insånuñ ađvåline ve 'avårizına 238
esbåbdur ve birer birer mizåc-ı insånda nice våki' olur 241
sebebden mütehårrif olan mizåc (ميزاج) işlåha kåbil 274
ne kadar haddizåtında mizåc-ı insåna muvåfik nefåyis 287
olunucağ m. mütehåmmil olduğundan bedel må-yetehållel 289
sebebiyle terkib-i mizåc-ı insånuñ tefriķine sebeb 308
mizåc-ı şerifleri gibi faşl-ı råbi' ve ğidålaruñ 402
mizåc-ı şeriflerine göre ahyånå yaramaz degil huşuşå 442
çokdur ol cihetden mizåc-ı şerif ma'idesi 510
etden håşıl olandan za'ıfdür sultånumuñ mizåc-ı şerifine 542
südüñ eyüsi ve lafi mizåc-ı insåna muvåfik ve münåsis 553
işlåh oluna sultånumuñ mizåc-ı şerifine 583
cem' mizåc-ı insåna yarar ve påk kan taşıl ider kať'å 598
mizåc-ı şerifine efdal ve enseb ğidå budur ve keklik 625
håzretlerinüñ mizåc-ı şerifine sirkesi artuğ olmak 779
evlådur zİrå fi'l-cümle balıđuñ sultånumuñ mizåc-ı şerifine 780
mizåc-ı şerifüñ yübüseti işlåh olur huşuşå 782
mizåc-ı insåna iñen fåyidesi yoğdur ğidåyet båbında 799
şufråvî ve demevî mizåc (ميزاج) olan sultånumuñ mizåc-ı şerifi 855
şufråvî ve demevî mizåc olan sultånumuñ mizåc-ı şerifine 855
mizåc-ı şerifine ğåyet münåsibdür ve bi'l-håşşa 974
raťbdur şufråvî m. olana nazîri yođdur 1056
olur sultånumuñ mizåc-ı şerifi gibi hıyår 1065
olana sultånumuñ mizåc-ı şerifi gibi zårarı ol 1072
mizåc-ı şerifine münåsibeti vardur kesdanenüñ 1078
ve huşuşlar mizåc-ı insåna låzım ve våcib ve ehemmi 1274
mizåc-ı insåna bu vechile låzım degildür ammå olsa da 1277
yakmak gerek zİrå anuñ gibi m. ziyåde issiden ğåyet 1296
m. mütehåmmil olduğundan ziyåde ola zårarı nihåyetde 1358
- m.+a** *eyüsi oldur ki şufråvî mizåca (ميزاجه) ğåyet ağ 861*
ğåyet lafiüdür huşuşå ol m. ki şırf 900
mizåca (ميزاجه) ğåyet eyüdür semiz etile isbanak yirine 920

- m.+ı** havālaruñ eyüsi rüh m. ta 'dıl itmesine 146
havā m. mu 'tedil olur ne issi ve ne şovukdur 169
havānuñ m. hār u yābisdür harif ki güzdür ol zamāndur ki 172
havānuñ m. bārid i yābisdür kış şitā faşlı ol 174
bi 'l-külliyā m. fāsīd ola öyleye lāzım gelür ki hāşıl 271
olan oğlanuñ m. külliyā fāsīd ola zīrā 272
anlara mu 'tād olmağ ile elbet m. isti 'mālinden 284
fāsīd olur zīrā ma 'denüñ m. hārdur bunuñ 396
andan hāşıl olan gıdā gāyet eyü gıdādur m. kurıdur 449
andan hāşıl olan aşdur ve pirincüñ m. mu 'tedıldür 451
baklanuñ m. mu 'tedıldür şovukluğa māyıldür gıdāsı 459
kurıdur ve az yiyen hayvān çok yiyenden m. kurıdur 496
ot yiyenüñ m. kurıdur mīve ve sebze ve ot 498
yiyen hayvānuñ m. raṭbdur anları yimeyenden 499
gerek m. hār olana cāyızdır ammā şovuk olana cāyiz 518
ve hażmı güç m. hār olana isti 'mālī cāyızdır 522
bağarsıqlaruñ m. şovukdur hażmı güç balgamlı kan 526
hāşıl ider yürek m. hārdur ve hażmı güç 527
mizācı (ميزاجی) bārid i raṭbdur hażmı güç kalın ve 531
mu 'tedil kan olur kuyruk m. issidür ma 'deye 536
koyununuñ kendü m. raṭbdur huşuşā güccügi 576
serçenüñ m. hārdur beynisi ve hayāları şogan 637
gıdālanursa m. o gıdā mizācına döner hattā ağaclar bile 658
bulunur ve hem rühuñ m. anda işlāh olup 68
zarüretten işlāhı budur ki m. balgamī olan 844
isti 'māl eyleye ve m. şafrāvī olıcağ sirke 846
ve rakik gerek ammā **mizācı** (ميزاجی) balgamī olana 862
degıldür ammā yellidür ve tatlu olan şarāb m. şafrāvī 903
olana yarar ve ziyāde acı olan m. şafrāvī 905
döner ve m. şovuk olana eyüdü ve ekşi 907
zīrā baş ağrısı ider huşuşā m. şafrāvī 939
ma 'ideye kuvvet virür huşuşā m. şafrāvī 1022
yine zarar az olur ammā m. şafrāvī 1071
incinür ve içinde turmasına mizācı mütehammil olmaz 1297
gerek eger m. şafrāvī ve demevī ise i 'tidālile 1295
ervāh tahlil olmasına sebep olur ammā m. balgamī 1298
huşuşā m. şafrāvī olana ve hem çıkıldığı vaqt 1315
m.+ına laṭife kendü m. muvāfiğ ola mevād-ı şālihaya 252
her insānuñ kendü aşıl m. muvāfiğ ve münāsib 261
kendü m. mu 'tād olduğı gıdālar ile şimdi isti 'māl 282
olursa za 'ıf olur ve m. halel gelür 420
insānuñ m. karīb ola ve oğlāğ etinüñ 572
mizācı o gıdā m. döner hattā ağaclar bile tatlu 658
odı hāmmāma giren şāhib-devlet m. göre yakmağ 1294
m.+ınuñ dāyim kā 'ide-yi külliyeyi gözetmek gerek ma 'de m. hālinde 392
m.+lara leṭāfeti sebebinden cemī ' m. devādur sultānumuñ 624
ot ki ṭabī 'atı bārid i raṭbdur şafrāvī m. huşuşā 972
ṭabī 'atı bārid i raṭbdur şafrāvī m. gıdāsı 977
mübārek yokdur huşuşā şafrāvī m. gāyet 979
şafrāvī m. yarar ammā balgamī olanlara isti 'māl 981
ve ba 'zı m. tuz ile yincek zarar eksik 1064
virür ve huşuşā şafrāvī mādde m. ve 1355
m.+ları olan hayvānlaruñ m. yābisdür ellerde 490
külliyyā m. tāze iken bārid ü raṭbdur ammā 788

muḥāl [Ar.] sf. Olanaksız, boş.

m. varmağ m. olur ve eger er olursa 632

muḥalefet	[Ar.] <i>ad.</i> Muhalefet; ileri sürülen bir duygu, düşünce, karar ve eyleme veya bir kimseye karşı çıkma, karşı davranış.
m.	<i>mā-beyninde keyfiyyetlerinde m. yok idi maḥzā 318</i>
muharrā	[Ar.] <i>ad.</i> Ocak, baca.
m.	<i>güzel m. bişmiş ola gıdāsı kuvvetlücedür 441</i>
muḥaşşal	[Ar.] <i>zf.</i> Özet olarak.
m.	<i>üzerinde olmaya m. bunu gözetmek gerek ki 1142</i>
muḥaşşalu'l-kelām	[Ar.] <i>zf.</i> Sözü'n kısası.
m.	<i>semirdür ve menīyi arturur m. cevheriniñ 623</i>
muḥāṭıra	[Ar.] <i>ad.</i> Muhatara, korku verici durum.
m.+dur	<i>vāḳi' olur gāyet m. velḥāşıl ne gāyet 1391</i>
muḥkem	[Ar.] <i>sf.</i> Kesin, sağlam, dayanıklı.
m.	<i>issi eksilür şovuk m. olmamışdur bu havānuñ 173</i> <i>kiş eyyāmında ve hem kuvvetlüce m. kan ider hażm 443</i> <i>ve m. şıvayalar ve odı şavulmuş furuna koyalar tā 'akreb 1411</i>
muḥtebis	[Ar.] <i>sf.</i> Bir yere kapanıp kalan, tıkanan.
m.	<i>vāsıtasıla zīrā kaçan ki havā kalbde ziyāde m. olsa 70</i> <i>ol havā ziyāde m. olmasıla yanar tutuşur ve andan 71</i> <i>nefes alup virmek için ve ol m. nefesi çıkardmak 73</i> <i>ekşer evkātda havā içlerinde m. gider 181</i> <i>veyāḥūd ol artuk olan mevād m. olmak 301</i> <i>baṭī m. olan şular ki akmaya ve fi'l-cümle dadı 832</i> <i>olurda boğulur ziyāde m. olduğundan 1168</i> <i>içerüde m. olmağıla ziyāde kuvvet bulur ammā kuvāyı 1206</i> <i>ğarīziyye içerüde m. olmak ile kuvvetlenür bu ahlāṭı 1211</i> <i>içinde m. olan ḥāşā ḥuzūr-ı şerifden ahlāṭ 1246</i> <i>bi'l-fi'l issidür zīrā ki kızmışdur ve m. zīrā 85</i>
m.+dür	
muḥtel	[Ar.] <i>sf.</i> Bozulmuş, bozuk.
m.	<i>ḥāli m. ve müşevveş olur ne içeriye teveccüh 1220</i>
muhterik	[Ar.] <i>sf.</i> Yanmış, yanık.
m.	<i>def' olmağıla ḥiffet gelür ve külliyā m. sevdādan 1353</i>
mu'in	[Ar.] <i>sf.</i> Yardım eden, yardımcı.
m.	<i>hazmına m. olur faşlu 's-şālīs andan şoñra 370</i>
muḳaddemā	[Ar.] <i>zf.</i> Eskiden, evvelce.
m.	<i>beyānındadır ki zıkr olunur m. ma'lüm idinmek 336</i>
muḳaddime	[Ar.] <i>ad.</i> Bir olayın başlangıcı, ilk evre; temel.
m.	<i>fuşūla münkasim oldı m. budur ma'lüm 03</i>

	<i>vākıf oluna bir m. ve sekiz bābdur evvelki 16</i>
m.+ye	<i>bir m. hem sekiz bāba ve her bāb müte'addid 02</i>
muḳarrer	[Ar.] <i>sf.</i> Kararlaşımlı, kesin, sağlam.
m.	<i>ihtimālî yoḳdur miḳdārında müte'ayyin m. miḳdārdur 209</i> <i>idemez söyünmesi m. olur boḡulmaḳ tarıḳ ile 231</i> <i>oḡurdan boḡulmaḳ m. ola zīrā ki ḫarāret-i aşılyye 291</i> <i>aşılyyenüñ söyünmesi m. mevte bi'zzāt sebebdür 1379</i>
m.+dür	<i>oduñ sönmesi m. meger ol yaḡ dükenicek 216</i> <i>m. yāḫūd yaḡ ḳandīlden dökile zarfı 234</i> <i>bi-ḫasebi 't-tabī'e sebep olacağı m. ve ekser 279</i> <i>ḫarāret-i aşılyye söyünmesi m. ziyāde imtilādan 294</i> <i>bulunursa m. ki ol içerü dimāga çıkup zararı 1233</i>
muḳāvemət	[Ar.] <i>ad.</i> Bir karşı gücün etkilerine karşı koyma, direnme.
m.	<i>şovukluḡı ḫammāndan ḫāşıl olan ḫarārete m. idüp 82</i>
muḳavvī	[Ar.] <i>ad.</i> Kuvvet ilacı, tonik.
m.	<i>ile ve zencebīl ile ziyāde m. olur ve tırna 638</i>
muḳayyed	[Ar.] <i>sf.</i> Baḡlı olan, baḡlanmış.
m.	<i>örtülmesine m. olmaḳ gerek zīrā aḡulı olur 413</i>
munḳabız	[Ar.] <i>sf.</i> Toplanmış, büzülmüş, sıkıntılı.
m.	<i>ḫayvānī ḡam sebebinden m. olur içerüde cem' 1167</i> <i>gibi zīrā ibtidā'-yı rūḫ-u ḫayvānī içerüye m. olur da 1171</i>
munḳaṭı'	[Ar.] <i>sf.</i> Ara verilmiş, kesilmiş, son bulmuş.
m.	<i>esüp m. olmaz ammā şehirlerüñ havāsınıñ ḡāyet 131</i> <i>ḫayātı tız m. olmaḳ gözikür ammā giç ölen 715</i> <i>ḫareket m. olmaḳ gerek ve ḫareketüñ eḡdālı oldur ki 1153</i>
murād	[Ar.] <i>ad.</i> Murat, istek, amaç.
m.	<i>bināları ve tar yolları havāyı m. üzerine esdürmez 180</i> <i>ḫalvete m. üzerine ve ziyāde toḡ iken ḫammāma girmek 1308</i> <i>'ışḳda ḡāyet ziyāde m. idinür ki ol 1337</i> <i>ḳonulan ḫālet-i fi'le gele m. ḫāşıl olsun 1338</i> <i>teveccüh aḫadur ve ol m. bu fi'l 1339</i> <i>nev'inüñ laṭīfi ve ekmelidür tabī'atda m. idinür ki 1345</i>
m.+ı	<i>bir māddeye teveccühi meyl eyleye m. taḫsīl itmek 1341</i> <i>içün m. ḫāşıl olduḡından şoñra 'ışḳ 1342</i>
musā	[Ar.] <i>ad.</i> Özel ad; Hz. Musa.
m.	<i>ḫazreti m. (م) balıḡıdur zīrā deñizi şaḳ 765</i>
mu'tād	[Ar.] <i>sf.</i> Alışılmış olan.
m.	<i>mizācına m. olduḡı ḡidālar ile şimdi isti'māl 282</i> <i>ise elbetde anlara m. olmaḳ ile elbet mizācı 284</i> <i>günde bir kerre yimege m. olmuşlardur iki kerre 417</i> <i>ve günde iki kerre yimege m. olan bir kerre yiyecek 419</i> <i>ḫalāş idüp yeyni olmaḡa m. ider ve hem 1112</i>

şakınmak gerek ammā m. olan öyleden 1239

mutavasıt [Ar.] *sf.* Ortalama, orta.

m. *gerek m. hāli gözlemek gerek ve hāşā huzūr-ı 1393*

mu'tedil [Ar.] *sf.* Aşırıya kaçmayan, orta yolu tutan, uysal.

m. *havā mizācı m. olur ne issi ve ne şovukdur 169*
etden m. kan olur kuyruk mizācı issidür ma'deye 536
zīrā yā az ola yā çok ola yā m. ola veyā 1121

m.+dür *oldur ki m. ola ne ziyāde tīz ve ne ziyāde berk 1154*
havā-yı m. ammā yübüseti ğarb havāsından artucağdur 157
andan hāşıl olan aşdur ve pirincüñ mizācı m. ammā 451
mizācı m. şovukluğa māyildür gıdāsı 459
andan hāşıl olan kan m. yazda ve 483

m.+ini *tabī'atı m. ğāyet laţıfdür tīz hazm olur 573*
oluna şığır dili tabī'atı m. sevdāvī 919
havānuñ ğāyet laţifini ve m. ihtiyār idevüz 108

muttaşıl[Ar.] *zf.* Ara vermeyen, sürekli.

m. *oña bedel mā-[ye]teħallel dırlar ve m. mādāmki 218*
bedel ola ve m. mādāmki taħlil olan ruţubet 257
yābisdür ve andan ğayrı yābānī olanlar m. hareket 506

muvāfık [Ar.] *sf.* Yerinde olan, münasip olan.

m. *laţıfeye kendü mizācına m. ola mevād-ı şālīhaya 252*
her insānuñ kendü aşıl mizācına m. ve münāsib 261
ne kadar haddizātında mizāc-ı insāna m. nefāyis 287
südüñ eyüsi ve laţıfı mizāc-ı insāna m. ve münāsib 553

muza'af[Ar.] *ad.* İki kat, katmer.

m. *cimā'dan hōd m. olmaz za'fa'f üzerine 1390*

mużır [Ar.] *sf.* Zararı dokunan, zararlı.

m.+dur *ğāyet m. ve tuzlu balıklardan dāhı ğāyet şakınmak 1455*

mübārek [Ar.] *sf.* Mübarek; bolluk getiren, aziz.

m. *andan m. yokdur huşuşā şafrāvī mizāclara 979*

mübāşeret [Ar.] *ad.* Bir şeye başlama, girişme.

m. *mümtelī olsa yimekle bivechin cimā'a m. olunmaya 1385*
aç iken dāhı m. itmek olmaz zīrā beden 1388
issi memleketde ziyāde cimā'a m. itmekden 1399

mübtelā[Ar.] *sf.* Hastalığa tutulan.

m. *emrāzına m. olur meşelā hāşā huzūr-ı şerīfden 1256*

mücerreb [Ar.] *sf.* Denenmiş, tecrübe edilmiş.

m.+dür *anuñ etini diş üstine uralar ğāyet m. ve cemī' 1451*
m.+leri *menīyi ziyāde arturur ve hīnd m. eyitmişler 456*

- müdāfi‘a** [Ar.] *ad.* Müdafaa, savunma, koruma, karşı durma.
- m.** *gibi m. itmek olmaz meger kāzib-i iştiḥā ola 348*
- mü‘eşşir** [Ar.] *sf.* Etken olan, etkili, tesir eden.
- m.+dür** *ağacı ve toḥmı ve yağı gāyet m. ve daḥı ḥarşef ki 1423*
- m.+e** *bundan kuvvetlüce m. devā yokdur ebegümece 976*
- müfīd** [Ar.] *sf.* Yararlı.
- m.** *bişüp gāyet lezīz ve m. olup ve hem 921*
- m.+dür** *gāyet m. kerevüs tabī‘atı ḥārr u yābisdür 928*
- müfsid** [Ar.] *sf.* Bozan, kötüleştiren.
- m.+i** *(العيانباشه) m. ḥarāmiler öldireler ve bu şartla ki 266*
- mühimm** [Ar.] *sf.* Mühim, önemli.
- m.** *gerekli ve m. budur zīrā ki bedenümüzüñ terkibine lāzım olduğı 62*
- mühimmāt** [Ar.] *ad.* Önemli ve gerekli olan şeyler.
- m.+dan** *koşudur ve beden-i şihḥatine ehemmi-ü m. oldur ki 1245*
- m.+larındandır** *ehemmi-i m. bunlarsuz ḥayāt-ı insān mümid olmak 1275*
- mühlik** [Ar.] *sf.* Yok eden, tehlikeli.
- m.+dür** *ve ekşer ahvālede bu maraḥ m. meger vaktinde 299*
- ağulı olur m. yimegüñ evkātünüñ beyānındadır vācib 414*
- mühmel**[Ar.] *sf.* Bırakılmış, terk edilmiş, anlamsız.
- m.** *yābisdür ve andan ḥabīs m. zarar o nihāyet 949*
- m.+dür** *rāyihası ola gāyet m. ve eti yumşak olan 706*
- ve mühmeldür (محملدر) ḥammāmuñ kendüñüñ 1286*
- m.+ini** *nihāyetdedür ve sıtmalaruñ mühmelini (محملنى) ihdās 1042*
- mühmelāt** [Ar.] *ad.* Anlamsız ve boş sözler.
- m.** *ḥuzūr-ı şerīfden fażalāt ve m. [ve] ölüler 183*
- mümid** [Ar.] *sf.* Bir şeyin oluşmasına veya yapılmasına yol açan, yardımcı.
- m.** *sebeb ve m. olan ve şihḥatini ḥifz iden altı 05*
- bunlarsuz ḥayāt-ı insān m. olmak 1275*
- mümkün** [Ar.] *zf.* Mümkün.
- m.** *fāhişdür m. oldukça çigini yimekten ziyāde 1044*
- gerek belki m. olsa memeden emmek gerek 562*
- itmekdedür m. oldukça ziyāde şaḫınmak gerek ki 1384*
- mümted** [Ar.] *sf.* Uzayan, uzanan.
- m.** *vechile m. olur kendü ḥāline kalıncaḫ 263*
- bākī ve m. olmak için ‘alemiñ ta‘mīrine cimā‘a 1328*

mümtelî	[Ar.] <i>sf.</i> Dolmuş, dolu.
m.	<i>ma'ide m. olsa yimekle bivechin cimâ'a mübâşeret 1385</i>
mün'akis	[Ar.] <i>sf.</i> Yansıyan, ters çevrilmiş.
m.	<i>karşusunda olan şehre m. olup kızdurur 124</i>
münāsib	[Ar.] <i>sf.</i> Münasip, denk, uygun.
m.	<i>ikinci faşıl m. olan vaḳti beyân ider ikinci 52</i> <i>beyânındadır ikinci faşıl m. olan vaḳti beyân ider 59</i> <i>her insânuñ kendü aşıl mizâcına muvâfık ve m. ola 261</i> <i>issilerde m. ğidâdur faşlu's-sâdis yinilen hayvânlaruñ 484</i> <i>eyüsi ve laḳîfi mizâc-ı insâna muvâfık ve m. hatun 553</i> <i>kendüye m. hareketi vardır meşelâ nefes aletleri ki 1132</i> <i>uyanıklık m. olan zamâni beyân ider bunı ri'âyet 1229</i> <i>cimâ'uñ m. olan vaḳtin ta'yin itmekdedür 1383</i> <i>şerîfine m. hayâlardan hâşıl olan memeden 543</i> <i>şerîfine m. ve kanın hiddetini giderür tavşan etinüñ 584</i> <i>mizâc-ı şerîfine gâyet m. ve bi'l-hâşşa 974</i>
m.+dür	
münāsibet	[Ar.] <i>ad.</i> Uygunluk, sebep.
m.+i	<i>havânuñ bedeni insâna fâyidesi ve m. beyânındadır 18</i> <i>evvelki faşıl ğidâlaruñ beden-i insâna m. ve ne 24</i> <i>faşıl-ı evvel havânuñ beden-i insâna m. ve 60</i> <i>faşıl-ı evvel ğidânuñ beden-i insâna m. ne sebebdendür 194</i> <i>şerîfine m. vardır zîrâ balığuñ ruḳûbetiyle 781</i> <i>mizâc-ı şerîfine m. vardır kesdanenüñ 1078</i>
mündefî'	[Ar.] <i>sf.</i> Def edilmiş.
m.	<i>şoñra m. olur ve eger uykuya kudreti olmaz 366</i> <i>bile menîle m. olur külliyâ bedene ol mevâd 1352</i>
münfa'il	[Ar.] <i>sf.</i> Kendisine yapılan herhangi bir şeyden alınmış olan.
m.	<i>adamuñ rûḥ-ı nefsâniyyesi mütenebbih ve m. olur 1176</i> <i>bakmak ile nefis m. olur yigrenür kendünüñ 1189</i> <i>ol cânibe fi'l-hâl m. olur ve ba'zı evḳât 1193</i>
münḥaşır	[Ar.] <i>sf.</i> Bir şeye özel durumda olan.
m.	<i>taşralarına çıkar ve gâh içerde m. olur feraḥdaki 1160</i>
münḳalib	[Ar.] <i>sf.</i> Bir biçimden başka bir biçime giren, değişmiş.
m.	<i>zararı var şafrâya m. olur deriden hâşıl 537</i>
münḳasim	[Ar.] <i>sf.</i> Parçalara ayrılmış olan, kısım kısım edilerek bölünmüş olan.
m.	<i>fuşûla m. oldı muḳaddime budur ma'lûm 03</i>
mürekkab	[Ar.] <i>sf.</i> ...den meydana gelen.
m.+dür	<i>ve ba'zı var ki bu ikisinden m. ne gâyet tîz 1124</i>

mürettib	[Ar.] <i>sf.</i> Düzenleyen, tertipleyen.
m.	<i>haylî zararlar itmesinden m. olur ammā 1332</i>
müshil	[Ar.] <i>sf.</i> Müshil, kolaylaştıran, bağırsakları çalıştırarak dışkıının kolaylıkla dışarı atılmasını sağlayan.
m.	<i>def'î m. şerbet tarîkiyle olunca bedene zararı 1102</i> <i>ide m. şerbet zararından ihtiyâî idüp ve hem 1104</i>
müstaḥkem	[Ar.] <i>sf.</i> Sağlamlaştırılmış, sağlam.
m.	<i>zamāndur ki tamām şovuk m. olmuşdur havā bu 175</i>
müşevveş	[Ar.] <i>sf.</i> Karışmış, kapalı.
m.	<i>hālî muḥtel ve m. olur ne içerüye teveccüh 1220</i>
müte'addid	[Ar.] <i>sf.</i> Sayısız çeşitli, bir çok.
m.	<i>bir muḳaddimeye hem sekiz bâba ve her bâb m. 02</i> <i>şürü' idelüm her birine birer m. bâb eyledük 13</i> <i>ve her bâba m. fuşül eyledük ki vâkıf olmağa 14</i> <i>bir dürlü hażmı vardır m. ta'āmlar ma'dede vārid 390</i>
müte'affin	[Ar.] <i>sf.</i> Bozulup çürüme sonucu kötü koku yayan, kokuşan.
m.	<i>ve cîfeler ve yimeklerden artan m. olan nesnelere 184</i> <i>ki kendü yumurdlar ve kimi balçıkdan ve m. yirlerden 650</i> <i>yumurdasından hāşıl ola ammā balçıkdan ve m. yirlerde 652</i> <i>olduğı sebebden çok turmağ ile tîz m. olur 827</i>
müte'ayyin	[Ar.] <i>sf.</i> Apaçık belli olan.
m.	<i>yaradılışında bir m. ve mütenāhi miḳdār harāret 198</i> <i>ihtimālî yoḳdur miḳdārında m. muḳarrer 209</i> <i>ruḫbet-i aşılyenüñ hōd miḳdārı m. ve mütenāhi 245</i>
müte'essir	[Ar.] <i>sf.</i> Bir olay veya durumun etkisi altında kalmış olan.
m.	<i>hinde ziyāde m. olmadukları ve doymadukları 322</i>
müteğayyir	[Ar.] <i>sf.</i> Değişen, bozulmuş.
m.	<i>ammā kendü cevherî m. ola yaramazlığa 112</i> <i>ziyāde issi olmasına sebep olur ve gāh havā m. olur 115</i> <i>ammā bu didüğümüz evzā' m. ola 1151</i>
müteḥabbis	[Ar.] <i>sf.</i> Kendini bir yere gizleyen.
m.	<i>ve tatlu aḳar şularda bulunan ammā m. şularda 690</i>
müteḥallil	[Ar.] <i>sf.</i> Erimiş, sökülmiş.
m.	<i>ve içinde sākin olanlardan m. olan hāşā 182</i> <i>bir yağ daḫı ilḫāk oluna m. yanan yağ bedelinde 217</i> <i>konmuşdur andan hāşıl olur ve andan m. olan 255</i> <i>ruḫbet-i aşılliyeden m. olan yirine bedel 276</i> <i>olıcak m. olandan ziyāde artuğ ola ve bir 290</i> <i>ider de m. olur ve gamdan daḫı gāyet gamgîn ḫaber 1165</i>

ve **mütehällil** (متھال) olan maddeleri dutar erimekten men' 1209

- mütehammil** [Ar.] sf. Maddi ve manevi bir yükü kaldırmaya, güç bir işi yapmaya elverişli olan; dayanıklı; dayanabilen.
- m.** olunucağ mizāc m. olduğundan bedel mā-yeteħallel 289
incinür ve içinde turmasına mizācı m. olmaz 1297
balğamī olunca artucağ issiye m. olur ve külliyyā 1299
mizāc m. olduğundan ziyāde ola zarararı nihāyetde 1358
- müteħarrif** [Ar.] ad. Yön değiştirme, yer değiştirme.
- m.** sebebden m. olan mīzāc iřlāħa kābil 274
isti 'mālinden m. ve müteşarrır olmayıncağ olmaz 285
- müteħarrık** [Ar.] sf. Hareket eden, kımıldayan.
- m.** varıdı ve anlara te'emmül itmegile nefesleri m. olup 1192
- mütenāhi** [Ar.] sf. Biten, sona eren.
- m.** yaradılışında bir müte 'ayyin ve m. miğdār ħarāret 198
ařliyyenüñ ħōd miğdārı müte 'ayyin ve m. miğdārdur 245
- m.+dür** řarābuñ menāfi 'i ğayrı m. 'ad itmek lāzım 891
- mütenebbih** [Ar.] sf. Uyanık, intibah eden.
- m.** adamuñ rüħ-ı neřsāniyyesi m. ve münfa 'il olur 1176
- müteşarrır** [Ar.] ad. Hareket.
- m.** isti 'mālinden müteħarrıf ve m. olmayıncağ olmaz 285
- müteveccih** [Ar.] sf. Bir yere, bir şeye veya kimseye dönmüş olan, yönelmiş.
- m.** içerüye m. olur ve uyķunuñ fāyidesi 1204
- m.+dür** ħarāret içerüye m. zīrā uyķu ħarāret-i ğarīziyye 1222
- mütevellid** [Ar.] sf. Dünyaya gelen, oluşmuş, belirmiş.
- m.** ve yirlerüñ havāsına daħı ğāħ içinde m. olan 161
laşifinden m. olan buħārdur bu rüħuñ ma 'deni ħalbdür 66
onda m. olur ve dāyimā meskenidür içinde 67
- müyesser** [Ar.] sf. Kolay olan, kolay yapılan.
- m.** emrdür ki bu altı emirsüz ħayāt-ı insān m. degildür 06
ki ħayāti insān ansuz m. degildür ma 'lüm 196
- m.+dür** aşliyyeye daħı gele ilħāk oluna řiħħat m. 258
- nabız** [Ar.] sf. Nabız, kalp atış belirtisi, vurum.
- n.** sebab budur ki **nabz** ve cemī' teneffüsüñ aletleri yirine 94
řerāyindür ve **nabz** ki ol tamarlaruñ birisidür 96
- n.+a** birinde miğdārınca **nabza** ve yürek tiz atıldığına 93
- n.+ları** etrafdan n. külliyyā dōrt biş ğün ölmekden 324
- n.+uñ** çalışurlar ve **nabzuñ** hareketleriniñ iħtilāfına sebab budur 103
- nabz** bk. nabız

- nāfi** [Ar.] *sf.* Yararlı, faydalı.
- n.+dür** *hāşıl olan hastalıklara n. turıncuñ 1026*
cigere n. ki sāyir ekşiler zarar ider armud ki 1029
- naḥif** [Ar.] *sf.* Zayıf, cılız.
- n.** *ve n. olmaya yāḥūd anasından ve babasından 268*
- nā' nā** [Ar.] *ad.* Nane.
- n.+nuñ** *yaz eyyāmu ola n. tabī'atı ḥārr u yābisdür 924*
- nārdenk** [Far.] *ad.* Nar, erik, kayısı, vişne gibi meyvelerden yapılan pekmez.
- n.** *ve şoñradan vāki' olan yimegi koruklu ve n. ile 887*
- nāşī** [Ar.] *sf.* Ortaya çıkan.
- n.** *ğıdālardan n. olur veyāḥūd evvelki kendü 281*
- naẓar** [Ar.] *ad.* Nazar, göz atma, bakma, bakış.
- n.** *hareketi ufağ ve ince nesnelere n. itmekdür ve kulağūñ 1135*
- naẓīr** [Ar.] *sf.* Benzer, eş, örnek.
- n.+i** *raḥbdur şafrāvī mizāc olana n. yokdur 1056*
- nāzūk** [Far.] *sf.* Nazik, narin.
- n.** *ve südden laṭif ve n. ğıdā yokdur ḥattā ğāyet 560*
n.+dür *ba'zı ma'ide olur ki ğāyet ḥār ve n. 393*
- nāzūklük** ["nāzūk" Far.] *ad.* Naziklik, tazelik.
- n.** *zīrā nāzūklügi cihetden sağılduğundan şoñra 563*
- ne** [Tr.] *zm.* Ne; soru zamiri, hangi şey.
- n.** *güz ve kış havālarında anlarda n. tağyīr bulur 22*
ve n. cihetden lāzım ve zārūrīdür ikinci faşıl ğıdānuñ 25
zamānu vakti ve n. maḳūle ğıdā olmağ gerek üçüncü 26
n. vağt girmek cāyızdır fāyidesin ve zārarı beyānındadır 56
itdügi ğıdālara nisbeti olmaya ve n. kadar şālīḥ ğıdālar 283
n. kadar ḥaddizātında mizāc-ı insāna muvāfiğ nefāyis 287
şāyir a'zādān kavīdür söyledükleri n. ḥīn mevıde 329
olmasun ki devāya qarīb ola ve n. beñzer ola 339
yimekten ise zīrā ta'ām n. kadar ğalīz ise az olmağın 386
ve ḳalyeler ve bu maḳūle lezīzce yimekler n. kadar ḥazmı 399
vechi bişmesinde çok ḥālet tağyīr virür zīrā n. kadar 403
ve ağ etmek ki kepekden n. kadar pāk ve aru ise 428
olmaz zīrā leṭāfeti sebebinden ma'dede n. ki 566
gerek zīrā her nesne n. ğıdādan ğıdālanursa 657
ḥabīs olur n. kadar n. kadar cins-i laṭif 684
ve balığūñ rengi n. kadar ağa meyil ise gerek çig 702
eyüsidür ve n. kadar ḳanı az ise eylügi daḥı 709
zīrā cemī' balığūñ n. kadar şerāṭ-i maḥmüdesi varısa 754
ol kadar issi olmaz tuzlu balığūñ yimesi n. kadar 791
ve ḳardan eriyen şular n. kadar eridükleri ḳardan 849

tabī'atı hārr u raḥbdur ma'dede n. ki yaramaz hılṭ 1074
ola ve n. gāyet baṭī ola ve bundan gayrı envā'ı 1125
üçüncü faşıl harekete n. vakt başlamak 1138
gerek ve n. vakt vāz gelmek gerek anı beyān ider 1139
ve ḳabẓdan beden-i insāna n. lāzım gelür fāyidede 1242
ammā vāfire mevād irüp taḥlil olunur ise her n. 1269
sebeb olur ve ḥammāmuñ havāsı ve yiri n. kadar 1291
cimā' n. cihetden lāzım olmuş fā'idesin ve zararın 1326

ne... ne... [Tr.] bağ. Ne... ne... ed. Karşılaştırma edatı.

n...n. *üçüncü faşıl harekete n. vakt başlamak gerek ve n. vakt 47*
havā mizācı mu'tedil olur n. issi ve n. şovukdur 169
münāsibeti n. sebebdir ve n. cihetden zarūrī ve lāzımdur 195
bu ikisinden mürekkebdür n. gāyet tiz ola ve ne gāyet baṭī 1124
mu'tedil ola n. ziyāde tiz ve n. ziyāde berk 1154
meşelā gündüzün n. eşkāl ve n. şüretler görmüş ola 1177
hāl vardır ki n. uyumak ve n. uyumamaktadır andan 1218
muḥtel ve müşevveş olur n. içerüye teveccüh ider n. taşraya 1220
müşevveş olur n. içerüye teveccüh ider ve n. taşraya teveccüh 1221
muḥāṭıradur velḥāşıl n. gāyet toḳ iken olmak gerek n. gāyet 1391
toḳ iken olmak gerek n. gāyet aç iken olmak gerek 1392

nebāt [Ar.] ad. Bitki.

n. *faşlu'l-hāmısi yirde biten nebāt-ı ḥubūbātdan 421*

nefāyis [Ar.] ad. Herkes tarafından beğenilen ve güzel bulunan şeyler.

n. *ḥaddizātında mizāc-ı insāna muvāfıḳ n. ve leṭāyif 287*

nefes [Ar.] ad. Nefes, soluma, soluk.

n. *i'tidāl bulur nefis (نفس) ile alınan tāze havā 69*
yaratmışdır ki n. alup virmek için ve ol muḥtebis nefesi 73
sebeb oldur ki çıkan issi n. yirine tāze şovuk 76
incindüğine sebeb budur ki ḥammām kendü nefesi havāsı ile 84
bunların cemī'si n. alup virmek için yaratılmışdır 97
tiz atılır içindeki olan issi n. tizliğile 101
münāsib hareketi vardır meşelā n. aletleri ki 1132
n.+i *nefes alup virmek için ve ol muḥtebis n. çıkardmak 73*
şovuk n. tiz alup virmeğe ihtiyāc kavīdür 99
aḡzı ve n. ḳoḳar olsa anı yimek ile gider 1053
n.+üñ *menfezi yokdur öyleye virilen n. yirine gelecek havā 86*
n.+leri *varıdı ve anlara te'emmül itmegile n. müteḥārrik olup 1192*

nefis [Ar.] sf. Nefis, herkesçe beğenilen, istek uyandıran, çok güzel.

n. *beyānındadır iki faşıldır evvelki faşıl nefis ḥammāmuñ 54*
ne kadar n. ve laṭif ḡidā ise ḡalīz vechile bişicek 404
ola gāyet laṭifdür ve nefis şarāb laṭif 897

nefs [Ar.] ad. Kişinin öz varlığı, benlik, ruh, öz, temel, asıl.

n. *ḳarışmaz nefis-i havā kendü hāli tabī'atı üzerinde pāk 188*
vaktde yimek yaramaz cāyiz degıldür nefis-i beyni şovukdur 516
sevdāvī ḳan ider zīrā nefis-i sevdānuñ ma'denidür 525
bakmak ile nefis münfa'ıl olur yigrenür kendünün 1189
sebeb budur ki nefis-i insānda olan ḳuvā-yı tabī'iyede 1335
n.+üñ *mādāmki fī'l-cümle n. iştihāsı variken 364*

nefsāniyye [Ar.] *ad.* Düşmanlık duygusu, gizli gizli kötülük düşünme.

n. *sükün sükün-ı nefsāniyye beyānındadır bir faşıldır beşinci bāb 49 ve sükün-ı nefsāniyye oldur ki 'irāz-ı nefsāniyyeden 1156 hāşıl olur ve 'irāz-ı nefsāniyye oldur ferah 1157 kuvā-yı nefsāniyye ruṭubet bulur huzūr itmegile ve andan 1207*

n.+den *ve sükün-ı nefsāniyye oldur ki 'irāzı nefsāniyyeden 1156*

n.+si *adamuñ rüh-ı nefsāniyyesi mütenebbih ve münfa'ıl olur 1176*

nemnāk[Far.] *sf.* Nemli.

n. *gāyet ruṭubetlü ve n. kan ider ve gıdāsı orta 534*

nesne [Tr.] *ad.* Nesne, cansız varlık, şey.

n. *zıd olan n. karışmaya sıhḥate sebep olur 111 gerek zırā her n. ne gıdādan gıdālanursa 657 aka hem ol toprağa bir ecnebī n. karışmaya yā taşlar 805 şu ile bişen n. tız bişer ve vezni ḥaṣṣ olan 820 degıldür buz ve kar kendü pāk laṭīf içinde n. karışmış 851 oluncağ n. haberini viricek helāk ola zırā 1163 gārīziyye içerülerdedür hażm idecek n. arar 1236 def' olunmağa n. olicağ (بوجه من الوجود) anı 1263 ve çıkınca bi'l-fi'l şovuk n. içmekden ziyāde ihtiyāt 1317*

n.+den *balık üç n. hāşıl olur kimi yumurdadan 649 balık dağı dört dürlü n. gıdālanur biri 661*

n.+ler *cıfeler ve yimeklerden artan müte'affin olan n. havāya 184*

n.+lerden *degül imiş gāyri gālīz suya karışur n. gıdālanurmuş 717 gālīz n. gıdā yiyeni kendüde dağı bākīdür 719*

n.+lere *hareketi ufağ ve ince n. nazar itmekdür ve kulağıñ 1135*

n.+lerle *cerblü ve yağlu n. bişmiş ola ve baklanuñ 458*

n.+lerüñ *idelüm faşıl yinilen ve içilen n. beyānındadır 335 ol binā olunduğı n. ḥuşūşā eger 1284*

n.+ye *harekete kāşid iden üç n. ri 'āyet itmek gerek 1145*

nev' [Ar.] *ad.* Cins, tür.

n.+inde *hāşıl olan dağı n. kāmīl şūret ve 1349*

n.+ine *kendü beğā-yı nev'ine sebep olicağ aḥsen ve ecmel ve ekmel 1346*

n.+ini *beyān ider ḥağ (سبحانه و تعالی) insānuñ n. 1327 konulan ḥūlet-i nev'ini ibkā itmek için ḥāl-i 'ışkda 1336*

n.+inüñ *insān n. laṭīfi ve ekmelidür ṭabī'atda murād idinür ki 1345*

nice [Tr.] *zf.* Nasıl.

n. *esbābdur ve birer birer mizāc-ı insānda n. vāki' olur 241*

nihāyet [Ar.] *sf.* Nihayet, son, son derece.

n. *eyü gıdādur ammā n. derecede yiller hāşıl olur 460 ve at ve eşek ve deve etleri n. derecede gālīz 594 ise zırā gıdāları n. ḥabāşetdedür 685 şerāṭile gāyet yüksek yirden ağalar n. derecede 815 olan şarābuñ zarar n. derecededür 908 yābisdür ve andan ḥabīş mühmel zarar o n. derecede 949 bu sebebden n. derecede ihtiyāt idüp 1262 bu cihetden n. derecede ihtiyāt lāzımdur 1380 fāyidesi n. derecededür ve 'akreb ma'cünü 1431 dağı n. fāyidesi çokdur ve yumurda kabuğı 1432*

n.+i	<i>ecnāsınuñ n. yokdur bu zıkr olunan şerāṭi 771</i>
nihāyetde	[“nihāyet” Ar.] <i>zf. Sonuçta, sonunda.</i>
n.	<i>ğāyet irakdur ve n. deriñdür ve hem kuvvet ile 811 ğāyet laṭifdür n. tiz hazm olup tamarlarda 871 ma‘deye kuvvet virür ammā dimāğa n. zararı 929 harāb ider hem dimāğa zarar n. olup 944 zararı n. olsa gerek ve külliya ziyāde aç olıcağ 1234 mütehammil olduğundan ziyāde ola zarar n. olur 1358</i>
n.+dür	<i>zararı n. meger kebāb ola vāfir büber ve karanfil 578 zararı n. ördek gıdāsı azdur zīrā hazmı 609 bedene n. çok emrāza kefaretdür ammā 831 za‘f olan adama zarar n. ammā 854 şarāb içmesinüñ zarar n. ammā aç 877 olana zarar n. zīrā şarḫ şafrāya 906 bāritdür ve cemī‘si ma‘deye zarar n. almanuñ 1038 zararı n. ve sıtmalaruñ mühmelini ihdās 1042 zararı n. meger gāyet zarūret icāb ide 1103</i>
nihāyetsüz	[“nihāyet” Ar.] <i>sf. Sonsuz.</i>
n.	<i>kabızdanki didigümüz ihtibās budur n. habīs 1257</i>
niḳris	[Ar.] <i>ad. Pürin metabolizması bozukluğu sonucunda el ve ayak parmaklarında, topuklarda, eklemlerde meydana gelen hastalık.</i>
n.+dür	<i>ayak ağrısı ki n. ve sinirlerüñ enginar 966</i>
nīl	<i>Özel ad. Nil nehri.</i>
n.	<i>ğāyet evlāsıdur n. şuyı gibi zīrā bıñar başı 810</i>
nisbet	[Ar.] <i>ad. Karşılaştırılan iki şey arasındaki oran, ilişki.</i>
n.+i	<i>havāsınuñ n. ulu şehirlerüñ havāsıyla şāfi pāk 177 şunuñ n. gibidür zīrā ulu şehirlerüñ yüksek 179 yağa n. olmaya gāyırı dürlü yağ ola yā evvelkiden 226 itdügi gıdālara n. olmaya ve ne kadar şālih gıdālar 283</i>
nişasta	[Far.] <i>ad. Nişasta; buğday, patates gibi bitkilerden özel usullerle çıkarılan, daha sonra da mayalanma ile şekere dönüşen una benzer madde.</i>
n.+nuñ	<i>olıcağ n. tabī‘atı hārr u yābisdür ammā 444</i>
noḫūd	[Far.] <i>ad. Nohut.</i>
n.	<i>köki ve kara nohūd (نهود) huşūşā nohūduñ şuyı ve haṭmī 1415</i>
n.+uñ	<i>olur n. tabī‘atı hārr u yābisdür süddeyi 465 köki ve kara nohūd huşūşā nohūduñ (نهودك) şuyı ve haṭmī 1415</i>
nūr	[Ar.] <i>ad. Nur, aydınlık, ışık.</i>
n.+uñ	<i>yinicek menīyi ziyāde ider ve göz n. arturur 1090</i>
n.+una	<i>yaramaz degıldür ve göz n. haylice kuvvet virür 955</i>
o	<i>bk. ol (Sıfat)</i>

od [Tr.] *ad.* Ateş.

- o.** yağ lâzım olduğu gibi zîrâ yağ olmasa *ot* 204
yakmak ile ve kurutmak ile kandildeki *ot* 214
otdan ayrıla *ot* yağsuz kalınca söyünmek 233
- o.+a** dağı *o.* meşeldür yanacağı mādde ruḫbet-i aṣliyyedür 244
- o.+dan** *otdan* ayrıla *ot* yağsuz kalınca söyünmek 233
- o.+ı** olana *o.* hammāma giren şāhib-devlet mizācına göre yakmak 1294
ve muhkem sıvayalar ve *o.* şavulmuş furuna koyalar tā 'akreb 1411
- o.+uñ** dükencek *o.* sönmesi muḳarrerdür meger ol yağ dükencek 216
ve gāh olur ki kandilde yanan *o.* üzerine bir 228
zarfeskiyüp delinmek ile *o.* yağıla ictimā'ına 236

oğlan [Tr.] *ad.* Oğlan.

- o.** olan *o.* bir hayālî olur tāvus yigirmi 613
kalur da hāşıl olan *o.* ol taşavvur itdüğü 1179
- o.+uñ** olan *o.* mizācı külliyā fāsīd ola zîrâ 272
yimesine itmān ider ise toğan *o.* huyı ve 1010

oğlak [Tr.] *ad.* Oğlak; keçi yavrusu.

- o.** insānuñ mizācına qarīb ola ve *o.* etiniñ 572

oğur [Tr.] *ad.* Zaman, sebep.

- o.+dan** üzerine bir *o.* vāfir yağ kona ol ol kadar yağ uñ 229
ve bir *o.* boğulmak muḳarrer ola zîrâ ki harāret-i aṣliyye 291

ol [Tr.] *zm.* O; üçüncü teklik kişi.

- o.** karşıusunda yüzine bakan yā aña te'emmül iden *o.* daḫı 1186

ol [Tr.] *zm.* O; işaret zamiri.

- o.** oğurdan vāfir yağ kona *o.* (ol) kadar yağ uñ 229
veyāhūd *o.* artuḳ olan mevād muhtebis 301
gerek bişmiş ikenden soñra ola *o.* kadar 703
itdigi vaktini *o.* daḫı iki bölündi bir yüzi aḳ 766
olan *o.* daḫı zararadan hālî degıldür on dördüncü 995
göricek *o.* da öyle ider meşelā bir kişi ekşiler 1183
muḳarrerdür ki *o.* içerü dimāğa çıkup zararı 1233
ve teveccüh *o.* deñlü olmaz ve şekli ḫasene teveccüh 1343
taşı tağıdan ve bilde olan taşı bile *o.* koşdurur 1407
- o.+dur** sebep *o.* ki çıkan issi nefes yirine tāze şovuk 76
sebeb *o.* ki içerüdeki harāret gāyet kavīdür ve 80
lâzım *o.* ki tutuşup yanmasına bir mādde ola 206
daḫı *o.* ruḫbet-i aṣliyye bi'l-külliyyā dükencek 330
olur ve etmegüñ eyüsi *o.* ki ayırtlanmış aḳ 424
yirlerden ve kimi kumdan eñ eyüsi *o.* ki kendü 651
eñ eyüsi *o.* ki gāyet deriñ yirlerde ola ve ol 692
ve bir yüzi kara olduğına sebep *o.* dirler 767
hazmı ve şunuñ gāyet eyüsi *o.* ki akar çeşme 803
eyüsi *o.* ki şafrāvī mizāca gāyet aḳ 861
munḳaṭı' olmaḳ gerek ve hareketüñ efdalı *o.* ki 1153
ve sükūnı nefsāniyye *o.* ki 'irāz-ı nefsāniyyeden 1156
hāşıl olur ve 'irāz-ı nefsāniyye *o.* ferah 1157
ulaşduğına sebep *o.* ki anlaruñ habāsetine 1188
koşdurur ve beden-i şihhatine ehemm-ü mühimmātdan *o.* ki 1245
faşıldur hammām tebdīrlerinde hammāmuñ eyüsi *o.* ki 1282

- a.+a** *ataş 'td itdigi buhārlar a. qarışur ammā havāyı 154*
oña *bedel mā-[ye]tehallel dirler ve muttaşıl mādāmki 218*
eyyāmındaki eyüleri a. beñzer ola ol cihetden 555
hılı bulursa a. döner ma 'dede fāsīd oludıktan 567
ziyāde a. meyl itmek olmaz zīrā otladığı ot 635
ve a. beñzer bir güccük balık dağı olur ki adı 764
bulursa a. döner şeftālū ve kavun gibi 1075
karşusunda yüzine bağan yā a. te 'emmül iden ol dağı 1186
ihtiyārsuz a. meyl olunur hattā 'ışkuñ hiddetine ve iktidāsına 1334
ider ki bolay ki a. beñzeye ve şebīh ola kendüden 1348
- a.+adur** *teveccüh añadur. ve ol murād bu fi'l 1339*
- a.+da** *onda mütevellid olur ve dāyimā meskenidür içinde 67*
bulunur ve hem rūhuñ mizācı a. ıslāh olup 68
iskenderiyede çıkan balıklar gibi zīrā a. taħleb etlü 666
- a.+dan** *ol havā ziyāde muħtebis olmasıla yanar tutuşur ve a. 71*
havālaruñ eşşahıdır a. şöñra şıħhatde şark 148
gün doğusu havāsıdır a. şöñra ğarb 149
konmuşdur a. hāşıl olur ve a. mütehällil olan 255
ruṭūbet-i aşlıyye a. ayrıldı yanacak māddesi 315
ile beyān olunur a. şöñra yimegi tamām iştihā 346
şadıķ olmayınca yinmeye a. şöñra iştihā belürdügi 347
ol cihetden def' itmek olmaz a. şöñra 352
yinen yimek issi gerek ammā ziyāde issi olmaya a. 354
ġarīziyye içerüde cem' olmışdur a. şöñra 362
mu 'in olur faşlu 's-sālīs a. şöñra 370
olıcaķ hazmında ma 'deye hayret gelür ve a. şöñra 391
meşelā yumurda gibi ki a. laṭīf ğidā ve hazmı kolay 405
yaramazınuñ beyānındadır evveli buğdaydur etmek a. hāşıl 423
*etmek kabz ider ve **ondan** olan aşlar erişte gibi 438*
dereceyi evlāda a. hāşıl olan ğidā laṭīfdür 447
def' ider a. hāşıl olan ğidā ğāyet eyü ğidādur mizācı 449
eger a. hāşıl olan aşdur ve pirincüñ mizācı mu 'tedildür 451
za 'f virür a. şöñra tatlılar ile qarışdırup 471
iderler a. hāşıl olan kan mu 'tedildür yazda ve 483
artuķdur a. hāşıl olan ğidā çoķdur ammā hāşā 492
içinde yābisdür ve a. ğayrı yābānī olanlar muttaşıl 506
hareket üzerindedür a. şöñra ziyāde semiz ve yağlu 507
siñürler ki bāzūlar etinüñ uçındadır a. hāşıl 532
şovuk ve yilmeşikdür ve a. hāşıl olan kan 541
hazmı ziyāde gücdür a. habīs ğidā olmaz 551
'avrat hāmile olduğı eyyām gibidür ve a. şöñra 557
olur ve a. ğayrī ma 'dede ğayrı ğidā ile anı qarışdurmak 565
ikisine varınca ve enenmiş ola a. hāşıl olan 570
kan hārr u raṭbdur ve a. laṭīf kan olmaz ki 571
ölür a. şöñra tavuğuñ beynisini yiyen bi'l-hāşsa 602
ķuvvetlidür ve a. hāşıl olan kan ğalīzdür 606
irkek kazuñ bir hayāsın yiyicek olursa a. hāşıl 612
ğāyet laṭīfdür a. hāşıl olan kan bī-bedeldür 618
olur ise a. hatunı ile cimā' ide ğayrı kimse 631
ile a. biten ağaç virdügi turunç tatlı oldu ve 660
vardur ki eyüdür anı yiyen balık eyü olur a. eyü 663
idinür ve dāyimā kayaya yakın olur a. şöñra 746
sürer a. yayķanup pāk olur ve bahār eyyāmından şöñra 748
cem' 'si a. bulunur ve huşūşā deñizüñ ğāyet 755
ile aķa ve güneşe qarşı olup şarka aķalar a. şöñra 808
olmamış ğidā geçince a. büyük zarar olmaz zīrā 875
sebze ve etiñ laṭīfidür zīrā a. eyü ve artuķ 913

		<p>yābisdür a. hâşıl olan gıdâ katı gâlızdür 946 yābisdür ve a. habîş mühmel zarar o nihâyet 949 tabî'atı hârr u raḥbdur a. hâşıl olan gıdâ inen 954 gâyet eyüdüür isfanâk cemî' sebze ve etde a. mübârek 978 aşlmış ola a. hâşıl olan gıdâsı laḥfdür ve ḳuru üzüm 1002 gâlızdür a. hâşıl olan hıltı gâyet 1050 ve kıssâ tabî'atları bârid i raḥbdur a. hâşıl 1066 nefsâniyye ruḥbet bulur huzûr itmegile ve a. şoñra 1207 hâl vardır ki ne uyumaḳ ve ne uyumamaḳdur a. zararlı 1218 ḥaḳkıñdan gelmez zîrâ yağ çoḳdur a. yakup taḥlîl 230 gıdâ olan hażmı kolay olur a. taḳdîm idüp 373 andan gayrî ma'idede gayrı gıdâ ile a. ḳarışdurmaḳ 565 bulındığı bir yırtıcı kuş varımış a. yiyecek fî'l-hâl 601 budur ki kendüñden gıdâlanur a. ma'lüm idinmek 656 vardur ki eyüdüür a. yiyeñ balıḳ eyü olur andan 663 issi yimeklere a. ḳarışdurmaḳ cāyızdır ḥuşüşâ ki 923 fî'l-hâl a. isti'mâl itdüğü gibi taḥrîk ider 931 aḡzı ve nefesi ḳoḳar olsa a. yimek ile gider 1053 gerek ve ne vaḳt vâz gelmek gerek a. beyân ider 1139 def' olunmaḡa nesne olıcaḳ (بوجه من الوجوه) a. dutmaḳ 1263 lâzım ola a. ḥabs idicek (العيان بالله) 1265 cihetden ki ḥadden aşırı ola onı da gözedüp 1270 gerek a. beyânındadır beşinci faşıl yirden 31 havâ yoḳdur ki a. issiligin ta'dîl eyleye zîrâ ki 77 taşrada olan havânuñ şovukluḡı za'ıfdür a. şovukluḡı 81 taḡ var ki güneş a. üzerinde toḡınca issi iken 123 insân a. yirindedür dükene veyâ sönmesine bir bâ'is 221 terkîb olındığı mâddeden fâsîd idi a. gibi 273 ma'ide a. üzerine hâil ve gâlib olur ḥaḳkıñdan 387 tabî'atı hârr u yābisdür a. yimeginden yaramaz gâlız 473 bedene gıdâsı azdur zîrâ a. ḥikmeti etinde deḡil 528 eyü balıḳ olmaz ve kimi yaramaz ot otlar a. gibi 664 yumurdasın yimek vâḳi' olmaz a. için 743 armud ki tatlı ola a. tabî'atı hârr u raḥbdur 1030 toḳınsuñ deyü olunur a. gibi ḥareketüñ 1119 ve zarar da a. beyânındadır ḥaḳ (سبحانه و تعالی) insâna 1243 kirec ise a. buḥârları ki gâyetde ḥabîş 1285 yakmaḳ gerek zîrâ a. gibi mizâc ziyâde issiden gâyet 1296 menî a. fazlasından hâşıl olur ve ba'zı 1361 çayırlarda olur a. etini diş üstine uralar gâyet mücerrebdür 1451 rūḥumuz a. perverde olur rūḥdan ḡaraż olunan 64</p>
a.+ı		
a.+uñ		
a.+ uñla		
anlar	Onlar	
a.		<p>budur ki a. beriyyelerden perverde olmışdur beriyye ḥöd il 505 zîrâ a. ekşer deñizde arḳası üzerine yürürler aḡızları 672 aḳar ve ba'dehu şimâle ḳarşı aḳan a. daḡı eyüdüür 812 ḳarışmış şudan olıcaḳ içilicek şuyı a. ile 852</p>
a.+a		<p>ise elbetde a. mu'tâd olmaḳ ile elbet mizâcı 284 varıdı ve a. te'emmül itmegile nefesleri müteḥârrik olup 1192</p>
a.+da		<p>güz ve ḳış havâlarında a. ne taḡyîr bulur 22</p>
a.+dan		<p>ve leḡâyif ise a. çoḳ miḳdâr isti'mâl 288 laḥfdür ve a. hâşıl olan ḳan gâyet laḥfdür ammâ 621 i'tidâl ile yimek ile a. hâşıl olan def'i vâcib 1252</p>
a.+ı		<p>yiyeñ ḥayvânuñ mizâcı raḥbdur a. yimeyenden 499 ammâ gâyetde gâlız yimekler yenince tabî'at a. hażm 1254</p>
a.+uñ		<p>cihetinden ḳanḳısı laḥf ve ḳanḳısı gâlızdür a. beyânındadır 29 irkilür ki tabî'atı kendüñden a. hażmına 1097 ulaşduḡına sebeb oldur ki a. ḥabâşetine 1188 onlaruñ havâsından şaḳınmaḳ gerek zîrâ çoḳ 1289</p>

ansuz

Onsuz

- a.** *ki hayāt-ı insān a. müyesser degildir ma'lūm 196*
insānuñ yaradılmışda konmuşdur a. diri olmaq 208
- a.+da** *cemī 'isi hareket itse cāyizdür ve a. vāki ' 1375*
- a.+dan** *fī'l-hāl a. söyünür 331*
ve cāyizdür ki a. bir adama ziyāde büyük feraḥ 1162
- a.+nlaruñ** *gögüsdür ve öyken ve dil ve ağızdur a. 1133*

ol [Tr.] *sf.* O; işaret sıfatı.

- o.** *muḥtebis olsa o. havā ziyāde muḥtebis olmasıla yanar tutuşur 71*
nefes alup virmek için ve o. muḥtebis nefesi çıkardmak 73
şerāyindür ve nabz ki o. tamarlaruñ birisidür 96
zīrā içerüdeki harāret yavuzdur o. cihetden 100
yire cem ' olsa yā güneş ile zīrā o. vakt havānuñ 114
ve tağlaruñ daḥi çok te 'şiri vardır o. şehirleruñ 120
daḥi o. şehir issi olur yāḥūd şehriñ şimāline 125
göynük şehri gibi o. vakt havā o. aşıl şehre 128
ise o. şehir şovuk ve hem raṭb olur zīrā poyraz 138
olur ise ziyāde ruṭubet virür ve o. yirlerdeki 142
şayf ki yazdur o. zamāndur ki havā ıssılığı ziyāde 170
havānuñ mizāci hārr u yābisdür harīf ki güzdür o. zamāndur ki 172
mizāci bārid i yābisdür kış şitā faşlı o. zamandur 174
budur ammā şahrālar havāsına o. maḳūle ḥabāset 187
konmuşdur ki hayātına sebebdür ve o. harārete 199
garīzetde yaradılışı dimekdür konmuşdur ve o. harārete 201
gerek ki o. mādde tutuşup yana meşelā kandil yanmasına 203
mādde ola o. māddeye ruṭubet-i aşliyye dinilir ki aşıl 207
şāmidur ki tutuşduğı mādde o. māddeye dükede 213
oduñ sönmesi muḳarrerdür meger o. yağ dükenicek 216
bu maḳşūd o. vakt ḥāşıl olur kaçan ki isti 'māl 259
aşliyye o. miḳdār ruṭubetuñ ḥaḳkıdan gelmeyüp 292
ammā ḳalbe yakın olan a 'zā ki o. harāret-i aşliyyenuñ 327
sarḥōşlaruñ iştiḥāsı gibi zīrā o. iştiḥā degildir ammā 349
cem ' ider o. cihetden def' itmek olmaz andan soñra 352
el çekmek gerek zīrā o. bāḳiye iştiḥā birazdan 365
güç olur soñra yimek gerek zīrā o. laṭif gıdā 375
önürdi yiyüp soñradan laṭifini yiyüp o. laṭif olan 378
ve böreklerden ve tennürda bişenlerden ve o. kebāb ki 411
alçaḳdur ve tavada bişen ekmek galīzdür ve o. etmek 430
az kuvvet virür ve o. etmekler ki yağ içinde bişer 433
çoḳdur o. cihetden mizāc-ı şerīf ma 'idesi 510
rūḥāniyyetindedür o. rūḥāniyyet ise boğazlanup 529
eyyāmındaki eyüleri aña beñzer ola o. cihetden 555
gāyet merṭūb olur o. cihetden yimesinuñ zararı 577
biş yıl yaşar ve o. yıl olmayınca yumurdlamaz eti gāyet 614
ḥarbaḳdur o. otı itmān ideni teşennüc ider 636
mizāci o. gıdā mizācına döner hattā ağaclar bile tatlu 658
eti otlar o. cihetden o. cins balığı yiye ekşer ḥastalanur 668
olsun ḥāşā ḥuzūr-ı şerīfden cemī ' o. balıḡuñ 681
gıdāsı şehriñ mezbelelerinden olur o. cihetden 682
bulunduğı yir eyüsi beyānındadır o. şular ki 687
eñ eyüsi oldur ki gāyet deriñ yirlerde ola ve o. şularda 692
ba 'zı eyyām-ı bahārda çıkar o. mevsümde yumurdlar 699
kendünuñ kuvveti ḳalmaz ammā irkegi o. eyyāmda yigdür 701
gıdālanurmuş ber-taḳdīr ki şudan çıḳmış o. galīz 718
olan ve berk ḳoḳulu olan ve berkdür o. cihetden 721
irkegi o. eyyāmda eyüdür ve irkegi dışisinden 724

olur o. vaqt gāyet lezīz olur ve zararı 727
 yumurdasındandır o. cihetden az bulunur zīrā ki kendü 737
 yaza yakın yumurdlar o. cihetden irkegi o. eyyāmda 749
 bulunur kızıl kızıl beñler ile gögsündeki gibi o. cins 758
 ki o. tatlu şulardakine yakındır o. balık gāyet 762
 ve türkide esamileri ma'lūm degildir o. sebebden 774
 az yatan o. kadar issi olmaz tuzlu balıkuñ yimesi ne kadar 791
 aka hem o. toprağa bir ecnebī nesne karışmaya yā taşlar 805
 gāyet habīsdür ve o. şular ki zikr olan 814
 hafīf olur o. şu ki issiden tiz iyliye 817
 issi ola bir garīb dadı ve rāyiha olmaya ve o. şu 819
 tartalar o. şuyuñ ki panbuqi yiyin buluna o. efdaldür 824
 ve koñusu ola o. şulardan ziyāde şakınmak 833
 kaynatmak ile o. şular işlah bulur veyāhūd panbuqdan 835
 veyāhūd yūñden kalıñca ipcigez büküp ve o. ipūñ 836
 bir ucunu o. şudan bir tobtoli bardağa koyup 837
 ve yanında bir boş bardak dahı tura o. iplikden 838
 iplikden o. şuyuñ gāyet lafīfi ve eyüsü o. iplikden 839
 boş bardağa sızılır o. sızılan şu gāyet 840
 olursa o. ta'ām hażm olmaqsızın hām iñen 873
 ikenki ta'ām hażm olmuş ola o. hinde 878
 gāyet lafīfdür huşuşā o. mizāca ki şırf 900
 yābisdür ve andan habīs mühmel zarar o. nihāyet derecede 949
 bārid i yābisdür o. cins mantar ki alçaq yirlerde 992
 biter ve güneş toñınmaduğı yirde biter o. aşıl 993
 olana sultānumuñ mizāc-ı şerīfi gibi zararı o. derecede 1072
 zīrā bu belāya o. sebeb olur ve yindükden soñra 1085
 ve vaktini beyān ider ba'zı hareket var ki o. insāna 1115
 gibi ki o. hareket fāyidesi dokınsun diyü olunmaz 1117
 zāhirā o. hareket degül gibi görünüñ haqıkatā ahlātuñ 1128
 harekete o. vaqt başlamak gerek ki ma'tide hālī 1140
 dahı yimek gerek yimege tamām iştiḥā gelmiş ola o. vaqt 1143
 ve der dahı aqmağa başlaya o. vaqt hareket 1152
 olur da o. cihetden adamuñ yüzi bozulup ağarur utandurdukları 1172
 kalur da ḥāşıl olan oğlan o. taşavvur itdügi 1179
 bir harekete isti'dādı vardur gayrı yirde o. hareket 1182
 ahlātuña infī'āl gelür fāsıd olur ya'nī o. karşudan bağanlar 1190
 karşudan bağanlar da o. huşuşā isti'dādları 1191
 müteḥārrik olup o. cānibe fi'l-hāl münfa'il olur ve ba'zı evkāṭ 1193
 hareketden yā şuğuldan hālī degildir o. sebebden 1202
 huşurdadur o. cihetden bedeniñ taşrası hālī kalur uyquda 1224
 adamuñ üşüdüğüne sebeb budur o. cihetden 1225
 şakınmak gerek zīrā o. ta'ām ma'de hażm 1231
 öñürdicegi kaylüle vaqtidür o. zamānda bir miqdār 1240
 cāyızdür ki şar' zaḥmetin ihdās eyleye zīrā o. def' 1266
 yeñiden olan o. binā olunduğı nesneleriñ huşuşā eger 1284
 olmasa o. fi'l-i kabīḥa kimesne meyl itmezdi huşuşā 1331
 'işqda gāyet ziyāde murād idinür ki o konulan ḥālet-i nev'ini 1337
 teveccüh añadur ve o. murād bu fi'l 1339
 şekl ola o. cihetden şekl-i ḥasene meyl ve teveccüh 1347
 bile men'ile mündefi' olur külliya bedene o. mevād 1352
 ruṭubet-i aşılye o. maḥalde fānī oldı dükendi 1377
 beden o. hinde gidādan hālīdür za'fūzerindedür 1389
 ola ve bir denk ağırı o. külden alalar bir dirhem 1413
 ve yeg olur aqlığa māyil olur o. cihetden 1436

ol- [Tr.]f. Olmak, meydana gelmek, gerçekleşmek, olgunlaşmak, bulunmak; yardımcı fiil.

o.-a kolay o. her biriniñ tafşılı ile aḥvāline 15
 havā şāfi ve lafīf o. ḥāricden mizāc rūḥa 110

ammā kendü cevheri müteğayir o. yaramazlığa 112
 vâki 'olmuş o. şehri şimāl havā doğınmasına 126
 lañfi budur ki açık o. şarka ve şimāle ve garb 132
 cānibi mestūr o. ve hem cenūb tarafı dađı 133
 örtülü o. sarāy-ı 'āmire gibi ve şular dağı 134
 ziyāde yiller eser alçaq yirler o. tağlar hāil olmaya 143
 olmuş o. zīrā güneş başumuza yakındur bu eyyāmda 171
 ma'lūm o. ki (بارى سبحانه وتعالى) her insāna hāllī hālince 197
 lāzım oldur ki tutuşup yanmasına bir mādde o. ol māddeye 206
 bā'is o. yıl gibi yā kaşd ile bir kişi söyündüre yakunduğı 222
 vaktin 'abeş vechile konmuş o. düşüp söyneye 223
 veyāhūd aslı evvelki yađı habiş yaramaz yađ o. veyāhūd 224
 nisbeti olmaya ğayrı dürlü yağ o. yā evvelkiden 226
 yaramaz o. veyā ğāyet evvelkiden yig o. ve ğāh 227
 lañfeye kendü mizācına muvāfiđ o. mevād-ı şālihaya 252
 bedel o. ve muttaşıl mādāmki tağlıl olan ruñbet-i aslıyyeye 257
 olunan ğıdālar ve içilen şerbetler ğāyet lañif o. her insānuñ 260
 münāsib o. bu vechile şıhhati bedeni insān ahsen 262
 aşıl yaradılışı toğmasında şahih terkib o. za'if 267
 olmamış o. veyāhūd anasınıñ ve babasınıñ 270
 bi'l-külliyā mizācı fāsıd o. öyleye lāzım gelür ki hāşıl 271
 olan ođlanuñ mizācı külliyā fāsıd o. zīrā 272
 olıcağ mütehallil olandan ziyāde artuğ o. ve bir 290
 oğurdan boğulmağ muğarrer o. zīrā ki harāret-i aslıyye 291
 kan o. yanar ve tutuşur kendü kendüden 298
 vāfir kan almasıyla def' o. (بغضالله حل وعز) 300
 olmasun ki devāya karib o. ve ne beñzer o. sebze ve et 339
 müdāfi 'a itmek olmaz meger kāzib-i iştihā o. sarhōşlaruñ 348
 ve lañif etler ve kebāblar ve kalyeler gibi o. ve 357
 budur ki ğünde iki kerre o. bir şabāh ve bir aħşama 415
 buğdaydan o. ve tuzlu o. ammā ğāyet tuzlu 425
 olmaya ve hamir ile yoğrılmış o. ve ğāyet güzel bişmiş 426
 bişmiş o. furunda ve issi iken yinmiye şovuk yine 427
 megerki hamir ile o. ve buğday halimesi ğāyet 440
 güzel muharrā bişmiş o. ğıdāsi kuvvetlücedür sultānumuñ 441
 bişmiş o. ğāyet ğıdā olur ve bu vechile bişen 455
 cerblü ve yağlu nesnelere bişmiş o. ve bađlanuñ 458
 huşüşā ki tāze o. meger büber ve zencebille ve 461
 yimek olmaz megerki sirke ile o. mısır bađlasınıñ 472
 eyyāmindaki eyüleri aña beñzer o. ol cihetden 555
 eyüsidür bu şartıla kim genc o. bir yaşından 569
 ikisine varınca ve enenmiş o. andan hāşıl olan 570
 insānuñ mizācına karib o. ve ođlāđ etinüñ 572
 nihāyetdedür meger kebāb o. vāfir büber ve karanfil 578
 ve dārçını ve zencebil ile o. ammā yāhnisi beğāyet 579
 tabi'atı hārr ı rañbdur huşüşā genc o. ve tavşanuñ 585
 genc ve semüz o. ve ayu eti tabi'atı hārr u rañbdur ve ammā 592
 yumurdasından hāşıl o. ammā balçıkdan ve müte'affin 652
 eñ eyüsi oldur ki ğāyet deriñ yirlerde o. ve ol 692
 şular ki ğāyet talazı yavuz o. ve hem çok 693
 çok o. ve deñiz kıyılarındaki pāk kıyıları o. ammā 694
 gerek bişmiş ikenden şoñra o. ol kadar 703
 rāyihası o. ğāyet mühmedür ve eti yumşaq olan 706
 kanı çok olan ki kızıl kan o. balıđuñ ğāyet 708
 bile o. ammā una baturup kavurması ğāyet 784
 ğāyet tāze tuzlanmış o. ve balıđuñ zararını ıslāh 793
 şuyı o. ve ğāyet şāfi ve pāk toprağ üzerinden 804
 ve şovuk ile tiz şoviya kışın şovuk o. yazın 818
 issi o. bir ğarib dadı ve rāyiha olmaya ve ol 819
 iki panbuğ pāreleri ki vezinleri berāber o. şuya 822

ve koğusu o. ol şulardan ziyāde şakınmak 833
 ve buzdan pāk ve şāfī o. gılzetden hālī 850
 yigdür ve eskiligi bir yıllık ve iki yıllık şarāb o. 863
 olmuş o. ammā ta 'ām 'akabince isti 'māl olunan 865
 ikenki ta 'ām hażm olmuş o. ol hinde 878
 ile o. ve şulu şarāb adamı tīz sarhōş 888
 ādemülerden o. gāyet laţfdür ve nefis şarāb laţf 897
 ve siyāh gālīz olan şarāb kābız o. gālīzdür 909
 yaz eyyāmı o. nā 'nānuñ tabī 'atı hārr u yābisdür 924
 tavuk ile bişmiş o. baţlıcanuñ tabī 'atı bārid i 948
 cāyiz degildür meger maħmūm o. turbuñ tabī 'atı 982
 bal ile perverde olmuş o. tomalan tabī 'atı 989
 vāfir būber ve tuz ile işlāh o. mantar tabī 'atı 991
 akıdır ki tamām bişmiş o. ve kesildüğinden şoñra 1000
 üç dört gün havāda aşılmış o. andan 1001
 armud ki tatlu o. anuñ tabī 'atı hārr u raţbdur 1030
 yardımcı o. bu cihetden lāzım oldu ki bu ahlātuñ 1099
 bir vechile hareket eyleye ki fāyidesi 'ā 'id o. ve 1107
 zīrā yā az o. yā çok o. yā mu 'tedil o. veyā 1121
 katı berk hareket o. veyā añıl añıl hareket o. yā gāyet 1122
 yā gāyet tīz hareket o. segirtmek gibi yā baţı o. ve ba 'zı 1123
 tīz o. ve ne gāyet baţı o. ve bundan gayrı envā 'ı 1125
 hālī o. imtilādan ve gālīz ahlātdan ammā ziyāde açlık 1141
 daħı yimek gerek yimege tamām iştiḥā gelmiş o. ol vaqt 1143
 ammā bu didüğümüz evzā ' mütegayyir o. ve der 1151
 mu 'tedil o. ne ziyāde tīz ve ne ziyāde berk 1154
 berk o. dördüncü bāb bir faşıldur hareket 1155
 oluncağ nesne haberini viricek helāk o. zīrā 1163
 işidicek cāyizdür ki helāk o. zīrā rūḥ-ı ḥayvānī 1166
 gāyetde gālīz ve ḥabīs o. ki göz göre kendü kendüyi 1250
 lāzım o. anı ḥabs idicek (العيان بالله) 1265
 cihetden ki ḥadden aşırı o. onu da gözedüp 1270
 bināsı gāyet kadīm o. zīrā yeñiden olan 1283
 şekl o. ol cihetden şekl-i ḥasene meyil ve teveccüh 1347
 ider ki bolay ki aña beñzeye ve şebīh o. kendüden 1348
 ḥüsn-i şekl-i cemīl o. cimā 'uñ faīdesi vaqtinde 1350
 mizāc müteḥammil olduğundan ziyāde o. zararını nihāyetde 1358
 içinde kömür gibi o. şoñra alalar dökeler un gibi 1412
 un gibi o. ve bir denk ağırlı ol külden alalar bir dirhem 1413
 yābānisi o. ve fudanç ve efsentin ve seliḥā ve belesān 1422
 ki içinden pilici çıkmış o. döküp un gibi 1433
 bi-ḥasebi 't-tabī 'e sebeb o. muḥarrerdür ve ekşer 279
 bedel o. fāsīd olur evvelden olan māddeleleri 277
 şoñra biñar başından gāyet ırak o. şuyun 809
 ma 'de de fāsīd o. daħı ağırlı ḥılta döneler 1068
 sebeb ve mümid o. ve şıḥhatini ḥıfz iden altı 05
 ḥāşıl o. ḥubūbātdan ḥāşıl o. gıdālaruñ 32
 ikinci faşıl münāsib o. vaḳti beyān ider ikinci 52
 beyānındadır ikinci faşıl münāsib o. vaḳti beyān ider 59
 sebeb o. 'anāşır-ı erba 'anuñ biridür ve rūḥumuz 63
 mütevellid o. buḥārdur bu rūḥuñ ma 'deni kalbdür 66
 taşrada o. havānuñ şovukluğı za 'ıfdür anuñ 81
 şovukluğı ḥammāmdan ḥāşıl o. ḥarārete muḳāvemem 82
 (بتقدير العزيز الحكيم) bu zikr o. maḥallerde 98
 tīz atılır içindeki o. issi nefes tīzligile 101
 zıd o. nesne qarışmaya şıḥhate sebeb olur 111
 olur yanında vāki ' o. tağlar sebebinden 117
 zīrā alçaqda o. yirüñ havāsı dāyimā issi olur 118
 ve yüksekte o. şovuk olur tağlar gibi 119
 qarşusunda o. şehre mün 'akis olup kızdurur 124

o.-acağı

o.-acağ

o.-alar

o.-an

çok tagyir virür zîrâ şuya yakın o. şehirler 135
 ve hem 'ufûnete zîd o. havâ-yı şimâlidür ki poyrazdur 147
 ve yirleriñ havâsına dañi gâh içinde mütevellid o. ma'âdin 161
 ve içinde sâkin olanlardan mütehallil o. hâşâ 182
 ve cîfeler ve yimeklerden artan müte'affin o. nesneler 184
 karışur bi-hasebi 't-tabî'e ekser tâ'ûna sebep o. budur 186
 olmasına ve ölmesine bi-hasebi 't-tabî'e zîkr o. esbâbdur 240
 kandilde zîkr o. 'avâriz ve esbâbı taṭbîk 242
 konmuşdur andan hâşıl olur ve andan mütehallil o. yirine 255
 bedel ola ve muttaşıl mādâmki taḥlîl o. ruṭûbet-i aşliyyeye 257
 hâşıl o. oğlanuñ mizâcî külliya fâsid ola zîrâ 272
 sebebden müteḥârrif o. mîzâc ıslâha kâbil 274
 ruṭûbet-i aşlilyeden mütehallil o. yirine bedel 276
 olacaq fâsid olur evvelden o. maddeleri 277
 hâşıl o. fesâd budur ve sünühos ismi 295
 ile ma'rûf o. maraz ki kan bedende çoğaldığı 296
 veyâhüd ol artuğ o. mevâd muḥtebis 301
 bedende o. aḥlât ve mevâd-ı şâliha bir 'arîza 307
 ayrıla ve bedende ruṭûbet-i aşliyye o. dökile 310
 kalmadı ve bu vechile vâki' o. firâk iken 316
 tedricile o. hâl iken toylmaz ve ba'zî hastalar öldiği 321
 ammâ kalbe yakın o. a'zâ ki ol ḥarâret-i aşliyyenüñ 327
 gerek ki adamuñ sıḥḥatine lâzım o. gıdâsı 337
 issi o. tere ve terḥûn ve şarımşak gibi bunlar 341
 yazın 'aksi gerek laṭîf olup ve ḥazmı tîz o. yimek 358
 gıdâ o. ḥazmı kolay olur anı taḳdîm idüp 373
 öñürdi yimek gerek galîz o. yimegüñ ḥazmı 374
 gıdâ o. tîz ḥazm olur aşğa iner ve galîz o. ḥazm 376
 öñürdi yiyüp soñradan laṭîfini yiyüp ol laṭîf o. 378
 mühlikdür yimegüñ evkâtınuñ beyânındadır vâcib o. budur 414
 ve günde iki kerre yimege mu'tâd o. bir kerre yiyecek 419
 hâşıl o. gıdâlaruñ 'ale't-taḥşîl eyüsini ve 422
 ve kepeklü o. etmek taḥbî'ata lînet virür ve ak 437
 etmek kabz ider ve ondan o. aşlar erişte gibi 438
 dereceyi evlâda andan hâşıl o. gıdâ laṭîfdür 447
 andan hâşıl o. gıdâ gâyet eyü gıdâdur mizâcî 449
 andan hâşıl o. aşdur ve pirinciñ mizâcî mu'tedildür 451
 kuvvet virür ve ḥarında hâşıl o. şoğulcanları 467
 şoğulcanları düşürür ve kavuğda hâşıl o. taşu 468
 hâşıl o. gıdâ gâyet azdur megerki 480
 andan hâşıl o. kan mu'tedildür yazda ve 483
 hâşıl o. ḥayvânlaruñ mizâcları yâbisdür ellerde 490
 andan hâşıl o. gıdâ çoğdur ammâ hâşâ 492
 hâşıl o. gıdâ dañi kurıdıdır ve kanı laṭîfdür 494
 icmâlen yâbânî o. ḥayvân ve kuş elde büyüyenden 495
 tüyi ve saçı çok o. ḥayvânıñ taḥbî'atı kurıdır 501
 saçı tüyi az olandan ve kara o. ḥayvân külliya 502
 ve yâbânî o. ḥayvânıñ yübüsetine sebep o. budur ki 504
 yâbânî o. ḥayvândan artuğ ḥaz ve intifâ' bulur 511
 hâşıl o. kan yâbisdür çok gıdâsı var semiz et 533
 hâşıl o. gıdâ şovuk ve yilmeşik kan olur ve iç 538
 şovuk ve yilmeşikdür ve andan hâşıl o. kan 541
 şerîfine münâsibdür ḥayâlardan hâşıl o. memeden 543
 hâşıl o. kandan dañi yaramazdur busuz otlayan 544
 olur kuşlaruñ içinde o. katılaruñ gıdâsı 547
 cigerlerinden yigdür kanlardan hâşıl o. gıdâ 550
 ikisine varınca ve enenmiş ola andan hâşıl o. kan 570
 zararlıdır ve şıgır etinden hâşıl o. gıdâ 580
 galîzdür ve ḥazmı gücdür ve genc ve enenmiş o. buzağı 581
 kuvvetlidir ve andan hâşıl o. kan galîzdür 606

gücdür eti ammā ziyāde issidür kazdan hāşıl o. 610
 hāşıl o. oğlan bir hayālî olur tāvus yigirmi 613
 gāyet laţîfdür andan hāşıl o. kan bî-bedeldür 618
 anlardan hāşıl o. kan gāyet laţîfdür ammā 621
 bildircin etinden hāşıl o. gıdā hārdur ammā 634
 yirlerde hāşıl o. balık gāyet habîsdür 653
 ammā kumdan hāşıl o. fı'l-cümle bundan 654
 şu bulunduğu yirden ve şehirlere yakın o. 679
 şularda o. gāyet habîsdür deñiz balığı gāyetde memdūhdur 691
 rāyihası ola gāyet mühmeldür ve eti yumşak o. 'abeşdür 706
 'abeşdür ammā eti gevrek ve bekçe o. eyüdü ve 707
 kanı çok o. ki kızıl kan ola balıguñ gāyet 708
 azdur pūli ve kanadı çok o. balık gāyet 710
 eyüdü ve yumurdası çift o. balık gāyet eyüdü 711
 deñiz kumundın ve taşından hāşıl o. ayaklu 720
 ayaklu o. ve berk koçulu o. ve berkdür ol cihetden 721
 az olur bu maķūle o. cimā'a haylî kuvvet 728
 virür ve kabı berk o. istiridy e gibi kumdan 729
 iden hakikatā bi'l-külliyā şarf o. şarābdur 794
 zīrā ki şu basîdür baş o. gıdā olmaz 800
 gāyet habîsdür ve ol şular ki zıkr o. şerāīile 814
 şu ile bişen nesne tız bişer ve vezni hafif o. şu ile 820
 baţî muhtebeis o. şular ki akmaya ve fı'l-cümle dadı 832
 zararüretten işlāhı budur ki mizācı balgāmī o. 'akabince 844
 za'if o. adama zarararı nihāyetdedür ammā 854
 şafrāvī ve demevī mizāc o. sultānumuñ mizāc-ı şerīfi 855
 şarābuñ gāyet zarararı çokdur hiss-i laţif o. ve 866
 ve idrāki o. burayı idrāk ider ammā 'avām 867
 içeler ve şarābı çok içüp imtilā o. fı'l-hāl 883
 ve soñradan vāki' o. yimegi koruklu ve nārdenk 887
 çeynemek gāyet eyüdü ve bişmiş o. şarāb ki 894
 şırf o. şarāb ile alışmaya ve kuru üzümde 901
 güneşde hāşıl o. şarāb fāyideden hālī 902
 degıldür ammā yellidür ve tatlu o. şarāb mizācı 903
 olana yarar ve ziyāde acı o. mizācı şafrāvī 905
 ekşi o. şarābuñ zarararı nihāyet derecededür 908
 ve siyāh gālīz o. şarāb kābız ola gālīzdür 909
 hāşıl o. ishāle tohm gibi imtilādan hāşıl olur 927
 var huşūşā şar' o. bi'l-hāşşa fı'l-hāl 930
 yābisdür andan hāşıl o. gıdā katı gālīzdür 946
 tabī'atı hārr u raţbdur andan hāşıl o. gıdā iñen 954
 açar huşūşā talaķda o. ve sirke ve bir miķdār 988
 mantar (العياديا لله سم) kātildür ammā eyüsi o. ol daħı 994
 andan hāşıl o. gıdāsı laţîfdür ve kuru üzüm 1002
 virür ve bi'l-hāşşa hāmīle o. hatun bunuñ 1009
 kuvvet virür ve adamuñ karnında o. yılleri taħlīl 1019
 hāşıl o. hastalıklara nāfi'dür turıncuñ 1026
 ve kabız o. cins alucun tabī'atı bārid i 1034
 ve eger kalbde bu olmasa o. rūh yanup 105
 gālīzdür andañ hāşıl o. hıl gāyet 1050
 hāşıl o. gıdā gāyet gālīzdür ve cāyızdır ki 1067
 bedende o. aħlāţ def' oluna bedene zarararı 1105
 insānuñ a'zāsını berkişdürür bedende o. katuları 1113
 kalur da hāşıl o. oğlan ol taşavvur itdügi 1179
 ve mütehallil o. māddeleleri dutar erimekten men' 1209
 ider ve deri cāniblerinde o. aħlāţı uyku ile harāret-i garīziyye 1210
 der gelür ammā uyanıklık cemī' zıkr o. huşūşlarda 1213
 münāsib o. zamānı beyān ider bunu ri'āyet 1229
 şakınmak gerek ammā mu'tād o. öyleden 1239
 içinde muhtebeis o. hāşā huşūşı şerīfden aħlāţ 1246

	<i>i'tidāl ile yimek ile anlardan hāşıl o. def'i vācib</i> 1252
	<i>vācib o. tarīki bedeni insānda gāyet asan vechile konmuşdur</i> 1253
	<i>ve 'ufūnetden hāşıl o. emrāz cem'i bnda hāşıl</i> 1259
	<i>olur ve içerde o. tamarlar kavuğ gibi ve bağarsıklar ki</i> 1260
	<i>bināsi gāyet kadīm ola zīrā yeñiden o. ol binā</i> 1283
	<i>sebeb budur ki nefsi insānda o. kuvā-yı tabī'iyede</i> 1335
	<i>hāşıl o. dahı nev'inde kāmīl şūret ve</i> 1349
	<i>sevdādan 'arız o. emrāza hıffet</i> 1354
	<i>a'zā-yı re'iseden o. sermāyeden harc olunmak lāzım</i> 1372
	<i>'arız o. emrāz sekte ve şar' ve teşennüic ve gaş</i> 1374
	<i>vāki' o. ölüm tarī olsa cāyızdır ki zīrā</i> 1376
	<i>cimā' uñ münāsib o. vaktin ta'yin itmekdedür</i> 1383
	<i>bögrekte hāşıl o. taşu dağıdın edviyyeleri</i> 1405
	<i>hāşşa ile hacere'l-yehūd. ve kavuğda hāşıl o. taşu</i> 1406
	<i>taşı tağıdan ve bilde o. taşu bile ol</i> 1407
	<i>ve ammā kavuğda hāşıl o. taş iri olur</i> 1435
	<i>ve cemī' o. aşları ve heriseler ve peynir huşuşā</i> 1452
o.-ana	<i>söyünmededür etrafda o. mededi yetişmez</i> 326
	<i>mizācı hār o. cāyızdır ammā şovuk o. cāyiz</i> 518
	<i>ve hażmı güc mizācı hār o. isti'mālī cāyızdır</i> 522
	<i>ve rakīk gerek ammā mizācı balgamī o. kırmızısı</i> 862
	<i>şafırāvī o. gāyet zararlıdır ammā balgamī</i> 904
	<i>balgamī o. yarar ve ziyāde acı olan mizācı şafırāvī</i> 905
	<i>şafırāvī o. zararlı nihāyetdedür zīrā şarf şafırāya</i> 906
	<i>döner ve mizācı şovuk o. eyüdüir ve ekşi</i> 907
	<i>ammā ma'desi za'if o. gāyet bī-bedeldür</i> 910
	<i>şafırāvī o. gıdā ile isti'māl oluncağ ammā çok</i> 940
	<i>şafırāvī o. zīrā tabī'atı bārid i yābisdür ve tohumı hār u</i> 1023
	<i>rağbdur şafırāvī mizāc o. nazīri yokdur</i> 1056
	<i>şafırāvī o. sultānumuñ mizāc-ı şer'ifi gibi zararlı ol</i> 1072
	<i>ve bir tedbiri dahı gözetmek gerek külhāncısı o.</i> 1293
o.-andan	<i>mizācı şafırāvī o. ve hem çıkılduğı vakt</i> 1315
	<i>olcağ mütehallil o. ziyāde artuğ ola ve bir</i> 290
	<i>saçı tüyi az o. ve kara olan hayvān külliyyā</i> 502
	<i>tabī'atı kurıdır tonu ağ o. ve külliyyā berrī</i> 503
	<i>etden hāşıl o. za'ifdür sultānumuñ mizāc-ı</i> 542
	<i>giç o. yigdür zīrā balıguñ hayātu pāk şāfi</i> 713
o.-anı	<i>ğālīz gıdā altındadır varur lañif o. geçemeyüp</i> 381
	<i>ve talağda süddesi o. tefinç idüp harāreti</i> 917
o.-anını	<i>ve dāyimā her cins balıguñ aç o. gözetmek gerek ki</i> 751
o.-anlar	<i>yağın o. ve eger şular şimālī cānibinde vāki' olur</i> 137
	<i>adamuñ kanın yağar ihrāk ider ve galīz o. asbanāk</i> 342
	<i>içinde yābisdür ve andan gayrı yābānī o. muttaşıl</i> 506
	<i>olmaz il içinde o. gibi ve il içinde büyüyen hayvān</i> 508
o.-anlara	<i>hār o. gāyet eyüdüir eger etmegidür ve eger</i> 450
	<i>şafırāvī mizāclara yarar ammā balgamī o. isti'māl</i> 981
	<i>demevī o. vaktinde vāki' olıncağ haylice intifā'</i> 1356
o.-anlardan	<i>ve içinde sākīn o. mütehallil olan hāşā</i> 182
o.-anları	<i>adamı dahı artuğ semiz ider ve ariğ o. semirdür</i> 622
o.-anuñ	<i>eyüsinüñ ve zararlı o. tafđiline şürü'</i> 334
	<i>koca o. gıdāsi za'ifdür ve hayvān içinde bulunan</i> 488
	<i>çig o. zararlı bişmişden dahı ziyādedür</i> 936
	<i>almanuñ tatlısı ve koğusu güzel o. tabī'atı</i> 1039
	<i>lañif o. tabī'atı bārid i rağbdur ve ekşinüñ</i> 1046
	<i>kavunuñ gāyet tağdīm tatlı o. tabī'atı</i> 1059
	<i>derecede degildür kirasuñ ki tatlı o. tabī'atı</i> 1073
	<i>ammā ekşi o. tabī'atı bārid i yābisdür ma'deye</i> 1076
	<i>yise karşusunda o. dişleri kamaşur yā bir</i> 1184
o.-ası	<i>istifrag itmekden o. yokdur ve istifragdan</i> 884
o.-dı/-du	<i>fuşūla münkasım o. muğaddime budur ma'lüm</i> 03

	bulur eyle olduğundan sonra lazım o. ki 107
	yağın tükenmesi söyünmesine sebep o. ve 319
	şığıruñ südi eyü o. zîrâ haml olduğu eyyâm 556
	ile andan biten ağaç virdüğü turunç tatlu o. ve 660
	yardımcısı ola bu cihetden lazım o. ki bu ahlâtuñ 1099
	ruñubet-i aşliyye ol maħalde fânî o. dükendi 1377
	vâsıtasıla hâşıl olur öyleye lazım oldu ki 1340
o.-duğı	budur zîrâ ki bedenümüzün terkîbine lazım o. sebep 62
	ma'âdin tağyîr virür meşelâ şâb ve küküird o. yirlerün 162
	yağ lazım o. gibi zîrâ yağ olmasa ot 204
	mizâcına mu'tâd o. gıdâlar ile şimdi isti'mâl 282
	şığıruñ südi eyü oldı zîrâ haml o. eyyâm 556
	'avrat hâmile o. eyyâm gibidür ve andan sonra 557
	lañf o. cihetden gâyet tâzesini görmek 561
	vâfir bulunur ve hâşıl o. yirlerde deñizde 744
	hâşıl o. şular gâyet irakdur ammâ gayrı yirlerde 761
o.-duğuna	lañf o. sebebden çok turmak ile tîz müte'affin 827
	ifsâd ider hastalığına ve helâk o. bi-hasebi't-tabî'e 278
o.-duğından	ve bir yüzi kara o. sebep oldur dirler 767
	olunucağ mizâc müteħammil o. bedel mâ-yetehallel 289
	kañvî o. kendüden def' ider ru'âf ile ki 304
	hayât-ı insâna bu kadar medħali o. sonra 333
	olurda boğulur ziyâde muhtebis o. ve ba'zı 1168
	içün murâdı hâşıl o. sonra 'ışk 1342
o.-duğca	mizâc müteħammil o. ziyâde ola zararını nihâyetde 1358
	her tahlîl o. ve bu mâdde yirine gelicek mâdde insânda 249
	fâhişdür mümkün o. çigini yimekten ziyâde 1044
o.-duğda	mümkün o. ziyâde şakınmak gerek ki mādām 1384
o.-duğdan	yâhūd hammâmda ve yâhūd hummâ 'arîz o. her 92
	bulur eyle o. sonra lazım oldu ki 107
	hazım o. sonra aşağılara geçmege yol bulmaz zîrâ 380
o.-duğları	hılı bulursa aña döner ma'dede fâsid o. sonra 567
o.-ıcağ	câyizdür olmasa da câyizdür velâkin o. tağdır 1278
	ve tedbîrlerinde bi'l-külliyâ hañâ o. marîz 07
	mâ-yetehallel o. müteħallil olandan ziyâde artuğ ola 290
	vârid o. hazmında ma'deye hayret gelür ve andan sonra 391
	ve tere yağı gibi ve bu mağüle lañf vârid o. fâsid 395
	hazm o. nişastanın tañb'atı hârr u yâbisdür ammâ 444
	ğalîzdür giç hazm olunur ammâ hazm o. eyü kan 445
	kanı çok ider genc ve tâze o. ammâ koca 487
	'abesdür ve şâfi şuyula bişmeli o. şuyı 786
	tuñlu o. hârr u yâbis olur tuza banduğına 789
	isti'mâl eyleye ve mizâcı şafrâvî o. sirke 846
	karışmış şudan o. içilicek şuyı anlar ile 852
	yinmeli o. dilim dilim idüp ve haylî zamân tuñda 951
	isti'mâl o. kabz ider zîrâ ma'deyi şıkup 1015
	ile yinmelü o. bunu tağdîm itmek gerek 1058
	'aksin ider ammâ uyku hâdden ziyâde o. dimâğı 1214
	nihâyetde olsa gerek ve külliyâ ziyâde aç o. uyumağda 1234
	def' olunmağâ nesne o. (بوجه من الوجود) anı 1263
	ziyâde ishâl gibi zîrâ ifrâñ o. mevte sebep 1272
	ammâ hammâm ifrâñıla o. envâ 'i zararlılara sebep olur 1324
	kendü beğâ-yı nev'ine sebep o. aħsen ve ecmel ve ekmel 1346
	ve hıffet beden bulunur ammâ hâdden aşırı o. mizâc 1357
	eyle o. bedene za'f gelür ve a'zâ-yı re'ise 'arîz 1373
o.-madın	câyizdür ki ishâl idüp ta'âmı hazm o. indüre 1013
o.-maduğları	hinde ziyâde müte'essir o. ve doymaduğları 322
o.-mağâ	her bâba müte'addid fuşul eyledük ki vâkıf o. kolay ola 14
	fażaliyye cem' o. komaz zîrâ tağıdur ve eridür 1109
	halâş idüp yeyni o. mu'tâd ider ve hem 1112

o.-mağla	<i>cemī' kuvā ve havās içerüye rāhat ve sākin o. teveccüh 1200</i>
o.-mağın	<i>muhtebis o. ziyāde kuvvet bulur ammā kuvāyı 1206</i>
o.-mağ	<i>def' o. hiffet gelür ve külliya muhterik 1353</i>
	<i>ve güccük o. ruṭübeti çokdur ve ammā kuzu 575</i>
	<i>ise zīrā ṭā'ām ne kadar gālīz ise az o. ma'īde 386</i>
	<i>zamāni vakti ve ne maḳūle gıdā o. gerek üçüncü 26</i>
	<i>insānuñ yaradılmışda konmuşdur ansuz diri o. ihtimāli 208</i>
	<i>ise elbetde anlara mu'tād o. ile elbet mizācı 284</i>
	<i>muhtebis o. ile fesāda ve keyfiyyeti reddiyyeye dönülür 302</i>
	<i>yā ziyāde ishāl o. sebebiyle veyā kan boşanmaḳ 311</i>
	<i>tīz haẓm o. şānıdır zīrā laṭīfdür haẓım 379</i>
	<i>örtülmesine muḳayyed o. gerek zīrā aḡulı olur 413</i>
	<i>zıkr olunur balıḡuñ dört hālīne vāḳıf o. gerek 641</i>
	<i>hayāti tīz munkāṭı' o. gözükür ammā giç ölen 715</i>
	<i>hazretleriniñ mizāc-ı şerīfine sirkesi artuḳ o. evlādur 779</i>
	<i>munkāṭı' o. gerek ve hareketüñ efdalı oldur ki 1153</i>
	<i>garīziyye içerüde muhtebis o. ile kuvvetlenür bu ahlāṭı 1211</i>
	<i>bunlarsuz hayāt-ı insān mümid o. ihtimali 1275</i>
	<i>taḳdīr üzere tedbīr-i hikmet ile o. evlādur 1279</i>
	<i>bāḳī ve mümted o. için 'alemüñ ta'mīrine cimā'a 1328</i>
	<i>daḡı haẓm o. ihtimāli yoḳdur ve ma'īde külliyyā 1387</i>
	<i>toḳ iken o. gerek ne gāyet aç iken o. gerek 1392</i>
	<i>olmasından ihtirāz gerek feraḡ variken o. gerek 1396</i>
	<i>harīş o. gerek zīrā uyḳu sebebiyle cemī' 1401</i>
o.-mağdan	<i>yavuz doḳınur düz yirde o. ise zīrā havānuñ 129</i>
	<i>haẓm o. ḳalur ve eger bi'l-'aks idüip gālīz 377</i>
o.-mağsızın	<i>olursa ol ṭā'ām haẓm o. hām iñen 873</i>
o.-mamağdur	<i>hareket gibidür zīrā ki uyḳu maḡzā o. cemī' 1199</i>
o.-mamış	<i>vāḳi' o. ola veyāḡhūd anasınuñ ve babasınuñ 270</i>
	<i>haẓm o. gıdā geçince andan büyük zarar olmaz zīrā 875</i>
o.-mamışdur	<i>issi eksilür şovuk muḡkem o. bu havānuñ 173</i>
o.-masa	<i>ve eger ḳalbde bu o. olan rūḡ yanup 105</i>
	<i>yaḡ lāẓım olduḡı gibi zīrā yaḡ o. ot 204</i>
	<i>da böyle o. güccük balıḳ ḳaṭ'a bulunmazdı yā 674</i>
	<i>cāyızdür o. da cāyızdür velākin oldukları 1278</i>
	<i>bu derecede tabī'atuñ meyl iştivāḳı o. ol fi'l-i ḳabīḡa 1330</i>
o.-masıla	<i>ol havā ziyāde muhtebis o. yanar tutuşur ve andan 71</i>
o.-masına	<i>marīz o. sebeb olur ve ammā bu altınuñ 08</i>
	<i>ziyāde issi o. sebeb olur ve gāh havā müteḡayyir 115</i>
	<i>ḡasta o. ve ölmesine bi-hasebi't-tabī'e zıkr olan 240</i>
	<i>ve bu yirlerde güccük o. sebeb budur ki kendü 760</i>
	<i>ve haẓmı tīzdür ve ihtilām o. māni'dür 915</i>
	<i>ihtilām o. māni'dür bu ḡuşūşda 975</i>
	<i>ervāḡ tahlīl o. sebeb olur ammā mizācı 1298</i>
o.-masında	<i>olur haẓmı güç o. ve gālīz haẓmı güç gıdā 407</i>
o.-masından	<i>'akabince o. ihtirāz gerek feraḡ variken olmaḡ gerek 1396</i>
o.-masun	<i>gıdā o. ki devāya ḳarīb ola ve ne beñzer ola 339</i>
o.-maya	<i>ziyāde yıllar eser alḳaḳ yirler ola ṭaḡlar ḡāil o. bunuñ 143</i>
	<i>nisbeti o. ḡayrı dürlü yaḡ ola yā evvelkiden 226</i>
	<i>ve naḡıf o. yāḡhūd anasından ve babasından 268</i>
	<i>itdüḡi gıdālara nisbeti o. ve ne kadar şālih gıdālar 283</i>
	<i>yazın yinen yimeḳ şovuk gerek issi o. ve ḳış 353</i>
	<i>yinen yimeḳ issi gerek ammā ziyāde issi o. andan 354</i>
	<i>ḳuvvetlü gıdā gerek sebze ve ot ve müveler gibi o. ve laṭīf 356</i>
	<i>tuzlu o. ve ḡamīr ile yoḡrılmış ola ve gāyet güzel bişmiş 426</i>
	<i>ammā şehirlere ḳarīb o. orada bulunan balıḳlar 695</i>
	<i>issi ola bir ḡarīb dadı ve rāyiḡa o. ve ol 819</i>
	<i>ḳoḡusu o. bārid i yābisdür ma'deye ve cigere 1041</i>
	<i>üzerinde o. muḡaşşal bunu gözetmek gerek ki 1142</i>
	<i>ile tedbīrin itmeḡe ḳādir o. veyāḡhūd 1249</i>

	görmek gerek ki ziyāde ifrāt o. hāşā 1271
	kendüden iktizā itmeyicek o. faşıl ikinci 1382
o.-mayınca	şadıķ o. yinmeye andan şoñra iştihā belürdüği 347
	biş yıl yaşar ve ol yıl o. yumurdlamaz eti gāyet 614
	riķķat virür böyle o. giç olurdı yimek 802
o.-mayıncaķ	isti 'mālinden müteħārrif ve müteşarrır o. olmaz 285
o.-mayup	çıkıncaķ tatlu olur ve bu tarīķlere mecāl o. zārüretten 843
o.-maz	kābil o. veyāħūd şoñradan ilħāk olunan mevād ki 275
	müteħārrif ve müteşarrır olmayıncaķ o. ve gāħ 285
	gibi müdāfi 'a itmek o. meger kāzib-i iştihā ola 348
	ol cihetden def' itmek o. andan şoñra 352
	şoñra mündeŋi ' olur ve eger uyķuya ķudreti o. ise 366
	yimek o. megerki sirke ile ola mışır baklasınıñ 472
	yağlu o. il içinde olanlar gibi ve il içinde büyüyen ħayvān 508
	ħazmı ziyāde gücdür andan ħabīs ğidā o. 551
	ķarışdurmak o. zīrā letāfeti sebebinden ma 'dede ne ki 566
	ķan ħārr u raķbdur ve andan latīf ķan o. ki 571
	durur fāsıd o. belki bir iki ay ammā ħaylice 616
	ziyāde aña meyl itmek o. zīrā otladığı ot 635
	'ad itmek o. faşlu 'l- 'āşir balıķlar beyānındadır ki 640
	eyü balıķ o. ve kimi yaramaz ot otlar anuñ gibi 664
	aşāđa ķalır balıķ yutmağa ķudreti o. (تقدير الله) 673
	yumurdasın yimek vāķi ' o. anuñ için 743
	ol ķadar issi o. tuzlu balıķuñ yimesi ne ķadar 791
	balıķ şarābila işlanmıyacaķ o. ve ba 'dehu şāfi 796
	zīrā ki şu basıtdır baş olan ğidā o. 800
	olmamış ğidā geçince andan büyük zārur o. zīrā 875
	ekşer ihtimāl budur ki ħazm o. ve ekşisi 1021
	zārur ħabīs ķazıyye o. zīrā ħarāret-i ğarīziyyeniñ 1219
	itmege ķudret o. mađlūb olur dađı dūnyānuñ 1255
	ve içinde ŋurmasına mizācı müteħammil o. ervāħ 1297
	munķaŋı ' o. ammā şehirleriñ havāsınıñ gāyet 131
	dökünmek o. ħammām issisi ile alışmayınca 1313
	ve teveccüh ol deñlü o. ve şekli ħasene teveccüh 1343
	aç iken dağı mübāşeret itmek o. zīrā beden 1388
	cimā 'dan ħōd muza 'af o. za 'fa 'f üzerine 1390
o.-mazsa	hiç o. mevt lāzım gelmez yedinci bāb iki 1281
o.-mış	ziyāde o. ola zīrā güneş başumuza yaķındır bu eyyāmda 171
	ħazm o. ola ammā ta 'ām 'aķabince isti 'māl olunan 865
	ikenki ta 'ām ħazm o. ola ol ħinde 878
o.-mışdur	zamāndur ki tamām şovuk müstaħkem o. havā bu 175
	māddesi o. ki ħarāret-i ruŋbetüñ māddesinde 211
	yađuñ dükenmesi dağı tadrīcile o. tadrīcile 320
	ğarīziyye içerüde cem ' o. andan şoñra 362
	anlar beriyyelerden perverde o. beriyye ħōd il 505
	gerek ki kendüden ħāşıl o. ikinci 642
o.-mışı	ğāyet o. ve ağı ğāyet eyü ğidādur ve 1004
o.-mışlardur	ğünde bir kerre yimege mu 'tād o. iki kerre 417
o.-muş	vāķi ' o. ola şehri şimāl havā doğınmasına 126
	cimā ' ne cihetden lāzım o. fā 'idesin ve zārurın 1326
	bal ile perverde o. ola ŋomalın taċı 'atı 989
o.-sa	vāsıtasıla zīrā kaçan ki havā ķalbde ziyāde muħtebis o. 70
	yire cem ' o. yā güneş ile zīrā ol vaķt havānuñ 114
	māni 'dür yāħūd şehir iki tađ arasında vāķi ' o. 127
	gerek belki mümkün o. memeden emmek gerek 562
	ağzı ve nefesi ķoķar o. anı yimek ile gider 1053
	nihāyetde o. gerek ve külliyyā ziyāde aç olıcaķ 1234
	mizāc-ı insāna bu vechile lāzım degildür ammā o. da 1277
	olan ölüm tarī o. cāyizdür ki zīrā 1376
	ma 'ide mümtelī o. yimekle bivechin cimā 'a mübāşeret 1385

o.-sun şularda bulunan balık tatlu o. ve deñiz suyu 680
deñiz suyu o. hāşā huzūr-ı şerifden cemī' o balıguñ 681
ma'deye gāyet kuvvet virür kendü o. ve 925
turşusu o. ve ma'idede za'ifinden hāşıl 926
konulan hālet-i fi'le gele murād hāşıl o. teveccüh 1338

o.-up bulunur ve hem rühuñ mizācı anda ıslāh o. i'tidāl 68
karşusunda olan şehre mün'akis o. kızdurur 124
yazın 'aksi gerek laṭif o. ve hażmı tiz olan 358
gāyet pāk toprak üzerinde o. mesken 745
üzerinden aķa hem güneşe mekşüf o. yıl tokuna 806
ile aķa ve güneşe karşı o. şarka aķalar andan 808
memdüh olur hem gāyet lezīd o. vezni gāyet 816
gāyet laṭifdür nihāyetde tiz hażm o. tamarlarda 871
olur hażm o. geçer gider ve şarāb çok 880
bişüp gāyet lezīz ve müfid o. ve hem 921
harāb ider hem dimāga zararını nihāyetde o. ma'dede 944
anlara te'emmül itmegile nefesleri müteħarrık o. ol cānibe 1192

o.-ucaķ bu vechile o. fi'l-cümle ıslāh olur şalgamun 953
toyulmaduğı sebep budur ammā cimā'ı çok o. aşıl 1369

o.-ur olmasına sebep o. ve ammā bu altınuñ 08
birisi ma'düm olursa mevtine sebep o. bu cihetden 09
anuñla perverde o. rühdan garaż olunan 64
onda mütevellid o. ve dāyimā meskenidür içinde 67
zid olan nesne karışmaya şihhate sebep o. ammā 111
ziyāde issi olmasına sebep o. ve gāh havā müteğayyir 115
müteğayyir o. yirlerüñ yüksekliğine ve alçaķlığına göre 116
göre o. yanında vāki' olan tağlar sebebinden 117
zīrā alçaķda olan yirüñ havası dāyimā issi o. ve yüksekde 118
ve yüksekde olan şovuk o. tağlar gibi 119
ki yanında vāki' o. zīrā gāh o. ki bir şehir-i 121
şimālī o. ki poyraza karşı ammā karşusunda 122
dađı ol şehir issi o. yāhūd şehriñ şimālīne 125
ziyāde mertüb o. huşūşā deryāya yakın 136
olanlar ve eger şular şimālī cānibinde vāki' o. 137
ise ol şehir şovuk ve hem raṭb o. zīrā poyraz 138
vāki' o. ise ziyāde ruṭbet virür ve ol yirlerdeki 142
bunuñ gibi 'ufūnetden gāyet emīn o. faşlu's- şānī 144
ve gāh o. ki havā-yı cenüb şovuk yirlere ve karlu 158
uğrar dağı şovuk o. ve şimālī havālar yanmış 159
uğrar issi o. ammā bu tağyir az vāki' o. ve yirlerüñ 160
yirlerüñ havası issi ve yābis o. ve ba'zı 163
ağacı gibi havası gāyet habīs o. ve 165
habīs o. faşıl ve yiluñ dört faşlı vardır ki 167
havā mizācı mu'tedil o. ne issi ve ne şovukdur 169
ve gāh o. ki kandilde yanan oduñ üzerine bir 228
idemez söyünmesi muķarrer o. bođulmaķ tarīķ ile 231
ve irtibātına birbirile māni' o. ve cemī' büttev 237
ve teşbīhdür insāna dağı böyle vāki' o. hasta 239
birer birer mizāc-ı insānda nice vāki' o. kandilde 241
yidügi gıdālardan ve icdügi eşribeden hāşıl o. tabī'atı 250
konmuşdur andan hāşıl o. ve andan müteħallil olan 255
yirine tekrār bu ahlātdan hāşıl o. ruṭbet-i tabī'ıyyeye 256
bu maķşūd ol vakt hāşıl o. kaķan ki isti'māl 259
vechile mümted o. kendü hāline kalıncaķ 263
olacaķ fāsīd o. evvelden olan māddeleleri 277
gıdālardan nāşī o. veyāhūd evvelki kendü 281
ve gāh o. ki isti'māl olunan gıdālar ve eşrebe 286
vaktde vāki' o. ber-taķdīr ki şālīh ve laṭif 297
envā'ı maraź 'ufūnet hāşıl o. ve tabī'at kavī 303
yā vāfire derlemek ile ba'zı evķāt o. ki 306

sebeb o. harâret-i aşliyyeden ruṭûbet-i aşliyye 309
 lâzım o. harâret-i aşliyyenüñ söyünmesine zîrâ 314
 sebeb budur hattâ gâh o. ki etraftan 323
 öñürdi sâķıṭ o. zîrâ harâret-i garîziyye 325
 soñra mündefi ' o. ve eger uyķuya ķudreti olmaz 366
 mu 'ın o. faşlu 's-şâliş andan soñra 370
 ğidâ olan hażmı kolay o. anı taķdım idüp 373
 güç o. soñra yimek gerek zîrâ ol laṭif ğidâ 375
 olan tîz hażm o. aşāĝa iner ve ĝalîz olan hażm 376
 eglenüp fâsid o. bu cihetden dâyimâ laṭfi 382
 ma 'ide anuñ üzerine hâil ve ĝalib o. haķķından 387
 ba 'zı ma 'ide o. ki ĝâyet hâr ve nâzûkdür 393
 fâsid o. zîrâ ma 'denüñ mizâci hârdur bunuñ 396
 mertebesinde o. hażmı güç olmasında ve ĝalîz hażmı 407
 şorbâ tarîķ ile eriyüp bişincek laṭf o. hażmı 408
 kolay o. bu ķâ 'ideyi gözetmek gerek ve külliya 409
 muķayyed olmaķ gerek zîrâ aĝulı o. mühlikdür 413
 olursa za 'ıf o. ve mizâcına hâlel gelür 420
 hâşıl o. ve etmegüñ eyüsi oldur ki ayırtlanmış ak 424
 hâşıl o. ve arpanuñ ṭabî 'atı bârid i yâbisdür 446
 kuvvetlü ğidâ o. huşuşâ süd ile bişen şeker 453
 ola ĝâyet ğidâ o. ve bu vechile bişen 455
 ki yimesin itmân idenüñ 'ömri uzun o. huşuşâ 457
 ğidâdur ammâ nihâyet derecede yiller hâşıl o. huşuşâ 460
 yumurdlamaz o. nohûduñ ṭabî 'atı hârr u yâbisdür 465
 ķan o. ammâ bi 'l-hâşşa hâşâ hużûr-ı 474
 diyârında hâşıl o. pirinc yirine isti 'mâl iderler 482
 mu 'tedil ķan o. kuyruk mizâci issidür ma 'deye 536
 zararı var safrâya münkalib o. deriden hâşıl 537
 olan ğidâ şovuk ve yilmeşik ķan o. ve iç 538
 hâşılo. kuşlaruñ içinde olan katıların ğidâsı 547
 meger ķaynadalar durınca tîz fâsid o. ve 564
 soñra zararı çok o. koyın eti cemî ' etlerüñ 568
 ṭabî 'atı mu 'tedildür ĝâyet laṭfdür tîz hażm o. zîrâ 573
 ĝâyet merṭûb o. ol cihetden yimesiniñ zararı 577
 güccükleri ğidâsı laṭfdür tîz hażm o. cimâ 'a 586
 olan oĝlan bir hayâli o. ṭâvus yigirmi 613
 sürececek o. ise andan ḥatunı ile cimâ ' ide ĝayrı kimse 631
 varmaķ muḥâl o. ve eger er olursa 632
 ile ve zencebîl ile ziyâde muķavvî o. ve ṭurna 638
 hâli bilmek gerek ki kendüne yirden hâşıl o. bilmek 644
 gerek zîrâ ba 'zı bahâr eyyâmında eyü o. ve yazda 646
 yaramaz o. ve ba 'zı bi 'l- 'aks o. ve ba 'zı kışda 647
 eyü o. yazın yaramaz o. evvelki hâli budur ki 648
 balıķ üç nesneden hâşıl o. kimi yumurdadan 649
 vardur ki eyüdür anı yiyen balıķ eyü o. andan 663
 balıķlar ĝâyet ḥabîsdür ve bîmeze o. iskenderiyede 665
 büyüklere az vâķi ' o. ki balıķ yiyeler zîrâ 671
 yumurdasındandır bu cins balıķ ĝâyet bî-bedel o. cemî ' 676
 ğidâsı şehrüñ mezbelesinden o. ol 682
 ḥabîs o. ne ķadar ne ķadar cins-i laṭif 684
 ba 'zı balıķları ĝâyet laṭif o. dördüncü hâli 697
 lezîd o. zîrâ bahâr eyyâmından soñra yumurdlar 723
 başından ma 'lüm o. zîrâ irkegüñ başı 725
 hâşıl o. ol vaķt ĝâyet lezîz o. ve zararı 727
 az o. bu maķûle olan cimâ 'a ḥaylî kuvvet 728
 hâşıl o. deñiz zararı iñen yokdur 730
 yir ve ĝayrı balıĝı yutmaķ az vâķi ' o. ve deñizüñ 738
 ve deñizüñ ĝâyet taşlu yirlerinde hâşıl o. mevsümi 739
 balıķ yimek ĝâyet az vâķi ' o. ve kendü 742

idinür ve dāyimā kayaya yakın o. andan 746
 andan yayқанup pāk o. ve bahār eyyāmından şöñra 748
 қарından ma 'lüm o. içinde var mı yok mı ve tekir 752
 ve aña beñzer bir güccük balıқ dahı o. ki adı 764
 mizāc-ı şerīfün yübüseti ıslāh o. huşūşā 782
 tuzlu olıcaқ hārr u yābis o. tuza banduğına 789
 göre çok yatan gāyet issi o. ve az yatan 790
 memdūh o. hem gāyet lezīd olup vezni gāyet 816
 hafīf o. ol şu ki issiden tiz iyliye 817
 müte'affin o. ve ma 'denlere uğrayan şular kükürd ve 828
 çıkıncaқ tatlı o. ve bu tarıқlere mecāl olmayup 843
 vārid o. hażm olup geçer gider ve şarāb çok 880
 қан hāşıl o. ammā bişmişi çiginden yigdür 914
 olan ishāle tohm gibi imtilādan hāşıl o. gāyet 927
 bu vechile olucaқ fı'l-cümle ıslāh o. şalgamun 953
 ve bedeninde bed rāyiha o. bunu veyā suyunı 962
 hulķı gāyet eyü o. ammā ta 'āmdan şöñra 1011
 eksik o. sulţānumuñ mizāc-ı şerīfi gibi hıyar 1065
 yine zararı az o. ammā mizācı şafrāvī 1071
 şuyla bişicek gāyet laţif o. çünki kozdur 1080
 tabī'atı hārr u yābisdür tiz hażm o. ve encir ile 1081
 karışdırup yinince gidāsi gāyet eyü o. bi'l-hāşşa 1082
 zīrā bu belāya ol sebab o. ve yindükden şöñra 1085
 hāşıl o. ve 'irāz-ı nefsanıyye oldur ferah 1157
 taşralarına çıkar ve gāh içerüde münhaşır o. ferahdaki 1160
 mütehallil o. ve gamdan dahı gāyet gamgīn haber 1165
 hayvānī gam sebebinden munkabız o. içerüde cem' 1167
 cem' o. boğılır ziyāde muhtebis olduğından 1168
 ve ba 'zi evkāt o. ki rüh-ı hayvānī hem içerüye 1169
 gibi zīrā ibtidā' -yı rüh-u hayvānī içerüye munkabız o. da 1171
 rüh-ı nefsanıyyesi mütenebbih ve münfa' il o. ba 'zi 1176
 şürete beñzer o. gören ta 'accübe қалur ki bu kime beñzer 1180
 eyle o. ve habīs yaralar ve uyuz kısmı dahı 1187
 bakmak ile nefs münfa' il o. yigrenür kendünüñ 1189
 ahlātına infı 'āl gelür fāsıd o. ya 'nī ol 1190
 ol cānibe fı'l-hāl münfa' il o. ve ba 'zi evkāt 1193
 evkāt o. ki bir kişi vehm itdügi huşūşa uğrar 1194
 içerüye müteveccih o. ve uyķunuñ fāyidesi 1204
 sebab o. ve ma 'ideyi harāb ider iştihā-yı ta 'āmı 1216
 hālī muhtel ve müşevveş o. ne içerüye teveccüh 1220
 taşrası issi o. faşl-ı evvel uyķu uyanuklık 1228
 ma 'ide ise hālīdür ziyāde ihtirāқа sebab o. ve gündüz 1237
 itmege kudret olmaz mađlūb o. dahı dünyānuñ 1255
 emrāzına mübtelā o. meşelā hāşā hużūr-ı şerīfden 1256
 ve şaқıl emrāz hāşıl o. külunc ve tesennüc gibi 1258
 hāşıl o. ve içerüde olan tamarlar қавуқ gibi ve bađarsıқlar ki 1260
 sebab o. bu şimdiye degin zıkr olunan tedbīrler 1273
 sebab o. ve hammāmuñ havāsi ve yiri ne қadar 1291
 ervāh tahlīl olmasına sebab o. ammā mizācı 1298
 balgamı olınca artucaқ issiye mütehammil o. ve külliya 1299
 cāyiz degildür zīrā süddelere sebab o. ve ziyāde 1309
 ziyāde za 'fa sebab o. ve issi şuyu bī-tekellūf 1312
 itmek gerek zīrā istinkāya sebab o. ve külliya 1318
 taşralarına çeker bu cihetden semürtmege sebab o. ammā 1323
 hammām ifrātıla olıcaқ envā'ı zararlılara sebab o. sekizinci bāb 1324
 haylī zararlar itmesinden mürettib o. ammā 1332
 vāsıtasıla hāşıl o. öyleye lāzım oldu ki 1340
 bile menile mündefi' o. külliya bedene ol mevād 1352
 nihāyetde o. zīrā ki menī dördünci hażmdan tamarlaruñ 1359
 içinde o. ki қан tamarlara varduğından şöñra o. menī anuñ 1360

menī añun fazlasından hāşıl o. ve ba'zı 1361
şālih ve laţîf kandan dahı bile def' o. ve 1362
hazm-ı rābī 'uñ fazlası kavī ve çok o. menīle 1365
alınacağa ihtiyāc az o. sermāyeden alınmaz 1367
haylī emrāza sebeb o. ma'dede bulunan ta'ām 1386
vāķi' o. gāyet muhāţıradur velhāşıl ne gāyet 1391
ıslāh o. bögrekte 1404
ve ammā kavuķda hāşıl olan taş iri o. ve yeg 1435
ve yeg o. aķlıĝa māyil o. ol cihetden 1436
ķurbaĝa ki aĝaclar üstine ķalĝır ve çayırlarda o. anuñ 1450
o.-urdi *gāyet az o. ve ba'zınuñ ĝıdāsı kendi 675*
riķkat virür böyle olmayınca güç o. yimek 802
o.-ursa *birisi ma'düm o. mevtine sebeb olur 09*
yiyecek o. hazm idemez çok zararı doķınur 418
bir kerre yiyecek o. za'ıf olur ve mizācına hālel gelür 420
irkek kazuñ bir hayāsın yiyecek o. andan hāşıl 612
varmaķ muhāl olur ve eger er o. minba'd 'avrat 632
az o. evlādur zīrā eyü ĝıdā degildür meger 792
bulunacaķ o. ol ta'ām hazm olmaķsızın hām iñen 873
meşelā hammām gibi o. insān haz ider ammā hiç 1280

(Birleşik fiillerde yardımcı fiil olarak)

aç ol- 751; 1234
acı ol- 905
açık ol- 132
'af ol- 1390
aĝulı ol- 413
'ā'id ol- 1107
aķ ol- 503
'aķabince ol- 1396
alçaķda ol- 118
añıl añıl hareket ol- 1122
ara ol- 767
arıķ ol- 622
'arız ol- 92; 1354; 1374
artuķ ol- 290; 301; 779
aşılmiş ol- 1001
aşırı ol- 1270; 1357
az ol- 386; 502; 675; 728; 762; 1071; 1121; 1367
bā'ış ol- 222
balĝamī ol- 862
balĝamī ol- 905
balĝamī ol- 981
baş ol- 800
baı ol- 1123
bedel ol- 257; 277
beñzer ol- 555
berāber ol- 822
berk ol- 729; 1155
bi'l-'aks ol- 647
bī-bedel ol- 676
bīmeze ol- 665
bişmiş ol- 427; 441; 455; 548; 894; 948; 1000
böyle ol- 802
bulunacaķ ol- 873
cem' ol- 114; 362; 1109; 1168
cemī' ol- 1452
çift ol- 711
çiĝ ol- 936
çok ol- 501; 568; 694; 708; 710; 1121; 1365; 1369

def^c ol- 300; 1353; 1362
demevî ol- 1356
diri ol- 208
eksik ol- 1065
ekşi ol- 908; 1076
emîn ol- 144
enenmiş ol- 570
er ol- 632
eti yumşak ol- 706
etrafda ol- 326
eyle ol- 107; 1187; 1373
eyü ol- 556; 646; 648; 663; 1011; 1082
fânî ol- 1377
fâsid ol- 271; 272; 277; 382; 396; 564; 567; 616; 1068; 1190
ğâlib ol- 387
ğâlîz ol- 342; 374; 909
ğâlîz ve habîs ol- 1250
genc ol- 569; 585
genc ve enenmiş ol- 581
genc ve semüz ol- 592
gevrek ve bekçe ol- 707
ğidâ ol- 26; 339; 800
giç ol- 713
güç ol- 375; 407; 802
güccük ol- 575; 760
güneşe karşı ol- 808
güzel ol- 1039
habîs ol- 165; 167; 684
hañf ol- 817; 820
hâil ol- 143
hâil ol- 1141
hâmile ol- 557; 1009
haml ol- 556
hammâm gibi ol- 1280
hâr ol- 450; 518; 522
harîş ol- 1401
hârr u yâbis ol- 789
hâşıl ol- 32(2); 82; 250; 255; 256; 272; 295; 303; 422; 424; 446; 460
haşıl ol- 447; 449; 451; 467; 468; 480; 483; 482; 490; 492; 494; 533 *haşıl ol-* 538; 541; 542; 543; 544; 547; 550; 570; 580; 606; 610; 613 *hâşıl ol-* 618; 621; 634; 642; 644; 649; 652; 653; 654
haşıl ol- 720; 727; 730; 739; 744; 761; 902; 914; 927(2); 946; 954
hâşıl ol- 1002; 1026; 1050; 1067; 1157; 1179; 1252; 1258; 1259; 1260;
hâşıl ol- 1338; 1340; 1342; 1349; 1361; 1405; 1406; 1435
hâsta ol- 240
hañâ ol- 07
hâzm ol- 871; 873; 875; 878; 880; 1013; 1021; 1081; 1387
hâzm ol- 376; 377; 379; 380; 444; 445; 573; 586; 865
helâk ol- 278; 1163; 1166
hüsn-i şekl-i cemîl ol- 1350
ıraç ol- 809
ıslâh ol- 68; 782; 953; 991; 1404
içinde ol- 508; 547; 1360
idrâki ol- 867
ifrâñ ol- 1271; 1272
ihtilâm ol- 915; 975
imtilâ ol- 883
iri ol- 1435
ishâl ol- 311
issi ol- 115; 118; 125; 160; 341; 353; 354; 790; 791; 819; 1228

issi ve yābis ol- 163
istifrāğ itmekden ol- 884
isti`māl ol- 1015
iştihā gelmiş ol- 1143
iştihā ol- 348
kābız ol- 909; 1034
kābil ol- 275
kādim ol- 1283
kādir ol- 1249
kalyeler gibi ol- 357
kan ol- 298; 474; 538; 708
karīb ol- 339; 572; 695
karsusunda ol- 1184
katı berk hareket ol-1122
kavī ol- 304
kazīyye ol- 1219
kebāb ol- 578
koça ol- 488
koḡusu ol- 833; 1041
kolay ol- 15; 373; 409
konmuş ol- 223
kömür gibi ol- 1412
kudret ol- 1255
kudreti ol- 673
külhāncısı ol- 1293
laīf ol- 260; 358; 378; 381; 408; 561; 697; 827; 866; 1046
lāzım ol- 62; 107; 204; 314; 337; 1099;1265; 1326; 1340
lezīd ol- 723; 816
mādde ol- 206
ma`dūm ol- 09
maḡlūb ol- 1255
maḡmūm ol- 982
maḡzā ol- 1199
maḡūle ol- 728
ma`lūm ol- 197; 725; 752
māni` ol- 237
marīz ol- 08
ma`rūf ol- 296
mā-yeteḡallel ol- 290
mecāl ol- 843
medḡali ol- 333
mekşūf ol- 806
memdūḡ ol- 816
merḡūb ol- 136; 577
mestūr ol- 133
mīveler gibi ol- 356
muḡāl ol- 632
muḡtebis ol- 70; 71; 302; 832; 1168; 1206;1211; 1246
muḡtel ve müşevveş ol- 1220
mu`īn ol- 370
muḡarrer ol- 231; 291
muḡavvī ol- 638
muḡayyed ol- 413
munḡabız ol- 1167; 1171
munḡaḡi` ol- 131; 715; 1153
mu`tād ol- 282; 284; 417; 419; 1239
mu`tedil kan ol- 536
mu`tedil ol- 169; 1121; 1154
muvāfiḡ ol- 252
mübtelā ol- 1256

müfid ol- 921
mümid ol- 1275
mümkün ol- 562; 1044; 1384
mümted ol- 263; 1328
mümtelî ol- 1385
mün'akis ol- 124
münāsib ol- 52; 59; 262; 1229; 1383
mündefi' ol- 366; 1352
münfa'il ol- 1189; 1193
münḥaşır ol- 1160
münḳalib ol- 537
münḳasim ol- 03
mürettib ol- 1332
müstahkem ol- 175
müte'affin ol- 184; 828
müte'essir ol- 322
müteğayyir ol- 112; 116; 1151
mütehallil ol- 182; 255; 276; 290; 1165; 1209
müteḥammil ol- 289; 1297; 1299; 1358
müteḥarriḳ ol- 274
müteḥarrik ol- 1192
mütenebbih ve münfa'il ol- 1176
müteşarrır ol- 285
müteveccih ol- 1204
mütevellid ol- 66; 67; 161
nahif ol- 268
nāş ol- 281
nesne ol- 1263
nihāyetde ol- 944; 1359
nisbeti ol- 226; 283
olmamış ol- 270
olmuş ol- 171; 865; 878; 989
örtülü ol- 134
pāk ol- 748
pāk ve şāfi ol- 850
perverde ol- 505; 989
perverde ol- 64
pilici çıkmış ol- 1433
rāḥat ve sākin ol- 1200
raḩb ol- 138
rāyiḩa ol- 819; 962
rāyiḩası ol- 706
şādık ol- 347
şāfi ve latif ol- 110
şafrāvī ol- 846; 904; 906; 940; 1023; 1072; 1315
sākin ol- 182
şar' ol- 930
şarf ol- 794
sebeb ol- 08; 09; 63; 111; 115; 186; 279; 309; 319; 1085; 1216; 1237
sebeb ol- 1273; 1291; 1298; 1309; 1312; 1318; 1323; 1324; 1346; 1386
sebeb ve mümid ol- 05
şırf ol- 901
şoñra ol- 1360
şovuḳ ol- 119; 159; 518; 818; 907
şürete beñzer ol- 1180
şāb ve kükürd ol- 162
şebih ol- 1348
şekl ol- 1347
taḩlil ol- 249; 257; 1298

tārī ol- 1376
ıatlu ol- 660; 680; 843; 903; 1030; 1059; 1073
tāze ol- 461; 487
tedrıcile ol- 321
terkīb ol- 267
tīz hareket ol- 1123
tīz ol- 358; 1125
tuzlanmış ol- 793
tuzlu ol- 426; 789
un gibi ol- 1413
üzerinde ol- 745; 1142
vācib ol- 414; 1253
vākıf ol- 14; 641
vākı^ˆ ol- 117; 121; 126; 127; 137; 142; 160; 239; 241; 270; 297; 316;
vākı^ˆ ol- 671; 738; 742; 743; 887; 1376; 1391
vārid ol- 391; 395; 880
yābānī ol- 506
yābānisi ol- 1422
yakın ol- 135; 137; 327; 679; 746
yaramaz ol- 647
yardımcısı ol- 1099
yavuz ol- 693
yeg ol- 1436
yeyni ol- 1112
yig ol- 227
yiyicek ol- 418; 420; 612
yoğrulmış ol- 426
ža^ˆıf ol- 420; 854; 910
zarar ol- 875
zararlu ol- 334
zıd ol- 111; 147
zıkr ol- 98; 240; 242; 814; 1213
ziyāde ol- 171; 1214; 1358

(Var olmak, bulunmak)

ˆad itmek ol(ma)- 640
alçaq yirler ol- 143
balıq dağı ol- 764
bedende ol- 307; 1105; 1113
bilde ol- 1407
bişmeli ol- 786
cāniblerinde ol- 1210
çayırarda ol- 1450
def^ˆ itmek ol(ma)- 352
deñiz şuyı ol- 681
dökünmek ol(ma)- 1313
düz yirde ol- 129
evvelden ol- 277
eyü balıq ol(ma)- 664
eyüsi ol- 994
ferah variken ol- 1396
habış gıdā ol(ma)- 551
hayālī ol- 613
hikmet ile ol- 1279
hinde ol- 777
ışlanmıyacağ ol(ma)- 796
içerüde ol- 1260
içindeki ol- 101
iktizā itmeyicek ol- 1382
insānda ol- 1335

iřtiyākı ol- 1330
ķalbde bu ol- 105
ķarıřdurmak ol(ma)- 566
ķarnında ol- 1019
ķarřusunda ol- 124
ķudreti ol- 366
laķıf kan ol(ma)- 571
ma'ıde ol- 393
mertebesinde ol- 407
meyl itmek ol(ma)- 635
mübāřeret itmek ol(ma)- 1388
müdüfi'a itmek ol(ma)- 348
nihāyetde ol- 1234
ol deñlü ol(ma)- 1343
ol yıl ol- 614
olmasa ol- 105
olmayıncaķ ol- 285
ruķūbet-i ařliyye ol- 310
şularda ol- 691
süddesi ol- 917
řalaķda ol- 988
şaşrada ol- 81
çok iken ol- 1392
velākin ol- 1278
veyāhūd ol- 232
yağ ol- 226
yağlu ol(ma)- 508
yaramaz yağ ol- 224
yeñiden ol- 1283
yimek ol(ma)- 472
yirlerde ol- 692
yüksekde ol- 119
zīrā yağ ol- 204

(Olgunlaşmak, olmak, haline gelmek)

ęāyet ol- 1004
māddesi ol- 211
řoñra ol- 703
řarāb ol- 863
yinmeli ol- 951
yinmelü ol- 1058

(Meydana gelmek, oluşmak, geręekleřmek)

iki kerre ol- 415
buğdaydan ol- 425
ķamīr ile ol- 440
ķirke ile ol- 472
zencebīl ile ol- 579
ęeřme şuyı ol- 804
zencebīl bile ol- 784
nārdenk ile ol- 888
ādemīlerden ol- 897
kūlden ol- 1413
laķıf ğıdā ol- 373;376
ķepklü ol- 437
ondan ol- 438
yābānī ol- 495; 504; 511
ķara ol- 502
ayaklu ol- 721
ķokulu ol- 721

balgāmī ol- 844
demevī mīzāc ol- 855
re'iseden ol- 1372
şafrāvī mizāc ol- 1056
şudan ol- 852
böyle ol- 674
nefesi kōkar ol- 1053
tedrīcile ol- 320
vechile ol- 953
ifrātila ol- 1324
alçaklığına göre ol- 117
şimālī ol- 122
ve gāh ol- 158; 228; 286; 323
evkāt ol- 306
sākī ol- 325
gīdā ol- 453; 455
ömri uzun ol- 457
yaz eyyāmı ol- 924
yumurdamaz ol- 465
sürecek ol- 631
mezbelelerinden ol- 682
ba'zı evkāt ol- 1169; 1194

(Olmak ihtimal bildirmek için)

kendü ol- 925
turşusu ol- 926
ammā ol- 1277
cāyīzdür ol- cāyīzdür 1278
hiç ol(ma)- 1281

ola ki [Tr.] E. Belki.

o. *budur ki gīdāsı gāyet laţīf o. ileride tafşīl 345*
def'ine bir tarīk o. hem ahlāt def' olunsun 1100

olanca [Tr.] *sf.* Bütün

o. *veyāhūd o. yağı bir gayrı cānibe teveccüh eyleye 232*
hinde o. ruḫūbeti ve fūzalātu akar gider ve ba'dehu 777

olın- (olun-) [Tr.] *f.* Olunmak, meydana getirilmek, yapılmak.

o.-a *ve yaramazından ictināb o. zīrā mādāmki 109*
isti'māl o. ammā içine bir miqdār bal yāhūd 1420
iki kaşık miqdārı bile isti'māl o. ve dahı 1427

o.-an *veyāhūd şoñradan ilhāk o. yağ evvelki yağa 225*

o.-ca *eridüp tahlīl idemez dahı boğulmak tarīki ile o. 293*
def'i müşhil şerbet tarīkiyle o. bedene zararı 1102
balgāmī o. artucağ issiye mütehammil olur ve külliyā 1299
hammām bu didüğümüz tedbīr üzere o. fāyideleri 1319

o.-cağ *bedene kuvvet virür hazm o. turāc gīdāsı 617*
isti'māl o. kendü yalnız ma'ideye vārid 879
olana gīdā ile isti'māl o. ammā çok 940
o. habīs rīh buhār tarīkından def' olunmayıcağ 1267
vāki' o. budur ki bedenün hāşā ba'zı fūzalātu 1351
demevī olanlara vaktinde vāki' o. haylice intifā' 1356
her birinden elbet hişşe alınur ve vaktide vāki' o. 1364
def' o. a'zā-yı re'iseden ve şālīh kandan 1366
şerīfden fī'l-cümle efşān def'ine iktizā o. 1394

o.-caya *yinilen yimek imtilā o. degin yinmemek gerek 363*

o.-dı	<i>ve taḫsīm o. 01</i>
o.-duġı	<i>terkīb o. mādleden fāsīd idi anuñ gibi 273 ol binā o. nesneleriñ huşuṣā eger 1284 o. sebep budur ki şekl-i ḥasen insān 1344</i>
o.-maġa	<i>def o. nesne olıcaġ (بوجه من الوجود) anı 1263</i>
o.-maġ	<i>olan sermāyeden ḥarc o. lāzım gelür eyle 1372</i>
o.-maya	<i>def olunmıyınca cimā o. ve ġaḫāb ‘aḫabince 1395 ammā ġāyetde ziyāde feraḥ ‘aḫabince o. ve ḫan 1397</i>
o.-mayıcaġ	<i>oluncaġ ḥabīs rīḥ buḫār tarīkinden def o. 1267</i>
o.-maz	<i>gibi ki ol ḥareket fāyidesi doġınsun diyü o. 1117</i>
o.-mıyınca	<i>def o. cimā olunmaya ve ġaḫāb ‘aḫabince 1395</i>
o.-ur	<i>beyānındadır ki zıkr o. muḫaddemā ma’lüm idinmek 336 tafşılı beyānındadır ki zıkr o. başuñ ġidāsı 514 zıkr o. balıġuñ dört ḫāline vākıf olmaġ 641 güzel bal yemek ile zararını ıslāḥ o. 797 isti’ māl itmekle def o. ammā bunuñ bir huşuṣında 963 toġınsuñ deyü o. anuñ gibi ḥareketüñ 1119</i>
o.-a	<i>vākıf o. bir muḫaddime ve sekiz bābdur evvelki 16 bir yağ daġı ilḫāk o. müteḫallil yanan yağ bedelinde 217 aşlıyyeye daġı gele ilḫāk o. şıḫḫat müyesserdür 258 ıslāḥ o. sulṫānumuñ mizāc-ı şerīfine 583 o. şıġır dili tabī’atı mu’ tedildür sevdāvī 919 bedende olan aḫlāt def o. bedene zararını 1105</i>
o.-an	<i>anuñla perverde olur rüḫdan ġaraḫ o. 64 o. ġidālar ve içilen şerbetler ġāyet laṫıf ola 260 olmaz veyāḫūd soñradan ilḫāk o. mevād ki 275 bunuñ gibi fesād isti’ māl o. ḥabīs ve fāsīd 280 ve ġāḥ olur ki isti’ māl o. ġidālar ve eşrebe 286 ecnāsınuñ nihāyeti yokdur bu zıkr o. şerāṫı 771 olmuş ola ammā ṫā’ām ‘aḫabince isti’ māl o. 865 olur bu şimdiye deġin zıkr o. tedbürler 1273</i>
o.-ca	<i>allāḫ şaġlaya insāna ḫummā ṫārī o. buñalduġına 79 o. çok buḫār çıksa gerek uyurken bulunursa 1232 o. nesne ḫaberini viricek helāk ola zırā 1163 esamileri ile zıkr o. ve balıġuñ yimesi 775</i>
o.-caġ	<i>ma’ide mümtelī olsa yimekle biveḫin cimā’a mübāşeret o. 1385</i>
o.-madı	<i>def’ine bir tarīḫ ola ki hem aḫlāt def o. 1100</i>
o.-sun	<i>o. mizāc müteḫammil olduġından bedel mā-yeteḫallel 289</i>
o.-ucaġ	<i>havā her birinden taġyūr o. bahār eyyāmında 168</i>
o.-ur	<i>ile beyān o. andan soñra yimeġi tamām iştihā 346 ġalīzdür ġiç ḫāzm o. ammā ḫāzm olıcaġ eyü ḫan 445 ammā vāfire mevād irüp taḫlīl o. ise her ne 1269 aña meyl o. ḫattā ‘ıḫkuñ ḫiddetine ve iḫtidāsına 1334</i>

(Birleşik fiillerde yardımcı fiil olarak)

‘aḫabince olun- 1397
balġamī olun- 1299
beyān olun- 346
cimā olun- 1395
def olun- 1263; 1267(2); 1366; 1395; 963; 1105; 1100
ferah olun- 1163
ġaraḫ olun- 64
ḫarc olun- 1372
ḫāzm olun- 445; 617; 1232
ıslāḥ olun- 797; 583
ictināb olun- 109
iḫtizā olun- 1394
ilḫāk olun- 217; 225; 258; 275
imtilā olun- 363
isti’ māl olun- 260; 280; 286; 289; 865; 879; 919; 940; 1420; 1427

meyl olun- 1334
mübāşeret olun- 1385
tağyir olun- 168
tahlil olun- 1269
taḫsīm olun- 01
ṭārī olun- 79
terkīb olun- 273
tevecüh olun- 1344
vāḳıf olun- 16
vāḳi' olun- 1351; 1356; 1364
zıkr olun- 336; 514; 641; 771; 1273; 775

(Var olunmak, bulunmak)

boğulmak ṭarīki ile olun- 293
fāyidesi dokınsun diyü olun- 1117; 1119
inā olun- 1284

(Olunmak, gerçekleşmek)

şerbet ṭarīkiyle olun- 1102
tedbīr üzere olun- 1319

on [Tr.] *sf.* On.

o. *sekiz dirhem ḫesek o. dirhem duḳu on dirhem 1440*

onar [Tr.] *sf.* Onar.

o. *her birinden o. dirhem hem iki yüz dirhem şuyıla 1418*

on birinci [Tr.] *sf.* On birinci.

o. *tafşīli beyānındadır o. faşıl içilecek şularuñ 40*
ıslāḫ olunur o. faşıl şular beyānındadır şunuñ 798

on dört [Tr.] *sf.* On dört.

o. *beyānındadır ikinci bāb bāb o. faşıldur 23*
budur ikinci bāb o. faşıldur 193

on dördüncü [Tr.] *sf.* On dördüncü.

o. *ol daḫı zararadan ḫālī degıldür o. faşıl 995*

on ikinci [Tr.] *sf.* On ikinci.

o. *eyüsi ve yaramazı beyānındadır o. ikinci faşıl şarābuñ 41*

onuncu [Tr.] *sf.* Onuncu.

o. *ve eyüsi yaramazı beyānındadır o. faşıl balıkların 39*

onüçüncü [Tr.] *sf.* On üçüncü.

o. *sebze ve etüñ tafşīli beyānındadır o. faşıl 43*
eyüsi ve yaramazı beyānındadır o. faşıl 42
bī-bedeldür o. faşıl sebze ve etüñ tafşīli beyānındadır 911

ora [Tr.] *zm.* Ora, bahsi geçen yer; o yer.

o.+da *ammā şehirlere ḳarīb olmaya o. bulunan balıklar 695*
o.+larda *cihetden o. dutulan balıklar ḡāyet 683*

- o.+laruñ** *koparup yābāna atmak gerek zīrā o. zararı 608*
- orta** [Tr.] *sf.* Orta; her iki yanında kendi cinsinden eşit miktarda şeyler bulunan, eşit miktarda mesafe bulunan.
- o.** *çokdur o. haş fodula gibi haşımı kolaydır ammā insāna 432*
ğāyet ruḫūbetlū ve nemnāk kan ider ve gīdāsı o. etiñ 534
etiñ gīdāsından azdur ve arık et ve o. etden 535
huşūşā o. balık ve güccük balık ba'zı cins ammā gāyet 670
gerek şoñra o. ḫalvete ve şoñra issi ḫalvete 1307
- ot** [Tr.] *ad.* Ot; küçük bitkilerin genel adı, hayvan yemlerinin hepsi.
- o.** *ve kuvvetlū gīdā gerek sebze ve o. ve mīveler gibi olmaya 356*
kurıdır ve yaş o. otlayan ḫayvāndan kurı 497
kurı o. yiyenüñ mizācı kurıdır mīve ve sebze ve o. yiyen 498
ziyāde aña meyl itmek olmaz zīrā otladuğı o. ḫarbaḫdur 635
eyü balık olmaz ve kimi yaramaz o. otlar anuñ gibi 664
bir o. biter deñizler kenārında balık eti otlar 667
semiz o. ki ṭabī'atı bārid i raḫbdur şafrāvī mizāclara 972
- o.+ı** *ḫarbaḫdur ol o. itmān ideni teşennüc ider 636*
- o.+lar** *deñiz içinde biten otlardan zīrā ba'zı o. vardur 662*
eyü balık olmaz ve kimi yaramaz ot o. anuñ gibi 664
bir ot biter deñizler kenārında balık eti o. 667
- o.+lardan** *deñiz içinde biten o. zīrā ba'zı otlar 662*
- o.+larındandır** *balıḡınuñ ekşer gīdāsı deñizüñ eyü o. balık yimek 741*
- otla-** [Tr.] *f.* Otlamak; hayvanların bulunduğu yerdeki ot, çimen, yaprak ve yeşil sürgünleri yemesi.
- o.-duğı** *ziyāde aña meyl itmek olmaz zīrā o. ot 635*
- o.-yan** *kurıdır ve yaş ot o. ḫayvāndan kurı 497*
ḫandan dahı yaramazdur busuz o. ḫayvānlaruñ 544
- otur-** [Tr.] *f.* Oturmak, sakinleşmek.
- o.-mağ** *ḫalvete girüp bir miḫdārcuḫ eylenüp o. gerek 1306*
- oyna-** [Tr.] *f.* Oynamak, kımıldatmak, hareket ettirmek.
- o.-yan** *ḫarışdırup o. dişüñ üstine uralar ve yeşil 1449*
- öl-** [Tr.] *f.* Ölmek.
- ö.-digi** *olan ḫāl iken toylmaz ve ba'zı ḫastalar ö. ḫinde 321*
- ö.-dükden** *boğazlanup ö. şoñra firāk bulup et ḫalır akçiger 530*
- ö.-en** *ve aḡda tutulduḫdan şoñra tiz ö. balık giç 712*
ḫayātı tiz munkāṭı' olmak gözikür ammā giç ö. gösterür 715
- ö.-mekden** *nabızları külliyā dört biş gün ö. öñürdi 324*
- ö.-mesine** *olmasına ve ö. bi-ḫasebi 't-ṭabī'e zikr olan 240*
- ö.-mez** *tiz ö. ve şol balık ki ayakları çokdur ḫışın 722*
- ö.-ür** *fī'l-ḫāl ö. andan şoñra tavuḡuñ beynisini yiyen bi'l-ḫāşşa 602*
- öldür-** [Tr.] *f.* Öldürmek.
- ö.-eler** *(العياذ بالله) müfsidi ḫarāmiler ö. ve bu şartıla ki 266*
- ölü** [Tr.] *sf.* Ölü, cansız.
- ö.+ler** *ḫuzūr-ı şerīfden fażalāt ve mühmelāt [ve] ö. ve cīfeler 183*

- ölüm** [Tr.] *ad.* Ölüm; ölmek eylemi ve biçimi.
- ö. *olan ö. tārī olsa cāyızdır ki zīrā 1376*
- ‘öm(ü)r** [Ar.] *ad.* Ömür, yaşam.
- ‘ö.+i *ki yimesin itmān idenüñ ‘ömri uzun olur huşūşā 457*
- öñ** [Tr.] *ad.* Ön, baş taraf.
- ö.+inde *eridicidür ö. bulunan balgāmı ve yili def‘ ider 448*
- öñürdi** [Tr.] *zf.* Önce, önceden, eskiden.
- ö. *faşıl gıdālaruñ tertibinde kankısı ö. kankısı soñra 27*
ölmekden ö. sākıt olur zīrā harāret-i garīziyye 325
taqdīm idüp ö. yimek gerek galīz olan yimegüñ hażmı 374
galīz ö. yiyüp soñradan laţifini yiyüp ol laţif olan 378
ammā ta‘āmula bile yinmek veyā ö. yimek ta‘āmu 985
indüre ammā ta‘āmdan ö. isti‘māl 1014
virür yinecek ta‘āmdan ö. yinmek gerek 1048
ider bāri ta‘āmdan ö. yinmek gerek 1063
- öñürdi cek** [Tr.] *sf.* Önceki.
- ö.+i *öyleden öñürdicegi kaylüle vaqtidür ol zamānda bir miqdār 1240*
- ördek** [Tr.] *ad.* Ördek; perde ayaklılardan, tıknaz gövdeli, kısa boyunlu, yassı gagalı, kısa bacaklı su kuşu türlerine verilen ad.
- ö. *ziyāde kuvvetlüdür ve cümlesinden lezīd ö. ve semiz 548*
tavuk katıdır ö. ve tavuk çigeri cemī‘ kuşlaruñ 549
nihāyetdedür ö. gıdāsı azdur zīrā hażmı 609
- örtü** [Tr.] *ad.* Örtü; bir şeyi örtmeye yarayan şey.
- ö. *vāfir ö. ister uyku eşnāsında ammā uyanuk 1226*
- örtül-** [Tr.] *f.* Örtülmek, kapalı kalmak.
- ö.-mesine *idüp ö. muqayyed olmağ gerek zīrā ağılı olur 413*
- örtülü** [Tr.] *sf.* Örtülü.
- ö. *kebāb ki ö. bişe yā bişdüginden soñra ihtiyāt idüp 412*
örtülü ola sarāy-ı ‘āmire gibi ve şular dağı 134
- ötürü** [Tr.] *zf.* Ötürü, bunun üzerine, o sebepten, o yüzden.
- ö. *andan ö. bārī te‘ālā ri‘ye ki akçigerdür yaratmışdur ki 72*
esbāb-ı semāviyyeden ö. kevākib-i seyyāre bir 113
- öyken** [Tr.] *ad.* Akciğer.
- ö. *gögüsdür ve ö. ve dil ve ağızdur anlaruñ 1133*
- öyle** [Tr.] *sf.* Öyle, onun gibi. *zf.* O biçimde.
- ö. *bulur eyle olduğdan soñra lāzım oldu ki 107*

- ziyāde ihtiyāṭ itmek gerek zīrā bi'l-hāṣṣa ile (۴۱) 964*
görecek o da ö. ider meşelā bir kişi ekşiler 1183
daḥı eyle olur ve ḥabīs yaralar ve uyuz kısmı daḥı 1187
olan sermāyeden ḥarc olunmaḡ lāzım gelür eyle olucaḡ 1372
- ö.+ye** *zīrā çıkacaḡ menfezi yokdur ö. virilen nefesüñ 86*
bi'l-külliyā mizācı fāsıd ola ö. lāzım gelür ki ḥāşıl 271
vāsıtasıla ḥāşıl olur ö. lāzım oldu ki 1340
- öyle** [Tr.] *ad.* Öğle, öğlen.
- ö.+den** *şakınmaḡ gerek ammā mu'tād olan ö. önürdiceḡi 1239*
- pāça** [Far.] *ad.* Paça; bacaḡın alt tarafı.
- p.+lardur** *baḡarsıḡları kekşek ider ayaklar ki p. ḡıdāsı 540*
- pādişāh** [Far.] *ad.* Padişah; İslam devletlerinde hükümdarlık unvanı.
- p.+lar** *ve şāfīdür ve leṭāfeti cihetinden ekşer p. ve ulu 189*
- pāk** [Far.] *sf.* Pak, temiz.
- p.** *nisbeti ulu şehirlerüñ havāsıyla şāfī p. laṭīf 177*
nefs-i havā kendü ḥālī ṭabī'atı üzerinde p. ve şāfīdür 188
ve aḡ etmek ki kepekden ne kadar p. ve aru ise 428
laṭīf bī-bedel ḡıdādur maḡzā şāfī p. kan ḥāşıl 546
cemī' mizāc-ı insāna yarar ve p. kan tahsıl ider kaṭ'ā 598
kumlu yirlerde biten ba'dehu şāfī p. topraklarda biten 689
ola ve deñiz kıyılarındaki p. kıyıları ola 694
ölenden yigdür zīrā balıḡuñ ḥayātı p. şāfī 713
şuyıladur p. şāfī şudan çıkan balıḡuñ 714
gösterür ki yalıñuz p. şāfī şudan 716
ḡāyet p. toprak üzerinde olup mesken 745
andan yayḡanup p. olur ve bahār eyyāmından şoñra 748
şāfī ve p. ve taşlu yirlerde biter ve ḥaḡīkate 756
şuyı ola ve ḡāyet şāfī ve p. toprak üzerinden 804
ve buzdan p. ve şāfī ola ḡılzetden ḥālī 850
degıldür buz ve ḡar kendü p. laṭīf içinde nesne 851
- panbuḡ** [Far.] *ad.* Pamuk.
- p.** *iki p. pāreleri ki vezinleri berāber ola şuya 822*
- p.+dan** *ol şular işlāḡ bulur veyāḡūd p. veyāḡūd 835*
- p.+ı** *ṭartalar ol şuyıñ ki p. yiyin buluna ol 824*
- p.+ları** *ışladalar ba'dehu yavuz ḡurıdalar tekrār p. ṭartalar 823*
- panṭāfilün** [?] *ad.* Pentafilon, potentilla, beş parmak otu.
- p.** *daḥı p. ve kemaḡitüs ve cu'da ve halyün 1428*
- pāre** [Far.] *ad.* Parça, kısım.
- p.+leri** *iki panbuḡ p. ki vezinleri berāber ola şuya 822*
- pastırma** [Tr.] *ad.* Patırma; sığır etinin tuz, çemen, sarımsak ve salça ile sıvanıp kurutulmasıyla elde edilen kuru et.
- p.+ları** *ve sığır eti ve geyik eti ve p. bile ḡāyet 1454*

- pāzi** [Far.] *ad.* Pazı, yabancı ıspanak.
- p.** *asbanāk gibi ve p. gibi ve lāhana gibi bunlar balgam 343*
virür ve cimā'a daḥi kuvvet virür p. ṭabī'atı 969
- perverde** [Far.] *sf.* Beslenmiş, yetiştirilmiş.
- p.** *anuñla p. olur rūhdan ğaraḥ olunan 64*
anlar beriyyelerden p. olmuştur beriyye ḥōd il 505
bal ile p. olmuş ola ṭomalan ṭabī'atı 989
- peynir** [Far.] *ad.* Peynir.
- p.** *ve cemī' olan aşları ve heriseler ve p. ḥuṣūṣā 1452*
- peynirlik** ["peynir" Far.] *ad.* Peynirlik.
- p.** *māiyyet artuḡdur ve koyun südinde p. artuḡdur 559*
- pırasa** [Yun.] *ad.* Pırasa; zambakgillerden, uzun ve beyaz gömlekli gövdesi sebze olarak tüketilen otsu bitki.
- p.+nuñ** *tahrık ider p. ṭabī'atı ḥārr u yābisdür iştihāyı tahrık 932*
- pilic** [Yun.] *ad.* Piliç, kuş yavrusu.
- p.+i** *ki içinden pilihi(پلیحی) çıkmış ola döküp un gibi 1433*
p.+ler *bilicler ve tavuḡlar cemī' etlerüñ eyüsidür ğidāsi ğāyet 596*
- pirinç** [Far.] *ad.* Pirinç.
- p.** *diyārında ḥāşıl olur p. yirine isti'māl iderler 482*
p.+uñ *andan ḥāşıl olan aştur ve p. mizācı mu'tedildür 451*
- poyraz** [Yun.] *ad.* Poyraz; Türkiye'de kuzeydoğudan esen sert ve soğuk rüzgara verilen ad.
- p.** *ise ol şeh̄r şovuk ve hem raṭb olur zīrā p. havāsı 138*
p.+a *şimālī olur ki p. karşı ammā karşıusunda 122*
p.+dur *'ufūnete zıd olan havā-yı şimālidür ki p. havālaruñ 147*
- pül** [Far.] *ad.* Pul; bazı hayvanlarda bir araya gelerek vücut yüzeyini örten koruyucu örtü.
- p.+ı** *azdur p. ve kanadı çok olan balıḡ ğāyet 710*
- rābi'** [Ar.] *sf.* Dördüncü.
- r.** *zamānda bārid hem raṭbdur faşl-ı rābi' şahrālaruñ havāsınuñ 176*
mizāc-ı şerīfleri gibi faşl-ı rābi' ve ğidālaruñ 402
r.+uñ *ḥazm-ı rābi'uñ faşlası kavī ve çok olur menīle 1365*
- rāḡat** [Ar.] *ad.* Rahat; zorluḡu, sıkıntısı olmama durumu.
- r.** *cemī' kuvā ve ḥavās içerüye r. ve sākin olmaḡa 1200*
bedenüñ kuvāsı ve ḥavāsı r. bulur yirlü yirine 1402
- raḡiḡ** [Ar.] *sf.* Narin, nazik, ince, dokunaklı, hassas.
- r.** *aḡ ve r. gerek ammā mizācı balgamī olana kırmızısı 862*

- rāst** [Far.] sf. Doğru, düz.
- r.** meger 'avārızı dünyevîniñ birisine r. gele 264
- raṭb** [Ar.] sf. Yaş, ıslak, nemli, taze.
- r.** ise ol şehir şovuk ve hem r. olur zîrā poyraz 138
- r.+dur** zamānda bārid hem r. faşl-ı rābi 'şahrālaruñ havāsınuñ 176
 yiyen hayvānuñ mizācı r. anları yimeyenden 499
 mizācı **bārid i raṭbdur** hażmı güç kalın ve yoğun 531
 kan **hārr u raṭbdur** ve andan laṭif kan olmaz ki 571
 koyınunuñ kendü mizācı r. huşuşa güccügi 576
 tabī'atı **hārr u raṭbdur** huşuşa genc ola ve tavşanuñ 585
 genc ve semüz ola ve ayu eti tabī'atı **hārr u raṭbdur** ve ammā 592
 külliyyā mizācları taze iken **bārid ü raṭbdur ammā** 788
 tatlu maruluñ tabī'atı **bārid ü raṭbdur cemī'** 912
hārr u raṭbdur cimā'a haylī kuvvet virür hem iştihāyı 942
 tabī'atı **hārr u raṭbdur** andan hāşıl olan gıdā inen 954
 isperince dirler tabī'atı **hārr u raṭbdur** süddeleri 959
 ot ki tabī'atı **bārid i raṭbdur** şafrāvī mizāclara 972
 tabī'atı **bārid i raṭbdur** şafrāvī mizāclara gıdāsı 977
 gāyet laṭifdür kabağunñ tabī'atı **bārid i raṭbdur** 980
bārid i raṭbdur gāyet galiz ve habiṣdür meger 990
 tabī'atı **hārr u raṭbdur** (خار رطبر) ve gıdāsı galizdür 997
 üzümüñ tabī'atı **hārr u raṭbdur** eñ eyüsi 999
 tabī'atı **hārr u raṭbdur** tabī'ata lînet virür 1005
 armud ki tatlu ola anuñ tabī'atı **hārr u raṭbdur** 1030
hārr u raṭbdur ve kalbe haylice kuvvet virür ve ekşisi ki 1040
 laṭif olanuñ tabī'atı **bārid i raṭbdur** ve ekşinuñ 1046
 şeftālünüñ tabī'atı **bārid i raṭbdur** ma'deye gāyetde 1049
 zerdālünüñ tabī'atı **hārr u raṭbdur** habāsetde 1054
 şeftālüdan kalmaz karpuzuñ tabī'atı **bārid i raṭbdur** 1055
hārr u raṭbdur gıdāsı inen zararlı degildir 1060
 ve kıssā tabī'atları **bārid i raṭbdur** andan hāşıl 1066
 tabī'atı **hārr u raṭbdur** ma'dede ne ki yaramaz hıl 1074
 tabī'atı **hārr u raṭbdur** ve gıdāsı çokdur ve ma'deye 1087
 hażmı gücdür bādemüñ tabī'atı **hārr u raṭbdur** 1088
 kıılır 'unnābuñ tabī'atı **hārr u raṭbdur** adamuñ harāretini 1092
 evvelki halveti bārid i raṭbdur ikinci halveti **hārr u raṭbdur** 1302
 evvelki halveti **bārid i raṭbdur** ikinci halveti hārr u 1302
- rāyiha** [Ar.] ad. Güzel ve hoş giden koku, aroma.
- r.** issi ola bir garīb dadı ve r. olmaya ve ol 819
 ve bedeninde bed r. olur bunı veyā suyını 962
- r.+sı** habiṣ r. ola gāyet mühmedür ve eti yumşak olan 706
- r.+sını** degildir ve ağızdan şarābuñ **rayhāsını** gidermege 892
- reddiye** [Ar.] ad. Bir görüşü yalanlamak ya da çürütmek için yazılan eser.
- r.+ye** olmağ ile fesāda ve keyfiyyeti r. dönülür ve tabī'at 302
- reng** [Far.] ad. Renk.
- r.+i** ve balıguñ r. ne kadar ağa meyil ise gerek çig 702
- r.+ini** biri budur ki hareket idenüñ yüzünüñ r. görmek 1146
- ri'āyet et-** ["ri'āyet" Ar.] f. Uymak, saymak.
- r.-mek** bunı dāyimā r. gerek üçüncü hāli 686
 harekete kāşid iden üç nesneye r. gerek 1145

- r.-üp** *münāsib olan zamānı beyān ider bunu r. gerek ki 1229*
ri'āyet idüp her kankı balıkda bulunur ise gāyet 772
- rīḥ** [Ar.] *ad.* Esinti, rüzgar.
- r.** *durmak cāyiz degildir hattā r. bile ḥāṣā ki def'i 1264*
olıncaḥ ḥabīs r. buḥār tarīkinden def' olunmayıncaḥ 1267
- riḳḳat** [Ar.] *ad.* İncelik, naziklik.
- r.** *kıvamına r. virür böyle olmayınca güç olurdu yimek 802*
- ri'ye** [Ar.] *ad.* Akciğer.
- r.** *ötürü bārī te'ālā r. ki akciğerdür yaratmışdur ki 72*
- ru'āf** [Ar.] *ad.* Burun kanaması.
- r.** *olduğundan kendüden def' ider r. ile ki 304*
- rūḥ** [Ar.] *ad.* Ruh; bedende, vücuttan ayrı olarak bulunduğu inanan maddesiz varlık ilkesi, manevi benlik.
- r.** *tāzelik ve şovukluk içerü kalbe virilmeyicek r. kendü 89*
ve eger kalbde bu olmasa olan r. yanup 105
havālaruñ eyüsi r. mizācı ta'dīl imesine 146
 bunlaruñ sebebinden gāḥ rūḥ-ı ḥayvānī bedenuñ 1159
gibi ve rūḥ-ı ḥayvānī taşralara çıkar içerüsi ḥālī kalur 1161
fērah sebebiyle rūḥ-ı ḥayvānī taşralara teveccūh ider de 1164
işidicek cāyizdür ki helāk ola zīrā rūḥ-ı ḥayvānī 1166
ve ba'zī evkāṭ olur ki rūḥ-ı ḥayvānī hem içerüye 1169
rūḥ-ı ḥayvānī taşraya urup bir uğurdan yüzi 1174
adamuñ rūḥ-ı nefsāniyyesi mütenebbih ve münfa' il olur 1176
gibi zīrā ibtidā'-yı rūḥ-u ḥayvānī içerüye munkabiz olur da 1171
emrāza ve rūḥ-u ḥayvānuñ za'fina ve ifsādına 1290
havā şāfī ve laṭīf ola ḥāricden mizāc r. zıd olan 110
anuñla perverde olur r. gāraḥ olunan 64
bunda şol r. ki ahlāṭuñ gāyet laṭīfinden 65
sebeb olan 'anāşır-ı erba'anuñ biridür ve r. anuñla 63
mütevellid olan buḥārdur bu r. ma'deni kalbdür 66
bulunur ve hem r. mizācı anda işlāḥ olup 68
- r.+a**
- r.+dan**
- r.+dur**
- r.+umuz**
- r.+uñ**
- rūḥāniyyet** [Ar.] *ad.* Ruhtan ibaret olma durumu, ölmüş kimsenin süpüp giden manevi gücü.
- r.** *rūḥāniyyetindedür o r. ise boğazlanup 529*
- r.+indedür** *etinde degil r. o rūḥāniyyet ise boğazlanup 529*
- rūm** *Özel ad.* Rum, Yunan.
- r.** *koşdurur ki r. dilinde trağalinüs dirler ve hem 1408*
- ruṭūbet** [Ar.] *ad.* Rutubet; havadaki su buharı, nem.
- r.** *olur ise ziyāde r. virür ve ol yirlerdeki 142*
ol māddeye ruṭūbet-i aşliyye dinilür ki aşıl 207
miḳdārdur bu ruṭūbet-i aşliyye ḥarāret-i aşliyyenuñ māddesi 210
oda meşeldür yanacağı mādde ruṭūbet-i aşliyyedür 244
ruṭūbet-i aşliyyenuñ ḥōd miḳdārı müte'ayyin ve mütenāhi 245
miḳdārdur ḥarāret-i aşliyye ḥōd şanıdur ruṭūbet-i aşliyyeyi 246
ve şafrādur bu cümleden ruṭūbet-i aşliyye ki ḥilḳatda 254

- yirine tekrār bu ahlātdan hāşıl olur **ruṭūbet-i tabī'iyeye** 256
 bedel ola ve muttaşıl mādāmki taḥlīl olan **ruṭūbet-i aşliyyeye** 257
ruṭūbet-i aşliyyeden mütehallil olan yirine bedel 276
 olur ḥarāret-i aşliyyeden **ruṭūbet-i aşliyye** 309
 ayrıla ve bedende **ruṭūbet-i aşliyye** olan dökile 310
 ile **ruṭūbet-i aşliyye** bedende qalmaya lāzım 313
ruṭūbet-i aşliyye andan ayrıldı yanacaq māddesi 315
 toylmaz zīrā **ruṭūbet-i aşliyyenüñ** ḥarāret-i aşliyye 317
 daḥı oldur **ruṭūbet-i aşliyye** bi'l-külliyā dükencek 330
 nefşāniyye r. bulur ḥuzūr itmegile ve andan 1207
 ḥammām ḥarāretile ḥarāret virür r. ile 1300
 ile r. virür ammā ḥalvetlerine göre merātibi var 1301
 şāliḥ kandan ve **ruṭūbet-i aşliyyeden** ve a'zā-yı re'iseden 1371
ruṭūbet-i aşliyye ol maḥalde fānī oldı dükendi 1377
 ve **ruṭūbet-i aşliyye** dükendüğinden soñra ḥarāret-i aşliyyenüñ 1378
 büyünenen ve ellerde büyünenüñ r. artuḳdur 491
 ve güccük olmağıla r. çoḳdur ve ammā ḳuzı 575
 hinde olanca r. ve fuḫalātı akar gider ve ba'dehu 777
 şerīfine münāsibeti vardur zīrā balıḡuñ r. mizāc-ı şerīfüñ 781
 olmuşdur ki **ḥarāret-i ruṭūbetüñ** māddesinde 211
 aşliyye ol miḳdār r. ḥaḳḳından gelmeyüp 292
- r.+i**
- r.+iyle**
- r.+üñ**
- ruṭūbetlü** ["ruṭūbet" Ar.] sf. Rutubetli, hafif ıslak olan, nemli.
- r.** ḡāyet r. ve nemnāk ḳan ider ve ḡidāsı orta 534
- rūzigār** [Far.] ad. Rüzgar, yel.
- r.+ile** meşelā yavuz r. bindigi gemi bata boğıla veyāḥūd 265
- şabāḥ** [Ar.] ad. Sabah, güneşin doğuş zamanı, günün başlangıcı.
- s.** ve taḥlīl bulur ve dāyimā lāzımdur ḥuşūşā ş. yimeginden 368
 budur ki günde iki kerre ola bir ş. ve bir aḥşama 415
- sābi'** [Ar.] ad. Yedinci.
- s.** elde büyüyen etlerden **faşlı's-sābi'** ve ḥayvānuñ 512
- saç** [Tr.] ad. Saç; başta biten kıllara verilen ad.
- s.+ı** tüyi ve s. çoḳ olan ḥayvānuñ **tabī'atı** kurıdur 501
 kurıdur s. tüyi az olandan ve ḳara olan ḥayvān külliyyā 502
- şādıḳ** [Ar.] sf. Sadık, doğru, gerçek, hakiki.
- ş.** iştiḥā ş. olmayınca yinmeye andan soñra iştiḥā belürdügi 347
ş.+ı **iştiḥā-yı şādıḳı** def' itmesün ma'deyi ḥarāb 350
- sādis** [Ar.] ad. Altıncı.
- s.** issilerde münāsib ḡidādur **faşlu's-sādis** yinilen ḥayvānlaruñ 484
- şāfi** [Ar.] sf. Hiçbir katışığı olmayan, halis, temiz.
- ş** havā ş. ve laṭīf ola ḥāricden mizāc rūḥa 110
 nisbeti ulu şehirlerüñ havāsıyla ş. pāk 177
 laṭīf bi-bedel ḡidādur maḥzā ş. pāk ḳan hāşıl 546
 ḳumlu yirlerde biten ba'dehu ş. pāk topraklarda biten 689
 ölerden yıḡdır zīrā balıḡuñ ḥayātı pāk ş. şuyıladur 713

- şuyıladur pāk ş. şudan çıkan balıġuñ 714*
gösterür ki yalıñuz pāk ş. şudan 716
ġāyet ş. ve pāk ve taşlu yirlerde biter ve ġakıķate 756
'abesdür ve ş. şuyıla bışmeli olıcaķ şuyı 786
balıķ şarābıla ıřlanmıyacaķ olmaz ve ba 'dehu ş. ġüzel 796
şuyı ola ve ġāyet ş. ve pāk topraķ üzerinde 804
ve buzdan pāk ve ş. ola ġılzetden ġālī 850
ve ş. ve leřāfeti cihetinden ekşer pādışāġlar 189
- ş.+dür**
- şafra** [Ar.] *ad.* Karaciġerin salgıladıġı yeşil renkli ve acı bir sıvı.
- ş.+dur** *ve ş. bu cümleden ruşbet-i aşliye ki ġılķatda 254*
ş.+ya *ġibi ġıdālar yā ş. döner veyāġūd tız yanar göynür 397*
şararı var ş. münķalib olur deriden ġāřıl 537
olana şararı nihāyetdedür zırā şarf ş. döner 906
ş.+yı *ķuvvet virür ve ş. söyündürür sulřānumuñ 1077*
- şafra** [Ar.] *sf.* Saffraya özgü, saffa ile ilgili.
- s.** *isti 'māl eyleye ve mizācı şafra (صفروى) olıcaķ sirke 846*
ammā ş. ve demevī mizāc olan sulřānumuñ mizāc-ı řerīfi 855
eyüsi oldur ki ş. mizāca ġāyet aķ 861
mizācı ş. olana ġāyet şararludur ammā balġamī 904
olana yarar ve ziyāde acı olan mizācı ş. olana 905
zırā baş aġrısı ider ġuşuşā mizācı ş. olana 939
ot ki řabī 'atı bārid i şaşbdur ş. mizāclara 972
řabī 'atı bārid i şaşbdur ş. mizāclara ġıdāsı 977
mübārek yoķdur ġuşuşā ş. mizāclara 979
şaşbdur ş. mizāclara yarar ammā balġamī olanlara 981
ma 'ideye ķuvvet virür ġuşuşā mizācı ş. olana 1022
şaşbdur ş. mizāc olana nazīri yoķdur 1056
yine şararı az olur ammā mizācı ş. 1071
gerek eger mizācı şafra (صفروى) ve demevī ise i 'tidālıle 1295
mizācı şafra (صفروى) olana ve hem çıkıldıġı vaķt 1315
virür ve ġuşuşā ş. mādde mizāclara ve 1355
- saġıl-** [Tr.] *f.* Saġılmak.
- s.-duġımdan** *zırā nāzūklüġi cihetden s. řoñra 563*
- şāġib** [Ar.] *ad.* Sahip, iye.
- ş.** *odı ġammāma giren şāġib- devlet mizācına göre yaķmaķ 1294*
- şāġih** [Ar.] *sf.* Gerçek, açık, doġru.
- s.** *aşıl yaradılışı toġmasında ş. terkīb ola řa 'şf 267*
- şāġrā** [Ar.] *ad.* Sahra, çöl.
- s.+lar** *budur ammā ş. havāsına o maķüle ġabāřet 187*
ş.+larda *ve ulu zekıyyü 'l-ġissen begler dāyım ş. ġezmekden 190*
'aleyhime 's-selām ş. koyun ġütmeġe iġtiyār itdüklerine 192
ş.+laruñ *zamānda bārid hem şaşbdur řařl-ı rābi ' ş. havāsınuñ 176*
- şāim** [Ar.] *sf.* Oruç tutan.
- ş.+dür** *itdirmez ve külliyyā ş. iñen ziyāde şovuk 859*
taġlılı ķavīdür ve řabī 'atı ş. ġıdādan ġālīdür 1311

- şakın-** [Tr.] *f.* Sakınmak, dikkatle kaçınmak, çekinmek.
- s.+mağ** *tavukdan ş. gerek ft'l-cümle zîrâ tecrîbe ile 600*
ve koğusu ola ol şulardan ziyâde ş. gerek 833
uykudan ş. gerek zîrâ ol ta'âm ma'de hâzm 1231
idüp ş. gerek ammâ mu'tâd olan öyleden 1239
onlarıñ havâsından ş. gerek zîrâ çok 1289
mümkün oldukça ziyâde ş. gerek ki mâdâm 1384
mübâşeret itmekden ş. gerek beher-hâl cimâ' akâbince 1400
muzırdur ve tuzlu balıklardan dâhı gâyet ş. 1455
- sâkıf** [Ar.] *sf.* Düşen, düşmüş.
- s.** *öñürdi s. olur zîrâ harâret-i garîziyye 325*
- şakıl** [Ar.] *sf.* Ağır olan.
- s.** *ve s. emrâz hâşıl olur külunc ve tesennüc gibi 1258*
- sâkin** [Ar.] *sf.* Sakin, durgun, hareketsiz.
- s.** *ve içinde s. olanlardan mütehallil olan hâşâ 182*
kanı eksük idüp harâretin s. ider ve cimâ'a 470
cemî' kuvâ ve havâs içerüye râhat ve s. olmağa 1200
- şakla-** [Tr.] *f.* Saklamak, korumak, sakınmak, esirgemek.
- ş.-r** *ziyâde ş. hem 'aklı zekî eyler havâsları kuvvet 628*
ş.-ya *allâh ş. insâna hummâ îrî olunca buñaldığına 79*
- şalıncağ** [Tr.] *ad.* Salıncağ; iki ucundan iki iple yüksek bir yere bağlanılarak sallanılan araç.
- ş.+da** *tahlîlinde te'sîr gâyet kavîdür ş. şalınmağ 1129*
- şalın-** [Tr.] *f.* Salınmak; uyumlu hareketlerle bir yandan öbür yana hafifçe eğilmek.
- ş.-mağ** *te'sîr gâyet kavîdür şalıncağda ş. gibi ve gemiye binmek 1129*
- şâlih** [Ar.] *sf.* Elverişli, uygun.
- s.** *itdüği gıdâlara nisbeti olmaya ve ne kadar ş. gıdâlar 283*
vaqtde vâki' olur ber-takdîr ki ş. ve laîf 297
ba'zî ş. ve laîf kandan dahı bile def' olur ve 1362
def' oluncağ a'zâ-yı re'iseden ve ş. kandan 1366
içinde ş. kandan ve rutûbet-i aşliyyeden ve a'zâ-yı re'iseden 1371
- şâliha** [Ar.] *sf.* Elverişli, uygun.
- ş+ya** *laîfeye kendü mizâcına muvâfık ola mevâd-ı şâlihaya 252*
bedende olan ahlâf ve mevâd-ı şâlihaya bir 'arıza 307
- şâliş** [Ar.] *ad.* Üçüncü.
- s.** *mu'ün olur faşlu's-şâliş andan soñra 370*
- şâmin** [Ar.] *ad.* Sekizinci.
- s.** *kanı cemî'sinden yaramazdur faşlu's-şâmin südüñ eyüsi 552*

- şānī** [Ar.] *ad.* İkinci.
- s. *emīn olur faşlu's- şānī yılleriñ eyüsini ve yaramazını beyān ider* 145
- şar'** [Ar.] *ad.* Epilepsi, tutarga.
- ş. *var huşūşā ş. olan bi'l-hāşşa fi'l-hāl* 930
cāyizdür ki ş. zahmetin ihdāş eyleye zīrā ol def 1266
olan emrāz sekte ve ş. ve teşennüic ve ğaş 1374
- sarāy** [Far.] *ad.* Saray.
- s. *örtülü ola sarāy-ı 'āmire gibi ve şular dağı* 134
- şarf** [Ar.] *ad.* Tüketme, kullanma.
- ş. *iden haķikatā bi'l-külliyā ş. olan şarābdur* 794
olana zararını nihāyetdedür zīrā ş. şafrāya 906
- sarhōş** [Far.] *sf.* Sarhoş.
- s. *ile ola ve şulu şarāb adamı tīz s. ider* 888
- s.+laruñ *kāzib-i iştihā ola s. iştihāsi gibi zīrā ol iştihā* 349
- sarhōşluk** ["sarhōş" Far.] *ad.* Sarhoşluk.
- s. *aşı sarhōşluğa māni'dür ve külliyā* 890
- şarımşak** [Tr.] *ad.* Sarımşak.
- ş. *olan tere ve terhūn ve ş. gibi bunlar* 341
'akabince ş. ve şoğan veyāhūd anason 845
- ş.+uñ *ziyādedür ş. tabi'atı hārr u yābisdür harāret* 937
- şaru** [Tr.] *sf.* Sarı.
- ş. *iki dirhem ve ş. zerinc dört dirhem balıla* 1448
- şavul-** [Tr.] *f.* Ateşi geçmek, sönmeye başlamak.
- ş.-miş *muħkem şıvayalar ve odı ş. furuna koyalar tā 'aķreb* 1411
- şayf** [Ar.] *ad.* Yaz mevsimi.
- ş. *şovuķdur ş. ki yazdur ol zamāndur ki havā issiligi ziyāde* 170
- şāyir** [Ar.] *sf.* Sair, diğer, başka.
- s. *hissi s. a'zādan kavīdür söyledükleri ne hīn mevtde* 329
nāfi'dür ki s. ekşiler zarar ider armud ki 1029
- sebeb** [Ar.] *ad.* Sebep; bir şeyin olmasına, gerçekleşmesine veya belli şekil almasına yol açan şey.
- s. *bi'zzāt s. ve mümid olan ve şihhatini hıfz iden altı* 05
olmasına s. olur ve ammā bu altınuñ 08
birisi ma'düm olursa mevtine s. olur 09
olduğı s. olan 'anāşır-ı erba'anuñ biridür ve rūhumuz 63
incindüğine s. oldur ki çıkan issi nefes yirine tāze şovuk 76
buñalduğına s. oldur ki içerüdeki harāret ğāyet kavīdür ve 80
incindüğine s. budur ki hammām kendü nefesi havāsı ile 84

	atıldığına s. budur ki nabz ve cemī' teneffüsün aletleri 94 çalışurlar ve nabzuñ hareketlerinin ihtilâfına s. budur 103 zîd olan nesne karışmaya şihhate s. olur 111 ziyâde issi olmasına s. olur ve gâh havâ müteğayyir 115 karışur bi-hasebi't-tabî'e ekşer tâ'ûna s. olan 186 şahrâlarda koyun gütmeye ihtiyâr itdiklerine s. budur 192 bi-hasebi't-tabî'e s. olacağı muqarrerdür ve ekşer 279 sebebiyle terkîb-i mizâc-ı insânun tefrîkine s. 308 yağun tükennesi söyünmesine s. oldu ve 319 doymadukları s. budur hattâ gâh olur ki etraftan 323 ve yâbânî olan hayvânun yübüsetine s. olan budur ki 504 ve bu yerlerde güccük olmasına s. budur ki kendü 760 ve bir yüzi kara olduğuna s. oldur dirler 767 zîrâ bu belâya ol s. olur ve yindükden soñra 1085 ulaşduğuna s. oldur ki anlarun habâsetine 1188 dimâği harâb ider ve çok emrâza s. olur 1215 adamun üşüdüğüne s. budur ol cihetden 1225 ma'ide ise hâlîdür ziyâde ihtirâka s. olur 1237 ziyâde ishâl gibi zîrâ ifrâṭ olıcaḡ mevte s. olur 1272 ifsâdına s. olur ve hammâmun havâsı ve yiri ne kadar 1291 ervâḡ tahlîl olmasına s. olur ammâ mizâcı 1298 câyiz degildür zîrâ süddelere s. olur ve ziyâde 1309 ziyâde za'fa s. olur ve issi şuyu bîtekellüf 1312 itmek gerek zîrâ istinkâya s. olur ve külliya 1318 taşralarına çeker bu cihetden semürtmege s. olur 1323 ammâ hammâm ifrâṭla olıcaḡ envâ'ı zararlar s. olur 1324 iktidâsına s. budur ki nefsi insânda olan kuvâ-yı tabî'iyede 1335 olındığı s. budur ki şekl-i hasen insân 1344 kendü beḡâ-yı nev'ine s. olıcaḡ ahsen ve ecmel ve ekmel 1346 ve toyulmadığı s. budur ammâ cimâ'ı çok olucaḡ 1369 haylî emrâza s. olur ma'dede bulunan ta'âm 1386 anuñ gibi s. müteḡarrif olan mizâc işlâḡa kâbil 274 türkide esamîleri ma'lûm degildür ol s. esamîleri 774 oldığı s. çok turmaḡ ile tîz müte'affin 827 tîz yayılır bu s. eger ma'dede ta'âm bulunacaḡ 872 hareketden yâ şuguldan hâlî degildür ol s. yorulduğu 1202 bu s. nihâyet derecede ihtiyâṭ idüp 1262 bu s. bir uğurdan taşradan issi ḡalvete bî-tekellüf 1304
s.+den	ne s. ve ne cihetden zarûrî ve lâzımdur 195 eridüp taḡıdur bu s. ki uyku eşnâsında 1212
s.+dendür	konmuşdur ki ḡayâtına s. ve ol ḡarârete 199
s.+dür	söyünmesi muqarrer mevte bi'zzât s. bu sebebden 1379
s.+inden	olur yanında vâḡi' olan taḡlar s. zîrâ 117 olmaz zîrâ leṭâfeti s. ma'dede ne ki 566 leṭâfeti s. cemī' mizâclara devâdur sultânunumuñ 624 bunlarun s. gâh rûḡ-ı ḡayvânî bedenün 1159 ḡayvânî ḡam s. munkabız olur içerüde cem' 1167
s.+indendür	bu beyân itdüğümüz s. bâb 1195
s.+iyle	'arîza s. terkîb-i mizâc-ı insânun tefrîkine sebab 308 yâ ziyâde ishâl olmaḡ s. veyâ ḡan boşanmaḡ 311 ferah s. rûḡ-ı ḡayvânî taşralara teveccüh ider de 1164 bu didüğümüz ihtibâslar s. çatlasa câyizdür 1261 ḡarîş olmaḡ gerek zîrâ uyku s. cemī' 1401
sebze	[Far.] ad. Sebze; çoḡunlukla çiḡ ya da pişirilerek yenilen yeşil yapraklı, yeşil ve taze bitkiler veya bunların taneleri, meyveleri.
s.	faşıl s. ve etün tafşîli beyânındadır onüçüncü faşıl 43 ve s. ve etden laḡâna gibi ve circir gibi havâsı ḡabîş 166 beñzer ola s. ve et gibi ve mîveler gibi zîrâ bunlardan issi 340

ve kuvvetlü ğidā gerek s. ve ot ve mīveler gibi olmaya 356
ot yiyenüñ mizācı kırıdır mīve ve s. ve ot 498
onüçünci faşıl s. ve etüñ taşşīli beyānındadır 911
cemī' s. ve etüñ laţfīdür zīrā andan eyü ve artuĝ 913
derecede s. ve etde yoĝdur fı'l-cümle yinmeli 950
ĝāyet eyüdür isfanāk cemī' s. ve etde andan 978

sedeb [Ar.] ad. Sedef otu.

s.+ī köki ve yābān s. ve tiryākı fārūĝ daĝı 1429

segirt- [Tr.] f. Koşmak.

s.-mek yā ĝāyet tīz ĥareket ola s. gibi yā baĝı ola 1123

sekiz [Tr.] sf. Sekiz.

s. bir muĝaddimeye hem s. bāba ve her bāb müte'addid 02
vāĝıf olına bir muĝaddime ve s. bābdur evvelki 16
s. dirhem ĥesek on dirhem duĝu on dirhem 1440

sekizinci [Tr.] sf. Sekizinci.

s. beyānındadır s. faşıl ĥayvānātuñ eyüsinüñ beyānındadır 37
beyānındadır s. bāb ĥammāmuñ taşşīlindedür iki faşıldur 57
sebeb olur s. bāb iki faşıldur evvelki faşıl 1325

sekte [Ar.] ad. Durma, kesintiye uğrama.

s. olan emrāz s. ve şar' ve teşennüc ve ĝaş 1374

selihā [Ar.] ad. Tarçın yerine kullanılan bitkinin adı.

s. yābānisi ola ve fudanç ve efsentin ve s. ve belesān 1422

semirt- [Tr.] f. Birini veya bir hayvanı semiz hale getirmek, şişmanlatmak.

s.-ür ĝidālaruñ kuvvetlüsidür bedeni **semirdür** vehm virür 486
olanları **semirdür** ve menīyi arturur muĥaşşal'ul-kelām cevherinüñ 623
s.-mege taşralarına çeker bu ciheden **semürtmege** (سمرتمه) sebeb olur 1323

semiz [Tr.] sf. Semiz, besili, yağlı.

s. ĥabīs ve ĝalīzdür ammā buzaĝuları yavuz s. ider 476
ĥareket üzerindedür andan şoñra ziyāde s. ve yağlu 507
olan ĥan yābisdür çoĝ ĝidāsı var s. et 533
ziyāde kuvvetlüdür ve cümlesinden lezīd ördek ve s. tavuĝ 548
genc ve **semüz** (سموز) ola ve ayu eti taĝı'atı ĥārr u raĝbdur 592
gücükleri adamı daĝı artuĝ s. ider ve arıĝ olanları 622
mīzāca ĝāyet eyüdür s. etile isbanak yirine boranı 920
megerki ĝāyet s. ve laţif koyun etile veyā s. tavuĝ 947
yatup ba'dehu vāfir yağ yāĥūd s. etile bişirüp 952
ĥabīsüdür ammā bir miĝdār līnet virür s. ot 971
s.+dür ĝalīzdür ĥuşūşā güz eyyāmında ĝāyet s. ve at 593

serçe [Tr.] ad. Serçe; ağaçlar, bina kovuklarına yuva yapan, tanelerle beslenen küçük boylu ötücü kuş.

s.+nüñ teşennüc ider s. mizācı ĥārdur beynisi ve ĥayāları şoĝan 637

- sermāye** [Far.] *ad.* Sermāye, ana mal, varlık.
- s.+den** *alınacağa ihtiyāc az olur s. alınmaz 1367*
aşıl fazla dükenür s. tamarlarıñ içinde 1370
olan s. harc olunmağ lāzım gelür eyle 1372
- sersem** [Far.] *sf.* Sersem; herhangi bir sebeple bilinci ve algılaması zayıflamış.
- s.** *buḥārı dimāğa su 'ūd ider s. ider ve çig 935*
- sevdā** [Far.] *ad.* İnsanı oluşturan dört maddeden biri.
- s.** *döndüre ki ahlāt-ı erba 'adur kan balğam ve s. ve şafrādur 253*
s.+dan *muhterik ş. 'arız olan emrāza ḥiffet 1354*
s.+nuñ *sevdāvī kan ider zīrā nefis-i sevdānuñ ma 'denidür 525*
- sevdāvī** [Ar.] *sf.* Sevdā ile ilgili.
- gücdür s. kan ider zīrā nefis-i sevdānuñ ma 'denidür 525*
oluna şıgır dili ṭabī 'atı mu 'tedildür s. mizāca 919
- seyyāre** [Ar.] *ad.* Gezegen.
- s.** *esbāb-ı semāviyyeden ötürü kevākib-i seyyāre bir 113*
- şıgır** [Tr.] *ad.* Sığır; geniş getirenlerden büyükbaş, evcil hayvanların genel adı.
- s.** *yokdur ziyāde katı berk bişicek ş. eti mertebesinde 406*
zarardur ve ş. etinden ḥāşıl olan gıdā 580
oluna ş. dili ṭabī 'atı mu 'tedildür sevdāvī 919
ve ş. eti ve geyik eti ve pastırmaları bile gāyet 1454
- ş.+uñ** *ş. südi eyü oldı zīrā ḥaml olduğı eyyām 556*
- şihhat** [Ar.] *ad.* Sıhhat, esenlik.
- ş.** *aşliyyeye daḥı gele ilḥāk oluna ş. müyesserdür 258*
ola bu vechile şihhat-i beden-i insān aḥsen 262
- ş.+de** *havālarıñ eşşahıdır andan soñra ş. şark 148*
- ş.+e** *zıd olan nesne karışmaya ş. sebep olur 111*
- ş.+ine** *gerek ki adamıñ ş. lāzım olan gıdāsı 337*
cemī ' mevācibini ki ş. lāzımdur bir vechi aşānile 1244
komışdur ve beden-i şihhatine ehemm-ü mühimmātdan oldur ki 1245
- ş.+ini** *sebeb ve mümid olan ve ş. ḥıfz iden altı 05*
- şıq-** [Tr.] *f.* Sıkmak; basınç uygulayarak suyunu, yağını çıkartmak.
- ş.-mayıla** *berkişdürür ṭa 'āmdan soñra yinse ş. ṭa 'āmı 1016*
- ş.-up** *olıcak kabz ider zīrā ma 'deyi ş. berkişdürür 1015*
- şıklı-** [Tr.] *f.* Sıkılmak.
- ş-an** *vü şān her birinden ikişer dirhem turbdan ş. şuyıla 1425*
- şırf** [Ar.] *zf.* Sırf, yalnız, tek başına.
- ş.** *ider ş. şarāb içmekden ise ve laḥana 889*
gāyet laṭıfdür ḥuşūşā ol mizāca ki ş. olan 900

- sırr** [Ar.] *ad.* Sır, gizli tutulan şey.
- s.+ı** *diyü ammâ s. budur ve ba'zı evkât insânüñ kanı 1181*
- sıtma** [Tr.] *ad.* Sıtma, ateş nöbetleri ile kendini gösteren, bulaşıcı hastalık.
- s.+laruñ** *zararı nihâyetdedür ve s. mühmelini ihdâs 1042*
- şıva-** [Tr.] *f.* Sıvamak.
- ş.-lar** *ve muhkem ş. ve odı şavulmuş furuna koyalar tâ 'akreb 1411*
- şıvar-** [Tr.] *f.* Islatmak.
- ş-mak** *ibtidâ emrinde tohumını bal şerbeti ile ş. ile andan biten 659*
- şızıl-** [Tr.] *f.* Sızılmak, eritilerek süzülme.
- ş-an** *boş bardağa şızılır ol ş. şu gâyet 840*
- ş.-ur** *boş bardağa ş. ol şızılan şu gâyet 840*
- siñir** [Tr.] *ad.* Sinir; duyu ve hareketleri beyinden organlara, organlardan beyne ulaştıran beyazımsı teller ve bu tellerin oluşturduğu demet.
- s.+ler** *siñürler ki bâzular etinüñ uçındadır andan hâşıl 532*
- s.+lere** *eyler ve dimâğa ve s. bi'l-hâşşa zararı gâyetde 1043*
- s.+leri** *şovudalar zararı iñen degildir ammâ s. za'ıf olan 853*
- s.+lerüñ** *ayak ağrısı ki niñrisdür ve s. enginar 966*
- sirke** [Far.] *ad.* Sirke; ekşitilmiş üzüm, elma vb. meyve suyu.
- s.** *yimek olmaz megerki s. ile ola mısır baklasınıñ 472*
isti 'mâl eyleye ve mizâcı şafrāvī olıcağ s. ile karışdurup 846
şoñra s. ve bal ile yaykayup ğargara itmek 885
açar huşüşâ talakda olan ve s. ve bir miqdâr 988
içini ayırtlayup tuz ile s. ile ve bal ile 1070
şoñra s. ile ağızını yumağ gerek ve baş ağrısı ider fındıkuñ 1086
ve dişi koparmağa encır yaprağı ve s. tartası 1446
- s.+si** *hazretlerinüñ mizâc-ı şerîfine s. artuğ olmağ 779*
- s.+yile** *derecesinde ğıdâsı lañfdür huşüşâ s. ıslâh oluna 582*
vâfir s. ve bahla bişendür huşüşâ sulñanum 778
ziyâde söyündürür huşüşâ s. isti 'mâl 918
- siyâh** [Far.] *sf.* Siyah, kara.
- s.** *ve s. ğalîz olan şarâb kâbız ola ğalîzdür 909*
- şoğan** [Tr.] *ad.* Soğan.
- s.** *serçenüñ mizâcı hârdur beynisi ve hayâları ş. ile 637*
'akabince şarımsağ ve ş. veyâhüd anason 845
- ş.+ı** *diken ve köki ve hınnâ köki ve yâbân ş. bunlaruñ 1417*
- ş.+uñ** *hastalıklarda kefaretdür ş. tabi'atı 941*
- şoğulcan** [Tr.] *ad.* Solucan; yuvarlak ve yassı kurtlara verilen genel ad.
- ş.+ı** *şerîfden ş. düşürür burçâkuñ tabi'atı 475*
- ş.+ları** *hâşıl olan ş. düşürür ve kavukda hâşıl olan 468*

sokul-ı fendiyün [?] ad. Eczacılıkta kullanılan bir madde. bk. **suklu fendiryon**

s. f. *enginar kökidür ve dahı s. f. fendiyün ve berşiyâ vü şân 1424*

şoñra [Tr.] z.f. Sonra, daha ileri bir zamanda, müteakiben.

ş *ğidālaruñ tertībinde kanķısı öñürdi kanķısı ş. yinecekdür 27
bulur eyle olduķdan ş. lāzım oldu ki 107
havālaruñ eşşahıdır andan ş. şıhhatde şark 148
gün doğusu havāsıdır andan ş. ğarb 149
(بتقدير الله الميت والمحى الحى الانلى). ve bundan ş. ğidālaruñ 332
hayāt-ı insāna bu kadar medhali olduğundan ş. eyüsinüñ 333
ile beyān olunur andan ş. yimeği tamām iştihā 346
şādık olmayınca yinmeye andan ş. iştihā belürdüği 347
ol cihetden def itmek olmaz andan ş. yazın 352
andan ş. kışın yinen ğidālar şovuk ğidāsı çokdur 355
ğarīziyye içerüde cem olmuşdur andan ş. yinilen 362
birazdan ş. mündefti olur ve eger uyķuya kudreti olmaz 366
yimeğinden ş. bir cüzvīce hareket aħşam yimeğiniñ hażmına 369
mu in olur faşlu ş-sālīş andan ş. her ğidānuñ 370
güç olur ş. yimek gerek zīrā ol laţif ğidā 375
olduķdan ş. aşāğalara geçmege yol bulmaz zīrā 380
olıcak hażmında ma deye hayret gelür ve andan ş. dāyim 391
örtülü bişe yā bişdüğinden ş. ihtiyāt idüp 412
za f virür andan ş. tatlular ile karışdırup 471
hareket üzerindedür andan ş. ziyāde semiz ve yağlu 507
öldükden ş. firāk bulup et kalur akciger 530
'avrat hāmile olduği eyyām gibidür ve andan ş. ilkıda 557
zīrā nāzüklüği cihetden sağılduğundan ş. meğer 563
olduķdan ş. zararı çok olur koyın eti cemī etlerüñ 568
ölür andan ş. tavuğuñ beynisini yiyen bi l-hāşşa 602
gerek bişmiş ikenden ş. ola ol kadar 703
ve ağda tutulduķdan ş. tiz ölen balık ğiç 712
lezīd olur zīrā bahār eyyāmından ş. yumurdlar 723
andan ş. gevdesini her gün kuma ve toprağa sürer 747
andan yayķanup pāk olur ve bahār eyyāmından ş. yaza 748
andan ş. biñar başından ğāyet irak olalar şuyuuñ 809
istifeāğdan ş. sirke ve bal ile yayķayup ğargara itmek 885
içine koyup cümlesi kaynaduğundan ş. süzile 899
akıdır ki tamām bişmiş ola ve kesildüğünden ş. üç dört 1000
hulķı ğāyet eyü olur ammā ta amdan ş. yincek 1011
berkişdürür ta amdan ş. yinse şıķmayıla 1016
zīrā bu belāya ol sebeb olur ve yindükden ş. 1085
vaķt ş. aķlını başına devşürince tekrār 1173
andan ş. uyķu yorğunluğı giderür ve bedenden eriyen 1208
gerek ş. orta halvete ve ş. issi halvete 1307
içün murādı hāşıl olduğundan ş. ışķ 1342
olur ki kan tamarlara varduğundan ş. olur 1360
ve ruţubet-i aşliyye dükendüğünden ş. harāret-i aşliyyenüñ 1378
alınduğundan ş. huşuşā issi günlerde ve havāsı 1398
içinde kömür gibi ola ş. alalar dökeler un gibi 1412*

ş.+dan *veyāhūd ş. ilhāk olunan yağ evvelki yağa 225
olmaz veyāhūd ş. ilhāk olunan mevād ki 275
öñürdi yiyüp ş. laţifini yiyüp ol laţif olan 378
ve ş. vāķi olan yimeği koruklu ve nārdenk 887*

şovi- [Tr.] f. Soğumak, ısı yitirmek.

ş.-ya *ve şovuk ile tiz ş. kışın şovuk ola yazın 818*

şovut- [Tr.]f. Soğutmak.

ş-alar *şovudalar* zararını inen degildir ammâ siñirleri 853
ş.-maz idüp ş. ve hammâm harâretinden dağı adamuñ 83

şovuk [Tr.] sf. Soğuk.

ş. içün ve yirine tâze ş. ve lañf havâ getürmek 74
sebeb oldur ki çıkan issi nefes yirine tâze ş. havâ 76
mahallerde ş. nefesi tîz alup virmege ihtiyâc kavîdür 99
taşraya gönderüp yirine ş. havâ getürmege 102
ve yüksekte olan ş. olur taşlar gibi 119
ise ol şehri ş. ve hem rañb olur zîrâ poyraz 138
ve gâh olur ki havâ-yı cenûb ş. yirlere ve karlu taşlara 158
uğrar dağı ş. olur ve şimâlî havâlar yanmış 159
issi eksilür ş. muhkem olmamışdur bu havânuñ 173
zamândur ki tamâm ş. müstahkem olmuşdur havâ bu 175
yazın yinen yimek ş. gerek issi olmaya ve kış 353
soñra kışın yinen gıdâlar ş. gıdâsı çokdur 355
ola furunda ve issi iken yinmiye ş. yine 427
ğalîzdür adamı kızdurur ş. havâlardan ğayrı 515
mizâcı hâr olana câyizdür ammâ ş. olana câyiz 518
ma 'deyi bozar memeler ş. ve ğalîzdür gıdâsı çok 521
olan gıdâ ş. ve yilmeşik kan olur ve iç 538
yağmuñ tabî'atı ş. ve ma 'deyi harâb idüp 539
gıdâsı ş. ve yilmeşikdür ve andan hâşıl olan kan 541
ve ş. ile tîz şoviya kışın ş. ola yazın 818
itdirmez ve külliyyâ şâim inen ziyâde ş. içmekden 859
gerek ve yüzünü ş. şu ile yumak gerekdür 886
döner ve mizâcı ş. olana eyüdü ve ekşi 907
ve çıkınca bi'l-fi'l ş. nesne içmekden ziyâde ihtiyâc 1317
ş.+dur havâsı suya doğınup gelür ki tabî'atı ş. ve eger 139
havâ mizâcı mu 'tedil olur ne issi ve ne ş. şayf ki 169
vağtde yimek yaramaz câyiz degildir nefsi-i beyni ş. adamuñ 516
bağarsıklararuñ mizâcı ş. hażmı güç balğamlı kan 526
ferah virür kişnic tabî'atı ğâyet ş. issi yimeklere 922

şovukluk [Tr.] ad. Soğukluk.

ş. ve adamuñ içerüsine tâzelik ve ş. virilmez 88
ve tâzelik ve ş. içerü kalbe virilmeyicek rûh 89
ş.+a mizâcı mu 'tedildür **şovukluğa** mâyildür gıdâsı 459
ş.+ı taşrada olan havânuñ **şovukluğı** za 'fdür anuñ 81
anuñ **şovukluğı** hammâmdan hâşıl olan harârete muķâvemet 82

sön- [Tr.]f. Sönmek, dinmek, tükenmek.

s.-mesi oduñ s. muķarrerdür meger ol yağ dükenicek 216
s.-mesine anuñ yirindedür dükene veyâ s. bir bâ 'is 221
s.-mez kândil yanup s. megerki fitil ki bedeni insân 220

söyle- [Tr.]f. Söylemek, konuşmak, demek.

s.-dükleri şâyir a 'zâdan kavîdür s. ne hün mevtda 329
s.-mek hareketleri katı katı s. iledür ve gözüñ 1134

söy(ü)n-[Tr.]f. Sönmek.

s.-eye vağtin 'abeş vechile konmuş ola düşüp **söy(ü)neye** 223
s.-mededür ğarîziyye s. eñrafda olana mededi yetişmez 326

s.-mek	<i>otdan ayrıla ot yağsuz kalıncağ s. muḳarrerdür 233</i>
s.-mesi	<i>idemez s. muḳarrer olur boğulmağ tarîḳ ile 231</i> <i>ḫarâret-i aṣliyye s. muḳarrerdür ziyâde imtilâdan 294</i> <i>aṣliyyenüñ s. muḳarrer mevte bi'zzât sebebdür 1379</i>
s.-mesine	<i>olur ḫarâret-i aṣliyyenüñ s. zîrâ 314</i>
s.-ür	<i>yağun tükenmesi s. sebep oldı ve 319</i> <i>fî'l-hâl añsuzdan s. 331</i>
söy(ü)ndür-	[Tr.]f. Söndürmek.
s.-e	<i>ola yil gibi yâ ḳaşd ile bir kişi s. yakunduğı 222</i>
s.-ür	<i>ziyâde s. ḫuşûṣâ sirkeyile isti'mâl 918</i> <i>ḳuvvet virür ve ṣafrâyı s. sulṫānumuñ 1077</i>
şu	[Tr.] ad. Su.
ş.	<i>ve az ş. içen ḫayvân çok içenden ṭabî'atı ḳurıdur 500</i> <i>ṭatlu ş. bulunduğı yirden ve şehirlere yakın olan 679</i> <i>zîrâ ki ş. basîṫdür baş olan ğidâ olmaz 800</i> <i>ḫafîf olur ol ş. ki issiden tîz iyliye 817</i> <i>ve ol ş. ile bişen nesne tîz bişer ve vezni ḫafîf olan 820</i> <i>ḫafîf olan ş. ğâyet laṫîfdür ve dartmasunuñ tarîḳi budur ki 821</i> <i>boş bardağa sızılır ol sızılan ş. ğâyet 840</i> <i>gerek ve yüzünü şovuk ş. ile yumak gerekdür 886</i> <i>açar ve insānuñ ş. yolunu açar ve cimâ'a ḫaylî ḳuvvet 960</i>
ş.+da	<i>ğalîz ve ḫabîṣdür ve ş. yâhni bişen ğâyet 785</i>
ş.+dan	<i>şuyıladur pāk ṣâfi ş. çıkan balığuñ 714</i> <i>gösterür ki yalıñuz pāk ṣâfi ş. degül 716</i> <i>ğidālanurmuş ber-taḳdîr ki ş. çıḳmış ol 718</i> <i>bir ucunu ol ş. bir ṭobṫolu bardağa koyup 837</i> <i>ḳarışmış ş. olıcağ içilicek şuyı anlar ile 852</i>
ş.+dandur	<i>ṭatlu ş. yâ yağmur şuyındandur yâ ṭatlu 678</i>
ş.+dur	<i>eyü ş. veyâḫüd enbîḳden gül şuyı çıkar 841</i>
ş.+lar	<i>örtülü ola sarây-ı 'âmire gibi ve ş. daḫı 134</i> <i>olanlar ve eger ş. şimālî cānibinde vâḳi' olur 137</i> <i>ve eger ş. cenüb cānibinde ise havāya ziyâde 140</i> <i>ğilzet virür ve eger ş. şark cānibinde vâḳi' 141</i> <i>bulunduğı yir eyüsi beyānındadır ol ş. ki 687</i> <i>ve ol ş. ki ğâyet talazı yavuz ola ve hem çok 693</i> <i>ḫâşıl olduğı ş. ğâyet irāḳdur ammâ ğayrı yirlerde 761</i> <i>on birinci faşıl ş. beyānındadır şunuñ 798</i> <i>ve eger bu didüğümüz vechile ğâyet derin ş. ḳuvvet 807</i> <i>ammâ ğarb cānibine yâ cenüb cānibine aḳan ş. ğâyet 813</i> <i>ğâyet ḫabîṣdür ve ol ş. ki zıkr olan 814</i> <i>olur ve ma'denlere uğrayan ş. kükürd ve 828</i> <i>uğrayan ş. ğâyet laṫîf ve fāyidesi bedene 830</i> <i>baṫı muḫtebis olan ş. ki aḳmaya ve fî'l-cümle dadı 832</i> <i>ol ş. işlâḫ bulur veyâḫüd panbuḳdan 835</i> <i>ve ḳardan eriyen ş. ne ḳadar eridükleri ḳardan 849</i> <i>ammâ issi ş. ma'deyi ḫarâb ider ṭa'āmı ḫazm 858</i>
ş.+lara	<i>cānibinden gelür ve hem ş. uğrar güneş şulardan 153</i>
ş.+larda	<i>olan ş. bulunan balıḳ ṭatlu olsun ve deñiz şuyı 680</i> <i>ve ṭatlu aḳar ş. bulunan ammâ müteḫabbis ş. olan 690</i> <i>aşıl bu cins balıḳ alabalığuñ ki ṭatlu ş. bulnur 757</i>
ş.+lardakine	<i>ki ol ṭatlu ş. yakındur ol balıḳ ğâyet 762</i>
ş.+lardan	<i>gelür ve hem şulara uğrar güneş ş. taş'ıd itdigi 153</i> <i>ve ḳoḫusu ola ol ş. ziyâde ṣaḳınmağ 833</i>
ş.+ları	<i>vüs'at üzere ise daḫı yıgdür ve ş. ṭatlu gerek 1292</i>
ş.+larına	<i>cins balıḳdandır gelür deñiz ş. dökülür 759</i>
ş.+larıuñ	<i>tafşili beyānındadır on birinci faşıl içilecek ş. eyüsi 40</i>

ş.+nuñ	<i>gāyet memdūhdur ve gāyet ulu deriñ tatlu ş. ba'zı 696 lañif ş. gāyet galiz ve bulanuk ş. nisbeti 178 on birinci faşıl şular beyānındadır ş. mizāc-ı insāna 798 hazmı ve ş. gāyet eyüsi oldur ki aqar çeşme 803</i>
ş.+ya	<i>çok tağyir virür zīrā ş. yakın olan şehirler 135 havāsı ş. dokunup gelür ki tabi'atı şovukdur 139 degül imiş gayrı galiz ş. qarışur nesnelerden 717 iki panbuq pāreleri ki vezinleri berāber ola ş. ısladalar 822</i>
ş.+yı	<i>şularda bulunan balıq tatlu olsun ve deñiz ş. olsun 680 'abesdür ve şāfi şuyıla bişmeli olıcak ş. gāyet kaynar 786 çeşme ş. ola ve gāyet şāfi ve pāk toprak üzerinden 804 gāyet evlāsıdur nıl ş. gibi zīrā biñar başı 810 efaldür ve yağmur ş. şuyun gāyet 825 eyü şudur veyāhüd enbikden gül ş. çıkar 841 gibi çıkaralar deñiz ş. dağı bu vechile 842 karışmış şudan olıcak içilicek ş. anlar ile 852 köki ve kara nohüd huşüşā nohüduñ ş. ve hatmī 1415 iki dirhem miqdāri bir kaşık turb ş. ile içile 1434</i>
ş.+yıla	<i>'abesdür ve şāfi ş. bişmeli olıcak şuyı 786 her birinden onar dirhem hem iki yüz dirhem ş. 1418 şıkılan ş. iki kaşık miqdāri dağı kerevüz şuyundan 1426 şāfi ş. pāk şāfi şudan çıkan balıguñ 714 şuyıla iki kaşık miqdāri dağı kerevüz ş. iki kaşık 1426 tatlu şudandur yā yağmur ş. yā tatlu 678</i>
ş.+yıladur	<i>ve bedeninde bed rāyiha olur bunı veyā s. isti'māl 962</i>
ş.+yından	<i>ammā ş. bişicek gāyet lañif olur çünki kozdur 1080</i>
ş.+yındandır	<i>bir bucuq vakıyye ş. kaynadalar tā yüz dirhem 1442</i>
s.+yını	<i>ziyāde za'fa sebeb olur ve issi ş. bi-tekellüf 1312</i>
ş.+yla	<i>şoñra biñar başından gāyet irak olalar ş. gāyet 809 tartalar ol ş. ki panbuqı yiyin buluna ol 824 efaldür ve yağmur şuyı ş. gāyet 825 ol ş. gāyet lañifi ve eyüsi ol iplikden 839</i>
ş.+yu	
ş.+yuñ	

şulu [Tr.] ad. Sulu.

ş. ile ola ve ş. şarāb adamı tiz sarhōş 888

şuklu fendiryon [?] ad. Eczacılıkta kullanılan bir madde. bk. **sokul-ı fendiyün**

s. f. bevşā vü şān yedi dirhem s. f. sekiz dirhem 1439

sulţān [Ar.] ad. Sultan, hükümdar, padişah.

s.+um *gelür hazm ider s. hazretlerinüñ 401
vāfir sirkeyile ve balıla bişendür huşüşā s. hazretlerinüñ 778
ve s. hazretlerine ma'lūmdur ki halkuñ meşeli 795*

s.+umuñ *güzel muharrā bişmiş ola gıdāsı kuvvetlücedür s. mizāc-ı 441
etden hāşıl olandan za'fdür s. mizāc-ı 542
ıslāh oluna s. mizāc-ı şerifine 583
leñāfeti sebebinden cemī' mizāclara devādur s. mizāc-ı 624
evlādur zīrā fi'l-cümle balıguñ s. mizāc-ı şerifine 780
şāfrāvī ve demevī mizāc olan s. mizāc-ı şerifi 855
huşüşā yaz eyyāmında gāyet bi-bedeldür s. 973
olur s. mizāc-ı şerifi gibi hıyār 1065
olana s. mizāc-ı şerifi gibi zararlı ol 1072
kuvvet virür ve şāfrāyi söyündürür s. mizāc-ı 1077*

şüret [Ar.] ad. Suret, dış görünüş, biçim, çehre.

ş. hāşıl olan dağı nev'inde kāmil ş. ve 1349

ş.+e *itdügi ş. beñzer olur gören ta'accübe kalur ki bu kime beñzer 1180*
ş.+ler *ve ne ş. görmiş ise cimā' hñinde bile taşavvurında 1178*

şusuzlık [Tr.] *ad.* Susuzluk.

ş. *yinürse ziyāde ş. virür dimāğa buhāri çok çıkarur 436*
ş.+ımı *ma'deye ve kalbe kuvvet virür ve adamuñ şusuzlığını 1031*

su'ūd [Ar.] *ad.* Kutsal sayılan yıldızlar.

s. *buhāri dimāğa s. ider sersem ider ve çig 935*

süd [Tr.] *ad.* Süt.

s. *içinde hażmı tız ve ter yimek s. gibi şorvālar gibi 394*
ğāyet galizdür ve s. ile yoğrulan etmegün 434
kuvvetlü gıdā olur huşüşā s. ile bişen şeker 453
ile yine veyāhūd bādem ile hariresi s. ile bişmiş 454
meğerki s. ile bişe ve gāyet kabz ider māş'acem 481
ve s. laţif ve nāzük gıdā yokdur hattā gāyet 560
s.+den *şığuruñ s. eyü oldı zırā haml olduğı eyyām 556*
s.+i *ilkıda koyun ve keçi s. keçi südinde 558*
s.+idür *ilkıda koyun ve keçi südidür keçi s. māiyyet 558*
s.+inde *māiyyet artuğdur ve koyun s. peynirlik artuğdur 559*
s.+üdür *hatun s. ba'dehu insāna beñzeyen gebeligi 554*
s.+üñ *faşlu's- şāmin s. eyüsi ve laţifi mizāc-ı insāna muvāfık ve münāsib 553*

südde [Ar.] *ad.* Vücudun bir bölümünde görülen tutukluk.

s. *ve cigerde s. hāşıl eyler ve hażmı gücdür 998*
s.+lere *cāyiz degildür zırā s. sebep olur ve ziyāde 1309*
s.+leri *isperince dirler tabi'atı hārr u raţbdur s. açar 959*
ma'deye hayli kuvvet virür ve s. her yirde 987
cemī' s. açar ve adamuñ bedenini kızdurur meniyi 1091
s.+si *ve şalakda s. olanı tefinç idüp harāreti 917*
s.+yi *olur nohūduñ tabi'atı hārr u yābisdür s. açar 465*

süglin [Tr.] *ad.* Sülün, ülkemizde yerli kuşlardan, dişisi kahverengi tüylü ve kısa kuyruklu, erkeği parlak süslü tüylü ve uzun kuyruklu kuş.

s. *virür ve s. ve keklik cemī' kuşlardan laţifdür ve 620*

sükker [Ar.] *ad.* Şeker.

s. *kuvvetlü gıdā olur huşüşā süd ile bişen şeker 453*
koşulu edviyyeler ile kaynadup bir miqdār s. dāhı 898
gıdāsı gāyet bī-bedeldür. huşüşā şekker ile 1089
yāhūd s. koyalar ve aç karnına içeler ve dāhı kerevüz huşüşā 1421
kalınca ve bir miqdār balıla yā şeker ile isti'māl 1443

sükün [Ar.] *ad.* Sükun, durma, kımıldamama, sakinlik.

s. *hareket ve s. bedeniyye beyānındadır üç faşıldur 44*
evvelki faşıl hareket ve s. fāyidesi ve zararı beyānındadır 45
vāz geçmek gerek dördüncü bāb hareket ve sükün-ı nefşāniyye 48
evvelki faşıl hareket ve s. fāyidesi 1094
ve sükün-ı nefşāniyye oldur ki 'irāz-ı nefşāniyyeden 1156
beyān ider uyku s. gibidür ve uyanıklık 1198

- sünühos** [Yun.] *ad.* Sinüs.
- s.** *hâşıl olan fesâd budur ve s. ismi* 295
- sür-** [Tr.] *f.* Sürmek; ince tabaka halinde yaymak, toprağı hazırlamak için işlemek.
- s.-ecek** *adam kendünüñ zekerini bunuñ kanı ile s. olur* 630
- s.-er** *şoñra gevdesini her gün kuma ve toprağı s. andan* 747
- süzil-** [Tr.] *f.* Süzülmek.
- s.-e** *içine koyup cümlesi kaynaduğından şoñra s. gâyet* 899
kaynadup tâ dört bahşında bir bahşı kalıncağ ve s. isti 'mâl 1419
- şāb** [Ar.] *ad.* Amonyum ve potasyum sülfatından, amonyum alüminyum sülfatından oluşan, sıcak suda eriyen, tadı buruk bir antiseptik madde.
- ş.** *ma 'ādin tağyir virür meşelā ş. ve kükürd olduğı* 162
kükürd ve ş. ve gayrı gâyet habîşdür ammā demür 829
- şahdāniyye** [Far.+Ar.] *ad.* Şahdane, kenevir tohumu.
- ş.** *ideler ve dağı şahdāniyye (شاهدانية) ma 'cūni ve asanasiya ma 'cūn* 1444
- şak** [Tr.] *ad.* Şakırtılı sesler çıkarmayı anlatan kök.
- ş.** *hazret-i musā (عم) balığıdur zīrā deñizi ş. itdiğı* 765
- şalgam** [Far.] *ad.* Şalgam; urgillerden, parçalı yapraklı, sarı çiçekli, yurulu kökleri yeneni bitki.
- ş.+un** *bu vechile olucağ fī'l-cümle işlāh olur ş. tabi 'atu* 953
- şān** [Ar.] *ad.* Şan, ün, tabiat, görev.
- ş.+ıdur** *havānuñ ş. ki tar yire uğrayıcağ dāyim esüp* 130
hōd ş. ki tutuşduğı mādde ol māddeye dükede 213
mikdārdur harāret-i aşıyye hōd ş. ruḡbet-i aşıyyeyi 246
tīz hazm olmağ ş. zīrā laḡfdür hazım 379
- şarāb** [Ar.] *ad.* Şarap, üzümden ve üzüm şirasından üretileni mayalı ve alkollü içki.
- ş.** *yıgdür ve eskiligi bir yıllığ ve iki yıllığ ş. ola* 863
iken ş. içmesiniñ zararını nihāyetdedür ammā aç 877
olur hazm olup geçer gider ve ş. çok 880
ile ola ve şulu ş. adamı tīz sarhōş 888
ider şırf ş. içmekden ise ve laḡana 889
çeynemek gâyet eyüdüri ve bişmiş olan ş. ki 894
ola gâyet laḡfdür ve nefis ş. laḡif 897
olan ş. ile alışmaya ve kırı üzümdeñ 901
güneşde hâşıl olan ş. fāyideden hālī 902
degildür ammā yellidür ve tatlu olan ş. mizācı 903
ve siyāh galiz olan ş. kâbiz ola galizdür 909
iden hakikatā bi'l-külliyā şarf olan ş. 794
- ş.+dur** *içmezler ve bunuñ limiyyeti budur ki ş. haddizātında* 870
- ş.+ı** *içeler ve ş. çok içüp imtilā olan fī'l-hāl* 883
- ş.+ıla** *balığ ş. işlanmıyacağ olmaz ve ba 'dehu şāfi* 796
birer mişkal bir kaşık ş. isti 'mâl ideler 1445
- ş.+uñ** *eyüsi ve yaramazı beyānındadır on ikinci faşıl ş. eyüsi* 41
içmekdeñ büyük hatā yoğdur ikinci faşıl ş. eyüsi 860

olunan ş. gāyet zararî çokdur hiss-i laṭīf olan 866
külliyyā ş. menāfi 'i gayrî mütenāhidür 'ad itmek lâzım 891
degildir ve ağızdan ş. rayhāsını gidermege 892
olan ş. zararî nihāyet derecededir 908

şark [Ar.] ad. Şark, doğu.

ş. ikinci faşıl dört yıl ki ş. ve şimāl ve garb 19
gılzet virür ve eger şular ş. cānibinde vāki ' 141
havālaruñ eşşahıdır andan şoñra şihhatde ş. gün 148
ve hem yābis yirlere uğrar ammā ş. havāsı 156
ş.+a laṭīfi budur ki açık ola ş. ve şimāle ve garb 132
ile aқа ve güneşe karşı olup ş. aқalar andan 808

şart [Ar.] ad. Şart, koşul.

ş.+la (العيبانباھ) müfsidi harāmiler öldüreler ve bu ş. ki 266
eyüsidür bu ş. kim genc ola bir yaşından 569

şebih [Ar.] ad. Bir şeyin benzeri.

ş. ider ki bolay ki aña beñzeye ve ş. ola kendüden 1348

şeftālū [Far.] ad. Şeftali.

ş. bulursa aña döner ş. ve kavun gibi 1075
ş.+dan habāsetde ş. kalmaz karpuzuñ tabi 'atı bārid i 1055
ş.+nuñ gerek ş. tabi 'atı bārid i raṭbdur ma 'deye gāyetde 1049

şehir bk. şehir

şehir [Far.] ad. Şehir, yaşam alanı, kent.

ş. dahı ol şehir issi olur yāhūd şehriñ şimāline 125
vāki ' olmuş ola şehir-i şimāl havā dokınmasına 126
māni 'dür yāhūd şehir iki tağ arasında vāki ' olsa 127
ise ol şehir şovuk ve hem raṭb olur zīrā poyraz 138
ki yanında vāki ' olur zīrā gāh olur ki bir şehir-i şimāl 121
ş.+ler çok tağyir virür zīrā şuya yakın olan ş. ziyāde 135
ş.+lere şu bulunduğı yirden ve ş. yakın olan 679
ammā ş. karīb olmaya orada bulunan balıklar 695
ş.+lerüñ ve tağlaruñ dahı çok te 'şiri vardır ol ş. ki yanında 120
munқаtı ' olmaz ammā ş. havāsınuñ gāyet 131
nisbeti ulu ş. havāsıyla şāfi pāk 177
nisbeti gibidür zīrā ulu ş. yüksek 179
ş.+e karşusunda olan şehre mün 'akis olup kızdurur 124
göynük şehri gibi ol vaqt havā ol aşıl şehre 128
ş.+i göynük şehri gibi ol vaqt havā ol aşıl şehre 128
ş.+üñ dahı ol şehir issi olur yāhūd şehriñ şimāline 125
gidāsi şehriñ mezbelelerinden olur ol 682

şeker bk. sükker

şekl [Ar.] ad. Şekil; nesnelere görünüşünü ortaya koyan dış çizgilerin düzeni, biçim.

ş. ve teveccüh ol deñlü olmaz ve şekl-i hasene teveccüh 1343
olunduğı sebeb budur ki şekl-i hasen insān 1344
şekl ola ol cihetden şekl-i hasene meyil ve teveccüh 1347
hüsni-i şekl-i cemil ola cimā 'uñ faidesi vaktinde 1350

şerāyin [Far.] ad. Atardamarlar.

ş.+dür *hicāb ve ince tamarlar ki ş. ve nabz ki ol tamarların 96*

şerāīf [Ar.] ad. Şartlar, koşullar.

ş. *zīrā cemī' balıḡuñ ne kadar şerāīf-i maḥmūdesi varısa 754*
ş.+i *nihāyeti yokdur bu zıkr olunan ş. ri'āyet idiip 771*
ş.+ile *zıkr olan ş. ḡāyet yüksek yirden aḡalar nihāyet derecede 815*

şerbet [Ar.] ad. Şerbet; şeker ile kaynatılmış meyve suyundan yapılmış içecek.

ş. *def'i müşhil ş. tarīkiyle olunca bedene zararlı 1102*
müşhil ş. zararından ihtiyāt idiip ve hem 1104
ş.+i *turunç gibi ibtidā emrinde tohumu bal ş. ile şıvırmak 659*
ş.+ler *olunan gıdalar ve içilen ş. ḡāyet laḡif ola 260*
ş.+lerden *itdügi gıdılardan ve ş. aḡlātı ḡalīz 1096*

şerīf [Ar.] sf. Kutsal, soylu.

ş. *çokdur ol cihetden mizāc-ı şerīf ma'idesi 510*
ş.+den *ḡuzūr-ı şerīfden fażalāt ve mühmelāt [ve] ölüler 183*
ḡuzūr-ı şerīfden şoḡulcanı düşürür burçākuñ tabī'atı 475
ḡuzūr-ı şerīfden fużalātı çokdur kuşların etinden 493
olsun ḡāşā ḡuzūr-ı şerīfden cemī' o balıḡuñ 681
çok isti'māl itmesi ḡāşā ḡuzūr-ı şerīfden 965
ammā bi'l-ḡāşā adamın ḡāşā ḡuzūr-ı şerīfden 1052
içinde muhtebis olan ḡāşā ḡuzūr-ı şerīfden aḡlāt 1246
emrāzına mübtelā olur meşelā ḡāşā ḡuzūr-ı şerīfden 1256
budur ki bedenün taşrası ḡāşā ḡuzūr-ı şerīfden 1320
ḡuzūr-ı şerīfden fi'l-cümle eḡşān def'ine iktizā olunca 1394
ş.+i *mizāc-ı şerīfi gibi ḡāyet fāyidesi çokdur ḡattā 856*
olur sultānumun mizāc-ı şerīfi gibi ḡıyār 1065
olana sultānumun mizāc-ı şerīfi gibi zararlı ol 1072
ş.+ine *mizāc-ı şerīfine münāsibeti vardur kesdenenün 1078*
mizāc-ı şerīfine münāsibdür ḡayālardan ḡāşıl olan memeden 543
ıslāḡ oluna sultānumun mizāc-ı şerīfine 583
mizāc-ı şerīfine eḡdal ve enseb ḡıdā budur ve keklik 625
ḡazretlerinin mizāc-ı şerīfine sirkesi artuḡ olmak 779
mizāc-ı şerīfine münāsibeti vardur zīrā balıḡuñ ruḡubetiyle 781
mizāc-ı şerīfine ḡāyet münāsibdür ve bi'l-ḡāşā 974
ş.+leri *mizāc-ı şerīfleri gibi faşl-ı rābi' ve gıdaların 402*
ş.+lerine *mizāc-ı şerīflerine göre aḡyānā yaramaz deḡil ḡuşūşā 442*
ş.+ün *mizāc-ı şerīfüñ yübūseti ıslāḡ olur ḡuşūşā 782*

şıra [Far.] ad. Şıra; herhangi bir işlemde geçmemiş, taze üzüm suyu.

ş.+yı *şarāb ki ş. alup ḡaynadup üç bahşında bir bahş 895*

şimāl [Ar.] ad. Kuzey.

ş. *ikinci faşıl dört yıl ki şark ve ş. ve ḡarb 19*
vāki' olmuş ola şehr-i şimāl havā dokınmasına 126
ş.+e *laḡifi budur ki açık ola şarka ve ş. ve ḡarb 132*
aḡar ve ba'dehu ş. ḡarşu aḡan anlar daḡı eyüdüür 812
ş.+ine *daḡı ol şehr issi olur yāḡūd şehrün ş. 125*

şimālī [Ar.] sf. Kuzey, kuzey tarafı.

ş. *şehr-i şimālī olur ki poyraza ḡarşu ammā ḡarşusunda 122*

- olanlar ve eger şular ş. cānibinde vāki' olur 137
ş. yüksek tağlara uğrar karşı çok memleketlere 155
uğrar dağı şovuk olur ve ş. havālar yanmış 159
ve hem 'ufūnete zid olan **havā-yı şimālidür** ki poyrazdur 147
- ş.+dür** [Tr.] *zf.* Şimdi.
- şimdi** [Tr.] *zf.* Şimdi.
- ş.** *gāyet zārūrüdür imdi. bu altı emrūñ beyānına 12*
mizācına mu'tād olduğu gıdālar ile şimdi isti'māl 282
- ş.+ye** *olur bu ş. degin zıkr olunan tedbīrler 1273*
- şiş-** [Tr.] *f.* Şişmek; hacmi artmak, genişletmek.
- ş.-mege** *a'zā ş. ve kabarmağa başladığı vakt hareketiñ 1150*
- şitā** [Ar.] *ad.* Kış.
- ş.** *mizācı bārid i yābisdür kış ş. faşlı ol 174*
- şol** [Tr.] *sf.* Şu; işaret sıfatı.
- ş.** *bunda ş. rūhdur ki ahlātuñ gāyet laṭifinden 65*
tiz ölmez ve ş. balık ki ayakları çokdur kışın 722
- şorbā** [Ar.] *ad.* Çorba.
- ş.** *gıdā ş. tarīk ile eriyüp bişincek laṭif olur hażmı 408*
- ş.+laruñ** *külliyā ş. hażmı asandur ma'ideye kebāblardan ve 410*
- ş.+lar** *içinde hażmı tiz ve ter yimek süd gibi şorvālar gibi 394*
- şorvā** bk. şorbā
- şuğul** [Ar.] *ad.* Uğraşılacak işler.
- ş.+dan** *hareketden yā ş. hālī degildür ol sebebden 1202*
- şürü'** [Ar.] *ad.* Başlama.
- ş.** *beyānına ş. idelüm her birine birer müte'addid bāb eyledük 13*
eyüsinüñ ve zararlı olanuñ tafđiline ş. idelüm 334
- ta** [Tr.] *ed.* Ta; mekansal ve zamansal uzaklığı belirtmek için kullanılan edat.
- t.** *harekete başlana t. iştiḥā gelince degin ve gayrı vaktde 1144*
ve muhkem şıvayalar ve odi şavulmuş furuna koyalar t. 'akreb 1411
şaynadup t. dört bahşında bir bahşı kalıncağ ve süzile 1419
bir buçuğ vakıyye şuyla şaynadalar t. yüz dirhem 1442
- ta'accüb** [Ar.] *ad.* Şaşırma, hayret etme.
- t.+e** *şürete beñzer olur gören t. şalır ki bu kime beñzer 1180*
- ta'ām** [Ar.] *ad.* Yemek, yiyecek.
- t.** *yimekten ise zīrā t. ne kadar galiz ise az olmağın 386*
gelür hażm ider ve çok dürlü t. yimekten ise 388
bir dürlü t. yimek evlādur zīrā her dürlü ta'āmuñ 389
ve içmesinüñ vakti budur ki t. ma'dede hażm 864
olmuş ola ammā t. 'akabince isti'māl olunan 865
tiz yayılır bu sebebden eger ma'dede t. bulunacağ 872

	<i>olursa ol t. hażm olmaksızın hām iñen 873</i>
	<i>bile geçirüp indürür tamarlara hōd hām t. ve hażm 874</i>
	<i>ikenki t. hażm olmuş ola ol hinde 878</i>
	<i>yinmek gerek t. 'akabince zīrā ta 'āmı hażm ider 984</i>
	<i>şakınmak gerek zīrā ol t. ma 'de hażm 1231</i>
ţ.+dan	<i>haylī emrāza sebeb olur ma 'dede bulunan t. daħı 1386</i>
	<i>hulki gāyet eyü olur ammā t. soñra 1011</i>
	<i>indüre ammā t. öñürdi isti 'māl 1014</i>
	<i>berkişdürür t. soñra yinse şıkmayıla 1016</i>
	<i>virür yinecek t. öñürdi yinmek gerek 1048</i>
	<i>ider bāri t. öñürdi yinmek gerek 1063</i>
ţ.+ı	<i>ammā issi şular ma 'deyi harāb ider t. hażm 858</i>
	<i>yinmek gerek ta 'ām 'akabince zīrā t. hażm ider 984</i>
	<i>ta 'āmıla bile yinmek veyā öñürdi yimek t. ma 'dede 985</i>
	<i>cāyızdır ki ishāl idüp t. hażm olmadın 1013</i>
	<i>şıkmayıla t. aşağa indirür ağaç kavunu kabuğunuñ 1017</i>
	<i>olur ve ma 'deyi harāb ider iştihā-yı ta 'āmı 1216</i>
ţ.+ıla	<i>hārr u yābisdür t. yinince kabuğı ve yaprağı 983</i>
	<i>ammā t. bile yinmek veyā öñürdi yimek ta 'āmı 985</i>
	<i>huşūşā ki kendü yalūñuz yinüp gayrı t. 1061</i>
	<i>karışmaya zīrā gayrı t. yinicek ma 'deyi ifşād 1062</i>
ţ.+lar	<i>bir dürlü hażmı vardur müte 'addid t. ma 'dede vārid 390</i>
ţ.+lardan	<i>yaramaz galīz t. az miqdār yinince zarararı 384</i>
	<i>daħı azdur ki gāyet laţif t. çok 385</i>
ţ.+uñ	<i>ta 'ām yimek evlādur zīrā her dürlü t. bir dürlü 389</i>

ţabi'at [Ar.] *ad.* Tabiat, evren, doğa.

ţ.	<i>keyfiyyeti reddiyyeye dönülür ve t. envā 'ı maraz 302</i>
	<i>envā 'ı maraz 'ufūnet hāşıl olur ve t. kavī 303</i>
	<i>ammā gāyetde galīz yimekler yenince t. anları hażm 1254</i>
	<i>hilāf vaktde ve zarüretsüz ya 'nī t. kendü 1381</i>
ţ.+a	<i>ve kepeklü olan etmek t. līnet virür ve aq 437</i>
	<i>ţabi'atı hārr u raţbdur t. līnet virür 1005</i>
	<i>ţabi'atı bārid i yābisdür ve cemī 'si t. līnet 1047</i>
ţ.+da	<i>nev 'inüñ laţifi ve ekmelidür t. murād idinür ki 1345</i>
ţ.+ı	<i>havāsı şuya doқınup gelür ki t. şovukdur 139</i>
	<i>karışmaz nefsi havā kendü hāli t. üzerinde pāk 188</i>
	<i>hāşıl olur t. yidügi gıdaları hażm idüp ahlāt-ı laţifeye 251</i>
	<i>olıcak nişastanuñ t. hārr u yābisdür ammā 444</i>
	<i>hāşıl olur ve arpanuñ t. bārid i yābisdür 446</i>
	<i>olur nohūduñ t. hārr u yābisdür süddeyi 465</i>
	<i>taşu tağıdur mercimegüñ t. bārid i yābisdür 469</i>
	<i>mışır baklasınuñ t. hārr u yābisdür anuñ yimeginden 473</i>
	<i>şerifden şogulcanı düşürür burçākuñ t. habīs 475</i>
	<i>'alefūñ t. bārid i yābisdür bedene gıdāsı azdur 477</i>
	<i>bögirilcenüñ t. bārid i yābisdür ve gıdāsı galīzdür 478</i>
	<i>ve az şu içen hayvān çok içenden t. kurıdur 500</i>
	<i>tüyi ve saçı çok olan hayvānuñ t. kurıdur 501</i>
	<i>hayvān külliyā t. kurıdur tonu aq olandan ve külliyā 503</i>
	<i>yağınuñ t. şovuk ve ma 'deyi harāb idüp 539</i>
	<i>oğlāk etinüñ t. mu 'tedildür gāyet laţifdür tiz hażm 573</i>
	<i>zīrā ki keçinüñ t. gāyet bārid ve yābisdür 574</i>
	<i>tavşan etinüñ t. hārr ı raţbdur huşūşā genc ola 585</i>
	<i>genc ve semüz ola ve ayu eti t. hārr u raţbdur 592</i>
	<i>daħı böyledür ve kumrı etinüñ t. gāyet 626</i>
	<i>tatlu maruluñ t. bārid ü raţbdur cemī ' 912</i>
	<i>ve acı maruluñ t. bārid i yābisdür ve cigerde 916</i>
	<i>oluna şıgır dili t. mu 'tedildür sevdāvī 919</i>
	<i>ziyāde feraħ virür kişnic t. gāyet şovukdur 922</i>

yaz eyyāmı ola nā 'nānuñ t. hārr u yābisdür 924
gāyet müfiddür kerevüs t. hārr u yābisdür 928
pırasanuñ t. hārr u yābisdür iştiḥāyı taḥrık 932
şarımsaḳuñ t. hārr u yābisdür ḥarāret 937
ḥastalıklarda kefaretdür şoḡanuñ t. hārr u raḥbdur 941
ma 'dede balḡamı ziyāde ider laḥana t. hārr u 945
tavuḳ ile bişmiş ola baḥlıcanuñ t. bārid i 948
şalḡamun t. hārr u raḥbdur andan ḥāşıl olan ḡidā 954
ḥavıcuñ t. hārr u yābisdür ve ḡidāsı kem 957
isperince dırlar t. hārr u raḥbdur süddeleri 959
enginar t. hārr u yābisdür ma 'deye ḥaylī kuvvet 968
cimā 'a daḥı kuvvet virür pāzı t. bārid i yābisdür 969
ot ki t. bārid i raḥbdur şafrāvī mizāclara 972
ebegümece t. bārid i raḥbdur şafrāvī mizāclara 977
ḡāyet laḥfıdür ḳabaḡuñ t. bārid i raḥbdur 980
cāyız degıldür meger maḥmüm ola turbuñ t. 982
ma 'idede ḥarāb ider gebere t. hārr u yābisdür 986
perverde olmuş ola ḥomalın t. hārr u yābisdür 989
büber ve ḥız ile işlāḥ ola mantar t. bārid i yābisdür 991
ḥurmā t. hārr u raḥbdur ve ḡidāsı ḡalīzdür 997
üzümüñ t. hārr u raḥbdur eñ eyüsi 999
ḡidādur ve t. hārr u raḥbdur ḥabī'ata līnet virür 1005
ḡaḫabını giderür ayvanuñ t. bārid i yābisdür 1007
ḳabuḡımuñ t. hārr u yābisdür ma 'deye ve ḳalbe ḡāyet 1018
olana zırā t. bārid i yābisdür ve toḫumu hārr u 1023
ekşisinüñ t. bārid i yābisdür ve cemī' 1027
armud ki ḥatlu ola anuñ t. hārr u raḥbdur 1030
ve ḳabız olan cins alucun t. bārid i 1034
ḳabızdur tutuñ t. bārid i yābisdür 1036
ḥatlısı ve ḳoḫusı ḡüzel olanuñ t. hārr u raḥbdur 1039
laḥf olanuñ t. bārid i raḥbdur ve ekşinüñ 1046
ekşinüñ t. bārid i yābisdür ve cemī'si ḥabī'ata līnet 1047
şeftālünüñ t. bārid i raḥbdur ma 'deye ḡāyetde 1049
zerdālünüñ t. hārr u raḥbdur ḥabāsetde 1054
şeftālüdan ḳalmaz ḳarpuzuñ t. bārid i 1055
ḳavunuñ ḡāyet taḳdīm ḥatlu olanuñ t. hārr u raḥbdur 1059
olanuñ t. hārr u raḥbdur ma 'dede ne ki yaramaz ḥılḥ 1074
ammā ekşi olanuñ t. bārid i yābisdür ma 'deye 1076
kesdanenüñ t. hārr u yābisdür ḡidāsı ḡalīzdür ammā 1079
ḳozdur t. hārr u yābisdür tız ḥazm olur ve encır ile 1081
findıḳuñ t. hārr u raḥbdur ve ḡidāsı ḳoḫdur ve ma 'idede 1087
ḥazmı gücdür bādemüñ t. hārr u raḥbdur 1088
ḳılur 'unnābuñ t. hārr u raḥbdur adamuñ ḥarāretini 1092
irkilür ki t. kendüden anlaruñ 1097
taḥlīli ḳavıdür ve t. şāımdür ḡidādan ḥālīdür 1311
ḥabī'ı yinilen ḥayvānāt etlerinüñ t. taḫşilindedür 34
ḥabī'ı yinilen ḳuşların t. ve eyüsi 38
ve ḳışşā t. bārid i raḥbdur andan ḥāşıl 1066
ve cenūbdur t. beyānındadır üçünçi 20
zırā bu derecede t. meyl iştiyāḳı olmasa 1330

ḥabī'ı

ḥabī'ı

ḥabī'ı

ḥabī'ı [Ar.] sf. Doğaya ait olan, doğal.

ḥabī'ı

yanar ve bunuñ gibi maḥallerde havāyı t. issiliginde 91

ḥabī'ı

[Ar.] ad. Tabiat, doğa, tabii, doğal.

ḥabī'ı

sebeb budur ki nefsi insānda olan ḳuvā-yı ḥabī'ıyede 1335

ḥabī'ı

ba 'zı ḥabī'ıyeden meşelā gündüzün ne eşkāl ve ne 1177

ḥabī'ı

yirine tekrār bu aḥlādan ḥāşıl olur ruḥūbet-i ḥabī'ıyeye 256

- ta'dil** [Ar.] *ad.* Doğru hale getirme, düzeltme.
- t.** *havā yokdur ki añun issiligin t. eyleye zīrā ki 77*
havālaruñ eyüsi rūh mizācı t. itmesine 146
- tafdil** [Ar.] *ad.* Tercih etme, üstün tutma.
- t.+ine** *eyüsinüñ ve zararlı olanuñ t. şürü' idelüm 334*
- tafsil** [Ar.] *ad.* Bölme, ayrıntılı ve geniş açıklama.
- t.** *ammā t. çokdur dāyimā hāli bunuñ üzerinedür 104*
ğidāsı gāyet laṭf ola ki ileride t. ile beyān olunur 345
- t.+i** *kolay ola her birinüñ t. ile aḥvālīne 15*
balıklarūñ t. beyānındadır on birinci faşıl içilecek 40
sebze ve etüñ t. beyānındadır onüçüncü faşıl 43
etlerinüñ tafşili beyānındadır külliyyā et cemī'i 485
eczāsınuñ t. beyānındadır ki zıkr olunur başuñ ğidāsı 514
bilinen esamīleri ile t. beyānındadır levrek ki 734
onüçüncü faşıl sebze ve etüñ t. beyānındadır 911
- t.+indedür** *tabī'atları t. yidinci faşıl hayvānuñ gevdesinden 35*
sekizinci bāb hammāmuñ t. iki faşıldur 57
- t.+inüñ** *gayrı cemī'i a'zāsınuñ t. beyānındadır 36*
- tağ** [Tr.] *ad.* Dağ.
- ṭ.** *karşusunda ṭ. var ki güneş anuñ üzerinde toğınca issi 123*
māni'dür yāḥūd şehri iki ṭ. arasında vāki' olsa 127
- ṭ.+lar** *olur yanında vāki' olan ṭ. sebebinden 117*
ve yüksekte olan şovuk olur ṭ. gibi 119
ziyāde yıller eser alçaq yirler ola ṭ. hāil olmaya 143
- ṭ.+lara** *şimālī yüksek ṭ. uğrar karı çok memleketlere 155*
olur ki havā-yı cenüb şovuk yirlere ve karlı ṭ. uğrar 158
- ṭ.+laruñ** *gibi ve ṭ. daḥı çok te'siri vardır ol şehirlerüñ 120*
- tağid-** [Tr.] *f.* Dağıtmak.
- ṭ.-an** *taşı ṭ. ve bilde olan taşı bile ol 1407*
- ṭ.-ur** *katıları ṭ. ikinci faşıl hareketüñ envā'ımı 1114*
eridüp ṭ. bu sebebdendür ki uyku eşnāsında 1212
taşı ṭ. mercimegüñ tabī'atı bārid i yābisdür 469
fāzaliyye cem' olmağa komaz zīrā t. ve eridür 1109
- ṭ.-un** *bögrekde hāşıl olan taşı dağidun edviyyeleri 1405*
- tağyir** [Ar.] *ad.* Başkalaştırma, bozma, değiştirme.
- t.** *güz ve kış havālarında anlarda ne t. bulur 22*
çok t. virür zīrā şuya yakın olan şehirler 135
berriyelere uğrar issi olur ammā bu t. az vāki' olur 160
ma'adin t. virür meşelā şāb ve kükürd olduğı 162
havā her birinden t. olunur bahār eyyāmında 168
vechi bişmesinde çok hālet t. virür zīrā ne kadar 403
- taḥleb** [Fr.] *ad.* Deniz kıyısındaki kayalıklarda rastlanan kırmızı bir su yosununun etkili maddesi.
- ṭ.** *iskenderiyede çıkan balıklar gibi zīrā anda ṭ. etlü 666*

tahlil [Ar.] ad. Tahlil, çözümleme, analiz.

- t. *hakından gelmez zīrā yağ çoktur anı yakup t. idemez 230*
bedel-i mā-yeteħallel yirine ğayrı mādde gele her t. oldukça 248
bedel ola ve muttaşıl mādāmki t. olan ruḡubet-i aṣliyyeye 257
eridüp t. idemez daħı boğulmağ tarīki ile olunca 293
ve t. bulur ve dāyimā lāzımdur huṣūṣā ṣabāħ 368
ķuvvet virür ve adamuñ ķarnında olan yılleri t. ider 1019
ammā vāfire mevād irüp t. olunur ise her ne 1269
ervāħ t. olmasına sebep olur ammā mizācı 1298
ba'zı ahlāti t. ider ve biṣirür ve ğıdāyı bedenüñ 1322
t.+i *ħammām t. kavīdür ve ṭabī'atı ṣāimdür ğıdadan ħālīdür 1311*
t.+inde *ahlātuñ taħlilinde (تحليله) te'ṣīr ğāyet kavīdür 1129*

taħrīk [Ar.] ad. Tahrik, uyandırma, kışkırtma.

- t. *anı isti'māl itdüği gibi t. ider 931*
pirasanuñ ṭabī'atı ħārr u yābisdür iṣtiħāyı t. ider 932
zaħmetini t. ider bu cihetden ğāyet ħabīṣdür 967

taħsīl [Ar.] ad. Tahsil, elde etme.

- t. *cemī' mizāc-ı insāna yarar ve pāk ķan t. ider kaṭ'ā 598*
bir māddeye teveccühi meyl eyleye murādı t. itmek 1341

taħdīm [Ar.] ad. Takdim, sunma, tanıtma.

- t. *ğıdā olan hażmı kolay olur anı t. idüp 373*
laṭīfi t. itmek gerek ve miķdārınuñ daħı tedbiri 383
ile yinmelü olcaķ bunu t. itmek gerek 1058
ķavunuñ ğāyet t. ṭatlu olanuñ ṭabī'atı 1059

taħdīr [Ar.] ad. Takdir, değer biçme, bir şeyin gerekliliğini anlama.

- t. *olduķları t. üzere tedbīr-i ħikmet ile olmaķ evlādur 1279*

taħsīm [Ar.] ad. Taksim, parçalara bölme.

- t. *ve t. olındı 01*

ṭalaķ [Tr.] ad. Dalak.

- ṭ.+da** *ve ṭ. süddesi olanı teḑinç idüp ħarāreti 917*
açar huṣūṣā ṭ. olan ve sirke ve bir miķdār 988
ṭ.+uñ *hażmı ğüç ğıdāsı eyü degildür ṭ. hażmı gücdür 524*

talaz [Tr.] ad. Dalga, fırtına.

- t.+ı** *ṣular ki ğāyet t. yavuz ola ve hem çok 693*

tamām [Ar.] zf. Tamam, tam olarak, tamamen, tam.

- t. *zamāndur ki t. sovuķ müstaħkem olmuṣdur havā bu 175*
ile beyān olunur andan ṣoñra yimeği t. iṣtiħā 346
bi'l-'akisdür ki t. ķarınlarını vāfir yimek ile ṭoldurmayınca 869
aķıdur ki t. biṣmiṣ ola ve kesildiğinden ṣoñra 1000
daħı yimek gerek yimeğe t. iṣtiħā gelmiṣ ola ol vaķt 1143

şamar [Tr.] *ad.* Damar.

ř.+dan *ammā yimegi ř. ve dar yirlerden geçirür ve kıvamına* 801
ř.+lar *gibi ki akçigerdür ve řicāb ve ince ř. ki* 95
zīrā ř. haşmına kādır degildir ma'ide tok iken 876
olur ve içerüde olan ř. kavuş gibi ve bağarsışlar ki 1260
ř.+lara *bile geçirüp indürür ř. şöd řām řa'ām ve haşm* 874
olur ki řan ř. varduęından řoňra olur 1360
ř.+larda *ęāyet laşışdır nihāyetde tīz haşm olup ř. tīz* 871
ř.+laruň *řerāyindür ve nabz ki ol ř. birisidür* 96
olur zīrā ki menī dördünci haşmdan ř. içinde 1359
aşıl faşla dükener sermāyeden ř. içinde 1370

ta'mīr [Ar.] *ad.* Tamir, onarma.

t.+ine *bākī ve mümted olmař için 'alemüň t. cimā'a* 1328

şar [Tr.] *sf.* Dar.

ř. *řānidur ki ř. yire uğrayıcaş dāyim esüp* 130
bināları ve ř. yolları havāyı murād üzerine esdürmez 180
yimegi şamardan ve dar (دار) yirlerden geçirür ve 801

şaraf [Ar.] *ad.* Taraf, yön, yan.

ř+i *cānibi mestür ola ve hem cenüb ř. daşı* 133

şarı [Tr.] *ad.* Darı, mısır.

ř. *bi'l-řāřřa baş ağrıdur ř. řārr u yābisdür bundan* 479

řārī ol- [Ar.] *f.* Bir kimsede veya bir nesnede ansızın ortaya çıkmak, birdenbire görünmek.

t. o.-sa *olan ölüm t. o. cāyizdür ki zīrā* 1376

t. o.-unca *allāh řaklaya insāna řummā ř. o. buňalduęına* 79

řarīķ [Ar.] *ad.* Yöntem, tutulan yol.

ř. *idemez sōyünmesi muķarrer olur boğulmaş ř. ile* 231
řorbā ř. ile eriyüp bişincek laşış olur haşmı 408
def'ine bir ř. ola ki hem ařlāř def' olunsun 1100
ve řāzalāt def' itmesine ř. şovmuşdur meğer 1247
ř.+i *eridüp tahlīl idemez daşı boğulmaş ř. ile olunca* 293
burından şan aķmařdur yā řāřā ishāl ř. ile 305
řu ğāyet lařıřdır ve dartmasınuň ř. budur ki 821
*olan řarīķi **beden-i insānda** ğāyet asan vechile şonmuşdur* 1253
'akreb küli ve 'akrebüň yanmasınuň ř. budur ki 1409
ř.+inden *olıncaş řabīs şih buřār ř. def' olunmayıcaş* 1267
ř.+inüň *balıķuň yimesi ř. beyānındadır evlāsı kebābidur* 776
ř.+iyle *def'i müşhil şerbet ř. olunca bedene şararı* 1102
ř.+lere *çıkıncaş şatlu olur ve bu ř. mecāl olmayup* 843

şart- [Tr.] *f.* Tartmak; tartı ile ağırlığı saptamak.

t.-alar *panbuķları ř. ol řuyuň ki panbuķı yiyin buluna ol* 824

t.-masınuň *lařıřdır ve dartmasınuň (دارتسنك) řarīķi* 821

Şarta [Tr.] ad. Tortu.

t.+sı *encr yaprağı ve sirke t. yhd tut kkinn 1446*

taavvur [Ar.] ad. Kurma, düşünce, niyet.

t. *alur da hıl olan oğlan ol t. itdüği 1179*
t.+ında *retler grmi ise cim' hninde bile t. alur 1178*

tsi' [Ar.] ad. Dokuzuncu.

t. *ve habdr falı's-tsi' kularu eti beynındadır 595*

ta'ıd [Ar.] ad. Yukarı ıkarma.

t. *ulardan t. itdigi buhrlar aa arıur amm havyı 154*

ta [Tr.] ad. Ta; çeşitli biçim ve büyüklükteki her türlü kaya parçası.

t *helk ideler amm yenince t. abularını ve yalıuz 1069*
ve amm kavuda hıl olan t. iri olur 1435
tzesi ha ile t. zahmetini tevid ider 1453
t.+ı *hıl olan t. tağıdur mercimegn taşı'atı brid i ybisdr 469*
bögrekde hıl olan t. dağıdun edviyyeleri 1405
hıl olan t. tağıdan ve bilde olan t. bile ol 1407
t.+ından *deiz kumının ve t. hıl olan ayaklu 720*
t.+lar *ular ki t. ve ayalar üzerindedür gyet eyüdür ba 'dehu 688*
ol toprağa bir ecneb nesne arımaya y t. zerinden 805

talu [Tr.] sf. Talı.

t. *ve deizn gyet t. yirlerinde hıl olur 739*
fi ve pk ve t. yirlerde biter ve hakate 756

taşra [Tr.] ad. Tara, dış kısım, hariç, ehrin dışında kalan kısım.

t. *yimek gerek zr insnu harret-i garziyyesi t. teveccüh 359*
t.+da *avdr ve t. olan havnu ovukluğı za 'fdr anu 81*
t.+dan *aliyyeyi yakp düketmek meger t. meded ilhk 247*
bu sebebden bir uğurdan t. issi halvete b-tekellf 1304
t.+lara *gibi ve rh-ı hayvn t. ıkar içerüsi hl alur 1161*
ferah sebebiyle rh-ı hayvn t. teveccüh ider de 1164
t.+larına *bedenün t. ıkar ve gh içerüde mnhaır olur ferahdaki 1160*
bedenün t. eker bu cihetden semürtmege sebep olur 1323
t.+sı *ol cihetden bedenün t. hl alur uykuda 1224*
bedenün t. issi olur fal-ı evvel uyku uyanukluğ 1228
budur ki bedenün t. ha hzr-ı erfden 1320
t.+ya *tzligile t. göndirüp yirine şovuk hav getirmege 102*
hem t. bir zamnda teveccüh ider utanmak hlinde 1170
rh-ı hayvn t. urup bir uğurdan yüzi 1174
ider ve ne t. teveccüh idebilür ve uyku hninde 1221
iken harret-i garziyye t. teveccüh ider bedenün 1227
b-tekellf issi halvetden t. ıkmk cyiz degildür 1316

tabk [Ar.] ad. Bir şeyi başka bir şeye uygun duruma getirme.

t. *andlde zkr olan 'avrz ve esbbı t. idelüm 242*

atlu [Tr.] *sf.* Tatlı.

- .** *o ğidā mizācına dōner hattā āĝaclar bile . turunç 658
ile andan biten āĝa virdüĝi turunç . oldu ve 660
ĝidāsı . Şudandur yā yaĝmur Şuyındandur yā . Şu 678
Şularda bulunan balıĝ . olsun ve deñiz Şuyı 680
ve . akar Şularda bulunan ammā müteħabbis Şularda 690
ĝāyet memdūħdur ve ĝāyet ulu deriñ . Őularuñ 696
aşıl bu cins balıĝ alabalıĝuñ ki . Şularda 757
ki ol . Şulardakine yakındur ol balıĝ ĝāyet 762
ıkıncaĝ . olur ve bu tarıĝklere mecāl olmayup 843
veyāħūd . marul iŐlāħ ider buzdandur 848
degildür ammā yellidür ve . olan Őarāb mizācı 903
beyānındandur . maruluñ abı'atı bārid ü rabdur cemī' 912
armud ki . ola anuñ abı'atı ħārr u rabdur 1030
avunuñ ĝāyet taĝdīm . olanuñ abı'atı 1059
derecede degildür kirasuñ ki . olanuñ 1073
vüs'at üzere ise daħı yigdüür ve Şuları . gerek 1292
.+lar *a'f virür andan Őoñra . ile karışdırup 471*
.+sı *almanuñ . ve koħusu güzel olanuñ abı'atı 1039*
.+sınuñ *ictināb gerekdür erigüñ . ve koħusu 1045
bārid i yābisdür . fı'l-cümle ħarāreti var ammā ekşisi 1037**

ā'ün [Ar.] *ad.* Veba.

- .** *ve cümle āĝa avunuñ . ve-sāyir āĝulardan 1025*
.+a *karışur bi-ħasebi'-abı'e ekşer . sebep olan 186*

tava [Far.] *ad.* Tava; geniş dipli, yüksek kenarlı, uzun saĝlı kap.

- t.+da** *alaĝdur ve t. bişen ekmek ĝalīzdür ve ol 430*

avŐan [Tr.] *ad.* Tavşan.

- .** *münāsibdür ve kanın ħiddetini giderür . etinüñ 584*
.+uñ *abı'atı ħārr ı rabdur ħuŐŐŐā genc ola ve . güccükleri 585*

tavuĝ [Tr.] *ad.* Tavuk.

- t.** *semiz t. atlarıdur ördek ve t. cigeri cemī' kuŐlarıñ 549
semiz t. ile bişmiş ola balıcanuñ abı'atı bārid i 948*
t.+a *fesāda virür eger t. yidürseler yumurdlamaz 464*
t.+dan *aĝ t. Őaĝınmaĝ gerek fı'l-cümle zīrā tecrube ile 600*
t.+lar *bilicler ve t. cemī' etleriñ eyüsidür ğidāsı ĝāyet 596*
t.+uñ *ölür andan Őoñra tavuĝuñ beynisini yiyen bi'l-ħāŐŐa 602
ĝōze aĝ düşer ve ziyāde kart tavuĝuñ yimesine 603*

āvus [Tr.] *ad.* Tavus; erkeĝinin kuyruk tüyleri aıldıĝı zaman bütün bir kompozisyon oluşturan, güzel görünümlü bir kuş türü.

- .** *olan oĝlan bir ħayālī olur . yigirmi 613*

ta'yin [Ar.] *ad.* Bir Şeyi belirleme, kararlaŐtırma.

- t.** *cimā'uñ münāsib olan vaĝtin t. itmekdedür 1383*

tāze [Far.] *sf.* Taze, körpe, bayat olmayan.

- t.** *i'tidāl bulur nefş ile alınan t. havā 69
içün ve yirine t. Şovuk ve laıf havā getürmek 74*

sebeb oldur ki çıkan issi nefes yirine t. şovuk 76
huşuşā ki t. ola meger büber ve zencebille ve 461
kanı çok ider genc ve t. olıcağ ammā kıca 487
külliyā mizācları t. iken bārid ü raıbdur ammā 788
gāyet t. tuzlanmış ola ve balıkuñ zararını ıslāh 793
t.+si *evlāsıdur ammā t. gerek zīrā gāyet laıf 826*
huşuşā t. hāşsa ile taş zahmetini tevlid ider 1453
t.+sini *laıf olduğı cihetden gāyet t. görmek 561*

tāzelik ["tāze" Far.] *ad.* Tazelik.

t. *ve adamuñ içerüsine t. ve şovuklık virilmez 88*
ve t. ve şovuklık içerü kalbe virilmeyicek rüh 89

te'ālā [Ar.] *ünl.* Yüksek olsun!

t. *ötürü bārī t. ri`ye ki akcigerdür yaratmışdur ki 72*

tecribe [Ar.] *ad.* Tecrübe.

t. *tavukdan şakınmak gerek fi`l-cümle zīrā t. ile bulunduğı 600*

tedbīr [Ar.] *ad.* Tedbir, ihtiyat, önem.

t. *her gıdānuñ isti`mālinüñ zamān-ı tertibinde t. gerek 371*
gerek zīrā ve miqdārında dağı t. gerek laıf 372
boza zīrā insān laıf t. itmegile ve gıdāsını 1251
*taıdır üzere **tedbīr-i hikmet** ile olmağ evlādur 1279*
hammām bu didüğümüz t. üzere olunca fāyideleri 1319
t.+i *taıdīm itmek gerek ve miqdārınuñ dağı t. gerek 383*
insān kendünüñ yaramaz t. ile ve kıletti idrāki 1248
ve bir t. dağı gözetmek gerek külhāncısı olana 1293
t.+in *ile t. itmege kādır olmaya veyāhūd 1249*
t.+ler *olur bu şimdīye degin zıkr olunan t. ve huşuşlar 1273*
t.+lerinde *ve t. bi`l-külliyā haıā olıcağ marız 07*
faşıldur hammām t. hammāmuñ eyüsi oldur ki 1282

tedrīc [Ar.] *ad.* Yavaş yavaş ilerleme.

t. *girmek cāyiz degildür ammā ibtidā`-yı t. ile evvelki 1305*
t.+ile *yağıuñ dükenmesi dağı t. olmuşdur t. olan hāl iken 320*
gerek ki vara vara t. büyük kıadehler ile 882

te'emmul [Ar.] *ad.* Bir işi etraflıca düşünme.

t. *karşusunda yüzine bağan yā aña t. iden ol dağı 1186*
varıdı ve anlara t. itmegile nefesleri müteharrik olup 1192

tefinç [Tr.] *ad.* Definç, def etme.

t. *ve talağda süddesi olanı t. idüp harāreti 917*

tefrık [Ar.] *ad.* Ayırma.

t.+ine *sebebiyle terkīb-i mizāc-ı insānuñ t. sebeb 308*

tekir balığı [Tr.] *ad.* Tekir balığı; barbunyangillerden ılık denizlerin dibindeki çamurlar arasında yaşayan, dili olmayan, vücudu lekeli ya da çizgili olan bir kemikli balık.

t. *ma`lūm olur içinde var mı yok mı ve t. ki ufacuk 752*

tekrār [Ar.] *ad.* Tekrar.

t. *yirine t. bu ahlātdan hāşıl olur ruṭūbet-i ṭabī'ıyyeye 256*
ışladalar ba'dehu yavuz ıurıdalar t. panbuıkları 823
vaıkt Őoıra 'aqlını başına devşürince t. rūh-ı hayvānı 1173

teneffüs [Ar.] *ad.* Teneffüs, solunum, soluk alma.

t.+üñ *sebeb budur ki nabz ve cemı' t. aletleri yirine 94*

tennür [Far.] *ad.* Ocak, fırın.

t.+da *ve böreklerden ve t. bişenlerden ve ol kebāb ki 411*

ter [Far.] *sf.* Yaş, taze.

t. *içinde hazmı tız ve t. yimek süd gibi řorvālar gibi 394*

tere [Far.] *ad.* Tere; salata olarak yenilen bir yıllık otsu bitki, tereyağı.

t. *olan t. ve terhün ve şarımsağ gibi bunlar 341*
řorvālar gibi ve t. yağı gibi ve bu maķüle laṭıf vārid olıcağ 395

terhün [Far.] *ad.* Yaprakları ıtrılı olduğu için bahar olarak aynı zamanda halk hekimliğinde gaz giderici, iştah açıcı olarak kullanılan bitki.

t. *olan tere ve t. ve şarımsağ gibi bunlar 341*

terķib [Ar.] *ad.* Terķip, parçaları birleştirme, birleşim.

t. *aşıl yaradılışı şoğmasında řaḫıḫ t. ola za'ıf 267*
zıra t. olunduğu māddeden fāsid idi anuñ gibi 273
sebebiyle terķib-i mizāc-ı insānuñ tefriķine sebep 308
t.+ine *mühimm budur zıra ki bedenümüziñ t. lāzım olduğu 62*

tertib [Ar.] *ad.* Tertip, düzen, hazırlama.

t.+inde *faşıl gıdālaruñ t. şankısı öñürdi şankısı Őoıra 27*
her gıdānuñ isti'mālinuñ zamān-ı tertibinde tedbır 371

te'şir [Ar.] *ad.* Tesir; herhangi bir etkenin bir kimse ya da nesne üzerinde yaptığı eylem, etki.

t. *taḫlilinde t. gāyet kavıdür şalıncakda şalınmak 1129*
t.+i *ve řađlaruñ dağı çok t. vardur ol řehirlerüñ 120*

teşbih [Ar.] *ad.* Kıyas etme, benzetme.

t.+dür *'avāriżına ve t. insāna dađı böyle vāķi' olur ḫasta 239*

teşennüc [Ar.] *ad.* Buruşma, sinir çekilmesi.

t. *ḫarbakdur ol otı itmān ideni t. ider 636*
şakıl emrāz hāşıl olur külunc ve teşennüc (تسنج) gibi 1258
olan emrāz sekte ve şar' ve t. ve şaş 1374

teveccüh [Ar.] *ad.* Bir yöne dönme, yönelme.

t. *veyāḫūd olanca yağı bir ğayrı cānibe t. eyleye 232*
ıaşra t. itmışdür ma'ide ḫālī ve za'ıfdür 360

ferah sebebiyle rûh-ı hayvânî taşralara t. ider de 1164
hem taşraya bir zamânda t. ider utanmak hâlinde 1170
sâkin olmağa t. iderler zîrâ mādâmki uyanıktır dâyimâ 1201
hâli muhtel ve müşevveş olur ne içerüye t. ider 1220
ider ve ne taşraya t. idebilür ve uyku hîninde 1221
ğarîziyye içerüsine t. idüp huzûrdadır 1223
iken harâret-i ğarîziyye taşraya t. ider bedenüñ 1227
hâşıl olsun t. añadur ve ol murâd bu fi'l 1339
ve t. ol deñlü olmaz ve şekl-i hasene t. olındığı 1343
şekl ola ol cihetden şekl-i hasene meyil ve t. ider 1347
bir māddeye t. meyl eyleye murâdı tahsîl itmek 1341

t.+i

tevlid [Ar.] ad. Bir şeyin meydana gelmesini sağlama.

t. balġam t. ider adamıñ bedenini ağır dutar ammâ vâcib 344
keser ammâ çok yıl t. ider (العبيدالله) bi'l-hâşşa 1032
tâzesi hâşşa ile taş zahmetini t. ider 1453

tiryâk [Ar.] ad. Eskiden, birçok hastalık tedavisinde ya da zehirli hayvan sokmalarına karşı ağızdan alınarak ya da dıştan uygulanarak kullanılan elli kadar bitkisel ve madensel, iki hayvansal madde karışımıyla meydana gelmiş macun; panzehir.

t.+dur cemî' envâ'ı zehirlere ve ağulara t. ve cümle ağaç 1024
t.+ı köki ve yâbân sedebî ve t. fârûk dahı 1429

tiz [Far.] zf. Tez, çabuk.

t. birinde miqdârınca nabza ve yürek t. atıldığına 93
şovuğ nefesi t. alup virmege ihtiyâc kavîdür 99
ol cihetden t. atılır içindeki olan issi nefes tizliğile 101
yazın 'aksi gerek laţîf olup ve hażmı t. olan 358
olan t. hażm olur aşğa iner ve ġalîz olan hażm 376
laţîf olan t. hażm olmak şânudur zîrâ laţîfdür hażım 379
içinde hażmı t. ve ter yimek süd gibi şorvâlar gibi 394
gibi ġidâlar yâ şafrâya döner veyâhüd t. yanar göynür 397
meger kaynadalar durınca t. fâsid olur ve 564
tabî'atı mu'tedildür ġâyet laţîfdür t. hażm olur 573
güccükleri ġidâsı laţîfdür t. hażm olur cimâ'a 586
ve ağda tutulduktan şoñra t. ölen balık ġiç 712
hayâtı t. munkaţı' olmak ġözikür ammâ ġiç ölen 715
ol cihetden t. ölmez ve şol balık ki ayakları çokdur kışın 722
haţîf olur ol şu ki issiden t. iyliye 817
ve şovuğ ile t. şoviya kışın şovuğ ola yazın 818
şu ile bişen nesne t. bişer ve vezni haţîf olan 820
olduğı sebebden çok turmak ile t. müte'affin 827
ġâyet laţîfdür nihâyetde t. hażm olup tamarlarda 871
tamarlarda t. yayılır bu sebebden eger ma'dede ta'âm 872
ile ola ve şulu şarâb adamı t. sarhōş 888
tabî'atı hârr u yâbisdür t. hażm olur ve encîr ile 1081
yâ ġâyet t. hareket ola segirtmek gibi yâ baî'ı ola 1123
ikisinden mürekkebdür ne ġâyet t. ola ve ne ġâyet baî'ı 1124
mu'tedil ola ne ziyâde t. ve ne ziyâde berk 1154
ve hażmı t. ve ihtilâm olmasına mâni'dür 915

t.+dür

tizlik [Tr.] ad. Tezlik.

t.+ile tiz atılır içindeki olan issi nefes tizliğile taşraya 101

- tobtolı** [Tr.] *sf.* Dopdolu, ağzına kadar dolu.
- ṭ.** *bir ucunu ol şudan bir ṭ. bardağa koyup* 837
- toğ-** [Tr.] *f.* Doğmak, dünyaya gelmek, ortaya çıkmak, belirmek.
- ṭ-an** *yimesine itmān ider ise ṭ. oğlanuñ huyı ve* 1010
ṭ.-ınca *tağ var ki güneş anuñ üzerinde ṭ. issi iken* 123
ṭ.-masında *aşıl yaradılışı ṭ. şahīḥ terkīb ola za'if* 267
- tohum** [Ar.] *ad.* Tohum; bitkilerde, döllenmiş yumurtacığın gelişmesini tamamladıktan sonra filizlenerek yeni bir bitkinin oluşumunu sağlayan organ, çekirdek.
- ṭ.** *olan ishāle tohm gibi imtilādan hāşıl olur* 927
ṭ.+ı *olana zīrā ṭabī'atı bārid i yābisdür ve t. hārr u* 1023
ḥatmī tohumı ve aluç ağacınıñ köki ve yemişi ve demür 1416
ağacı ve tohmı ve yağı gāyet mü'eşşirdür ve daḥı ḥarşefki 1423
ṭ.+ım *turunç gibi ibtidā emrinde tohumını bal şerbeti ile şıvarmak* 659
- toḳ** [Tr.] *sf.* Tok.
- ṭ.** *ṭamarlar hażmına kādır degildür ma'ide ṭ. iken* 876
murād üzerine ve ziyāde ṭ. iken ḥammāma girmek 1308
ne gāyet ṭ. iken olmak gerek ne gāyet aç iken olmak 1392
ṭ.+dur *itmek gerek ki mādāmki ma'ide ṭ. uykudan* 1230
- toḳın-** [Tr.] *f.* Dokunmak, temas etmek, düzenini bozmak.
- ṭ.+a** *hem güneşe mekşūf olup yıl toḳuna ve eger* 806
ṭ.-maduğı *biter ve güneş ṭ. yirde biter ol aşıl* 993
ṭ.-masun *ve hem bedene zararı ṭ. zīrā aḥlāṭuñ* 1101
ṭ.-suñ *fāyidesi ṭ. deyü olunur anuñ gibi hareketüñ* 1119
- toḳuzıncı** [Tr.] *sf.* Dokuzuncu.
- ṭ.** *beyānındadır ṭ. faşıl cemī'i yinen kuşlaruñ ṭabī'atları* 38
- ṭoldur-** [Tr.] *f.* Doldurmak.
- ṭ-mayınca** *tamām qarınlarını vāfir yimek ile ṭ. içmezler* 869
- ṭomalan**[Tr.] *ad.* Domalan mantarı.
- ṭ.** *bal ile perverde olmuş ola ṭ. ṭabī'atı* 989
- ṭon** [Tr.] *ad.* Ton; bir rengin açıktan koyuya kadar algılanabilen farklılıkları.
- ṭ+ı** *ṭabī'atı ḳurıdur ṭ. aḳ olandan ve külliyā berrī* 503
- ṭopraq** [Tr.] *ad.* Toprak; evrenin üzerini kaplayan katı madde.
- ṭ.** *gāyet pāk ṭ. üzerinde olup mesken* 745
şuyı ola ve gāyet şāfī ve pāk ṭ. üzerinden 804
'akrebi alalar bir ṭ. çölmege ḳoyalar ağzını bekideler 1410
ṭ.+a *şoñra gevdesini her gün ḳuma ve toprağa sürer* 747
aḳa hem ol toprağa bir ecnebī nesne ḳarışmaya yā ṭaşlar 805
ṭ.+larda *ḳumlu yirlerde biten ba'dehu şāfī pāk ṭ. biten* 689

- oyıl-** [Tr.]f. Doyulmak; açlık gidermek.
- -maz** *firāk iken . zīrā ruūbet-i aliyyenūñ harāret-i aşliyye 317*
olan hāl iken . ve ba'zı hastalar öldiği 321
- .-maduğı** *ve oyulmaduğı sebep budur ammā cimā'ı o oluca 1369*
- rağalinüs** [Yun.] ad. Teraglin; bir balık türü.
- .** *odurur ki rüm dilinde . dirler ve hem 1408*
- ur-** bk. **dur-**
- urāc** [Ar.] ad. Sülüngillerden, Asya ve Afrika'nın sıcak bölgelerinde yaşayan, erkeklerinin bacaklarında iki mahmuz bulunan, hepil, iri yapılı olan ku.
- .** *bedene kuvvet virür ham olunca . gıdāsi ğāyet 617*
- urb** [Tr.] ad. Turp.
- .** *iki dirhem midārı bir kaı . suyu ile içile 1434*
+dan *vü şān her birinden ikişer dirhem . ıılan 1425*
.+uñ *meger mamūm ola **turbuñ** (توربك) tabı'atı 982*
- urna** [Tr.] ad. Turna; büyük bir göçmen ku.
- .** *zencebīl ile ziyāde muavvī olur ve . ğāyetde 638*
- turu** [Far.] ad. Turu; bazı sebze ve meyveleri sirke ve tuzlu su karışımında bekleterek yapılan eki yiyecek.
- t.+sı** *kendü olsun ve t. olsun ve ma'idede za'ifinden hāıl 926*
- turunç** [Far.] ad. Turungillerden, yaz ki yapraklarını dökmeyen, Akdeniz ülkelerinde yetiştirilen bir ağaç.
- t.** *atlu t. gibi ibtidā emrinde toumunu bal erbeti ile sıvarma 659*
ile andan biten ağaç virdüği t. atlu oldu ve 660
- t.+uñ** *hāıl olan hastalılara nāfi'dür **turincuñ** 1026*
- ut-** [Tr.]f. Tutmak, yakalamak, yayılmak, olumak.
- .-sa** *kiiniñ bir ağrısı . göz ağrısı gibi 1185*
- tut** [Tr.] ad. Dut; siyah, beyaz ve pembesi olan ve yaprağı ile ipek böceklerini besleyen ağacın meyvesi.
- t.** *ağaclar bitdüği yirde ko ağacı ve t. ve encīr 164*
yāhūd t. kökinüñ kauđı ve 'uruk-ı ufur her birinden 1447
- t.+uñ** *kaıdur t. tabı'atı bārid i yābisdür 1036*
- tutmaç** [Tr.] ad. Tutmaç; makarna veya ehriye ile yapılan yoğurtlu bir çorba.
- t.** *erite gibi ve t. ve avma gibi bunlaruñ cümlesi ğalīzdür 439*
- utul-** [Tr.]f. Tutumak, ele geçirmek.
- .-dudan** *ve ağda . oñra tiz ölen balı gi 712*

tuş- [Tr.] f. Tutuşmak, ateş almak, yanmaya başlamak.

tu-duğu şânidur ki tu. mādde ol māddeye dükede 213
tu-up kendü harāreti hōd ziyāde kavīdür tu. yanar 90
harāret tu. yanmasına elbetde bir mādde gerek ki 202
ol mādde tu. yana meşelā kandil yanmasına 203
lāzım oldur ki tu. yanmasına bir mādde ola 206
māddesinde tu. yanar harāretüñ hōd 212
tu-ur ol havā ziyāde muhtebeis olmasıla yanar tu. ve andan 71
kan ola yanar ve tu. kendü kendüden 298
tu-urdu yanup tu. zitrā gāyet issidür ammā bu vechile i'tidāl 106

tuz [Tr.] ad. Tuz.

tu. vāfir büber ve tu. ile işlāh ola mantar tabī'atı 991
ve ba'zı mizāclara tu. ile yincek zararı eksik 1064
içini ayırtlayup tu. ile sirke ile ve bal ile 1070
tu.+a tuzlu olcağ hārr u yābis olur tu. banduğına 789
tu.+da olcağ dilim dilim idüp ve haylī zamān tu. yatup 951

tuzlan- [Tr.] f. Tuzlanmak.

tu.-miş gāyet tāze tu. ola ve balıkuñ zararını işlāh 793

tuzlu [Tr.] sf. Tuzlu.

tu. buğdaydan ola ve tu. ola ammā gāyet tu. olmaya 425
ammā tu. olcağ hārr u yābis olur tuza banduğına 789
ol kadar issi olmaz tu. balıkuñ yimesi ne kadar 791
muşırdu ve **tuzlu** (توزلو) balıklardan dāhı gāyet şaķınmağ 1455

tüken- [Tr.] f. Tükenmek, kalmamak, sona ermek.

tu.-mesi yağūñ t. söyünmesine sebep oldı 319

türkī [Tr.+ Ar.] sf. Türkçe, Türk dili.

tu.+de yunān dilindedür ve t. esamīleri ma'lūm degildür 774

tüy [Tr.] ad. Tüy; insan ve hayvanlarda deri üzerinde bulunan çok ince kıl.

tu.+i tabī'atı kurıdur t. ve saçı çok olan hayvānuñ tabī'atı 501
saçı t. az olandan ve kara olan hayvān külliyā 502

u bk. ve

uç [Tr.] ad. Uç, son, tepe.

u.+ındadır siñürler ki bāzular etinüñ **uçındadır** andan hāşıl 532
u.+unu bir u. ol şudan bir tobtolı bardağa koyup 837

ufacuk [Tr.] sf. Ufacık, çok ufak.

u. balığı ki u. ve kırmızı balıkdur gāyet bī-bedeldür 753

ufat- [Tr.] f. Ufaltmak, kırmak, parçalamak.

u.-alar iñlemekile yā ufanmağ ile yā kaşd ile **ufadalar** yāhūd 235

- ufak** [Tr.] *sf.* Ufak; küçük boyutta olan.
- u.** *hareketi u. ve ince nesnelere nazır itmekdür ve kulağın 1135*
- ufan-** [Tr.] *f.* Küçük küçük parçalanmak.
- u.-mağ** *iñlemekile yā u. ile yā kaşd ile ufadalar yāhūd 235*
- ‘ufūnet** [Ar.] *ad.* Kokuşma, iltihap.
- ‘u.** *havāya gāyet küdüret ve gūlzet ve fesād ve ‘u. 185*
envā ‘i marāz ‘u. hāşıl olur ve tabī‘at kavī 303
- ‘u.+den** *bunuñ gibi ‘u. gāyet emīn olur 144*
ve ‘u. hāşıl olan emrāz cemī‘isi bunda hāşıl 1259
- ‘u.+e** *ve hem ‘u. zıd olan havāyı şimālidür ki poyrazdur 147*
- uğra-** [Tr.] *f.* Uğramak, varmak.
- u.-r** *cānibinden gelür ve hem şulara u. güneş şulardan 153*
şimālī yüksek tağlara u. karı çok memleketlere 155
ve hem yābis yirlere u. ammā şark havāsı 156
tağlara u. dahı şovuk olur ve şimālī havālar yanmış 159
berriyelere u. issi olur ammā bu tağyır az vāki‘ olur 160
olur ki bir kişi vehm itdügi huşūşa u. bu beyāñ 1194
- u.-yan** *olur ve ma‘denlere u. şular kükürd ve 828*
ma‘denine u. şular gāyet lañif ve fāyidesi bedene 830
- u.-yıcak** *şānidur ki tar yire u. dāyim esüp 130*
- uğur** [Tr.] *ad.* Yön, yol.
- u.+dan** *rūh-ı hayvānī taşraya urup bir u. yüzi 1174*
bu sebebden bir u. taşradan issi halvete bī-tekellūf 1304
- ulaş-** [Tr.] *f.* Ulaşmak, oraya kadar yayılmak.
- u.-duğına** *dahı u. sebep oldur ki anlaruñ habāşetine 1188*
- ulu** [Tr.] *sf.* Ulu, yüce, büyük.
- u.** *nisbeti u. şehirleruñ havāsıyla şāfi pāk 177*
nisbeti gibidür zīrā u. şehirleruñ yüksek 179
ve u. zekiyyü‘l-hissen begler dāyim şahrālarda 190
gāyet memdūhdur ve gāyet u. deriñ tatlu şularuñ 696
- ‘ulyak köki** [Ar.] *ad.* Eczacılıkta kullanılan bir çeşit bitkinin kökü.
- ‘u.** *ideler ve hem kuş köki ve ‘u. ve kara nohūd 1414*
- umıl-** [Tr.] *f.* Umulmak.
- u.-ur** *fāyidesi u. ve külliya hareketuñ merātibi vardur 1120*
- umur** [Ar.] *ad.* Görevler.
- u.** *ba‘zı umur-ı tabī‘iyyeden meşelā gündüzün ne eşkāl 1177*
- un** [Tr.] *ad.* Un; buğday ve diğır tahıl tanelerinin öğütülmesinden oluşın toz.
- u.** *içinde kömür gibi ola soñra alalar dökeler u. gibi 1412*
ki içinden pilici çıkmış ola döküp u. gibi 1433

- u.+a** *bile ola ammā u. batırup kavurması gāyet* 784
- ‘unnāb** [Ar.] *ad.* Hünnap; ayrı çanak yapraklı iki çeneklilerden büyük bir ağaç, çiğde.
- ‘u.+uñ** *kıılır ‘u. tabī‘atı hārr u raḥbdur adamuñ harāretini* 1092
- ur-** [Tr.] *f.* Vurmak.
- u.-alar** *karışdırup oynayan dişüñ üstine u. ve yeşil* 1449
anuñ etini diş üstine u. gāyet mücerrebdür 1451
- u.-up** *rūḥ-ı hayvānī taşraya u. bir uğurdan yüzi* 1174
- u.-ur** *girü dimāği u. dünyānuñ fesādını ider* 1268
- ‘uruḫ-ı şufur** [Ar.+ Far.] *ad.* Yalancı safran kökü.
- ‘u.** *yāhūd tut kökinüñ kabuği ve ‘uruḫ-ı şufur her birinden* 1447
- utan-** [Tr.] *f.* Utanmak, mahcup olmak.
- u.-durduḫları** *ol cihetden adamuñ yüzi bozulup aḡarur u. vaḫt soñra* 1172
- u.-maḫ** *ve ḡam ve ḫorḫu ve vehm ve u. ve beliñlemek gibi zīrā* 1158
hem taşraya bir zamānda teveccüh ider u. hālinde 1170
- uyandır-** [Tr.] *f.* Uyandırmak.
- u.-ur** *iştihāyi u. ma‘deye ḫaylī kuvvet virür* 857
hem iştihāyi u. ammā çok isti‘māl itmesi ma‘deyi 943
- uyanıklıḫ** [Tr.] *ad.* Uyanıklık.
- u.** *beyān ider uyḫu sükün gibidür ve uyanuḫlıḫ* 1198
der gelür ammā u. cemī‘ zıkr olan ḫuşūşlarda 1213
giderür ammā u. iştihāyi ziyāde ider ve bir 1217
taşrası issi olur faşl-ı evvel uyḫu uyanuḫlıḫ 1228
- u.+uñ** *uyḫu uyanuḫlıḫın beyānındadır iki faşıldur evvelki* 50
ve uyanıklıḫuñ beden-i insāna fāyidesini ve zararını 1197
- uyanuk** [Tr.] *sf.* Uyanık.
- u.** *vāfir örtü ister uyḫu ešnāsında ammā u. iken* 1226
- u.+dur** *teveccüh iderler zīrā mādāmki u. dāyimā* 1201
- uyḫu** [Tr.] *ad.* Uyku, istirahat durumu.
- u.** *beşinci bāb u. uyanuḫlıḫın beyānındadır iki faşıldur evvelki* 50
beyān ider u. sükün gibidür ve uyanuḫlıḫ 1198
ḫareket gibidür zīrā ki u. maḫzā olmamaḫdur 1199
soñra u. yorğunluḫı giderür ve bedenden eriyen 1208
ider ve deri cāniblerinde olan aḫlāḫı u. ile ḫarāret-i ḡarīziyye 1210
eridüp taḫıdur bu sebebdendir ki u. ešnāsında 1212
‘aksın ider ammā u. ḫadden ziyāde olıcaḫ 1214
ider ve ne taşraya teveccüh idebilir ve u. ḫininde 1221
ḫarāret iḫerüye müteveccihdür zīrā u. ḫarāret-i ḡarīziyye 1222
vāfir örtü ister u. ešnāsında ammā uyanuk 1226
taşrası issi olur faşl-ı evvel u. uyanuḫlıḫ 1228
uyımaḫda cāyiz degül zīrā u. ḫininde ḫarāret-i ḡarīziyye 1235
ḫarīş olmaḫ gerek zīrā u. sebebiyle cemī‘ 1401
- u.+da** *ol cihetden bedeniñ taşrası hālī ḫalır u. adamuñ* 1224
- u.+dan** *itmek gerek ki mādāmki ma‘ıde ḫoḫdur u. şaḫınmaḫ gerek* 1230
- u.+nuñ** *beşinci bāb iki faşıldur faşl-ı evvel u. ve uyanıklıḫuñ* 1196

- u.+sından** *içeriye müteveccih olur ve u. fāyidesi 1204*
u.+ya *ve gündüz u. ziyāde ihtiyāṭ idüp 1238*
şoñra mündefi' olur ve eger u. kudreti olmaz 366
beher-hāl cimā' 'aḳabince u. ḫarīṣ olmak gerek 1400
- uyu-** [Tr.] *f.* Uyumak.
- u.-maḳ** *ḫāl vardır ki ne u. ve ne uyumamaḳdur andan 1218*
*bir miḳdār **uyumak** gerek cāyizdür altıncı bāb bir faşıldur 1241*
yeñi binālī evlerde yatup u. ḫuṣūṣā ziyāde 1288
- u.-maḳda** *aç olıcaḳ **uyumakda** cāyiz degül zīrā uyku ḫininde 1235*
u.-mamaḳdur *ḫāl vardır ki ne uyumak ve ne u. andan 1218*
u.-rken *olunca çok buḫār çıḳsa gerek u. bulunursa 1232*
- uyuz** [Tr.] *sf.* Uyuz hastalığına yakalanan.
- u.** *eyle olur ve ḫabīs yaralar ve u. kısmı daḫı 1187*
- uzun** [Tr.] *sf.* Uzun.
- u.** *ki yimesin itmān idenüñ 'ömri u. olur ḫuṣūṣā 457*
u.+dur *irkegüñ başı u. ve holzün adlu bahārda ḫāşıl 726*
- 'użv** [Ar.] *ad.* Vücutta belli bir görevi üstlenen parça; organ.
- 'u.+uñ** *'arabaya binmek gibi ve her 'u. başḳa kendüye 1131*
- ü** bk. **ve**
- üç** [Tr.] *sf.* Üç.
- ü.** *bāb havāyı beyān ider ü. faşıldur evvelki faşıl 17*
ḫareket ve süḳün bedeniyye beyānındadır ü. faşıldur 44
balıḳ ü. nesneden ḫāşıl olur kimi yumurdadan 649
şırayı alup ḳaynadup ü. baḫşında bir baḫşı 895
kesildüğinden şoñra ü. dört gün havāda aşılıḫ ola 1001
giderür gıdāsı azdur üçüncü bāb ü. faşıldur 1093
ḫarekete ḳāşıl iden ü. nesneye ri 'āyet itmek gerek 1145
- üçüncü** [Tr.] *sf.* Üçüncü.
- ü.** *ve cenūbdur ṭabī'atlarınuñ beyānındadır **üçüncü** 20*
zamānı vakti ve ne maḳüle gıdā olmak gerek ü. faşıl 26
beyānındadır ü. faşıl ḫarekete ne vaḳt başlamak 47
gıdālanur ü. ḫālī bilmek gerek ki kendüne yirden 644
bunı dāyimā ri 'āyet itmek gerek ü. ḫālī 686
giderür gıdāsı azdur ü. bāb üç faşıldur 1093
ḫāl-i ḫareketi vardır ü. faşıl ḫarekete ne vaḳt başlamak 1138
raṭbdur ü. ḫalveti hem ḳızdırur ve hem ḳuridur 1303
- üst** [Tr.] *ad.* Üst, gök yüzüne bakan yüz, üst yüzey.
- ü.+ine** *ḳarışdırup oynayan dişüñ ü. uralar ve yeşil 1449*
ḳurbağa ki ağaclar ü. ḳalgır ve çayırlarda olur 1450
anuñ etini diş ü. uralar gāyet mücerrebdür 1451
- üşü-** [Tr.] *f.* Üşümeek.
- ü.-dügine** *adamuñ ü. sebeb budur ol cihetden 1225*

üzeri [Tr.] *ad.* Üzeri, üstü.

- ü.+nde** *tağ var ki güneş anuñ ü. toğınca issi iken 123*
karışmaz nefsi havā kendü hāli tabī'atı ü. pāk 188
gāyet pāk toprak ü. olup mesken 745
- ü.+nedür** *açlık ü. olmaya muhaşsal bunu gözetmek gerek ki 1142*
hareket ü. andan soñra ziyāde semiz ve yağlu 507
taşlar ve kayalar ü. gāyet eyüdü ba'dehu 688
o hinde gıdādan hālīdür za'f ü. cimā'dan 1389
- ü.+nden** *şuyı ola ve gāyet şāfi ve pāk toprak ü. aka 804*
yā taşlar ü. aka hem güneşe mekşüf olup yıl tokuna 806
- ü.+ne** *bināları ve tar yolları havāyı murād ü. esdürmez 180*
ve gāh olur ki kandilde yanan oduñ ü. bir 228
ma'ide anuñ ü. hāl ve gālib olur haqqından 387
anlar ekşer deñizde arkası ü. yürürler ağızları 672
bu vech ü. her birinüñ bir hāl-i hareketi vardır 1137
murād ü. ve ziyāde tok iken hammāma girmek 1308
cimā'dan hōd muza'af olmaz za'f za'f ü. vāki' olur 1390
- ü.+nedür** *tafsil çoğdur dāyimā hāli bunuñ ü. ve eger 104*

üzere [Tr.] *zf.* Üzerine.

- ü.** *taqdır ü. tedbīr-i hikmet ile olmak evlādur 1279*
vīs'at ü. ise dahı yigdüür ve şuları tatlu gerek 1292
hammām bu didügümüz tedbīr ü. olunca fāyideleri 1319

üzüm [Tr.] *ad.* Üzüm, asmanın salkım halinde bir çoğu bir arada bulunan etli, sulu meyvesi.

- ü.** *andan hāşıl olan gıdāşı laṭīfdür ve kuru ü. ma'deye 1002*
- ü.+den** *olan şarāb ile alışmaya ve kuru ü. güneşde 901*
- ü.+üñ** *hażmı gücdür ü. tabī'atı hārr u raṭbdur eñ eyüsi 999*

vācib [Ar.] *sf.* Vacip, yapılması gerekli olan.

- v.** *tevlid ider adamuñ bedenini ağır dutar ammā v. budur 344*
mühlikdür yimegüñ evkātınuñ beyānındadır v. olan 414
i'tidāl ile yimek ile anlardan hāşıl olan def'i v. olan 1252
ve huşuşlar mizāc-ı insāna lāzım ve v. ve ehemmi 1274

vāfir [Ar.] *sf.* Fazla, çok.

- v.** *oğurdan v. yağ kona ol ol kadar yağüñ 229*
vaḳtinde v. kan almasıyla def'ola (بغضالله جل وعز) 300
ise v. hareket eylesün zīrā hareket ile hażm 367
nihāyetdedür meger kebāb ola v. büber ve karanfıl 578
anuñ için v. bulunur ve hāşıl olduğı yirlerde deñizde 744
ba'dehu v. sirkeyile ve balıla bişendür huşuşā sultānum 778
huşuşā v. issi edüyyeler ki büber ve karanfıl ve dārcını 783
gerek ammā zarūret vaḳtinde v. kaynatmak ile 834
bi'l-'akisdür ki tamām qarınlarını v. yimek ile toldurmayınca 869
yatup ba'dehu v. yağ yāhūd semiz etile bişirüp 952
meger v. büber ve tuz ile işlāh ola mantar tabī'atı 991
ol cihetden v. örtü ister uyku eşnāsında ammā uyanuḳ 1226
- v.+e** *yā v. derlemek ile ba'zı evkāt olur ki 306*
ammā v. mevād irüp taḫlil olunur ise her ne 1269

vākıf [Ar.] *sf.* Bir işi gereği gibi bilen, öğrenmiş olan.

- v.** *ve her bāba müte'addid fuşül eyledük ki v. olmağa 14*
aḫvālīne v. olma bir muḳaddime ve sekiz bābdur evvelki 16

vaġıyye [Ar.] *ad.* Dört yüz dirheme eŖ deġer aġırlık ölçüsü, okka.

v. *bir buġuġ v. Ŗuyla ġaynadalar tâ yüz dirhem 1442*

vâġi [Ar.] *sf.* Meydana gelen, olan.

v. *olur yanında v. olan taġlar sebebinden 117*
ki yanında v. olur zîrâ gâh olur ki bir Ŗehr-i Ŗimâlî 121
Ŗimâline v. olmuŖ ola Ŗehri Ŗimâl havâ doġınmasına 126
mâni 'dür yâhûd Ŗehr iki taġ arasında v. olsa 127
olanlar ve eger Ŗular Ŗimâlî cânibinde v. olur 137
ġilzet virür ve eger Ŗular Ŗarġ cânibinde v. olur 141
berriyelere uġrar issi olur ammâ bu taġyîr az v. olur 160
ve teŖbîhdür insâna daġı böyle v. olur ġasta 239
esbâbdur ve birer birer mizâc-ı insânda nice v. olur 241
mîrâŖile intikâl iden ba 'zî emrâzuñ birisi v. olmamıŖ 269
vaġtde v. olur ber-takdîr ki Ŗâlih ve laġif 297
ġalmadı ve bu vechile v. olan firâġ iken 316
büyükleri az v. olur ki balıġ yiyeler zîrâ 671
yumurdasın yir ve ġayrı balıġı yutmaġ az v. olur 738
balıġ yimek ġâyet az v. olur ve kendü 742
yumurdasın yimek v. olmaz anuñ için 743
ve Ŗoñradan v. olan yimeġi ġoruklu ve nârdenk 887
vaġtinde v. olıncaġ budur ki bedeniñ ġâŖa ba 'zî fuzalâtı 1351
demevî olanlara vaġtinde v. olıncaġ ġaylîce intifâ ' 1356
her birinden elbet ġiŖŖe alınur ve vaġtinde v. olıncaġ 1364
cemî 'isi hareket itse câyizdür ve añsuzda v. olan 1375
üzerine v. olur ġâyet muġâtrudur velġâŖıl ne ġâyet 1391

vaġt [Ar.] *ad.* Vakit, süre, zaman.

v. *ikinci faŖıl hareketüñ envâ 'i ve v. beyânındadır 46*
harekete ne v. baŖlamaġ gerek ve ne v. vâz geġmek 47
ne v. ġirmek câyizdür Ŗâyidesin ve Ŗararı beyânındadır 56
yire cem ' olsa yâ ġüneŖ ile zîrâ ol v. havânuñ 114
ġöynük Ŗehri gibi ol v. havâ ol aŖıl Ŗehre 128
bu maġŖud ol v. ġâŖıl olur ġaçan ki isti 'mâl 259
baŖlarını ve boyunlarını boġazlanduġları v. ġoparup 607
kötülüġi eyyâmıdır zîrâ yumurdlağu v. kendüniñ 700
olur ol v. ġâyet lezîz olur ve Ŗararı 727
üçüncü faŖıl harekete ne v. baŖlamaġ 1138
gerek ve ne v. vâz gelmek gerek anı beyân ider 1139
harekete ol v. baŖlamaġ gerek ki ma 'ide hâlî 1140
yimeġe tamâm iŖtihâ gelmiŖ ola ol v. harekete ġâŖıd 1143
ŖiŖmeġe ve ġabarmaġa baŖlađu v. hareketüñ vaġtidür 1150
ve der daġı aġmaġa baŖlaya ol v. hareket 1152
utandurduġları v. Ŗoñra 'aklını baŖına devŖürince 1173
Ŗafrāvî olana ve hem ġıkıldıġı v. bî-tekellüf 1315
v.+de *ġoġalduġı v. vâġi ' olur ber-takdîr ki Ŗâlih ve laġif 297*
ġayrı v. yimek yaramaz câyiz degildür nefis-i beyni 516
harekete baŖlana tâ iŖtihâ gelince deġin ve ġayrı v. 1144
ġilâf v. ve Ŗarüretsüz ya 'nî Ŗabî 'at kendü 1381
v.+dür *var harekete daġı v. ve mādâmki a 'zâ 1149*
v.+i *zamânı v. ve ne maġûle ġidâ olmaġ gerek üçüncü 26*
ikinci faŖıl münâsib olan v. beyân ider ikinci 52
beyânındadır ikinci faŖıl münâsib olan v. beyân ider 59
budur ki ġıkıldıġı v. bilinmek gerek zîrâ 698
ve içmesiniñ v. budur ki ta 'âm ma 'dede ġazm 864

v.+ide	<i>her birinden elbet hişşe alınur ve v. vāki ' olıncağ 1364</i>
v.+idür	<i>hareketüñ v. ve mādāmki bedende hiffet 1148</i> <i>ķabarmağā başladığı vakt hareketüñ v. ammā 1150</i> <i>öñürdiceđi ķaylüle v. ol zamānda bir miķdār 1240</i>
v.+in	<i>yakunduđı v. 'abeř vechile ķonmiř ola dūřüp söyneye 223</i> <i>cimā 'uñ münāsib olan v. ta 'yin itmekdedür 1383</i>
v.+inde	<i>aħvāldede bu maraź mühlikdür meger v. vāfir ķan 299</i> <i>gerek ammā żarūret v. vāfir ķaynatmak ile 834</i> <i>ħüsn-i řekl-i cemil ola cimā 'uñ fāidesi v. vāki ' olıncağ 1350</i> <i>demevi olanlara v. vāki ' olıncağ ħaylice intifa' 1356</i>
v.+ini	<i>itdiği v. ol dağı iki bölündi bir yüzi aķ 766</i> <i>ve v. beyān ider ba 'zi hareket var ki ol 1115</i>

var [Tr.] *ad.* Var, yer alma, mevcut olma.

v.	<i>tađ v. ki güneş anuñ üzerinde toğınca issi iken 123</i> <i>olan ķan yābisdür çok ğıdāsı v. semiz et 533</i> <i>żararı v. řafrāya münķalib olur deriden ħāřıl 537</i> <i>ķarnından ma 'lüm olur içinde v. mi yok mı ve tekir 752</i> <i>żararı v. ħuřuřā řar ' olan bi 'l-ħāřřa fi 'l-ħāl 930</i> <i>ķatlusunuñ fi 'l-cümle ħarāreti v. ammā ekşisi ğāyet 1037</i> <i>ve vaktini beyān ider ba 'zi hareket v. ki ol 1115</i> <i>ve ba 'zi v. ki bu ikisinden mürekkebdür ne ğāyet tiz 1124</i> <i>hiffet v. harekete dağı vaktüdür ve mādāmki a 'zā 1149</i> <i>ammā ħalvetlerine göre merātibi v. evvelki 1301</i> <i>cemī ' havāda issilik v. ħāricde veyāħūd 78</i> <i>ve tađlarıñ dağı çok te 'řiri v. ol řehirlerüñ 120</i> <i>olur faşıl ve yuluñ dört faşlı v. ki 167</i> <i>bir dürlü ħazmı v. müte 'addid ta 'āmlar ma 'dede vārid 390</i> <i>otlar v. ki eyüdüri anı yiyen balıķ eyü olur andan 663</i> <i>şerifine münāsibeti v. zīrā balıđuñ ruķubetiyle 781</i> <i>dimāĝa fi 'l-cümle żararı v. zīrā bař ağrısı 938</i> <i>mizāc-ı şerifine münāsibeti v. kesdanenuñ 1078</i> <i>ve ba 'zi hareket v. bi 'zzāt ķařd ile fāyidesi 1118</i> <i>fāyidesi umulur ve külliyā hareketüñ merātibi v. zīrā 1120</i> <i>ķekiřmek gibi ve ba 'zi hareket v. ki zāhirā 1127</i> <i>münāsib hareketi v. meřelā nefes aletleri ki 1132</i> <i>üzerine her birinüñ bir ħāl-i hareketi v. üçünci faşıl 1137</i> <i>bir harekete isti 'dādı v. ğayrı yirde ol hareket 1182</i> <i>ħāl v. ki ne uyumaķ ve ne uyumamaķdur andan 1218</i> <i>iħtimāli yokdur ammā ba 'zi ķazıyyeler v. ki 1276</i> <i>isti 'dādları v. ve anlara te 'emmül itmegile nefesleri 1192</i> <i>bulunduğı bir yırtıcı ķuř v. anı yiyiceķ fi 'l-ħāl 601</i> <i>cemī ' balıđuñ ne ķadar řerāi-i maħmüdesi v. cemī 'si 754</i> <i>mādāmki fi 'l-cümle nefsuñ iştihadı v. el çekmek 364</i> <i>olmasından iħtirāz gerek feraħ v. olmaķ gerek 1396</i>
v.+dur	
v.+ıdı	
v.+ımış	
v.+ısa	
v.+iken	

var- [Tr.] *f.* Varmak, ulaşmak.

v.-a v.-a	<i>gerek ki v. tedićile büyük ķadehler ile 882</i>
v.-duğından	<i>olur ki ķan tamarlara v. řoñra olur 1360</i>
v.-ınca	<i>ikisine v. ve enemiş ola andan ħāřıl olan 570</i>
v.-maķ	<i>kimse v. muħāl olur ve eger er olursa 632</i> <i>minba 'd 'avrat artuķ ere v. iħtimāli yokdur 633</i>
v.-ur	<i>ĝalīz ğıdā altındadır v. laťif olamı ğećemeyüp 381</i>

vārid [Ar.] *şf.* Gelen, erişen.

v.	<i>bir dürlü ħazmı vardur müte 'addid ta 'āmlar ma 'dede v. 390</i> <i>ve tere yađı gibi ve bu maķüle laťif v. olıcaķ 395</i>
-----------	--

vāşıl [Ar.] *sf.* Birleşen.

v. *hilkatda v. yaradılışda bu hırş konmağıla ihtiyārsuz 1333*

vāşiṭa [Ar.] *ad.* Vasıta; iki şey arasında bağlantı kurarak aracı olan şey.

v.+sıla *havā v. zīrā kaçan ki havā kalbde ziyāde muhtebis olsa 70
bu fi'l v. hāşıl olur öyleye lāzım oldu ki 1340*

vāzgeç- [Far.+ Tr.] *ad.* Vaz geçmek, feragat etmek.

v. *ne vaḡt v. gerek dördünci bāb hareket ve sükūn 48
gerek ve ne vaḡt vāzgelmek gerek anı beyān ider 1139*

vāzgel- bk. vāzgeç-

ve (ı, i, u, ü, vü) [Ar., Far.] *bağ.* Ve, ile.

ı *ṭabī'atı hārr ı. raṭbdur huşūşā genc ola ve ṭavşanuñ 585*
i *mizācı bārid i. yābisdür kış şitā faşlı ol 174*
hāşıl olur ve arpanuñ ṭabī'atı bārid i. yābisdür 446
ṭaşı ṭağıdur mercimeğüñ ṭabī'atı bārid i. yābisdür 469
'alefiñ ṭabī'atı bārid i. yābisdür bedene ğıdāsı azdur 477
böğirilcenüñ ṭabī'atı bārid i. yābisdür ve ğıdāsı ğalīzdür 478
mizācı bārid i. raṭbdur hażmı güc kalın ve yoğın 531
ve acı maruluñ ṭabī'atı bārid i. yābisdür ve cigerde 916
tavuk ile bişmiş ola baṭlıcanuñ ṭabī'atı bārid i. 948
bārid i. yābisdür ma'deyi harāb ider ve ğıdāsı 970
ot ki ṭabī'atı bārid i. raṭbdur şafrāvī mizāclara 972
ṭabī'atı bārid i. raṭbdur şafrāvī mizāclara ğıdāsı 977
ġāyet laṭīfdür kabağüñ ṭabī'atı bārid i. raṭbdur 980
bārid i. raṭbdur ġāyet ğalīz ve ḡabīsdür meger 990
bārid i. yābisdür ol cins mantar ki alçaḡ yirlerde 992
ġazabını giderür ayvanuñ ṭabī'atı bārid i. yābisdür 1007
olana zīrā ṭabī'atı bārid i. yābisdür ve tohumı hārr u 1023
ekşisinüñ ṭabī'atı bārid i. yābisdür ve cemī' 1027
ve kabız olan cins alucun ṭabī'atı bārid i. yābisdür 1034
kabızdur tutuñ ṭabī'atı bārid i. yābisdür 1036
koḡusu olmaya bārid i. yābisdür ma'deye ve cigere 1041
laṭīf olanuñ ṭabī'atı bārid i. raṭbdur ve ekşinüñ 1046
ṭabī'atı bārid i. yābisdür ve cemī'si ṭabī'ata līnet 1047
şeftālünüñ ṭabī'atı bārid i. raṭbdur ma'deye ġāyetde 1049
şeftālüdan ḡalmaz karpuzuñ ṭabī'atı bārid i. raṭbdur 1055
ve kışşā ṭabī'atları bārid i. raṭbdur andan hāşıl 1066
ammā ekşi olanuñ ṭabī'atı bārid i. yābisdür ma'deye 1076
evvelki ḡalveti bārid i. raṭbdur ikinci ḡalveti hārr u 1302
u *faşıl yıluñ dört faşlındaki bahār yaz u. ġüz 21*
havānuñ mizācı hārr u. yābisdür ḡarīf ki ġüzdür ol zamāndur ki 172
olıcaḡ nişastanuñ ṭabī'atı hārr u. yābisdür ammā 444
olur noḡıduñ ṭabī'atı hārr u. yābisdür süddeyi 465
ṭabī'atı hārr u. yābisdür anuñ yimeğinden yaramaz ğalīz 473
bi'l-hāşşa baş ağırdur ṭarı hārr u. yābisdür bundan 479
kan hārr u. raṭbdur ve andan laṭīf kan olmaz ki 571
genc ve semüz ola ve ayu eti ṭabī'atı hārr u. raṭbdur ve ammā 592
ṭuzlu olıcaḡ hārr u. yābis olur ṭuza banduğına 789
yaz eyyāmı ola nā'nānuñ ṭabī'atı hārr u. yābisdür 924
ġāyet müfiddür kerevüs ṭabī'atı hārr u. yābisdür 928
pirasanuñ ṭabī'atı hārr u. yābisdür iştihāyı taḡrīk 932

ü

vü

v.

şarımşakuñ tabī'atı hārr u. yābisdür harāret 937
hārr u. raṭbdur cimā'a haylī kuvvet virür hem iştiḥāy 942
balgamı ziyāde ider lahana tabī'atı hārr u. yābisdür 945
tabī'atı hārr u. raṭbdur andan hāşıl olan gıdā iñen 954
havıcuñ tabī'atı hārr u. yābisdür ve gıdāsı kem 957
isperince dirler tabī'atı hārr u. raṭbdur süddeleri 959
enginar tabī'atı hārr u. yābisdür ma'deye haylī kuvvet 968
hārr u. yābisdür ta'āmula yinince kabuğı ve yaprağı 983
ma'idede harāb ider gebere tabī'atı hārr u. yābisdür 986
tabī'atı hārr u. raṭbdur ve gıdāsı galīzdür 997
üzümüñ tabī'atı hārr u. raṭbdur eñ eyüsi 999
tabī'atı hārr u. raṭbdur tabī'ata līnet virür 1005
tabī'atı hārr u. yābisdür ma'deye ve kalbe gāyet 1018
zīrā tabī'atı bārid i yābisdür ve tohumı hārr u. yābisdür 1023
armud ki tatlu ola anuñ tabī'atı hārr u. raṭbdur 1030
hārr u. raṭbdur ve kalbe haylice kuvvet virür ve ekşisi ki 1040
zerdālünüñ tabī'atı hārr u. raṭbdur ḥabāsetde 1054
hārr u. raṭbdur gıdāsı iñen zararlı degıldür 1060
tabī'atı hārr u. raṭbdur ma'dede ne ki yaramaz ḥılṭ 1074
tabī'atı hārr u. yābisdür gıdāsı galīzdür ammā 1079
tabī'atı hārr u. yābisdür tūz hażm olur ve encīr ile 1081
tabī'atı hārr u. raṭbdur ve gıdāsı çokdur ve ma'ideye 1087
hażmı gücdür bādemüñ tabī'atı hārr u. raṭbdur 1088
kılur 'unnābuñ tabī'atı hārr u. raṭbdur adamuñ harāretini 1092
ḥalveti bārid i raṭbdur ikinci ḥalveti hārr u. raṭbdur 1302
küllıyyā mızācları tāze iken bārid ü. raṭbdur ammā 788
tatlu maruluñ tabī'atı bārid ü. raṭbdur cemī' 912
berşıyā vü şān her birinden ikişer dirhem tırbdan şıķılan 1425
v. taķşım olındı 01
bir muķaddimeye hem sekiz bāba v. her bāb müte'addid 02
sebeb v. mümid olan v. şıḥhatini ḥıfz iden altı 05
degıldür v. tedbīrlerinde bi'l-küllıyyā ḥaṭā olıcaķ marīz 07
olmasına sebeb olur v. ammā bu altınuñ 08
eyledük v. her bāba müte'addid fuşul eyledük ki vāķıf olmağa 14
vāķıf olına bir muķaddime v. sekiz bābdur evvelki 16
havānuñ beden-i insāna fāyidesi v. münāsibeti beyānındadır 18
ikinci faşıl dōrt yıl ki şark v. şımāl v. ğarb 19
ğarb v. cenūbdur tabī'atlarınuñ beyānındadır üçüncü 20
güz v. kış havālarında anlarda ne tağyīr bulur 22
münāsibeti v. ne cihetden lāzım v. zararlıdır ikinci faşıl 25
yinecekdür v. kanķı gıdādan az yimek gerek v. bişmesi 28
cihetinden kanķısı laṭıf v. kanķısı galīzdür anlaruñ 29
beyānındadır v. her biri esāmisile añılur altıncı 33
tabī'atları v. eyüsi yaramazı beyānındadır onuncı faşıl 39
eyüsi v. yaramazı beyānındadır on ikinci faşıl şarābuñ 41
eyüsi v. yaramazı beyānındadır onüçüncü faşıl 42
sebze v. etüñ taşşılı beyānındadır onüçüncü faşıl 43
hareket v. sükün bedenıyye beyānındadır üç faşıldur 44
evvelki faşıl hareket v. sükün fāyidesi v. zararı beyānındadır 45
ikinci faşıl hareketüñ envā'ı v. vaķt beyānındadır 46
üçüncü faşıl harekete ne vaķt başlamaķ gerek v. ne vaķt 47
vāz geçmek gerek dōrdüncü bāb hareket v. sükün 48
faşıl beden-i insāna fāyidesi v. zararı beyānındadır 51
bāb istıfrāğ v. kabz bedene zararı v. fāyidesi 53
eyüsi v. yaramazı beyānındadır ikinci faşıl ḥammāma 55
ne vaķt girmek cāyızdır fāyidesin v. zararı beyānındadır 56
evvelki faşıl ḥammāmuñ fāyidesin v. zararı 58
faşıl-ı evvel havānuñ beden-i insāna münāsibeti v. fāyidesi 60
fāyidesi beyānındadır insān ḥayātına gereklü v. mühimm 61
sebeb olan 'anāşır-ı erba'anuñ biridür v. rüḥumuz 63

onda mütevellid olur v. dāyimā meskenidür içinde 67
 bulunur v. hem rūḥuñ mizācı anda işlāḥ olup 68
 ol havā ziyāde muḥtebis olmasla yanar tutuşur v. andan 71
 nefes alup virmek için v. ol muḥtebis nefesi çıkardmak 73
 için v. yirine tāze şovuk v. laṭif havā getürmek 74
 balık şarābıla ıslanmıyacak olmaz v. ba 'dehu sāfi 796
 oldur ki içerüdeki ḥarāret gāyet kavīdür v. taşrada 80
 idüp şovutmaz v. hammām ḥarāretinden daḥı adamuñ 83
 bi 'l-fi 'l issidür zīrā ki kızmışdur v. muḥtebisdür 85
 havāsından v. adamuñ içerüsine tāzelik v. şovukluk 88
 virilmez v. tāzelik v. şovukluk içerü kalbe virilmeycek rūḥ 89
 yanar v. bunuñ gibi mahallerde havāyı tabī 'i issiliginde 91
 yāḥūd hammāmında v. yāḥūd ḥummā 'arız olduḡda her 92
 birinde miqdārınca nabza v. yürek tiz atıldıḡına 93
 sebep budur ki nabz v. cemī ' teneffüsün aletleri yirine 94
 gibi ki akcigerdür v. hicāb v. ince tamarlar ki 95
 şerāyindür v. nabz ki ol tamarlaruñ birisidür 96
 çalışurlar v. nabzuñ hareketleriniñ ihtilāfına sebep budur 103
 üzerinedür v. eger kalbde bu olmasa olan rūḥ yanup 105
 havānuñ gāyet laṭifini v. mu 'tedilini ihtiyār idevüz 108
 ihtiyār idevüz v. yaramazından ictināb olına zīrā 109
 havā sāfi v. laṭif ola ḥāricden mizāc rūḥa 110
 ziyāde issi olmasına sebep olur v. gāh havā müteḡayyir 115
 olur yirleriñ yüksekligine v. alçaklığına göre 116
 issi olur v. yüksekde olan şovuk olur taḡlar gibi 119
 taḡlar gibi v. taḡlaruñ daḥı çok te 'şiri vardır ol şehirleriñ 120
 laṭifi budur ki açık ola şarka v. şimāle v. garb 132
 ānibi mestūr ola v. hem cenūb taraḡı daḥı 133
 örtülü ola sarāy-ı 'āmire gibi v. şular daḥı 134
 olanlar v. eger şular şimālī cānibinde vāki ' olur 137
 ise ol şehir şovuk v. hem raṭb olur zīrā poyraz 138
 şovukdur v. eger şular cenūb cānibinde ise havāya ziyāde 140
 ḡilzet virür v. eger şular şark cānibinde vāki ' 141
 olur ise ziyāde ruṭubet virür v. ol yirlerdeki 142
 faşlı 's-şānī yılleriñ eyüsini v. yaramazını beyān ider 145
 ta 'dil itmesine v. hem 'ufūnete zid olan havā-yı şimālīdür 147
 gün batusidur havāsıdır v. cümlesinden zararlı 150
 cānibinden gelür v. hem şulara uğrar güneş şulardan 153
 memleketlere v. hem yābis yirlere uğrar ammā şark havāsi 156
 artucaḡdur v. gāh olur ki havā-yı cenūb şovuk yirlere v. qarlı 158
 uğrar daḥı şovuk olur v. şimālī havālar yanmış 159
 vāki ' olur v. yirleriñ havāsına daḥı gāh içinde mütevellid olan 161
 ma 'ādin taḡyir virür meşelā şāb v. kükürd olduḡı 162
 yirleriñ havāsi issi v. yābis olur v. ba 'zi 163
 ağaclar bitdüḡi yirde koż ağacı v. tut v. encir 164
 ağacı gibi havāsi gāyet ḥabīs olur v. sebze 165
 sebze v. etden laḡāna gibi v. circir gibi havāsi ḥabīs 166
 olur faşıl v. yiluñ dört faşlı vardır ki 167
 havā mizācı mu 'tedil olur ne issi v. ne şovukdur 169
 laṭif şunuñ gāyet galiz v. bulanuk şunuñ 178
 bināları v. tar yolları havāyı murād üzerine esdürmez 180
 muḥtebis gider v. içinde sākin olanlardan mütehallil 182
 ḥuzūr-ı şerifden fażalāt v. mühmelāt [ve] ölüler 183
 ve cıfeler v. yimeklerden artan müte 'affin olan nesnelere 184
 havāya gāyet küdüret v. ḡilzet v. fesād v. 'ufūnet 185
 pāk v. şāfidür v. leṭāfeti cihetinden ekşer pādişāhlar 189
 pādişāhlar v. ulu zekiyyü 'l-ḥissen begler dāyim şahrālarda 190
 ḡaz iderler v. ekşer ba 'zi enbiyā (عليهم السلام) 191
 ne sebedendür v. ne cihetden zararlı v. lāzımdur 195
 yaradılışında bir müte 'ayyin v. mütenāhi miqdār ḥarāret 198

konmuşdur ki hayātına sebebdür v. ol harārete 199
 harāret-i ašliyye v. ġarīziyye dinilür zīrā aşıl 200
 ġarīzetde yaradılışı dimekdür konmuşdur v. ol 201
 yakmak ile v. kurutmak ile kandildeki ot 214
 oña bedel mā-[ye]tehallel dirler v. muttaşıl mādāmki 218
 yig ola v. ġāh olur ki kandilde yanan oduñ üzerine bir 228
 ictimā'ına v. irtibā'ına birbirile māni' olur v. cemī' bütev 237
 cihāt mizāc-ı insānuñ aḥvāline v. 'avāriżına 238
 'avāriżına v. teşbīhdür insāna daḥı böyle vāki' olur hasta 239
 olmasına v. ölmesine bi-ḥasebi 't-tabī'e zıkr olan 240
 esbābdur v. birer birer mizāc-ı insānda nice vāki' olur 241
 kandilde zıkr olan 'avāriż v. esbābi taṭbīk 242
 ruṭubet-i aşliyyenüñ ḥōd miqdāri müte'ayyin v. mütenāhi 245
 olduḡca v. bu mādde yirine gelicek mādde insānda 249
 yidiḡi ġidālardan v. icdiḡi eşribeden ḥāşıl olur 250
 döndüre ki aḥlāt-ı erba'adur ḡan balġam v. sevdā 253
 sevdā v. şafrādur bu cümleden ruṭubet-i aşliye ki 254
 konmuşdur andan ḥāşıl olur v. andan müteḥallil olan 255
 bedel ola v. muttaşıl mādāmki taḥlīl olan ruṭubet-i aşliyyeye 257
 zamānu vakti v. ne maḡüle ġidā olmak gerek üçüncü 26
 olunan ġidālar v. içilen şerbetler ġāyet laṭīf ola 260
 her insānuñ kendü aşıl mizācına muvāfiḡ v. münāsib 261
 (العيان بالله) müfsidi ḥarāmiler öldürelər v. bu şartıla ki 266
 za'if v. naḥīf olmaya yāḥūd anasından v. babasından 268
 olmamiş ola veyāḥūd anasınıñ v. babasınıñ 270
 bile ifsād ider ḥastalıġına v. helāk olduġına 278
 bi-ḥasebi 't-tabī'e sebep olacağı muḡarrerdür v. ekşer 279
 bunun gibi fesād isti'māl olunan ḥabīs v. fāsīd 280
 itdiḡi ġidālara nisbeti olmaya v. ne kadar şāliḡ ġidālar 283
 isti'mālinden müteḥārrif v. müteşārrir olmayıncaḡ olmaz 285
 olmaz v. ġāh olur ki isti'māl olunan ġidālar v. eşrebe 286
 nefāyis v. leṭāyif ise anlardan çok miqdār isti'māl 288
 olcaḡ müteḥallil olandan ziyāde artuḡ ola v. bir 290
 ḥāşıl olan fesād budur v. sünūḡos ismi 295
 vaktde vāki' olur ber-taḡdīr ki şāliḡ v. laṭīf 297
 kendüden v. ekşer aḥvāilde bu maraḡ mühlikdür. meger vaktinde 299
 olmak ile fesāda v. keyfiyyeti reddiyyeye dönülür v. tabī'at 302
 envā'ı maraḡ 'ufūnet ḥāşıl olur v. tabī'at kavī 303
 bedende olan aḥlāt v. mevād-ı şāliḡa bir 'arıza 307
 ayrıla v. bedende ruṭubet-i aşliyye olan dökile 310
 kalmadı v. bu vechile vāki' olan firāḡ iken 316
 yaġuñ tükenmesi söyünmesine sebep oldu v. yaġuñ 319
 olan ḥāl iken toylmaz v. ba'zı ḥastalar öldiḡi 321
 ḥinde ziyāde müte'eşşir olmaduḡları v. doymaduḡları 322
 aşliyyenüñ ma'denidür ft'l-cümle idrāki v. ḥissi 328
 (بتقدير الله الميت والمحى الحى الأتلى). v. bundan şoñra ġidālaruñ 332
 eyüsinüñ v. zararlı olanuñ tafđiline şürü' 334
 idelüm faşıl yinilen v. içilen nesnelere 335
 olmasun ki devāya ḡarīb ola v. ne beñzer ola 339
 sebze v. et gibi v. mīveler gibi zīrā bunlardan issi 340
 olan tere v. terḡūn v. şarımsaḡ gibi bunlar 341
 adamuñ kanın yaḡar iḡrāḡ ider v. ġalīz olanlar 342
 asbanāḡ gibi v. pāzı gibi v. lāḡana gibi bunlar balġam 343
 yazın yinen yimeḡ şovuḡ gerek issi olmaya v. kış 353
 çokdur v. kuvvetlü ġidā gerek sebze v. ot v. mīveler gibi 356
 olmaya v. laṭīf etler v. kebāblar v. ḡalyeler gibi ola v. yazın 357
 yazın 'aksi gerek laṭīf olup v. ḥazmı tīz olan 358
 teveccūḡ itmişdür ma'ide ḥālī v. za'ifdür 360
 şoñra mündefti' olur v. eger uyḡuya ḡudreti olmaz 366
 ḥazm v. taḥlīl bulur v. dāyimā lāzımdur ḡuşuşā şabāḡ 368

gerek zîrâ v. miqdârında dahî tebdîr gerek laţîf 372
 olan tîz hażm olur aŗaĝa iner v. ĝalîz olan hażm 376
 olmakdan alur v. eger bi 'l-'aks idüp ĝalîz 377
 tadîm itmek gerek v. miqdârınuñ dahî tebdîri gerek 383
 ma 'ide anuñ üzerine hâil v. ĝalib olur hakından 387
 gelür hażm ider v. o dñrlñ ta 'am yimekten ise 388
 olıca hażmında ma 'deye hayret gelür v. andan Őoñra 391
 ba 'zı ma 'ide olur ki ĝâyet hâr v. nâzñkdür 393
 içinde hażmı tîz v. ter yimek sñd gibi Őorvâlar gibi 394
 Şorvâlar gibi v. tere yaĝı gibi v. bu mañle laţîf vârid olıca 395
 ĝidâsın virmez ammâ kuvvetlñce v. metñnce yimekler kebâblar 398
 kebâblar v. alyeler v. bu mañle lezîzce yimekler ne adar hażmı 399
 mizâc-ı Őerîfleri gibi faşl-ı râbi ' v. ĝidâlaruñ 402
 nefîs v. laţîf ĝidâ ise ĝalîz vechile bişecek 404
 meşelâ yumurda gibi ki andan laţîf ĝidâ v. hażmı kolay 405
 olur hażmı ĝñç olmasında v. ĝalîz hażmı ĝñç ĝidâ 407
 kolay olur bu â 'ideyi ĝözetmek gerek v. külliyyâ 409
 Őorbâlaruñ hażmı asandur ma 'ideye kebâblardan v. alyelerden 410
 alyelerden v. bñreklerden v. tennñrda bişenlerden v. ol kebâb ki 411
 budur ki ĝñnde iki kerre ola bir Şabâh v. bir aŗŐama 415
 arŐu v. bu aziyye 'âdete ĝöredür zîrâ ba 'zı kişiler 416
 doınur v. ĝñnde iki kerre yimege mu 'tâd olan bir kerre yiyecek 419
 olursa za 'îf olur v. mizâcına halel gelür 420
 hâşıl olan ĝidâlaruñ 'ale 't-taşşil eyñsini v. yaramazınuñ 422
 olur v. etmegññ eyñsi oldur ki ayırtlanmış a 424
 buĝdaydan ola v. tuzlu ola ammâ ĝâyet tuzlu 425
 olmaya v. hamîr ile yoĝrılmıŐ ola v. ĝâyet ĝñzel bişmiş 426
 ola furunda v. issi iken yinmiye Şovuk yine 427
 Şovuk yine v. a etmek ki kepekden ne adar pâk v. aru ise 428
 yigdñr v. boĝaca gibi bişen ekmek furun etmeginden 429
 alcadur v. tavada bişen ekmek ĝalîzdñr v. ol 430
 az kuvvet virür v. ol etmekler ki yaĝ içinde bişer 433
 ĝâyet ĝalîzdñr v. sñd ile yoĝrulan etmegññ 434
 ĝidâsı odur v. hażmı gecirekdñr v. etmek issi iken 435
 ıkarur v. kepeklñ olan etmek Őabî 'ata lînet virür v. a 437
 etmek abz ider v. ondan olan aşlar erişte gibi 438
 erişte gibi v. tutma v. avma gibi bunlaruñ cñmlesini ĝalîzdñr 439
 megerki hamîr ile ola v. buĝday halimesi ĝâyet 440
 ıŐ eyyâmında v. hem kuvvetlñce muhkem an ider hażm 443
 hâşıl olur v. arpanuñ Őabî 'atı bârid i yâbisdñr 446
 eridicidñr öñinde bulunan balĝamı v. yili def ' ider 448
 hâr olanlara ĝâyet eyñdñr eger etmegidñr v. eger 450
 andan hâşıl olan aşdur v. pirincññ mizâcı mu 'tedildñr 451
 ola ĝâyet ĝidâ olur v. bu vechile bişen 455
 menîyi ziyâde arturur v. hind mücerrebleri eyitmişler 456
 cerblñ v. yaĝlu nesnelere bişmiş ola v. balanuñ 458
 huşuşâ ki tâze ola meger bñber v. zencebîlle v. kîmnñn 461
 kîmnñn ile yine v. yiyene ĝâyet irkin dñŐler 462
 ĝösterür v. hâşŞa yimesin itmân iden 'alını 463
 aar v. lînet virür ammâ ĝidâsı avicedñr v. cimâ 'a 466
 kuvvet virür v. arında hâşıl olan 467
 Őoĝulcanları dñŐürür v. avukda hâşıl olan 468
 anı eksñk idüp harâretin sâkin ider v. cimâ 'a 470
 habîş v. ĝalîzdñr ammâ buzaĝularını yavuz semiz ider 476
 bñĝirilenññ Őabî 'atı bârid i yâbisdñr v. ĝidâsı ĝalîzdñr 478
 sñd ile bişe v. ĝâyet abz ider mâş 'acem 481
 andan hâşıl olan an mu 'tedildñr yazda v. issilerde 483
 anı o ider genc v. tâze olıca ammâ oca 487
 olanuñ ĝidâsı za 'îfdñr v. hayvân içinde bulunan 488
 buzaĝularuñ cemî 'isi yaramazdur v. yâbânlarda hâşıl 489

büyünenden v. ellerde büyüneniñ ruṭūbeti artuḳdur 491
 hāşıl olan ğidā daḫı kurıdıdır v. kanı laṭıfdir 494
 icmālen yābānī olan hayvān v. kuş elde büyüyenden 495
 kurıdır v. az yiyen hayvān çok yiyenden mizācı 496
 kurıdır v. yaş ot otlayan hayvāndan ħurı 497
 ot yiyeniñ mizācı kurıdır mīve v. sebze v. ot 498
 yimeyenden v. az şu içen hayvān çok içenden ṭabī'atı kurıdır 500
 tüyi v. saçı çok olan hayvāniñ ṭabī'atı kurıdır 501
 saçı tüyi az olandan v. kara olan hayvān külliya 502
 ṭabī'atı kurıdır ṭonu aḳ olandan v. külliya berrī 503
 berrī v. yābānī olan hayvāniñ yübüsetine sebep olan budur ki 504
 içinde yābisdür v. andan ğayrı yābānī olanlar muttaşıl 506
 hareket üzerindedür andan soñra ziyāde semiz v. yağlu 507
 olmaz il içinde olanlar ğibi v. il içinde büyüyen hayvān 508
 etinden hāşā 'izzī ḫuzūrdan ğılṭeti v. fuṣalātı 509
 yābānī olan hayvāndan artuḳ ḫaz v. intifā' bulur 511
 faşlı 's-sābi' v. hayvāniñ gevesinden ğayrı cemī' eczāsiniñ 513
 ma'deyi bozar memeler şovuk v. ğalīzdür ğidāsı çok 521
 çok v. ḫazmı güç mizācı ḫār olana isti'māli cāyizdür 522
 kızıl ciger kuvvetlüdür ḫazmı güç v. ğalīzdür bögregüñ 523
 hāşıl ider yürek mizācı ḫārdur v. ḫazmı güç 527
 mizācı bārid i raṭbdur ḫazmı güç kalın v. yoğun 531
 ğāyet ruṭūbetlü v. nemnāk kan ider v. ğidāsı orta 534
 etüñ ğidāsından azdur v. ariḳ et v. orta etden 535
 olan ğidā şovuk v. yilmeşik kan olur v. iç 538
 yağınıñ ṭabī'atı şovuk v. ma'deyi ḫarāb idüp 539
 şovuk v. yilmeşikdir v. andan hāşıl olan kan 541
 ziyāde kuvvetlüdür v. cümlesinden lezīd ördek v. semiz 548
 tavuk katlarıdır ördek v. tavuk cigeri cemī' kuşlarıñ 549
 ğidā olmaz v. davşan kanı cemī'sinden yaramazdur faşlı 's-sāmin 552
 südüñ eyüsü v. laṭıfı mizāc-ı insāna muvāfiḳ v. münāsib 553
 'avrat ḫāmile olduĝı eyyām gibidür v. andan soñra 557
 ilkıda koyun v. keçi südidür keçi südinde 558
 māiyyet artuḳdur v. koyun südinde peynirlik artuḳdur 559
 artuḳdur v. südden laṭif v. nāzük ğidā yokdur hattā ğāyet 560
 meger ḫaynadalar durınca tiz, fāsıd olur v. andan 564
 ikisine varınca v. enenmiş ola andan hāşıl olan 570
 kan ḫārr u raṭbdur v. andan laṭif kan olmaz ki 571
 insāniñ mizācına ḫarīb ola v. oĝlāḳ etiniñ 572
 zīrā ki keçiniñ ṭabī'atı ğāyet bārid v. yābisdür 574
 yābisdür v. güccük olmaĝıla ruṭūbeti çokdur v. ammā kuzu 575
 nihāyetdedür meger kebāb ola vāfir büber v. ḫaranfil 578
 ḫaranfil v. dārçını v. zencebīl ile ola ammā yāḫnisi beĝāyet 579
 zararlıdır v. şıĝır etinden hāşıl olan ğidā 580
 ğalīzdür v. ḫazmı gücdür v. genc v. enenmiş olan buzaĝı 581
 münāsibdür v. kanın ḫiddetini giderür tavşan etiniñ 584
 ṭabī'atı ḫārr ı raṭbdur ḫuşuşā genc ola v. tavşanıñ 585
 kuvvet virür ammā yimesi kabz ider v. kış eyyāmında 587
 ḫarāb ider v. yābān keçisi ev keçisinden daḫı 589
 ḫabīsdür zīrā yübüseti ziyādedür v. geyik v. yağmurca 590
 genc v. semüz ola v. ayu eti ṭabī'atı ḫārr u raṭbdur v. ammā 592
 semizdür v. at v. eşek v. deve etleri nihāyet derecede 594
 ğalīz v. ḫabīsdür faşlı 's-tāsi' kuşlarıñ eti beyānındadır 595
 bilicler v. tavuklar cemī' etleriñ eyüsidür ğidāsı ğāyet 596
 laṭıfdir kanı çoĝaldur iştihāya kuvvet virür v. bi'lciümle 597
 cemī' mizāc-ı insāna yarar v. pāk kan tahsīl ider kaṭ'ā 598
 göze aḳ düşer v. ziyāde ḫart tavuĝuñ yimesine 603
 ḫabīsdür v. gögercin eti ḫārdur ziyāde ğidāsı 605
 kuvvetlidir v. andan hāşıl olan kan ğalīzdür 606
 ğalīzdür v. başlarını v. boyunlarını boĝazlanduĝları vaḳt 607

gıdā galizdür hażmı gücdür v. eger bir kiři 611
biş yıl yaşar v. ol yıl olmayınca yumurdlamaz eti gāyet 614
berkdür hażmı gücdür v. didiler ki eti çok zamān 615
bī-bedeldür v. bi'l-hāřřa kuvvet-i hāżimeye ziyāde kuvvet virür 619
virür v. süglin v. keklik cemī' kuşlardan laşıfdür v. anlardan 620
gücükleri adamı dağı artuğ semiz ider v. ariğ olanları 622
semirdür v. menīyi arturur muhaşşal'ul-keām cevheriniñ 623
mizāc-ı şerşine efdal v. enseb gıdā budur v. keklik 625
dağı böyledür v. kumrı etiniñ řabī'atı gāyet 626
laşıfdür v. yābisdür v. bi'l-hāřřa kuvvet-i hāřizayı 627
virür v. kendüniñ hayāları menīyi arturur eger 629
varmağ muhāl olur v. eger er olursa 632
serçeniñ mizāci hārdur beynisi v. hayāları şoğan 637
ile v. zencebīl ile ziyāde muķavvī olur v. şurna 638
gerek zırā ba'zı bahār eyyāmında eyü olur v. yazda 646
yaramaz olur v. ba'zı bi'l-'aks olur v. ba'zı kışda 647
ki kendü yumurdlar v. kimi balçığdan v. müte'affin 650
yirlerden v. kimi kumdan eñ eyüsi oldur ki kendü 651
yumurdasından hāřıl ola ammā balçığdan v. müte'affin 652
yigdür v. yimesi cāyizdür ikinci hāli 655
ile andan biten ağaç virdüği turunç şatlu oldu v. balığ 660
eyü balığ olmaz v. kimi yaramaz ot otlar anuñ gibi 664
balığlar gāyet habişdür v. bīmeze olur 665
hastalanur v. ba'zı balığ yine balığdan gıdālanur huřuřā 669
orta balığ v. güccük balığ ba'zı cins ammā gāyet 670
gāyet az olurdu v. ba'zıniñ gıdāsi kendi 675
balıđlarıñ a'lāsıdur ammā az bulunur v. ba'zıniñ gıdāsi 677
şu bulunduğı yirden v. şehirlere yağın olan 679
şularda bulunan balığ şatlu olsun v. deñiz şuyı 680
taşlar v. kayalar üzerindedür gāyet eyüdür ba'dehu 688
biten v. şatlu akar şularda bulunan ammā mütehabbis şularda 690
eñ eyüsi oldur ki gāyet deriñ yirlerde ola v. ol 692
şular ki gāyet talazı yavuz ola v. hem çok 693
ola v. deñiz kıyılarındaki pāk kıyıları ola 694
gāyet memdühdur v. gāyet ulu deriñ şatlu řularuñ 696
yigdür v. balıđuñ rengi ne kadar ağa meyil ise gerek çiğ 702
yigdür ammā karası v. yeşili gāyet habişdür 704
habişdür v. ři'l-cümle kendüniñ dutıldığı hinde bir habiş 705
rāyihası ola gāyet mühmeldür v. eti yumşak olan 706
'abeşdür ammā eti gevrek v. bekçe olan eyüdür v. kani 707
eyüsidür v. ne kadar kani az ise eylüği dağı 709
azdur pūli v. kanadı çok olan balıđ gāyet 710
eyüdür v. yumurdası çift olan balığ gāyet eyüdür 711
eyüdür v. ağda şutulduğdan řoñra tiz ölen balığ giç 712
deñiz kumındın v. şaşından hāřıl olan ayaklu 720
olan v. berk koğulu olan v. berkdür ol cihetden 721
tiz ölmez v. şol balığ ki ayakları çokdur kışın 722
irkeği ol eyyāmda eyüdür v. irkeği dişisinden 724
uzundur v. holzün adlu bahārda hāřıl 726
olur ol vağt gāyet leziz olur v. şararı 727
virür v. şabı berk olan istiriğye gibi kumdan 729
yoğdur v. cimā'a kuvvet virür v. istakoz maķülesi 731
maķülesi v. yingec bunlarıñ etiniñ şararı 732
yoğdur eyü gıdādur v. cemī'si 732
yumurdasın yir v. gāyri balığu yutmağ az vāķi' olur 738
vāķi' olur v. deñiziñ gāyet şaşlı yirlerinde hāřıl olur 739
balığ yimek gāyet az vāķi' olur v. kendü 742
vāfir bulunur v. hāřıl olduğı yirlerde deñizde 744
idinür v. dāyimā kayaya yağın olur andan 746
řoñra gevdesini her gün kuma v. şoprağa sürer 747

andan yaykanup pāk olur v. bahār eyyāmından şoñra 748
 efdaldür v. kış eyyāmında dişisi evlādur 750
 evlādur v. dāyimā her cins balıḡuñ aç olanını gözetmek gerek ki 751
 karnından ma'lüm olur içinde var mı yok mı v. tekir 752
 balıḡı ki ufacuk v. kırmızı balıḡdur gāyet bī-bedeldür 753
 cemī'si andan bulunur v. huşūşā deñizüñ gāyet 755
 şāfi v. pāk v. taşlu yirlerde biter v. haḡḡāte 756
 dökilür v. bu yirlerde güccük olmasına sebep budur ki kendü 760
 büyük bulunur v. kaḡkan balıḡı gāyet laḡif balıḡdur 763
 balıḡdur v. aña beñzer bir güccük balıḡ daḡı olur ki adı 764
 yüzi aḡ v. bir yüzi kara olduḡına sebep oldur dirler 767
 yoḡdur kalanları habīsdür v. daḡı balıḡlarıñ 770
 dilindedür v. türküde esamileri ma'lüm degildür ol sebebden 774
 esamileri ile zıkr olunmadı v. balıḡuñ yimesi 775
 hinde olanca ruḡubeti v. fuḡalātı aḡar gider v. ba'dehu 777
 vāfir sirkeyile v. balıla bişendür huşūşā sultānum 778
 vāfir issi edüyyeler ki büber v. ḡaranfül v. dārçını v. zencebīl 783
 ḡalīz v. habīsdür v. şuda yāhni bişen gāyet 785
 'abesdür v. şāfi şuyıla bişmeli olıcak şuyı 786
 gāyet kaynar iken koymak gerek v. cemī' balıḡlarıñ 787
 göre çok yatan gāyet issi olur v. az yatan 790
 gāyet tāze tuzlanmış ola v. balıḡuñ zararını işlāḡ 793
 şarābdur v. sultānum hazretlerine ma'lümdür ki ḡalḡuñ meşeli 795
 ammā yimeḡi ḡamardan v. dar yirlerden geçür v. kıvamına 801
 haḡmı v. şunuñ gāyet eyüsi oldur ki aḡar çeşme 803
 şuyı ola v. gāyet şāfi v. pāk toprak üzerinden 804
 toḡuna v. eger bu didüḡümüz vechile gāyet derin şular kuvvet 807
 ile aḡa v. güneşe karşı olup şarka aḡalar andan 808
 gāyet irakdur v. nihāyetde deriñdür v. hem kuvvet ile 811
 aḡar v. ba'dehu şimāle karşı aḡan anlar daḡı eyüdü 812
 gāyet habīsdür v. ol şular ki zıkr olan 814
 iyliye v. şovuk ile tiz şoviya kışın şovuk ola yazın 818
 issi ola bir ḡarīb dadı v. rāyiḡa olmaya v. ol 819
 şu ile bişen nesne tiz bişer v. vezni ḡafif olan 820
 şu gāyet laḡifdür v. dartmasınıñ ḡariki budur ki 821
 efdaldür v. yaḡmur şuyı şuyüñ gāyet 825
 olur v. ma'denlere uğrayan şular küküird v. şāb 828
 şāb v. ḡayrı gāyet habīsdür ammā demür ma'denine 829
 uğrayan şular gāyet laḡif v. fāyidesi bedene 830
 baḡı muḡtebis olan şular ki aḡmaya v. fi'l-cümle dadı 832
 dadı v. koḡusu ola ol şulardan ziyāde şakınmak 833
 koḡup v. yanında bir boş bardaḡ daḡı tura ol iplikden 838
 ol şuyüñ gāyet laḡifi v. eyüsi ol iplikden 839
 çıkıncaḡ ḡatlu olur v. bu ḡariklere mecāl olmayup 843
 isti'māl eyleye v. mizācı şafrāvi olıcak sirke 846
 buzdun v. kardan eriyen şular ne kadar eridükleri kardan 849
 kardan v. buzdun pāk v. şāfi ola ḡilzetden ḡālī 850
 degildür buz v. ḡar kendü pāk laḡif içinde nesne 851
 şafrāvi v. demevī mizāc olan sultānumuñ mizāc-ı şerifi 855
 itdirmez v. külliyyā şāim inen ziyāde şovuk 859
 aḡ v. raḡik gerek ammā mizācı balḡamī olana kırmızısı 862
 yigdür v. eskiligi bir yıllık v. iki yıllık şarāb ola 863
 şarāb ola v. içmesinüñ vaḡti budur ki ḡa'ām ma'dede haḡm 864
 laḡif olan v. idrāki olan burayı idrāk ider ammā 'avām 867
 içmezler v. bunuñ limiyyeti budur ki şarābı ḡaddizātında 870
 bile geçürüp indürür ḡamarlara ḡōd ḡām ḡa'ām v. haḡm 874
 olur haḡm olup geçür gider v. şarāb çok 880
 içeler v. şarābı çok içüp imtilā olan fi'l-ḡāl 883
 istifrāḡ itmekden olası yoḡdur v. istifrāḡdan 884
 şoñra sirke v. bal ile yayḡayup ḡarḡara itmek 885

gerek v. yüzünü şovuk şu ile yumağ gerekdür 886
 gerekdür v. şöñradan vâki ' olan yimegi qoruklu v. nârdenk 887
 ile ola v. şulu şarâb adamı tîz sarhõş 888
 ider şırf şarâb içmekden ise v. lahana 889
 aşu sarhõşluğa mâni 'dür v. külliya 890
 degıldür v. ağızdan şarâbuñ rayhâsını gidermege 892
 ağaç kavınıñ kabuğı v. zerinbât v. karanfil bunları 893
 çeynemek gâyet eyüdü v. bişmiş olan şarâb ki 894
 kalıcak v. içinde ba 'zı lañif koñulu ademilerden 896
 ola gâyet lañifdür v. nefis şarâb lañif 897
 olan şarâb ile alışmaya v. quru üzümden 901
 degıldür ammâ yellidür v. tatlu olan şarâb mizâci 903
 olana yarar v. ziyâde acı olan mizâci şafrāvî 905
 döner v. mizâci şovuk olana eyüdü v. ekşi 907
 derecededür v. siyâh galîz olan şarâb kâbiz ola galîzdür 909
 onüçüncü faşıl sebze v. etüñ taşlı beyânındadır 911
 sebze v. etüñ lañifdür zîrâ andan eyü v. artuğ 913
 yigdür v. haźmı tîzdür v. ihtilâm olmasına mâni 'dür 915
 mâni 'dür v. acı maruluñ tabî 'atı bārid i yābisdür v. cigerde 916
 cigerde v. talakda süddesi olanı teñinç idüp harāreti 917
 bişüp gâyet lezîz v. müfid olup v. hem 921
 ma 'deye gâyet kuvvet virür kendü olsun v. 925
 turşusu olsun v. ma 'dede za 'tfinden hāşıl 926
 gıdāsı v. kanı azdur ammâ dimāğa zararı çokdur zîrâ 934
 buhārı dimāğa su 'ūd ider sersem ider v. çiğ 935
 megerki gâyet semiz v. lañif koyun etile veyā semiz 947
 yābisdür v. andan habîs mühmel zarar o nihāyet 949
 derecede sebze v. etde yokdur fi 'l-cümle yinmeli 950
 olıcak dilim dilim idüp v. haylî zamān tuzda 951
 yaramaz degıldür v. göz nūruna haylice kuvvet virür 955
 virür v. cimā 'a daħı kuvvet virüp iştihāyı arturur 956
 havicuñ tabî 'atı hārr u yābisdür v. gıdāsı kem 957
 gıdā degıldür v. cimā 'a haylî kuvvet virür i 'lün 958
 açar v. insānuñ şu yolunu açar v. cimā 'a haylî kuvvet 960
 virür v. bi 'l-hāşşa ba 'zı kişileruñ koltuğında 961
 koltuğında v. bedeninde bed rāyiha olur bunu veyā suyını 962
 ayak ağrısı ki niķrisdür v. siñirleruñ enginar 966
 virür v. cimā 'a daħı kuvvet virür pāzi tabî 'atı 969
 bārid i yābisdür ma 'deyi harāb ider v. gıdāsı 970
 mizâc-ı şerîfine gâyet münāsibdür v. bi 'l-hāşşa 974
 gâyet eyüdü isfanāk cemî ' sebze v. etde andan 978
 hārr u yābisdür ta 'āmıla yinince kabuğı v. yaprağı 983
 ma 'deye haylî kuvvet virür v. süddeleri her yirde 987
 açar huşuşā talakda olan v. sirke v. bir miķdār 988
 bārid i rañbdur gâyet galîz v. habîsdür meger 990
 vāfir büber v. tuz ile iślāh ola mantar tabî 'atı 991
 biter v. güneş toķınmaduğı yirde biter ol aşıl 993
 tabî 'atı hārr u rañbdur v. gıdāsı galîzdür 997
 galîzdür v. cigerde südde hāşıl eyler v. haźmı gücdür 998
 aķıdur ki tamām bişmiş ola v. kesildüğinden şöñra 1000
 andan hāşıl olan gıdāsı lañifdür v. kuru üzüm 1002
 ma 'deye v. cigere gâyet bî-bedeldür. encîr 1003
 gâyet olmuşu v. ağı gâyet eyü gıdādur v. tabî 'atı 1004
 virür v. bi 'l-hāşşa encîr isti 'māl iden kişinuñ 1006
 ma 'deye haylî kuvvet virür v. yürege daħı kuvvet 1008
 virür v. bi 'l-hāşşa hāmile olan hatun bunuñ 1009
 yimesine itmān ider ise toğan oğlanuñ huyı v. hulķı 1010
 tabî 'atı hārr u yābisdür ma 'deye v. kalbe gâyet 1018
 kuvvet virür v. adamuñ karnında olan yılleri taħlîl 1019
 ider v. içi ki aķdur gâyet galîz v. bañiyü 'l-haźmdur 1020

ekşer ihtimāl budur ki hażm olmaz v. ekşisi 1021
 olana zīrā ṭabī'atı bārid i yābisdür v. tohumı hārr u 1023
 yābisdür cemī' envā'ı zehirlere v. ağulara tiryākdur 1024
 ekşisinin ṭabī'atı bārid i yābisdür v. cemī' 1027
 ma'deye v. kalbe kuvvet virür v. adamıñ şusızlığını 1031
 ekşi v. kabız olan cins alucun ṭabī'atı bārid i 1034
 yābisdür ma'deye haylī kuvvet virür v. gāyet 1035
 bāritdür v. cemī'si ma'deye zararını nihāyetdedür 1038
 almanuñ ṭatlısı v. koḥusı güzel olanuñ ṭabī'atı 1039
 hārr u raṭbdur v. kalbe haylice kuvvet virür v. ekşisi ki 1040
 koḥusı olmaya bārid i yābisdür ma'deye v. cigere 1041
 zararını nihāyetdedür v. sıtmaların mühmelini ihdās 1042
 eyler v. dimāğa v. siñirlere bi'l-hāşşa zararını gāyetde 1043
 ictināb gerekdür erigüñ ṭatlısı v. koḥusı 1045
 laṭf olanuñ ṭabī'atı bārid i raṭbdur v. ekşiniñ 1046
 ṭabī'atı bārid i yābisdür v. cemī'si ṭabī'ata līnet 1047
 ḥabīsdür v. cemī' ḥummeyātuñ atası v. anasıdur 1051
 ağzı v. nefesi koḥar olsa anı yimek ile gider 1053
 gerek v. ba'zı mizāclara tuz ile yincek zararını eksik 1064
 ḥıyār v. kıssā ṭabī'atları bārid i raṭbdur andan hāşıl 1066
 olan gıdā gāyet gālīzdür v. cāyızdır ki 1067
 helāk ideler ammā yenince taş kabuḳlarını v. yaluñuz 1069
 içini ayırtlayup tuz ile sirke ile v. bal ile 1070
 bulursa aña döner şeftālū v. kavun gibi 1075
 kuvvet virür v. şafrāyı söyündürür sultānumuñ 1077
 ṭabī'atı hārr u yābisdür tīz hażm olur v. encīr ile 1081
 zīrā bu belāya ol sebeb olur v. yindükden şoñra 1085
 sirke ile ağzını yumaḳ gerek v. baş ağrısı ider findıkuñ 1086
 ṭabī'atı hārr u raṭbdur v. gıdāsı çoḳdur v. ma'deye 1087
 yinicek menīyi ziyāde ider v. göz nūruñ arturur 1090
 cemī' süddeleri açar v. adamıñ bedenini kızdurur menīyi ziyāde 1091
 evvelki faşıl hareket v. sükün fāyidesi 1094
 itdügi gıdālardan v. şerbetlerden ahlāfı gālīz 1096
 hażmına v. def'ine kudret yoḳdur meger bir 1098
 olunsun v. hem bedene zararını toḳınmasun zīrā ahlāfı 1101
 müşhil şerbet zararından ihtiyāf idüp v. hem 1104
 bir vechile hareket eyleye ki fāyidesi 'ā'id ola v. hareketiñ 1107
 fażaliyye cem' olmağa koḥmaz zīrā taḳıdur v. eridür 1109
 in'āş v. ihyā ider hem bedeni kalblıktan v. ağırılıktan 1111
 ḥalāş idüp yeyni olmağa mu'tād ider v. hem 1112
 envā'ını v. vaktini beyān ider ba'zı hareket var ki ol 1115
 insāna lāzımdur kendünüñ evzā'ında v. aḥvālinde 1116
 olunmaz v. ba'zı hareket vardır bi'zzāt kaşd ile fāyidesi 1118
 fāyidesi umulur v. külliyā hareketiñ merātibi vardır 1120
 bsī'ola v. ba'zı var ki bu ikisinden mürekkebdür ne gāyet tīz 1124
 ola v. ne gāyet baṭı'ola v. bundan ḡayrı envā'ı 1125
 hareket çoḳdur güreşmek gibi v. kalkımaḳ gibi v. çekişmek 1126
 çekişmek gibi v. ba'zı hareket vardır ki zāhirā 1127
 gibi v. gemiye binmek gibi veyā ata binmek gibi veyā 1130
 'arabaya binmek gibi v. her 'uzvuñ başḳa kendüye 1131
 gögüsdür v. öyken v. dil v. ağızdur anlarıñ 1133
 hareketleri katı katı söylemek iledür v. gözüñ 1134
 hareketi ufaḳ v. ince nesnelere nazar itmekdür v. kulaḳuñ 1135
 gerek v. ne vaḳt vāz gelmek gerek anı beyān ider 1139
 ola imtilādan v. gālīz ahlāfdan ammā ziyāde açlıḳ 1141
 harekete başlana tā iştihā gelince deḡin v. ḡayrı vaḳtde 1144
 hareketiñ vaḳtidür v. mādāmki bedende ḥıffet 1148
 var harekete daḡı vaḳtdür v. mādāmki a'zā 1149
 şişmege v. kabarmağa başladığı vaḳt hareketiñ vaḳtidür 1150
 ola v. der daḡı aḳmağa başlaya ol vaḳt hareket 1152

munkaṭı 'olmak gerek v. hareketiñ efdalı oldur ki 1153
mu 'tedil ola ne ziyāde tiz v. ne ziyāde berk 1154
hareket v. sükünü nefsanıyye oldur ki 'irāz-ı nefsanıyyeden 1156
hāşıl olur v. 'irāz-ı nefsanıyye oldur feraḥ 1157
ferah v. gam v. korku v. vehm v. utanmak v. belinlemek gibi zīrā 1158
taşralarına çıkar v. gāh içerüde münḥaşır olur feraḥdaki 1160
gibi v. rūḥ-ı ḥayvānī taşralara çıkar içerüsi ḥālī kalur 1161
kalur v. cāyizdür ki añsuzdan bir adama ziyāde büyük feraḥ 1162
mütehällil olur v. gamdan daḥı gāyet gamgīn haber 1165
olduğundan v. ba'zı evkāt olur ki rūḥı ḥayvānī hem içerüye 1169
adamuñ rūḥ-ı nefsanıyyesi mütenebbih v. münfa' il olur 1176
ba'zı umur-ı tabi'iyeden meşelā gündüzün ne eşkāl v. ne 1177
diyü ammā sırrı budur v. ba'zı evkāt insānuñ kanı 1181
eyle olur v. ḥabīs yaralar v. uyuz kısmı daḥı 1187
varıdı v. anlara te'emmül itmegile nefesleri mütehārrik olup 1192
ol cānibe fi'l-ḥāl münfa' il olur v. ba'zı evkāt 1193
uykunuñ v. uyanıklığüñ bedeni insāna fāyidesini v. zararını 1197
beyān ider uyku sükün gibidür v. uyanıklık 1198
cemī' kuvā v. ḥavās içerüye rāḥat v. sākin olmağa 1200
yorulduğı için ḥuzūr v. istirahat ister 1203
içerüye müteveccih olur v. uykunuñ fāyidesi 1204
nefsanıyye ruṭubet bulur ḥuzūr itmegile v. andan 1207
şoñra uyku yorgunluğu giderür v. bedenden eriyen 1208
eriyen v. mütehällil olan māddeleleri dutar erimekten men' 1209
ider v. deri cāniblerinde olan ahlāṭı uyku ile ḥarāret-i ğarziyye 1210
dimāğı ḥarāb ider v. çok emrāza sebeb 1215
olur v. ma'ideyi ḥarāb ider iştiḥā-yı ta'āmı 1216
giderür ammā uyanıklık iştiḥāyi ziyāde ider v. bir 1217
ḥāl vardur ki ne uyumak v. ne uyumamağdur andan 1218
ḥālī muḥtel v. müşevveş olur ne içerüye teveccüh 1220
ider v. ne taşraya teveccüh idebilir v. uyku ḥīninde 1221
nihāyetde olsa gerek v. külliyā ziyāde aç olcağ 1234
sebeb olur v. gündüz uykusundan ziyāde ihtiyāṭ idüp 1238
istifragdan v. kabzdan beden-i insāna ne lāzım gelir fāyidede 1242
koşmuşdur v. beden-i şıḥhatine ehemmi-ü mühimmātdan oldur ki 1245
ahlāṭ v. fazalāt def' itmesine tarīk koymuşdur meger 1247
insān kendünüñ yaramaz tedbiri ile v. killeti idrāki 1248
gāyetde galiz v. ḥabīs ola ki göz göre kendü kendüyi 1250
boza zīrā insān laṭif tedbir itmegile v. gıdāsını 1251
ḥabīs v. şakıl emrāz ḥāşıl olur külunc v. tesennüc gibi 1258
ḥāşıl v. 'ufūnetden ḥāşıl olan emrāz cemī'isi bunda ḥāşıl 1259
olur v. içerüde olan tamarlar kavuğ gibi v. bağarşıklar ki 1260
tedbirlere v. ḥuşuşlar mizāc-ı insāna lāzım v. vācib v. ehemmi-i 1274
ḥabīs v. mühmedür ḥammāmuñ kendünüñ havāsına v. buḥarlarına 1286
buḥarlarına karşıp daḥı ifsād ider v. ḥammāmdan ğayrı 1287
emrāza v. rūḥ-u ḥayvānuñ za'fına v. ifsādına 1290
sebeb olur v. ḥammāmuñ havāsı v. yiri ne kadar 1291
vīs'at üzere ise daḥı yigdür v. suları tatlu gerek 1292
gerek v. bir tedbiri daḥı gözetmek gerek külḥāncısı olana 1293
gerek eger mizācı şafrāvī v. demevī ise i'tidālile 1295
incinür v. içinde tırmasına mizācı müteḥammil olmaz 1297
balğamı olınca artucağ issiye müteḥammil olur v. külliyā 1299
raṭbdur üçüncü ḥalveti hem kızdırur v. hem kurıdur 1303
gerek şoñra orta ḥalvete v. şoñra issi ḥalvete 1307
murād üzerine v. ziyāde toğ iken ḥammāma girmek 1308
cāyiz degildür zīrā süddelere sebeb olur v. ziyāde 1309
taḥlīli kavīdür v. tabi'atı şāımdür gıdādan ḥālīdür 1311
ziyāde za'fa sebeb olur v. issi şuyu bütellüf 1312
alışmayınca v. ḥammām içinde çok eğlenmek cāyiz 1314
mizācı şafrāvī olana v. hem çıkıldığı vakt 1315

degildür v. çıkınca bi'l-fi'l şovuk nesne içmekden ziyāde ihtiyāt 1317
 itmek gerek zīrā istinkāya sebep olur v. külliyyā 1318
 evsāhtan v. fażalātdan ayırtlar v. içinden 1321
 ba'zı ahlāti tahlil ider v. bişirür v. gıdāyı bedenüñ 1322
 cimā' ne cihetden lāzım olmuş fā'idesin v. zararın 1326
 bākī v. mümted olmak için 'alemüñ ta'mürine cimā'a 1328
 iştiyāk v. meyli küllī v. hırşu kavī virmişdür 1329
 aña meyl olunur hattā 'ışkuñ hiddetine v. iktidāsına 1334
 teveccüh añadur v. ol murād bu fi'l 1339
 'ışk v. teveccüh ol deñlü olmaz v. şekli hasene teveccüh 1343
 nev'inüñ laṭīfi v. ekmelidür tabī'atda murād idinür ki 1345
 kendü beķā-yı nev'ine sebep olucaķ aḥsen v. ecmel v. ekmel 1346
 şekl ola ol cihetden şekl-i hasene meyl v. teveccüh 1347
 ider ki bolay ki aña beñzeye v. şebīh ola kendüden 1348
 hāşıl olan daḥı nev'inde kāmīl şüret v. hüsni şekli-i cemīl 1349
 def' olmağıla ḥiffet gelür v. külliyyā muhterik 1353
 virür v. ḥuşūşā şafrāvī mādde mizāclara v. demevī 1355
 intifā' v. ḥiffet beden bulunur ammā ḥadden aşırı olucaķ 1357
 menī añun fażlasından hāşıl olur v. ba'zı 1361
 şālih v. laṭīf kandan daḥı bile def' olur v. cemī' 1362
 cemī' a'zā-yı re'iseden dimāğa v. kalb v. cigerdür 1363
 her birinden elbet ḥişşe alınur v. vaktide vāki' olıncaķ 1364
 hażm-ı rābi'uñ fażlası kavī v. çok olur menile 1365
 def' olıncaķ a'zā-yı re'iseden v. şālih kandan 1366
 gelmediği v. toylmaduğı sebep budur ammā cimā'ı çok olucaķ 1369
 şālih kandan v. ruṭubet-i aşliyyeden v. a'zā-yı re'iseden 1371
 olucaķ bedene za'f gelür v. a'zā-yı re'ise 'ariz 1373
 olan emrāz sekte v. şar' v. teşennüc v. gaş 1374
 cemī'isi hareket itse cāyizdür v. añsuzda vāki' 1375
 dükendi v. ruṭubet-i aşliyye dükendüğinden soñra 1378
 ḥilāf vaktde v. zarūretsüz ya'nī tabī'at kendü 1381
 daḥı hażm olmak ihtimāli yokdur v. ma'ide külliyyā 1387
 mutavasut ḥāli gözlemek gerek v. hāşā ḥuzūrı 1393
 def' olunmıyınca cimā' olunmaya v. gāżab 'akabince 1395
 ammā gāyetde ziyāde feraḥ 'akabince olunmaya v. kan 1397
 alınuğundan soñra ḥuşūşā issi günlerde v. havāsi 1398
 bedenüñ kuvāsi v. havāsi rāhat bulur yirli yirine 1402
 hāşşa ile ḥacere'l-yehūd. v. kavuķda hāşıl olan 1406
 taşı tağıdan v. bilde olan taşı bile ol 1407
 koşdurur ki rüm dilinde trağalinüs dirler v. hem 1408
 'akreb küli v. 'akrebüñ yanmasınüñ tarīki budur ki 1409
 bekideler v. muḥkem şıvayalar v. odi şavulmuş furuna koyalar 1411
 ola v. bir denk ağırı ol külden alalar bir dirhem 1413
 balıla isti'māl ideler v. hem kuş köki v. 'ulyaķ 1414
 köki v. kara nohūd ḥuşūşā nohūduñ şuyı v. ḥaṭmī 1415
 toḥımı v. aluç ağacınüñ köki v. yemişi v. demür 1416
 diken v. köki v. ḥunnā köki v. yābān şoğanı bunlaruñ 1417
 kaynadup tā dört bahşında bir bahşı kalıncaķ v. süzile 1419
 sükker koyalar v. aç karnına içeler v. daḥı kerevüz ḥuşūşā 1421
 yābānisi ola v. fudanç v. efsentin v. selihā v. belesān 1422
 ağacı v. toḥımı v. yağı gāyet mü'essirdür v. daḥı ḥarşef ki 1423
 enginar kökidür v. daḥı sokul fendiyün v. berşiyā 1424
 iki kaşık miķdārı bile isti'māl olına v. daḥı 1427
 panṭāfilün v. kemafitüs v. cu'da v. halyün 1428
 köki v. yābān sedebī v. tiryāki fārūķ daḥı 1429
 gāyet fāyidelüdü v. fisduki 'arabī yimesinüñ 1430
 fāyidesi nihāyet derecededür v. 'akreb ma'cūni 1431
 daḥı nihāyet fāyidesi çokdur v. yumurda kabağı 1432
 içile v. ammā kavuķda hāşıl olan taş iri olur 1435
 iri olur v. yeg olur aklığa māyil olur ol cihetden 1436

'ilâcına kuvvetlü edviyyeler gerek v. masriditus 1437
 gâyet fâyidelüdür v. kalup dökülmüş beş dirhem 1438
 kalınca v. bir miqdâr balıla yâ şeker ile isti'mâl 1443
 ideler v. daği şahdâniyye ma'cünü v. asanasiya ma'cün 1444
 ideler v. dişi koparmağa encîr yaprağı v. sirke tartası 1446
 yâhûd tut kökinüñ kabuğı v. 'uruk-ı şufur her birinden 1447
 iki dirhem v. şaru zerinc dört dirhem balıla 1448
 karışdırup oynayan dişüñ üstine uralar v. yeşil 1449
 kurbağa ki ağaclar üstine kalğır v. çayırlarda olur 1450
 mücerrebdür v. cemî' olan aşları v. heriseler v. peynir huşuşâ 1452
 tevli'd ider v. şığır eti v. geyik eti v. pasturmaları bile gâyet 1454
 muzırdur v. tuzlu balıklardan dâhî gâyet şaķınmak 1455
 gerek v. yoğurtdan dâhî gâyet hâzer itmek gerek 1456

vech [Ar.] ad. Bir şeyin üst tarafı, sebep.

v. yitişmez hükemâ hareketi v. gördiler ki dâyimâ gâh gâh insân 1106
 bu v. üzerine her birinüñ bir hâl-i hareketi vardır 1137
 cemî' mevâcibini ki şıhhatine lâzımdur bir **vech-i asânile** 1244
v.+i gıdâlaruñ v. bişmesinde çok hâlet tağyîr virür zîrâ ne kadar 403
v.+ile tutuşurdu zîrâ gâyet ıssidür ammâ bu v. i'tidâl 106
 vaktin 'abeş v. konmuş ola düşüp söylene 223
 ola bu v. şıhhati bedeni insân ahsen 262
 ahsen v. mümted olur kendü hâline kalınca 263
 kalmadı ve bu v. vâķi 'olan firâķ iken 316
 nefis ve laîf gıdâ ise galîz v. bişicek 404
 ola gâyet gıdâ olur ve bu v. bişen 455
 ve eger bu didüğümüz v. gâyet derin sular kuvvet 807
 gibi çıkaralar deñiz suyu daği bu v. çıkınca 842
 bu v. olucaķ fi'l-cümle işlâh olur şalgamun 953
 bir v. hareket eyleye ki fâyidesi 'â'id ola ve 1107
 olan tarîķi bedeni insânda gâyet asan v. konmuşdur 1253
 mizâc-ı insâna bu v. lâzım degıldür ammâ olsa da 1277

vehm [Ar.] ad. Yersiz korku.

v. gıdâlaruñ kuvvetlüsidür bedeni semirdür v. virür 486
 ve gam ve korku ve v. ve utanmak ve beliñlemek gibi zîrâ 1158
 olur ki bir kişi v. itdügi huşuşa uğrar 1194

velâkin [Ar.] E. Fakat, ama.

v. câyizdür olmasa da câyizdür v. oldukları 1278

velhâşıl [Ar.] bağ. Sözüñ kısası.

v. vâķi ' olur gâyet muhâtırudur v. ne gâyet 1391

ver- bk. **vir-**

ve-sâyir [Ar.] sf. Diğer.

v. gâyetde galîzdür v. yırtıcı kuşları 'ad itmek 639
 bu cins balıķ gâyet bî-bedeldür. v. envâ'ı 768
 ve cümle ağaç kavunu tâ'ün v. ağulardan 1025
 ammâ yinince yalıñuz yinmek gerekdür v. yimekler 1057
 hareketi katı katı avâz işitmekdür v. a'zânüñ 1136

veyā [Ar.+ Far.] bağ. Veya; ayrı olmakla birlikte aynı değerde sayılan şeylerle ilgili seçenek bildirir.

- v.** *anuñ yirindedür dükene v. sönmesine bir bā'ış 221*
yaramaz ola v. gāyet evvelkiden yig ola 227
yā ziyāde ishāl olmak sebebiyle v. kan boşanmak 311
ile yā ziyāde istifrāğ ile v. ifrā'ıla derlemek 312
megerki gāyet semiz ve laṭif koyun etile v. semiz 947
ve bedeninde bed rāyiḥa olur bunu v. suyunu 962
ammā ṭa'āmula bile yinmek v. öñürdi yimek ṭa'āmı 985
zīrā yā az ola yā çok ola yā mu'tedil ola v. katı 1121
katı berk hareket ola v. añıl añıl hareket ola 1122
gemiye binmek gibi v. ata binmek gibi v. 'arabaya 1130

veyāhūd [Ar.+Far.] bağ. Veyahud, ya da.

- v.** *cemī' havāda issilik vardur hāricde v. allāh şaklaya 78*
söyneye v. aṣlī evvelki yağı ḥabīs yaramaz yağ ola 224
yağ ola v. şoñradan ilhāk olunan yağ evvelki yağa 225
ṭarīḳ ile v. olanca yağı bir gāyri cānibe teveccüh eyleye 232
meşelā yavuz rūzigāriyle bindiği gemi bata boğula v. (العياذبالله) 265
olmamış ola v. anasınuñ ve babasınuñ 270
olmaz v. şoñradan ilhāk olunan mevād ki 275
ğidālardan nāşī olur v. evvelki kendü 281
(بغضالله جل وعز) v. ol artuğ olan mevād muḥtebis 301
gibi ğidālar yā şafrāya döner v. tiz yanar göynür 397
ile yine v. bādem ile ḥarīresi süd ile bişmiş 454
ol şular işlāh bulur v. panbuğdan 835
panbuğdan v. yūñden kalıñca ipcigez büküp ve ol ipüñ 836
eyü şudur v. enbīkden gül suyu çıkar 841
'akabince şarımşak ve şoğan v. anason 845
ider v. ṭatlu marul işlāh ider buzdan 848
ile tedbīrin itmege kādır olmaya v. gāyetde 1249

vez(i)n [Ar.] ad. Vezin, ağırlık.

- v.+leri** *iki panbuğ pāreleri ki v. berāber ola şuya 822*
v.+i *memdūḥ olur hem gāyet lezīd olup v. gāyet 816*
şu ile bişen nesne tiz bişer ve v. ḥafif olan 820

vir- [Tr.] f. Vermek, eriştirmek, iletmek.

- v.-dügi** *ile andan biten ağaç v. turunç ṭatlu oldu ve 660*
v.-icek *oluncaḳ nesne ḥaberini v. helāk ola zīrā 1163*
v.-mege *şovuḳ nefesi tiz alup v. iḥtiyāc kavīdür 99*
v.-mek *nefes alup v. için ve ol muḥtebis nefesi çıkardmak 73*
bunlaruñ cemī'si nefes alup v. için yaradılmışdur 97
v.-mez *ğidāsın v. ammā kuvvetlüce ve meṭince yimekler kebāblar 398*
v.-mişdür *iştiyāk ve meyli küllī ve ḥırşı kavī v. 1329*
v.-üp *ve cimā'a daḥi kuvvet v. iştiḥāyı arturur 956*
v.-ür *çok tağyir v. zīrā şuya yakın olan şehirler 135*
ğilzet v. ve eger şular şarḳ cānibinde vāki' 141
olur ise ziyāde ruṭubet v. ve ol yirlerdeki 142
ma'ādin tağyir v. meşelā şāb ve kükürd olduğı 162
vechi bişmesinde çok ḥālet tağyir v. zīrā ne kadar 403
az kuvvet v. ve ol etmekler ki yağ içinde bişer 433
yinürse ziyāde şusızlık v. dimāğa buḥāri çok çıkarur 436
ve kepeklü olan etmek ṭabī'ata līnet v. ve ak 437
fesāda v. eger tavuğa yidürseler yumurdlamaz 464
açar ve līnet v. ammā ğidāsı kavīcedür ve cimā'a 466

kuvvet v. ve karında hâşıl olan 467
 za'f v. andan sonra tatlılar ile karışdırup 471
 gıdalarını kuvvetlüsüdür bedeni semirdür vehm v. kanı 486
 kuvvet v. ammâ yimesi kabz ider ve kış eyyâmında 587
 lafıfdür kanı çoğaldur iştihâya kuvvet v. ve bi'lcümle 597
 bedene kuvvet v. hazm olınca turâc gıdâsı 617
 bi'l-hâşşa kuvvet-i hâzimeye ziyâde kuvvet v. ve süglin 619
 kuvvet v. ve kendüniñ hayâları menîyi arturur eger 629
 kuvvet v. ve kabı berk olan istiridyе gibi kumdan 729
 ve cimâ'a kuvvet v. ve istakoz maķûlesi 731
 cemî'si cimâ'a kuvvet v. cemî' balıklarunı 733
 rikkat v. böyle olmayınca güç olurdu yimek 802
 iştihâyı uyandırur ma'deye haylî kuvvet v. ammâ 857
 ziyâde feraḥ v. kişnic tabî'atı gâyet şovukdur 922
 ma'deye gâyet kuvvet v. kendü olsun ve 925
 ma'deye kuvvet v. ammâ dimâga nihâyetde zararlı 929
 hârr u raḥbdur cimâ'a haylî kuvvet v. hem iştihâyı 942
 yaramaz degıldür ve göz nûruna haylice kuvvet v. 955
 gıdâ degıldür ve cimâ'a haylî kuvvet v. i'lün 958
 kuvvet v. ve bi'l-hâşşa ba'zı kişilerin koltuğında 961
 kuvvet v. ve cimâ'a daḥı kuvvet v. pâzi tabî'atı 969
 habîşdür ammâ bir miķdâr lînet v. semiz 971
 ma'deye haylî kuvvet v. ve süddeleri her yirde 987
 tabî'atı hârr u raḥbdur tabî'ata lînet v. ve 1005
 ma'deye haylî kuvvet v. ve yürece daḥı kuvvet 1008
 kuvvet v. ve bi'l-hâşşa hâmile olan hatun bununı 1009
 kuvvet v. ve adamunı karında olan yılleri taḥlîl 1019
 ma'deye kuvvet v. ḥuşûşâ mizâcı şafrâvî 1022
 ma'deye ve kalbe kuvvet v. ve adamın şusızlığını 1031
 yâbisdür ma'deye haylî kuvvet v. ve gâyet 1035
 hârr u raḥbdur ve kalbe haylice kuvvet v. ve ekşisi ki 1040
 lînet v. yinecek ta'âmdan öñürdi yinmek gerek 1048
 kuvvet v. ve şafrâyı söyündürür sulṭânumunı 1077
 hammâm harâretile harâret v. ruṭûbet ile 1300
 ruṭûbet v. ammâ halvetlerine göre merâtibi var 1301
 ḥiffet v. ve ḥuşûşâ şafrâvî mâdde mizâclara ve 1355

viril- [Tr.]f. Verilmek.

v.-en zîrâ çıkacak menfezi yokdur öyleye v. nefesün 86
v.-meyicek ve tâzelik ve şovukluk içeri kalbe v. rûḥ 89
v.-mez ve adamunı içerisine tâzelik ve şovukluk v. ve tâzelik 88

vü bk. ve

vüs'at [Ar.] ad. Bolluk, genişlik.

v. ne kadar v. üzere ise daḥı yigdür ve şuları tatlı gerek 1292

yâ [Far.] bağ. Ya, ve, veya.

y. yire cem' olsa y. güneş ile zîrâ ol vaḥt havânuñ 114
 ola yıl gibi y. kaş ile bir kişi söyündüre yakunduğı 222
 nisbeti olmaya gayrı dürlü yağ ola y. evvelkiden 226
 gibi gıdalar y. şafrâyâ döner veyâḥûd tîz yanar göynür 397
 örtülü bişe y. bişdüğinden sonra ihtiyâṭ idüp 412
 da böyle olmasa güccük balık kaṭ'â bulunmazdı y. gâyet 674
 aḳa hem ol toprağa bir ecnebî nesne karışmaya y. taşlar 805
 ammâ garb cânibine y. cenûb cânibine aḳan şular 813
 yise karşusunda olanun dişleri kamaşur y. bir 1184

karşusunda yüzine bakan y. aña te'emmül iden ol dağı 1186
hareketden y. şugıldan hālī degıldür ol sebebden 1202
kalınca ve bir miqdār balıla y. şeker ile isti māl 1443

yā... yā... [Far.] bağ. Ya... ya...; seçim yapılması gerektiği durumlarda kullanılır.

y.y. iñlemekile y. ufanmak ile y. kaşd ile ufadalar yāhūd 235
kan akmağdur y. hāşā ishāl tarīki ile y. vāfire 305
dökile y. ziyāde ishāl olmak ile y. ziyāde istifrāğ 311
tatlu şudandır y. yağmur şuyındandır y. tatlu 678
zīrā y. az ola y. çok ola y. mu'tedil ola veyā 1121
hareket ola y. gāyet tīz hareket ola segirtmek gibi y. baī ola 1123

yābān [Far.] ad. Yaban, insan eli değmemiş, kimsenin yaşamadığı ıssız yer.

y. harāb ider ve yabān (بیان) keçisi ev keçisinden dağı 589
diken ve köki ve hūnnā köki ve yabān (بیان) şoganı bunların 1417
köki ve yabān (بیان) sedebī ve tiryākı fārūk dağı 1429
y.+a koparup yabāna (بیانه) atmak gerek zīrā oraların zararını 608
y.+larda buzağuların cemī'isi yaramazdur ve yabānlarda (بیانلرده) hāşıl 489

yābānī [Far.] sf. Yabani, ıssız yerde yaşayan.

y. icmālen yabānī (بیان) olan hayvān ve kuş elde büyüyenden 495
ve yabānī (بیانی) olan hayvānuñ yübüsetine sebep olan budur ki 504
içinde yābisdür ve andan gayrı yabānī (بیانی) olanlar muttasıl 506
yabānī (بیان) olan hayvāndan artuk hāz ve intifā' bulur 511
y.+si yābānisi (بیابانسی) ola ve fudanç ve efsentin ve selihā ve belesān 1422

yābis [Ar.] sf. Kuru.

y. ve hem y. yirlere uğrar ammā şark havāsı 156
yirlerin havāsı issi ve y. olur ve ba'zı 163
y.+dür tuzlu olicağ hārr u yābis olur tuza banduğına 789
havānuñ mizāci hārr u yābisdür harif ki güzdür ol zamandır ki 172
mizāci bārid i yābisdür kış şitā faşlı ol 174
olıcak nişastanın tabī'atı hārr u yābisdür. ammā 444
hāşıl olur ve arpanın tabī'atı bārid i yābisdür 446
olur nohūdun tabī'atı hārr u yābisdür (خار یابسدر) süddeyi 465
taşı tağidur mercimeğün tabī'atı bārid i yābisdür 469
tabī'atı hārr u yābisdür anın yimeğinden yaramaz galiz 473
'alefün tabī'atı bārid i yābisdür bedene gıdāsı azdur 477
böğürilcenün tabī'atı bārid i yābisdür ve gıdāsı galizdür 478
bi'l-hāşşa baş ağrıdur tarı hārr u yābisdür bundan 479
olan hayvānların mizācları y. ellerde 490
içinde y. ve andan gayrı yābānī olanlar muttasıl 506
olan kan y. çok gıdāsı var semiz et 533
zīrā ki keçinün tabī'atı gāyet bārid ve y. ve güccük 574
laifdür ve y. ve bi'l-hāşşa kuvvet-i hāfizayı 627
ve acı marulun tabī'atı bārid i yābisdür ve cigerde 916
yaz eyyāmı ola nā'nānuñ tabī'atı hārr u yābisdür 924
gāyet müfiddür kerevüs tabī'atı hārr u yābisdür 928
pirasanın tabī'atı hārr u yābisdür iştihāyı tahrik 932
şarımşağın tabī'atı hārr u yābisdür harāret 937
ma'dede balğamı ziyāde ider lahana tabī'atı hārr u yābisdür 945
tavuk ile bişmiş ola baļıcanın tabī'atı bārid i yābisdür 948
havıcuñ tabī'atı hārr u yābisdür ve gıdāsı kem 957
tabī'atı hārr u yābisdür (حاریبندر) ma'deye haylī kuvvet 968
bārid i yābisdür ma'deyi harāb ider ve gıdāsı 970
hārr u yābisdür ta'āmıla yinince kabuğı ve yaprağı 983

ma'idede harāb ider gebere tabī'atı **hārr u yābisdür** 986
bārid i yābisdür ol cins mantar ki alçaq yirlerde 992
giderür ayvanuñ tabī'atı **bārid i yābisdür** (بارديبندر) 1007
tabī'atı **hārr u yābisdür** ma'deye ve kalbe gāyet 1018
olana zīrā tabī'atı bārid i yābisdür ve tohumı **hārr u yābisdür** 1023
olana zīrā tabī'atı **bārid i yābisdür** ve tohumı hārr u 1023
ekşisinüñ tabī'atı **bārid i yābisdür** ve cemī' 1027
ve kabız olan cins alucun tabī'atı **bārid i yābisdür** 1034
kabızdur tutuñ tabī'atı **bārid i yābisdür** 1036
koğusı olmaya **bārid i yābisdür** ma'deye ve cigere 1041
tabī'atı **bārid i yābisdür** ve cemī'si tabī'ata līnet 1047
ammā ekşi olanuñ tabī'atı **bārid i yābisdür** ma'deye 1076
tabī'atı **hārr u yābisdür** gıdāsı gālīzdür ammā 1079
tabī'atı **hārr u yābisdür** tīz hazm olur ve encīr ile 1081

yağ [Tr.] ad. Yağ; yumuşak, katı veya sıvı halde bulunan, hayvansal ya da bitkisel kaynaklı madde.

y. yanmasına y. lāzım olduğı gibi zīrā y. olmasa ot 204
oduñ sönmesi muqarrerdür meger ol y. dükenicek 216
bir y. dağı ilhāk oluna mütehallil yanan y. bedelinde 217
yanan yağıñ yirine y. kona kendü hāline kalıncağ 219
veyāhūd aşlı evvelki yağı habīs yaramaz y. ola 224
veyāhūd şoñradan ilhāk olunan y. evvelki yağa 225
nisbeti olmaya gayrı dürlü y. ola yā evvelkiden 226
oğurdan vāfir y. kona ol ol kadar yağıñ 229
haqqından gelmez zīrā y. çoğdur anı yakup tahtlīl 230
muqarrerdür yāhūd y. kandilden dökile zarfı 234
az kuvvet virür ve ol etmekler ki y. içinde bişer 433
yatup ba'dehu vāfir y. yāhūd semiz etile bişirüp 952
veyāhūd şoñradan ilhāk olunan yağ evvelki y. 225
y.+a yağıñ y. düketdüğü gibi y. dükenicek 215
y.+ı veyāhūd aşlı evvelki y. habīs yaramaz yağ ola 224
veyāhūd olanca y. bir gayrı cānibe teveccüh eyleye 232
ve tere y. gibi ve bu maqūle laṭīf vārid olıcak 395
ağacı ve tohumı ve y. gāyet mü'essirdür ve dağı harşefki 1423
zarf eskiyüp delinmek ile oduñ y. ictimā'ına 236
y.+ıla iç y. tabī'atı şovuk ve ma'deyi harāb idüp 539
y.+ınuñ yanan y. yirine yağ kona kendü hāline kalıncağ 219
y.+uñ oğurdan vāfir yağ kona ol ol kadar y. haqqından gelmez 229
maḥzā y. tükenmesi söyünmesine sebep oldu ve 319
oldı ve y. dükenmesi dağı tadrīcile olmuşdur tadrīcile 320

yağsuz [Tr.] ad. Yağsız.

y. otdan ayrıla ot y. kalıncağ söyünmek 233

yağlu [Tr.] sf. Yağlı, besili.

y. cerblü ve y. nesnelere bişmiş ola ve baqlanuñ 458
üzerindedür andan şoñra ziyāde semiz ve y. olmaz 507

yağmur [Tr.] ad. Yağmur.

y. tatlu şudandur yā y. şuyındandur yā tatlu 678
efḍaldür ve y. şuyı şuyuñ gāyet 825

yağmurca [Tr.] ad. Alageyik.

y. zīrā yübüseti ziyādedür ve geyik ve y. bedeni 590

yāhni [Far.] *ad.* Yahni; sulu et yemeği.

y. *ğalîz ve ħabîsdür ve şuda y. bişen ġāyet* 785
y.+si *ve dārçını ve zencebîl ile ola ammā y. begāyet* 579

yāhūd [Far.] *bağ.* Yahud, veya, ya da.

y. *issiliginde y. ħammāmda ve y. ħummā 'arîz olduġda her* 92
daġı ol şehri issi olur y. şehriñ şimāline 125
māni 'dür y. şehri iki tağ arasında vāki' olsa 127
muġarrerdür y. yağ ħandilden dökile zarfi 234
yā ufanmağ ile yā ħaşd ile ufadalar y. zarf eskiyüp 235
ve nahîf olmaya y. anasından ve babasından 268
yatup ba 'dehu vāfir yağ y. semiz etile bişirüp 952
isti 'māl olma ammā içine bir miġdār bal y. sükker 1420
tartası y. tut kökinüñ ħabuğı ve 'uruğ-ı şufur her birinden 1447

yağ- [Tr.] *f.* Yakmak; alev almasını sağlamak, ısı etkisiyle bedene zarar vermek.

y.-ar *adamuñ kanın y. iħrāk ider ve ġalîz olanlar* 342
y.-duğı *ot y. yağı düketdüğü gibi yağı dükenicek* 215
y.-mağ *dükede y. ile ve ħurutmağ ile ħandildeki ot* 214
ħammāma giren şāħib-devlet mizācına göre y. gerek 1294
i 'tidāline y. gerek zîrā anuñ gibi mizāc ziyāde issiden 1296
y.-up *ħaġķından gelmez zîrā yağ çoġdur anı y. taħlîl* 230
aşliyyeyi y. düketmek meger taşradan meded ilħāk 247

yağun- [Tr.] *f.* Yakınmak, şikayet etmek, sızlanmak.

y.-duğı *ola yil gibi yā ħaşd ile bir kişi söyündüre y.* 222

yağın [Tr.] *sf.* Yakın, civarında.

y. *çoğ tağyîr virür zîrā şuya y. olan şehirler* 135
ziyāde mertûb olur ħuşûşā deryāya y. 136
ammā ħalbe y. olan a 'zā ki ol ħarāret-i aşliyyenüñ 327
şu bulunduğı yirden ve şehirlere y. olan 679
idinür ve dāyimā kayaya y. olur andan 746
yaza y. yumurdlar ol cihetden irkegi ol eyyāmda 749
y.+dur *olmuş ola zîrā güneş başumuza y. bu eyyāmda* 171
ki ol tatlu şulardakine y. ol balıġ ġāyet 762

yalñuz [Tr.] *sf.* Yalnız, tek.

y. *gösterür ki y. pāk şāfi şudan* 716
isti 'māl olıncağ kendü y. ma 'ideye vārid 879
ammā yinince y. yinmek gerekdür ve-sāyir yimekler 1057
ħuşûşā ki kendü y. yinüp ġayrı ta 'āmila 1061
ammā yenince taş ħabuğlarını ve y. içini ayırtlayup 1069

yan- [Tr.] *f.* Yanmak, tutuşmak.

y.-a *ol mādde tutuşup y. meşelā ħandîl yanmasına* 203
y.-mağ *ot y. iħtimāli yoġdur insānuñ ħarāretine daġı* 205
y.-masına *ħarāret tutuşup y. elbetde bir mādde gerek ki* 202
ol mādde tutuşup yana meşelā ħandîl y. yağ lāzım 203
lāzım oldur ki tutuşup y. bir mādde ola 206
y.-masinuñ *'akreb küli ve 'akrebüñ y. tarîki budur ki* 1409
y.-miş *şovuk olur ve şimālî havālar y. beriyyelere uğrar issi olur* 159

- y.-up** *ve eger kalbde bu olmasa olan rûh y. tutuşurdu 105
kandîl y. sönmez megerki fitil ki beden-i insân 220*
- yan** [Tr.] *ad.* Yan, taraf, yakın olma.
- y.+ında** *olur y. vâki ' olan tağlar sebebinden 117
ki y. vâki ' olur zîrâ gâh olur ki bir şehri-şimâlî 121
ve y. bir boş bardak dahı tura ol iplikden 838*
- yanacaq** [Tr.] *ad.* Yakacak.
- y.** *ruḥbet-i aşliyye andan ayrıldı y. maddesi 315*
y.+ı *oda meşeldür yanacağı maddde ruḥbet-i aşliyyedür 244*
- ya 'nî** [Ar.] *bağ.* Yani; ardından gelen bir açıklamayı veya başka türlü bir açıklamayı belirtir, açıkça.
- y.** *aḥlātına infî 'âl gelür fâsid olur y. ol 1190
ḥilâf vaktde ve zârüretsüz y. ṭabî 'at kendü 1381*
- yapış-** [Tr.] *f.* Yapışmak; arada hiçbir boşluk bırakmayacak şekilde değmek, sabitlenmek.
- y.-mişdur** *yufka kabuğı ki kendüye y. gidermek gerek 1084*
- yaprağ** [Tr.] *ad.* Yaprak.
- y.+ı** *ḥârr u yâbisdür ta 'âmıla yinince kabuğı ve yaprağı 983
ve dişi koparmağa encîr yaprağı ve sirke tartası 1446*
- yara-** [Tr.] *f.* Yaramak, fayda sağlamak.
- y.-r** *cemî ' mizâc-ı insâna y. ve pâk kan taḥsîl ider kaṭ 'â 598
olana y. ve ziyâde acı olan mizâcı şafrâvî 905
şafrâvî mizâclara y. ammâ balğamî olanlara isti 'mâl 981*
- yara** [Tr.] *ad.* Yara, yarık, gedik.
- y.+lar** *eyle olur ve ḥabîs y. ve uyuz kısmı dahı 1187*
- yaradılış** [Tr.] *ad.* Yaradılış; bir kimsede doğuştan bulunan özelliklerin tümü, mizaç, huy.
- y.+da** *ḥilkatda vâsıl y. bu hırş konmağıla ihtiyârsuz 1333*
y.+ı *ğarîzetde y. dimekdür konmuşdur ve ol 201
aşıl y. toğmasında şahîḥ terkîb ola za 'îf 267*
y.+ında *ḥâlince y. bir müte 'ayyin ve mütenâhi miqdâr ḥarâret 198*
- yaradılmış** [Tr.] *sf.* Yaratılmış her şey.
- y.+da** *insânuñ y. konmuşdur ansuz diri olmak 208*
y.+dur *nefes alup virmek için y. (بتقدير العزيز الحكيم) 97*
- yaramaz** [Tr.] *sf.* Yaramaz, yararlı olmayan, faydasız.
- y.** *veyâḥūd aṣlî evvelki yağı ḥabîs y. yağ ola 224
evvelkiden y. ola veyâ gâyet evvelkiden yig ola 227
gerek y. galîz ta 'âmlardan az miqdâr yinince zararî 384
mizâc-ı şerîflerine göre aḥyânâ y. degil ḥuşûşâ 442
ṭabî 'atı ḥârr u yâbisdür anuñ yimeginden y. galîz 473
vaktde yimek y. câyiz degildür nefsi-ı beynî şovukdur 516
bedeni bir miqdâr kızdurur gıdâsı y. degil ḥuşûşâ 591*

	<i>yazda y. olur ve ba'zı bi'l-'aks olur ve ba'zı kışda 647</i>
	<i>eyü olur yazın y. olur evvelki hâli budur ki 648</i>
	<i>eyü balık olmaz ve kimi y. ot otlar anuñ gibi 664</i>
	<i>ğidâ iñen y. degildür ve göz nûruna haylice kuvvet 955</i>
	<i>ıtabî'atı hârr u raıbdur ma'dede ne ki y. hılt 1074</i>
y.+dur	<i>insân kendünüñ y. tedbiri ile ve kıletti idrâki 1248</i>
	<i>buzagularuñ cemî'isi y. ve yâbânlarda hâşıl 489</i>
	<i>hâşıl olan kandan dağı y. busuz otlayan 544</i>
	<i>ve davşan kanı cemî'sinden y. faşlu 's-şâmin 552</i>
y.+ı	<i>ve eyüsi y. beyânındadır onuncı faşıl balıkların 39</i>
	<i>eyüsi ve y. beyânındadır on ikinci faşıl şarâbuñ 41</i>
	<i>eyüsi ve y. beyânındadır onüçüncü faşıl 42</i>
y.+ından	<i>eyüsi ve y. beyânındadır ikinci faşıl hammâma 55</i>
y.+ımı	<i>ve y. ictinâb olına zîrâ mādâmki 109</i>
y.+ınuñ	<i>faşlu 's-şânî yılleriñ eyüsini ve y. beyân ider 145</i>
	<i>eyüsini ve y. beyânındadır evveli buğdaydur etmek 423</i>

yaramazlık [Tr.] *ad.* Yaramazlık.

y.+a *ammâ kendü cevheri müteğayyir ola yaramazlığa 112*

yarat- [Tr.] *f.* Yaratmak, vücuda getirmek.

y.-mışdur *bârî te'âlâ ri'ye ki akçigerdür y. ki nefes alup 72*

yardımcı [Tr.] *sf.* Yardımı, yardım eden.

y.+sı *meger bir y. ola bu cihetden lâzım oldu ki bu ahlâtuñ 1099*

yaş [Tr.] *ad.* Yaş, taze, yeşil.

y. *kurıdur ve y. ot otlayan hayvândan kurı 497*

yaş [Tr.] *ad.* Yaşanan yılların toplamı.

y.+ından *bu şartıla kim genc ola bir y. ikisine varınca 569*

yaşa- [Tr.] *f.* Yaşamak.

y.-r *biş yıl y. ve ol yıl olmayınca yumurdlamaz eti gâyet 614*

yaşlı [Tr.] *sf.* Yaşlı.

y. *itmân bevâsır ider ammâ y. horoslar gıdâsı gâyet 604*

yat- [Tr.] *f.* Yatmak, yere ya da bir şeyin üzerine boylu boyunca uzanmak.

y.-an *çok y. gâyet issi olur ve az y. ol kadar issi 790*

y.-up *ıuzda y. ba'dehu vâfir yağ yâhüd semiz etile bişirüp 952*

yeñi binâlı evlerde y. uyumak huşuşâ ziyâde 1288

yavuz [Tr.] *sf.* Yavuz, fena, pek sert.

y. *şehre y. dokınur düz yirde olmağdan ise zîrâ havânuñ 129*

meşelâ y. rûzigârile bindiği gemi bata boğıla veyâhüd 265

habîş ve galîzdür ammâ buzağuları y. semiz ider 476

şular ki gâyet talazı y. ola ve hem çok 693

ısladalar ba'dehu y. kurıdalar tekrâr panbuğları 823

y.+dur *zîrâ içeriñdeki harâret y. ol cihetden 100*

- yayıl-** [Tr.] *f.* Yayılmak; bir yere dağılarak orayı kaplamak.
- y.-ur** *tîz y. bu sebebden eger ma'dede ta'âm bulunacak* 872
- yayka-** [Tr.] *f.* Su ile çalkalayarak yıkamak.
- y.-yup** *şoñra sirke ve bal ile y. gargara itmek* 885
- yaykan-**[Tr.] *f.* Yıkamak.
- y.-up** *andan y. pāk olur ve bahār eyyāmından şoñra* 748
- yaz** [Tr.] *ad.* Yaz; ilkbahar ile sonbahar arasındaki mevsim.
- y.** *faşıl yılıñ dört faşlındaki bahār y. u güz* 21
huşüşā y. eyyāmı ola nā'nānuñ tabī'atı hārr u yābisdür 924
huşüşā y. eyyāmında ġāyet bī-bedeldür sulṭānumuñ 973
- y.+a** *şoñra y. yakın yumurdlar ol cihetden irkegi ol eyyāmda* 749
- y.+da** *andan hāşıl olan kan mu'tedildür y. ve issilerde* 483
zīrā ba'zī bahār eyyāmında eyü olur ve y. yaramaz olur 646
- y.+dür** *şayf ki y. ol zamāndur ki havā issiligi ziyāde* 170
- y.+ın** *şoñra y. yinen yimek şovuk gerek issi olmaya ve kış* 353
gibi ola ve y. 'aksi gerek laṭif olup ve hażmı tîz olan 358
eyü olur y. yaramaz olur evvelki hāli budur ki 648
ve şovuk ile tîz şoviya kışın şovuk ola y. issi ola 818
- yedi** [Tr.] *sf.* Yedi.
- y.** *bevşā vü şān y. dirhem suklufendiryon* 1439
batrisalyon dört dirhem aḡ encir y. dāne 1441
- yedinci** [Tr.] *sf.* Yedinci.
- y.** *taşlılindedür yidinci faşıl hayvānuñ gevdesinden* 35
olmazsa mevt lāzım gelmez y. bāb iki 1281
- yeg** bk. **yig**
- yelli** [Tr.] *sf.* Bağırsaklarında çok gaz olan, gazlı.
- y.+dür** *degildür ammā y. ve ŧatlu olan şarāb mizācı* 903
- yemiş** [Tr.] *ad.* Yemiş, incir.
- y.+i** *toḡımı ve aluḡ ağacınıñ köki ve y. ve demür* 1416
- yen-** bk. **yin-**
- yeñi** [Tr.] *sf.* Yeni, yıpranmamış.
- y.** *ġayrı y. bināli evlerde yatup uyumaḡ huşüşā ziyāde* 1288
- y.+den** *bināsi ġāyet kadīm ola zīrā y. olan* 1283
- yeşil** [Tr.] *ad.* Yeşil. *sf.* Yeşil renkte olan.
- y.** *oynayan dişüñ üstine uralar ve y. kurbaġa* 1449
- y.+i** *yigdür ammā karası ve y. ġāyet habīsdür* 704

yetiş-	[Tr.] <i>f.</i> Yetişmek, erişmek.
y.-mez	<i>söyünmededir etrafda olana mededi y. ammā 326</i> <i>zararı yitişmez hükemā hareketi vech gördiler ki dāyimā 1106</i>
yeyni	[Tr.] <i>sf.</i> Hafif.
y.	<i>halāş idüp y. olmağa mu 'tād ider ve hem 1112</i>
yıl	[Tr.] <i>ad.</i> Yıl, sene.
y.	<i>biş y. yaşar ve ol y. olmayınca yumurdlamaz 614</i>
y.+uñ	<i>faşıl y. dört faşlıdaki bahār yaz u 21</i> <i>olur faşıl ve y. dört faşlı vardır ki 167</i>
yıllık	[Tr.] <i>sf.</i> Yıllık, süresi belirtilen yıl kadar olan.
y.	<i>yigdür ve eskiligi bir y. ve iki y. şarāb ola 863</i>
yırtıcı	[Tr.] <i>sf.</i> Yırtıcı, vahşi.
y.	<i>bulduğu bir y. kuş varımış anı yiyicek fī'l-hāl 601</i> <i>ğāyetde galizdür ve-sāyir y. kuşları 'ad itmek 639</i>
yi-	[Tr.] <i>f.</i> Yemek.
y.-dügi	<i>insānda y. gıdālardan ve icdügi eşribeden hāşıl olur 250</i> <i>tabī'atı y. gıdāları hażm idüp ahlāt-ı laţifeye 251</i>
y.-mege	<i>günde bir kerre yimege mu 'tād olmuşlardır iki kerre 417</i> <i>ve günde iki kerre yimege mu 'tād olan bir kerre yiyecek 419</i>
y.-mek	<i>yinecekdür ve kankı gıdādan az y. gerek ve bişmesi 28</i> <i>beyānındadır dördüncü faşıl yimegi kaç def'a y. gerek 30</i> <i>yazın yinen y. şovuk gerek issi olmaya ve kış 353</i> <i>tiz olan y. gerek zīrā insānuñ harāret-i gariziyyesi taşra 359</i> <i>öñürdi y. gerek galiz olan yimegüñ hażmı 374</i> <i>güç olur şoñra y. gerek zīrā ol laţif gıdā 375</i> <i>bir dürlü ta 'ām y. evlādur zīrā her dürlü ta 'āmuñ 389</i> <i>içinde hażmı tiz ve ter y. süd gibi şovvālar gibi 394</i> <i>karışdırup y. olmaz megerki sirke ile ola mışır baklasınuñ 472</i> <i>vağtde y. yaramaz cāyiz degildür nefsi-beyni şovukdur 516</i> <i>adamuñ ma 'desini bulandırur yimekten evvel y. gerek 517</i> <i>eyyāmında y. gerek ammā bi'l-hāşşa ma 'deyi magbün 588</i> <i>balık y. gāyet az vāki' olur ve kendü 742</i> <i>yumurdasın y. vāki' olmaz anuñ için 743</i> <i>güzel bal y. ile zararı işlah olunur 797</i> <i>rikkat virür böyle olmayınca güç olurdu y. hażmı 802</i> <i>bi'l-'akisdür ki tamām karınlarını vāfir y. ile taldurmayınca 869</i> <i>ammā ta 'āmıla bile yinmek veyā öñürdi y. ta 'āmi 985</i> <i>ağı ve nefesi koğar olsa anı y. ile gider 1053</i> <i>dağı y. gerek yimege tamām iştiḥā gelmiş ola ol vağt 1143</i> <i>i'tidāl ile y. ile anlardan hāşıl olan def'i vācib 1252</i>
y.-mekden	<i>çok y. ise zīrā ta 'ām ne kadar galiz ise az olmağın 386</i> <i>gelür hażm ider ve çok dürlü ta 'ām y. ise 388</i> <i>fāhişdür mümkün oldukça çigini y. ziyāde 1044</i>
y.-mekle	<i>ma 'ide mümtelī olsa y. bivechin cimā'a mübāşeret 1385</i>
y.-mesi	<i>kuvvet virür ammā y. kabz ider ve kış eyyāmında 587</i> <i>yigdür ve y. cāyizdür ikinci hāli 655</i> <i>esamileri ile zikr olunmadı ve balıkuñ y. tarikiniñ 775</i> <i>ol kadar issi olmaz tuzlu balıkuñ y. ne kadar 791</i> <i>ki y. itmān ideniñ 'ömri uzun olur huşuşā 457</i>
y.-mesin	

		<i>gösterür ve hāşşa y. itmān iden 'aqlını 463</i>
y.-mesine		<i>göze ak düşer ve ziyāde kart tavuğuñ y. itmān 603</i>
		<i>bunuñ y. itmān ider ise toğan oğlanuñ huyı ve 1010</i>
y.-mesinüñ		<i>gāyet mertüb olur ol cihetden y. zararı 577</i>
		<i>gāyet fāyidelüdüñ ve fısduki 'arabı y. fāyidesi 1430</i>
y.-meyenden		<i>yiyeñ hayvānuñ mizācı raıbdur anları y.ve az şu 499</i>
y.-r		<i>yumurdasın y. ve gayrı balığı yutmaq az vāki' olur 738</i>
y.-se		<i>ekşiler y. kıarsusunda olanuñ dişleri kıamaşur yā bir 1184</i>
y.-yecek		<i>iki kerre y. olursa hażm idemez çok zararı dokıñur 418</i>
		<i>ve günde iki kerre yimege mu 'tād olan bir kerre y. 419</i>
		<i>bulındığı bir yırtıcı kuş varımış anı yiyecek fi'l-hāl 601</i>
y.-yeler		<i>irkek kazuñ bir hayāsın yiyecek olursa andan hāşıl 612</i>
y.-yen		<i>büyükleri az vāki' olur ki balık y. zīrā 671</i>
		<i>kıurıdır ve az y. hayvān çok yiyenden mizācı 496</i>
		<i>sebze ve ot y. hayvānuñ mizācı raıbdur anları 499</i>
		<i>ölür andan şoñra tavuğuñ beynisini y. bi'l-hāşşa 602</i>
		<i>vardur ki eyüdüñ anı y. balık eyü olur andan 663</i>
		<i>ol cihetden ol cins balığı y. ekşer hastalanur 668</i>
y.-yenden		<i>kıurıdır ve az yiyen hayvān çok y. mizācı 496</i>
y.-yene		<i>kīmnōñ ile yine ve y. gāyet çirkin düşler 462</i>
y.-yeni		<i>galız nesnelerden gıdā y. kendüde dağı bākīdüñ 719</i>
y.-yenüñ		<i>ot y. mizācı kıurıdır mīve ve sebze ve ot 498</i>
y.-yüp		<i>öñürdi y. şoñradan laııfını y. ol laııf olan 378</i>
yidinci	bk. yedinci	
yidür-	[Tr.] f. Yedirmek.	
y.-seler		<i>fesāda virür eger tavuğa y. yumurdlamaz 464</i>
yig	[Tr.] sf. İyi.	
y.		<i>yaramaz ola veyā gāyet evvelkiden y. ola 227</i>
		<i>gücirek ise ma 'ıde dağı y. kıabul idüp haıkıñdan 400</i>
		<i>ve yeg olur aklığa māyıl olur ol cihetden 1436</i>
y.+dür		<i>aru ise y. ve boğaca gibi bişen ekmek furun 429</i>
		<i>çigerlerinden y. kıanlardan hāşıl olan gıdā 550</i>
		<i>bundan y. ve yimesi cāyızdüñ ikinci hāli 655</i>
		<i>kendünüñ kuvveti kıalmaz ammā irkegi ol eyyāmda y. 701</i>
		<i>ol kıadar y. ammā kıarası ve yeşili gāyet habışdüñ 704</i>
		<i>ölenden y. zīrā balığüñ hayātı pāk şāfi 713</i>
		<i>kırmızısı y. ve eskiligi bir yıllık ve iki yıllık şarāb ola 863</i>
		<i>kāñ hāşıl olur ammā bişmişi çiginden y. ve hażmı 914</i>
		<i>vūs 'at üzere ise dağı y. ve şuları tatlu gerek 1292</i>
yigirmi biş	[Tr.] sf. Yirmi beş.	
y.		<i>olan oğlan bir hayālı olur tāvus y. yıl 613</i>
yigren-	[Tr.] f. İğrenmek.	
y.-ür		<i>baımaq ile nefis münfa 'il olur y. kendünüñ 1189</i>
yil	[Tr.] ad. Yel, esinti, bağırsaklardaki gaz.	
y.		<i>ikinci faşıl dört y. ki şark ve şimāl ve garb 19</i>
		<i>ola y. gibi yā kıaşd ile bir kışi söyündüre yakındığı 222</i>
		<i>üzerinden aқа hem güneşe mekışüf olup y. tokuna 806</i>
		<i>keser ammā çok y. tevlid ider (العيانيا الله) bi'l-hāşşa 1032</i>
y.+i		<i>eridicidür öñinde bulunan balgamı ve y. def' ider 448</i>

y.+ler	<i>ziyāde y. eser alçaq yirler ola tağlar hāil olmaya 143</i> <i>eyü gıdādur ammā nihāyet derecede y. hāşıl olur 460</i>
y.+leri	<i>kıvvet virür ve adamuñ karnında olan y. tahlil 1019</i>
y.+lerüñ	<i>faşlu 's-şānı y. eyüsini ve yaramazını beyān ider 145</i>

yilmeşik [Tr.] *sf.* Yapışkan, sulu.

y.	<i>olan gıdā şovuk ve y. kan olur ve iç 538</i>
y.+dür	<i>şovuk ve y. ve andan hāşıl olan kan 541</i>

yimek [Tr.] *ad.* Yemek, aş, taam.

y.	<i>yinen y. issi gerek ammā ziyāde issi olmaya andan 354</i> <i>yinilen y. imtilā olıncaya degin yinmemek gerek 363</i>
y.+den	<i>adamuñ ma 'desini bulandırur y. evvel yimek gerek 517</i>
y.+e	<i>dağı yimek gerek yimege tamām iştihā gelmiş ola ol vakt 1143</i>
y.+i	<i>beyānındadır dördüncü faşıl yimegi kaç def'a yimek 30</i> <i>ile beyān olunur andan şoñra yimegi tamām iştihā 346</i> <i>ammā yimegi tamardan ve dar yirlerden geçirür ve kıvamına 801</i> <i>ve şoñradan vāki ' olan yimegi koruklu ve nārdenk 887</i>
y.+inden	<i>yimeginden şoñra bir cüzvice hareket aḥşam yimeginüñ hażmına 369</i> <i>ṭabı 'atı hārr u yābisdür anuñ yimeginden yaramaz gālız 473</i>
y.+iniñ	<i>yimeginden şoñra bir cüzvice hareket aḥşam yimeginüñ hażmına 369</i>
y.+ler	<i>gıdāsın virmez ammā kuvvetlüce ve metince y. kebāblar 398</i> <i>ve kalyeler ve bu maķüle lezizce y. ne kadar hażmı 399</i> <i>yinince yalıñuz yinmek gerekdür ve-sāyir y. ile yinmeli 1057</i> <i>ammā gāyetde gālız y. yenince ṭabı 'at anları hażm 1254</i>
y.+lerden	<i>ve cıfeler ve y. artan müte 'affin olan nesnelere 184</i>
y.+lere	<i>issi y. anı karışdurmak cāyizdür huşuşa ki 923</i>
y.+üñ	<i>öñürdi yimek gerek gālız olan yimegüñ hażmı 374</i> <i>mühlikdür yimegüñ evķātunuñ beyānındadır vācib olan 414</i>

yin- [Tr.] *f.* Yenmek.

y.-cek	<i>şoñra y. azacuk yinmek gerek zırā çok yinince 1012</i> <i>ve ba 'zı mizāclara tuz ile y. zararı eksik 1064</i>
y.-dükden	<i>zırā bu belāya ol sebeb olur ve y. şoñra 1085</i>
y.-e	<i>ola furunda ve issi iken yinmiye şovuk y. ve aq 427</i> <i>ile y. veyāhūd bādem ile hariresi süd ile bişmiş 454</i> <i>kımnōn ile y. ve yiyene gāyet çirkin düşler 462</i> <i>ve ba 'zı balıq y. balıkdan gıdālanur huşuşa 669</i> <i>bal ile y. zarar az olur ammā mizācı şafrāvı 1071</i>
y.-ecek	<i>virür y. ta 'āmdan öñürdi yinmek gerek 1048</i>
y.-ecekdür	<i>şoñra y. ve kankı gıdādan az yimek gerek ve bişmesi 28</i>
y.-en	<i>toķuzuncı faşıl cemı 'i y. kuşlarıñ ṭabı 'atları 38</i> <i>yazın y. yimek şovuk gerek issi olmaya ve kış 353</i> <i>kış y. yimek issi gerek ammā ziyāde issi olmaya andan 354</i> <i>şoñra kışın y. gıdālar şovuk gıdāsı çokdur 355</i>
y.-icek	<i>karışmaya zırā gayrı ta 'āmıla y. ma 'deyi ifsād 1062</i> <i>şekker ile y. menıyi ziyāde ider ve göz nürüñ 1090</i>
y.-ilen	<i>faşıl y. hayvānāt etlerinüñ ṭabı 'atları 34</i> <i>idelüm faşıl y. ve içilen nesnelere 335</i> <i>şoñra y. yimek imtilā olıncaya degin yinmemek gerek 363</i> <i>issilerde münāsib gıdādur faşlu 's-sādis y. hayvānlarıñ 484</i> <i>yaramaz gālız ta 'āmlardan az miķdār y. zararı 384</i> <i>hārr u yābisdür ta 'āmıla y. kabuğı ve yaprağı 983</i> <i>yincek azacuk yinmek gerek zırā çok y. cāyizdür 1012</i> <i>ammā y. yalıñuz yinmek gerekdür ve-sāyir yimekler 1057</i> <i>helāk ideler ammā yenince taş kabuķlarını ve yalıñuz 1069</i> <i>karışdırur y. gıdāsı gāyet eyü olur 1082</i>

y.-mek	<i>ammā gāyetde gālīz yimekler yenince tabī'at anları haẓm 1254 yaprağı y. gerek ta'ām 'aḳabince zīrā ta'āmı haẓm 984 ammā ta'āmıla bile y. veyā öñürdi yimek ta'āmı 985 yincek azacuk y. gerek zīrā çok yinince 1012 virür yinecek ta'āmdan öñürdi y. gerek 1048 ammā yinince yalıñuz y. gerekdür ve-sāyir yimekler 1057 ider bāri ta'āmdan öñürdi y. gerek 1063</i>
y.-meli	<i>derecede sebze ve etde yokdur fī'l-cümle y. 950</i>
y.-melü	<i>ile y. olıcağ bunı taḳdīm itmek gerek 1058</i>
y.-memek	<i>yinilen yimek imtilā olıncaya degin y. gerek 363</i>
y.-meye	<i>şādıḳ olmayınca y. andan soñra iştiḥā belürdügi 347</i>
y.-miye	<i>ola furunda ve issi iken y. şovuk yine 427</i>
y.-se	<i>berkişdürür ta'āmdan soñra y. şıḳmayıla 1016</i>
y.-üp	<i>ḫuşūşā ki kendü yalıñuz y. ḡayrı ta'āmıla 1061</i>
y.-ürse	<i>issi iken y. ziyāde şusızlık virür dimāğa buḫāri çok çıkarur 436</i>

yingec [Tr.] *ad.* Yengeç; eklem bacaklılardan, birinci ayak çifti iki kıskaç olarak gelişmiş, eti için avlanan, suda yaşayan böcek.

y. *maḳūlesi ve y. bunlaruñ etinüñ zararını yokdur eyü 732*

yir [Tr.] *ad.* Yer, toprak, alan.

y.	<i>bulunduğı y. eyüsi beyānındadır ol şular ki 687</i>
y.+de	<i>yavuz doḳınur düz y. olmaḳdan ise zīrā havānuñ 129 aḡaçlar bitdügi y. ḳoş aḡacı ve tut ve encīr 164 faşlu 'l-ḫāmis y. biten nebāt-ı ḫubūbātadan 421 ma'deye ḫaylī kuvvet virür ve süddeleri her y. açar 987 biter ve güneş toḳınmaduğı y. biter ol aşıl 993 bir ḫarekete isti'dādı vardır ḡayrı y. ol ḫareket 1182</i>
y.+den	<i>gerek anuñ beyānındadır beşinci faşıl y. ḫāşıl olan 31 üçüncü ḫāli bilmek gerek ki kendüne y. ḫāşıl olur 644 şu bulunduğı y. ve şehirlere yakın olan 679 şerāṭile gāyet yüksek y. aḳalar nihāyet derecede 815 bir y. cem' olsa yā güneş ile zīrā ol vakt havānuñ 114 şānidur ki tar y. uğrayıcağ dāyim esüp 130</i>
y.+e	<i>sebeb olur ve ḫammāmuñ havāsı ve y. ne ḳadar 1291 anuñ y. dükene veyā sönmesine bir bā'is 221 ziyāde yiller eser alçağ y. ola taḡlar ḫāil olmaya 143</i>
y.+i	<i>eşdügi y. issidür zīrā güneş ısınduğı 152</i>
y.+indedür	<i>müte'affin y. ḫāşıl olan balıḳ gāyet ḫabīşdür 653</i>
y.+ler	<i>ḳumlu y. biten ba'dehu şāfi pāk topraklarda biten 689</i>
y.+lerde	<i>eñ eyüsi oldur ki gāyet deriñ y. ola ve ol 692 vāfir bulunur ve ḫāşıl olduğı y. deñizde 744 şāfi ve pāk ve taşlu y. biter ve ḫaḳīḳate 756 ve bu y. güccük olmasına sebeb budur ki kendü 760 olduğı şular gāyet ırāḳdur ammā ḡayrı y. ki ol tatlu 761 bārid i yābisdür ol cins mantar ki alçağ y. biter 992</i>
y.+lerdeki	<i>olur ise ziyāde ruṭūbet virür ve ol y. ziyāde ruṭūbet 142</i>
y.+lerden	<i>müte'affin y. ve kimi ḳumdan eñ eyüsi oldur ki kendü 651 ammā yimegi tamardan ve dar y. geçirür ve kıvamına 801</i>
y.+lere	<i>ve hem yābis y. uğrar ammā şarḳ havāsı 156 ve ḡāh olur ki havā-yı cenūb şovuk y. ve ḳarlu taḡlara 158</i>
y.+lerinde	<i>ve deñizüñ gāyet taşlu y. ḫāşıl olur 739</i>
y.+lerüñ	<i>olur y. yüksekliğine ve alçaḳlığına göre 116 ve y. havāsına daḫı ḡāh içinde mütevellid olan 161 kükürd olduğı y. havāsı issi ve yābis olur ve ba'zi 163</i>
y.+üñ	<i>zīrā alçaḳda olan y. havāsı dāyimā issi olur 118</i>

yirine [Tr.] *zf.* Yerine, karşılığında.

- y.** *içün ve y. taze şovuk ve lañif havā getürmek 74*
sebeb oldur ki çıkan issi nefes y. taze şovuk 76
nefesün y. gelecek havā issidür kendü havāsından 87
nabz ve cemī ' teneffüsün aletleri y. gibi ki akcigerdür 94
taşraya göndirüp y. şovuk havā getürmege 102
yanan yağun y. yağ kona kendü hāline kalıncağ 219
idüp bedel-i mā-yeteħallel y. ğayrı mādde gele her taħlil 248
olduğca ve bu mādde y. gelicek mādde insānda 249
müteħallil olan y. tekrār bu aħlātdan hāşıl olur 256
ruñbet-i aşılliyeden müteħallil olan y. bedel 276
diyārında hāşıl olur pirinc y. isti 'māl iderler 482
mizāca ğāyet eyüdüür semiz etile isbanak y. boranı 920

yirlü yerine [Tr.] *ad.* Yerli yerine, kendine uygun ve özgün yere.

- y.** *ve havāsı rāħat bulur y. gelür kendüyi bulur 1402*

yyin [Tr.] *sf.* Hafif.

- y.** *şartalar ol şuyun ki panbuğı y. buluna ol 824*

yoğın [Tr.] *sf.* Yoğun, sıkı, dolu, şişkin.

- y.** *mizācı bārid i raşbdur haşmı güç kalın ve y. siñürler 531*

yoğrul- [Tr.] *f.* Yoğrulmak, karıştırmak, çiğnemek.

- y.- an** *ğāyet ğalizdür ve süd ile y. etmegün 434*
y.-miş *olmaya ve hamir ile y. ola ve ğāyet güzel bişmiş 426*

yoğurt [Tr.] *ad.* Yoğurt.

- y.+dan** *gerek ve y. dāħı ğāyet hāzer itmek gerek 1456*

yok [Tr.] *sf.* Yok, var olmayan.

- y.** *mā-beyninde keşfiyyetlerinde muħalefet y. idi maħzā 318*
şarnından ma 'lüm olur içinde var mı y. mı ve tekir 752
y.+dur *havā y. ki añun issiligin ta 'dıl eyleye zira ki 77*
yanmak iħtimāli y. insānuñ harāretine daħı 205
iħtimāli y. miķdārında müte 'ayyin muşarrer 209
kolay y. ziyāde katı berk bişicek şıgır eti mertebesinde 406
ve südden lañif ve nāzük ğidā y. hattā ğāyet 560
bir řuşuřā zararı y. ammā aķ 599
'avrat artuķ ere varmak iħtimāli y. bildircin etinden 633
hāşıl olur deñiz zararı iñen y. ve cimā 'a 730
ve yingec bunlaruñ etinüñ zararı y. eyü ğidādur ve 732
eyüsi y. şalanları ħabıřdür ve daħı balıķlaruñ 770
ecnāsınuñ nihāyeti y. bu zıkr olunan řerāñi 771
mizāc-ı insāna iñen fāyidesi y. ğidāyet bābında 799
zira çıkacak menfezi y. öyleye virilen nefesün 86
içmekden büyük ħatā y. ikinci faşıl řarābuñ 860
istifrağ itmekden olası y. ve istifrağdan 884
derecede sebze ve etde y. fı'l-cümle yinmeli 950
bundan kuvvetlüce mü 'essire devā y. ebeğümece 976
mübārek y. řuşuřā řařrāvı mizāclara 979
ekşilerden bundan şararsız y. cigere 1028
raşbdur řařrāvı mizāc olana naziri y. ammā 1056

hazmına ve def'ine kudret y. meger bir 1098
ihtimāli y. ammā ba'zı ka'ziyyeler vardır ki 1276
dahı ha'zm olmak ihtimāli y. ve ma'ide külliyyā 1387

yol [Tr.] *ad.* Yol; bir yerden bir yere gitmeyi veya bir şeyi götürmeyi sağlayan hat.

y. *oldukdan sonra aşağılara geçmege y. bulmaz zīrā 380*
y.+ları *bināları ve tar y. havāyı murād üzerine esdürmez 180*
y.+unu *açar ve insānıñ şu y. açar ve cimā'a haylī kuvvet 960*

yorgunluk [Tr.] *ad.* Yorgunluk.

y.+ı *şoñra uyku yorgunluğu giderür ve bedenden eriyen 1208*

yorul- [Tr.] *f.* Yorulmak, verimli çalışamaz olmak.

y.-duğı *ol sebeden y. için huzür veistirāhat ister 1203*

yu- [Tr.] *f.* Yıkamak.

y.-mağ *gerek ve yüzünü şovuk şu ile y. gerekdür 886*
sirke ile ağızını y. gerek ve baş ağrısı ider findıkuñ 1086

yufka [Tr.] *sf.* İnce.

y. *bu cihetden y. kabuğı ki kendüye yapışmışdur gidermek gerek 1084*

yumşak [Tr.] *sf.* Yumuşak, sert olmayan.

y. *ğāyet mühmeldür ve eti y. olan 'abesdür 706*

yumurda [Tr.] *ad.* Yumurta; besin olarak tüketilebilen dişi gameti.

y. *meşelā y. gibi ki andan la'if gıdā ve hazmı kolay 405*
dāhı nihāyet fāyidesi çokdur ve y. kabuğı 1432
y.+dan *balık üç nesneden hāşıl olur kimi y. 649*
y.+sı *eyüdüür ve y. çift olan balık gāyet eyüdüür 711*
y.+sın *kendü y. yir ve gayrı balığı yutmak az vāki' olur 738*
kendü y. yimek vāki' olmaz anuñ için 743
y.+sından *kendü y. hāşıl ola ammā balçıkdan ve müte'affin 652*
y.+sındandır *kendi y. bu cins balık gāyet bī-bedel olur cemī' 676*
kendü y. ol cihetden az bulunur zīrā ki kendü 737

yumurdla- [Tr.] *f.* Yumurtlamak, yumurta vermek.

y.-duğı *bu eyyām kötülüğü eyyāmıdur zīrā y. vaqt 700*
y.-maz *fesāda virür eger tavuğa yidürseler y. olur 464*
biş yıl yaşar ve ol yıl olmayınca y. eti gāyet 614
y.-r *ki kendü y. ve kimi balçıkdan ve müte'affin 650*
ba'zı eyyām-ı bahārda çıkar ol mevsümde y. 699
lezīd olur zīrā bahār eyyāmından şoñra y. bu eyyām 723
mevsümi bahār eyyāmıdur zīrā kışın y. kifal 740
yaza yakın y. ol cihetden irkegi ol eyyāmıda 749

yunān *Özel ad.* Yunan halkına ilişkin olan.

y. *levrek ki y. dilinde adı azharnosdur balıkların 735*
memdühdür zīrā esāmisi y. dilindedür 773

yut- [Tr.]f. Yutmak.
y.-mağa *aşağa kalur balıķ yutmağa kudreti olmaz (تقدير الله) 673*
y.-maķ *yumurdasın yir ve ğayrı balığı y. az vāķi' olur 738*

yübüset [Ar.] ad. Kuruluk.

y.+i *mu'tedıldür ammā y. ğarb havāsından artucaķdur 157*
ħabısdür zırā y. ziyādedür ve geyik ve yağmurca 590
mizāc-ı şerifüñ y. ıslāħ olur ğuşuşā 782
y.+ine *ve yābānī olan ğayvānuñ y. sebep olan budur ki 504*

yüksek [Tr.] sf. Yüksek, boyuna uzun.

y. *şimālī y. tağlara uğrar ğarı çok memleketlere 155*
nisbeti gibidür zırā ulu şehirlerüñ y. bināları 179
şerāñile ğāyet y. yirden aķalar nihāyet derecede 815
y.+de *ve y. olan şovuk olur tağlar gibi 119*

yükseklik [Tr.] ad. Yükseklik.

y.+ine *olur yirlerüñ yüksekliğine ve alçaķlığına göre 116*

yüñ [Tr.] ad. Yün; koyunun vücudunu saran yumuşak kılların tümü.

y.+den *veyāħūd y. ğalıñca ipcigez büküp ve ol ipüñ 836*

yürek [Tr.] ad. Yürek, kalp.

y. *birinde miķdārınca nabza ve y. tız atıldığına 93*
ħāşıl ider y. mizācı ğārdur ve ğazmı ğüç 527
y.+e *ma'deye ğaylī kuvvet virür ve yürece dağı kuvvet 1008*

yürü- [Tr.]f. Yürümek, yol almak.

y.-rler *anlar ekşer deñizde arkası üzerine y. ağızları 672*

yüz [Tr.] sf. Yüz.

y. *her birinden onar dirhem hem iki y. dirhem şuyıla 1418*
bir buçuķ vaķıyye şuyıla ğaynadalar tā y. dirhem 1442

yüz [Tr.] ad. Surat.

y.+i *itdigi vaķtini ol dağı iki bölündi bir y. aķ 766*
ve bir y. ğara olduğına sebep oldur dirler 767
ol cihetden adamuñ y. bozulup ağarur utandurduķları 1172
rūħ-ı ğayvānī taşraya urup bir uğurdan y. kızardığınıñ 1174
y.+ine *ķarşusunda y. baķan yā aña te'emmül iden ol dağı 1186*
y.+inüñ *biri budur ki ğareket idenüñ y. rengini görmek 1146*
y.+üni *gereķ ve y. şovuk şı ile yumaķ gereķdür 886*

za'f [Ar.] ad. Zayıflık.

z. *cimā'a z. virür andan soñra taťlular ile ğarışdırup 471*
irkilen māddeden ğarçlanur bedene z. gelmediği 1368
olıcaķ bedene z. ğelür ve a'zā-yı re'tse 'arız 1373
o ğinde ğıdādan ğālīdür z. üzerindedür 1389
cimā'dan ğōd muza'af olmaz z. z. üzerine 1390
z.+a *ziyāde z. sebep olur ve issi şuyı bī-tekellüf 1312*

	<i>gelür kendüyi bulur çekilen z. haylî ıslâh 1403</i>
z.+ına	<i>emrâza ve rûh-u hayvânun z. ve ifsâdına 1290</i>
zâhirâ	[Ar.] <i>zf. Şüphesiz, elbette, görünüşe göre.</i>
z.	<i>ba`zî hareket vardur ki z. ol hareket degül gibi görünür 1127</i>
zahmet	[Ar.] <i>ad. Zahmet, zor, güç, yorgunluk.</i>
z.+in	<i>câyizdür ki şar` z. ihdâs eyleye zîrâ ol def` 1266</i>
z.+ini	<i>enginar z. tahrik ider bu cihetden gâyet habîsdür 967</i> <i>tâzesi hâşşa ile taş z. tevlîd ider 1453</i>
za`if	[Ar.] <i>sf. Güçsüz, kuvvetsiz.</i>
z.	<i>aşıl yaradılışı toğmasında şahîh terkib ola z. ve nahîf 267</i> <i>olursa z. olur ve mizâcına hâlel gelür 420</i> <i>siñirleri z. olan adama zararî nihâyetdedür ammâ 854</i> <i>ammâ ma`desi z. olana gâyet bî-bedeldür. 910</i>
z.+dür	<i>taşrada olan havânun şovukluğu z. anuñ 81</i> <i>teveccüh itmişdür ma`ide hâlî ve z. ammâ kış 360</i> <i>olanuñ gıdâsı z. ve hayvân içinde bulunan 488</i> <i>etden hâşıl olandan z. sultânumun mizâc-ı 542</i> <i>turşusu olsun ve ma`idede z. hâşıl 926</i>
z.+inden	
zamân	[Ar.] <i>ad. Zaman, vakit, süre.</i>
z.	<i>her gıdânun isti`mâlinun zamân-ı terfîbinde tebdîr 371</i> <i>berkdür hazmı gücdür ve didiler ki eti çok z. durur 615</i> <i>olçağ dilim dilim idüp ve haylî z. tuzda 951</i>
z.+da	<i>havâ bu z. bârid hem raıbdur faşl-ı râbi` şahrâlarun havâsınun 176</i> <i>hem taşraya bir z. teveccüh ider utanmak hâlînde 1170</i> <i>öñürdicegi kaylûle vahtidür ol z. bir miqdâr 1240</i>
z.+dur	<i>şayf ki yazdur ol z. ki havâ ıssiligi ziyâde 170</i> <i>havânun mizâci hârr u yâbisdür harîf ki güzdür ol z. ki 172</i> <i>faşl ol z. ki tamâm şovuk müstahkem olmuşdur havâ bu 175</i>
z.+ı	<i>gıdânun z. vahtı ve ne ma`küle gıdâ olmak gerek üçüncü 26</i> <i>münâsib olan z. beyân ider bunu ri`âyet 1229</i>
zarar	[Ar.] <i>ad. Zarar, ziyan, kötü sonuç.</i>
z.	<i>olmamış gıdâ geçince andan büyük z. olmaz zîrâ 875</i> <i>yâbisdür ve andan habîş mühmel z. o nihâyet 949</i> <i>nâfi`dür ki sâyir ekşiler z. ider armud ki 1029</i>
z.+da	<i>ve z. anuñ beyânındadır hağ (سبحانه و تعالی) insâna 1243</i>
z.+dan	<i>ol dağı z. hâlî degildür on dördüncü 995</i>
z.+dur	<i>beğâyet z. ve şığır etinden hâşıl olan gıdâ 580</i>
z.+ı	<i>evvelki faşıl hareket ve sükûn fâyidesi ve z. beyânındadır 45</i> <i>faşıl beden-i insâna fâyidesi ve z. beyânındadır 51</i> <i>bâb istifrâğ ve kabz bedene z. ve fâyidesi 53</i> <i>ne vaht girmek câyizdür fâyidesin ve z. beyânındadır 56</i> <i>evvelki faşıl hammâmun fâyidesin ve z. beyânındadır 58</i> <i>yaramaz galîz ta`âmlardan az miqdâr yinince z. dağı 384</i> <i>yiyecek olursa hazm idemez çok z. dokınur 418</i> <i>ma`deye z. var şafrâya münkalib olur deriden hâşıl 537</i> <i>şoñra z. çok olur koyın eti cemî` etlerun 568</i> <i>gâyet merfûb olur ol cihetden yimesinun z. nihâyetdedür 577</i> <i>bir huşûşâ z. yokdur ammâ ağ 599</i> <i>koparup yâbâna atmak gerek zîrâ oralarun z. nihâyetdedür 608</i> <i>olur ol vaht gâyet lezîz olur ve z. az olur 727</i>

hāşıl olur deñiz ž. iñen yokdur 730
ve yingec bunların etiniñ ž. yokdur eyü gıdādur ve 732
güzel bal yimek ile ž. işlāh olunur 797
şovudalar ž. iñen degildür ammā siñirleri 853
ža 'f olan adama ž. nihāyetdedür ammā 854
şarābuñ gāyet ž. çokdur hiss-i latīf olan 866
şarāb içmesiniñ ž. nihāyetdedür ammā aç 877
olana ž. nihāyetdedür zīrā şarf şafrāya 906
olan şarābuñ ž. nihāyet derecededür 908
ma 'deye kuvvet virür ammā dimāğa nihāyetde ž. var 929
ve kanı azdur ammā dimāğa ž. çokdur zīrā 934
olanuñ ž. bişmişden dahı ziyādedür 936
haylice kuvvetlücedür dimāğa fi'l-cümle ž. vardur 938
harāb ider hem dimāğa ž. nihāyetde olup 944
bārītdür ve cemī 'si ma 'deye ž. nihāyetdedür 1038
cigere ž. nihāyetdedür ve sıtmaların mühmelini ihdāş 1042
eyler ve dimāğa ve siñirlere bi'l-hāşşa ž. gāyetde 1043
ve ba 'zi mizāclara tuz ile yincek ž. eksik 1064
yine ž. az olur ammā mizācı şafrāvī 1071
olana sulţānumuñ mizāc-ı şerīfi gibi ž. ol 1072
ve hem bedene ž. tokinmasun zīrā ahlātuñ 1101
def' i müşil şerbet tarīkiyle olunca bedene ž. nihāyetdedür 1102
bedende olan ahlāf def' oluna bedene ž. yitişmez 1105
muğarrerdür ki ol içerü dimāğa çıkup ž. nihāyetde 1233
mizāc mütehammil olduğundan ziyāde ola ž. nihāyetde 1358
cimā ' ne cihetden lāzım olmuş fā 'idesin ve ž. beyān ider 1326
müşil şerbet ž. ihtiyāt idüp ve hem 1104
gāyet tāze tuzlanmış ola ve balıkuñ ž. işlāh 793
ile karışdurup içmegile ž. işlāh ider 847
ve uyanıklıguñ bedeni insāna fāyidesini ve ž. beyān ider 1197
haylī ž. itmesinden mürettib olur ammā 1332
ammā hammām ifrātıla olucağ envā 'i ž. sebep olur 1324

ž.+ın
ž.+ndan
ž.+ını

ž.+lar
ž.+lara

zararlı [Tr.] *sf.* Zararlı.

ž. *gün batıdır havāsıdır ve cümlesinden ž. gāyetde 150*
eyüsinüñ ve ž. olanuñ tafđiline şürü' 334
hārr u raşbdur gıdāsı iñen ž. degildür 1060
andan ž. habiş kažiyye olmaz zīrā harāret-i ğarīziyyeniñ 1219
ž.+dur *şafrāvī olana gāyet ž. ammā balğamī 904*

zararsız [Tr.] *sf.* Zararsız.

ž.+ı *ekşilerden bundan ž. yokdur cigere 1028*

zarf [Ar.] *ad.* Zarf, dış görüntü, kılıf.

ž. *ufadalar ž. eskiyüp delinmek ile oduñ yağla ictimā 'ına 236*
ž.+ı *muğarrerdür yāhūd yağ kandilden dökile ž. iñlemekle yā 234*

zarüret [Ar.] *ad.* Zorunluluk, sıkıntı.

ž. *gerek ammā ž. vaktinde vāfir kaynatmak ile 834*
nihāyetdedür meger gāyet ž. icāb ide 1103
ž.+den *olmayup ž. işlāhı budur ki mizācı balğamī olan 844*

zarüretsüz ["zarüret" Ar.] *zf.* Gerekmelikçe.

ž. *hilāf vaktde ve ž. ya 'nī tabī 'at kendü 1381*

zarūrī [Ar.] *sf.* Zorunlu, mecburi.

z. *ne sebeddür ve ne cihetden z. ve lāzımdur* 195
z.+dür *ğāyet z. imdi bu altı emrūñ beyānına* 12
ve ne cihetden lāzım ve z. ikinci faşıl gıdānuñ 25

zarūriyye bk. **esbāb-ı zarūriyye**

zehir [Far.] *ad.* Zehir, yararlı kimyasal madde, ağı.

z.+lere *yābisdür cemī' envā'ı z. ve ağılara tiryākdur* 1024

zeker [Ar.] *ad.* Erkeklik organı.

z.+ini *adam kendünüñ z. bunuñ kanı ile sürececek* 630

zekī [Ar.] *sf.* Zeki.

z. *ziyāde şağlar hem 'aqlı z. eyler havāsları kuvvet* 628

zekiyyü'l-hissen [Ar.] *ad.* Duygusal bakımdan zeki, duygusal zekası yüksek.

z. *ve ulu zekiyyü'l-hissen begler dāyım şahrālarda gezmekten* 190

zencebīl [Ar.] *ad.* Zencefil; kök saplı, saz görünümünde, öğütülmüş kök sapları baharat olarak kullanılan otsu bitki.

z. *ve dārçını ve z. ile ola ammā yāhnisi begāyet* 579
ile ve z. ile ziyāde muqavvī olur ve ʔurna 638
issi edüyyeler ki büber ve karanfıl ve dārçını ve z. bile ola 783
z.+le *huşūşā ki tāze ola meger büber ve z. ve kīmnōn ile* 461

zerdālū [Far.] *ad.* Zerdali, sarı erik, acı kayısı.

z.+nuñ *ile gider z. tabī'atı hārr u raṭbdur ḥabāsetde* 1054

zerinbāt [Far.] *ad.* Bir baharat çeşidi.

z. *ağaç kavınıñ kabuğı ve z. ve karanfıl bunları* 893

zerinc [Far.] *ad.* Ağızlık ağacı.

z. *iki dirhem ve şaru zerinh (زرينخ) dört dirhem balıla* 1448

zıd [Ar.] *sf.* Zıt, aykırı olan, karşıt.

z. *rūḥa z. olan nesne karışmaya şihhate sebep olur* 111
ve hem 'ufūnete z. olan havā-yı şimālidür ki poyrazdur 147

zıkr [Ar.] *ad.* Zıkr, sözünü etme, anma.

z. *(بتقدير العزيز الحكيم) bu z. olan maḥallerde* 98
olmasına ve ölmesine bi-hasebi 't-tabī'e z. olan 240
ḳandilde z. olan 'avārız ve esbābı taṭbik 242
beyānındadır ki z. olunur muḳaddemā ma'lūm idinmek 336
tafşlı beyānındadır ki z. olunur başuñ gıdāsı 514
beyānındadır ki z. olunur balıguñ dört ḥāline vākıf olmak 641
ecnāsınuñ nihāyeti yoḳdur bu z. olunan şerāṭi 771
esamīleri ile z. olunmadı ve balıkuñ yimesi 775
ğāyet ḥabışdür ve ol şular ki z. olan 814

der gelür ammā uyanıklık cemī' z. olan huşuşlarda 1213
olur bu şimdiye degin z. olunan tedbîrler 1273

zîrā [Far.] bağ. Zira, şundan dolayı, çünkü.

- z.** *dimişler z. bunlara ihtiyâc-ı insân ihtiyârî degildir 11*
mühimm budur z. ki bedenümüzün terkîbine lâzım olduğu 62
vâsıtasıla z. kaçan ki havâ kalbde ziyâde muhtebis olsa 70
havâ yokdur ki añun issiligin ta 'dîl eyleye z. ki 77
bi 'l-fi 'l issidür z. ki kızmışdur ve muhtebisdür 85
muhtebisdür z. çıkacak menfezi yokdur öyleye virilen nefesün 86
ķavîdür z. içerüdeki harâret yavuzdur ol cihetden 100
tutuşurdu z. gâyet issidür ammā bu vechile i 'tidâl 106
ve yaramazından ictinâb olma z. mādâmki 109
yire cem' olsa yâ güneş ile z. ol vaķt havānuñ 114
sebebinden z. alçaķda olan yirün havāsi dāyimā issi olur 118
ki yanında vāķi' olur z. gāh olur ki bir şehr-i şimālî 121
yavuz doķınur düz yirde olmaķdan ise z. havānuñ 129
çok taġyîr virür z. şuya yakın olan şehirler 135
gâyetde habîs havâ cenûb havāsıdır z. ekşer 151
eşdügi yirlerde issidür z. güneş ısındığı 152
olmuş ola z. güneş başumuza yakındur bu eyyāmda 171
nisbeti gibidür z. ulu şehirlerün yüksek 179
harâret-i aşliyye ve ġarîziyye dinilür z. aşıl 200
yaġ lâzım olduğu gibi z. yaġ olmasa ot 204
ħakkından gelmez z. yaġ çokdur anı yakup tahlîl 230
olan oġlanuñ mizâci külliyyā fâsid ola z. terkîb olduğu 272
oġurdan boġulmaķ muķarrer ola z. ki harâret-i aşliyye 291
olur harâret-i aşliyyenün söyünmesine z. ruķûbet-i 314
toyulmaz z. ruķûbet-i aşliyyenün harâret-i aşliyye 317
önürdi sâķıķ olur z. harâret-i ġarîziyye 325
sebze ve et gibi ve mîveler gibi z. bunlardan issi 340
sarħōşlaruñ iştihâsi gibi z. ol iştihâ degildir ammā 349
yimek gerek z. insānuñ harâret-i ġarîziyyesi taşra 359
el çekmek gerek z. ol bâķiye iştihâ birazdan 365
ise vâfir hareket eylesün z. hareket ile hazm 367
gerek z. ve miķdârında dahî tedbîr gerek laţîf 372
güç olur şoñra yimek gerek z. ol laţîf ġidâ 375
tîz hazm olmaķ şānidur z. laţîfdür hazım 379
olduķdan şoñra aşāġalara geçmege yol bulmaz z. 380
yimekten ise z. ta 'ām ne kadar ġalîz ise az olmaġın 386
bir dürlü ta 'ām yimek evlādur z. her dürlü ta 'āmuñ 389
fâsid olur z. ma 'denün mizâci ġârdur bunuñ 396
vechi bişmesinde çok ġâlet taġyîr virür z. ne kadar 403
örtülmesine muķayyed olmaķ gerek z. aġulı olur 413
ķarşu ve bu ķazîyye 'âdete ġoredür z. ba 'zî kişiler 416
sevdāvî ķan ider z. nefsi-sevdānuñ ma 'denidür 525
bedene ġidâsi azdur z. anuñ ġikmeti etinde degil 528
şıġruñ südi eyü oldı z. ġaml olduğu eyyām 556
emmek gerek z. nāzûklügi cihetden saġılduġından şoñra 563
olmaz z. leţâfeti sebebinden ma 'dede ne ki 566
hazm olur z. ki keġinün tabî'atı gâyet bārid ve yābisdür 574
ħabîsdür z. yübüseti ziyâdedür ve geyik ve yaġmurca 590
tavukdan şakınmaķ gerek fi 'l-cümle z. tecribe ile 600
ķoparup yābāna atmaķ gerek z. oralaruñ zārarı 608
nihâyetdedür ördek ġidâsi azdur z. hazımı 609
ziyâde aña meyl itmek olmaz z. otladıġı ot 635
gerek z. ba 'zî bahār eyyāmında eyü olur ve yazda 646
gerek z. her nesne ne ġidâdan ġidālanursa 657
deñiz içinde biten otlardan z. ba 'zî otlar 662

iskenderiyede çıkan balıklar gibi z. anda taḥleb etlü 666
 büyüklüğü az vâki' olur ki balık yiyeler z. anlar 671
 ise z. gıdaları nihâyet ḥabâsetdedür 685
 çıktığı vakti bilinmek gerek z. ba'zı eyyâm-ı bahârda 698
 bu eyyâm kötülüğü eyyâmıdır z. yumurdladığı vakt 700
 ölümlen yigdür z. balıḡuñ ḥayâtı pāk şâfi 713
 lezîd olur z. bahâr eyyâmından soñra yumurdlar 723
 başından ma'lûm olur z. irkeḡüñ başı 725
 laḡfidür z. kendinüñ gıdâsı girü kendü 736
 yumurdasındandır ol cihetden az bulunur z. ki kendü 737
 mevsümü bahâr eyyâmıdır z. kışın yumurdlar kıfâl 740
 bî-bedeldür z. cemî' balıḡuñ ne kadar şerâi't-i maḡmüdesi 754
 ḥazreti musâ (ع) balıḡıdır z. deñizi şak 765
 memdühdür z. esâmisi yunân dilindedür 773
 tarîkinüñ beyânındadır evlâsı kebâbidür z. bişdiği 776
 evlâdur z. fi'l-cümle balıḡuñ sulṡânıñ mizâc-ı şerîfine 780
 şerîfine münâsibeti vardır z. balıḡuñ ruṡubetiyle 781
 az olursa evlâdur z. eyü gıdâ degildür meger 792
 gıdâyet bâbında z. ki şu basıdır baş olan gıdâ olmaz 800
 ḡâyet evlâsıdır nîl şuyı gibi z. biñar başı 810
 evlâsıdır ammâ tâzesi gerek z. ḡâyet laḡif 826
 gıdâ geçince andan büyük zarar olmaz z. tamarlar 875
 olana zararını nihâyetdedür z. şarf şafrâya 906
 sebze ve etüñ laḡifidür z. andan eyü ve artuḡ 913
 ve kanı azdur ammâ dimâḡa zararını çokdur z. buḡârı 934
 zararını vardır z. baş ağrısı ider ḡuşûşâ mizâc-ı şafrâvî 939
 ziyâde ihtiyâf itmek gerek z. bi'l-ḡâşşa ile 964
 yinmek gerek ta'âm akabinde z. ta'âmı ḡazm ider 984
 yince azacuk yinmek gerek z. çok yinince 1012
 olıcaḡ kabz ider z. ma'deyi şıḡup 1015
 olana z. ṡabî'atı bârid i yâbısdür ve toḡumu ḡârr u 1023
 karışmaya z. ḡayrı ta'âmıla yinince ma'deyi ifsâd 1062
 gidermek gerek z. bu belâya ol sebep olur ve yindükden 1085
 ve hem bedene zararını ṡoḡınmasun z. aḡlâtuñ 1101
 faṡaliyye cem' olmaḡa ḡomaz z. ṡaḡıdır ve eridür 1109
 merâtibî vardır z. yâ az ola yâ çok ola yâ mu'tedil ola veyâ 1121
 gerek z. mādâmkî beşeresinüñ ḡüzelliḡi arta daḡı 1147
 ḡorḡu ve vehm ve utanmaḡ ve beliñlemek gibi z. bunlarıñ 1158
 oluncaḡ nesne ḡaberini viricek helâk ola z. feraḡ 1163
 işidicek câyizdür ki helâk ola z. rûḡ-ı ḡayvânî 1166
 gibi z. ibtidâ'-yı rûḡ-u ḡayvânî iḡerüye munḡabız olur da 1171
 ḡareket gibidür z. ki uyḡu maḡzâ olmamaḡdır 1199
 teveccüh iderler z. mādâmkî uyanuḡdur dâyimâ 1201
 zararlı ḡabîs ḡazıyye olmaz z. ḡarâret-i ḡarîziyyenüñ 1219
 ḡarâret iḡerüye müteveccihdür z. uyḡu ḡarâret-i ḡarîziyye 1222
 şaḡınmaḡ gerek z. ol ta'âm ma'de ḡazm 1231
 uyumaḡda câyiz degül z. uyḡu ḡininde ḡarâret-i ḡarîziyye 1235
 boza z. insân laḡif tedbîr itmegile ve gıdâsını 1251
 câyizdür ki şar' zahmetin iḡdâs eyleye z. ol def' 1266
 ziyâde ishâl gibi z. ifrâṡ olıcaḡ mevte sebep 1272
 binâsı ḡâyet kadîm ola z. yeñiden olan 1283
 onlarıñ havâsından şaḡınmaḡ gerek z. çok 1289
 yakmaḡ gerek z. anuñ gibi mizâc ziyâde issiden ḡâyet 1296
 câyiz degildür z. süddelere sebep olur ve ziyâde 1309
 aç iken daḡı girmek câyiz degildür z. ḡammâm 1310
 itmek gerek z. istinḡâyâ sebep olur ve külliyyâ 1318
 virmişdür z. bu derecede ṡabî'atıñ meyl iṡtiyâḡı olmasa 1330
 olur z. ki menî dördüncü ḡazmdan tamarlarıñ iḡinde 1359
 olan ölüm târî olsa câyizdür ki z. ruṡubet-i aṡliyye 1376
 ise ol şehr şovuk ve hem raṡb olur z. poyraz 138

aç iken dahı mübâşeret itmek olmaz z. beden 1388
harîş olmak gerek z. uyku sebebiyle cemî' 1401

ziyâde [Ar.] ad. Artma, çoğalma.

- z. vâsıtasla zîrâ kaçan ki havâ kalbde z. muhtebis olsa 70
ol havâ z. muhtebis olmasıla yanar tutuşur ve andan 71
kendü harâreti hõd z. kavîdür tutuşup 90
havânuñ z. issi olmasına sebep olur ve gâh havâ müteğayyir 115
şehirler z. merṭûb olur huşûşâ deryâya yakın 136
ve eger şular cenûb cânibinde ise havâya z. gülzet virür 140
olur ise z. ruṭûbet virür ve ol yirlerdeki 142
ol yirlerdeki z. yiller eser alçaq yirler ola tağlar hâil olmaya 143
şayf ki yazdur ol zamândur ki havâ ıssiligi z. olmuş 170
olıcak müteḥallil olandan z. artuğ ola ve bir 290
harâret-i aşlıyye söyünmesi muḳarrerdür z. imtilâdan 294
yâ z. ishâl olmak sebebiyle veyâ kan boşanmak 311
ile yâ z. istifrâğ ile veyâ ifrâtila derlemek 312
hinde z. müte'essir olmadıkları ve doymadıkları 322
yinen yimek issi gerek ammâ z. issi olmaya andan 354
yoğdur z. katı berk bişicek şıgır eti mertebesinde 406
yinürse z. şusuzluk virür dimâğa buḫârî çok çıkarur 436
ammâ kâbizdur gıdâsı gâyet eyüdüdür hem z. kuvvetlü 452
menîyi z. arturur ve hind mücerrebleri eyitmişler 456
hareket üzerindedür andan soñra z. semiz ve yağlu 507
i'tidâle karîbdür harârete mâyildür menîyi z. arturur 520
gıdâsı z. kuvvetlüdür ve cümlesinden lezîd ördek ve semiz 548
hazmı z. gücdür andan habîş gıdâ olmaz 551
göze ak düşer ve z. kart tavuğuñ yimesine 603
habîşdür ve gögercin eti hârdur z. gıdâsı 605
gücdür eti ammâ z. issidür kazdan hâşıl olan 610
ve bi'l-hâşşa kuvvet-i hâzimeye z. kuvvet virür 619
kuvvet-i hâfizayı z. şaklar hem 'aklı zekî eyler 628
ammâ z. aña meyl itmek olmaz zîrâ otladığı ot 635
ile ve zencebîl ile z. muḳavvî olur ve turna 638
ve koḫusı ola ol şulardan z. şakınmak 833
itdirmez ve külliyyâ şâim inen z. şovuk 859
olana yarar ve z. acı olan mizâcî şafrâvî 905
harâreti z. söyündürür huşûşâ sirkeyile isti'mâl 918
ve hem z. feraḫ virür kişnic tabî'atı gâyet şovukdur 922
ma'dede balgamı z. ider lahana tabî'atı hârr u 945
huşûşunda z. ihtiyâṭ itmek gerek zîrâ bi'l-hâşşa ile 964
fâhişdür mümkün oldukça çigini yimekten z. ictinâb 1044
yinicek menîyi z. ider ve göz nûruñ arturur 1090
cemî' süddeleri açar ve adamuñ bedenini kızdurur menîyi z. 1091
ola imtilâdan ve galîz ahlâtdan ammâ z. açlık 1141
mu'tedil ola ne z. tîz ve ne z. berk 1154
ve câyizdür ki aḫsuzdan bir adama z. büyük feraḫ 1162
olurda boğulur z. muhtebis olduğundan 1168
muhtebis olmağıla z. kuvvet bulur ammâ kuvâyı 1206
'aksin ider ammâ uyku hâdden z. olıcak 1214
giderür ammâ uyanıklık iştihâyı z. ider ve bir 1217
nihâyetde olsa gerek ve külliyyâ z. aç olıcak 1234
ma'ide ise hâlîdür z. ihtirâka sebep olur 1237
ve gündüz uykusundan z. ihtiyâṭ idüp 1238
görmek gerek ki z. ifrâṭ olmaya hâşâ 1271
hâşâ z. ishâl gibi zîrâ ifrâṭ olıcak mevte sebep 1272
yeñi binâli evlerde yatup uyumak huşûşâ z. onlaruñ 1288
yakmak gerek zîrâ anuñ gibi mizâc z. issiden gâyet 1296
murâd üzerine ve z. tok iken ḥammâma girmek 1308

cāyiz degildür zîrâ süddelere sebep olur ve z. aç iken 1309
hālîdür z. za'fa sebep olur ve issi şuyu bî-tekellûf 1312
ve çıkınca bi'l-fi'il şovuk nesne içmekden z. ihtiyâf 1317
'ışkda gāyet z. murād idinür ki ol 1337
mizāc mütehammil olduğundan z. ola zararî nihāyetde 1358
mümkün oldukça z. şaşınmak gerek ki mādām 1384
ammā gāyetde z. ferah'akabince olunmaya ve kan 1397
issi memleketde z. cimā'a mübāşeret itmekden 1399
habîsdür zîrâ yübüseti z. ve geyik ve yağmurca 590
olanuñ zararî bişmişden dahî z. şarımşaķuñ 936

z.+dür

zu'um [Ar.] *ad.* Şüphe, kuşku.

z.+larınca *burayı iz'ân idemezler belki kazîyye z. bi'l-'akisdür 868*

SONUÇ

Tabîbnâme eseri üzerinde yapmış olduğumuz çeviri, inceleme, dizin ve frekans çalışmalarıyla eserin yazıldığı döneme ait tıp terimleri, hastalık adları, bitki adları gibi söz varlığına dair bilgilere, dil incelemesi kısmında yazıldığı dönemi Batı Türkçesinin diğer tarihi dönemlerinden ayıt eden ses ve biçim özellikleri ile ilgili birtakım bilgilere, sözcük frekansı incelemesi ile metinde geçen Türkçe ve yabancı sözcüklerin oranlarına, hastalıkların tedavisinde kullanılan malzeme, madde ve bitki adlarının frekanslarından yola çıkılarak yaygınlıklarına ulaşılmıştır. Aşağıda bu sonuçlarla ilgili birtakım açıklamalar yer almaktadır.

Metnimizde, Arapça ve Farsça sözcükler başta olmak üzere yabancı kökenli sözcükler ve terkipler Türkçe sözcüklerden fazla kullanılmıştır. Metnin genelinde yabancı kökenli sözcüklerin oranı yaklaşık %55,5 iken, Türkçe sözcüklerin kullanım oranı yaklaşık %44,5'tir. Tabîbnâme'nin yazıldığı dönemin Eski Anadolu Türkçesinden klasik Osmanlı Türkçesine geçiş dönemine denk gelmesi ve eserin tıp kitabı olması yabancı sözcüklerin kullanım sıklığını izah etmektedir. Yazarın sözcük seçimindeki tavrı, metinde aynı anlamlı sözcüklerin bazen Türkçe bazen yabancı biçimleriyle karşımıza çıkmasına neden olmaktadır. bk. enginar [Yun.]/ ħarşef [Ar.], kendi [Tr.]/ ħöd [Far.]/ bi'zzāt [Ar.], yaz [Tr.]/ şayf [Ar.]

Ses uyumları Türkçenin devirleri hakkında bize fikir verebilmektedir. Eski Anadolu Türkçesinde küçük ünlü uyumunun işlerliğini önceki dönemlere nazaran kaybetmiş olduğu bilinmektedir. Türkiye Türkçesinde ise bu ses uyumu önceki dönemlere göre tekrar işlerlik kazanmıştır. Arada kalan dönem ise iki dönemin de ses özelliklerini bünyesinde barındırmaktadır. Tabîbnâme'de aynı sözcükte bazen küçük ünlü uyumunun korunması bazen de bu uyumun bozulması eserimizin geçiş dönemi diye adlandırılan bu süreçte yazılmış olduğunu gösterir. bk. oldu- oldu/ kûrid- kûrut-/ kendi- kendü.

Eski tıpta vücut öğeleri “aĥlāt-ı erba‘a (dört karışım)” olarak adlandırılırdı. Bu öğeler; balgam, safra, sevda ve kandır. Her maddenin soğuk, kuru, yaş ve nemli olmak üzere tabiatları vardır. Metinde sık kullanılan sözcüklere bakıldığında karşımıza eski tıp kavram adları çıkmaktadır. Bu sözcüklerle sık karşılaşmamız beklenen bir sonuçtur.bk.

‘mizāc’ %0,828 (geçiş sayısı 89); ‘tabī‘at’ %0,754 (geçiş sayısı 81);

‘yābis’ %0,409 (geçiş sayısı 44); ‘ĥārī’ %0,344 (geçiş sayısı 37);

‘raṭb’ %0,316 (geçiş sayısı 34); ‘bārid’ %0,298 (geçiş sayısı 32);

‘şafraṭvī’ %0,149 (geçiş sayısı 16); ‘balgāmī’ %0,046 (geçiş sayısı 5)

‘demeṭvī’ %0,027 (geçiş sayısı 3); ‘sevdāṭvī’ %0,018 (geçiş sayısı 2)

Metnimizde yiyeceklerin insanlara uygunluğu, hangi sebeplerden ötürü tüketilmesinin zorunlu olduğu, ne zaman tüketilmesi gerektiği; yenilen hayvan etlerinin tabiatları, hayvanın iyisi kötüsü ve hangi kısım etlerinin tüketilmesi gerektiği gibi bölümler yer almaktadır. Bu sebeple metnimizde zengin miktarda bitki ve hayvan

adları geçmektedir. bk. aluç, belesān, cu'da, atmī, kerevüz, kişnic, buzağı, eşek, geyik, yağmurca, piliç, şıgır, bıldırcın, keklik, az, urna, süglin.

Sonuç olarak metin üzerinde yapılan bu çalışmada, gerek eserin yazıldığı dönem itibariyle gerekse eserin konusu ve yazılış amacıyla bir bütün olarak ele alındığında beklentilerimize ters düşen bir duruma rastlanmamıştır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- AFYONCU, Erhan, *Sorularla Osmanlı İmparatorluğu 1. Cilt*, İstanbul, Milliyet, 2006.
- AFYONCU, Erhan, *Sorularla Osmanlı İmparatorluğu 2. Cilt*, İstanbul, Milliyet, 2006.
- AHMET, İbrahim Kelağa, *Yunanca El Sözlüğü*, Ankara, Engin Yayınları, 2012.
- AKDERİN, Furkan, *Latince Sözlük*, İstanbul, Say Yayınları, 2012.
- AKŞİT, Necdet, *Osmanlı İmparatorluğu İhtişamı ve Sultanları*, İstanbul, Akşit Kültür ve Turizm Yayıncılık, 2013.
- BAYAT, Ali Haydar, *Kaynakların Işığında Hekimbaşı Listeleri Hakkında Yeni Bir Değerlendirme (III. Türk Tıp Tarihi Kongresi: Kongreye sunulan bildirimler, İstanbul, 20-23 Eylül 1993)*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1999.
- BAYAT, Ali Haydar, *Şer'îye Sicilleri ve Tıp Tarihimiz Rız Senetleri (II. Türk Tıp Tarihi Kongresi'nden Ayrışım)*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1999.
- BAYTOP, Turhan, *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*, Ankara, Türk Dil Kurumu, 1997.
- Bursalı Mehmet Tahir Bey, *Osmanlı Müellifleri 2. Cilt*, İstanbul, Meral Yayınevi, 1972.
- Bursalı Mehmet Tahir Bey, *Osmanlı Müellifleri 3. Cilt*, İstanbul, Meral Yayınevi, 1975.
- BUZ, Ayhan, *Sokullu'dan Damat Ferid'e Osmanlı Sadrazamları*, İstanbul, Neden Kitap Yayınları, 2009.
- CEZAR, Mustafa, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2011.
- DANIŞMEND, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi 3. Cilt*, İstanbul, Doğu Yayınevi, 2011.

- DANIŞMEND, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi 4.Cilt*, İstanbul, Doğu Yayınevi, 2011.
- DANIŞMEND, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi 5.Cilt*, İstanbul, Doğu Yayınevi, 2011.
- DEVELLİOğLU, Ferit, *Osmanlıca- Türkçe Sözlük*, Ankara, Aydın Kitabevi Yayınları, 2010.
- DÖKMECİ, İsmet, *Türkçe ve Yabancı Tıp Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, Nobel Tıp Kitabevleri, 2012.
- EBCİOğLU, Nejat, *Bitki Adları Sözlüğü*, İstanbul, İnkılap Kitabevi, 2009.
- EFENDİOğLU, Süleyman, *Vahidi Cinanü 'l-Cenan*, Erzurum, Fenomen Yayınları, 2013.
- EGGLI Urs, NEWTON, Leonard, *Etymological dictionary of succulent plant names*, 2004.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican, *Türk Dili Tarihi*, Ankara, Akçağ Yayınları, 2012.
- ERGİN, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, Bayrak Basım/ Yayım/ Tanıtım, 2009.
- EREN, Güler, *Osmanlı 11*, Ankara, Yeni Türkiye Yayınları, 1999.
- Fono Arapça Standart Sözlük*, İstanbul, Fono Yayınları, 2011.
- HACIEMİNOğLU, Necmettin, *Türk Dilinde Edatlar*, İstanbul, Bilge Kültür Sanat, 2015.
- HARPUTLU, Cüneyd, *Osmanlı Sultanları*, İstanbul, Babıali Kültür Yayıncılığı, 2011.
- KARAAĞAÇ, Günay, *Türkçenin Alıntılar Sözlüğü*, Ankara, Akçağ Yayınları, 2015.
- KARPUZ, Hacı Ömer, *Türkçe 'de Zarflar 'Türkiye Türkçesi Edebi Dilindeki Zarfların Yapısal ve İşlevsel İncelemesi'*, Denizli, Ege-Doğuş Yayınları, 2000.

- KOCATÜRK, Utkan, *Açıklamalı Tıp Terimleri Sözlüğü*, Ankara, Nobel Tıp Kitabevi, 2005.
- Ortak Kelimeler Sözlüğü Farsça- Türkçe Türkçe-Farsça*, Ankara, İran İslam Cumhuriyeti Büyükelçiliği Kültür Müsteşarlığı, 1989.
- ÖNLER, Zafer, *Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yazılmış İki Tıp Kitabında Yer Alan Sağlık Bilgisi Terimleri*, Ankara, Türk Dil Kurumu, 1989.
- PARLATIR, İsmail, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ankara, Yargı Yayınevi, 2009.
- REDHOUSE, James, *Türkçe/Osmanlıca-İngilizce Redhouse Sözlüğü*, İstanbul, Sev Yayıncılık, 2013.
- SAKAOĞLU, Necdet, *Bu Mülkün Sultanları 36 Osmanlı Padişahı*, İstanbul, Oğlak Yayıncılık ve Reklamcılık Ltd. Şti., 2011.
- ŞARANI, İmam, çev. Abdülkadir Akçiçek, *Veliler Ansiklopedisi et-Tabakatü'l-kübrâ 1. Cilt*, İstanbul, Erkam Yayınları, 2000.
- TEKTAŞ, Nazım, *Osmanlı'da İkinci Adam Saltanatı; Sadrazamlar*, İstanbul, Çatı Kitapları, 2009.
- TUZLACI, Ertan, *Türkiye Bitkileri Sözlüğü*, İstanbul, Alfa Yayınları, 2011.
- Türkiye Diyanet Vakfı, *İslam Ansiklopedisi 17. Cilt Hayal- Hilâfiyat*, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Matbaacılık, 1998.
- Türkiye Diyanet Vakfı, *İslam Ansiklopedisi 35. Cilt Resûlîler- Sak*, İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Matbaacılık, 2008.
- ULUDAĞ, Osman Şevki, *Osmanlılar Devrinde Türk Hekimliği*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2010.
- UYSAL, İdris Nebi, *Yunus Emre Divanı (Karaman Nüshası)*, İstanbul, Kesit Yayınları, 2014.
- ÜSTÜNER, Ahat, *Türkçenin Tarihi Gelişmesi*, İstanbul, Bilge Kültür Sanat, 2015.
- YAYLA, Günhan, Murat YAYLA, *Tıbbi Terimleri Oluşturan Latince- Yunanca Kök Kelimeler Sözlüğü*, İstanbul, İstanbul Medikal Yayıncılık, 2007.

Yeni Tarama Sözlüğü, Ankara, Türk Dil Kurumu, 1983.

YILMAZ, Coşkun, YILMAZ, Necdet, *Osmanlılarda Sağlık (Health in the Ottomans)*, İstanbul, Esen Ofset, 2006.

Dergiler

GÜNAY, Nilüfer Alkan, *Osmanlı Taşrasında Bir Yetki Alanı: Haremeyn-i Şerifeyn Teftiş Vekāleti Görevi ve Kapsamı*, Ankara, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTOM, Sayı 26/ Güz, 2009, s. 29-30

KARPUZ, Hacı Ömer, *Standart Türkiye Türkçesi'nde Yalın-Geçişsiz Fiillerden Yeni Çatılar Oluşturulması İmkanları ve Bunun İşletilme Nisbeti*, Van, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sos. Bil. Derg. Cilt:3, Sayı:3, 1992 s. 103-150

YILDIZ, Musa, *Müneccimbaşı Ahmed Dede'nin Risale fi'l-Kinaye ve't-Ta'riz'i*, İsam Araştırmaları Dergisi, Sayı:4, 2000, s. 43-68.

Makalalar

DOĞAN, Ahmet Turan, *Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Bir Tıp Metni "Kitabu Tıbbü'l-Hikmet*, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, (The Journal of International Social Research) 7/29, Volume 7, s. 312-318.

DOĞAN, Şaban, *15. Yüzyıla Ait Bir Tıp Terimleri Sözlüğü: Terceme-i Akrahadin'in İstilah Lügati*, Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic" Volume 4/4 Summer 2009, 250-316.

Tezler

ALKAYIŞ, M. Fatih, *Türkiye Türkçesinde Bitki Adları*, Kayseri, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi. 2007.

GÜVEN, Meriç, *Abdulvehhab bin Yusuf'un Müntahab-ı Fi't-tıbb'ı*, Pamukkale, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi, 2005.

KARPUZ, Hacı Ömer, *Abdurrahim Karahisari'nin Vahdetnamesi*, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 1991.

TÜRKMEN, Seyfullah, *Eski Anadolu Türkçesinde Tıp Terimleri*, Kırıkkale, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2006.

